

СВЕТИ ИГЊАТИЈЕ БРЈАНЧАНИНОВ
ЕНЦИКЛОПЕДИЈА ПРАВОСЛАВНОГ
ДУХОВНОГ ЖИВОТА

Рецензенти

Протојереј Ставрофор
Хаци Љубодраг Петровић
Протојереј Вајо Јовић
Владимир Димитријевић

Ова Енциклопедија је састављена према делима светитеља Игњатија Брјанчанинова. Животно дело светитеља Игњатија састојало се у излагању учења древних хришћанских отаца пустињака на начин разумљивом нашем немоћном и духовно ослабљеном времену. За савременог хришћанина светитељ Игњатије је опитни тумач светоотачких дела и мудри духовни наставник. У овој књизи православни читалац може да нађе поуке и савете за сва насуштна питања духовног живота.

Уредник издања Јован Србуљ

**ЕНЦИКЛОПЕДИЈА ПРАВОСЛАВНОГ ДУХОВНОГ ЖИВОТА
ПРЕМА ДЕЛИМА СВЕТИТЕЉА ИГЊАТИЈА
(БРЈАНЧАНИНОВА)**

**Места из дела светитеља Игњатија Брјанчанинова одабрао је и
распоредио свештеник Сергије Молотков.**

Превео са руског
Младен Станковић

Наслови ориџинала

**ПРАКТИЧЕСКАЯ ЭНЦИКЛОПЕДИЯ
ОСНОВИ ПРАВИЛЬНОЙ ДУХОВНОЙ ЖИЗНИ
По творениям святителя Игнатия (Брянчанинова)
Священник Сергей Молотков
Сатист - Держава, Санкт-Петербург 2003.
БЕОГРАД 2005.**

АД

• Изричући пресуду Адаму приликом његовог протеривања из раја, Бог је најпре набројао земаљске казне за преступника рајске заповести, а потом је објавио да ће Адам тим казнама бити подвргнут све дотле док се не врати у земљу из које је узет. *Јер си земља рекао му је Господ и у земљу ћеш се вратити* (Пост. 3,19). Овде није речено да ће Адам у земљу поћи само телом: пресуда онеме који се дрзнуо да устане против Бога страшнија је него што се чини на први и површан поглед. Праведници Старог Завета, као што је очигледно из Светог Писма, недра земље увек су сматрали за место ада. *С тугом ћу у ад сићи за сином својим* (Пост. 37,35) говорио је свети патријарх Јаков кад су му донели лажну вест о смрти његовог љубљеног сина Јосифа. *Престани дакле и окани ме се мало моли Бога праведни, многострадални Јов окружен са свих страна искушењима пре него отидем одакле се нећу вратити, у земљу тамну и мрачну, у земљу вечне таме, где нема светлости, нити се види живот људски* (Јов. 10,20-22). Богонадахнути законодавац Израиљаца Мојсије објављивао је народу гнев Божији на Кореја и његову дружину говорећи: *Ако ови помру као што мру сви људи, и ако буду покарани као што бивају покарани сви људи, није ме послао Господ. Но ако ли што ново учини Господ, и земља отвори уста своја и прождре их са свим што је њихово, и сићу живи у ад, тада знајте да су ови људи увредили Господа... Икад изговори ове речи саопштава даље Свето Писмо *раседе се земља под ногама њиховим... и сићоше живи у ад* (Бро. 16,29-35). Пророк Давид је певао Господу: *Јер је милост Твоја велика на мени, и избавио си душу моју од ада најдубљег* (Пс. 85,13).*

.. Исто место за ад одређује и Свето Писмо Новог Завета. Најављујући силазак у ад Својом Душом и Божанством неодвојивим од ње Богочовек је рекао: *Биће Син Човечији у срцу земље три дана и три ноћи* (Мт. 12,40). Објашњавајући Спаситељеве речи блажени Теофилакт Охридски каже да је Господ испунио то Своје обећање "сишавши у подземље до ада". По речима светог апостола Павла, Господ *сиће у најдоња места земље* (Еф. 4,9), а по речима апостола Петра *сиће и проповеда духовима у тамници* (1. Пет. 3,19). "Обожена Душа Христова каже свети Јован Дамаскин *силази у ад зато да би светлост обасјала и оне који су под земљом и пребивају у тами и сени смрти, баш као што је онима на земљи засијало Сунце правде*" (Тачно изложење православне вере). 3. 89 - 91

АКАТИСТ

- За почетнике је корисније да на молитви читају акатисте и каноне него Псалтир. 6. 299

- Акатист Господу Исусу Христу за почетника је кориснији од других молитвословља. Читајте га једном недељно, стојећи или седећи, како Вам буде угодније, али обавезно са пажњом и без журбе. 6. 526 (*види: МОЛИТВА, ПРАВИЛО, ЦРКВЕНА МОЛИТВА*)

АНАТЕМА

- Речју *анатема* означава се одлучење, одбацивање. Када Црква предаје анатема неко учење, значи да то учење садржи у себи хулу на Духа Светога и ради спасења мора да буде одбачено и одстрањено, као што се отров удаљава од хране. Када се човек предаје анатема то значи да је он неповратно усвојио богохулно мишљење и да њиме лишава спасења и себе и оне ближње са којима дели свој начин размишљања. Када човек донесе одлуку да остави богохулно учење и прихвати учење кога се држи Православна Црква, он је обавезан, према правилима Православне Цркве, да преда анатема лажно учење кога се дотле држао и које је било погубно по њега, отуђујући га од Бога, држећи га у непријатељству према Богу, у хули на Духа Светога и у општењу са сатаном.

Значење анатеме јесте значење духовног црквеног лека против болести у људском духу која доноси вечну смрт. Вечну смрт доносе сва људска учења која у Богооткривено учење о Богу уводе сопствено умовање, добијено из лажно названог разума, из телесног мудровања тог заједничког наслеђа палих духова и људи. Људско умовање уведено у учење хришћанске вере назива се јерес, а следовање томе учењу зловерје. 4. 79

АНЂЕЛИ

- Реч *Анђео* значи "весник". Тај назив анђели су добили због начина свога служења спасењу људског рода, ради чега их употребљава Своблаги Бог и што они испуњавају са светом ревношћу и љубављу. Апостол Павле је рекао: *Нису ли сви они духови за служење, који се шаљу да служе онима који ће наследити спасење?* (Јевр. 1,14).

Време стварања Анђела у Светом Писму није тачно означено; али према учењу општеприхваћеном у Светој Цркви, стварање Анђела претходило је стварању материјалног света и човека. Анђели су створени ни из чега. Какву су само благодарност, љубав и пошто вање осетили према Творцу, Који им је даровао битије и уједно духовну насладу, када су себе одједном угледали створенима у чудесној лепоти и блаженству! Сазерцавање и славословље Творца постало је њихово непрестано занимање. Сам Господ за њих је рекао: *Кад створене беху звезде, хваљаху Ме гласом великим сви Анђели Моји* (Јов. 38,7). Овим речима Светог Писма на најјаснији начин се доказује да су анђели створени пре нама видљивог света и да су присуствујући његовом стварању прослављали премудрост и силу Творца. Њих је, као и сав видљиви свет, створила Реч Божија

(Логос Божији): *Јер Њиме вели свети апостол Павле би саздано све што је на небесима и на земљи, што је видљиво и што је невидљиво, били престоли или господства, или началства или власти: све је Њиме и за Њега саздано* (Кол. 1,16).

Апостол овде под престолима, господствима, началствима и властима подразумева различите анђелске јерархије. Света Црква познаје три врсте таквих јерархија. Свака јерархија састоји се од три чина. У прву спадају Серафими, Херувими и Престоли; у другу Господства, Силе и Власти; у трећу Началства, Арханђели и Анђели. Учење о овој подели Анђела изложио је свети Дионисије Ареопагит, ученик светог апостола Павла, који у својим делима набраја неке од чинова. Најближи Престолу Божијем су шестокрили Серафими, као што је видео пророк Исаија у своме виђењу. *Видех вели он Господа где седи на престолу високом и преуздигнутом, и испуни се Црква славе Његове. Серафими стајаху око Њега, шест крила један и шест крила други: са два крила покриваху лица своја, са дваа ноге сеоје, а са два лећаху. И клицаху један другоме гогорећи: Свет, свет, свет је Господ Саваот, пуна је сва земља славе Његове* (Ис.6,1-3). Иза Серафима пред Престолом Божијим стоје Богомудри мнооки Херувими, потом Престоли и по реду остали анђелски чиновни. Анђели пред Престолом Божијим стоје са великим побожним страхом који им улива непојмљива узвишеност Божанства; не (стоје) са страхом који осећају грешници када се кају и који бива замењен љубављу, него са страхом који је вечан и представља један од дарова Духа Светога са страхом којим је Бог страшан за све око Себе. Од постојаног сазерцавања безмерне узвишености Божије они се налазе у непрестаном блаженом усхићењу и опијености, што из ражавају непрекидним славословљем. Пламтећи љубављу према Богу они налазе неисцрпну и бесконачну насладу у samozаборау у коме више не постоје у себи, него у Богу. 9. 305-306

- Јављајући се људима Анђели су се увек показивали у људском облику. Свето Писмо не спомиње ни једно јављање Анђела у било ком другом виду. Саопштавајући о јављањима Анђела у људском облику, Свето Писмо нигде не говори посебно о њиховом изгледу, што би свакако било учињено када Анђели не би имали никакав облик или када не би имали људски облик. Ми немамо никакво право да Анђеле доживљавамо другачије но што их представља Свето Писмо. 3. 227

- Место пребивања светих Анђела је небо. То нам је открио Господ. Анђели на небесима рекао је Он *стално гледају лице Оца Мога Небеског* (Мт. 18,10). *О васкрсењу нити се жене нити се удају, него су као Анђели Божији на небу* (Мт. 22,30). И из многих других места Светог Писма види се да је небо обитавалиште Анђела. Они обитавају на небу, а Бог их шаље на земљу ради испуњавања различитих наредаба Божијих, као што смо видели из наведених места Светог Писма. Шаљу се и да би помогли

свима који се спасавају, као што је рекао свети апостол Павле: *...духови за служење, који се шаљу да служе онима који ће наследити спасење* (Јевр. 1,14).
3. 230- 231 (в. ДУША)

АНЂЕО ЧУВАР

- Црква нас учи да сваки хришћанин на крштењу од Бога добија светог Анђела чувара, који хришћанина невидљиво чува и поучава на свако добро дело током читавог његовог живота, подсећајући га на заповести Божије. Тако и кнез таме, који жели да читав људски род повуче за собом у пропаст, додељује човеку једнога од лукавих духова, који се, пратећи човека свуда, труди да га увуче у свакојакe грехе (Догматско Богословље Православне саборне источне Цркве). На основу овде изложених појмова јасно је да је хришћанин током читавог свог живота дужан да бди над собом, испуњавајући се исто временом страхом и храброшћу. Он је дужан да стално буде на опрезу и у страху пред својим непријатељем и убицом, а уједно да постојано пребива у храбрости и бодрости због убеђења да се у његовој близини непрестано налази његов силни помоћник свети Анђео. Преподобни Пимен Велики је рекао: "Велика помоћ Божија ограђује човека; али њему се не допушта да је види". Не допушта му се да је види свакако зато да човек не би, уздајући се у ту помоћ, занемарио и оставио подвиге који су по његовој мери. 5. 322 -323

~ Б ~

БДЕЊЕ

- У мери у којој се појачава духовни осећај страха Божијег, појачава се и подвиг бдења. Али у почетку потребно је принудити себе на тај подвиг, без кога је немогуће постићи коначну и потпуну победу над страстима. Човек треба да дође у стање које му је од Господа заповеђено: *Нека буду бедра ваша опасана и светиљке запаљене, а ви слични људима који чекају господара својега када ће се вратити са свадбе, да му, чим дође и куине, одмах отворе. Благо слугама оним које Господар дошавши нађе будне. Заиста вам кажем да ће се опасати и посадиће их и приступиће те ће им служити. И ако дођв у другу стражу, и у трећу стражу дође, и нађе их тако, благо слугама оним. Али ово знајте: кад би знао домаћин у који ће час доћи лопов, бдио би и не би пустио да му поткопају кућу. И ви дакле будите спремни: јер у који час не мислите, доћи ће Син Човечији (Лк. 12,35 40)*. Овакво стање доноси осећај страха Божијег. Људи који у такво стање дођу, почињу да на земљи живе као путници у хотелу, спремни да у сваком трену одатле оду. Време земаљског живота скраћује се пред њиховим погледима када се пред њима открије необухватна, величанствена вечност. Идеја да у сваком трену могу да буду позвани од Господа непрестано их држи буднима, на

непрестаној стражи против греха који стално насрће Они ноћи проводе као и дане, прихватајући сан само када је то крајње неопходно и никако себи не допуштају да се дубоко погрузе у њега и да их он раслаби. На своје тврде лежаје они лежу одевени и обувени, како би у случају нужде истога часа скочили на ноге. Подвиг бдења треба да одговара човековим телесним силама. Као и усамљеност и пост, он се појачава приликом постепеног преласка подвижника из телесног и душевног стања у духовно или благодатно. Духован човек, чак и када је слаб по телу, подноси неупоредиво тежи подвиг од онога за који је способан телесни и душевни човек. Првога на подвиг подстиче Божанска благодат и он наилази на мање препрека од стране свога тела, које приликом ступања у такво стање обично одбацује значајан део своје дебљине. 2. 352 -353

БЕЗБРАЧНОСТ

- Ученици Господњи покренули су питање безбрачног живота. Господ је на то рекао: *Не могу сви примити ту реч до они којима је дано... Ко може примити, нека прими!* (Мт. 19,11-12). Ко је тај ко "може да прими"? На основу чега свако од нас треба да суди и закључује о својој способности или неспособности за безбрачни живот? Одговор узимамо из дела Светих Отаца: *на основу наше слободне воље*. "Способност се даје онима који је искрена срца моле од Бога каже блажени Теофилакт Охридски јер Господ је рекао: *Иштите и даће вам се... јер сваки који иште, прима* (Мт. 7,7)". Искреност тражења се доказује животом у складу са оним што се тражи и постојаношћу у тражењу, макар се испуњавање тога тражења одлагало за дуже или краће време, макар наша жеља била нападана различитим искушењима. Сопствени подвизи којима се монах труди да победи и измени своју палу природу, само су сведочанства његовог уистину слободног избора. А победа и измена природе припада Самом Богу. Где је побеђена природа каже свети Јован Лествичник тамо се признаје долазак Онога Који је изнад природе". Природну тежњу Бог мења у ономе ко свим средствима која од њега зависе докаже своју искрену жељу да се та тежња измени: тада се Дух Божији дотиче људског духа, и он се, осетивши додир Духа Божијег, свим својим помислима и осећањима сав устремљује ка Богу, изгубивши склоност за предмете телесне жудње. Тако се остварују апостолске речи: *а ко се сједини са Господом, један је дух с њиме* (1. Кор. 6,17). Тада и само тело тежи онамо где стреми дух. 1.333 (а ДЕВСТВЕНОСТ, ЧИСТОТА, МОНАШТВО, МОНАШКИ ЗАВЕТИ)

БЕЗМОЛВИЈЕ

- Истинско безмолвије се састоји у томе да се молитва Исусова усвоји у срцу - и неки свети оци савршавали су велики подвиг безмолвија срца и затворништва окружени буком света. 1.224

Безмолвије је корисно за оне који су узнапредовали и разумеју духовну борбу, за оне који су кроз поуздану навику ојачали у јеванђелској духовности и одбацили привезаности (за свеЂ: све то претходно треба да се стекне у општежићу. Онима пак који су у подвиг безмолвија ступили без претходне задовољавајуће обуке у манастиру, безмолвије доноси највећу штету: лишава их успеха, појачава страсти, бива узрок умишљености, самообмане и демонске прелести. "Безмолвије погубљује неопитне (оне који нису опитно обучени када су тајне монашког живота у питању)" рекао је свети Јован Лествичник. "За истинско безмолвије способни су ретки, примећује исти светитељ они који су задобили Божанску утеху као подстрек за напоре и Божанску помоћ у борбама". 1.278

- Потпуно безмолвије је у наше време врло тешко могуће, готово никако: Серафим Саровски, Игњатије Никифоровски и Никандар Бабајевски монаси који су веома узнапредовали у умној молитви пребивали су час у безмолвију, час у монашкој заједници; нарочито се овај последњи никада није удаљавао у људима приметно безмолвије, док је у души био велики безмолвник. Најприкладнији је увек био онај начин безмолвног живота који је водио Арсеније Велики - он и данас треба да буде прихваћен као најбољи: овај отац је непрестано чувао ћутање, није одлазио по келијама братије, у своју келију је примао само у случају крајње потребе, а у цркви је стајао негде иза стуба; није писао нити је примао писма и уопште, клонио се сваког односа који би могао да наруши његову пажњу. Циљ његовог живота и сваког његовог дела било је управо очување пажње. Свети Исак Сиријски веома хвали тај начин живота којим је преподобни Арсеније постигао велик успех и предлаже га као веома погодан, mudar и много плодан узор за подражавање. 2. 289-290

- Неки сматрају да је усамљеност најефикасније средство за духовни успех; други пак говоре да до духовног успеха доводи љубав према ближњем. Моме срцу више се допада ово последње; јер љубав према ближњем је неизоставна дужност сваког човека, док су за безмолвије способни само малобројни. 6.151 -152

- Немој да мислиш да је за учење безмолвија неопходно затворништво или најдубља пустиња. Не! Много је лакше научити се безмолвију међу људима, помоћу духовног подвига. И сами падови, ближњима невидљиви, али видљиви Богу и савести, падови ума и срца, корисно ће послужити чинећи те искусним у борби против греха и откривајући ти сву људску слабост. Подвижник васпитан међу људима силом невидљивог унутрашњег подвига бива поуздан, богат знањем и духовним искуством, испуњен смиреномудреношћу пристаниште и уточиште за свога ближњег. Он је налик дрвету које је израсло на незаклоњеном брегу, изложеном силовитим ветровима и свим другим

непогодама; таква дрвета корење пуштају дубоко у земљу и бивају нарочито сочна, пуна живота и снаге. Напротив, васпитаник затворништва и пустињске усамљености налик је цветку и дрвету одгајеном и пораслом у стакленику. Њему је својствена погубна неотпорност: при најмањој непогоди он већ страда; ако непогода буде мало јача умире. Потпуна усамљеност, према правилима духовног закона, дозвољава се само онима на чији је подвиг, како се изражава свети Јован Лествичник, сишла благодатна роса Духа Светога. Управо за такве је корисна и потребна строга усамљеност, како би се помоћу ње слободно предали поучавању и руковођењу Духа Светога. 6. 270 -271

- У данашње време у нашој отаџбини отшелништво у пустињи без људи може се сматрати потпуно немогућим, а затворништво веома тешко остваривим и опаснијим него икада пре. У томе треба видети вољу Божију и покорити јој се. Ако хоћеш да будеш Богу угодан безмолвник, заволи ћутање и из све снаге се потруди да се навикнеш на њега. Не допуштај себи празнословље ни у цркви, ни за трpezом, ни у келији; не допуштај себи изласке из манастира, осим у случају крајње неопходности и то на најкраће време; не допуштај себи познанство, посебно блиско, ни изван, ни унутар манастира; не допуштај себи слободно обраћање људима и погубну разоноду; понашај се као путник и странац, како у манастиру тако и у земаљском животу уопште. На тај ћеш начин постати богољубљени безмолвник, пустињак и отшелник. А ако Бог види да си способан за пустињу или затворништво, онда ће ти Сам, недокучивим путевима Својим, дати пустињски и безмолвни живот. 5. 70 (в. УСАМЉЕНОСТ, МОНАШТВО - Разговор између лаика и монаха)

БЕЗОСЕЋАЈНОСТ ДУШЕ

- "Шта је то грех? Ми за тако нешто нисмо ни чули?" рећи ће многи. Према мишљењу Светих Отаца, безосећајност је умртвљивање духовних осећаја, невидљива смрт људског духа за духовне предмете, уз крајње развијање живости у односу на материјалне предмете. Догађа се да се услед телесне болести исцрпе све силе и увену све способности тела: тада болест, која себи не налази храну, престаје да мучи тело; она напушта болесника и оставља га изнуреног, обамрлог, неспособног за делање услед исцрпљености страдањима, услед страшне слабости која се не изражава ни кроз какво посебно страдање. Исто то се догађа и са људским духом. Дуготрајан немаран живот уз сталну расејаност, уз стална добровољна сагрешења, уз заборав на Бога, на вечност, уз непажњу или само површну пажњу у односу на јеванђелске заповести и учење Јеванђеља, одузима нашем духу осећај за духовне предмете и умртвљује га у односу на њих. Они за њега као да престају да постоје, јер је престао да живи за њих: све његове силе усмерене су само на материјално, пролазно, сујетно, греховно.

Свако ко хоће непристрасно и темељно да истражи стање своје душе, видеће у њој болест безосећајности, видеће колико је та безосећајност важна и тешка, и схватиће да је она пројава и сведочанство мртвила духа. Каква нас само чамотиња обузме када хоћемо да се бавимо читањем Речи Божије! Како нам се само све то што читамо чини нејасним, неважним и чудним! Како бисмо желели да се што пре ослободимо читања! Зашто? Зато што не осећамо Реч Божију. Када станемо на молитву, какву равнодушност и хладноћу осећамо! Како само журимо да окончамо наше површно мољење, испуњено расејаношћу! Зашто? Зато што смо се отуђили од Бога: ми у постојање Божије верујемо мртвом вером, за наша осећања Он не постоји. Зашто смо заборавили на вечност? Зар смо искључени из броја оних који треба да ступе у њену бескрајну област? Зар нам не предстоји смрт, као и другим људима? Зашто? Зато што смо се читавим својим бићем прилепили за материјално, никада не размишљамо и нећемо да размишљамо о вечности, изгубили смо њен драгоцен предосећај, и стекли лажни осећај у вези са нашим земаљским странтовањем, који нам земаљски живот представља као бесконачан. Ми смо толико обманути и заведени тим лажним осећајем, да у складу са њим уређујемо сво наше делање, приносећи способности душе и тела на жртву пропадљивости и не марећи за други свет који нас очекује, мада свакако треба да постанемо вечни житељи тог света. Зашто из нас као из извора лију празнословље, смех, осуђивање ближњих и подсмеси? Зашто, не оптерећујући се, многе сате проводимо у најиспразнијем увесељавању, и не можемо да се заситимо па се трудимо да једно сујетно занимање заменимо другим, ни најкраће време нећемо да посветимо разматрању својих сагрешења и плакање због њих? Зато што смо стекли склоност за грех, за све сујетно, за све што уводи грех у човека и чиме се храни грех у човеку; зато што смо изгубили склоност за сва занимања која у човека уводе и у њему умножавају и чувају богољубљене добродетељи. Богу непријатељски свет и пали анђели засађују у душу безосећајност, уз садејство наше слободне воље. Она расте и јача животом према начелима света; она расте и јача од следовања своје палом разуму и вољи, од остављања служења Богу и од немарног служења Богу. Када се безосећајност окамени у души и постане њена особина, онда свет и његови господари ударају на камен свој печат. Овај печат састоји се у општењу људског духа са палим духовима, у томе што људски дух усваја утиске који су на њега произвели пали духови, у потчињавању насилном утицају и власти одбачених духова. 4.152 -154

- Неки, који се не баве душевним делањем, или се баве сасвим мало - него се занимају само телесним, и то не без примесе фарисејства (јер делање које је само телесно, не може да прође без фарисејства) уопште не осећају жал савести и њене прекоре због грешности, те стога такво стање свога спокојства сматрају достојним похвале. У своје мишљењу они се

ослањају и утврђују на многа своја јавна добра дела и људске похвале. На основу тога они овакво своје стање спокојства сматрају директном последицом богоугодног делања и беспрекорног живота испуњеног добродетељима (врлинама). Њихово спокојство се повремено претвара у нагонску радост: они се не устручавају да ту радост сматрају благодатном. Жалосна самообмана! Душепогубна заслепљеност! Самообмана је овде заснована на умишљености, а умишљеност је повређеност духовног ока, која је настала услед неправилног делања, а рађа још правилније делање. Љубљени брате, спокојство којим се увераваш у исправност свога пута није ништа друго до недостатак свести о својој грешности и осећаја грешности, који потичу и произилазе од немарног живота, а радост која се у теби повремено јавља услед спољашњег успеха и људских похвала никако није радост духовна и света: она је плод умишљености, самозадовољства и сујете. Такво стање умишљеног спокојства Свети Оци називају безосећајношћу, умртвљивањем душе, смрћу ума пре смрти тела. Безосећајност или умртвљеност душе састоји се у одузимању и одступању чула покајања и плача од нашег духа, као и у одступању спасоносне немоћи, која се назива скрушеношћу, од нашег срца. Кад нема те немоћи срца и човек живи у умишљеном спокојству, онда је то сигурно обележје неправилног начина размишљања, неправилног подвига, самообмане. "Како год узвишено да живимо,- рекао је свети Јован Лествичник- ако нисмо задобили скрушеност срца, онда је тај живот лажан (притворан) и сујетан". Недостатак скрушености потиче од непажљивог живота, од излазака из келије када за то није време, од неправовремених разговора, шала, смеха, празнословља и распричаности, од јела и преједања, од пристрасности, примања и усвајања сујетних помисли, умишљености и гордости. 5. 373-374

- Стање безосећајности је толико важно за нашег невидљивог непријатеља, да се он на сваки начин труди како би нас у њему задржао и утврдио, не узнемирујући нас ни другим страстима, ни спољашњим искушењима, јер умишљеност и самозадовољство које обично бивају последице укоренење безосећајности довољне су да одузму све духовне плодове и одведу у пропаст. Безосећајност је још страшнија зато што онај кога је обузела не схвата у како јадном стању се налази: он је обманут и заслепљен умишљеношћу и самозадовољством. 5. 377 (в. ГРЕХ)

БЕСЕДЕ

(в. САВЕТОВАЊЕ, ЈЕРЕТИЧКА ДЕЛА, ЛИЦЕМЕРЈЕ)

БЕСТРАШЋЕ

(в. СВЕТОСТ, ОДНОС ПРЕМА СТРАСТИМА, ДУХОВНОСТ, СПАСЕЊЕ, САВРШЕНСТВО)

БЕСОВИ

(в. ДЕМОНИ)

БЛАГОДАРЕЊЕ

- Поставите себи за правило да свакодневно благодарите Господу за Вашу чашу, тј. за болести и за све ваше патње, за судбину ваших ћерки; благодарењем Богу посебно се одагнавају суморне помисли: кад наиђу такве помисли, "благодарење" се изражава једноставним речима, пажљиво и често - све док не донесе умирење срцу. Од суморних помисли нема никакве користи: оне не избављају од туге, не пружају никакву помоћ, доносе само растројеност души и телу. Дакле, оне долазе од демона и треба их одагнати од себе. Суморне помисли се одагнавају "благодарењем" Богу. Благодарене најпре умирује срце, потом му доноси утеху, а на послетку ће донети и небеску радост - залог и преукус вечне радости. 6.193

- Свети апостол Павле у Посланици Солуњанима каже да је непрестано молитвено благодарење за све што се догоди, предање које потиче од Самог Бога. *На свему благодарите* каже он *јер је ово воља Божија за вас у Христу Исусу* (1. Сол. 5,18). Ако нема ничега што би се могло утајити од Бога, онда за све што се догоди треба узносити славословље Богу. Благословен Бог наш Који све промишља! Благословен Бог Који допушта (искушења)! Ништа се не може догодити без Његове воље! 6. 841 (в. СЛАВОСЛОВЉЕ, РОПТАЊЕ, ИСКУШЕЊА, БОЛЕСТИ)

БЛАГОДАТ

- Ко себе посебно и свим силама приморава на молитву, али се не труди око задобијања смирења, љубави, кротости и свих осталих добродетељи и не мучи себе како би их усвојио, тај може да постигне само то, да га се *понекад* по његовом мољењу дотакне Божанска благодат, јер Бог по Својој природној благодати човекољубиво дарује онима који моле то што они хоће. Ако пак онај ко ово добије не научи себе и на друге поменуте добродетељи и не навикне се на њих, онда се или лишава добијене благодати, или се узнесе и пада у гордост, или остаје на нижем степену на коме је, и више не напредује и не узраста. Духу Светом као престол и одаја, да тако кажемо, служе смирење, љубав, кротост и даље све свете заповести Христове. 1.287

- ... Ако потајно очекујеш благодат пази се: налазиш се у опасном положају! Такво очекивање сведочи како за себе скривено сматраш да заслужијеш почести, а то опет показује да у теби тиња умишљеност у којој је - гордост. За гордошћу лако следи и за њу се лако хвата прелест. Прелест је удаљавање од Истине и Духа Светога Који Истини садејствује, и то удаљавање према лажи и одбаченим Духовима који лаж подржавају. Прелест постоји већ и у умишљености, у указивању почести самоме себи и у очекивању благодати. То су њени почетни облици, као што су пупољак, цвет и клица почетни облици зрелог плода. 2. 321 (в. КРШТЕЊЕ, ПОУЧАВАЊЕ, ЗА ПОВЕСТИ, ИСКУШЕЊА, СВЕТОСТ, СТРАСТИ, ЧОВЕК - НАЗНАЧЕЊЕ)

БЛАГОСЛОВ БОЖИЈИ

(в. МОЛИТВА, МОЛИТВЕНА ТРАЖЕЊА)

БЛАГОСТАЊЕ

• Господ не показује милост према Својим слугама кроз земаљско благостање, него кроз земаљске патње. Ова мисао је веома охрабрујуће изложена у житију великомученика Евстатија Плакиде: тамо је речено да ако Господ и пода земаљско благостање Својим слугама, то је за кратко време како се не би покварили. Постојано благостање веома квари срце. 6. 793

• Син овога света и века, који живи у такозваном постојаном благостању, дави се у непрестаним насладама, непрекидно се предаје забавама авај! заборављен је и одбачен од Бога. Његово стално благостање и изобиље показује највећу и вечну несрећу - отуђеност од Бога. 4. 371

БЛАЖЕНСТВА ЈЕВАНЂЕЛСКА

• Познато је да јеванђелска блаженства представљају духовна стања која се у хришћанину откривају у зависности од тога како он испуњава јеванђелске заповести; (познато је такође) да се блаженства откривају једно за другим, рађају једно од другог.

• "Брижљиво чување јеванђелских заповести учи човека колико је слаб" (свети Симеон Нови Богослов). То значи: оно што се назива *духовним сиромаштвом*, од кога се рађа *духовни плач*, порађа из себе *кротост*. 2. 407 408

БЛИЖЊИ

• Твој ум ће се, поучен Јеванђељем, смирити пред сваким ближњим када у њему буде видео Христа. Сви који су се крстили у Христа, у Христа су се обукли. Чиме год и како год да су оскврнули себе- риза Христова је, до суда Његовог, на њима. Неопходно је себе сматрати горим од свих других људи: то захтева свето смирење. Апостол није тек тако за себе рекао да је први међу грешницима - он је био убеђен у то. И ми треба да убедимо себе: ту нам предстоји рад и труд. 6. 284 285

• Прекрасно је рекао Георгије Затворник: "Не тражим љубе ли мене; тражим, љубим ли ја друге?" И Свети Оци не заповедају да испуњавање заповести тражимо од ближњег, будући да то само нарушава мир. 6. 830

• Не тугуј што су неки од твојих сарадника хладни према теби. Светитељ Тихон је из сопственог искуства написао да се познаници и ближњи удаљавају од човека када он себе посвети Богу, и што се више он буде приближавао Богу, то ће они више да се удаљавају. 6. 748-749

• Љубави према ближњем претходи и прати је смирење пред њим. Мржњи према ближњем претходи његово осуђивање, омаловажавање, клеветање, презир према њему, другим речима гордост. Свети монаси су се стално сећали речи Христових: *Заиста вам кажем: кад учинисте једноме од ове моје најмање браће, мени учинисте* (Мт. 25,40). Они се нису

упуштали у разматрање заслужује ли ближњи поштовање или не; нису обраћали пажњу на мноштво и очигледност његових недостатака; њихова пажња била је усмерена на то да им случајно не измакне свест о томе да је ближњи образ Божији и да наше поступке према ближњем Христос прима као да су учињени према Њему. Горди пали анђеол мрзи овакво схватање и употребљава сва средства како би га тајно уграбио хришћанину. Ово схватање је туђе телесном и душевном мудровању пале људске природе, и потребна је нарочита пажња како би се задржало у сећању. Потребан је значајан душевни подвиг, потребна је помоћ Божанске благодати како би то схватање било усвојено у срцу повређеном грехом и како би га човек стално имао на уму када је у контакту са браћом. Када по милости Божијој усвојимо то схватање, оно постаје извор најчистије љубави према ближњем, љубави једнаке према свима. Узрок такве љубави је један Христос, Који се поштује и љуби у сваком ближњем. Ово схватање постаје источник најслађег умилења и најтоплије, сабране и усредсређене молитве. Преподобни авва Доротеј је говорио своје ученику, преподобном Доситеју, кога је с времена на време савладавао гнев: "Доситеју! Ти се гневиш, и не стидиш се што се гневиш и вређаш свога брата? Зар не знаш да је он - Христос, и да ти Христа вређаш?" Преподобни велики Аполос је својим ученицима често говорио о примању стране браће која су му долазила - да им треба указивати поштовање земним поклоном: клањају ћи им се, ми се не клањамо њима него Богу. "Јеси ли видео брата твога? Видео си Господа твога. То смо – говорио је он – примили од Авраама.(Пост.18), а то да браћу треба успокојити (прихватити, указати им гостопримство), научили смо од Лота, који је принудио (наговорио) Анђеле да преноће у његовом дому" (Пост.19), 5.90-91.

БЛИЖЊИ – његове слабости

- Неки посте, живе усамљено и у нестицању, моле Бога за обуздавање похота своје природе, али при томе дозвољавају себи да говоре лоше о ближњима, да их прекоревају и осуђују, да им се подсмевају – и помоћ Божија одступа од њих; они бивају препуштени сами себи и не налазе снаге да се супротставе греховним подстицајима пале природе. У неком манастиру живео је затворник по имену Тимотеј. Један брат из манастира био је подвргнут искушењу. Када је настојатељ за то сазнао, упитао је Тимотеја како да поступи са палим братом? Затворник је дао савет да се заведени монах истера из манастира. Када су га истерали, искушење палог брата прешло је на Тимотеја и довело га је у опасност. Тимотеј је почео да са сузама вапије Богу за помоћ и помиловање. И чуо је глас: "Тимотеју! Знај да Сам ти послао искушење управо зато што си презрео свога брата у време његовог искушења". Са удовима Христовим -

хришћанима -треба се опходити веома опрезно и увиђавно: треба имати разумевања за њихове слабости и одсецати једино оне који не пружајући наду за оздрављење, само друге заражавају својом болешћу. 1. 336-337

- Помоћу благодатног милосрђа са којим се истински хришћани односе према ближњима, њима остаје страна грешност ближњих, која се иначе кроз осуђивање предаје ономе ко осуђује, нарушавајући његово сопствено мирно, радосно и свето стање. 2. 409

- По мишљењу отаца, они људи који од ближњих захтевају потпуно уклањање недостатака, имају лажно схватање о том предмету. Ово отачко мишљење налазимо и код апостола. Један од њих (Јован Богослов) каже: *Ако речемо да греха немамо, себе варамо, и истине нема у нама* (1. Јн. 1,8). Други пак (апостол Павле) вели: *Носите бремена један другог, и тако испуните закон Христов* (Гал. 6,2). Докле може да доведе презир према слабостима ближњег, показало је Свето Писмо на примеру мужева најузвишенијих у добродетељима. Ко је светији од апостола? Но, ми у Делима апостолским читамо да је између апостола Варнаве и Павла дошло до расправе, а потом и до - раздвајања. Без икакве сумње, Свето Писмо нам је на ову околност указало са циљем да бисмо као слаби били на опрезу и да се не бисмо заносили умишљеном ревношћу, него да бисмо носили бремена један другоме. *Тако испуните закон Христов!* 6. 223

- Као највећу опасност треба да избегавамо дружење са братом који живи у лењости, али не зато што га осуђујемо, никако! Други је разлог за то: ништа није толико заразно и насртљиво као братовљева слабост. Апостол Павле је саветовао: *Заповедамо вам пак, браћо, у име Господа нашег Исуса Христа, да се клоните од сваког брата који живи неуредно, а не по предању које примише од нас* (2. Сол. 3,6). *С неким који се брат зове, ако је блудник, или користољубац, или идолопоклоник, или опадач, или пијаница, или отимач, с таквим заједно и да не једете* (1. Кор. 5,11). Зашто? Зато што, како каже исти апостол, *зли разговори кваре добре обичаје* (1. Кор. 15,33). Ако си се спријатељио са пијаницом, знај: у његовом друштву и сам ћеш се научити на пијанство. Ако често разговараш са блудником, знај: он ће пренети на тебе своја сладострасна осећања. Добри пријатељи треба да ти буду они којима је једина намера благоугађање Богу. Тако је поступао свети пророк Давид. Он за себе каже: *Прохођах у незлобивости срца мога, посред дома мога; али, без обзира на такву незлобивост, чинитеље преступа омрзох богоугодном мржњом која се састоји из удаљавања од њих: онога који тајно клевета ближњеш сеојега, тога изгоних; оне с гордим оком и неситим срцем, са њима не једох. Очи су моје на вернима земље, да их посадим заједно са мнош; који ходи путем непорочним, тај јми служаше. Не живљаше усред дома мога који чини охолост; који говори неправду, тај не беше прав пред очима мојим* (Пс. 100,2-7). *А мени су веома цењени пријатељи Твоји, Боже* (Пс. 138,17). Преподобни Пимен Велики је говорио: "Закључак (крај и венац) целокупног поучавања монаха почетника је: клони се

лошег друштва (познанства, пријатељства) и држи се доброг друштва". 5. 20-21

БЛИЖЊИ — духовна помоћ ближњем

- Не треба много туговати због оних који се не покорављају речи спасења и не пазе на њу. Њима треба рећи оно што је потребно, па их препустити вољи Божијој, а она може да их обрати на прави пут помоћу других оруђа и средстава, којих је у десници Његовој безбројно мноштво.

- На ближње јаче делује молитва за њих, него речи које им се упућују: јер молитва укључује у дело Самог свемоћног Бога и Бог са Својом творевином чини све што Му је угодно. 6. 335

- Свети Оци су рекли: "Кад видиш дављеника пружи му крај свога штапа и учини све што можеш да би га спасао; али руку своју му не пружај, да те не повуче за собом у пропаст". 6. 824

- Сети се да је Спаситељ заповедио Петру да иде за Њим, а када је Петар почео да се распитује и да се стара о другом, чуо је: *Шта је теби го тога? Ти хајде за Мног.* Бринући се пре времена и неправилно о другима, ми често заборављамо или умањујемо бригу о себи. 6. 835

БЛУДНА СТРАСТ

- У људском срцу постоји животињска жеља, унета у њега падом, која стоји у вези са жељом палих духова. Ми верујемо да у срцу постоји и духовна жеља, са којом смо створени, којом се природно и правилно љубе Бог и ближњи, и која се налази у хармонији са жељом светих анђела. Да бисмо заволели Бога и у Богу ближњег, неопходно је да се очистимо од скотоподобне жеље. Очишћење савршава Дух Свети, у човеку који својим животом изражава жељу за очишћењем. 1. 254

- Грех блуда има ту особину да сједињује два тела, мада на незаконит начин, у једно (1. Кор. 6,16); због тога - иако се овај грех прашта одмах након покајања и исповести, уз неизоставни услов да га покајник остави - очишћење и отрежњење тела од блудног греха захтевају дуг временски период, како би веза и јединство које је успостављено међу телима, а које се укоренило у срцу и заразило душу, пропало и било уништено. Ради уништења безбожне навике, Црква онима који су пали у блуд и прељубу одређује веома дуге рокове за покајање, након чега им допушта да се причесте свесветим Телом и Крвљу Христовом. 1. 286

- Прељуба је била грех за владавине Старога Завета; била је грех као обешчашћење природе, као злоупотреба важне природне особине, као нарушавање природних закона. Она је сматрана за толико тежак преступ, да су кривци кажњавани смртном казном. У Новом Завету овај грех је добио нову тежину, јер су и људска тела добила ново достојанство. Она су постала удови тела Христовог, а нарушитељ њихове чистоте сада наноси срамоту Христу и раскида јединство са Њим, претварајући *удове Христове у удове блуднице* (1. Кор. 6,15). Прељубник се кажњава духовном

смрћу. Од онога ко падне у грех блуда одступа Дух Свети; за таквог се сматра да је пао у смртни грех, у грех који одузима спасење, у грех који представља залог неминовне погибљије и вечног мучења у аду, ако се не излечи благовременим покајањем.

Шта је то чистота? То је - добродетељ, која стоји насупрот блудној страсти; то је - удаљавање тела од пада у грех и од свих дела која воде греху, удаљавање ума од блудних помисли и маштања, а срца од блудних осећаја и склоности, за чиме следи и удаљавање тела од пожуде.

Неки тврде да је пад у блудни грех телом и пад у њега умом и срцем преступ једнаке тежине и значаја. Такво мишљење они заснивају на Спаситељевим речима: *Сваки који погледа на жену са жељом за њом, већ је учинио прелјубу са њом у срцу своме* (Мт. 5,28). Нетачно мишљење! Наслађивање блудним помислима и осећајима јесте блуд срца и прља човека чинећи га неспособним за општење са Богом, док је блуд тела измена целокупног људског бића услед мешања са другим телом, то јест потпуно одвајање од Бога, смрт и пропаст. Да би човек изашао из првог стања треба да се отрезни; да би пак изашао из другог треба да васкрсне, треба да се поново роди покајањем.

Неки тврде да човек не може да буде слободан од робовања телу, а тим пре од блудних помисли и осећаја, и да је такво стање неприродно. Законе поставља Бог Који боље од нас зна шта можемо, а шта не можемо; стога је достизање чистоте и тела и срца могуће за човека. Законе поставља Бог, Творац природе; стога чистота срца није противна људској природи. Она је неприродна палој природи; она је била природна природи након њеног стварања и може да јој постане природна након њеног обнављања. Она може да се однегује и задобије. Пшеница, поврће и плодносно дрвеће не расту на земљи сами од себе. Али када се земља на одговарајући начин припреми и када се посеју и посаде корисне биљке, оне дају веома обилан принос за људску исхрану и уживање. Необрађена земља даје само коров, само траву, храну за животиње, а не за људе. Неопходан је подвиг. 1. 331-332

• "Као што се тело - каже преподобни Макарије Велики - кроз спајање са другим телом зарази нечистоћом, тако се и душа прља кроз сједињење са злим и скверним помислима. Ако неко разврати душу и ум пристајући на зло, заслужује казну. Као што тело треба чувати од видљивог греха, тако и душу треба чувати од непристојних помисли, јер она је - невеста Христова". Удаливши од себе узроке греха као што су: слободни разговори и расејан живот, преједање и наслађивање храном и пићима, раскош и претеривање када су у питању одећа и друге келејне потребе, осуђивање ближних, клевете, подсмех, празнословље и брбљивост - донесимо одлуку да се одрекнемо наслађивања сладострасним помислима, маштањима и осећањима. Немојмо их подстицати у себи и храбро их одбацујмо када се појаве из наше пале

природе или када их предложи непријатељи нашег спасења - демони. 1. 337

- Наше тело је - неверан друг: оно жели друго тело не само на сопствену иницијативу, него и на туђи подстицај - на подстицај палог духа, који себи налази наладу у прљању тела које му не припада. 1. 339

- Најмудрији оци су сматрали да у борби са жељама природе уздржавање од хране и други телесни подвизи треба да буду благоразумни и умерени, да се телесна жеља само обуздава тим подвизима, а да се побеђује смирењем и молитвеним плачем, који на подвижника привлаче Божанску благодат, док су претерани телесни подвизи више штетни него корисни, када непотребно слабећи телесну снагу спречавају бављење молитвом, плачем и делима смирења. У Великом Старечнику читамо следећу повест: "Неки благочестиви муж у Египту оставио је жену и децу, одрекао се света и удаљио у пустињу. Силно га је напао блудни демон који му је доносио сећања на његову жену. Исповедао је то оцима. Видећи да је подвижник и да испуњава све што му се заповеди, они су му дали двоструки подвиг, позајмљујући га из различитих животописа светих отаца. Од овог подвига он је тако ослабио да је пао у постељу. По промислу Божијем тамо је дошао један старац из Скита. У Египатском Скиту - тако се звала бесплодна и дивља пустиња која се налазила недалеко од Александрије - живели су преподобни монаси који су поседовали благодатне дарове и нарочито дар духовног расуђивања. Скићанин је посетио болесника и упитао га: Авво, од чега си болестан?" Он је одговорио: "Био сам ожењен, недавно сам дошао у ову пустињу и ђаво ме је напао поводом моје жене. Исповедио сам то оцима. Они су ми дали различите подвиге, позајмљујући их из житија светих отаца. Када сам почео да их испуњавам изнемогао сам, а борба у моме телу се удвостручила". Чувши то скитски старац се растужи и рече му: 'Оци су ти као јаки исправно заповедили да тако поступиш. Али, ако хоћеш, послушај моје смирење и остави испуњавање таквих подвига, па узимај умерену количину хране у за то одређено време и савршавај умерено правило, полагајући сву своју тугу на Господа. Он ће победити непријатеља који те напада. Сопственим подвигом нећеш моћи да добијеш победу у тој борби. Нападнути брат је почео да се влада по савету скитског старца; по истеку неколико дана осетио је како болест пролази и борба је одступила од њега". Преподобни Ага-тон, монах из Скита познат по свом духовном расуђивању, био је упитан о блудној страсти. Одговорио је: "Иди и баци своју снагу у прашину пред Богом, па ћеш пронаћи мир". Сличан одговор о том предмету давали су и други велики оци. Потпуно исправно и тачно! Ако само Бог може да измери [= оцени, процени] природу, онда свест о повређености коју је у природи произвео првородни грех и смирено мољење за исцелење и обновљење природе од

стране њеног Творца јесу најсилније и најделотворније оружје у борби са природом. То оружје слаби услед човековог самопоуздања, чему води претерани и снагама несразмерни телесни подвиг. Преподобни Касијан Римљанин примећује да "страст похоте нужно напада душу све док човек не схвати како је немогуће да је победи сопственим трудом и напором, ако не буде помоћи и покровитељства од Господа".

Врло је много оних који желе да воде благочестив живот, па се нађу у потпуној недоумици када се у њима пробуде помисли и осећања телесне похоте. Они на то гледају као на нешто страно, као на нешто чега не би требало да буде, па се услед тога раслабе и растроје у души, и често одлуче да оставе Богоугодни живот сматрајући себе неспособним за тако нешто. То је најпогрешнији поглед на себе! Наша природа је - у стању пада. У стању пада телесне похоте су природне човеку и не могу да се не појаве. Дакле, не треба се чудити и бити у недоумици када се појаве помисли, маштања, страсне жеље: то је - природна нужност. Њој је потчињен сваки човек; потчињени су јој били и сви свети људи.

Ни то није све. За напредак у духовном животу неизоставно је потребно да се наше страсти појаве. Када се код подвижника појаве страсти, онда он ступа у борбу са њима. Онај ко ступи у борбу и храбро се бори може да однесе победу и да буде овенчан венцем победе, Духом Светим. 1. 341-343

- До смирења духа можемо да доспемо само онда када у себи будемо увидели пад људског рода, његову поробљеност и сурово господарење демона и вечне смрти над нама; тек тада можемо да завапимо Богу молитвом и плачем из дубине душе, из свег срца; таквим вапајем, таквом свешћу о сопственом пропадању и беспомоћној слабости привући ћемо себи у помоћ Божанску благодат. Из тог разлога борбе до којих долази у нама самима погодују нашем духовном напретку, ако се боримо храбро, уместо да малодушно прихватамо пораз. Преподобни авва Доротеј прича како је ученик неког великог старца био изложен телесној борби. Видећи његов труд старац му је рекао: "Ако хоћеш, помолићу се Богу да ти олакша борбу?" Ученик је одговорио: "Оче мој! Мада се мучим, видим у себи плод напора; боље се помоли Богу да ми да трпљење у борби". "Такав је онај ко заиста хоће да се спасе!" - кличе авва Доротеј окончавајући повест. Преподобни Пимен Велики је причао о великом угоднику Божијем Јовану Колову, за поуку и утеху братији, да је он умолио Бога и да је био избављен од деловања похоте, услед чега је пребивао у ненарушивом спокојству. Тада је отишао неком старцу, веома опитном у духовном животу, и испричао му је шта се са њим догодило. Старац је одговорио: "Иди помоли се Богу да ти врати борбу и ону скрушеност и смирење које си раније имао због своје борбе; јер помоћу тога душа напредује". Немојмо се предавати смушености, унији, малодушности и раслабљености када се у нама подигну свирепи таласи

жеља и помисли, када ударе на нас као силни ветрови! Супротставимо се греху јер том ћемо борбом изградити живу веру у Бога и живо Богопознање.

Много и често наносимо себи штету, онда када од себе тражимо нешто што нам није својствено. Тако они који су тек ступили у подвиг, и још су, да тако кажемо, прожети и испуњени похотом, хоће да немају склоности ка телесним помислима, маштањима и осећањима. Но, ова склоност постоји; она је природна, не може да не буде. Неразумно је тражити немогуће. Похота нужно мора да се појави из природе која је њоме заражена; али чим се појави, у било ком облику, ми треба да присилимо себе да јој се супротставимо на горе наведене начине. Насупрот моћној вољи читаве (пале) природе, ми треба деловањем слабашне воље самог ума, руковођеног Речју Божијом, да се отргнемо из нашег ропства, из наше изнемоглости, из нашег палог стања. *Царство Небеско с напором се осваја* - рекао им је Господ - и *задобијају га* само они који присиљавају себе, савладавајући своју греховну вољу (Мт. 11,12). А када благодат Божија већ почне очигледно да нам помаже, онда прво обележје њене помоћи бива помисао непристајања, како каже свети Јован Лествичник, то јест, мало-помало у уму се појављује неслагање, уместо пређашњег слагања, од кога су потицали страст и пораз у свакој прилици када за супротстављање није био употребљен нарочит напор. 1. 344-345

- Блажен је онај младић који приликом прве појаве дејства похоте у себи схвати да не треба да јој се предаје, већ треба да је обуздава законом Божијим и опрезношћу. Када је обуздана већ при првим својим захтевима, похота се лако покорава уму, поставља слабије захтеве и делује као заточеник окован у ланце. Задовољена похота појачава своје захтеве. Похота којој разум дуготрајним и постојаним удоваљавањем преда власт над човеком, као тиранин господари телом и душом, погубљујући и тело и душу. 1. 377

- Телесна похота копни више од исповести, него од поста и бдења. 1. 488

- Онај ко се предаје прекомерном сну и стомакоугаћању не може а да се не упрља сладострасним покретима. Док год се душа и тело узнемирују тим покретима, док год се ум наслађује телесним помислима - дотле је човек неспособан за нове и непознате покрете које у њему подстиче осењеност Духом Светим. 2. 205-206

- Онај кога напада блудна страст у вези са било којим лицем, треба на сваки начин да се клони разговора са тим лицем, боравка на истом месту, чак и додире његове одеће или његовог мириса. Оци су рекли да онај ко се у свему томе не чува, остварује страст и чини прељубу помислима у своме срцу. Такав сам распаљује у себи пећ страсти и уводи у себе, као звери, зле помисли. 3. 171

• Свети Јован Лествичник, једнако као и Варсануфије Велики, заповеда онима које напада блудна страст нарочито интензивно мољење Именом Господ Исуса. Блажени старац Серафим Саровски је поучен личним опитом сведочио да молитва Исусова представља бич против тела и телесних похота. Делањем те молитве пламен ових похота се гаси. Кад она почне да делује у човеку, онда под њеним утицајем телесне похоте губе слободу свога делања, баш као што уловљена звер везана ланцем и даље поседује способност убијања и прождирања људи и животиња, али губи могућност да ту своју способност оствари. 1. 275 (в. СТРАСТИ, ДРСКОСТ)

БОГАТСТВО

• Свето Писмо... имућне људе назива само управитељима имања које припада Богу, а управитељи имање добијају привремено, како би њиме управљали по вољи Божијој. "Сви богаташи су надзорници и помоћници Божији, а не господари. Бог је једини Господар и Домаћин сваког добра и богатства; и даје га коме хоће, на општу корист. Ти испитујеш управитеља свога имања о новцу који му је поверен - где га је и на шта потрошио. И тебе ће Господ питати за богатство које си од Њега добио: у дан Суда Њему ћеш положити рачун за сваку рубљу на шта си је потрошио" (свети Тихон Вороњешки). 4. 233

• Јеванђеље земаљску својину назива *неправедном* и *туђом*, а не *беску-истинском* и *својом*. Ако, дакле, у *неправедном богатству верни не бисте, ко ће вам поверити истинско? И ако у туђем не бисте врни, ко ће вам дати ваше?* (Лк. 16,11 12). Пролазно богатство названо је *неправедним* зато што је последица пада. Нама не би био потребан ни новац, ни склониште од стихија за које се трудимо да га изградимо што раскошније, ни друга помоћна средства која прерастају у предмете раскоши, да из раја нисмо били избачени на земљу на којој боравимо врло кратко време, што нам је милосрђем Божијим дато како бисмо повратили изгубљени рај. Пролазно богатство названо је *туђим*. Оно се и само по себи постепено унштава и стално прелази из руке у руку; то богатство није нешто човеку својствено, него само показује колико је њему неопходна подршка - показује његов пад. Оно се не може задржати! Ни у чијим се рукама није зауставило. Увек се даје на више или мање кратак рок, али свакако врло кратак у поређењу са бескрајном вечношћу. Вечно богатство названо је *истинским* као непропаљиво и непромењиво, јер оно заувек остаје *својина* онога ко га је једном задобио. За њега је речено да је човеково лично (*ваше*): човек је створен да би га поседовао и да би се наслађивао њиме. Да бисте добили *истинско* имање које је *ваше* и које вам се не може одузети, сачувајте верност Богу кроз управљање имањем које вам је привремено поверено. Не варајте се: немојте мислити да је земаљско имање ваше сопствено и да тим имањем можете да располажете како вам је воља! Не варајте се: немојте мислити да

употреба тог имања за раскош и увесељавање не представља грех! Ви сте обавезни да тим имањем управљате онако како захтева Бог Који вам га је поверио. Употребљавајући своје имање на раскош и увесељавање, ви газите закон Божији и одузимате ближњима оно што вам је Бог дао да бисте им поделили. Предајући се гозбама и весељима, ви уништавате сами себе: дух потчињавате телу, гушите и умртвљујете душу, заборављате на Бога и вечност, губите и саму веру. Развијајући у себи само плотска осећања, појачавајући их бираном, прекомерном храном и сталним телесним увесељавањем, ви већ не можете да се уздржите од прељубочинства и незасито му се предајете. У том смртног греху коначно сахрањујете своје спасење. *Тешко вама богатима објавио је Спаситељ јер сте већ примили утеху своју. Тешко вама који сте сити сада, јер ћете огладнети. Тешко вама који се смејете сада, јер ћете заридати и заплакати* (Лк. 6,24-26). *Дајте милостињу, начините себи кесе које неће овештати, ризницу на небесима која се неће испразнити* (Лк. 12,33). Нађите задовољство у чињењу добрих дела! Само почните да их савршавате и одмах ћете добити ту духовну свету насладу, док ће вам се телесне насладе учинити гнусним. Од милостиње коју дајете почеће у вама да се јавља жива вера, којом ћете опитно опазити и познати Бога. Особина милосрђа је да рађа веру, а вера рађа - милосрђе. 4.237-239 (в. СРЕБРОЉУБЉЕ, ИМАЊЕ, ДЕМОНСКИ НАПАДИ, САБЛАЗНИ)

БОГОМИСЛИЈЕ

- Свети Димитрије Ростовски и Тихон Вороњешки су се бавили богомислијем, тј. светим размишљањем о очовечењу Бога Логоса, о Његовом чудесном пребивању на земљи, о Његовим страшним и спасоносним страдањима и другим сличним дубоким тајнама хришћанства. Света размишљања поменутих светитеља изложена су у њиховим делима. Таква размишљања свети Петар Дамаскин, као и други аскетски писци, сврстава у *духовна виђења*, и међу духовним виђењима одређује им четврти степен. Свако духовно виђење представља посматрање тајни одређене врсте, које се код подвижника појављује у складу са његовим очишћењем кроз покајање... Покајање има своју постепеност, па тако постепености имају и духовна виђења. Тајне хришћанства подвижнику се откривају постепено, у складу са његовим духовним напредовањем. Онај ко жели да се бави богомислијем, нека чита дела светих. Такво богомислије биће сасвим непогрешиво и веома душекорисно. Насупрот томе, богомислије ће бити неправилно и штетно за душу ако подвижник, пре но што се очисти покајањем, без јасног познавања хришћанског учења, допусти себи самовољно размишљање које не може да не буде погрешно и стога не може да не донесе самообману и последице штетне за душу, не може да не повуче у пропаст погибелне заблуде. Светитељи су сасвим тачно и детаљно познавали православно богословље, па су се зато светим животом

узdigли на висину хришћанског савршенства; за њих је богомислије било природно, а неприродно је за подвижника који нема постојана и тачна познања у богословљу, и који није очишћен покајањем. Зато су Свети Оци бранили богомислије монасима почетницима, па и уопште, свим монасима који за то нису били припремљени науком и који га својим животом још нису достигли. Свети Јован Лествичник каже: "Неизмерна је дубина догмата и уму безмолвника није лако да се погрузи у њу. Веома је опасно пливати у одећи: исто је толико опасно ономе ко се налази у ропству страсти да се дотиче богословља". Ово упозорење упућено је безмолвницима; познато је да се безмолвије допушта само монасима који су већ узнапредовали. У старини су многи монаси падали у погибељни бездан јереси само зато што су допуштали себи да разматрају догмате који су надилазили њихову способност разумевања. "Смиреномудрени монах - наставља Лествичник не дозвољава себи љубопитљиво истраживање тајни; горди, напротив, стреми ка томе да истражи и судове Божије". Управо тако! Жеља за упуштањем у богомислије код онога ко за то још није способан и сазрео представља наговор умишљености - то је неразумна и горда жеља. Вежбај се у молитви и читању душекорисних књига, то ће ти бити вежбање у Богоугодном и исправном богомислију. Као што чулне очи, када се исцеле од слепила, виде по своме природном својству, тако и ум, очишћен од греховне болести, природно почиње да сагледава тајне хришћанске вере. У своме подвигу ослони се на Бога. Ако је за тебе и за општу корист хришћанства потребно да сагледаваш дубоке тајне и да их проповедаш својој браћи, онда ће ти Бог свакако дати тај дар. Ако пак то није благоугодно Богу, онда треба да стремиш ка ономе што је суштински нужно за твоје спасење и што ће у потпуности да задовољи ту твоју потребу: треба да стремиш ка задобијању чисте молитве, сједињене са покајним осећањем и плачем, уз сећање на смрт, на суд Божији и на страшне адске тамнице у којима гори вечни огањ и влада вечна тама. Ова молитва, сједињена са таквим сећањима, представља непогрешиво, сјајно и душекорисно Богомислије. 5. 118-119

БОГООПШТЕЊЕ

- ...Ти долазиш! ја не видим начин на који идеш, видим само Твој долазак, и то не телесним очима. Осећам. Не остављаш времена нити дајеш начина да се размисли о томе ко си Ти? Неочекивано се јављаш у души, Невидљиви и Непојмљиви! Јављаш се неописиво тихо и фино, заједно са влашћу и силом Творца, зато мењаш читавог човека: мењаш, претвараш, пресаздаваш, обнављаш и ум и срце и тело!

Ти Силни улазиш у кућу, свезујеш јакога и отимаш покућство његово, али не на погибију, него на спасење! И кућа и покућство раније су припадали Теби; Ти си их направио направио за Себе; а они су се сами предали у жалосно ропство отимачу. И све до сада били су моји

ум, душа и тело под влашћу љутог властелина, делујући под његовим утицајем. Ти долазиш и они се сада потчињавају Твојој власти, почињући да делују под Твојим светим и блаже ним утицајем.

Како да Те представим? Шта да кажем браћи својој о Теби? Како да им пренесем име Страника који се склонио под кров моје душе, под кров трошан и разрушен, отворен пред силовитим ветровима, кишом и снегом - погодан само за неко привремено склониште за стоку? Шта си нашао у моме срцу, у које су једна за другом долазиле различите греховне помисли, улазећи у њега без препреке и налазећи ту као у јаслама, или као што свиње налазе у кориту, укусну храну свакојаким страсних осећања?

Чини ми се да знам име свога Госта! Али, с обзиром на моју нечистоту, плашим се да изговорим то име. И само непобожно изговарање тог великог и свесветог имена може да донесе осуду! Колико је тек онда страшније присуство Именованог! Но, Ти си ту! Твоја бескрајна доброта довела Те је код прљавог грешника, како би он, познавши достојанство и назначење човека, опитно окусио и чулно видео *да је добар Господ* (Пс. 33,8), како би оставио путеве безакоња, оставио своје омиљено блато смрадних страсти и постарао се да покајањем стекне чистоту и постане Твој храм и обитавалиште.

Како да назовем Страника Који станује код мене, који обитава у мени? Како да назовем чудесног Госта који је дошао да ме утеши у моме изгнанству, да ме исцели од неисцељиве болести, да ме извуче из мрачног бездана, да ме изведе на травнато поље Господње, да ме постави на стазе праве и свете? Онога Који је дошао да уклони непрозирну завесу што је до сада била раширена пред мојим очима, скривајући од мене величанствену вечност и мог Бога? Како да назовем Наставника који ми објављује учење о Богу, учење ново и уједно врло древно, учење Божанско, а не људско?

Хоћу ли тог Наставника да назовем светлошћу? Ја светлост не видим, али Он просвећује мој ум и срце више од сваке речи, више од сваког земаљског учења: без речи, неописиво брзо, као каквим чудесним додиром - да тако покушам да опишем неописиво - или делањем унутар самог ума.

Да га назовем огњем? Али Он не спаљује; напротив - орошава и пријатно хлади. Он је некакав *глас тих и танак* (1. Цар. 19,12), али од Њега као од огња бежи свака страст и свака греховна помисао.

Он не изговара никакве речи - не изговара, али ипак говори, учи и пева: чудесно, тајанствено, неописиво тихо и префињено, мењајући и обнављајући ум и срце који у безмолвију у тајној одаји срца послушкују Њега. Он нема никакав лик нити облик. У Њему нема ничег чулног. Он је потпуно нематеријалан, невидљив и крајње префињен; изненада, неочекивано и неописиво тихо, јавља се у уму и срцу, и постепено

разлива по целој души, по читавом телу, овладава њима и удаљава из њих све греховно; зауставља деловање плоти и крви; сједињује раздвојене делове човека у једно; нашу природу, која се услед страшног пада распала као крхка посуда, показује као целу. Ко видећи пресаздавање неће препознати руку Саздаатеља, Који једини има власт да саздава и пресаздава?

До сада сам говорио само о делању, не именујући Делатника. Страшно ми је да га именујем. Погледајте ме браћо! Видите шта се у мени догађа! Реците ми ви - шта се то у мени догађа? Ви кажите ко то чини?

Осећам присуство Страника у себи. Одакле је дошао и како се појавио у мени - не знам. Појавивши се, Он остаје невидљив и потпуно недокучив. Али присутан је, јер делује у мени, јер влада мноме, не уништавајући моју слободну вољу, него је увлачећи у Своју вољу неописивом светошћу те воље.

Невидљивом руком Он је узео мој ум, срце, душу, моје тело. Тек што су осетили ту руку, они су оживели! У њима се појавио нов осећај, нов покрет - духовни осећај и покрет! Ја до сада нисам познавао те осећаје и покрете, нисам чак ни слутио, ни претпостављао да постоје. Они су се појавили, а пред њиховом појавом телесни и душевни покрети и осећаји су се сакрили или су остали оковани. Они су се појавили као живот, а пређашње стање ишчезло је као смрт.

Од додире руке сви делови мога бића - ум, срце и тело - сјединили су се међу собом, сачинивши нешто целовито и јединствено, да би се потом погрузили у Бога, пребивајући у Њему док год их та невидљива, недокучива и свемоћна рука држи.

Какав ме тамо осећај обузима? Читаво моје биће бива прожето дубоким и тајанственим ћутањем, изван сваке мисли, изван сваког маштања, изван сваке душевне кретње коју производи крв. Целокупно моје биће празнује и уједно дела управљано Духом Светим. То управљање не може се описати речима. Живим као опијен, заборављам на све, храним се непознатом и непропадљивом храном; налазим се изван свега чулног, у области нематеријалног, у области која је не само изнад материје, него и изнад сваке мисли, сваког поимања; не осећам ни само своје тело.

Моје очи гледају - и не гледају, виде - и не виде; уши слушају - и не чују; сви моји удови су опијени и ја се клатим на ногама, придржа вам се да не бих пао, или лежим на одру као болестан без болести и ослабљен од преизобиља снаге. *Чаша* Господња, чаша Духа, *напајајућа је као најјача* (Пс. 22,5). Тако проводим дане и недеље!... А време се скраћује!...

Дивно ћутање обузима ум, срце и душу, који су се свом силином устремили ка Богу и, да тако кажем, изгубили се у бесконачном кретању ка безграничном. То ћутање уједно је и беседа, али без речи, без икаквог

ширења, без мисли и изнад мисли. Страник, Који све то чини, има необичан глас и речи - изговарају се немо и без звука и чују на тајанствен начин. Да бих препознао чудесног Страника тражим у Светом Писму место где би се говорило о таквим делима и нехотице се заустављам пред Спаситељевим речима: *Дух дише где хоће, и глас његов чујеш, а не знаш откуд долази и куда иде: такав је свако ко је рођен од Духа* (Јн. 3,8).

Но, како назвати само то деловање? Оно умирује човека и сједињује га са самим собом, а потом и са Богом; немогуће је не препознати у том деловању утицај благодатног Божијег мира, који превазилази сваки ум и који ће сачувати срца ваша и мисли ваше у Христу Исусу (Фил. 4,7) мира који даје Дух Свети када приступа човеку и обнавља га. Тачно! Од тога ум и срце постају јеванђелски, постају Христови: човек гледа Јеванђеље написано у себи - на таблицама душе, прстом Духа.

.. Божански Страник одлази и скрива се једнако неприметно као што долази и што се јавља. Али Он у читавом мом бићу оставља миомирис бесмртности - нематеријалан, као и Он Сам што је нематеријалан - миомирис духовни, животни, који се може осетити новим чулом које је Он засадио или васкрсао у мени. Оживљаван и храњен тим миомирисом ја пишем и саопштавам реч живота мојој браћи... 2.314—318 (в МОЛИТВА ИСУСОВА БОГООПШТЕЊЕ)

БОГООСТАВЉЕНОСТ

- Повремено, Бог нас препушта саме себи, како бисмо опитно познали колико смо слаби у нашој усамљености, и како бисмо се стога неодступно држали Бога, Који Једини може да буде победитељ греха у онима што истински желе да грех у себи виде побеђеним. 1. 379

- Да би човек задобио смирење, није му довољно самоукоревање - каже Варсануфије Велики - потребна су и људска понижења. Против смирења и трпљења ђаво доноси хулу на Самог Бога, Који је тобоже оставио своје слуге; али хула његова нека сиђе на главу његову, посредством славословља, благодарења и исповедања које Богу приносе Његове слуге, по примеру три света младића. 6. 834

- Мишљење да те је човек оставио још и може бити на месту, јер сваки је човек лажа; али мишљење да те је оставио Бог не само да је неправилно, него је повезано и са хулом. Зар не видимо да се тиме не показује непостојање Промисла Божијег, него само ограниченост наших погледа. Услед те ограничености погледа, ми остављеношћу називамо ово спасоносно обучавање кроз невоље које на нас пушта Божански Промисао. Требало би да се радујеш због невоља и различитих тешкоћа које се пуштају на тебе, јер оне су сведочанство не само призива него и твоје изабраности од Бога. 6. 380

БОГОПОЗНАЊЕ

- Ко је спознао да се људски род налази у палом стању, да је земља место нашег изгнанства, наша тамница, где проведемо кратко време па

излазимо да бисмо добили или вечно блаженство или вечну казну, тај је свакако спознао и то да је једино уточиште човеково на земљи Христос, Спаситељ изгубљених. Сходно томе, једино непроцењиво благо човеково на земљи је - познање Христа и усвајање од стране Христа. Хоће ли онај ко жели да стекне то благо хтети да задобије и привремене насладе? Напротив - избегаваће их, чувајући се да га не одвуку. Биће задовољан не само оним што је неопходно, него и сиромаштвом. А задовољан човек је богатији од богатих!

Браћо, ми смо у овај свет ступили наги; одлазећи из њега, оставићемо и наша тела. Зашто да тражимо пропадљиво имање? Зашто да тражимо оно што ћемо свакако морати да оставимо? Немојмо губити драгоцену време на пропадљиве ствари, како не бисмо изгубили наше једино благо - Христа. Ка Њему устремимо и ум и срце; будимо задовољни својом храном и одећом; не допустимо себи неумерене прохтеве, да они мало помало не би привукли нашу љубав и лишили нас Христа. 2. 144-145 (е. СТРАХ БОЖИЈИ)

БОГОСЛУЖЕЊЕ

(в. МОЛИТВА ЦРКВЕНА)

БОГОХУЉЕЊЕ

(в ВЕРА, ГРЕХ, ДОГМАТИ, ЈЕРЕС, ЈЕРЕТИЦИ, ЈЕРЕТИЧКА ДЕЛА)

БОЛЕСТИ

- Света Истина, Реч Божија говори: *кроз многе невоље ваља нам ући у Царство Божије*. Невоље су посебно удео нашег времена, коме нису дати ни подвиг мучеништва, ни подвиг монаштва. Наше поприште, поприште хришћана последњих времена, јесу невоље, наоко ситне и ништавне. Вага је код Бога! Пред Њим, на Његовој ваги, свака невоља је ништавна, свака невоља је лака, колико год велика била, јер осењивање Његовом силом и благодаћу може и највећу невољу да претвори у највећу насладу. Тако и мала невоља пред Њим има вредност која никако није мања од велике невоље. Све зависи од Његове благодати - а Он од човека милостиво прима сваку невољу која се прихвата са благодарношћу, покорно и уз славословље.

Ту болест, која вас је неочекивано задесила, путем благодарења учините добровољном жртвом и нека је прими Бог као кадионицу испуњену миомирисним духовним тамјаном. Тамјан то је благодарење. 6. 379

- Човек је као трава - зар много треба да би била покошена? Његово здравље у тренутку може бити озбиљно нарушено, па да му тело заврши или у гробу, или у постељи са мучном и дуготрајном болешћу. Јеванђеље нас учи да никаква невоља не може да нас задеси без воље Божије - учи нас да благодаримо Богу за све невоље које нас неочекивано задесе. Из болесничке постеље унесите благодарење Богу, као што га је са ђубришта уносио смрадним крастама прекривени Јов. Благодаренем се

ублажава окрутност болести. Благодарене болеснику доноси духовну утеху. Поучено и наслађено благодарене, срце се обнавља силом живе вере. Изненада озарен светлошћу вере, ум почиње да сазерцава чудесни Промисао Божији који непрестано бди над читавом творевином. Такво сазерцање доводи човека у стање духовног заноса: душа почиње обилно да благодари и славослови Бога, почиње да хвали Његов свети промисао и да се предаје Његовој вољи. Болеснички одар, који се орошава сузама покајања и радости у Богу, често бива место Богопознања и самопознања. Страдања тела често бивају узрок духовних наслада. За време болести себе најпре треба принудити на благодарене Богу, а када душа осети сладост и мир које доноси благодарене, она ће и сама да пожури у благодарене као у какво пристаниште. Душа тамо хита да би се склонила од тешких таласа роптања, малодушности и туге.

Кроз многе невоље ваља нам ући у Царство Божије. Ономе кога заволи, Господ шаље невоље; оне умртвљују срце изабраника Божијег за свет и уче га да живи у близини Бога. У свим невољама, па и у болестима, следећи лекови доносе корист и утеху за душу: преданост вољи Божијој, благодарене Богу, прекореване себе и свест о томе да се заслужује Божија казна, сећање на свете који су пут земаљског живота прошли кроз непрестана и љута страдања, и на то да су невоље - чаша коју пружа Христос. Ко се не причести из те чаше, тај није достојан да наследи вечно блаженство. 6. 432 433

- Господ Бог нека те помене милошћу Својом. Болешљивошћу се надокнађују подвизи. Болест је готово спасење, онда када се болесник чува рђавих речи, помисли и маштања, када се предаје вољи Божијој и када благодари за болест која га удаљава од света, што он по сопственој вољи не би учинио. 6.521

- Сасвим оправдано и богоугодно размишљаш кад кажеш да су ти болест и тескобе које су са њом повезане послате од Бога ради чувања од грехова и греховних саблазни, којих је свет данас пун. Но, избрани се и данас спасавају. Печат изабраности су патње. Ономе кога прима и блиско усваја Себи, Господ шаље патње, а онога кога хоће да прослави, подвргава многим и различитим невољама, како би душа, потрешена невољама, опазила и угледала Бога и Његов Промисао. Веома је корисно предавати се у патњама вољи Божијој и благодарити Богу за послану невољу. За људе који пате корисно је да читају житије великомученика Јевстатија Плакиде (Житија светих за 20. септембар). 6. 521-522

- Онај ко се налази у стању болести, налик је на окованог у тешке окове и споља и изнутра. Али то стање шаље се или допушта од Бога, Који *бије свакога кога прима.* Из тог разлога болест се убраја у оне подвиге којима задобијамо спасење. Потребно је да сваки подвиг буде правилно обављен. Човек се подвизава правилно у својој болести онда када благодари Богу за њу. Болест праћену благодарене и славословљем

Богу, због Његовог очинског кажњавања које усмерава ка вечном блаженству, Свети Оци стављају одмах уз два највећа монашка подвига безмолвије и послушање. 6. 527-528

• Болесни сте. Из искуства знам како је то тешко стање. Тело губи снагу и своје уобичајене способности, а уједно одузимају се силе и способности душе. Нервно растројство преноси се на душу, јер душа је повезана са телом у најтешњем и недокучивом савезу, услед кога душа и тело не могу да не утичу једно на друго. Шаљем вам духовни рецепт и саветујем да предложени лек употребљавате неколико пута дневно, нарочито у тренуцима појачаних страдања - и душевних и телесних. Не оклевајте да употребите силу и исцељујућу моћ који су скривени у овом наизглед сасвим скромном леку.

Усамите се, и полако, тако да само ви чујете, закључавајући ум у речи (савет светог Јована Лествичника), произнесите следеће: "Слава Теби, Боже наш, за патњу коју си ми послао; примам оно што сам својим делима заслужио; помени ме у Царству Твоме". Пошто се суштина овог вежбања састоји у усредсређеној пажњи, телу треба омогућити спокојан положај, како његови покрети, и кретање крви до кога услед њих долази, не би сметали уму да се усредсреди. Најбољи положај је лежати на кревету. И у Јеванђељу је речено да је болесник у том положају био показан Господу и да је добио милост од Њега. Са истим циљем - ради што лакшег постизања пажње - заповеђено је да се ум закључа у речи молитве и да молитву треба изговарати сасвим полако. Кад молитву изговорите једном, направите мали предах. По том је опет изговорите и опет предахните. Наставите да се тако моли те 5 или 10 минута, док не осетите да је ваша душа умирена и утешена. Видећете: после три молитве изговорене на тај начин почећете да осећате како мир улази у вашу душу и уништава узнемиреност и недоумице које је растрзавају. Разлог за ово је јасан: благодат и сила Божија крију се у славословљу Бога, а не у красноречивости и много-речитости. Славословље и благодарење су дела која су нам предата од самог Господа, а никако - људски изум. Апостол у име Божије заповеда то делање (1. Сол. 5,18).

Добровољно се предајмо вољи Божијој, јер хтели не хтели налазимо се и налазићемо се у рукама Божијим, мада нам је за неко време дата слобода у делању, како би се показала наша добра воља и сведочанство срца. 6. 528 529

• Демони су такође у стању да људима донесу болест и смрт. *И сатана удари Јова злим приштем од пете го темена.* Он би праведника кога је толико мрзео и убио, да му Бог то није забранио (Јов. 2,7,6). Сам Спаситељ је за згрчену жену посведочио да ју је *свезао сатана* (Лк.13,16). Демон Асмодеј је убио седморицу мужева за које је редом била удавана Сара, кћи Рагуилова (Тов. 3,8). 3. 226

• *Кроз многе невоље* не малобројне, обратите пажњу, него многе и различите - *ваља нам ући у Царство Божије*. Тако је одредила Реч Божија. Та свесвета реч нам је заповедила да се не бојимо невоља, јер се оне на нас пуштају по Промислу Божијем, а Промисао Божији, који их пушта на нас јер је то нама суштински неопходно и корисно, неуморно бди над нама и чува нас. Тако лекар болеснику за исцелење даје горке, одвратне и мучне лекове и истовремено га брижно пази. Верујте у то и спокојно поднесите своју болест благодарећи Богу за њу. 6. 531 (в.НЕВОЉЕ)

БОЛЕСТИ – Исцелење

• Начин на који духовни разум гледа на телесне болести и на њихова чудесна исцелења, потпуно је другачији од начина на који их по сматра телесно мудровање. Телесно мудровање болести сматра за несрећу, а њихово исцелење, посебно чудесно, за највећу срећу, не марећи много за то да ли је исцелење праћено коришћу за душу или штетом по њу. Духовни пак разум и у болестима које се шаљу Промислом Божијим и у њиховим исцелењима, која дарује Божанска благодат, види милост Божију према човеку. Озарен светлошћу Речи Божије духовни разум учи Богоугодном и спасоносном понашању у оба случаја. Он учи да је допуштено тражити и молити од Бога исцелење болести, уз тврду намеру да се повраћено здравље и снага употребе за служење Богу, а никако не за служење сујети и греху. У супротном, чудесно исцелење ће болеснику послужити само на осуду и навући ће на њега још већу казну у времену и у вечности. Ово сведочи Господ, Који је исцелио ослабљеног и рекао му: *Ето постао си здрав, више не греши, да ти се што горе не догоди* (Јн. 5,14). Човек је слаб и лако се окреће ка греху. Ако су и неки свети, који су имали благодатни дар исцелења и обиловали духовним расуђивањем, били подвргнути искушењу греха и пали, онда тим пре дар Божији могу да злоупотребе телесни људи, који немају јасна схватања о духовним предметима. И многи су га злоупотребили! Добивши на чудесан начин исцелење од болести, они нису обратили пажњу на добротинство Божије и на своју обавезу да буду благодарни за то добротинство, него су почели да воде грешан живот и окренули дар Божији себи на штету, отуђили се од Бога и изгубили спасење. Из тог разлога чудесна исцелења догађају се ретко, мада их телесно мудровање веома цени и веома би их желело. *Иштете и не приматв - каже апостол - јер погрешно иштете, да на уживања ваша трошите* (Јак. 4,3).

Духовни разум учи да се болести и друге невоље које Бог шаље људима дају по нарочитом милосрђу Божијем, као горки исцељујући лекови болесницима и да помажу нашем спасењу и нашој вечној користи много сигурније него чудесна исцелења. Често, веома често, болест бива веће добротинство него исцелење, да је до њега дошло. Болест бива тако важно добротинство, да би њено одузимање кроз исцелење било одузимање највећег добра, неупоредивог са оним

пролазним добром које пружа исцелење телесне болести. Сиромашни и болесни Лазар који се спомиње у Јеванђељу, није био исцељен од своје тешке болести нити избављен од сиромаштва, и скончао је у том положају у коме се тако дуго мучио, али су га због његовог трпљења Анђели узнели у наручје Авраамово (Лк. 16,22). Читаво Свето Писмо сведочи да Бог шаље различите невоље, међу њима и телесне болести, оним људима које је заволео (Јевр. 12,6). Свето Писмо тврди да су сви свети Божији без изузетка лутајући земљом прешли узак и трновит пут, испуњен свакојаким невољама и оскудицом. Полазећи од таквог схватања невоља, истински служитељи Божији су се према невољама које би их задесиле односили са најузвишенијом разборитошћу и смиреношћу. Каква год невоља била у питању, они су је дочекивали као нешто што им припада, верујући из све душе да невоља не би дошла да је није допустио праведни и свеблаг Бог сходно човековим потребама. Прво њихово дело по доласку невоље била је спознаја да је заслужују. Узрок невоље увек су тражили и налазили у себи. Потом, ако би видели да им је невоља сметња за Богоугађање, обраћали би се молитвом Богу да их од невоље избави, остављајући испуњење или неиспуњење мољења вољи Божијој и никако не сматрајући за исправан свој доживљај невоље. Он и не може да буде потпуно исправан: суд ограниченог, макар и светог човека, не обухвата и не узима у обзир све узроке невоље, онако како их обухвата и узима у обзир свевидеће око Божије, које допушта невоље на слуге и љубљене своје. Свети апостол Павле се три пута обраћао Богу са молитвом да анђеосатанин, који је ометао апостола у проповедању хришћанства, буде уклоњен. Павлова молитва није била услышена: суд Божији о том предмету био је другачији него суд богонадахнутог Апостола (2. Кор. 12,7 10).

Предавање себе вољи Божијој, и искрена и побожна жеља да се та воља испуни на нама, представља неопходну и природну последицу истинског духовног расуђивања. Свети монаси када би били подвргнути болестима, примали су их као највеће добротинство Божије, трудећи се да пребивају у славословљу и благодарењу Богу, и нису тражили исцелење, мада се чудесна исцелења понајвише и савршавају међу светим иноцима. Они су желели да стрпљиво и смирено подносе оно што је по допуштењу Божијем, верујући и исповедајући да је то за душу корисније од сваког добровољно изабраног подвига. Преподобни Пимен Велики је говорио: "Три монашка делања равна су по своме достојанству: кад неко правилно безмолвствује, кад је неко болестан и благодари Богу, кад неко обавља послушање са чистом мишљу". У египатском Скиту где су се подвизавали највећи свети монаси живео је преподобни Венијамин. Због његовог врлинског жи вота Бог му је даровао обилан дар исцелења болести. Имајући тај дар, он се и сам разболео од тешке и дуготрајне водене болести. Веома је отекао. Били су принуђени да га преместе из

његове келије у другу, пространију, и да због тога скину врата његове келије заједно са довратком. У другој просторији направили су му посебно седиште, пошто није могао да лежи. Иако се сам налазио у таквом положају, преподобни је наставио да исцељује друге, а онима који би ви дели његова страдања, па би саосећали са њим саветовао је да се моле за његову душу, а за тело да не брину. "Кад ми је тело здраво - говорио је - онда немам неке нарочите користи од њега. Сада пак када сам болестан оно ми не наноси никакву штету".

Авва Петар је причао да је једном посетио преподобног Исаију Отшелника и затекао га како страда од тешке болести, па му је изразио своје саосећање, на шта му је преподобни одговорио: "Толико измучен болешћу, ја једва успевам да задржим у сећању грозно време (смрти и суда Божијег). Кад би моје тело било здраво, сећање на то време било би ми потпуно страно. Кад је тело здраво, тада се у њему лакше подстичу дела непријатељска према Богу. Патње нам помажу да чувамо заповести Божије". У болестима и другим невољама које би их задесиле, свети оци су се трудили, као прво, да покажу трпљење колико је то било до њих: прибегавали су самоукоревању и самоосуђивању, притискајући њима своје срце и приморавајући га на трпљење; сећали су се смрти, суда Божијег и вечних мука пред којима бледе земаљске патње; мисао су узносили ка Промислу Божијем подсећајући се на обећање Сина Божијег да ће неодступно пребивати са вернима и чувати их, чиме су своје срце подстицали на спокојство и храброст; они су приморавали себе да славослове Бога и благодаре Му за невоље, приморавали су себе на задобијање свести о сопственој грешности која, по праведности суда Божијег, управо због добротe Божије, захтева казну и уразумљење. Уз сопствени што је могуће већи труд око задобијања трпљења, они су чешће узносили пламене молитве Богу да им дарује и духовни дар - благодатно трпљење, које је неодвојиво од другог духовног дара благодатног смирења, а оба заједно служе као сигуран залог спасења и вечног блаженства. Велики оци схимници нису давали исцелење својим ученицима који би се по допуштењу или по Промислу Божијем разболели, мада су то лако могли да учине, јер нису желели да их лише духовног напредовања које болест свакако мора да донесе, уколико се подноси у складу са духовним предањем Цркве.

Игуман Наског манастира, преподобни Серид, ученик Великог Варсануфија који је и сам молитвено тиховао у том манастиру, дуго је био болестан. Неки од старије братије замолили су Варсануфија да исцели игумана. Свети Варсануфије је одговорио: "За здравље мога сина могли би да се помоле Богу неки овде присутни свети, како не би био болестан ни дана - и то би се испунило; али он тада не би добио плодове трпљења. Ова болест је њему веома корисна због трпљења и благодарења". Објашњавајући неопходност патњи за подвижника

Христовог, свети Исак Сиријски каже: "Искушење је од користи сваком човеку. Ако је оно чак и Павлу од користи, онда - *нека се свака уста затворе, и сав свет нека буде крив Богу* (Рим. 3,19)". Подвижници се подвргавају искушењу зато да би умножили своје богатство: успавани да би се пробудили, своји - да би били још боље усвојени. Неуком сину не даје се да управља очевим богатством, јер он тим богатством не би умео корисно да располаже. Због тога Бог најпре искушава и исцрпљује, а потом даје дар. Слава Владики, Који нам преко горких лекова пружа наслађивање здрављем. Нема човека који се није намучио током школовања. Нема човека коме се није учинило горким то време када се напајао да би стекао духовно снагу. И то да претрпимо није наше. Како би сасуд од блата могао да држи бистру воду да претходно није био ојачан Божанским огњем? Ако у побожности непрестано будемо желели трпљење и са смирењем га будемо тражили од Бога, добићемо све у Христу Исусу, Господу нашем. 4. 321-325

БОРБА ДУХОВНА

- У наше време борбе нису толико жестоке, колико су деликатне. Нападач је постао необично вешт, како какав хомеопата, и пошто види да су чиоде и игле такође смртоносне када се умешно користе, а при томе не праве буку јер су не приметне, он је оставио по страни мачеве и копља који су произвели мученике. И мада тежина данашње борбе за већину људи остаје невидљива, она је ипак јасна Премудром Богу, Који је по Својој великој благости и данашњим победницима припремио венце. 6. 830

- У борбама треба побеђивати тамо где до њих дође, а не напуштати место борбе, јер се услед тога напади само појачавају. 6. 217

- На борбе треба гледати што хладнокрвније, као да се догађају неком другом, а не теби. Поглед на своје борбе постаје такав онда када човек бригу о себи повери Богу. Хладнокрвност је похвална и код војсковођа: она им омогућава да за време битке поступају на потребан начин; управо зато хладнокрвност је неопходна и уму који се бави невидљивом борбом.

Стање борбе је неопходно: оно уму пружа драгоцену искуство и доводи га до истинског и дубоког покајања. 6. 828

- Боље је не видети борбу, услед непажње према њој и пажње према молитви, него, остављајући пажњу према молитви и молитву, упуштати се у расуђивање о борби које превазилази наше могућности, јер од тог умишљеног расуђивања доспевамо до гордости која нераздвајно прати лично мишљење. Довољно ти је да будеш убеђен да је пали човек скровиште свих грехова; једни се грехови показују на делу, други живе некако притајено и на тај начин доводе подвижника у заблуду да не постоје. Буди пред Богом као да си цео једна рана и моли за исцелење и спасење, не обраћајући много пажње на нападе и не чудећи се њиховој појави, као да је то нешто необично. 6. 832

• Преподобни Пимен Велики је причао о преподобном Јовану Колову, оцу испуњеном благодаћу Духа Светога, да је умолио Бога и да је у њему престала борба коју производе слабости пале природе или страсти. Он је пошао неком старцу узнатковалом у духовном расуђивању и саопштио му то говорећи: "Видим себе у ненарушивом спокојству, без икакве борбе". Мудри старац је Јовану одговорио: "Пођи и умоли Бога да ти се врате борбе, јер услед борбе душа напредује, а када борба дође, немој да се молиш да буде одузета, него да ти Господ да трпљење у њој". 5. 359-360

БРИГЕ

• Како је чудна и чудовишна тежња за земаљским успехом! За тим успехом се избежумљено јури. Чим се нађе, он одмах изгуби вредност и трагање започиње са новом снагом. Та се тежња ни са чим садашњим не задовољава: она живи само у будућности, жуди само за оним што нема. Предмети жеље маме срце тражитеља маштом и надом да ће бити задовољено: обманут и стално обмањиван, он све време земаљског живота јури за тим предметима, док га не задеси изненадна смрт. Како и чиме објаснити то трагање које је налик каквом нечовечном издајнику и влада свима, заводи све? У наше душе засађена је тежња ка бесконачним добрима. Али ми смо пали, и срце ослабљено падом у времену и на земљи тражи оно што постоји у вечности и на небу. 1. 86-87

• Расејани живот, испуњен свакодневним бригама, једнако као и прејдање и пијанчење, чини да човек отежа (Лк. 21,34). Такав човек прилепљен је за земљу и заузет само пролазним и сујетним; служење Богу за расејаног човека постаје споредна ствар; и сама помисао на то њему је сурова, мрачна и неиздржљиво тешка. 1. 373

• Кућни и домаћи послови веома су корисни: удаљавају од доконости и олакшавају уму његову невидљиву борбу. Борба без таквих послова узводи у силни подвиг, који је дозвољен само ономе ко је на тај подвиг принуђен околностима, или га је Бог ту довео. Разборитост захтева да се не ступа у борбу која превазилази снаге, напротив, треба је олакшати. 6. 353-354

• Са вером се предај вољи Божијој, не одбацујући делатну бригу о себи, него умишљену. Када дођу такве бриге, много је боље обраћати се Богу молитвом за себе, него се поуздати у прављење различитих планова који су увек неоствариви. 6. 523 (в. ДЕЛА, ДЕЛАЊЕ)

ВАСКРСЕЊЕ ДУХОВНО

(в. СЈЕДИЊЕЊЕ, ПОБОЖНОСТ, РАЗУМ -ДУХОВНИ)

ВЕРА

« Ко не верује у Сина Божијег? Не само онај ко Га отворено и одлучно одбацује, него и онај ко себе назива хришћанином, али води грешан живот и јури за телесним насладама; онај коме је бог - стомак; онај коме је бог - сребро и злато; онај коме је бог - земаљска слава; онај ко земаљску мудрост, непријатељску Богу, сматра за бога. 1. 495

• Без одбацивања самог [старог] себе човек није способан за веру; његов пали разум супротставља се вери и дрско тражи од Бога објашњење за Његова дела и доказе за истине које Он открива човеку. Пало срце хоће да живи палим животом, чијем умртвљењу стреми вера; тело и крв, без обзира на то што им можда већ следећег часа предстоји одлазак у гроб, такође хоће да живе својим животом, животом пропадљивости и греха. 1. 496

• Вера је природно својство људске душе које је у њу посадио милосрдни Бог приликом њеног стварања. 1. 496

• Мртва вера и признавање Христа само невољним интелектуалним убеђењем може да припада и демонима! Таква вера послужиће верном само за још већу осуду на суду Христовом. *Прођи се, шта хоћеш од нас, Исусе, Назарећанине?* вапио је нечисти дух Господу *Дошао си да нас погубиш? Знам те ко си, Светац Божији* (Мк. 1,24). Вера у Јеванђеље треба да буде жива: треба веровати умом и срцем, исповедати веру устима, изражавати је и доказивати живо том. 1. 497

• Православна вера у Христа, запечаћена Светом Тајном Крштења, и сама је довољна за спасење, без дела, када човек нема времена да их саврши, јер Христос замењује човека, а заслуге Христове - људска добра дела.

Но, ако земаљски живот потраје, дела су обавезно потребна 1.499

• У догматима је - Богословље предато од стране Самог Бога. У одбацивању догмата је богохуљење, које се назива неверовањем; у искривљавању догмата је - богохуљење, које се зове јерес.

Када се ум који још није очишћен покајањем, који још блуди у мрачној области пада, који још није просветљен и вођен Духом Светим, усуди да сам од себе, сопственим slabим силама, из мрака гордости, расуђује о Богу, онда он неизоставно пада у заблуду. Таква заблуда је богохуљење. О Богу можемо да знамо само оно што нам је Он по Својем великом милосрђу открио.

Светим Тајнама хришћанске Цркве верни хришћанин се доводи до сједињења са Божанством, у чему је стварно спасење, печат вере делом вере, и одатле - примање залога вечних блага 1. 409

• Истинска жива вера, само ако је човек исповеда устима, пружа му спасење. Она је донела спасење разбојнику на крсту; путем покајања донела је спасење многим грешницима у последњим предсмртним тренуцима њиховог живота. 1. 501

- Сходно важности вере за дело спасења, и греси против ње имају посебну тежину на ваги праведног суда Божијег; сви су они смртни, то јест са њима је повезана смрт душе и прати их вечна погибија и вечна мука у адским безданима.

Смртни грех је - неверовање: он одбацује једино средство за спа сење веру у Христа.

Смртни грех је - одрицање од Христа: онога ко се одриче, он лишава живе вере у Христа, која се показује и садржана је у усменом исповедању.

Смртни грех је - јерес: он у себи садржи богохуљење, и онога ко је њиме заражен чини туђим истинској вери у Христа.

Смртни грех је - очајање: он представља одбацивање делатне, живе вере у Христа.

Исцелење од свих ових смртних грехова је - света, истинска, жива вера у Христа. 1. 502

- Они који су се обогатили живом вером у Христа, као окриљени прелећу преко свих невоља и свих тешких околности. Одушевљени вером у свесилног Бога, они у напору не виде напор, у болестима се не осећају болесно. За јединог делатника у васељени они сматрају Бога, Кога су учинили *својим* кроз живу веру у Њега. 1. 503 504

- Онима који Га љубе Он (Господ) шаље невоље, а одмах за њима - утехе. То што невоље бивају замењене утехама, а утехе невољама, рађа веру у Бога и смрт за свет. Вера узима човека за руку и поставља га пред Бога. Такав човек се уздиже изнад света: под његовим ногама је мрачни хаос сумњи, неверовања, заблуда и извештачених и уједно сујетних умовања, баш као што су под ногама онога ко се попео на врх високе горе облаци, литице, провалије и водопади који шуме и скакућу по стенама б. 343

- Неке јеванђелске заповести нас уче да *поступамо* богоугодно; друге нас уче да се код утицаја споља *држимо* богоугодно. Теже је изучити ово друго него прво; али и прво ће бити на задовољавајући начин схваћено онда када душа изучи и прихвати друго. Неопходно је уверити се да Бог управља судбином света и сваког човека. Искуство живота брзо ће потврдити и утврдити ово учење Јеванђеља. Резултати прихватања овог учења вером јесу - смирена покорност Богу, удаљавање узнемирења, душевни мир и велика храброст. Ко на тај начин прима учење Јеванђеља, тај ће добити *штит вере о који ће моћи да погаси све огњене стреле нечастивога* (Еф. 6,16). Ову веру Свети Оци називају делатном, за разлику од догматске. Она се у човеку појављује услед испуњавања јеванђелских заповести, расте у мери њиховог испуњавања, а вене и пропада у мери у којој се оне занемарују, и у своје време се, осењена благодаћу, преображава у живу веру, испуњавајући хришћанина духовном снагом којом свети Божији *победише царства, чинише правду, добише обећања, затворише уста лавовима, угасише силу огњену, утекоше од оштрице мача, од*

немоћних постадоше јаки, беху силни у рату, поразише војске туђинске (Јевр. 11,33-34). 5. 83-84

•Сматра се да је један од главних квалитета војсковође у биткама овога света то да не пада духом код сваког преокретања среће, него је непоколебив, као каменог срца, и у својој чврстини доноси најразумније и најкорисније одлуке, доводећи том чврстином у недоумицу своје непријатеље, слабећи њихову дрскост и надањујући храброшћу сопственој војску. Овакав карактер војсковође бива разлог необичних успеха, па се изненада читав низ пораза и несрећа крунише одлучујућим победама и слављем. Такав треба да буде и ум - тај вођа у невидљивој борби против греха. Ништа, никакво искушење које дође од људи или демона, које се појави из пале природе, не треба да га узнемири. Извор непоколебивости и снаге нека буде вера у Бога, Кога смо се посветили на служење и Који је - свемогућ. Малодушност и смушеност рађају се од неверовања; но, чим подвижник прибегне вери - малодушност и смушеност ишчезавају као ноћна тама уочи свитања сунца. 5.148

• *А изнад свега узмите штит вере, о који ћете моћи да погасите све огњене стреле нечастивог* (Еф. 6,16). Ове стреле, то су различита дејства демона у нама, која покрећу слабости наше пале природе: распаљивање срца гневом, разгоревање помисли и маштања, пориви за осветом, многобројна и оптерећујућа а углавном неостварива и бесмислена размишљања о супротстављању непријатељу, о победи над њим и његовом унижењу, као и о омогућавању себи поузданог и потпуно безбедног положаја. Онај ко је задобио веру, задобио је Бога да га покреће на делање и стао је изнад свих подвала, не само људских него и демонских. Онај ко је задобио веру, добија могућност да досегне истинску, чисту молитву, која није оштећена ни каквим бригама о себи, никаквим стрепњама, никаквим маштањима и сликама које уобразиљи подмећу лукави духови злобе. 5. 299-300 (в. УЗНЕМИРЕНОСТЋ

ВЕЧНЕ МУКЕ

•Православна Црква учи да у вечности постоје двојаке муке, као и двојак о блаженство: 1) *унутрашње*, произведене осећањима и помислима које се рађају услед сопственог положаја, и 2) *спољашње*, које производе спољашње околности. 3. 305

•Свето Писмо адске муке свуда назива вечним - то је учење које је света Црква стално проповедала и проповеда. Господ наш Исус Христос је ту страшну истину неколико пута потврдио у Јеванђељу. Најављујући одбаченим грешницима заједнички удео са палим анђелима, Он је објавио шта ће им рећи на Своме Страшном Суду: *Идите од Мене, проклетци, у огањ вечни који је припремљен ђаволу и анђелима његовим* (Мт. 25,41). По изрицању коначне пресуде људском роду, изгубљени *ће отићи у муку вечну, а праведници у живот вечни* (Мт. 225,46). У причи о окрутном богаташу и убогом Лазару, Господ је посведочио да обитељи вечног

блаженства и адске тамнице дели *провалија велика*, и да нема преласка ни из блаженства у муке, нити из мука у блаженство (Лк. 16,26). Црв адски не умире, и огањ се не гаси (Мк. 9,48). Подземне тамнице представљају чудесно и страшно уништавање живота, уз његово истовремено очување. Та мо долази до потпуног прекида сваког делања и преостаје само страдање; тамо влада најљући међу боловима срца - очајање; тамо су плач и јауци што не доносе никакву утеху души коју раздиру; тамо су ланци и окови који се не могу скинути; тамо је непрозирна тама, без обзира на силан пламен; тамо је царство вечне смрти. 3. 124 125

ВИЂЕЊА

- Познато је да се истинским светима Божијим виђења дарују искључиво по благовољењу Божијем и дејством Божијим, а не човековом вољом и његовим сопственим трудом - виђења се дарују неочекивано, веома ретко, онда када за тим постоји нарочита потреба - по чудесном промислу Божијем, а не случајно. 1. 242

- Када се ради о гласовима и виђењима потребна је још већа опрезност, будући да је демонска прелест ту непосреднија и штетнија. Многе од светих и опитних отаца демони су обманули лукаво скривајући и облачећи своју лаж и таму у привиде истине и светлости; данас, међутим, људи могу да буду обманути још лакше и неприметније. Потребно је да се дугим опитом ум и срце науче на разликовање добра од зла, ма каква била маска испод које се зло скривало. Стога су свети оци заповедали почетницима да не верују никаквим гласовима и виђењима, да их одбацују и не примају, препуштајући ту ствар суду и вољи Божијој, а смирење да сматрају потребнијим за себе од сваког гласа и виђења. Јеванђеље је глас Христов. Слушајмо га и повинујмо му се.

Истинска духовна виђења и осећања припадају оном веку, потпуно су нематеријална и не могу се објаснити у сфери чула, материјалним речима - то је поуздано обележје истински Духовног. Глас Духа је нематеријалан. Он је потпуно разговетан, но нематеријалан; то је умни глас. Такође, сва духовна осећања су - нематеријална, невидљива, не могу бити растумачена и јасно пренета људским речима, а уједно могу се осетити, моћна су, надвладавају сва друга осећања и чине их пасивним, као да и не постоје; ко има духовни осећај, њему тај осећај објашњава оно што је материјалним речима необјашњиво.

Нижи степен виђења представљају она виђења која човек има услед неједења, неспавања и других облика исцрпљивања тела; таква виђења достижу не само људи подвижничког живота, него и многи порочни људи који су на неки начин исцрпили тело. Њихови телесни осећаји постижу некакву посебну изоштреност те они стога почињу да виде духове, чују гласове, осећају мирисе и смрадове. Ово стање је опасно, и многи, када су дошли дотле, пали су у прелест. 6. 230-231

•Свети оци подвижнику саветују, уколико му се догоде спољашња или унутрашња виђења, да се моли и да остане равнодушан, то јест да на њих не обраћа пажњу, сматрајући себе недостојним светог виђења. Они завештавају, с једне стране, да се виђења не одбацују, како се не би одбацивала светиња, а са друге - да се виђењу не поверује олако, па да се оно одмах призна за истинско, како се на тај начин не би пало у мреже лукавог духа, који се труди да превари и обмане подвижника не би ли га повредио и погубио. Понекад се тек доста времена након што виђење мине, кроз осећај у срцу, јавља објашњење које му треба приписати. Уопште, сви свети оци су приметили да оне које је Бог посетио истинским виђењем, сатана почиње да искушава лажним виђењима. 6. 547

•Оно што је нејасно... боље је остављати без тумачења, пошто покушај тумачења може да буде штетан за душу и да послужи као повод за неприметно увлачење себе у обману, јер се појављује расположење које је у стању да човека доведе до самообмане. 6.718

•Треба приметити да пали дух, желећи да овлада Христовим подвижником, не делује као господар, него покушава да придобије човекову сагласност за прелест коју му нуди, и тек по добијању сагласности овладава оним ко је сагласност изјавио. Описујући напад палог анђела на човека, свети Давид се врло тачно изразио када је рекао: *У заседи је да зграби сиромаха да зграби сиромаха, да га увуче у замку своју* (Пс 9,30). Дух Свети, као Бог, делује самовласно: Он долази у време када смирени и самоунижени човек никако не очекује Његов долазак. Изненада мења ум и срце. Својим делањем Он обузима целокупну вољу и све способности човекове, и човек више није у стању да размишља о ономе што му се догодило. Када се у некоме појави благодат, она не показује ништа обично или чулно, него тајно учи ономе што човек никада раније није видео, нити могао да замисли. Тада се ум тајно учи узвишеним и скривеним тајнама, које, према божанском Павлу, људско око не може да види, нити ум да докучи сам по себи... Када није сједињен са Господом, људски ум расуђује сам по себи, сопственим силама А када се сједини са Божанским огњем и Духом Светим, онда сав бива испуњен Божанском светлошћу, сав постаје светлост, распламсава се огњем Свесветог Духа, испуњава се Божанским разумом, и немогуће му је да унутар тога огња мисли о било чему своме, или о ономе о чему би хтео. Тако је говорио преподобни Максим Кавсокаливит преподобном Григорију Синајском. Напротив, када је у питању демонско јављање, човеку се увек оставља слобода да расуђује о томе јављању да га прихвати или одбаци. То се види из покушаја демона да преваре свете Божије. Једном, док је преподобни Пахомије Велики пребивао у усамљености, изван вреве манастира, пред њега је стао ђаво у великој светлости, па му се обратио: "Радуј се Пахомије! Ја, Христос, дошао сам к

теби као пријатељу своме!" Свети је размишљао у себи: "Христов долазак човеку сједињен је са радосћу у којој нема страха. У том тренутку ишчезавају све људске помисли. Ум се тада сав усмерава на посматрање. Но, ја сам се, видећи овога преда мном, испунио немиром и страхом: то дакле није Христос, него сатана". Након таквог размишљања, преподобни се смело обратио прикази: "ђаволе! Иди од мене: проклет да си и ти, и твоје виђење, и подмуклост твојих лукавих замисли". Ђаво одмах ишчезе, испунивши келију смрадом. 5. 65-66 (а ДЕМОНИ - Чулно виђење, ПРЕЛЕСТ, СНОВИЂЕЊА)

ВИЂЕЊЕ ДУХОВНО

(в. ДЕМОНИ Духовно виђење демона, ЧОВЕК, БОГОМИСЛИЈЕ, СНОВИЂЕЊА)

ВОЉА

- Бог гледа на човекову вољу. Од нас зависи да ли ћемо имати добру вољу. Бог ће дати средства и силу да се добре намере доведу до испуњења, ако је то Њему угодно, како би човекова добра намера била остварена на делу. 6. 657

- Није довољно да хоћемо, потребно је да наше хтење одговара вољи Божијој. Ми сада хоћемо, а Бог нам то припреми понекад после много година 6. 686

- ...Она моја сопствена дејства, кроз која се пројављује моја воља и расуђивање, али ту вољу и то расуђивање, та дејства, ја уручујем вољи Божијој, молећи је да руководи мноме и да ме управља по Његовим премудрим и свеблагим циљевима. 6. 693

- ...Многи су звани, али је мало изабраних (Лк. 14,24). Милосрдни Бог све призива ка спасењу, али је мало оних који Му се покоравају. Сви ми спадамо међу оне који су позвани по неизрецивој љубави Божијој према нама, али сасвим мало нас спада међу изабране: јер укључивање у изабране препуштено је нашем сопственом избору. 4. 287 (в СЛАБОСТИ СВОЈЕ, ОКОЛНОСТИ, НАВИКА, СПАСЕ ЊЕ И САВРШЕНСТВО, МОНАШКИ ЗАВЕТИ)

ВОЉА БОЖИЈА

- Наша воља, у свом палом стању, непријатељски је оријентисана према вољи Божијој; у своме слепилу и непријатељству према Богу, она се стално супротставља вољи Божијој. Када њени напори остану неуспешни, она човека доводи до раздражености, негодовања, узнемирености, огорчености, унија, роптања, хуле и очајања. У одрицању од сопствене воље ради следовања вољи Божијој, састоји се одрицање од себе које је заповедио Спаситељ, а које представља неопходни услов спасења и хришћанског савршенства, толико неопходан да је без његовог испуњења немогуће спасење, а тим пре хришћанско савршенство. *Живот је у вољи Његовој* рекао је пророк (Пс. 29,6).

Воља Божија откривена је људском роду у Закону Божијем, а објавила нам ју је, пре свега, и то са нарочитом тачношћу и подробношћу, ваплоћена Реч Божија. Као недокучива за људски разум, она се прима вером. Изучавање воље Божије - то је напор испуњен радошћу и духовном утехом, но напор који је уједно повезан са великим невољама, патњама и искушењима, као и самоодбацивањем, умртвљавањем пале природе и спасоносним умирањем (за свеЂ). Тај напор је повезан са распињањем старог човека (Гал. 5,24; Кол. 3,9 10). Он захтева да телесно мудровање буде одбачено, погажено, уништено. *Преображавајте се обновљењем ума свога* каже апостол *да искуством познате шта је добра и угодна и савршена воља Божија* (Рим. 12,2). 5. 82-83

- Своју вољу не треба претпостављати вољи Божијој, него, учинивши са своје стране све што је потребно, остало препустити Богу. 6. 721.

- Све што не зависи од нас препустимо вољи Божијој, а оно што зависи од нас прилагодимо вољи Божијој, било испуњавањем, било покајањем због неиспуњавања. 6. 581

- Правилно и тачно испуњавање воље Божије немогуће је без познавања судова Божијих. Шта су - заповести Божије? То је воља Божија, објављена људима да би се њоме руководили у делима која зависе од њихове слободне воље. Шта су - судови Божији? То су дејства или допуштења воље Божије, на које човекова слободна воља нема никаквог утицаја. Очигледно да је за потпуно испуњење воље Божије од стране човека неопходно да човек заузме правилан однос и према заповестима и према судовима Божијим. 2. 78

- Свети Јован Златоуст и други Свети Оци, када је требало да говоре било о чему, трудили су се да беседу увек започну следећим речима: "Нека воља Божија буде над свим људима. Слава Богу за све што се догађа, чак и ако је тешко и горко". Бог је многомилостив како у добротинствима тако и у казнама Својим. До сваког хришћанина је да призна ту истину.

Неретко се догађа да се по промислу Божијем одузме нешто материјално и пролазно, а у замену се даје духовно и вечно. Људи везани за материјално и за пролазни живот тугују не схватајући да се на тај начин узводе ка драгоценом, вечном благу. Препуштање себе вољи Божијој доноси умирење и утеху срцу у свакој невољи. 6.797-798 (в. **ВОЉА СОПСТВЕНА**)

ВОЉА БОЖИЈА – Покорност вољи Божијој

- У односу према свемогућој и свесветој вољи Божијој у човеку, не може бити других одговарајућих осећања осим неограничене побожности и исто толико неограничене покорности. Из тих осећања, када их човек усвоји, настаје трпљење. 1. 329

- Бог ће, кад дође време, све да уреди; најбоље је - предавати се Његовој светој вољи и не размишљати о сутрашњем дану када нема неког

посебног разлога да се о њему размишља. Многи међутим својом маштом и бригама живе у будућности, испуштајући садашњост из руку. 6. 136

- Не узнемиравајте се, него се у спокојству духа предајте вољи Божијој. Бог зна шта ради, и све што чини, чини по великој благодати Својој, по најпремудријим и најнеистраживијим путевима провиђења Свога. Чешће себи говорите: "Нека буде воља Божија". Нека се ваш ум и срце погружавају у ову умирујућу и свештену мисао. Нека буду задовољни њоме. Бог нека вас благослови и нека вам да познање истине и покорност Његовој светој вољи, услед чега се поја вљује душевни мир. 6. 597

- Треба молити Бога да Он над нама саврши Своју свету вољу, а не бити упоран у сопственој вољи, макар она била и добронамерна. 6. 710

- Читава земља једнако припада Богу и ја се у потпуности пре дајем Његовој вољи и вођству. За оне који су себе поверили Њему, Бог душекорисну ситуацију често уређује кроз сасвим супротне догађаје. Светитеља Тихона Вороњешког оптужили су за претерану ревност; због таквих оптужби био је принуђен да се удаљи у манастир где се удостојио нарочите милости Божије. У своме предсмртном завештању светитељ посебно приноси благодарност Богу за то што му је било даровано да се брижљивим покајањем припреми за прелазак у вечност. Ето шта је овај духовни муж сматрао за добротинство Божије: прогонство са катедре и смирено пребивање у манастиру. Најисправнији могући став! 6. 797

- Све пролази, и добро и лоше, а ни човек ни демони не могу да учине оно што Бог не допусти. 6. 803

- Неопходно је смирити се пред нама несхватљивим путевима промисла Божијег, у свему што Он допусти на нас: како у личним тако и у заједничким стварима, како у грађанским тако и у духовним. *Смирите се дакле под моћну руку Божију* - саветује свети апостол Петар *све своје бриге положите на Њега, јер се Он стара за вас* (1. Пет. 5,6 7). Смиравати се треба према оном најбољем узору, што нам га Свето Писмо нуди кроз молитву тројице светих младића, који у Вавилону беху подвргнути тешком мучењу ради своје верности Богу и који су све што је од Бога допуштено, сматрали за последицу праведног Суда Божијег (Дан. гл. 3). *Јер је потребно да до њу саблазни* - установио је Господ (Мт. 18,7), најавивши страшне несреће које треба да задесе оне што верују у Њега и читав људски род. Он је рекао: *Гледајте да се не уплашите; јер треба све то да се збуде* (Мт. 24,6). Ако је то тако, онда ми немамо ни права ни могућности да кажемо или помислимо било шта против суда Своблагог, Премудрог и Свемогућег Бога. *А предаваће вас* рекао је Господ *и родитељи, и браћа, и рођаци, и пријатељи, и побиће неке од вас. И сви ће вас омрзнати због имена мога* (Лк. 21,16 17). *Сваки ко вас убије мислиће да Богу службу приноси. У свету ћете имати жалост; али не бојте се, Ја Сам победио свет* (Јн. 16,2,33). Описавши и најавивши положај хришћана за време њиховог земаљског

живота, положај који им је наменио Бог, Господ је додао: *Ни длака с главе ваше неће пропасти* (Лк. 21,18). То значи: о вама ће неуморно промишљати Бог, Он ће неуморно бдети над вама, држаће вас Својом свемоћном десницом, и стога каква год несрећа да вам се догоди, неће се догодити другачије него по Његовом допуштењу и по Његовој свесветој вољи, ради нашега спасења. Поуку ученицима поводом искушења која треба да их задесе у земаљском животу Господ је дао кроз одлучну и сасвим одређену заповест: *Трпљењем својим спасавајте душе своје* (Лк. 21,19). Признајте и исповедајте Бога као управитеља света; побожно, уз самоодбацивање, покорите се и предајте Његовој вољи; из те свести, из те покорности, појавиће се у вашим душама свето трпљење. Душа ће га препознати по миру који ће јој донети. Замреће у устима свака реч противљења путевима промисла Божијег, пред величанственошћу воље Божије умириће се свака мисао, као што је за себе и своје пријатеље рекао свети јеванђелист Лука: *Умирисмо се рекавши: воља Господња нека буде* (Дап. 21,14).

Треба знати да свака помисао која представља противречење и супротстављање промислу Божијем, потиче од сатане и његов је пород. Такву помисао, као богопротивну, треба одбацити чим се појави. Пример за ово дао нам је Господ: када је својим ученицима причао о страдањима која Му предстоје и насилној смрти, апостол Петар је, покренут саосећањем својственом старом човеку, почеода га одвраћа говорећи: *Боже сачувај, Господе! То неће бити од Тебе!* А Господ је, разобличавајући порекло Петрове мисли, одговорио: *Иди од мене сатано! Саблазан си ми, јер не мислиш што је Божије, него људско* (Мт. 16,22-23). Зашто се наш дух узнемирује због промисла и допуштења Божијег? Зато што ми Бога не поштујемо као Бога; зато што Му се нисмо покорили као Богу; зато што себи нисмо дали потребно место пред Богом; због наше гордости, због нашег слепила; зато што нисмо уништили и одбацили своју палу, повређену и изопачену вољу. 5. 84-86 (в. ПРОМИСАО БОЖИЈИ, САМООДБАЦИВАЊЕ)

ВОЉА СОПСТВЕНА

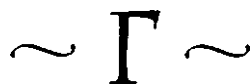
- Преподобни Пимен Велики је говорцо: "Људска воља је гвоздени зид између Бога и човека, камен који удара против воље Божије. Ако је човек остави, онда може да каже: *Богом мојим проћи ћу зид. Бог мој, праведан је пут Његов.* Ако се пак са (људском) вољом сједини самооправдање, онда се човек квари и гине". Под речју "самооправдање" треба подразумевати то, када деловање по сопственој вољи сматрамо за правично или праведно; ово служи као сигурно обележје растројства душе и скретања са спасоносног пута. 2. 358

- Сопствена воља човека води у искушења - мада њени наговори могу да изгледају добри, ми не можемо да видимо до каквих ће последица довести њено спровођење.

Само када се одриче сопствене воље, човек може да учествује у истинској молитви, која представља његово сједињење са Богом. Ово сједињење не може да се постигне без одрицања од своје воље, од своје правде и свога разума. 6. 841 (в. ВОЉА БОЖИЈА, ПОСЛУШАЊЕ)

ВРАЏБИНЕ

(в. ГРЕСИ СМРТНИ)

ГНЕВ

(в. СТРАСТИ, БЛИЖЊИ, ПОМИСЛИ, МОЛИТВА ИСУСО ВА - Начин)

ГОРДОСТ

•Кнез овога света се на сваки начин труди да човека задржи унутар његове пале природе што је довољно, и без тешких падова у грех, да се човек отуђи од Бога. Према тачном прорачуну ловца, тешки падови у грех у потпуности бивају замењени гордим мишљењем хришћанина о себи, јер он се задовољава добродетељима (врлинама) своје пале природе и предаје самообмани, отуђујући се тиме од Христа. 1.394

•Страст гордости делује другачије него блудна или гневна страст. Ове две страсти делују очигледно, а јаснија су и сама њихова оправ дања и лукавство у оправдањима. Гордост се пак прикрада неприметно. Њу посеју даровитост, раскош и пре свега људске похвале. Мада ми те похвале наоко не примамо и у себи се не саглашавамо са онима који нас хвале, тајни печат похвала ипак остаје у уму и срцу, и када дође до неког понижења, оно се тешко подноси - тим теже, што смо више били засићени похвалама. На тај начин се доказује постојање печата гордости и то да се она тајно уселила у нас. Тешко нама! Сами благодатни дарови били су људима повод за гордост и њене плодове - падове! Главна обележја гордости су захлађење у односу према ближњима и остављање исповести. 6. 225-226

•Обележја гордости су надменост и презир према ближњима, као и немар за исповест, док је гордост сама по себи човеку неприметна, будући да је то најфинија страст, која је обманула чак и светлосног анђела и довела до пада на небесима. На овој страсти почивају и друге, као здања на темељу који је скривен под земљом. 6. 227-228 (в. СТРАСТИ, ЛАЖНО СМИРЕЊЕ, МОЛИТВА ГОСПОДЊА)

ГРЕХ

•Грех нам је посредством пада постао толико својствен, да су њиме прожете све наше особине и сви покрети душе. Одбацивање греха који се сродило са душом, изједначило се са одбацивањем душе. Такво одбацивање душе неопходно је за њено спасење. Одбацивање природе упрљане грехом неопходно је ради усвајања природе обновљене

Христом. Из тањира се баца сва храна када је један њен део затрован; тањир се пажљиво пере, па се тек онда поново у њега ставља храна која треба да се искористи. А затрована храна се сасвим оправдано и сама назива отровом. 1. 85

- Ни за један грех немој да мислиш да је неважан. Сваки грех представља нарушавање закона Божијег и противљење вољи Божијој, гажење савести. Од беспосличења и наоко ситних сагрешења, постепено прелазимо на велике грехе. 1. 368

- Безосећајност постаје... уобичајено стање душе. Она често бива задовољна њоме; често је сматра за стање угодно Богу и за спокојство савести, док она заправо представља - губитак осећаја сопствене грешности, губитак осећаја благодатног, духовног живота, успављивање и слепило савести.

У таквом стању - стању страшне помрачености и безосећајности - различити греси слободно улазе у душу, правећи од ње своју јазбину. Греси који се укорене у души, претварају се у тако силне навике, као сама природа, понекад и јаче. Греховне навике се називају страстима. Човек то и не примећује - али неприметно са свих страна бива окован грехом, потчињен његовој власти и поробљен.

Онај ко постојано пренебрегава опомене савести и ко је себи допустио да падне у ропство греху, тај само уз највећи труд и нарочиту помоћ Божију може да покида окове поменутог ропства и победи страсти, које као да су се претвориле у природне особине. 1. 369

- Пораз једног војника још увек не представља пораз читаве војске. Тако и ваше сагрешење речју још увек не представља пад душе. Због таквих свакодневних и честих падова не треба прекомерно да тугујемо, јер је то лукавство ђавола који претераном тугом хоће да унесе ослабљеност у душу. Управо за таква прегрешења Серафим Саровски каже како не треба да осуђујемо себе када дође до спотицања, него да се сматрамо способним за сваки грех и да знамо како наше спотицање није новост и нешто неуобичајено, те да стога ходимо пред Богом у скрушености духа, испуњени покајним мислима. То је оно што *Бог неће презрети*, тј. када се срце скрушено и смирено постави изнад спотицања, онолико колико човек може да буде изнад њих. 6. 212

- Не треба себе да осуђујемо због спотицања, али не зато што је неки грех неважан - не, јер сваки грех је рана - него зато што смо откупљени за неизмерну цену: Крвљу Богочовека. Онај ко осуђује себе пада у очајање, а ко се узда у Христа приноси покајање и исцељује се њиме. 6. 237-238

- Најтежи грех је - очајање. Тај грех вређа свесвету Крв Господа нашег Исуса Христа, одбацује Његову свемоћ, одбацује спасење које је Он даровао, показује да су у души претходно владали самопоуздање и гордост, да су јој вера и смирење били страни. Очајања се треба чувати више но свих других грехова - као смртоносног отрова, као луте звери.

Понављам - очајање је најгори од свих грехова. Сазрело очајање обично се изражава самоубиством или делима која су истоветна самоубиству. Самоубиство је - најтежи грех! Онај ко га почини лишио је себе покајања и сваке наде на спасење. Света Црква не савршава никакав помен за њега, не удостојава га опела и погребна на хришћанском гробљу. За самоубиством по својој тежини следе смртни греси какви су: убиство, прељубочинство, јерес и други њима слични. Ови греси, иако мање погубни него самоубиство и очајање које води до самоубиства јер онеме ко их је починио ипак остављају могућност покајања и спасења називају се смртним. Ономе ко пребива у њима, према правилима свете Цркве, не допушта се причешћивање Светим Христовим Тајнама и учешће на Богослужењима. Ако га смрт задеси непокајаног због тих грехова, његова вечна пропаст је несумњива. Покајање човека који пребива у смртном греху може да буде прихваћено као истинско само онда када он остави тај смртни грех. Тек тада њему може бити допуштено да се сједини са Христом кроз причешћивање Светим Тајнама! Зато се, осим очајања и самоубиства, посебно пажљиво треба чувати смртних грехова, уз тврду и одлучну намеру у души да се не пада у њих. Ако се пак догоди несрећа да се падне у неки смртни грех, одмах га треба оставити, исцелити се покајањем и на сваки начин се чувати да се поново не падне у њега. Ако се пак каквим несрећним стицајем околности догоди да се поново падне у смртни грех, не треба се препуштати очајању - поново треба прибећи Богом дарованом духовном леку, покајању, које чува сву своју снагу и делотворност све до самог краја нашег живота.

Постоје и греси који нису смртни: један од њих је тежи, други лакши. Прво се треба одучити од тежих грехова, а потом од лакших. На пример, грех који није смртан је - преједање; такође, није смртни грех - стомакоугађање. Преједање је грубље и праћено је тежим по следицама него стомакоугађање. Зато се прво треба одучити од преједања, а потом од стомакоугађања. Уосталом и греси који нису смртни, као што су преједање, стомакоугађање, расипништво, празнословље, подсмевање и слични, када се рашире и обузму човека, могу веома да се приближе смртним гресима. Грех који овлада човеком назива се страшћу. Страст подлеже вечним мукама, рекли су оци. Стога никако не треба умањивати значај грехова који нису смртни, већ треба пазити да неки грех не нарасте и да се од њега, кроз навику, не формира страст. Ради очишћења од таквих грехова и ради бољег чувања себе, света Црква је за сваког православног хришћанина одредила да најмање четири пута годишње (у изузетној ситуацији обавезно једном) приступа Светој Тајни Исповести. Света Исповест доноси двојаку корист: даје опроштај од Бога за учињене грехе и чува од поновног пада у њих. "Душа - каже свети Јован Лествичник - која има обичај да свакодневно исповеда своје грехе,

уздржава се од новог пада сећањем на исповест као уздом. Неисповеђени греси лако се понављају, као да су почињени у мраку".

Постоје греси који се чине речју. Њих никако не треба сматрати за неважне! Од шаљиве до зле речи веома је кратко растојање! *Због својих ћеш речи бити оправдан и због својих ћеш речи бити осуђен* (Мт. 12,37) рекао је Спаситељ. Језик је починио велика зла: изговорио је одрицања од Бога, хуле, лажне заклетве, клевете на ближњег. Одрицање од Христа и богохуљење убрајају се у најтеже смрт не грехе.

Постоје греси који се савршавају мислима, осећањима срца, покретима тела. Ни један од њих није мали, сваки је - непријатељство према Богу! Али када се мисао и срце наслађују грехом, када воле да га привидно остварују кроз дуга и бујна маштања - такав тајни душевни грех близак је греху почињеном на делу.

Човек врло брижљиво треба да избегава сваки грех уопште. Дужан је да свакодневно приноси Богу покајање за оне грехе у које пада по немоћи - делом, речју, помишљу и свим чулима - а најбоље је да то покајање приноси по свршетку молитвеног правила, пред одлазак на починак.

Осим тога, дужан је да сваке године барем четири пута очишћује своју савест Светом Тајном Исповести. Ако се пак догоди да падне у смртни грех, без одлагања треба да га исповеди своме духовном оцу. б. 385-387

- Не везујте се за ситнице и не судите себи због ситних погрешака и непромишљених корака. И једно и друго служи као извор узнемирења и унија. Ситне погрешке, у које непрестано пада сваки човек, лече се сталним покајањем пред Богом, покајањем које се са стоји од малобројних речи изговорених од срца. Често се показује да је реч покајања могуће изговорити само умом и то је довољно, уколико се изговори са пажњом. б. 533

- Пази: нема ничег чудног и необичног у томе што падамо у грехе, што грех делује у нама! Томе се чуде само неискусни - само њих то узнемирава. Сви смо ми у стању пада. Зачињемо се у беза коњима, рађамо се у гресима. Са трпљењем треба да носимо "јарам Навуходносоров", тј. деловање греха у себи, и из милости према себи да се очишћујемо покајањем, бацајући своју слабост пред Бога и непрестано Му је показујући. Свако нарушавање закона очишћује се покајањем; неисправно дело постаје исправно када се исправи по јеванђелским заповестима. б.311

- Браћо, чувајмо се наше слабости! Чувајмо се греха који нас лако превари, који се лако увуче у нас, пороби нас и окује! Чувајмо се наше пале природе, која не престаје да рађа коров греха! Стално треба да пазимо на себе, да проверавамо своје душевно стање према Јеванђељу и да никако не допустимо ни једном греховном наговору да ојача и да се размножи у души, сматрајући га неважним. "Кад будеш уведен у зачетак

зла, немој себи да кажеш: неће ме победити. Јер колико си уведен, толико си већ побеђен" каже преподобни Марко Подвижник. Треба знати и то, да "ђаво мала сагрешења представља као још мања, будући да другачије не може да доведе до већих сагрешења", како је рекао исти преподобни. Никада не треба занемарити коров који ниче у срцу, или греховне помисли које се јављају у уму. Помисли треба одмах одбацивати и одагнавати, а греховна осећања искорењивати и уништавати, супротстављајући им јеванђелске заповести и прибегавајући молитви. Коров се лако почупа кад је слаб и млад. Када се пак временом и услед навике укорени, тада његово уклањање изискује велике напоре. Греховна помисао, када је примљена и усвојена умом, постаје део начина размишљања, лишавајући га исправности; а греховно осећање, кад се укорени у срцу, као да постаје његово природно својство, лишавајући срце духовне слободе. 5. 297 298

- Да би човек поверовао у Христа и да би примио хришћанство, потребни су свест о сопственој грешности и покајање; да би човек био хришћанин потребно је да види своје грехове, да их буде свестан, да их исповеда и да се каје. Немогуће је да неко ко пребива у греху и љуби грех буде прихваћен од стране Христа: *Јер сваки који чини зло мрзи светлост и не иде ка светлости, да се не разоткрију дела његова, јер су зла (Јн. 3,20). Шта има праведност са безакоњем; или какву заједницу има светлост с тамом? А какву сагласност Христос са Велијаром? (2. Кор. 6,14 15).* Да би човек пришао Христу и ступио у јединство са Њим посредством светог крштења, неопходно је да се најпре покаје. После светог крштења нама је такође остављена слобода или да пребивамо у јединству са Господом, или да нарушимо то јединство кроз грех. И не само то! Светим крштењем није уништена особина наше пале природе да рађа помешано зло и добро, како би наша воља стално била искушавана и како би наш избор Божанског добра, које смо заволели више него зло, био слободан и доказан прихватањем свих тегоба крсног пута. Светим крштењем се брише првородни грех и греси почињени пре крштења, греху се одузима насилна власт над нама коју је имао пре но што смо се поново родили, дарује нам се благодат Духа Светога Којим се сједињујемо са Богом у Христу и добијамо снагу да обарамо и побеђујемо грех. Будући да нисмо избављени од борбе против греха, у нашем земаљском животу не можемо да будемо у потпуности слободни ни од сагрешења, јер и праведник *седам пута* (тј. често) *падне и опет устане* кроз покајање (Прич. 24,16), како каже Свето Писмо. Он пада због своје слабости и ограничености, јер не може увек да примети грех који ниче из пале природе, након што је претходно фино и неприметно донесен и убачен од стране палих духова; покајање стога постаје његово неутуђиво наслеђе, његово постојано оружје, његова непроцењива ризница. Праведник покајањем подржава своје општење са Христом; он се покајањем лечи од

рана које му наноси грех. *Ако речемо вели свети Јован Богослов да греха немамо, себе варамо и истине нема у нама. Ако исповедамо грехе своје, веран је и праведан да нам опрости грехе, и очисти нас од сваке неправде. Ако речемо да нисмо сагрешили, правимо га лажом и реч Његова није у нама (1. Јн. 1,8 10).* Он ово говори о невољним гресима - гресима услед слабости и ограничености, онима који су мање важни, које ни свети не могу да избегну; али о добровољном греховном животу говори следеће: *Сваки који у Њему (у Господу Исусу Христу) пребива не греши; сваки који греши није га видео нити га је познао. Дечице, нико да вас не вара: који твори правду праведан је, као што је Он праведан; онај који твори грех од ђавола је, јер ђаво греши од почетка. Ради тога се јави Син Божији да разори дела ђавола. Сваки који је рођен од Бога не чини грех (тј. не води грешан живот, не пада у смртне нити у добровољне грехе), јер семе Његово остаје у њему, и не може грешити јер је од Бога рођен. По овоме се познају деца Божија и деца ђавола (1. Јн. 3,6 10).* Деца Божија живе по јеванђелским заповестима и приносе покајање због својих слабости. Ако се служитељу Божијем неким несрећним случајем догоди да падне у смртни грех, он се од греховне ране исцељује покајањем и исповешћу, те стога не престаје да буде дете Божије. Они који добровољно воде грешан живот, из љубави према таквом животу, и који радо падају у сваки грех када им се понуди - сматрајући блуд у разним облицима у којима се јавља и свако друго преступање јеванђелских заповести за радости живота - то су деца ђавола, чак и ако себе називају хришћанима, чак и ако учествују у неким црквеним молитвословљима и обредима, чак и ако приступају Светим Тајнама, које су им на срамоту и на осуду. 5. 368-370

- Оци који су били силни духом и телом, бојали су се и најмањег греха, и најмањег одступања од јеванђелског учења: тим пре ми, слаби по духу и телу, треба да се плашимо греха који налази сигурно уточиште и потпору у нашој слабости, и који улазећи у нас узима облик неважне ситнице, а када уђе претвара се у страшно чудовиште. 5. 291-292

- Бежимо, бежимо од нашег убице греха! Бежимо не само од смртног греха, него и од опростивог, како се услед наше небриге не би претворио у страст, која обара у ад једнако као и смртни грех. Постоје опростиви греси. Тако, ако се некоме догоди да га понесе преједање, блудни поглед или помисао, да слаже, да нешто ситно украде, да се преда сујети, да се погорди или разгневи, да се за кратко време огорчи на ближњег или да злопамти - у свим таквим случајевима, када по људској слабости дође до пада, уколико за њим услед свест о греху и покајање, ми лако добијамо опроштај од милосрдног Бога. Опростиви грех не одваја хришћанина од Божанске благодати и не умртвљује његову душу онако како то чини смртни грех; али и опростиви греси су штетни када се због њих не кајемо, него само увећавамо њихово бреме. Према поређењу које дају свети оци, човека једнако може да потопа тежак камен везан око

врата, или врећа пуна ситних зрна песка; тако једнако вуку у адску пропаст и смртни грех и мноштво накупљених малих, опростивих грехова. 3. 168 (в. КРШТЕЊЕ, СТРАСТИ - Правилан однос према страстима, САБЛАЗНИ)

Уочавање греха

- Не може да види свој грех онај ко се њиме наслађује, ко себи дозвољава да га окуси макар и само помислима и пристајањем срца.

Свој грех може да увиди само онај ко се одлучно одрекао сваког дружења са њим, ко је стао на стражу пред вратима свога дома са исуканим мачем - речју Божијом, ко тим мачем одбија и сече грех, ма у коме виду да се приближио.

Ономе ко саврши велико дело - ко успостави непријатељство са грехом насилно отргнувши од њега ум, срце и тело - Бог дарује велики дар: *виђење сопственог греха.*

Блажена је душа која уочи грех како се гнезди у њој! Блажена је душа која у себи види пад прародитеља, оронулост старога Адама! Такво виђење свога греха јесте духовно виђење, виђење ума који је Божанском благодаћу исцељен од слепила. Света Источна Црква нас учи да постом и преклањањем колена молимо од Бога увиђање свога греха.

Блажена је душа која се непрестано поучава Закону Божијем. У њему она може да види лик и лепоту Новог Човека и да према Њему исправи сопствене недостатке. Блажена је душа која је самоумртвљивањем у односу на греховне подухвате купила себи село [имање] покајања! У том селу [имању] она ће пронаћи непроцењиву ризницу спасења. 2. 122-123

- Почетак просвећења душе и обележје њеног оздрављења састоји се у томе да ум почне да сагледава сопствена сагрешења, која су својим мноштвом налик песку, рекао је свети Петар Дамаскин. Овај отац уочавање свога пада и сагледавање сопствених грехова назива духовним видом који се, под дејством благодати, отвара у ономе ко извршава заповести Христове. Света Црква је својим чедима одредила да најтоплијом молитвом траже од Бога велики дар - увиђање својих грехова. Пала природа поражена је слепилом ума. Она не види свој пад, не види своје грехе, не види своје лутање на земљи, него се на њој влада као да је бесмртна, као да постоји једино ради земље. Она не само да окрутно суди и пресуђује ближњима за грехе, него, полазећи од свога јадног стања, ближњем приписује и оне грехе којих код њега нема. Она се саблажњава чак и узвишеним хришћанским добродетељима (врлинама), искривљујући њихово значење сходно своме лажном разуму и по злоби свога срца. 2. 410

- Нудим вам свештену причу из дубоке старине: "Три монаха усрдна према добродетељном животу узеше себи следећа благоче стива занимања: први да мири завађене. На то занимање навеле су га следеће речи Јеванђеља: *...блажени миротворци.* Други је одлу чио да читав живот

посвети служењу болеснима; њега су таквом занимању привукле речи Господње: *...болестан бејаш и посетисте Ме*. Трећи се удаљио на безмолвије у пустињу. Онај који је мирио завађене имао је веома скроман успех. Уморивши се, дошао је код брата који се посветио служењу болеснима, али и њега је затекао клонулог, без снаге да продужи своје служење. Тад се њих двојица сложише да треба да посете пустињака. Дошавши код њега саопштили су му своју тугу и замолили га да им каже шта је стекао безмолвијем? Поћутавши мало, пустињак је узео воду, налио је у посуду и рекао: 'Погледајте воду'. Они су је погледали, али ништа нису видели пошто је била мутна. После неког времена пустињак им је опет рекао: 'Вода се избистрила погледајте сад'. Кад су је погледали видели су у њој своја лица као у огледалу. Пустињак им рече: 'Човек који живи међу људима не види своја сагрешења, јер га узнемирава светска врева. Када пак дође на безмолвије, нарочито у пустињу, онда почиње да види грех који живи у њему'. Треба најпре увидети свој грех, опрати га покајањем и стећи чистоту срца, без које ниједна добродетељ не може да се саврши чисто и у потпуности, мирне савести".

Сагледавање сопствених сагрешења није тако лако како се на први и површан поглед може учинити. Да би човек задобио то сагледавање, потребна су многа претходна знања. Потребно је детаљно познавање закона Божијег, без чега се не може тачно знати која дела, речи, помисли и осећања припадају праведности, а која греху.

Грех често узима изглед праведности! Треба добро познавати човекове особине како бисмо знали у чему се састоје греховне ране ума, у чему - ране срца, а у чему - ране тела. Треба знати шта је човеков пад. Треба знати које су особине својствене потомцима Новог Адама, како бисмо видели који су и у чему се састоје наши недостаци. Ова претходна знања су веома важна да бисмо јасно могли да видимо своја сагрешења! До сагледавања сопствених сагрешења доводи истинско безмолвије. Оно души пружа расположење слично води бистрој као огледало, те човек може да види и своје стање и, у мери свога напретка, стање ближњих. 6. 411-413

- Веома је добро када човек себе стално посматра и исповеда као грешног. Од таквог самопосматрања његов дух стално пребива у смирењу и Богољубљеној жалости. Али битно је да такво самопосматрање буде прожето разборитошћу и да не прелази потребну меру. Јер у последњем случају оно може да буде штетно за човека, може да га доведе до потпуне недоумице у вези са његовим животом.

Наша природа је повређена грехом. Из тог разлога срце сваког човека само од себе производи велику количину корова. Зато кад неко у себи види коров како ниче, никако не треба да се чуди - као да је то нешто необично - и да пада у малодушност и недоумицу. Тако мора да буде! Коров срца чини своје: расте и расте; почупан, опет се појављује. И ми

треба да чинимо своје: да коров плевимо и плевимо. На тај начин у човеку се укоренењује смирење. На смирење силази милост Божија. Свемоћни и Своблаги Бог непрестано гледа на нас. Он и допушта ситуацију која нас води ка смирењу, како би могао да нам дарује Своју милост. Све има своје време: постоји вре ме за обраду земље пред сетву пшенице, постоји друго време за сетву, опет друго за жетву, за вршидбу, за претварање у брашно, за печење и на крају за једење хлеба. 6. 522

Греси смртни

- Кад неки смртни грех порази душу човекову, тад сво мноштво грехова приступа човеку они објављују да полагају право на њега, позивајући се и ослањајући на духовни закон (Јак. 2,10), по коме онај ко се добровољно потчини једном облику греха, истовремено се нехотице потчињава греху уопште, те стога и свим његовим облицима. Међу гресима, као и међу добродетељима (врлинама), постоји природна повезаност. Једна добродетељ, када се искрено савршава, привлачи за собом у душу и све друге добродетељи; и смртни грех, када се се оствари на делу, доводи за собом у душу све греховне слабости. То се догодило нашем праоцу Адаму; преступивши једну заповест Божију, он је изненада у себи осетио дејство свих страсти: и стида, и лукавства, и гордости, и страха, и телесне похоте (Пост. 3). Адамов грех био је смртан по одлуци Самог Бога (Пост. 2,17). Исто се догађа и свој деци Адамовој, када падну у грех. 5. 414 -415

- Сви смртни греси, осим самоубиства, лече се покајањем. Покајање се за истинско и делотворно сматра само онда када је његова последица - остављање смртног греха. Без те последице, покајање је - бесплодно. Ако се пак и поред кајања смртни грех не оставља и добровољно не одбацује, због снажне привезаности за њега, и ако покајник не удаљава од себе узроке греха или их сам добровољно не избегава, онда је такво покајање слабо, дволично, површно, и убраја се у дела лицемерја. Оно представља погубелни покушај човека да превари и Бога и самога себе. 5. 460

- Шта је смртни грех? Смртни је онај грех који вечно смрћу убија душу свога починиоца. Ако човек умре у смртном греху и не принесе за њега потребно покајање, онда демони грабе његову душу и одвлаче је у подземне, мрачне и загушљиве поноре, у ад, на вечно мучење. Смртни греси су следећи: јерес, раскол, одступништво од хришћанске вере, богохуљење, врачање и магија, убиство и самоубиство, блуд, пијанство, светогрђе, пљачка, крађа и свака љута нечовечна увреда. Од смртних грехова једино за самоубиство нема покајања; остали смртни греси, по великој и неизрецивој милости Божијој према палом људском роду, лече се покајањем. Покајање за смртни грех састоји се у томе да се грех исповеди духовном оцу, да се од њега добије епитимија и да се убудуће у тај грех не пада. Но, колико је само оних који су пали у смртни грех и нису имали прилику да принесу покајање! Неко се опио вином и у

таквом стању његова душа се одвојила од тела! Неко је пошао у крађу или пљачку, и гнев Божији сустигао га је током извршења самог злочина! Чувајте се браћо смртних грехова! Понављам: смртни грех убија душу! Ако неко умре у смртном греху и не стигне да се за њега покаје, његова душа иде у ад! Она нема никакве наде за спасење!

Шта значи грех који није смртан? То је грех помишљу, речју и делом, у знању и незнању, који не убија душу, него је само више или мање рањава. Ови греси нису страни ни светима; али свети пазе на себе и када примете грех у који их је увукла њихова људска слабост, истога часа лече га покајањем. Ако дође до одвајања душе од тела у време када човек још није стигао да своје грехе опере покајањем, душа се због тих грехова одвлачи у ад; на путу ка небу, у ваздуху, она бива мучена од стране лукавих духова који су саучесници у чињењу људских грехова, и пружа јој се прилика да своја сагрешења искупи добрим делима. Ако душа има довољно добрих дела, нарочито ако је за живота давала много милостиње, она том милостињом и другим добрим делима искупљује своја сагрешења - отварају јој се небеске двери и она улази на небеса ради вечног покоја и радости. Но, догађа се да у души има тако много грехова, иако не смртних, а тако мало добродетељи, да се она због мноштва тих грехова одводи у ад. Свети оци смртни грех пореде са тешким каменом, а грехе који нису смртни са зрном песка. Ако се човеку за врат веже велик камен он ће потонути у дубину; тако је и један смртни грех довољан да душу потопи у адске поноре. Неколико зрна песка немају готово никакву тежину; тако и код светих Божијих, грех који није смртан и који је сасвим умањен сталном самоконтролом и постојаним покајањем, нема готово никаквог утицаја на њихову вечну судбину. Но, у душама које су се предале земаљским бригама и нарочито забавама, тај исти несмртни грех добија велику тежину, и једнако као и смртни вуче грешну душу у ад. На пример: ако је неко изрекао подсмешљиве или чак непристојне речи, а потом се због њих покајао, то је грех који је лако опростив; ако пак неко стално изговара подсмешљиве, увредљиве, па чак и срамне речи, тај због свога постојаног празнословља и сквернословља лако може да буде подвргнут вечним мукама у аду. Греси који нису смртни, својом многобројношћу могу да донесу исту пропаст души, какву може да јој донесе и смртни грех, баш као што врећа набијена ситним песком и везана човеку о врат може да га потопи једнако лако као и најтежи камен.

4. 380-382

- Смртни грех православног хришћанина, који се не излечи потребним покајањем, подвргава онога ко је сагрешио вечним мукама; такође, речено је да незнабошци, муслимани и друга лица која припадају лажним религијама од сада припадају аду и лишени су сваке наде на спасење, будући да су лишени Христа, јединог средства за спасење. Смртни греси за хришћанина су следећи: јерес, раскол, богохуљење,

одступништво, врачање, очајање, самоубиство, блуд, прељуба, противприродни блудни греси, родоскврнуће, пијанство, светогрђе, убиство, пљачка, крађа и свака љута, нечовечна увреда. Само један од тих грехова самоубиство - не подлеже лечењу покајањем, али сваки од њих умртвљује душу и чини је неспособном за вечно блаженство, све док се не очисти задовољавајућим покајањем. Ако човек макар једном падне у неки од тих грехова, он умире душом. 3. 163-164 (в. ГРЕХ, ВЕРА)

ГРЕХ ПРВОРОДНИ

(в КРШТЕЊЕ, СТРАСТИ)

~ Д ~

ДВОЛИЧНОСТ

- Одбацивање дволичности, то јест колебања између љубави према Богу и љубави према греху, неопходно је, јер се тиме чува, одгаја и јача наша добра воља и стремљење према Богу, што на нас привлачи нарочиту милост Божију. "Ако будемо постојано држали мач у рукама рекао је Пимен Велики - Бог ће постојано бити са нама; ако будемо храбри, Он ће нам учинити милост Своју". 5. 339-340 (в. МОЛИТВА ИСУСОВА - Препреке)

ДЕВСТВЕНОСТ

- Православна Црква сматра да је девственост природна човеку, јер права човекова природа је она у којој је био створен. Стање пада, у коме се данас налази читав људски род, представља неприродно, исподприродно и противприродно стање. Али пошто је сав људски род обузет недугом пада, стање опште немоћи може се назвати природним нашој палој природи. Својства болести, природна болесном стању, неприродна су здравом стању. У том случају - слажемо се ни девственост више није својствена људској природи. Из тог разлога веома је мало девственика међу праведницима Старог Завета: и патријарси и већина пророка морали су да се потчине јарму супружанства.

Господ наш Исус Христос, Који је подигао палу људску природу, обновио је и девственост. Он Сам је, по Својој људској природи, био свесвети девственик; Његова Мајка је била благодатна, Пречиста Дјева. Девственост, својствена човековој природи у њеном првобитном, природном стању, а несвојствена палој природи, враћена је, као дар, природи коју је обновио Спаситељ. Дар Божији у Христу Исусу Господу нашем је оно чиме се задобија наше вечно спасење, наше достојанство, наше савршенство - све то што се заједничким именом назива живот вечни. И новозаветна девственост је дар Божији, дар од Господа, како је Он Сам рекао о девственицима: Не могу сви примити ту реч, до они којима

је дано. Људима који то свим срцем желе и најтоплијим молитвама траже од Господа, даје се дар преподобности (тј. духовног стања понајвише сличног ономе које је проја вио Господ наш Исус Христос).

Девственост је неприродна палом човеку, стога она никако не може да се постигне само сопственим напорима; сопствени напори кроте тело, док је истинска девственост - дар Божији, последица постојане, најусрдније и често веома дуготрајне молитве. Истинска девственост се не састоји само у телесној чистоти; она се састоји првенствено у одвајању ума од сладострасних помисли и маштања. Ум није способан да се сам одрекне греха, ако га не осени Божанска сила. Борба ума против греха представља тај највећи напор приликом кога подвижник пролива мноштво горких суза и испушта мноштво дубоких и тешких уздаха, молећи за помоћ и заступништво свише. Тек када окуси духовну сладост, срце може да се отргне од наслађивања телесном слашћу: без насладе оно не може. "Љубав се одбија љубављу и огањ се гаси огњем нематеријалним" рекао је свети Јован Лествичник.

Милошћу и даровима Спаситеља нашег, збор девственика и девственица у Новозаветној Цркви не може се избројати. Они су прешли у стање девствености, доказавши своју најискренију жељу за девственошћу постојаном, тешком и дуготрајном борбом са похотама тела. То се може видети из житија Антонија Великог, Пахомија Великог, Симеона јуродивога Христа ради и многих других великих угодника Божијих. 10. 23 25 (в. БЕЗБРАЧНОСТ, ПОСТ)

ДЕЛА ДОБРА

- Сва добра дела наилазе на препреке, међутим Свето Писмо каже да онај ко је започео добро дело треба да га саврши до краја. Таква дела управо и бивају посведочена невољама. Напротив, дела која се савршавају у духу овога света, на штету и осуду својој души и душама ближњих, одвијају се као подмазана. 6. 604

- Свети Оци саветују: када замишљено и предузето добро дело не може да се обави са потребном тачношћу, недостатак испуњења надокнађује се смирењем. У том случају треба се смирити пред Богом: замолити од Њега опроштај због претераног полета и мањкавости у извршењу доброг дела. 6. 682

- "Добру се обавезно супротставља невоља од ђаволе зависти, али молитвом се то добро умножава" (свети Варсануфије Велики). 6. 766

- Ону добродетељ која није праћена невољама свети оци сматрају за одбачену од Бога. 6. 741 (в. ДОБРОДЕТЕЉ, ДОБРОЧИНСТВО)

ДЕЛА ЗЕМАЉСКА

- Наше земаљске службе, наше земаљске обавезе, треба да носимо као да су нам од Бога дате и да их извршавамо као пред очима Божијим, савесно, ревносно, припремајући се да за њихово извршење дамо

одговор Богу. Нека греховне побуде и циљеви не поткопавају и не прљају та служења! Земаљске послове треба да савршавамо са циљем Богоугађања, па ће ти послови да постану - дела небеска. Главно и суштинско наше занимање треба да буде служење Богу треба да тежимо ка томе да нас Он усвоји. Служење Богу састоји се у непрестаном сећању на Бога и Његове заповести, у испуњавању тих заповести сваким својим делом, видљивим и невидљивим. 1. 362

- Сунце свиће, људи журе на своје послове. Свако има свој циљ, своју намеру. Оно што је душа у телу, то су циљ и намера у сваком људском делу. Један се труди и брине да би стекао пропадљива блага; други - да би пружио себи обилне насладе; неко - да би задобио земаљску, сујетну славу; коначно, неко каже да његова дела за циљ имају државну и друштвену корист. Онај коме је на срцу Закон Божији у свему чиме се бави, у сваком свом делу за циљ има Богоугађање. Свет се за њега претвара у књигу заповести Господњих. Он ту књигу чита делима, понашањем, животом. И што је више чита, његово се срце све више просвећује духовним познањем, све више чезне да иде путевима побожности и добродетељи. Оно задобија огњена крила вере, почиње да презире сваки страх, прелази преко сваког понора, смело устаје на свако добро дело. Блажено је такво срце! 2. 6

- Никако себи не допуштај лукавство и лицемерје; уместо њих имај веру која ће те научити да светом и судбином сваког човека управља Промисао Божији, а не домишљања људског ума, те да стога треба чувати кротко хришћанско држање у делима, речима и помислима. 2. 141

- Што постигнеш без муке, то бива непоуздано; и што посејеш а не залијеш сузама, то порасте лоше. 6. 92

- Код искреног понашања Помоћник је Господ, док је лукави политичар помоћник сам себи; њему, као препаметном, Господ у помоћ не долази. 6.143

- Земаљска дела и успеси воде ка гордости, због чијег су одвраћања и самом апостолу Павлу биле потребне невоље и патње. 6. 664

- И када радимо можемо да пазимо на страх Божији у себи - да гледамо да нашим покретима и делима не управља бесловесни занос, него здрав разум, који почива на хтењу општег, а потом и појединачног добра, и озарује се светлошћу Јеванђеља. 6.695

- ...Људима који се труде на послу дарује се помоћ, а уједно и да се суоче са препрекама и да пропате ради своје душевне користи, како би њихово дело било очишћено од примеса сујете и других страсти, и савршено у Богоугодној смиренумудрености. То је уобичајени ток ствари којима је покровитељ Бог.

Апостол Павле пише да му је сатана два пута забранио да дође у Солун како би благовестио Христа. Јерусалимски храм је други пут

подигнут уз многе препреке, док су први пут његовом подизању све околности ишле на руку. Али духовна слава другог храма далеко је превазишла славу првог, јер се други удостојио да у своја недра прими ваплоћеног Бога. Преподобни Антоније Печерски је говорио да су многи богати кнежеви и бољари са осећањем самоуверености и сујете, без муке зидали манастире и храмове о своме трошку; али храмови и манастири који су подигнути монашким сузама, њиховим молитвама, као и усрдношћу лица која су имала скроман положај у свету, показали су се много бољима од првих. Бог не воли силу, Он не воли да се дело којеје Му је посвећено обавља помоћу силе, него са надом на Њега, Свемогућег и Сведоброг, уз трпљење, смирење и благоразумност, које је немогуће сачувати поред страсти и силе. *Премудрошћу се зида дом - каже Свето Писмо - и разумом се утврђује* (Прич. 24,3). Треба слушати поуку Светог Писма: јер нестрпљивост може да поквари дело. 6.759

- Ниједно дело које је започето без молитве и тражења помоћи Божије, макар и добро било, не бива савршено. 6. 611 (в. ДЕЛАЊЕ, ЛАЖ, МОЛИТВА)

ДЕЛАЊЕ

- Људска душа стиче квалитете сходно своме делању. Као што се у огледалу изображавају предмети насупрот којих је оно постављено, тако се и у души отискују утисци у складу са оним чиме се она бави и шта ради, и сходно околностима у којима се налази. У безосећајном огледалу слике ишчезавају када се предмет удаљи од њега; у словесној души утисци остају. Они могу бити избрисани и замењени другима, али за то су потребни труд и време. Утисци који чине својину душе у часу њене смрти остају њена својина заувек и служе као залог њеног вечног блаженства, или њене вечне несреће. 1. 87

- Корисно занимање, повезано са одговорношћу, нарочито службено, не представља препреку за усмеравање пажње ка себи, него управо руководи ка таквој пажњи. Делање је неопходан пут ка пажњи према себи, и тај пут Свети Оци прописују свима који хоће да се науче да пазе на себе. 1. 373

- Ми се из поуке великог Антонија учимо да у оквиру нашег делања допуштамо само оне поступке који имају сведочанство Светог Писма и Светих Отаца. 6. 204

- И бављење пролазним стварима лепо је и пријатно Богу, а ономе ко се тиме бави доноси небеску и вечну плату, када се савршава у циљу Богоугађања, у циљу служења ближњем ради Бога, ради свете љубави у Господу и опште користи. Мени се необично допада поређење које је дао апостол - поређење хришћанског друштва са људским телом, чији разни удови испуњавају толико разнородне службе и послове, а сви заједно

служе као тело, и не може један уд да каже другоме, на пример ухо оку: "ти ми ниси потребан". 6. 819

- Преподобни Варсануфије Велики је писао преподобном Јовану, који је пре ступања у безмолвије требало да се побрине и потруди око подизања манастира, ради чега је путовао из Палестине у Египат: "Не клони у телесним патњама и напорима које подносиш трудећи се ради нас и ради нашег општежића, јер и то такође значи положити душу своју за браћу. Надам се да ће награда за тај труд бити велика". 6. 727 (в. ДЕЛА, БРИГЕ)

ДЕЛАЊЕ СВЕТОВЊАКА (МИРЈАНИНА)

- Хришћани који живе у свету не треба да се прихватају узвишених монашких делања, нарочито не безмолвничких. И Господ је заповедао да се ново вино не сипа у старе мешине. Ново вино ће поцепати старе мешине, па ће се и само пролити и мешине ће уништити; тако монашка делања, када их се прихвате световњаци, и сама пропадају и штете души онога ко се њима бави. 6. 367

- Покајање које приличи благочестивом хришћанину што живи усред света јесте да се сваке вечери обрачунава са својом савешћу. То је - и више него довољно! Ако се хришћанин буде трудио да живи по заповестима и свакодневно проверава себе, онда ће мало помало задобити скрушеност духа. 6. 368

- Како да пази на себе онај ко живи у свету? Срце сваког труда у Господу је - пажња. Без *пажње* сваки тај труд је бесплодан и мртав. Онај ко жели да се спасе треба да се држи тако да пажњу у односу на себе може да сачува не само у усамљености, него и у расејаности у коју повремено и против своје воље бива увучен околностима. Нека страх Божији претегне на тасовима срца сва друга осећања: тада ће бити лако да се сачува пажња према себи и у безмолвију келије и усред буке која са свих страна окружује човека.

Благоразумна умереност у храни, која умањује жар крви, веома погодује пажњи према себи, док распаљивање крви - било како: услед сувишне употребе хране, услед појачаних телесних покрета, услед узнемирености гневом, услед опијености сујетом и других разлога рађа мноштво помисли и маштања, или другачије: расејаност. Ономе ко жели да пази на себе Свети Оци препоручују пре свега умерено, равномерно и стално уздржавање када је храна у питању.

Када се пробудиш - а то је слика буђења из мртвих које очекује све људе - усмери своје мисли ка Богу, Њему на жртву принеси првине од мисли твога ума, који на себе још није примио никакве сујетне утиске. Пошто у тишини и веома опрезно испуниш све што је потребно телу онога ко је устао од сна, прочитај уобичајено молитвено пра вило, старајући се не толико о количини молитава, колико о њиховом

квалитету, то јест о томе да буду савршене са пажњом и да се, због пажње, срце освети и оживи молитвеним умилењем и утехом.

После молитвеног правила опет се свим силама потруди око пажње, читај Нови Завет, првенствено Јеванђеље. При томе обраћај пажњу нарочито на завештања и заповести Христове, како би по њима могао да управљаш своје делање, и видљиво и невидљиво. Количина читања одређује се силама човека и околностима. Не треба оптерећивати ум претераним читањем молитава и Светог Писма, а такође не треба пропуштати своје обавезе ради неумереног бављења молитвом и читањем. Као што претерана употреба хране оптерећује и слаби желудац, тако и неумерена употреба духовне хране слаби ум, производећи у њему одбојност према благочестивом делању и наводећи униније на њега.

За почетника Свети Оци предлажу честе али кратке молитве. Када пак ум духовно узрасте и ојача, онда ће бити у стању да се моли непрестано. Следеће речи светог апостола односе се на хришћане који су достигли савршени узраст у Господу: *Хоћу, дакле, да се мужеве моле на сваком месту, подижући свете руке без гнева и двоумљења* (1. Тим. 2,8), то јест бестрасно и без икакве доколице или маштања. Оно што је својствено одраслом човеку још није својствено детету.

Пошто се преко молитве и читања Светог Писма озарио Сунцем Правде, Господом нашим Исусом Христом, нека крене човек на своје свакодневне послове *пазећи* да у свим његовим делима и речима, као и у читавом његовом бићу, царује и делује свесвета воља Божија, откривена и објашњена људима у јеванђелским заповестима.

Ако буде слободних тренутака током дана, употреби их за *пажљиво* читање неких изабраних молитава или изабраних места Светог Писма, и тиме опет ојачај душевне силе, које се троше на деловање усред сујетног света. Ако таквих драгоцених тренутака не буде, треба жалити због њих као због изгубљеног блага. Што је изгубљено данас не треба пропустити следећег дана, јер наше срце се лако препушта нераду и заборавности, од којих се рађа мрачно незнање, тако погибелно у делу Божијем, у делу људског спасења. Ако се догоди да кажете или учините нешто противно заповестима Божијим, погрешку одмах треба излечити покајањем и посредством истинског покајања вратити се на пут Божији, који је напуштен нарушавањем воље Божије. Не крочи ван пута Божијег!

Греховним помислима, маштањима и осећањима која долазе супротстављај, уз веру и смирење, јеванђелске заповести, говорећи заједно са светим патријархом Јосифом: *Како ћу изговорити ову злу реч и сагрешити пред Богом?*

Онај ко пази на себе треба да се одрекне сваког маштања уопште, колико год оно споља деловало лепо и примамљиво; свако маштање је лутање ума изван истине, у области нестварних и неостваривих привида,

који заводе ум и обмањују га. Последица маштања је губитак *пажње* према себи, расејаност ума и тврдоћа срца приликом молитве; одатле душевно растројство.

Увече, одлазећи на починак, који у односу на живот тога дана представља смрт, испитај своје поступке током протеклог дана. Ономе ко води *пажљив* живот такво испитивање не пада тешко, јер се *пажењем* на себе уништава заборавност, толико својствена човеку који се предаје забавама. Дакле, присетивши се свих својих сагрешења делом, речју, помишљу, осећањем, принеси за њих покајање Богу, уз расположење и обећање од срца да ћеш се поправити. Потом, прочитавши молитвено правило, богомислијем закључи дан који је богомислијем и отпочео.

...Велики Агатон је рекао: "Немогуће је без напрегнуте пажње према себи постићи напредак у добродетељи". 1. 296 298 (в. ЧИТАЊЕ ДЕЛА СВЕТИХ ОТАЦА)

ДЕМОНИ

- Духови злобе су - пали анђели. Бог их је створио заједно са осталим Анђелима, створио их је као непорочне, добре и свете, обдарио их је многим природним и благодатним даровима. Али помрачивши се гордошћу, они су своје изузетне способности, задивљујуће особине, па и саме благодатне дарове, приписали сами себи. Искључили су себе из реда створања и, сматрајући се за самосвојна бића, заборавили су на своје стварање, те су стога погазили свештене обавезе према Богу - Творцу. На такву умишљеност и самообману навео их је један од главних анђела (ђаво), кога свети пророк Језекиља назива херувимом (Јез. 28), а и сви свети уопште убрајају га међу највише анђеле. Тај херувим се толико погрузио у умишљеност и гордост, да је себе сматрао равним Богу и јавно се побунио против Бога (Ис. 14,13,14), поставши противник Божији, ватрени непријатељ Бога. Духови који су одбацили покорност Богу, свргнути су са неба. Они се вуку по земљи, испуњавају простор између неба и земље (због чега се и називају ваздушним духовима или духовима који обитавају у ваздуху), а сишли су и у ад, у унутрашњост земље. О свему овоме посведочио је Свето Писмо (Ис. 14,12,15; Еф. 4,12). Број палих духова је веома велик. Полазећи од сведочанства Откривења (Отк. 12,4), неки сматрају да је цела трећина анђела доживела пад. Пали су многи од највиших анђела, као што се види из горе наведених речи апостола Павла: он их назива началствима и властима. Пали херувим је - глава и кнез царства таме, које чине пали духови. Он је почетак, извор и пуноћа зла. Надмашујући све друге пале анђеле својим способностима, он их надмашује и својом злобом. Природно је да духови који су пошли за њим и који су му се добровољно потчинили стално од њега треба да црпе своје зло и сходно томе да му буду у служби. Остављајући палим анђелима на вољу избор да пребивају у злу, Бог по Својој премудрости и свемоћи, које бескрајно превазилазе разум најразумнијих створања, ипак

остаје њихов врховни Владика, Који и даље има потпуну власт над њима. Они се налазе у власти Божијој као у нераскидивим оковима, и стога могу да чине само оно што им Бог допусти да чине.

Уместо палих анђела Бог је створио нова разумна створења људе, које је сместио у рај; рај се налази на нижем небу и раније је био под управом палог херувима (Беседа о духовима преподобног Антонија Великог). Сада је међутим рај дошао под управу новог створења - човека. Сасвим је јасно да је ново створење одмах постало предмет зависти и мржње палог херувима и палих анђела. Одбачени духови су са својим вођом учинили све како би преварили новостворене људе и учинили их саучесницима свога пада и својим истомишљеницима како би их заразили отровом свога непријатељства према Богу - у чему су и успели. Мада заведен и обманут, човек је ипак добровољно одбацио покорност Богу, добровољно је пристао на демонску хулу против Бога, добровољно је ступио у општење са палим духовима и покорио им се, добровољно је отпао од Бога и збора светих духова, којима је припадао не само душом, него и својим духовним телом, придруживши се по души збору палих духова, а по телу бесловесним животињама. Злочин који су пали анђели извршили над људима, коначно је одредио њихову судбину: милост Божија је заувек одступила од њих и они су остали запечаћени у своје паду. Духу је пресуђено да гмиже искључиво у плотским и материјалним помислима и осећањима! Дух неспособан да се уздигне од земље! Дух који не може да се узнесе ни к чему духовном! То је, према објашњењу Светих Отаца, значење пресуде коју је Бог изрекао над палим анђелом одмах након што је овај вечном смрћу поразио новоствореног човека. *На прсима и трбуху своје ходићеш - из рекао је Бог демону - и земљу ћеш јести у све дане живота твога* (Пост. 3,14). 5. 319-321

• У тумачењу 41. псалма Златоуст каже: "Колико демона лебди у овом ваздуху? Колико противних власти? Када би им Бог само дозволио да нам покажу свој страшни и одвратни лик, зар не бисмо пореметили памећу? Зар не бисмо погинули?" У 34. беседи на јеванђелиста Матеја, Златоуст говори да се "демони потуцају по гробовима". Однос демона према жртвама које им се приносе, Златоуст приказује у беседи о светом Вавили, против Јулијана и незнабожаца. Испривавши о околностима које су незнабошцима дале повод да подигну жртвеник Аполону у Дафни у Антиохији, Златоуст каже да је ђаво, искористивши бајковито предање, у жртвеник сместио демона, ради обмањивања и погубљивања људи. Демон присутан у идолу давао је пророштва која су подржавала незнабожачке заблуде. У Дафни су биле пренете мошти свештеномученика Вавиле и демон је најпре заћутао, а потом, када су престали да му приносе жртве, он се сасвим удаљио из жртвеника. "Такав је обичај код демона - додаје Златоуст - када им људи указују божанско поклоњење, мирисом и димом крви, тада они попут

крвожедних и незаситих паса пребивају на тим местима ради јела и насладе (мирисом и димом). Када им пак нико не приноси такве жртве, они као да пропадају од глади. Док год се приносе жртве, док год се савршавају погане мистерије... дотле су демони присутни и веселе се". 3. 274

• Телесно мудровање је код демона добило најшири и најпотпунији развитак који уопште може да достигне. Главни њихов грех је поамна мржња према Богу, која се изражава кроз страшно и непрестано богохуљење. Они су се у својој гордости узнели изнад Самог Бога. Покорност Богу, која је природна за Његова створења, они су претворили у непрекидно супротстављање и непомирљиву мржњу. Одатле је њихов пад тако дубок, а рана вечне смрти којом су погођени неисцељива. Њихова суштинска страст је - гордост; они су испуњени чудовишном и глумом сујетом; насладу налазе у свим видовима греха и стално се враћају на њих, прелазећи са једног греха на други. Они су огрезли у среброљубљу, преједању и прељуби. Немајући могућности да телесне грехе почине телесно, они их савршавају у машти и осећањима; ове њима неприродне пороке, они су у себи развили неупоредиво више него што се могу развити код људи. Ево шта пророк прича о палом херувиму: *Спаде с небеса звезда даница која исхођаше јутром и сруши се на земљу. Ти си рекао у уму своме: на небо ћу узидати, изнад звезда поставићу престол свој, бићу налик Вишњем. Сада ћеш у ад сићи и у темеље земље, бићеш бачен на планине као мртвац* (Ис. 14,12 15,19). 4. 81

• Демони не знају будућност, која је позната једино Богу и оним Његовим разумним створењима за која Бог благоизволи да им будућност открије; но, као што мудри и опитни људи на основу протеклих или актуелних догађаја могу унапред да предвиде и наговесте будуће, тако и лукави и веома искусни духови понекад могу да поуздано претпоставе и предскажу будућност. Но, они често и греше, а веома често лажу и нејасним наговештајима доводе у недоумицу и сумњу. Понекад пак могу да најаве догађај који је у духовном свету већ унапред одређен, али се међу људима још није одиграо: на пример, пре но што су праведног Јова задесила искушења, на савету Божијем већ је било решено да се та искушења допусте и то је палим духовима било по знато (Јов. 1); тако је и погибија израиљског цара Ахава у боју, још пре но што је он кренуо у војни поход, унапред била одлучена на суду Божијем и позната небеским силама и одбаченим духовима, а предата на извршење злом демону (3. Цар. 22,19.23); тако је ђаво светом Јовану, архиепископу Новгородском, предсказао искушење које је касније навео на њега (Чети минеји, 7. септембар). 3.10-11

• Демони по природи имају исти спољашњи изглед као и Анђели, то јест изглед човека у његовом телу. Због такве сличности Господ је ђавола назвао човеком (Мт. 13,28). Демони су се унаказили униште њем добра у

себи, рађањем и развијањем зла. Из тог разлога Свето Писмо их назива зверима, а главнога од њих змијом (Отк. 12,9). З. 230

ДЕМОНИ - Чулно виђење демона

- Свети наставници хришћанског подвижништва, просвећени и научени Духом Светим, следећи добар и богомудри разлог због кога су људске душе за време свога пребивања на земљи прекривене телима као завесама и покровима, заповедају благочестивим подвижницима да не верују никаквом лику или виђењу ако се изненада појаве, да се не упуштају у разговор са њима и да не обраћају пажњу на њих. Они заповедају да се код таквих појава треба ограђивати крсним знамењем, затворивши очи, и да, уз одлучну свест о сопственој недостојности и неспособности за виђење светих духова, треба молити Бога да нас Он заштити од свих замки и подвала које људима лукаво постављају духови злобе, заражени неисцељивом мржњом и завишћу према њима. Пали духови толико мрзе људски род, да би нас за час истребили када би им то допустила десница Божија, која их невидљиво задржава. Учење о горе поменутој опрезности и спасоносном неповерењу према јављању духова, опште је прихваћено у Цркви; оно представља једно од њених духовних предања које чеда Цркве треба брижљиво и непопустљиво да чувају. Свети Ксантопули кажу: "Никада не примај ако би видео шта чулно или умом, унутар или изван тебе, макар то био лик као Христов, или Анђела, или неког светог, или каква светска маштања; него не веруј томе и негодуј због тога". У Прологу читамо следећу поуку: "Неком монаху јавио се ђаво преображен у светлог Анђела, па му рече: 'Ја сам Гаврило и Бог ме је послао к теби'. Монах одговори: 'Види да ниси послан неком другом, јер ја живим у гресима и нисам достојан да видим Анђела'. Посрамљен оваквим одговором демон је истога часа ишчезао". Због тога старци и говоре: ако се заиста и јави Анђео, не примај га, него се смири и реци: "Ја живим у гресима и нисам достојан да видим Анђела". Неки старац је за себе говорио: "Боравећи и подвизавајући се у својој келији, виђао сам демоне на јави, али нисам на њих обраћао никакву пажњу". Видећи да је побеђен, ђаво је једном дошао код старца (преображен и у великој светлости) говорећи: "Ја сам Христос". Видевши га старац је затворио очи и рекао: "Ја сам недостојан да видим Христа, Који је Сам рекао: *Јер ће многи доћи у име Моје говорећи: Ја сам Христос. И многе ће преварити* (Мт. 24,5). Чувши ово ђаво је ишчезао, а старац је прославио Бога. Оци су рекли: "Никако немој желети да чулно видиш Христа или Анђела, како не би коначно сишао са ума, примивши вука уместо пастира и поклонивши се непријатељима твојим, демонима". (Такво поклоњење ђаволу који му се јавио у лику Христа указао је преподобни Исакије Печерски, услед чега је страшно пострадао.) Зачетак обмане ума је - сујета: подвижник који јој се преда, покушава да ликовима и сликама представи себи Божанство. З. 46-47

• Немој удовољавати пустој љубопитљивости, сујетној и бескорисној знатижељи. Страшно је дозволити себи лакомисленост у светом подвигу; плод такве лакомислености могу да буду опасне, тешко исцељиве повреде, а неретко и погибија. Потрудимо се да задобијемо смиреност духа, плач, кротост и жудњу за небеском правдом. Умолимо Бога да нам открије наше грехе и удостоји нас да принесемо истинско покајање за њих! Умолимо Бога да нам открије пад људског рода, његово искупљење од стране Богочовека, циљ нашег земаљског странствовања и вечност која нас очекује - или у бесконачним насладама или у бесконачним мукама како би нас припремио и учинио способнима за небеско блаженство, како би скинуо са нас печате и уништио потписе према којима би требало да будемо бачени у адске тамнице! Умолимо Бога да нам дарује чистоту и смиреност, чији плод бива духовно расуђивање, које тачно разликује добро од зла! Духовно расуђивање скида маску са деловања наших страсти, које неопитнима и страснима често изгледа као делање најузвишенијег добра, па чак и Божанске благодати. Духовно расуђивање са палих духова скида маску којом се они труде да прикрију себе и своје замке. Умолимо Бога да нам дарује духовно виђење духова, посредством кога бисмо могли да их опазимо у помислима и маштањима која нам доносе, да раскинемо општење са њима у нашем духу, да збацимо са себе њихов јарам и да се избавимо од њиховог ропства! У општењу са палим духовима и у потчињености њима, крије се наша пропаст. Уздржимо се од неуке и погубне жеље и стремљења ка духовним виђењима, изван Божанског установљеног поретка! Са покорношћу и побожношћу следимо учење Светих Отаца, предање Православне Цркве! Са побожношћу се потчинимо ономе што је установио Бог, Који је наше душе, за време нашег земаљског странствовања, покрио густим завесама и веловима тела, одвојивши нас тако од створених духова, и уједно заклонивши и заштитивши од оних палих. Чулно виђење духова није нам потребно да бисмо окончали наше тешко земаљско странствовање за то нам је потребан други светилник који нам је од Бога дат: *Светилник је ногама мојим реч Твоја, и светлост стазама мојим* (Пс. 118,105). Оне који путују уз постојану светлост светилника Речи Божије (Закон Божијег) - неће преварити ни њихове страсти, ни пали духови, како сведочи Свето Писмо: *Мир је многи љубитељима закона Теог, и нема им спотицања* (Пс. 118,165). 3. 65-66

ДЕМОНИ - Духовно виђење демона

• Приликом истинског духовног подвига благодат Божија, која је у нас посађена светим Крштењем, почиње да нас посредством умилења мало помало исцељује од слепила духа. Насупрот (дотадашњем) стању

слепила, почињемо да ходимо у стању (духовног) виђења. Пошто је ту посматрач ум, Свети Оци су ово виђење назвали умним. А пошто стање виђења пружа Дух Свети, и виђење је названо духовним, као плод Духа Светога.

.. Прво духовно виђење јесте виђење сопствених сагрешења, дотле прикривених заборавом и незнањем. Видевши их посредством умилења, подвижник одмах добија опитно познање дотадашњег слепила свога духа, у коме му се и оно што јесте и оно што је било чинило као да уопште није постојало и не постоји. Приликом одступања умилења то што постоји опет се скрива у небиће и опет изгледа као непостојеће. А када дође до умилења, оно се поново јавља. Подвижник опитно прелази од свести о сопственим гресима ка познању својих страсти или различитих природних слабости. Од виђења свога пада он прелази на виђење пада коме је подвргнут читав људски род. Затим му се постепено открива свет палих духова; он их изучава у својим страстима, у борби против њих, у помислима, маштањима и осећањима које му духови доносе. Одузима му се заводљиви и варљиви поглед на земаљски живот - живот који му се дотле чинио бесконачним: он почиње да увиђа његову границу - смрт, и почиње да се диви смрти, то јест да се духом и осећањима преноси у сам час смрти, у час нелицемерног Суда Божијег. Из стања свога пада он сагледава неопходност Испушитеља, а прилажући заповести Господње својим слабостима, и увиђајући исцељујуће и животворно дејство тих заповести на људске слабости и страдалну душу, он задобија живу веру у Јеванђеље, које својим животом почиње да исповеда. У Јеванђељу као у огледалу он још јасније види своју палу природу, пад људског рода и лукавих духова.

...Пали духови делују на нас различитим помислима, маштањима и додирима. Управо кроз њихова дела, могуће их је уочити и изучити. Сва та дела спомиње Свето Писмо. Свето Јеванђеље описује како је ђаво најпре у срце Јуде Искариотског ставио *помисао* о издавању Богочовека (Јн. 13,2), а потом је и ушао у Јуду (Јн. 13,27).

... Да ђаво *маштањима* искушава човека, види се из тога како је искушавао Богочовека: он је Господу сва земаљска царства и њихову славу показао у трен ока (Лк. 4,5), то јест у машти. Наш ум има способност **мишљења** и способност **замишљања**. Првом способношћу он усваја **појмове о предметима**. док другом усваја **сlike предмета**. Полазећи од прве способности ђаво се труди да нам **саопшти греховне помисли**, а полазећи од друге, труди се да уобличи саблажњиве **сlike**. "Као што се мало и незлобиво дете - каже свети Исихије - кад види неког мађионичара, радује и прати га по својој незлобивости, тако се и наша душа, проста и добра, какву ју је такву створио Своблаги Владика, радује варљивим наговорима ђавола и, преварена, приљубљује се уз зло као уз добро, сједињујући своје помисли са фантазијом ђавољег наговора".

Демонско маштање на душу делује врло штетно, подстичући у њој нарочиту склоност ка греху. Ако се јавља често, оно може да произведе непоправљиве и најпогубније последице.

О томе како ђаво делује на човека кроз *додир*, читамо у књизи о Јову (ЈОВ. гл. 1 и 2) и у јеванђелској повести о жени коју је сатана свеао посебном и чудном болешћу (Лк. 13,10-16). Од демонског додира буде се телесне страсти и појављују болести, на које обични људски лекови не делују.

... Духовно виђење духова обавља се умом и срцем. Лукаве духове разоткрива срце; ум за то није довољан; само сопственом снагом он не може да разликује истинска виђења од лажних оних која се скривају иза маске истине. Духовно расуђивање засновано је на духовном осећају, како је рекао и свети Исак Сиријски: "Духовно познање је осећај вечног живота" (Беседа 38); или, како су посведочила двојица ученика Господњих о своме осећају и значају осећаја приликом сусрета са Господом, Кога нису препознали на чулни начин, нити умним расуђивањем: *не гораше ли срце наше у нама док нам (Господ) говораше путем и док нам објашњаваше Писма?* (Лк. 24,32). Исто то срце, које је поуздано сведочило о Господу, поуздано сведочи и о духовима, и испитује *јесу ли од Бога* (1.Јн. 4,1) или из царства таме и непријатељства. За такво сведочанство способно је срце које је очишћено покајањем и обновљено Духом Светим; а срце које се налази у ропству страсти и демона, може да прими само лажна и погрешна сведочења. Из тог разлога преподобни Варсануфије Велики је монаху који га је питао како да разликује помисли - да ли долазе од Бога, или од природе, или од демона - одговорио следеће: "То што ти питаш, својствено је људима који су достигли велику меру духовног раста. Ако духовно око не буде очишћено многим лековима, оно не може да се избави од трња и чичка, и да сабира грожђе које јача и весели срце. Ако човек не достигне поменућу меру, он не може да разликује ове помисли, него ће га демони посрамити и он ће пасти у заблуду јер ће им поверовати; јер они мењају ствари како хоће, нарочито за оне који не познају њихове подвале". Даље у овој посланици велики отац каже: "Помисли које потичу од демона бивају испуњене пре свега немиром и тугом, и увлаче се скривено и лукаво, пошто се непријатељи облаче у овчије коже, то јест подмећу мисли наоко исправне, а *изнутра су вуци грабљиви* (Мт. 7,15), тј. заводе и *варају срца незлобивих* (Рим. 16,18) оним што изгледа добро, а уствари је штетно. Светлост која потиче од демона касније се претвара у таму. Што год да чујеш, или помислиш, или видиш, и при томе се твоје срце макар за длаку узнемири - све то није од Бога". У другој посланици Варсануфије Велики је рекао: "Знај брате да свака помисао којој не претходи тишина смирења не потиче од Бога, него очигледно долази са леве стране. Наш Господ долази у тишини; све непријатељско бива са узнемирењем и

пометњом. Мада се (демони) јављају обучени у одело овчије, пошто су изнутра вуци грабљиви, открива их узнемирење које доносе; јер је речено: *по плодовима њиховим познаћете их* (Мт. 7,15 16). Нека нас Господ све уразуми како се не бисмо поводили за њиховом (умишљеном) правдом". Закључимо наше излагање поуком преподобног Макарија Великог: "Љубитељ добродетељи треба веома да се труди око задобијања расуђивања, како би у потпуности могао да разликује добро од зла, и да истражује и препознаје различите демонске подвале којима ђаво има обичај да у виду добрих предлога развраћа ум. Корисно је увек бити на опрезу како би опасне последице биле избегнуте. Немој да лако мислено и брзо попустиш пред наговорима духова, макар то били и Анђели небески, него остани непоколебив, подвргавајући све брижљивом истраживању, и тада, кад видиш да је нешто заиста добро, прими, а што се покаже као зло, то одбаци. Дела благодати Божије, која грех никако не може да пружи, макар узео на себе привид добра - нису неприметна. И мада се, према апостолау, сатана претвара у анђела светлости (2. Кор. 11,14) како би преварио човека, чак и када би пружио светла виђења, он, као што смо рекли, никако не може да пружи добро дејство, што и служи да га јасно покаже. Он не може да пружи ни љубав према Богу и ближњем, ни кротост, ни смирење, ни радост, ни мир, ни обуздавање помисли, ни мржњу према свету, ни духовно спокојство, ни жељу за небеским даровима, нити може да укроти страсти и похоте, што представља очигледно дејство благодати, јер је речено: *А плод Духа јесте: љубав, радост, мир и друго* (Гал. 5,22). Напротив, демон човеку лако може да преда гордост и умишљеност, јер је за то изузетно способан. Дакле, када је реч о умној светлости која је засијала у твојој души, према њеном дејству можеш да препознаш да ли је од Бога или од сатане. Уосталом, и самој души, ако има здраво расуђивање и може да разликује добро од зла, одмах постаје јасно и једно и друго, према њеном разумном осећању (то јест духовном осећају). Као што су сирће и вино по њиховом спољашњем изгледу једнаки, али по укусу језик одмах препознаје разлику између њих, показујући шта је сирће а шта вино, тако и душа својом сопственом снагом, својим духовним осећајем, може да разликује дарове Доброг Духа од ђавољих илузија".

Срце осећено Божанском благодаћу васкрсава у духовни живот и задобија духовни осећај који му није познат у палом стању, у коме су словесни осећаји људског срца умртвљени и помешани са ското подобним... Дакле, духовно расуђивање је својствено савршеним хришћанима; у том добру учествују они који су значајно унапредовали у подвигу побожности; оно је страно почетницима и неискуснима, чак и када су старци по телесном узрасту. 3. 54 62

ДЕМОНСКИ НАПАДИ

- Пали анђео, осуђен да се вуче по земљи, употребљава сав труд како би и човека навео да се непрестано вуче по њој. Човек је, услед самообмане која се у њему гнезди, веома склон ка томе. Он има осећај сопствене вечности, али пошто је тај осећај повређен лажно названим разумом и лукавом савешћу, њему се чини да је бесконачан његов земаљски живот. Због тог варљивог, лажног и погибелног осећаја човек се предаје искључиво бригаама и пословима везаним за уређење свог земаљског живота, заборављајући да на земљи само привремено лута, а да је његова стално обитавалиште небо или ад. Свето Писмо у име палог човека говори Богу: *Прилепи се земљи душа моја, оживи ме по речи Твојој* (Пс. 118,25). Из ових речи јасно је да привезаност за земљу умртвљује душу вечном смрћу; она оживљује Речју Божијом која, одвајајући је од земље, узноси њене мисли и осећања ка небу.

"Ђаво је бестидан и дрзак, тако о палом анђелу философира свети Јован Златоуст - он напада одоздо. Уосталом, он у том случају и побеђује управо стога што се ми сами не трудимо да се подигнемо онамо где он не би могао да нас рани. Јер ђаво не може да се подигне високо, него се вуче по земљи, услед чега се и представља као змија. А ако га је Бог већ у почетку направио таквим, тим пре је он такав данас. Но, ако не знаш шта значи нападати одоздо, потрудићу се да ти објасним тај начин борбе. Дакле, шта значи нападати одоздо? Значи савладавати помоћу земаљског, помоћу наслада, богатства и свега овосветског. Стога ако ђаво види некога да лети ка небу, онда, као прво, није у стању да га нападне, а као друго, ако се и одважи да га нападне, истогачаса сам пада, јер - буди сигуран - он нема ноге. Не плаши га се: он нема крила, само пузи по земљи, гмиже међу земаљским стварима. Немој да имаш ништа заједничко са земљом: тада неће бити муке. Ђаво не уме да се бори отворено, него као што се змија скрива у трњу, тако се он понајчешће притаји у обманама богатства. Уколико посечеш то трње, он ће се брзо уплашити и побећи ће. Ако умеш да га одбијеш Божанским заклињањима, лако ћеш га ранити. Ми имамо своја духовна заклињања: име Господа нашег Исуса Христа и силу Крста". 5. 323-324

- Преподобни Макарије Велики каже: "Ђаво делује тако лукаво, да нам сво зло изгледа као да се само од себе рађа у души, а не од дејства страног духа који чини зло и покушава да се прикрије". Јасна обележја доласка палог духа к нама и његовог деловања на нас јесу изненадна појава греховних и сујетних помисли и маштања, греховни осећаји, отежалост тела и појачавање његових животињских потреба, гнев срца, надменост, сујетне помисли, одбацивање покајања, заборав смрти, унијетије, нарочита везаност за земаљске послове. Долазак палог духа к нама увек је праћен осећајем узнемирења, помрачења, недоумице. "Помисли које потичу од демона рекао је Велики Варсануфије - бивају испуњене пре свега немиром и тугом; оне се увлаче скривено и лукаво,

јер се непријатељи одевају у овчије коже, то јест подстичу наоко исправне мисли, а изнутра су вуци грабљиви (Мт. 7,15), те тако заводе и *варају срца незлобивих* (Рим. 16,18) оним што изгледа добро, а у ствари је штетно" Смирена преданост вољи Божијој, свест и спремност да се претрпе сва страдања која Бог допусти, као и потпуна одбојност и неповерење према свим речима, делима или јављањима палих духова, уништава сваки значај њихових покушаја. Њихо ви покушаји добијају велик значај онда када се на њих обраћа пажња, или када се има поверење према демонима. 5. 334-336

•Гледам свет и видим: ђавоље мреже су се умножиле у поређењу са протеклим временима; умножиле су се књиге које садрже лажно учење; умножили су се умови који садрже и другима предају лажно учење; следбеници свете Истине су се до крајности проредили; појачало се уважавање према природним добродетељима (врлинама), које су доступне и Јудејима и незнабошцима; појавило се уважавање за отворено незнабожачке добродетељи, противне и самој природи, која на њих гледа као на зло; схватање хришћанских добродетељи је ограничено, а да и не говорим колико је ограничено и готово уништено њихово извршавање на делу; развио се материјални живот, а духовни ишчезава; телесне насладе и бриге одузимају човеку све време он нема када ни да се сети Бога. И све се то претвара у обавезу, у закон. Од умножавања безакоња охладнеће љубав многих, па и оних који би се одржали у љубави према Богу да зло није било тако свеопште, да се ђавоље мреже нису до те мере умножиле. Оправдана је била туга блаженог Антонија. Тим је оправданија туга хришћанина данашњих времена када види ђавоље мреже. Разумљиво је и плачевно питање: Господе! Ко од људи може да избегне те мреже и добије спасење?"

На питање преподобног уследио је одговор Господа: "Смиреномудрени ће избећи те мреже и оне неће моћи чак ни да га се дотакну". Божански одговор! Како он уклања из срца сваку сумњу и у неколико речи показује тачан начин победе над нашим непријатељем, начин за раскидање и уништење густо испреплетених подвала које је он начинио уз помоћ свог дугогодишњег и крајње злогбног искуства.

Оградимо ум смирењем, не дозвољавајући му да распуштено и брзоплето срља за стицањем знања, ма колико њихова новина и важност привлачила нашу знатижељу. Чувајмо га од искушења лажног учења, прикривених именом и маском хришћанског учења. Смиримо га у послушности Цркви, обарајући сваку помисао која устаје против познања Христовог (2. Кор.10,5), против познања Цркве. Тесни пут послушања Цркви испрва је тежак за ум, али тај пут изводи на ширину и слободу духовног познања, и пред њим ишчезава сваки тобожњи несклад који телесно и душевно познање налазе у потпуној покорности Цркви. Не дозволимо уму да чита о духовним предметима било шта осим онога

што пише у књигама које су сачинили писци истинске Цркве, за које је сама Црква посведочила да су органи Духа Светога. "Онај ко чита свете писце неприметно се присаједињује Духу Светоме који у њима обитава и говори; онај пак ко чита јеретичка дела, макар та дела била украшена именом светих, присаједињује се лукавом духу прелести" (свети Петар Дамаскин). За непослушност Цркви, што представља гордост, човек пада у мреже кнеза овога света.

Како поступити са срцем? Накалемимо на ту дивљу маслину гранчицу плодне маслине, привијмо му својства Христова, научимо га јеванђелском смирењу, принудимо га на прихватање јеванђелске воље. Пошто увидимо његово неслагање са Јеванђељем и непрестано противречење и непокорност Јеванђељу, ми ћемо у том противречењу и неслагању, као у огледалу, видети свој пад. Кад увидимо свој пад заплачимо због њега пред Господом, Творцем и Искупитељем нашим, и растужимо се спасоносном тугом; у њој ћемо пребивати све док не добијемо исцелење. *Срце скрушено и смерно Богу неће презрети* (Пс. 50,19) и неће га дати за плен ђаволу. Бог је наш Саздаатељ и потпуни Господар: Он може да пресазда и наше срце, да промени срце које Му неодступно вапије и плачем и молитвом, да га од грехо љубивога претвори у богољубиво и свето.

Чувајмо наша телесна осећања, не пуштајући грех кроз њих у клет наше душе. Обуздајмо љубопитљиво око и ухо, положимо жестоку узду на мали уд тела који производи силне потресе наш језик; смиримо бесловесна стремљења тела уздржањем, бдењем, напорима, честим сећањем на смрт и пажљивом, сталном молитвом. Како су краткотрајне телесне насладе! Каквим се смрадом окончавају! Напротив, тело ограђено уздржањем и чувањем чула, умивено сузама покајања, освећено честим молитвама, тајанствено се зида у храм Духа Светога, који све ђаволе нападе на човека чини неуспешним. Смиреност изјева сваку ђаволу замку, тако да оне не могу чак ни да га дотакну. 1. 393-397

ДЕМОНИЗАЦИЈА

- Демони не само да живе на површини земље, него понекад свим својим гасовитим бићем улазе и у тела људи и животиња (Лк. 8,33). У унутрашњост људског тела они улазе слично као што у њега улази ваздух, привучен механизмом дисања - као што могу да уђу и други гасови. Улазећи у човека демон се не меша са душом него пребива у телу, насилно овладавајући и душом и телом. Гасови поседују особину флуидности, то јест могу да испуне различиту запремину. Очигледно да и демони имају ту особину, на основу које мноштво њих може да се смести у једног човека, како о томе говори Јеванђеље (Лк. 8,29). 3. 232

- У духовном погледу Божије кажњавање демонизованошћу никако не служи као лоше сведочанство о човеку: таквом предавању сатани били

су подвргнути многи велики угодници Божији. Преподобни Касијан пише о преподобном Мојсију Скитском, са којим је беседио о расуђивању, да је сишао с ума и био подвргнут демонизованости због некаквог противљења своме старцу, великом Макарију Египатском. У другом свештеном делу из четвртог века описује се како је неки египатски старац, који је због свог светог и чистог живота необично обиловао даром чудотворства те је постао надалеко славан, приметивши у себи зачетак гордости почео да моли Бога да му пошаље демонизованост, што је Господ и испунио. Старац је целих осам месеци провео у ужасном стању, употребљавајући чак сопствени отпад као храну. Видећи га у таквом стању његови поштоваоци из света су се саблазнили, па су добар глас о њему променили у рђав, а старац је у своје време, избавивши се од демона, у миру и повучености служио Господу, те је још много више узнапредовао. Демонизованост је кудикамо мање важна од примања било какве ђавоље помисли, која може заувек да погуби душу. 6.217-218 (в. МОЛИТВА ИСУСОВА-ДЕЛОВАЊЕ)

ДЕЦА — Васпитање

- У мојој и вашој младости било је много саблазни за младе, но данас су се саблазни до бесконачности умножиле, обузетост њима постала је готово свеопшта и скоро да им се не види супротстављање. Стога савремена омладина мање пада под осуду и заслужује ве лико сажаљење и снисхођење. 6.105

- Наручи себи књигу "Поуке преподобног авве Доротеја", који се са изузетних успехом бавио васпитањем младих монаха. Та књига ће ти бити најбољи наставник, како за тебе саму, тако и за васпитање ћерки. Читај је и проучавај. Знај да ће најважнија поука за ћерке, важнија од сваког усменог савета, бити твој живот. 6. 915

- Данас је за сваког младог човека неопходно да добије одговарајуће образовање, како би могао да буде заиста користан отаџбини и да добије добар положај. Кад погледаш нашу омладину, не можеш да се не сажалиш на њу! Како је лакомислена! Како не мисли ни о чему, осим о задовољствима која нарушавају морал и здравље, и припремају јој најжалоснију будућност. Мени се чини да је узрок свему томе неправилно васпитање, које младим људима даје неправилан поглед на себе и на живот. Наравно, од глупог детета или детета са лошим карактером и уз најбрижљивије васпитање не може се очекивати ништа нарочито: где је људска природа, тамо је и зло - без њега људско друштво не може да прође; ипак, правилно васпитање може да донесе, уз доста изузетака, и много прекрасних резултата. 6. 675

- Често размишљам: како ће неописива туга обузети на Страшном суду Христовом оне родитеље које нелицемерни Судија гневно и страшно разобличи и осуди због тога што су своју децу принели на жртву свету и његовом кнезу! А каква ће неупоредива радост обузети оне

родитеље које тај Судија благослови и похвали зато што су своју децу принели на жртву Богу, зато што су их припремили за житеље светлога раја! 6. 193

- Велики преподобни отац Исак Сиријски каже да је Бог послао Свога Сина у свет у време када су људи били нарочито огрезли у грехе, када су се испунили нарочитим непријатељством према Богу. Из тога преподобни изводи закључак да је много узвишенија добродетељ - очување љубави према људима онда када они падају у грехе, него када воде праведан живот. Теби сада предстоји извршење управо те добродетељи у односу на твоју децу. Ми живимо у страшно време. Земљу је захватило неверовање и све више је обузима; саблазни су се умножиле без броја и све се више умножавају. Па како да се млади људи не поколебају? Погледај их са милосрђем и од срца се помоли Богу за њих, поверавајући их Богу и Његовој светој вољи. 6. 671

- Децу у молитвама треба поверити Богу, а затим бити спокојне савести, не препуштајући се узнемирењу душе. Бог је свемоћан: по усрдној и смиреној молитви родитеља Он може деци да дарује хришћанско усмерење. Ти си се много потрудила око васпитања своје деце, али непромењива Реч Божија каже: *Ако Господ не сазида дом (нерукотворени, словесни дом Божији је човек, нарочито хришћанин), узалуд се труди онај ко зида*. Прибегни Богу, Који је у стању да твој напор око васпитања деце крунише успехом, пошто га претходно очисти тешкоћама. На многим људима приметио сам да су неко време били обузети (грехом), но потом је семе побожности и пристojности, посејано у њих васпитањем, дало своје плодове. 6. 673

ДОБРОЧИНСТВО

- Земаљски успех даје могућност чињења више добрих дела: тако богаташ може да помаже сиромашној браћи даровима, а велможа да им помаже штитећи их од насиља и заступајући их на судовима. Код такве делатности треба се чувати чињења од себе, како је поступао у Јеванђељу спомињани фарисеј, који је заиста чинио многа добра дела, али је при томе имао неправилно схватање својих поступака. Услед тога пао је у самоумишљеност и погрешно мишљење о ближњима и његово добро делање постало је неугодно Богу. Апостол каже да они који савршавају добра дела то треба да чине *као добри управитељи разноврсне благодати Божије* (1. Пет. 4,10). Богаташ нека даје милостињу не као од свога имања, него као од онога што му је дао Бог. Велможа нека чини добро на своме високом положају не као да је његов сопствени, него као од Бога му датом. Тако ће бити уништен презрив поглед на делање ближњих, макар оно заиста и било мањкаво; тада ће у савести почети да се поставља питање сопственог делања, како је чинио и праведни ЈОВ (Јов. 1,5). Да ли оно удовољава захтевима Божијим? Има ли у њему већих или мањих

недостатака? Тако ће мало помало почети да се формира идеја о савршенијем животу. 1. 469-470

ДОБРО - Разликовање добра од зла

- Света истина се срцу саопштава тишином, спокојством, јасноћом, миром, расположењем за покајање и удубљивање у себе, неверовањем себи и утешном надом у Бога. Лаж, чак и када стави маску добра, препознаје се по узнемирењу које производи, по мраку, неодређености, променљивости, доколици, маштању; или пак само обмањује срце - доноси му лажно задовољство, опијеност собом и некакву нејасну, мутну насладу. 6. 358

Људски ум није у стању да разликује добро од зла; замаскирано зло га лако и готово увек обмане. И то је сасвим природно: људски ум је млад, а зло које га напада помислима, има више од седам хиљада година искуства у лукавству и лову на људске душе. Разликовати добро од зла, то припада срцу - то је његово дело. Али опет, потребно је време и непоколебиво држање јеванђелских заповести, како би срце стекло истанчаност укуса за разликовање неразблаженог вина од ње гове имитације. Да је разликовање добра и зла дело срца, и да срце не стиче одједном способност да савршава то своје дело - и о једном и о другом посведочио је апостол: *Јака храна је за савршене - вели он - чија су чула навиком извежбана за разликовање добра и зла* (Јевр. 5,14). Стога, докле год срце не стекне навику да разликује добро од зла, веома је користан опитни савет ближњег васпитаника Источне Цркве, једине свете, једине истинске - онога ко је у покорности њој тражио и нашао блажену слободу. "Од послушања - рекао је свети Јован Лествичник - рађа се истинско смирење; од смирења - истинско духовно расуђивање, или разум". Дакле, изван непоколебивог послушања Цркви нема ни истинског смирења, ни истинског разума; тамо је пространа област - мрачно царство лажи и самообмане коју лаж производи. Добро се од зла разликује по многим обележјима, која се препознају у мери духовног напредовања. 6. 358-359

- Потребно је веома узнатредовати у добру, да би се духовним осећајем срца одмах препознало зло када се приближи, ма како било прикривено и замаскирано, и да се са храбром одлучношћу одмах одбаци. 6. 454

- Чувај се мрежа разапетих изван и унутар човека, и на сваки начин прикривених сличношћу са правдом, али препознатљивих по томе што души одузимају мир. 6. 833

- Приликом изучавања јеванђелских заповести и након њиховог изучавања неопходно је да веома пажљиво пратимо жеље и склоности срца Уз строгу пажњу постаје могуће да просуђујемо о својим жељама и склоностима. Услед навике и страха Божијег то просуђивање претвара се у природно занимање. Потребно је да буде одбачена не само свака жеља

и склоност које су очигледно противне јеванђелским заповестима, него и свака жеља и склоност које нарушавају мир срца. Све што потиче од Божанске воље, по опитном учењу Светих Отаца, праћено је светим миром; напротив, све што је праћено узнемирењем има за узрок грех, иако споља делује као најузвишени је добро. 4. 264 (в. РАСПАЉИВАЊЕ)

Јеванђелско добро и добро пале природе

- "Не може да се верује нити да се дела добро, осим у Христу Исусу и у Духу Светом" рекао је преподобни Марко Подвижник. 1. 307

- Код хришћанина се за добра сматрају само она дела која служе као испуњење јеванђелских заповести, којима се храни и живи његова вера, и којима се подупире његов живот у Христу, јер једини делатник у хришћанству треба да буде Христос.

Крштен човек нема права да поступа према наговорима осећања свога срца, која зависе од утицаја тела и крви, ма колико та осећања деловала добра; од срца се примају само она добра дела, на чије га савршавање подстичу Дух Свети и Реч Божија - дела која припадају природи обновљеној у Христу. 1. 499

- Кад човек још није окусио више добро, онда му је вредно и његово сопствено добро, иако упрљано грехом. Но, када се присаједини Божанском, духовном добру, онда му његово сопствено, сједињено и помешано са злом, постаје сасвим безвредно.

Сирوماху је драгоцену врећицу бакрењака које је дуго времена са муком и напором сабирао. Богаташ га одједном заспе мноштвом чистих златника, и сиромас с презиром одбацује своју врећицу бакрењака, као бреме које га је само непотребно оптерећивало. 1. 537

- "Знај поуздано - рекао је свети Исак Сиријски - да су посредници ка сваком добру, које у теби духовно и тајно делује, Крштење и Вера, којима те је Господ наш Исус Христос призвао на Своја добра дела". 2. 397 398

- "Следимо, браћо, учење Христово! Следимо живот, понашање и начин размишљања светих угодника Божијих! Не устежимо се да се ради спасења одрекнемо своје пале природе! Ради истинске љубави према себи одбацимо лажну - наше самољубље! Ради спасоносног делања према заповестима Јеванђеља одбацимо од себе делање према законима пале природе, који су омиљени у свету, али су непријатељски Богу! Омрзимо тобожња добра дела која потичу од лажног названог разума, од покрета крви, од осећања срца - колико год нам се наша осећања и помисли чинили узвишеним, непорочним и светим. Та дела у нама могу да развију само погубну умишљеност, гордост и самообману. Она не просвећују очи душе као што их просвећује заповест Господња (Пс. 18,9); напротив, она појачавају слепило душе, чинећи га неизлечивим. Они који творе таква дела поћи ће у вечне муке, јер чине добро пале природе добро које је увек помешано са злом и упрљано, од кога Господ одвраћа Соје свесвете погледе као од сатанске гадости. За савршавање добрих дела

пале природе није потребно бити хришћанин: она припадају целокупном палом људском роду. Тамо где се савршавају добра дела пале природе, уз грмљавину светских похвала, искључен је и одбачен Спаситељ света. А дела вере, дела спасења - или, што је исто, испуњавање јеванђелских заповести - припадају искључиво хришћанима. "Не може да се верује, нити да се дела добро - рекао је о истинском добру преподобни Марко Подвижник - осим у Христу Исусу и у Духу Светоме". Испуњавање јеванђелских заповести уводи човека у истинско богопознање и самопознање истинску љубав према себи, према ближњем, према Богу, у општење са Богом, које се све обилније развија, што се усрдније и тачније испуњавају јеванђелске заповести. Општење са Богом које се хришћанину дарује већ за време његовог земаљског странствовања, представља залог небеског и вечног блаженства. Тај залог сам сведочи о својој истинитости - сведочи тако јасно и силно, да су многи решили да подвргну себе најтежим патњама како би га сачували, претпоставивши га овом пролазном животу. Жалосна и јадна заслепљеност са којом горди свет презриво гледа на дела хришћанске вере, са којом им суди и пресуђује, убиствена је за њега. Како неважна свету изгледају дела вере у поређењу са бучним и живописним светским делима! Споља гледано, какво је то добро дело - свест о својој грешности, због кога се на цариника излила милост Божија? (Лк. 18,10-14) Са становишта света, какво је то добро дело - покајање, помоћу кога су се највећи грешници измирили са Богом и наследили вечно блаженство? Какво је добро дело - исповедање Христа, изражено малобројним и најједноставнијим речима? И ко га је изразио? Кажњени разбојник. Те малобројне и најједноставније речи учиниле су оно што нису могле и не могу све најблиставије добродетељи целокупног човечанства. *Реч о крсту је лудост онима који гину* - толико бесмислено се њима чини деловање према Јеванђељу. А нама који се спасавамо сила Божија су и реч о крсту и деловање према Јеванђељу (1. Кор. 1,18), деловање које исцељује и спасава душе наше (Лк. 6,19).

Свој однос према откривеној речи Божијој, свети оци свих епоха увек су изражавали речју «верујем». У савременом друштву, које се хвали пре свега да је образовано и хришћанско, однос према Откривењу Божијем непрестано се изражава речима «ја мислим». Одакле се појавио такав став и те речи? Из непознавања хришћанства. Тужан је приказ кад син Источне Цркве расуђује о хришћанској вери изван учења своје Цркве, противно њеном Божанском учењу, када расуђује својевољно, неуко и богохулно. Није ли такво расуђивање одрицање од Цркве, од хришћанства? Треба да се згрозимо над својим незнањем, које нас води у вечну пропаст; треба да изучимо хришћанско учење и заволимо послушност светој Цркви - омиљено дело свих који познају хришћанску веру. Постанимо брижни извршиоци јеванђелских заповести;

испуњавајмо их као *непотребне слуге* (Лк. 17,10), које морају да учине оно што им је дужност, али испуњавајући непрестано греше, то јест испуњавају сасвим слабо. Нека нас ка добрим делима руководи Јеванђеље, а не покрети крви и нерава. Научимо се да добродетељи савршавамо са смирењем, а не са ватреношћу коју обавезно прате и садејствују јој сујета и умишљеност, или гордост. Кад Господ излије у нас свету свежину, и кад се под њеним утицајем зауставе таласи осећања срца, онда ћемо познати да ватреност са којом се савршавају добродетељи, цењене и извикане међу људима, представља заправо тело и крв, а они не могу да наследе Царство Небеско (1. Кор. 15,50). 2. 359-361

- Дође ли ти каква добра мисао - заустави се; никако немој тежити ка томе да је испуниш брзоплето, непромишљено. Осетиш ли у срцу какву добру склоност - заустави се; не усуђуј се да поћеш за њом. Упореди их са Јеванђељем. Размотри да ли је твоја добра мисао и добра склоност твога срца сагласна са свесветим учењем Господњим. Брзо ћеш увидети да нема никакве сагласности између јеванђелског добра и добра пале људске природе! Чинећи такво добро продубићеш свој пад, развићеш у себи умишљеност и гордост, и постаћеш врло сличан демонима. Напротив, чинећи јеванђелско добро, као истински и верни ученик Богочовека, постаћеш сличан Богочовеку.

У нашем веку, гордом због свога напретка, већина људи који себе проглашавају хришћанима и великим добротворима стреме ка савршавању правде пале природе, с презиром одбацујући јеванђелску правду. Нека та већина чује суд Господњи: *Приближава ми се народ овај устима својим и уснама ме поштује, а срце им је далеко од Мене. Но узалуд ме поштују учећи наукама и заповестима људским* (Мт. 15,8 9). Онај ко чини људску правду, испуњен је умишљеношћу, гордошћу, самообманом; он проповеда и труби о себи, о својим делима, не обраћајући никакву пажњу на забрану Господњу (Мт. 6,1 18); мржњом и осветом плаћа онима који би се осмелили да отворе уста ради сасвим оправданог и добронамерног противљења тој његовој правди; себе сматра и више него достојним земаљских и небеских награда. Напротив, онај ко испуњава јеванђелске заповести, увек је погружен у смирење: поредећи своје испуњавање свесветих заповести са њиховом узвишеношћу и чистотом, он то испуњавање стално сматра за крајње недовољно и недостојно Бога; он себе види као онога ко заслужује привремене и вечне казне због својих сагрешења, због нераскинутог општења са сатаном, због пада који је заједнички свим људима, због сопственог пребивања у палом стању, и коначно, због недовољног и често превртљивог испуњавања заповести. Пред сваком невољом коју шаље Промисао Божији он покорно сагиње главу, знајући да Бог невољама обучава и образује своје служитеље за време њиховог земаљског странтовања. Он је милосрдан према својим непријатељима и моли се за њих као за браћу коју су обманули демони,

као за удове једнога тела који су у своме духу поражени болешћу, као за своје добротворе, као за оруђа Промисла Божијег. 5. 45-47.

Саблазан добрим

- Није само "Добротољубље" злоупотребљено! Злоупотребљене су и посланице апостола Павла, како је о томе посведочио сам врховни (апостол) Петар. Јеретици су злоупотребили читаво Свето Писмо. Само Божанствено Јеванђеље злоупотребили су и до данас га на своју пропаст злоупотребљавају многи милиони протестаната, тумачећи га неправилно и непобожно; тобоже због њега они су се уда љили од јединства са Васељенском Црквом и створили одвојено и душепогубно јеретичко збориште, које се усуђују да назову Јеванђелском Црквом. Апостол Павле сведочи да су они - апостоли, *Христов миомир Богу међу онима који се спасавају и међу онима који пропадају: једнима мирис смрти за смрт, а другима мирис живота за живот.* Свети Симеон Богопримац је чак за Господа Исуса Христа рекао: *Гле, Овај лежи да многе обори и подигне у Израилу, и да буде знак против кога ће се говорити.* Свети Исак Сиријски у 54 ој беседи каже: *"Реч о Крсту је лудост онима који гину. Шта из тога следи? Да ли је Павле требало да ућути и престане да проповеда зато што је реч о Крсту изгледала као лудост онима који нису осећали силу те речи? Али Крст све до данас служи као повод за спотица ње и саблазан Јудејима и Јелинима. Дакле, треба ли да ућутимо како се они не би саблажњавали? Павле не само да није ућутао, него је овако клицао: А ја Боже сачувај да се чим другим хвалим осим крстом Господа нашега Исуса Христа.* Свети апостол је овде рекао да се хвали Крстом не с тим да би саблазнио друге, него да би објавио како је велика сила Крста!"

Божанско добро не треба да се одбацује зато што су га неки или многи злоупотребили. 6.251-252

ДОБРОДЕТЕЉИ (ВРЛИНЕ)

- 1. **Уздржање.** Уздржање од претеране употребе хране и пића и нарочито од сувишне употребе вина. Тачно држање постова које је Црква установила. Обуздавање тела умереном и стално једнаком употребом хране, од чега почињу да слабе све страсти уопште, а нарочито самољубље, које се састоји у бесловесној љубави према телу, према његовом животу и спокојству.

- 2. **Целомудреност.** Клонити се сваке врсте блудних дела, Клонити се сладострасних разговора и читања, изговарања прљавих, сладострасних и двосмислених речи. Чување чула, нарочито вида и слуха, а још више додира. Одбацивање блудних помисли и маштања. Ћутање. Молитвено тиховање. Служење старима и болеснима. Сећање на смрт и ад. Почетак целомудрености је - ум кога не могу поколебати блудне помисли и маштања; савршенство целомудрености је - чистота која види Бога.

- 3. **Нестицање.** Бити задовољан само оним што је неопходно. Мрзети раскош и благостање. Бити милосрдан према сиромасима. Волети

јеванђелско сиромаштво. Уздати се у промисао Божији. Следити Христове заповести. Имати спокојство и слободу духа. Немати бриге. Имати меко срце.

4. Кротост. Избегавање гневних помисли и помућења срца јарошћу. Трпљење. Следовање за Христом Који свога ученика позива на ношење крста Мир срца. Тишина ума. Хришћанска чврстина и храброст. Неосетљивост на увреде. Незлобивост.

5. Блажени плач. Осећај пада, заједничког свим људима, и сопственог духовног сиромаштва. Туговање због њих. Плач ума. Болна скрушеност срца. Као последица тога појављује се спокојство савести, благодатна утеха и радост. Нада на милосрђе Божије, благодарене Богу у невољама, њихово покорно подношење услед сагледавања мноштва својих грехова. Спремност на трпљење. Очишћење ума. Олакшање од страсти. Умирање за свет. Жеља за молитвом, усамљеношћу, послушањем, смирењем и исповедањем својих грехова.

6. Трезвеност. Усрдност за свако добро дело. Савршавање црквеног и келијског правила без лењости. Пажња приликом молитве. Брижљиво пажење на сва своја дела и помисли. Крајње неповерење према себи. Непрестано пребивање у молитви и Речи Божијој. Побожност. Стално бдење над собом. Уздржавање од дугог сна, самосажалења, празнословља, шала и грубих речи. Љубав према ноћним бдењима, чињењу поклоне и другим подвизима који пружају бодрост души. По могућство ретко излажење из келије. Сећање на вечна добра, жеља и очекивање тих добара.

7. Смирење. Страх Божији. Осећај тог страха приликом молитве. Овај страх се рађа код посебно чисте молитве, када се нарочито јасно осећа присуство и узвишеност Божија. Дубока свест о сопственој ништавности. Измена погледа на ближње, при чему ономе ко се смирио они делују бољи од њега у сваком погледу. Појава простодушности услед живе вере. Мржња према похвалама од људи. Стално самоокривљавање и самопрекоренење. Правичност и искреност. Не пристрасност. Умирање за све (светско). Умилење. Познање тајне скривене у Крсту Христовом. Жеља за распињањем себе свету и страстима и стремљење томе распињању. Одбацивање и заборављање улагивачких обичаја и речи, скромних по принуди, или са предумишљајем, или по навици додворавања. Прихватање јеванђелске смелости. Одбацивање земаљске мудрости као непотребне за небо. Презир према свему што је код људи високо, а гадост пред Богом (Лк. 16,15). Напуштање самооправдавања. Ћутање пред онима који вређају, изучено у Јеванђељу. Одбацивање сваког сопственог умовања и прихватање јеванђелског начина размишљања. Обарање сваке помисли која је противна Христовом расуђивању. Смиреномудреност или духовно расуђивање. Свесна послушност Цркви у свему.

8. **Љубав.** Промена страха Божијег за време молитве у љубав Божију. Верност Господу која се доказује постојаним одбацавањем сваке греховне помисли и осећаја. Неисказива и сладосна занесеност читавог човека љубављу према Господу Исусу Христу и Светој Тројици Којој се клања Гледање образа Божијег и Христовог у ближњима. Стављање свих ближњих изнад себе и њихово поштовање у Господу које одатле потиче. Љубав према ближњима братска, чиста, иста према свима, непристрасна, радосна, једнако пламтећа и према пријатељима и према непријатељима. Одушевљење молитвом и љубав ума, срца и читавог тела према њој. Неописива наслада тела духовном радошћу. Духовна опијеност. Опустање тела приликом духовне утехе. Мировање телесних осећаја током молитве. Ослобађање језика срца од занемелости. Прекид молитве услед духовне радости. Ћутање ума. Просвећивање ума и срца. Молитвена сила која побеђује грех. Мир Христов. Одступање свих страсти. Кад познање Бога упије у себе свако друго познање. Богословље. Познање бестелесних бића. Слабост греховних помисли које не могу да се представе у уму. Сладост и обиље утехе у невољама. Сагледавање људских поредака. Дубина смирења и најскромније мишљење о себи. 1.171-173

- Свети Оци су рекли да добродетељ без невоље није добродетељ. Објашњавајући причу о семену које приликом сетве падне на различито тло, Господ у Јеванђељу каже (Лк. 8,15): *А које је на доброј земљи, то су они који чувши реч у доброме и чистоме сриу држе је, и род доносе у трпљењу.* 6.169

- Ваше добродетељи неизоставно морају да имају примесу нечистоте, која потиче од слабости својствених нашој природи. Не треба од своје душе и свога срца да тражите више него што могу да вам дају. Ако тражите оно што превазлази њихове снаге, они ће банкротирати, док умерени данак могу да дају до вашег краја; ако будете задовољни тиме, до смрти ћете напредовати и нећете умрети од глади. 6. 174

- Саслушајте следећу свештену повест: «Светом великом Пимену дошао је неки брат и пожалио се да у својим добрим делима види примесу греха. Старац му је испричао следећу причу: 'У неком месту живела су два земљорадника. Један од њих посејао је мало пшенице, и то не сасвим чисте, а други се предао лењости и није посејао ништа. Када је наступила жетва први је сабрао доста пшенице, мада нечисте, а други ништа. Који ће од двојице земљорадника имати чиме да се прехрани?' 'Онај који је посејао и сабрао мало пшенице, иако нечисте' одговорио је брат. А старац рече: 'Сејмо и ми помало, чак и не сасвим чисто, како не бисмо умрли од глади'«.

Бог вам је даровао да се добро загледате у своје срце чим сте у њему видели помешаност духовног са душевним. Горе наведена повест може прилично да вас утеши, и сами видите због чега је наведена. Ради веће

утехе чујте и следеће: само Бог може да подари свету чистоту срца ономе ко верује у Њега и прибегава Му у покајању. Он не захтева од нас, који смо тек почели да Му се приближавамо, ону узвишену чистоту којој је страна свака мрља. Чистоти претходи сагледавање своје нечистоте и свест о њој. И то је већ дар Божији, за чије се добијање молимо преклоњених колена: Господе, даруј ми да уочим своја прегрешења!" Онај ко види своју нечистоту треба да је оплакује и да од свемоћног и свеблагог Лекара моли њено исцелење. 6. 408-409

- Тежља за добродетељима које не одговарају начину живота, чини живот бесплодним. Време се троши узалуд, а добродетељи пропадају: душа не може дуго да их задржи покрај себе, него мора брзо да их остави јер превазилазе њену снагу. Такво бављење узвишеним добродетељима, које превазилази снагу и способности, често неизлечиво повреди душу и за дуго време је поколеба, понекад за читав живот, чинећи је неспособном за подвиге побожности. Господ је за поведио да се *вино ново*, то јест узвишене добродетељи и подвизи, *улива у мехове нове*, то јест да се препусти подвижницима који су већ сазрели у подвигу побожности, обновљени и просвећени благодаћу. Он је забранио да се ново вино улива у старе мехове и да се на стару одећу ставља нова закрпа. Немојте да мислите да ће вам помоћи узвишени подвиг за који ваша душа још није сазрела! Не! Он ће вас само још више поколебати: мораћете да га оставите, а у вашој души појавиће се униније, незнађе, помраченост, љутња. У таквом расположењу допустите себи велика нарушавања закона Божијег. И сам Авраам, понајвише испуњен добродетељима, за своје добродетељи (врлине) имао је похвалу од људи, али не и од Бога. Пред Богом му је као добродетељ узета вера у Бога, Који надокнађује људске недостатке. Бог прима наше добродетељи тек онда када су - сведоци вере; саме по себи оне нису достојне Бога. *Сва наша правда је као хаљина жене блуднице* - рекао је свети пророк Исаија. Зато су Богу кад гледа на наша срца она драга само ако су смирена, ако су испуњена свешћу о својој грешности и покајањем, ако исповедају ништавност свог природног добра и његову повређеност падом, ако пред Њега износе жељу за духовним добром. Природно добро човек може да савршава сопственим снагама; а духовне добродетељи у човеку дар су милосрдног Бога, Који тај дар даје сиромашнима духом, гладнима и жеднима правде Христове.

Блажени сте ви који сте спознали разлику између духовних и Душевних добродетељи [врлина, добрих дела], између добродетељи својствених само Новом Адаму и добродетељи за које је способан и Стари Адам, између јеванђелских добродетељи и добродетељи наше пале природе - оних што нису стране ни идолопоклоницима, муслиманима и свим другим људима који су се удаљили од следовања

светој Истини. 6.457 (в. ДОБРА ДЕЛА, ПАТЊЕ, ПОДВИГ, ЧУВАЊЕ УМА)

ДОГМАТИ

- Ко из учења Христовог одбацује макар један догмат, тај се одриче Христа...

Ако дозволиш своје разуму приговоре против Христовог учења, он ће их наћи хиљаде хиљада: он је непресушан када му допустимо да се зарази непријатељством према Христу. Мало помало одбациће све хришћанске догмате! Тај плод необузданог и самовољног просуђивања не представља новост - колико се само безбожника и богохулника појавило у свету од њега! Споља, за неискусне очи, они су изгледали као блистави умови који су раскинули ланце и изашли на слободу, открили истину и показали је другим људима. Али последице су показале да је њихова тобожња истина заправо најужаснија и најпогубнија заблуда. Лажне идеје су опране потоцима крви - и то прање их није очистило! Страшно је - упрљати мисао лажју: људска крв није у стању да опере ту прљавштину. Да би била опрана, људском роду била је потребна крв Богочовека. Он је ту крв добио - опран је у њој и очистио се! Придржаван руком вере изашао је на светлост Богопознања и самопознања. Изашао је из дубоког и мрачног понора телесног, лажно названог разума. Тај разум опет позива човека у понор - и човек се одазива на убиствени позив! Шта је ту најинтересантније? Човек је сачувао свој карактер: јер се још у рају, испуњеном миомирисима и Божанском насладом, није устезао да поклати пажњу лажљивим речима ђаволовим.

Пријатељу мој! Ти си хришћанин, члан Православне Источне Цркве; сачувај верност духовном телу коме си уд, сачувај јединство са Црквом којој припадаш, сачувај духовно достојанство које имаш као непроцењиво благо. Због своје слабости не упуштај се у расуђивање о догматима: то је дубока пучина, опасно море на коме су потонули многи неискусни и самоуверени морепловци. Њиме безбедно и са надом на обилну духовну корист могу да плове, носећи се са чудесним таласима Богословља, само они чије је кормило - ум у десници Духа. По савету светог апостола Павла, одбацуј сваку помисао која је противна разуму Христовом. Не упуштај се у спор и расуђивање о сумњама и приговорима које порађа лажно названи разум. Мачем вере посецај главе тих змија чим провире из својих брлога! То је право и истинито дело - дело онога ко се једном за свагда присајединио Христу. За расуђивање има места пре сједињења; после сједињења оно већ представља преступ. Ништа, ништа нека не на руши и не поколеба твоју верност! Прихватљивији је онај ко не ступи у савез, него онај ко изда. Са смирењем сагни врат пред благим јармом, води побожан живот, чешће иди у цркву, читај Нови Завет и дела Светих Отаца, чини добро ближњима; кад дође време твоја ће душа усвојити Божанско Христово

учење из кога дишу светост и истина. Тада јој се никакве сумње неће приближавати. Христово учење је, као Божанско, натприродно, те људски ум може да му се при ближи само помоћу вере. Безуман је подухват - објашњавати натприродно људским расуђивањем, које очигледно не може да изађе из општег и уобичајеног природног круга. Последице тог безумног по духвата су следеће: неслагање, безбројни приговори и одбацивање натприродног, макар оно било и Божанско.

Људи у својим делима углавном противрече сами себи! Очи чу вају да их не упрљају, а на ум то око душе никако не мисле, него га загађују свакојаким ђубретом. Господ је заповедио да чувамо ум, јер је он вођа човеку. Ако ум скрене са истинског пута, читав човеков живот постаје заблуда. Мало је потребно да ум скрене са истинског пута: било каква лажна мисао. *Ако, дакле, око твоје буде здраво вели Спаситељ и све тело твоје биће светло; ако ли око твоје буде кварно, и тело ће твоје бити тамно. Пази, дакле, да све тлоство која је у теби не буде тамо* (Лк. 11,34-35). Ми уопште не чувамо ово свето завештање. Не пазимо да наша светлост, то јест ум, не постане тамо, па га затрпавамо чиме стигнемо; тако он заиста постаје тамо и разлива мрак на своје наше држање, на сав наш живот. Како би у твојој души могле да се појаве помисли непријатељске Богу, помисли погубног неверовања и бесплодног мудровања? Свакако си се прочитао разне испразне стране литературе и на слушао различитих неоснованих судова о религији, којих је тако много данас, у време када понестаје истинског познања вере. "Ништа човека тако не усмерава као богохуљењу као читање јеретичких књигова? Видео си Господа Бога твога. То смо говорио је он прими ли од Авраама (Пост. 18), а то да браћу треба успокојити (прихвати ти, указати им гостопримство), научили смо од Лота, који је принуђен дио (наговорио) Ањеле да преноће у његовом дому" (Пост. 19). 5. 90-91

ДРСКОСТ

- Нарочиту пажњу треба обратимо на то да се одучимо од слободе у обраћању са људима, слободе која је тако хваљена и омиљена у светским круговима... Дрскост се пројављује на различите начине: може бити изражена речима, покретима тела, па и само погледом. Од дрскости се прелази на празнословље, на разговоре о сујетним и шаљивим предметима, који подстичу на непристојни смех. За дрскост се сматра и то када се неко дотиче ближњег без потребе, или пружа руку к његовим устима да би зауставио његове речи или смех, када дозвољава себи да отме нешто из руку ближњег, или да га гурне, или када дозвољава себи да бестидно погледа ближњег. Све се то сматра за дрскост и потиче одатле што човек у души нема страха Божијег. Из таквог стања, мало помало може се прећи у стање потпуног немара за себе. Бог је зато, предајући заповести из којих се састоји закон дат Мојсију, рекао:

Побожнима учините синове Израилеве (Лев. 15,31) Без побожности нису могући ни истинско Богопоштовање ни чување заповести.

Дрским поступцима понекад су се манифестовале најгоре замисли и залози срца. Када се Јуда Искариотски већ договорио са Синедрионом о издаји Господа, а потом бестидно дошао на Тајну Вечеру са осталим апостолима, он се није устезао да пружи руку ка посуди са сољу и узме со заједно са својим Учитељем и Господом. На тај наоко неважан поступак Господ је указао као на знак издајника (Мт. 26,23). Слободно обраћање често је подстакнуто човекоугањем, лицемерјем, крхкошћу моралних правила и слабошћу воље. Упозоравајући на такво порекло слободног обраћања, преподобни Варсануфије Велики и његов ученик Јован Пророк кажу: "Задобиј чврстину и она ће од тебе одвратити слободу у обраћању са ближњим, која је узрок свих зала у човеку. Ако хоћеш да се избавиш од срамних страсти, никоме се не обраћај слободно, нарочито не онима у односу на које је твоје срце склоно похоти. Тако ћеш се ослободити сујете, јер уз сујету иде човекоугањање, а уз човекоугањање - слободно обраћање, које је мајка свих страсти". "Клони се дрскости као смрти" (преподобни Исак Сиријски). 5. 25-27

- У односу према ближњима руководи се следећом поуком преподобног Исака Сиријског: "Боље нека те сматрају за незналицу због неспособности твога ума за спорење, него мудрим због твоје бестидности и дрскости. Осиромаша ради смирења - не буди богат због дрскости". "Силом својих добродетељи, а не препирањем, разобличи оне који ти противрече. Својом кротошћу и тихим речима ућуткај и принуди да умукне бестидност непокорних. Разобличи неуздржане благородством свога живота и оне чија су чула распуштена - стидљивошћу твојих очију" - учи и Божанску реч и Божанско ћутање 6. 230

- Свима је јасно и очигледно да слободно обраћање, које се лако и често претвара у велику дрскост и безобзирност, бива узрок свађа, гнева и злопамћења; али није свима познато и разумљиво да се од слободног обраћања распаљује најсилнија блудна страст. 5. 27

ДРУШТВО, ДРУШТВЕНИ КОНТАКТИ

- Кад не можете да се сачувате од бучног друштва, трудите се да се сачувате од много приче и непотребних шала, а када се ни од тога не сачувате, умијте се покајањем. 6. 596

- Свако треба стрпљиво и постојано да иде путем који је судбина поставила - тим пре што није у нашој власти да тај пут изменимо. Саветујем ти да не обраћаш много пажње на људска мишљења и речи, и да своје понашање не подређујеш тим мишљењима, нарочито не своје богољубиве утиске и покрете срца Држи се једноставно, спонтано и без претераног узбуђивања; клони се поступака који оштро падају у очи и излазе из оквира уобичајеног понашања - то је сасвим до вољна жртва за ближње. 6. 626 (в. БЛИЖЊИ, ПРИЈАТЕЉСТВО)

ДУХ ЧОВЕКОВ

(в. ОБРАЗ И ПОДОБИЈЕ, МОЛИТВА ИСУСОВА-Место срца)

ДУХОВНИШТВО И ПОСЛУШАЊЕ

- Блажен је почетник који је у данашње време пронашао поузданог саветника! "Знај - кличе преподобни Симеон Нови Богослов - да се у наше време појавило много лажних учитеља и превараната! " Такво је дакле било стање у хришћанству и монаштву пре осам векова. Шта онда да се каже за савремено стање? Готово да се могу поновити речи преподобног Јефрема Сиријског о ситуацији у којој ће се наћи они који буду трагали за живом речју Божијом у последња времена. Они ће, пророкује преподобни, пролазити земљом од истока до запада и од севера до југа трагајући за таквом речју - и неће је наћи. Као што уморним погледима залуталих путника стене (у пустињи) изгледају као високе куће и дуге улице, па се још више губе, тако се и пред онима који траже живу реч Божију у данашњој духовној пустињи појављује мноштво прелепих привида речи и учења Божијег, који се подижу на душевној спознаји, на недовољном и лажном познавању речи, на расположењу одбачених духова који господаре светом. Ти привиди, који варљиво представљају духовни рај препун хране, светлости и живота, својом заводљивом појавом одвлаче несрећну душу од истинске хране, од истинске светлости, од истинског живота, уводе је у непрозирни мрак, изнурују је глађу, трују лажима и убијају вечном смрћу. 1. 283

- Речи духоносних мужева, примећује један велики наставник подвижника, налик су речима престарелог Јакова: својим слушаоцима они преносе духовну снагу која у њима живи и коју су задобили у борби против греха, кроз победе над невидљивим Аморејцима порочним помислима и осећањима. 2. 44

- У време преподобног Нила Сорског, три века пре нас, живи сасуди Божанске благодати били су крајње ретки, *сасвим понестадоше*; или, како је он говорио: данас су тако ретки, да се без устезања и погрешке може рећи - нема их. За највећи израз милости Божије сматра се када неко, исцрпивши се и душом и телом у монашком животу, на крају тог живота неочекивано пронађе, негде у недођији, сасуд изабран од нелицемерног Бога, унижен пред људским очима, а велик и узвишен пред Богом. Као што је Зосима у ненастањеној зајорданској пустињи, упркос сваком очекивању, пронашао велику Марију Због овакве крајње оскудице духовних наставника, отачке књиге представљају једини извор коме се може обратити свака душа мучена глађу и жеђу, да би добила знања која су у духовном подвигу суштински неопходна. Те књиге представљају највредније наслеђе које су Свети Оци оставили своје монашком потомству нама убогима. Те књиге су - мрвице са духовне трпезе отаца, богатих духовним даровима, које су допале нама и чине наш удео. 2. 255

•Код духовника је по моме мишљењу нарочито вредно - просто и неоступно следовање учењу Цркве, коме је страно свако сопствено мудровање. Постоје строги, а постоје и мудри; али ни строги ни мудри по своме, не помажу духовно напредовање. И строг, и mudar, и милостив, и снисходљив, и простосрдачан - ако је верни син Цркве, може да буде користан. 6. 686-687

•Истинско послушање је - послушање Богу, Једином Богу. Онај ко не може сам од себе да прихвати то послушање, узима за помоћника човека коме је послушање Богу боље познато. Послушање не могу да прихвате људи са снажним нагонима, будући да их ти нагони носе. Свети Јован Лествичник је рекао: "Оци су одредили да је псалмопојање - оружје, молитва - зид, непорочна суза - купка, а блажено послушање - исповедништво, без кога нико од страствених неће видети Господа". Ако пак руководитељ почне да тражи послушање себи, а не Богу - онда он није достојан да руководи ближњим! Он није слуга Божији, него слуга ђавола - његово оруђе, његова мрежа! *Не будите робови људима* (1. Кор. 7,23) завештава апостол. 6. 303-304

•Не умарај се узалуд тражењем наставника: наше време, богато лажним учитељима, крајње оскудева духовним наставницима. Њих подвижницима замењују отачке књиге. Образуј се њиховим читањем и молитвом у скрушености духа. Потруди са да нађеш доброг и савесног духовника. Ако га нађеш - буди задовољан и тиме: савесни духовници су данас велика реткост. Многи полагају тешка бремена на плећа ближњих, но мало је оних који би научили и помогли у ношењу бремена. 6. 334

•Друштво благочестивих људи и беседа са њима доноси стварну корист. Али за саветовање и руковођење није довољно бити благочестив; треба имати духовни опит и пре свега - духовно помазање. Такво је мишљење Светог Писма и отаца о овом предмету. Благочестиви али неопитни саветник пре може да смути него да донесе корист. Не само међу мирјанима, него и међу монасима крајње је тешко наћи саветника који би, да тако кажемо, измерио и извагао душу која се са њим саветује и дао јој савет из ње, од њеног имања. Данас саветници и руководитељи дају савете пре свега од себе или из књига. А управо је савет оног првог (који души даје савет из ње саме) посебно користан и делотворан: близак је души, јер она тражи уточиште у сенци савета који доживљава и осећа као свој. Свети Исак је рекао: "Нико нема ничег кориснијег, од одговарајућег савета". А савет (који се доживљава као) туђи, макар наоко састављен од благих и разумних речи, доноси души само муке и растројство. Она осећа да је неуместан, осећа да јој је стран. *Има ко говори као да мач пробада, а језик је мудрих лек* (Прич. 12,18).

Чешће прибегавајте читању Светих Отаца: нека Вас они руководе, подсећају на добродетељи, поучавају за пут Божији. То је начин живота који припада нашем времену: он нам је заповеђен и предат од стране

Светих Отаца каснијих векова. Жалећи се на крајњу оскудицу богопросвећених наставника и саветника, они ревнитељу побожности заповедају да се у своме животу руководи отачким дели ма. *Савет је светих - мудрост* (Прич. 9,10). 6. 368-369

- Шта значи монашка врлина - послушање? Она је признавање људског разума за пали и стога - његово одбацивање снагом вере. Од вере долази послушање, од послушања - смирење, а од смирења - духовни разум, који је оплемењена вера. Монашко послушање процветало је уз мноштво духовних наставника. Са понестајањем наставника, почело је и опадање великог подвига послушања, који је подвижнике брзо доводио до светости; вера, која је чинила суштину тог подвига, захтева да њен предмет буде истински и духован - тада она води ка Богу. Вера пак у човека, доводи до избезумљеног фанатизма. Руководиће делима Светих Отаца води (ка светости и Богу) много спорије и слабије; на том путу има много више спотицања: књига исписана на папиру не може да замени живу књигу - човека. Чудесна су књига - ум и срце, исписани Духом Светим! Јер из ње говори живот! Тако се онима што с вером слушају и предаје управо тај живот. Но, због оскудице наставника, руководиће отачким делима постало је једино руководство ка спасењу. Ко се потчини томе руководству, може се већ сматрати спасеним; ко се пак руководи сопственим схватањима или учењем лажних учитеља, треба га сматрати за изгубљеног. 6. 439-440

- Ваше срце нека припада Једином Господу, а у Господу и ближњем. Припадати човеку без тог услова је страшно. *Не будите робови људима* - рекао је апостол.

Мене су увек у дубини срца узнемиравале речи светог Јована Претече, које је изрекао поводом свога односа према Господу, а које су нам сачуване у Јеванђељу по Јовану: *Ко има невесту женик је, а пријатељ жеников стоји и слуша га, и радошћу се радује гласу женикову. Ова, дакле, радост моја испуњена је. Он треба да расте, а ја да се умањујем* (Јн. 3,29-30).

Сваки духовни наставник треба да буде само слуга Небеског Женика, треба да душе приводи Њему, а не себи, треба да им објављује о бесконачној и неизрецивој лепоти Христовој, о његовој безмерној доброту и сили. Нека заволе Христа, Који заиста заслужује љубав. А наставник [= руководитељ] нека попут великог и смиреног Крститеља стоји по страни, сматрајући себе ни за шта и радујући се своме умањењу, које служи као обележје духовног напредовања. Докле год у ученицима преовладава телесно осећање - њихов наставник је велик пред њима; али када се у њима појави духовни осећај и када се Христос узвелича у њима - они у своме наставнику почињу да виде само благотворно оруђе Божије.

Чувајте се пристрасности према наставнику. Многи се нису чували, па су заједно са својим наставницима пали у ђавоље мреже. Савет и послушање су чисти и угодни Богу само дотле док нису упрљани

пристрасношћу. Пристрасност чини вољеног човека идолом, а Бог се са гневом одвраћа од жртава које се том идолу приносе. Тако се узалуд губи живот, добра дела пропадају као мирисни дим који развејава силан ветар или га заглушује смрад. Не дајте у вашем срцу места никаквом идолу.

И ти, наставниче, чувај се грешног подухвата! Немој да замениш Бога души која ти прилази. Следи пример светог Претече: тражи једино то, да у твојим ученицима расте Христос. Када Он порасте, ти ћеш се умањити; и тек кад видиш себе да си се умањио ради Христа Који је порастао, онда се испуни радост. Услед таквог понашања чудесни мир испуниће твоје срце и ти ћеш у себи видети испуњење речи Христових: *који се понизи узвисиће се*. б. 448-449

- Недостатак духовног поучавања треба сматрати за највећу несрећу. Та несрећа се не уочава лако. Монах је не схвата брзо. Почетник, обузет ревношћу у којој велик значај има крв, а духовни разум веома мали, обично се задовољава оним поучавањем на које наилази у манастиру или које хоће да пружи сам себи. Но касније, после најбрижљивијег изучавања Светог Писма и отачких дела, подвижницима, и то малобројним, мало помало постаје јасно да је за монашко напредовање неопходно *духовно* поучавање и да *душевно* поучавање, ма колико споља било раскошно и сјајно, ма колико га слепи свет прослављао - остаје у мраку и своје следбенике држи у мраку, у области палих духова (Јак. 3,15). Свети Исак Сиријски каже: "Једно је достојанство речи из духовне опитности, а друго достојанство речи красноречиве. Ученост уме да украшава своје речи и када дело не изучи опитно; она уме сјајно да беседи о истини, а да је не познаје; она уме опширно да излаже о добродетељи, а да никада није окусила познање врлине која потиче од творења исте. Речи које потичу из духовног опита ризница су наде, а ученост без опитног знања је залог стида. Ко беседи о ономе што није утемељено на опитном знању, налик је уметнику који на зиду слика изворе вода, али та вода не може да утоли његову жеђ, или пак налик човеку који има чудесна сновиђења. А онај ко о добродетељи говори на основу сопственог опита, даје слушаоцима речи као неко ко даје дарове од свога имања, стеченог сопственим новцем: у срца оних што га слушају он сеје речи које је сам стекао; он смело отвара уста пред духовним чедима, као у старини Јаков, који је целомудреном Јосифу рекао: *Ево дајем ти један део више него браћи твојој, који узех из руку аморејских мачем својим и луком својим* (Пост. 48,22)". "Не тражи савет од било кога коме је стран твој живот (монашки), макар био и веома учен.

Исповедај своју помисао ономе ко не зна науке али опитно познаје монаштво, а не слаткоречивом философу који у својој учености беседи по књигама и није опитно упознат са делом". 5. 138 139

- Нашем времену није дато послушање старцима у оном облику у коме је постојало код древног монаштва. Преподобни Касијан Римљанин

каже како египатски оци, међу којима је монаштво нарочито процветало и доносило задивљујуће духовне плодове, "тврде да је мудрима својствено да добро управљају и буду управљани, и веле да је то - највећи дар и благодат Духа Светога". Неопходан услов таквог повиновања је - духоносни наставник, који би по вољи Духа умртвљивао палу вољу онога ко му се потчинио у Господу, умртвљујући у тој палој вољи и све страсти.

Пала и осквњена воља човекова крије у себи стремљење ка свим страстима. Очигледно је да умртвљивање пале воље, које се тако величанствено и победоносно савршава вољом Духа Божијег, не може да се савршава палом вољом наставника, када је он и сам још потчињен страстима.

'Ако хоћеш да се одрекнеш света - говорио је свети Симеон Нови Богослов њему савременим монасима - и да се научиш јеванђелском животу, онда се не препуштај неискусном или страсном учитељу, како се уместо јеванђелском не би научио ђаволском животу, јер добри учитељи имају и учење добро, а зли - зло: из злог семена неминовно ће израсти и зли плодови. Свако ко не види, а обећава да ће поучавати друге, преварант је и своје ће следбенике гурнути у пропаст, по речи Господњој: *Слепи слепога ако води, оба ће у јаму пасти* (Мт. 15,14)".

Другом приликом овај велики угодник Божији, саветујући монаху да поступи по упутству духовног оца, додаје: "Ипак, тако да поступа само у случају када зна да је његов духовни отац причасник Духа и да му неће говорити оно што је противно вољи Божијој, него ће по своме дару и по мери потчињенога рећи оно што је угодно Богу и корисно за душу, како не би постао онај ко се покораваче човеку, а не Богу".

У том смислу и апостол завештава: *Не будите робови људима* (1. Кор. 7,23). Он заповеда да се и само служење господарима обавља духовно: не као угађање људима, него *као слуге Христове*, које творе вољу Божију кроз спољашње служење људима (Еф. 6,6). *Зар ја сад настојим да људе придобијем или Бога? вели апостол Или тражим људима да угађам? Јер кад бих још људима угађао, не бих био слуга Христов* (Гал. 1,10). *Не знате ли коме дајете себе за слуге и послушност - човеку телесног мудровања или Богу - слуге сте онога кога слушате: или греха за смрт, или послушности за праведност* (Рим. 6,16). *Послушање образује послушника по образу онога кога слуша: И зачињаху се овие пред жезлом - каже Свето Писмо* (Пост. 30,39).

Они старци који на себе узимају улогу - да употребим ту непријатну реч која припада свету незнабожаца како бих тачније објаснио ствар која у суштини и није ништа друго него душепогубна глума и жалосна комедија - дакле старци који узимају на себе *улогу* древних светих стараца, немајући њихове духовне дарове, нека знају да су и сама њихова намера, као и њихове представе и појмови о великом монашком делању - послушању - лажни, те да и сам њихов начин размишљања, њихов разум

и њихово знање представљају самообману и демонску прелест која не може да не донесе одговарајући плод у ономе кога поучавају. Њихово неправилно и мањкаво душевно стање само за неко време може да остане неприметно неискусном почетнику кога руководе, уколико је тај почетник колико толико разборит и бави се светим читањем, уз искрену намеру да се спасе. У своје време оно неизоставно мора да се разоткрије и послужи као повод за најнепријатнији разилазак и најнепријатније односе старца са учеником, за душевно растројство и једног и другог. Страшна је ствар умишљено и самовољно примити на себе обавезе које могу да се испуне само по заповести Духа Светога и Његовим деловањем. Страшна је ствар - представљати себе као сасуд Духа Светога, док општење са сатаном још није раскинуто и сасуд не престаје да се прља сатаниним деловањем! То је погибелно и за себе и за ближњег, злочин је пред Богом и богохулно је.

Узалуд ће нам указивати на преподобног Захарију, који је достигао монашко савршенство у послушању неискусном старцу, своме оцу по телу Кариону, или на преподобног Акакија, који се спасао животом код суровог старца који је свога ученика нечовечним батинама пре времена отерао у гроб (Лествица, Слово 4). И један и други су се налазили у послушању код стараца пуних мана, али руководили су се саветима духоносних отаца, као и најпоучнијим примерима којих је било мноштво пред њиховим очима: једино из тог разлога они су могли да живе у спољашњем послушању својим старцима. Ипак, ови случајеви стоје изван општег поретка и правила. "Начин деловања Промисла Божијег - рекао је свети Исак Сиријски - у потпуности се раз ликује од људског поретка. Ти се држи општег поретка".

Неко ће да приговори: послушникова вера може да замени мане старца. Није истина! Вера у истину спасава, а вера у лаж и демонску прелест убија, по учењу апостола: *Не примише љубав истине да би се спасли - реч је о онима који самовољно пропадају - и зато ће им Бог послати (допустити) силу обмане, да верују лажи; да буду осуђени сви који не вероваше истини, него завољеше неправду* (2. Сол. 2,10 12). *По вери вашој нека вам буде* (Мт. 9,29) - казао је Господ двојици слепих и исцелио их од слепила; лаж и лицемерје немају права да понављају речи Само Истине ради оправдања свога злочиначког држања, којим погубљују ближње.

Било је случајева - веома, веома ретких - да је вера, по нарочитом промислу Божијем, деловала и кроз грешнике, савршавајући њихово спасење. У Египту је вођа разбојника Флавијан, намеравајући да опљачка један женски манастир, обукао монашко одело и дошао у тај манастир. Монахиње су га примиле као једнога од светих отаца, увеле су га у цркву и замолиле да узнесе за њих молитву Богу, што је Флавијан испунио против своје воље и на сопствено изненађење. Потом му је била постављена трпеза. А после обеда монахиње су му опрале ноге. Једна од

сестара у манастиру била је слепа и gluва. Монахиње су је довеле и напојиле водом којом су биле опране путникове ноге. Болесница се одмах иселила. Објављујући чудо које се догодило, монахиње су прославиле Бога и свети живот тога монаха. Благодат Божија сишла је на разбојничког старешину: принео је покајање и од разбојника се претворио у знаменитог оца.

У житију светог Теодора, епископа Едеског, читамо да је блудница, принуђена од стране једне очајне жене којој је умро син, принела Богу молитву за младенца, и да је младенац по молитви блуднице васкрсао. Ужаснута чудом које се преко ње збило, блудница је истога часа оставила свој греховни живот, ступила у манастир и подвижничким животом достигла светост.

Такви догађаји су - изузеци. Созерцавајући их, исправно ћемо поступити ако се будемо дивили промислу и недокучивим судовима Божијим, јачајући у вери и нади; поступићемо међутим веома лоше, ако такве догађаје будемо узимали као узор за подражавање.

За руководиоца у нашем понашању Сам Бог дао нам је Закон Божији, то јест Свето Писмо и отачка дела. Апостол Павле одлучно каже: *Заповедамо вам пак браћо, у име Господа нашега Исуса Христа, да се клоните од свакога брата који живи неуредно, а не по предању које примише од нас* (2. Сол. 3,6). Предањем је овде названо духовно предање Цркве. Оно је изложено у Светом Писму и делима Светих Отаца. Преподобни Пимен Велики је заповедао хитно раздвајање од старца, када се покаже да је живот са њим штетан по душу - очигледно због нарушавања духовног предања Цркве од стране тога старца. Друга је ствар када нема штете по душу, него само узнемиравају помисли: узнемиравајуће помисли су очигледно демонске; не треба им се покоравати, јер оне делују управо тамо где добијамо корист за душу, коју хоће да нам одузму.

Монашко послушање, у оном облику и са оним својствима које је имало код древног монаштва, представља узвишену духовну тајну. Постизање таквог послушања и потпуно угледање на њега за нас је постало немогуће; могуће је само побожно и трезвено га проучавати и усвајати његов дух. На пут исправног расуђивања и за душу спасоносне разборитости ступићемо тек онда када - читајући о опитима и правилима деловања древних отаца, о њиховом послушању, једнако чудесном код руководиоца и код руковођених - увидимо опште опадање хришћанства у савременом свету и схватимо да ми нисмо у стању да наследимо делање отаца у његовој пуности и у свом његовом обиљу. Но и то је већ велика милост Божија према нама и велика срећа за нас - што нам је остављено да се хранимо мрвицама које падају са духовне трпезе отаца. Иако те мрвице саме по себи нису довољна храна, оне могу, мада не без осећаја оскудице и глади, да сачувају нашу душу од смрти.

- Мрвицама је назван... духовни живот који је Промислом Божијим додељен нашем времену. Он се заснива на томе да се у делу спасења руководимо Светим Писмом и делима Светих Отаца, уз савете и поуке позајмљене од савремених отаца и браће. Заправо, то је послушање древних монаха, али у другом облику - прилагођено нашој слабости, првенствено душевној.

Древним послушницима њихови духоносни наставници одмах и директно објављивали су вољу Божију: данас монаси треба сами да проналазе вољу Божију у Светом Писму и стога се излажу честим и дуготрајним недоумицама и заблудама. Некада је напредовање било брзо, сходно квалитету делања; данас је споро, опет сходно квалитету делања. Тако је Бог благоволео за нас. Ми смо обавезни да Му се покоравамо и да се са благодарношћу клањамо пред Њим.

Наш савремени монашки живот према Светом Писму и саветима отаца и братије, освећен је примером главе монаштва, преподобног Антонија Великог. Он није био у послушању код старца, него је као почетник живео одвојено, узимајући поуке из Светог Писма и од разних отаца и браће: од једнога се учио уздржању, од другога кротости, трпљењу и смирењу, од некога - строгом бдењу над собом и безмолвију, трудећи се да усвоји добродетељ сваког добродетељног монаха, указујући послушност свима колико је могуће, смиравајући се пред свима и непрестано се молећи Богу. И ти почетниче тако поступај! Настојатељу и осталој манастирској управи указуј нелицемерну послушност, без човекоугађања, послушност којој су страни свако улагивање и додворавање - послушност Бога ради. Указуј послушност свим оцима и браћи у њиховим заповестима које нису противне Закону Божијем, уставу и поретку манастира, или одлукама манастирске управе. Али никако немој да будеш послушан за зло, чак и ако би због свога нечовекоугађања и чврстине морао да претрпиш неку невољу. Саветуј се са добродетељним и разумним оцима и браћом, али њихове савете прихватај са крајњим опрезом и расуђивањем. Не поводи се за саветом на основу првог утиска који је на тебе оставио! Због твоје страствености и заслепљености, неки страсни и злоштетни старац може да ти се допадне само по твојој незнању и неискуству, или зато што угађа каквој скривеној и теби непознатој страсти која ти је својствена. Са плачем и уздасима срца моли Бога да ти не допусти удаљавање од Његове свесвете воље да би следио палу људску вољу - твоју или твога ближњег, твога савет ника. Како о својим помислима, тако и о помислима ближњег, о његовим саветима, посаветуј се са Јеванђељем.

Сујета и умишљеност воле да уче и саветују. Оне не маре за стварну вредност свога савета! Оне и не помишљају да ближњем могу да нанесу непоправљиву штету лошим саветом, који неискусни почетник прихвата са нагонским поверењем, са распаљеношћу тела и крви! Њима је

потребан успех - какав год био, какво год да је његово порекло! Њима је потребно да оставе утисак на почетника и да га духовно потчине себи! Њима је потребна људска похвала! Њима је стало да се прочују као свети, умни и прозорљиви старци и учитељи! Њима је неопходно да нахране своју незаситу сујету, своју гордост. Одувек је била оправдана пророкова молитва, а нарочито је оправдана данас: *Спасиме, Господе, јер нестало преподобних; јер се умањише истине од синова људских. Лажи говораше сваки суседу својем; уста дволична у срцу, а у срцу твораше зло* (Пс. 11,2-3). Речи лажне и лицемерне не могу да не буду речи зле и убитачне. Неопходно је предузети мере предострожности против таквог начина размишљања.

"Изучавај Божанско Писмо - вели Симеон Нови Богослов - и дела Светих Отаца, нарочито подвижничка, како би, упоредивши учење твога учитеља и старца са њиховим учењем, могао да видиш (то учење и држање) као у огледалу и да разумеш: што је сагласно са Светим Писмом, то треба да усвојиш и држиш у својим мислима; а лажно и лоше да препознаш и одбациш, како не би био преварен. Знај да су се у наше дане појавили многи преваранти и лажни учитељи". Преподобни Симеон је живео у десетом веку по Рођењу Христовом, девет векова пре нашег времена - ето како се давно разлегао глас праведника свете Цркве Христове о недостатку истинских духоносних руководитеља и мноштву лажних учитеља. Временом, бивало је све мање и мање добрих наставника монаштва, па су тада свети оци почели све више да предлажу руководјење према Светом Писму и делима отаца.

Преподобни Нил Сорски, позивајући се на оце који су писали пре њега, каже: "Није мали подвиг, рекли су, наћи непрелесног (несаблажњивог, незаовдљивог) учитеља овом чудесном делању (истинској монашкој срдечној и умној молитви). Они (оци) су не прелесним називали онога ко има делање и мудрост посведочену Светим Писмом, и ко је стекао духовно расуђивање. Свети Оци су рекли још и то, да се и у оно време тешко могао наћи непрелесни учитељ таквим предметима. Данас пак, када их је сасвим понестало, треба тражити веома брижљиво. Ако се не нађе, Свети Оци су заповедили да се учимо из Божанског Писма, слушајући Самог Господа Који каже: *Истражујте Писма* и у њима ћете наћи живот вечни (Јн. 5,39). *Јер што се раније написа у Светим Писмима, за нашу се поуку написа* (Рим. 15,4)". Преподобни Нил је живео у петнаестом веку. Основао је скит недалеко од Белојезера, где се и бавио молитвом у дубокој усамљености.

За савремене старце корисно је да саслушају са каквим смирењем и самоодбацивањем преподобни Нил говори о поукама које је давао братији. "Нико не треба да скрива Реч Божију због своје лењости, него да исповеда своју слабост и уједно не скрива истину Божију, како не бисмо постали криви за преступање заповести Божијих. Нећемо скривати Реч Божију него ћемо је објављивати. Речи Божанског Писма и Светих Отаца

многобројне су као песак морски. Истражујући их без лењости, предајмо их онима који код нас долазе и којима су потребне (који нас питају). Или правилније: не предајемо их ми, јер смо тога недостојни, него их предају блажени Свети Оци из Божанског Писма".

Ево најбољег узора за савремене поуке! Он је веома користан и за наставника и за ученика, представља правилан израз умереног напредовања и сједињен је са одбацивањем умишљености, безумне грубости и дрскости у које падају они који на спољашњи начин подражавају Великог Варсануфија и друге знамените оце, немајући њихову благодат. Оно што је код отаца било израз обилног присуства Духа Светога у њима, то код њихових неразумних и лицемерних подражавалаца служи као израз великог незнања, самообмане, гордости и дрскости.

Љубљени оци! Произносимо Реч Божију нашој браћи са сваким смирењем и побожношћу, сматрајући себе недостојнима за то служење и чувајући се од сујете, која страшно напада страсне људе када поучавају братију. Само помислите како треба да дамо одговор за сваку празну реч (Мт. 12,36), а то ће тежи бити одговор за Реч Божију, произнесену са сујетом и због сујете. *Уништиће Господ сва уста лукава и језик велеречиви, оне који рекоше: Језик наш величаћемо, уста су наша у нас; ко нам је Господар* (Пс. 11,4 5). Истребиће Господ оне који траже славу своју, а не Божију! Уплашимо се претње Господње! Реч поуке произносимо само онда када је то заиста неопходно, не као наставници, него као они који и сами имају потребу за поуком и труде се да постану причасници поуке коју предаје Бог кроз Своју свесвету Реч. Свети апостол Петар вели: *Сваки као што је примио благодатни дар, њиме служите једни другима, као добри управитељи разноврсне благодати Божије. Ако неко говори, нека говори као речи Божије - са страхом Божијим и побожношћу према речима Божијим, а не као своје сопствене речи - ако неко служи, нека служи као по моћи коју даје Бог; да се у свему слави Бог кроз Исуса Христа* (1. Пет. 4,10 11). Онај ко делује из себе, делује ради сујете, приносећи и себе и оне који га слушају на жртву сатани; онај ко делује из Господа, делује у славу Господњу, савршавајући своје спасење и спасење ближњих Господом, Јединим Спаситељем људи.

Чувајмо се да не предамо почетнику неку непромишљену поуку, која није заснована на Речи Божијој и на њеном духовном разумевању. Треба да будемо свесни свога незнања, а не да износимо знање штетно по душу. Чувајмо се велике несреће да лаковерног почетника, од слуге Божијег претворимо у роба људима (1. Кор. 7,23), привукавши га на извршавање пале људске воље, уместо свесвете воље Божије (овде није реч о спољашњем манастирском послушању, о манастирским пословима које одреди управа манастира, него о духовном послушању, унутрашњем, које се савршава у души). Уздржани однос саветника према ономе ко прима поуку, представља нешто сасвим друго него однос старца према

безусловном послушнику, који је слуга у Господу. Савет не садржи у себи услов да нужно мора бити испуњен; њега је могуће испунити или не испунити. На саветнику не лежи никаква одговорност за његов савет, ако га је дао са страхом Божијим и смиреномудреношћу - не самовољно, него упитан и приморан. Исто тако, ни онај ко је добио савет није везан њиме; његовој вољи и расуђивању препуштено је хоће ли или неће испуњавати добијени савет. Очигледно је да нашем времену одговара пут савета и следовања Светом Писму. 5. 76-81 (в. ПОСЛУШАЊЕ, ДУХОВНОСТ, ИСПОВЕДАЊЕ ПОМИСЛИ, НАСТАВНИК)

ДУХОВНИ ДАРОВИ

- Многи Свети Оци који су обиловали смиреномудреношћу и духовним расуђивањем, кад би се у њима неочекивано пројавио какав нарочит духовни дар, молили би Бога да им тај дар одузме, јер превазилази њихове снаге. "Ако су твоја дела - рекао је преподобни Исак Сиријски благоугодна Богу и од Њега добијеш дар, умоли Га да ти да и разум, како би те смирио, или да покрај дара постави и стражара, како ти (дар) не би био узрок пропасти, јер не могу сви без штете да поседују то богатство". 6. 767 (в. ПРЕЛЕСТ, МОЛИТВА ИСУСОВА Духовни дарови)

ДУХОВНОСТ

- Ми се не слажемо у погледу разумевања неких израза које употребљавамо. Под истом речју ти подразумеваш једно, а ја друго. На пример, под речју «духовни, духовност» ти подразумеваш оно што и сви други данас, и таквим схватањем удаљаваш се од смисла који тој речи приписују Свето Писмо и дела Светих Отаца. Данас, чим је књига о религиозном предмету, одмах носи назив «духовна». Данас, ко обуче расу, тај је неспорно «духован»; ко се понаша уздржано и побожно - тај је у највећој могућој мери "духован". Свето Писмо нас не учи тако, Свети Оци нас не уче тако. Они кажу како човек може да живи у три стања: природном, неприродном (потприродном) и натприродном. Та стања се другачије називају: душевно, телесно и духовно. Још другачије: пристрасно, страшно, бестрасно. Неприродан, телесан и страстан је онај ко у потпуности служи пролазном свету, макар се и не предавао грубим пороцима Природан, душеван и пристрасан је онај ко живи ради вечности, твори добродетељи и бори се против страсти, али још није добио слободу и не види јасно ни себе, ни ближње, него само нагађа и напипава као слеп. Натприродан, духован и бестрасан је онај кога је осенио Дух Свети, ко, будући испуњен Њиме, делује и говори под Његовим утицајем, уздиже се изнад страсти, изнад своје природе. Такви су заиста - светлост свету и со земљи. Они виде себе, виде и ближње, а њих може да види само онај ко је духован као и они. *Духован пак све испитује, а њега самог нико не испитује* (1. Кор. 2,15)

- каже Свето Писмо. Данас се *духовни* срећу веома ретко. У своме животу ја сам имао срећу да наиђем на једног таквог - који све до данас странствује земљом старца од око 70 година, сељака, полуписменог; живео је на многим местима по Русији и на Светој Гори; говорио ми је да је и он срео само једнога.

Како у овом случају тако и у другим, држи се терминологије [= одредница] Светих Отаца, која ће одговарати твоме практичном животу и која често није у складу са терминологијом новијих теоретичара. Опрости што ћу те теоретичаре назвати - мртвацима! Нека ти мртваци сахрањују своје мртве, то јест оне који хоће да слушају Реч Божију како би се наслађивали красноречивошћу, узбуркавањем крви, игром ума, а не да би «творили Реч». Последњима је потребно да кажу: "Било нам је задовољство да вас слушамо и проведемо време са вама", а првима је потребно да свет о њима прича: "Ах! Како умно и дивно говоре!".

Нека те не заведу ни природни ум, ни красноречивост! Све је то прашина. Тој красноречивости и томе уму речено је: *Земља си!* Уосталом, ја знам да ти, пошто си окусио живот, не можеш да се задоволиш мртвим! Лепо је рекао свети Симеон Нови Богослов: "Оне који се претварају да су пуни врлина, и у кожи овчијој споља представљају једно, а друго су по унутрашњем човеку, испуњени сваком неправдом, испуњени завишћу, гордељивошћу и злосмрадијем страсти - њих веома многи као бестрасне и свете поштују, пошто имају неочишћено духовно око и не могу да их познају по плодовима њиховим; оне пак који живе у побожности, добродетељи, простоти срца и заиста су свети, као сасвим обичне људе не примећују, презиру и сматрају ни за шта. Такви причљивог и сујетног узимају као мудрог и чак духовног, док онога ко објављује Духом Светим, ти људи, болесни од ђавоље гордости, одбацују као надобудног и гордог, а његове речи их више ужасавају него што им пријају".

Исто тако, «духовним» у правом смислу те речи могу да буду назване само оне књиге које су написане под утицајем Духа Светога. Не поводи се за општим током, него иди уском стазом за Светим Оцима. 6. 288-290 (в. ПРЕЛЕСЋ)

ДУША

- Свети Макарије Велики каже да Анђели имају лик и изглед, као што и душа има свој лик и изглед, и да тај лик - спољашњи изглед како Анђела, тако и душе - јесте лик и изглед спољашњег човека у његовом телу. Исти угодник Божији учи да Анђели и душе, иако су по своме бићу веома фина, ипак, уз сву своју деликатност, јесу тела. То су фина, етерична тела, док су напротив наша земаљска тела веома материјална и груба. Грубо људско тело служи као одећа за fino тело душе. На очи, уши, руке и ноге душе одевени су одговарајући удови тела. Када се душа путем смрти одваја од тела, она га свлачи као одећу. Свети Макарије вели

да најсавршенији хришћани, очишћени и просвећени Духом Светим, виде лик душе, али такво савршенство и виђење достижу само ретки међу светима. Исти велики отац тврди да код оних који се моле молитвом Духа, душа током молитве понекад нарочитим и недокучивим деловањем Духа Светога излази из тела (описујући натприродно деловање благодати Божије за време молитве, Макарије Велики каже: "У том часу човеку се догађа да заједно са исхођењем молитве из уста, из њега исходи и душа"; очигледно, ово се догађало самом светом Макарију). Ако су се и чак у оно доба када је у пустињи египатског скита процветао Велики Макарије, у доба узвишеног монашког подвига, само врло ретки међу светим монасима удостојавали се да виде лик душе, колико су тек ретки данас! Но, и данас се могу срести, по великој милости Божијој и по нелажном обећању Господа Исуса да ће пребивати са Својим верним ученицима до краја света Према личном сведочанству изабраника Божијег који је приликом најобилнијег благодатног деловања молитве изненада видео своју душу како је изашла из тела и стоји у ваздуху, она је - етерично, веома фино, лебдеће тело, које има изглед нашег грубог тела, све његове удове, чак и косу, и његове црте лица, једном речју: потпуну сличност са њим. Не само да су уз душу биле силе ума и срца, него и сви органи чула - вида, слуха, додир, у њој је био читав живот, а тело је остало на столици као мртво, као скинута одећа, све док се покретом руке Божије у њега није вратила душа, на једнако несхватљив начин као што је и изашла.

Анђели су налик души: имају удове, главу, очи, уста, прса, руке, ноге, косу - једном речју потпуно су налик на видљивог човека у његовом телу. На лицима светих анђела сијају лепота добродетељи и благодат Божија; ово је својствено и лицима најсветијих хришћана. А очајна злоба својствена је палим анђелима; њихова лица налик су окорелим лицима злочинаца и преступника међу људима. Тако кажу они који су видели Анђеле светлости и анђеле таме. Анђеоло и душа се називају бесплотнима јер немају тело; називају се духом јер су фини и у потпуности се разликују од предмета који чине материјални свет. Тако се називају и у обичном људском језику, и у Светом Писму, и у делима Светих Отаца; њихова материја је неупоредиво финија од материје земаљских предмета које ми можемо да видимо. У нашем обичном палом стању ми духове не видимо, али ако водимо пажљив, благочестив живот, осећамо њихов утицај на нас. Благодатно, живо, духовно осећање духова јесте њихово духовно виђење. Ветар, ваздух, разни гасови и испарења обично се, чак и у Светом Писму и отачким делима, називају духом (дахом). Тако је Господ упоредио деловање Духа Светога са деловањем ветра. Ветар је на том месту Јеванђеља назван *духом*. Али у правом смислу те речи, само Бог је - Дух. Он се, као свесавршено Биће, својом природом у потпуности разликује од природе створења, ма како та створења у поређењу са

другим створењима била фина и савршена. Нема бића које има исту природу као Бог! Стога осим Бога нема другог бића које је духовно по природи. "Бестелесним и нематеријалним Анђео се назива у поређењу са нама - каже свети Јован Дамаскин - јер у поређењу са Богом, јединим неупоредивим, све је грубо и материјално. Само Божанство је у строгом смислу речи нематеријално и бестелесно". З. 74-77

- Духовима је сасвим природно да имају чула; има их и људска душа, која по својој природи припада створеним духовима. Човекова чула припадају његовој души, а не телу, мада у време човековог земаљског живота делују кроз телесне удове. Кроз телесне удове делује читава душа, чак и њена словесна сила. Чула напуштају тело заједно са душом; тачније, душа када излази из тела носи са собом и чула која јој припадају. Када би чула припадала телу, остајала би у њему и по изласку душе, или би напуштала тело у друго време, а не управо у часу када га оставља душа. З. 230 (в. МОЛИТВА, ПРИЧЕШЋЕ)

~ Ђ ~

ЂАВО

- У данашње време као боравиште ђаволу, глави палих анђела, служи бездан, тартар, ад, подземље, унутрашњост земље. То обитавалиште палом арханђелу је најавио свети пророк Исаија: *Уад ћеш сићи* - рекао му је - *и у темеље земље* (Ис. 14,15). Предсказање над кнезом који је владао ваздухом савршено је силом и влашћу Спаситеља људи, Богочовека. Спаситељ је тај велики Анђео - Бог, Који има кључ бездана, Који је сишао са небеса и, ваплотивши се, употребио Своје људско тело као ланаи велики, раширивши га на крсту како би свезао змију, древну змију, која је ђаво и сатана. Господ је свезао сатану за све време између Своја два доласка, бацио га у бездан, закључао и запечатио над њим. Будући закључан и запечаћен у материјалној тамници, ђаво нужно мора да има материјалну природу, јер иначе никаква материјална тамница не би могла да га задржи. Уочи Другог доласка Господњег биће пуштен сатана из тамнице своје, и изаћи ће да вара народе што су на четири краја земље (Отк. 20,1 7). З. 232-233

- Из животописа светих види се, баш као што саопштава и Откривење, да глава палих анђела, сатана, пребива у аду, док на површини земље делују демони под управом својих кнежева, то јест палих анђела из виших чинова. Демони силазе у ад како би примили наредбе и упутства од сатане, како би га известили о својим делима и о свему што се догађа на површини земље.

Једном се демон видљиво јавио светом Андреју и саопштио му предсказање о духовном и моралном растројству хришћана које треба да поквари хришћанство у последња времена. "У та времена говорио је демон - људи ће бити гори од мене, и мала деца ће по лукавству превазићи старце. Тада ћу моћи да починем, јер неће бити потребно да учим људе било чему! Они ће сами од себе испуњавати моју вољу!" Свети Андреј је демону рекао: "Како ти то знаш? Демон ништа не зна унапред". А демон му одговори: "Најмудрији отац наш, сатана, *боравећи у аду* гата о свему посредством магије и саопштава нам; а ми сами ништа не знамо".
3. 244 (в. ДЕМОНИ, СТРАХ)

~ E ~

ЕГОИЗАМ

• Блажени су они који са самоодрицањем следе истинско јеванђелско учење, који су се одрекли удољевања похотама тела и похотама душе! Похоте палог тела су греховне, греховне су и похоте пале душе. Она свуда тражи да оствари своје «ја», да себе учини некаквим одвојеним, самосталним, првенствујућим бићем, ради кога треба да постоји све остало. Јеванђеље захтева да такав живот буде умртвљен, како би човек Бога признао за Бога, а сам стао на своје место: међу створења. Тек по умртвљењу безумног, имагинарног и заправо непостојећег живота, може да се јави истински живот, са преизобилним осећањем постојања - живот у Богу. 6. 449

• ...Само Ваше напредовање научиће Вас смирењу и довести до њега. То је особина духовног напредовања! Напротив, онај ко не одбацује себе, ко не погубљује своју душу, ко делује према наговору осећања срца, према покретима крви, он ће неумитно остваривати своје «ја», у својим делима видеће добро, оживљаваће себе и мало помало задобијаће високо мишљење о себи. Мислећи да напредује духовно, такав ће напредовати само у свом љутом паду. Мрачна прелест овладава његовом душом; далеко од духовног живота и разума, он тоне све дубље и дубље у лажно названи разум и мрачну прелест. Прелест је оправдана награда за онога ко је заволео и поштује своје пало «ја», ко није хтео да побожно умртви себе, ко није пожелело стање за које апостол каже: *Не живим више ја, него Христос живи у мени.* 6.182-183

~ Ж ~

ЖРТВЕ БОГУ

- Сиромаштво духа је со за све духовне жртве и паљенице. Ако нису осољене том сољу, Бог ће их одбацити. 1. 518

- Вером су се свети погрузили у дубину смирења: они су чистим оком вере видели да су људске жртве Богу - дарови Божији у човеку, човекови дугови, који нису нужни Богу, али су човеку неопходни и спасоносни, када се он труди да их приноси, удвостручује и отплаћује. 1.175

ЖИВОТ ЗЕМАЉСКИ

- Пророк је земљу назвао местом свога боравишта (Пс. 110,54), а себе дошљаком и пролазником на њој. *Јер сам ја дошљак код Тебе* - рекао је он у својој молитви Богу - *и пролазник, као сви оци моји* (Пс. 38,13). Очигледна, опипљива истина! Истина коју људи заборављају, без обзира на њену очигледност! Ја сам *пролазник* на земљи: дошао сам на њу рођењем, отићи ћу са ње смрћу. Ја сам *дошљак* на земљи: дошао сам из раја, где сам се оскврнуо и обезличио грехом. Одселићу се и са земље, из тог привременог места мога изгнанства, где ме је Бог мој сместио како бих променио начин свога размишљања, како бих се очистио од огреховљености и изнова постао способан за живот у рају. А због своје упорне и коначне непоправљивости, треба заувек да будем бачен у адску тамницу. Ја сам луталица на земљи, са лутањем почињем од колевке, а окончавам га у гробу, лутам од детињства до старости, лутам у различитим земаљским околностима и ситуацијама. *Ја сам дошљак и пролазник, као сви оци моји*. Оци моји били су дошљаци и пролазници на земљи: ступивши на њу рођењем, удаљили су се са ње смрћу. Изузетака није било: нико од људи не остаје за векове на земљи. Отићи ћу и ја. Већ полако одлазим, понестаје ми снаге, стиже ме старост. Одлазим, одлазим одавде, по непромењивом закону и моћној одредби Творца и Бога мога.

Схватимо да смо на земљи - странци. Само ако пођемо од тог убеђења, моћи ћемо да направимо непогрешиви рачун и план за наш земаљски живот; само полазећи од тог убеђења, моћи ћемо да земаљском животу дамо исправно усмерење и да га употребимо за задобијање блажене вечности, а не за испразне и сујетне ствари и за своје погубљење. Заслепио нас је и заслепљује нас - наш пад! Стога смо принуђени да на силу, током дугог времена, убеђујемо себе у најјасније истине, за које, због њихове јасноће, убеђивање није ни потребно.

Када се путник заустави у гостопримници, он не обраћа много пажње на њу. Зашто би и обраћао, када се ту склонио на сасвим кратко време? Он се задовољава само оним најнеопходнијим; труди се да не потроши новац који му је потребан за продужетак пута и за издржавање у великом граду у који путује; недостатке и неудобност лако ће претрпети, знајући да они представљају случајност којој су изложени сви путници, а да га на месту у које иде очекује ненарушиво спокојство. Он се не везује срцем ни за један предмет у гостопримници, колико год му се

тај предмет чинио примамљивим. Стално је удубљен у размишљање о велелепној царској престоници у коју се упутио и о значајним препрекама које треба да савлада како би у њу стигао, затим о средствима која би могла да му олакшају пут, па о разбојничким заседама које му успут прете, о несрећној судбини оних којима није пошло за руком да пут окончају како доликује и о највећој срећи оних који су га савршили са жељеним успехом. После извесног времена проведеног у гостопримници, он ће заблагодарити домаћину за указано гостопримство и, отишавши одатле, заборавиће на њу, или ће је се сећати тек површно, будући да је његово срце било хладно према њој.

Такав однос према земљи ми треба да стекнемо. Не траћимо безумно способности душе и тела; не приносимо их на жртву сујети и пропадљивости. Чувајмо се привезаности за пролазно и материјално, да нам то не би била препрека за задобијање вечног и небеског. Чувајмо се угађања нашим незадовољивим и незаситим прохтевима, чијим се задовољавањем наш пад само продубљује и достиже страшне размере. Чувајмо се обиља, задовољавајући се само оним што нам је суштински неопходно. Устремимо сву нашу пажњу ка животу који нас очекује после гроба и који нема краја. Познајмо Бога Који нам је заповедио да Га познамо и Који нам је то познање даровао Својом речју и Својом благодаћу. Током земаљског живота постанимо *своји* Богу. Он нам је понудио најтешње сједињење са Собом, оставивши нам као рок за савршавање тог најузвишенијег дела - земаљски живот. Нема другог времена, осим онога које је одређено земаљским животом, током кога би могло да дође до тог чудесног усвојења: ако се не саврши тада, неће се савршити никада. Стекнимо пријатељство небожитеља, светих анђела и других светих људи, како би нас они *примили у вечна обитавалишта* (Лк. 16,9). Научимо да препознајемо пале духове, те љуте и покварене непријатеље људског рода, како бисмо избегли њихове подвале и заједницу са њима у адском пламену. Светиљка на нашем животном путу нека нам буде Реч Божија. Узнесимо славу и благодарење Богу за обилна блага којима је, ради задовољавања наших потреба, испуњено наше привремено обитавалиште земља. Чистим умом проникнимо у значење тих блага, која су тек слаба слика вечних блага. Вечна блага су помоћу њих представљена тако слабо и недовољно, као што сенка представља предмете од којих долази. Дарујући нам земаљска блага, Бог тајанствено објављује: "Људи! Ваше привремено обитавалиште снабдевано је различитим и безбројним благом, које плени и задивљује погледе и срце, изобилно задовољавајући ваше потребе; на основу тога судите о благу којим је испуњено ваше вечно обитавалиште. Схватите бесконачну и недокучиву доброту Божију према вама и, поштујући земаљска блага кроз њихово побожно доживљавање и сагледавање, немојте да поступате неразумно: немојте да им се потчините, немојте да њима погубите себе.

Користећи их колико је неопходно и потребно, свим силама стремите ка задобијању небеских блага". 1. 91-93

- Заводљив је и варљив пут земаљског живота: за оне који њиме тек крећу, он представља бескрајно поприште испуњено делањем; за оне пак који су га окончали - изгледа веома, веома кратак, испуњен пустим сновиђењима.

И славу, и богатство и све друге пропадљиве добитке и преимућства, за чије се стицање употребљава читав земаљски живот, као и све силе душе и тела, заслепљени грешник мора да остави у тренуцима када се са душе насилно скида њена одећа - тело, и када неумољиви Анђели поведу душу на Суд праведног Бога, Кога она није познавала, Кога је занемаривала.

Људи се труде и журе да се обогате знањима, али само оним неважним, која су подесна једино за пролазни земаљски живот и у стању су да задовоље потребе и прохтеве једино тог живота. Познање и дело који су нам суштински потребни, ради којих нам је једино и дарован земаљски живот, јесу - познање Бога и помирење са Њим посредством Искупитеља, а ми их у потпуности презиремо. 1. 96

- Да бисмо стекли љубав према духовним и небеским предметима, треба да се одрекнемо љубави према земаљским предметима; да бисмо заволели отаџбину, неопходно је да се одрекнемо болесне љубави према земљи нашег изгнанства. 1. 511

- Сви смо ми само за кратко време гости на земљи! Као када се неко спрема за далек пут. Георгије Затворник веома добро пореди наш живот са боравком заточеника у тамници, из које се час један, час други позивају на суд ради изрицања коначне пресуде. Припремајмо се за тај суд, како би пресуда била повољна по нас. Праведник ће изнети своју правду, као богату жртву пред престол Судије; а ми грешни принесимо тамо макар покајање и сузе! 6. 170

- Земаљски живот је путовање које се ни за трен не прекида. Идемо, идемо и изненада се отварају врата вечности, а ми се губимо у њеном незамисливом пространству. Како лепо вели свети Давид: *Дошљак сам на земљи: не сакриј од мене заповести Твоје!* Тачно: закон Христов је нит коју пратимо како бисмо из мрачног лавиринта земаљског живота изашли у блажену вечност. 6. 343

- Мрачна је област - земља! То је област изгнанства злочинаца који су рај упрљали грехом, кривих за непослушност Богу, оних који су презрели општење са Њим, који су то општење заменили за општење са ђаволом. На земљи према човеку се све односи непријатељски и он сам налази се у непрестаној борби са собом. Земља је долина изгнанства, долина почетних страдања, којима започињу вечна, као оправдана казна за увреду бесконачно Благог. Земља је наше изгнанство, зато је ту дошао Искупитељ: безмерно сагрешење искупио је безмерном ценом Својом

Крвљу. Земља је - наше изгнанство, зато Искупитељ са земље на небо узводи оне који су прихватили Његово искупљење. Небо је човекова истинска отаџбина: пут онамо треба савршити у самоме себи. У себи треба видети оне који држе свет и обрачунати се са њима, вратити им оно што им припада, а што је човек позајмио од њих. Од њих смо позајмили отров греха, грех у свим најситнијим његовим видовима, у свим најразличитијим његовим облицима. Одвојивши из себе све што је туђе нашој природи, остаћемо сами са собом, са сопственом непорочном природом. То очишћење у нама производи Реч Божија, која нам открива својства новог Адама и ране старог. Своблаги Дух Свети, видевши нашу белину, сићи ће на нас, осениће нас Својим миром и светлошћу, измениће нас, утврдиће нас, убројаће нас у народ изабрани, у потомство другог Човека, Који је *Господ с небеса*. Утврђени Духом Светим ми се више нећемо плашити мрачних и зловних го сподара овога света, него ћемо кроз њихове густе и тамне редове проћи ка светлости Истине, у чијем ћемо наручју наћи прекус будућег блаженства. Ко је у себи савршио тај земаљски пут, ко се ослободио од греховног ропства и добио заручење Духа, тај ће по разлучењу душе од тела без препрека и безбедно проћи митарства ваздушних мучитеља. 6. 414-415

- Наш живот је непрекидни ланац патњи које се окончавају смрћу, том највећом жалашћу за људе, нарочито за оне који заборављају своје истинско назначење у вечности. Овај ланац треба трпљењем да пребирамо, карику по карику, како бисмо окончали уз добру наду. 6. 583

ЗАБАВЕ

- Човече! Твоје забаве, твоја весела - разобличују муку која живи унутар тебе. Ти хоћеш да је заглашиш пехаром бучних забава и непрекидне расејаности. Несрећниче! Чим дочекаш тренутак трезвености, изнова ћеш се убедити да је мука коју си покушавао да уништиш забавом и даље жива у теби. Забава јој служи као храна, као средство од кога јача: предахнувши у хладу забаве, мука проваљује са још већом силином. Она је сведочанство које живи у самом човеку и сведочи му о његовом паду. 2.132-133 (в. ТУГА, БЕЗОСЕЋАЈНОСТ)

ЗАВЕТ

(в. ЗАКЛЕТВА, МОНАШКИ ЗАВЕТИ)

ЗАДОБИЈАЊЕ ДУХА СВЕТОГА

(в. СВЕТОСТ)

ЗАКЛЕТВА

- У целој тој ситуацији није добро само то што си ти у ватри дао реч пред Крстом. Такву реч треба давати са страхом Божијим и смирењем, како свети апостол Јаков вели да поступамо у сличним случајевима; он завештава да говоримо овако: *Ако Господ хоће, и живи будемо, учинићемо ово или оно* (Јак. 4,15). Зар ти мислиш да обећање постаје чврсто због заклетве и усхићења (којим је праћено)? Не! Од њих управо и постаје непоуздано. Свети апостол Петар се на Тајној Вечери заклињао да ће умрети са Христом, и - каква је била последица те заклетве?... Господ је забранио да се обећања потврђују заклетвом: рекао је да су она - од зла. Тачно, она су од зла! Јер у њима је уздање у себе, уклањање Бога, оживљавање самовоље, телесно мудровање! У њима су, како примећује свети апостол Јаков, гордост и надменост! Нека ваше речи добију чврстину од крепког Господа! Нека буду тврде јер су засноване на камену јеванђелских заповести! 6. 310-311

ЗАПОВЕСТИ БОЖИЈЕ

- Онај ко жели да разуме Истину - да Њоме буде очишћен и ослобођен - треба да изучава јеванђелске заповести разумом и на делу, чак и када је то повезано са насиљем над срцем, које је падом у грех добило богопротивне склоности и нагоне. У заповестима је -Истина; у заповестима је - смирење; у заповестима је - љубав; у заповестима је - Дух Свети. Све је то посведочено Светим Писмом. *Све су заповести Твоје Истина* - певао је богонадахнути Давид. *Ко има заповести Моје и држи их* - рекао је Господ - *то је онај који ме љуби* (Јн. 14,21). *Останите у љубави Мојој. Ако заповести Моје одржите остаћете у љубави Мојој* (Јн. 15,9 10). *Речи које вам Ја говорим дух су и живот су* (Јн. 6,63).

На онога ко је исправљен и очишћен Истином, неочекивано долази Дух Свети; као Дух Истине, Он на несхватљив начин продире у ум, душу и тело, обнављајући и препорађајући човека за духовни живот. *Привукох Дух, јер заповести Твоје зажелех* (Пс. 118,131).

Нека јеванђелске заповести буду предмет твога учења, размишљања, деловања и читавог твог живота. *Ко остаје у Мени и Ја у њему* кроз чување јеванђелских заповести - рекао је Господ - *тај доноси многи плод*. Напротив, *без Мене не можете чинити ништа*, тј. никакву духовну добродетељ. А добродетељи [= врлине, добра дела] својствене читавом палом људском роду су ништа - оне немају никакву вредност пред Богом и подлежу адском огњу. *Ко у Мени не остане, чувањем јеванђелских заповести, избаћиће се напоље као лоза, и осушиће се, и скупиће је и у огањ бацити, и спалити* (Јн. 15,5 6), без обзира на све добродетељи пале природе. 6. 266

- Ако водиш грехован живот и удовољаваш страстима, а уједно мислиш да љубиш Господа Исуса Христа, онда љубљени ученик Господњи, који се за време Тајне Вечере наслонио на прса Његова, и тебе оптужује за самообмањивање. Он вели: *Онај који говори: познао сам га, а*

заповести Његове не држи, лажа је, и у њему истине нема. А који држи реч Његову, заиста је у њему љубав Божија достигла савршенство (1. Јн. 2,4 5).

Ако испуњаваш своју огреховљену вољу и тиме нарушаваш јеванђелске заповести, онда те Господ Исус Христос убраја међу оне који Га не љубе. *Ко Мене не љуби - каже Он - речи Моје не држи (Јн. 14,24).* 1. 103

- Потпуно је недовољно са задовољством прочитати заповести Јеванђеља и задивити се узвишеном моралу који оне у себи садрже. Но, нажалост, многи се задовољавају само тиме.

Када приступиш испуњавању јеванђелских заповести, господари твога срца ће се томе из све снаге успротивити. Ти господари су: твоје сопствено стање телесности, у коме си потчињен телу и крви, и пали духови, којима је подређено човеково стање телесности.

Телесно мудровање, његова истина и истина палих духова захтевају од тебе да не угрозиш своју част и друге пропадљиве вредности, него да их штитиш. Али ти храбро издржи невидљиву борбу, вођен Јеванђељем, вођен Самим Господом.

Ради испуњавања јеванђелских заповести жртвуј све. Без таквог жртвовања, нећеш моћи да их испуњаваш. Господ је Својим ученицима рекао: *Ако ко хоће за Мном ићи, нека се одрекне себе (Мт. 16,24).* 1.123

- Тек што почне да испуњава (заповести), подвижник увиђа да то чини сасвим недовољно и нечисто, и да својим страстима, тј. повређеном вољом, сваки час бива привучен на дела која су заповестима забрањена. Затим јасно види да је пала природа непријатељски расположена према Јеванђељу. Деловање према Јеванђељу све јасније и јасније му открива недовољност његових добрих дела, многа одступања и поразе, као и несрећно стање пале природе која се отуђила од Бога и постала непријатељски оријентисана према Њему. Посматрајући свој протекли живот, он види да је то непрекидни ланац прегрешења, падова и дела која разгнењују Бога, те искрена срца признаје за себе да је највећи грешник, који заслужује и пролазне и вечне казне, и коме је крајње неопходан Искупител, јер у Њему има природну наду на спасење. Такво мишљење о себи код њега се на неприметан начин обра зује услед извршавања заповести. Поуздано се може тврдити да онај ко се у животу руководи Јеванђељем, неће оклевати да покаже доказ да не зна ни за једно своје добро дело. 1. 306-307

- Страдање и смрт због јеванђелских заповести - такође су дело живе вере у Христа, такође су мучеништво. 1. 503

- Испуњавање заповести или, правилније, труд око испуњавања заповести, нужно ће разобличити грех који живи у нама и покренуће жестоку унутрашњу борбу, у којој духови злобе узимају најактивније учешће. 2. 369-370

- Повратак из стања које припада палој природи у стање које припада обновљеној природи, догађа се путем одлучног и потпуног одбацивања

деловања по разуму и вољи палог човека, као и одлучног и потпуног прихватања деловања према учењу и завештању Богочовека. При томе у човеку започиње духовна борба, јер се животом који је претходио покајању човек свесно лишио духовне слободе и предао у ропство греху и ђаволу. Покајник се труди да поступа по јеванђелским заповестима, а грех и ђаво, добивши власт која им је добровољно дата претходним животом, труде се да заробљеника задрже у ропству, у оковима, у тамници! Опитно познање тога ропства, кроз осећај потлачености и присиле, опитно познање душевне смрти кроз осећај умирања, појачавају и утврђују плач покајника. "Та борба је духовна, - каже преподобни Марко Подвижник - она се не води споља, ми не треба да се боримо против наше браће. Она је унутра у нама и нико од људи не може у њој да нам помогне. Имамо само једног помоћника: Христа, Који је крштењем тајанствено скривен у нама, Њега, непобедивог и неуништивог. Он ће нам давати снагу, ако према својим моћима будемо испуњавали Његове заповести". 2. 397

• Онај ко себи у животу за циљ постави испуњавање воље Божије, труди се да детаљно и са највећом тачношћу сазна ту свесвету вољу посредством брижљивог изучавања Светог Писма, нарочито Новог Завета, посредством читања светоотачких дела, као и посредством испуњавања јеванђелских заповести својим спољашњим понашањем, и умом, и срцем. "Закон слободе рекао је преподобни Марко Подвижник - чита се истинским разумевањем, разумева се чињењем заповести, а испуњава се дарежљивошћу Христовом". Када хришћанин почне да живи по вољи Божијој, доброј и угодној (Рим. 12,2), или по заповестима Новог Завета, онда му се изненада открива палост и слабост људске природе. Слабост му не дозвољава да чисто и свето извршава заповести Божије, како то захтева Бог, док се пад, често и на најокрутнији начин, противи испуњавању тих заповести. Он хоће и тражи да се испуњава пала воља и захтеви палог људског разума. Тежње те воље и представе тога разума скривају се иза различитих облика најузвишеније правде и добродетељи. Познавање ове унутрашње борбе, разобличавање и показивање греха који живи унутар човека, познавање његове насилне власти над човековим добрим поступцима и стремљењима, омогућују хришћанину да правилно доживљава себе и људе уопште. Он у себи види пад људског рода, а на основу личног опита увиђа немогућност да из тог палог стања изађе само сопственим напорима; тако задобија истинско смирење и почиње да приноси Богу најтоплије молитве за помоћ, из свог скрушеног срца, на које Бог увек пази. *Научи ме да творим вољу Твоју!* (Пс. 142,10). *Научи ме законима Твојим!* (Пс. 118,12). *Не сакриј од мене заповести Твоје!* (Пс. 118,19) *Утврди ме у речима Твојим!* (Пс. 118,29) *Пут неправде удаљи од мене и законом Твојим помилуј ме!* (Пс. 118,29). Опитно познавши да се заповести Божије испуњавају само уз обилно

садејство благодати Божије, и непрестано тражећи у молитвама то садејство за себе, хришћанин не може да не приписује сва своја добра дела благодати Божијој. Уједно, он не може да себе не сматра грешником. С једне стране, он је опитно постао свестан својих падова и неспособности за испуњавање воље Божије само сопственом снагом, а са друге, и у самом испуњавању заповести Божијих уз помоћ благодати он види непрестане погрешке које изазива људска немоћ и пад. То се сасвим јасно види из мишљења светог апостола Павла о себи. У једној од посланица он каже: *Потрудох се више од свију њих (апостола), али не ја, него благодат Божија Која је са мном* (1. Кор. 15,10); а у другој: *Христос Исус дође у свет да спасе грешнике од којих сам први ја* (1. Тим. 1,13). Каква богољубљена праведност! Она се јавља у човеку осењеном Божанском благодаћу, који благоугађа Богу делима праведности Њему посвећеним! Богоугодни праведник не престаје да себе сматра за грешника, не само због својих очигледних грехова, него и због оне своје праведности која је природна, те се налази у жалосном стању пада и помешана је са злом, тј. оскврњена примесом греха. Блажен је онај ко је праведан праведношћу Божијом и чија је нада усредсређена на Христа, Који је извор његове праведности. Несрећан је онај ко је задовољан праведношћу својственом људима: њему није потребан Христос Који је о Себи објавио: *Нисам дошао да зovem праведнике но грешнике на покајање* (Мт. 9,13). Преподобни Пимен Велики је говорио: "Мени је бољи човек који греши и каје се, него онај ко не греши и не каје се; први исправно мисли кад себе сматра за грешника, а други лажно, кад себе сматра за праведника". Усвојена лажна мисао чини сав живот који је на њој заснован недоличним. То је доказао опит: јавни грешници, цариници и блуднице поверовали су у Христа, а фарисеји су га одбацили. Умишљеност и гордост се у суштини састоје у одбацивању Бога и поклоњењу самоме себи. Оне представљају лукаво скривено и тешко препознатљиво идолопоклонство, које је тешко одбацивати. Фарисеји су споља били најближи и најпућенији служитељи и ревнитељи истинског богопоштовања, док су се у суштини сасвим отуђили од Бога и постали Његови непријатељи, деца сатане (Јн. 8,44). 4. 23-25

- Услед наше небриге око чувања драгоценог Дара који смо добили Крштењем, услед деловања по безаконом закону пале природе, власт греха увлачи се у нас и ми неприметно губимо духовну слободу. Најтеже ропство многима остаје невидљиво и сматра се за највећу могућу слободу. Наше стање потчињености и ропства постаје нам видљиво тек онда када приступимо испуњавању јеванђелских заповести: тада наш разум бесно устаје против разума Христовог, а срце дивље и непријатељски гледа на испуњавање воље Христове, као на своје убиство и смрт; тада опитно спознајемо жалосни губитак слободе и свој страшни пад; тада увиђамо сву дубину тог пада, која сеже све до адских понора.

Пред таквим призором не смемо да паднемо у униније: треба храбро и одлучно да се посветимо покајању, као свемоћном лекару који има заповест и власт од Бога да лечи и исцељује све грехе, ма колико да су велики и многобројни, ма колико да је навикнутост на њих стара и утврђена у нама. Христос нам је дао Себе, ушао је у нас посредством светог Крштења, а потом се скрио од нас - онда када нисмо показали вољу да Он у нама обитава и управља; Христос ће се свакако јавити у нама, ако истинским покајањем докажемо одлучну вољу да Он ту обитава. 2. 400-401

ЗАТВОРНИШТВО

(в. БЕЗМОЛВИЈЕ, МОНАШТВО - Разговор између лаика и монаха)

ЗДРАВЉЕ

(в. УЗДРЖАЊЕ)

ЗЛОПАМЋЕЊЕ

- Веруј да те искушење није задесило без Промисла Божијег, како би се умртвио за свет, за његову славу и оправдање. Моли се за све који ти наносе бол, да се твоје срце потпуно исцели од злобе и постане способно за примање Божанске благодати. Чим се сетиш некога ко те је увредио, одмах се помоли за њега. Преко допуштења Божијег ниједна људска власт или сила не могу да те дотакну. 6. 839 (в. ЉУБАВ ПРЕМА НЕПРИЈАТЕЉИМА, МОЛИТВА ЗА НЕПРИЈАТЕЉЕ, МОЛИТВА, МОЛИТВА ГОСПОДЊА)

ЗНАМЕЊА

(в. ЧУДЕСА)

ИДОЛОПОКЛОНСТВО

(в. ЈЕРЕТИЦИ, ДЕМОНИ)

ИКОНЕ

- Иконописац треба добро да познаје догмате Православне Цркве и да води дубоко побожан живот, јер је улога иконе - да посредством ликова поучава верни народ. Стога иконе треба да саопштавају истините појмове и осећања дубоког поштовања, тачније - благочестива осећања. У противном, икона ће деловати онако како би деловао проповедник који је заражен лажним учењем, или који познаје само књижевност, а нема богословска знања. 6. 561

- Колико треба да страда срце, па и очи истинског сина Православне Источне Цркве, када на месту које припада светим иконама види - само слике, често дивно насликане, али готово увек без богословског знања и осећаја. 6. 562-563 (а МОЛИТВА, МОЛИТВА ИСУСОВА - Иконе)

ИМАЊЕ

- Јеванђеље пружа исправно схватање материјалног имања; када га човек усвоји, његов разум и невољно увиђа колико је оно исправно. Земаљско имање није наша својина, како погрешно мисле они који о томе предмету никада нису размишљали: иначе би увек било и заувек остало наше. Имање прелази из руке у руку, чиме само о себи сведочи да се даје само као позајмица. Имање припада Богу, а човек њиме тек привремено управља. Дobar управитељ тачно испуњава вољу онога ко му је управљање поверио. Управљајући материјалним имањем које нам је привремено поверено, потрудимо се и ми да њиме управљамо по вољи Божијој. Немојмо га употребљавати као средство за задовољавање наших прохтева и страсти, као средство наше вечне погибљи; употребимо га у корист људи којима је толико потребно, који толико страдају, употребимо га као средство за своје спасење. Онај ко жели хришћанско савршенство, у потпуности оставља земаљско стицање; они који желе да се спасу, треба да по својим могућностима дају милостињу и да се уздржавају од злоупотребе стеченог. 1. 89

- Они који познају Христово учење сваки земаљски добитак сматрају за губитак, јер одвлачи од онога што је једино потребно. 6. 210

ИМЕ БОЖИЈЕ

(в. МОЛИТВА ИСУСОВА - Име Божије)

ИСКУШЕЊА

- Чедо вели Свето Писмо *ако приступаш служењу Господу Богу, припреми душу своју за искушење: управи срце своје и претрпи. Све што ти буде нането прими, и у променама срца твога буди дуготрпељив* (Сир. 2,1 2,4).

Невоље су одувек биле знамење изабраности од стране Бога. За патријархе, пророке, апостоле, мученике и преподобне оне су представљале знамење Богоугодности. Сви свети прошли су тесним путем искушења и патњи, њиховим трпљењем принели су себе као благопријатну жртву Богу.

И данас се по вољи Божијој светим душама допуштају различита искушења, како би се њихова љубав према Богу открила у свој јасноћи.

Ништа се са човеком не догађа без сагласности и допуштења Божијег.

Хришћанин који жели да следи Господа нашег Исуса Христа и да по благодати постане син Божији, рођен од Духа, пре свега треба себи да узме за правило и неизоставну обавезу добродушно трпљење свих невоља: и телесних страдања, и увреда од људи, и демонских клевета, па и побуне сопствених страсти.

Хришћанину који жели да благоугоди Богу, потребно је пре свега трпљење и тврда нада у Бога. То оружје он непрестано треба да држи у духовној десници, јер ће наш лукави непријатељ, ђаво, са своје стране употребљавати сва средства како би нас у невољи гурнуо у унијине и украо нам наду у Господа.

Бог на Своје истинске слуге никада не допушта искушење које превазилази њихове снаге. *Веран је Бог - каже свети апостол Павле - који вас неће пустити да се искушате већма него што можете, него ће учинити са искушењем и крај, да можете поднети* (1. Кор. 10,13).

Таво, као створење и слуга Божији, не кињи душу онолико колико хоће, него колико му Бог допусти.

Ако је људима познато колики терет може да поднесе различита теглећа марва, онда тим пре бесконачна Премудрост Божија зна колика мера искушења одговара свакој души.

Грнчар зна колико времена треба да држи у огњу глинене посуде, јер ако остану дуже пуцају, а ако не остану довољно дуго нису погодне за употребу; тим пре Бог зна које снаге и степена треба да буде огањ искушења за словесне сасуде Божије - хришћане, како би постали способни да наследе Царство Небеско.

Дете није у стању да обавља неки озбиљан посао: оно није у стању да управља кућом, да обрађује земљу и да се бави другим уобичајеним занимањима. Тако често и душе, када већ учествују у Божанској благодати, али нису искушане невољама које доносе зли духови, нису осведочене тим невољама, остају у детињем узрасту и, да тако кажемо, неспособне за Царство Небеско.

Ако ли сте без карања које су сви искусили, онда сте копилад а не синови - каже апостол (Јевр. 12,8).

Искушења и невоље шаљу се човеку ради његове користи: душа која је њима образована постаје јака и часна пред Господом својим. Ако претрпи све до краја у нади на Бога, онда не може да буде лишена добара која су јој обећана Духом Светим и потпуног ослобођења од страсти.

Душе су изложене разним невољама - јавним, које им доносе људи, или тајним, од комешања недоличних помисли у уму, или пак телесним болестима - и ако све то претрпе до краја, онда бивају удостојене венаца истих као што су мученички, и смелости (пред Богом) једнаке њиховој. 1. 348-349

- На ваше садашње искушење, као и на она која убудуће могу да се појаве, не обраћајте нарочиту пажњу, него пазите да га поднесете са трпљењем и благодарношћу, молећи се за оне који су вас увреди ли и тражећи њихове молитве. Искушења се не треба плашити, јер Бог је Онај Који их пушта на нас и Који нас у њима чува. Према искушењима треба имати симпатију и ревност; јер њима се на нашим душама изображава Крст Христов, њима се чувамо од порока, њима се чувамо у добродетељима и само уз њих даје се благодат. 6. 210-211

- Свети Оци расуђују да онај ко верује у то да Бог управља судбином свих људи, свако искушење прима као своје, јер Божије управање не може да буде ни погрешно, ни неправедно. 6. 237

• Не обраћај пажњу на своја искушења: она су пролазна, неће потрајати заувек. Ко обраћа пажњу, узнемириће се и наравно, лако може да падне у унијније или изнемоглост. 6. 822

• Треба трпети, трпети и трпети, и изнова трпети, и опет трпети: јер само онај ко претрпи до краја биће спасен. Услед нетрпљења искушења се удвостручавају... Знај да Промисао Божији свиме управља. Велики Пимен је говорио да се вера састоји у томе да пребивамо у смирењу. 6. 829

• Ви и сами знате - где год живите на земљи, треба да подносите искушења. Чини се да нас искушавају људи, али они без Промислитеља не би могли ни да нас дотакну. Тако ћемо у нашим невољама да се предајемо вољи Творца нашега и да сматрамо како невоље и заслужујемо - па ћемо бити мирни.

Излазак из искушења није промена места, него предавање себе вољи Божијој и самоукоревање, а од тога трпљење. "Кад будемо са свим клонули од искушења и зароптали на њих, налазимо се у опасности да постанемо богоборци рекао је један свети отац јер очигледно устајемо против допуштења Промисла Божијег на нас, који ради наше велике користи и излечења дозвољава да будемо искушани". 6. 69

• Буди широкогруд: сва искушења су само страшила за оне који не верују и гледају једино телесним очима. 6.141

• Живот хришћанина на земљи је ланац страдања Треба се борити са својим телом, са страстима, са духовима злобе. У тој борби је наша нада. Наше спасење је Бог наш. Поуздајући се у Бога, са трпљењем треба да носимо бреме борбе. Искушења као да међу човека, претварајући зрно у брашно. Она нам се допуштају по Промислу Божијем, на нашу велику душевну корист; од њих ћемо добити срце скрушено и смирено које Бог неће презрети. 6. 555

• *А зар Бог - сведочи Син Божији - неће одбранити изабранике Своје који му вапију дан и ноћ, и зар ће оклевати? Кажем вам да ће их убрзо одбранити (Лк. 18,7 8).* Овде под речју *оклевати* треба подразумевати допуштење Божије да човек извесно. време, ради своје користи, буде искушаван грехом који у њему живи, као и од стране духова злобе. "Кнез овога света каже свети Макарије Велики - за младенце по духу представља палицу која кажњава (уразумљује) и бич који наноси ране; али, како је горе речено, он им тиме, кињећи их и искушавајући их, припрема велику славу и част... Преко њега се устројава једно велико дело спасења, као што је негде речено: 'зло, које има зло за циљ, потпомаже добру'. За добре душе, које имају добру вољу, и оно што је наоко најжалосније, претвара се на крају у добро, како сведочи и сам апостол: *Онима који љубе Бога све помаже на добро* (Рим. 8,28). Тој палици за кажњавање допуштено је да делује са циљем да помоћу ње сасуди буду испитани као у ужареној пећи и да би добри постали још тврђи, а лоши, који не издрже силу

огња, да покажу своју склоност ка пуцању. Он, то јест ђаво, будући створење и слуга Божији, не искушава онолико колико мисли да би требало и не кињи онолико колико би хтео, него колико му дозволи и допусти рука Божија. Знајући тачно стање свих људи и то колико ко има снаге, Бог свакоме толико и допушта да буде искушан. *Веран је Бог Који вас неће пустити да се искушате већма него што можете, него ће учинити са искушењем и крај, да можете поднети (1. Кор. 10,13)*".

Разлог што Бог допушта подвижнику да буде искушаван од стране духова злобе састоји се у томе што је човеку неопходно да тачно и детаљно позна свој пад, без чега не може како треба да позна и прихвати Искупитеља. Неопходно је познати сопствену палу природу, њене склоности и деловање које јој је својствено, како касније, по примању благодати Духа Светога коју пружа Искупитељ, та благодат не би била употребљена на сопствено зло и како њена дејства не би била приписана себи, него да човек буде њен достојан сасуд и оруђе. Свети Григорије Синаит вели: 'Ако човек не буде напуштен и поражен и савладан, ако се не потчини свакој страсти и помисли, и ако, духовно побеђиван, не буде остављен без икакве помоћи, од Бога или било кога другог, па услед тога готово падне у очајање, јер је искушаван са свих страна он неће моћи да дође у скрушеност духа и да себе сматра мањим од свих, последњим слугом свима, као онај који је потчињен демонима који га муче и побеђују. То је - Божијим Промислом пажљиво допуштено кажњавајуће смирење, за којим Бог одмах дарује и друго, узвишено, које је Божанска сила што делује Богом и Њиме све савршава; њу човек у себи види као оруђе и тим оруђем савршава чудеса Божија". Тако се објашњава тај чудесан приказ који представљају свети Божији: као сасуди Духа Светога, они су уједно видели, признали и исповедили себе као највеће грешнике, који заслужују и пролазне и вечне казне. Они су добро познали и изучили своју палу природу, у којој нема ничег неупрљаног, те су стога свако добро које се преко њих савршавало потпуно уверено приписивали благодати Божијој која се у њих уселила, стално се плашећи да из пале природе не поникне каква помисао или осећање којим би увредили Духа Светога. Брзи прелазак из стања борбе у стање духовне слободе није користан за човека. Свети Макарије Велики примећује да "душе које су већ постале причаснице Божанске благодати, које су преиспуњене небеском сладошћу и наслађују се духовним спокојством, али нису осведочене и искушане патњама што их наносе зли духови, неретко пребивају, да тако кажемо, у детињем узрасту и нису способне за Царство Небеско. *Ако ли сте без карања, које су сви искусили - каже Божанствени апостол - онда сте копилад а не синови (Јевр. 12,8)*. Стога се и искушења и невоље човеку шаљу ради његове користи, како би душа испитана њима постала чвршћа и часнија пред Господом својим. Ако она претрпи до краја са надом на Господа, онда не може да не добије

блага обећана Духом Светим и потпуно ослобођење од зла страсти". 2. 372-374

• Преподобни Марко Подвижник је рекао: "Кад искушење дође, не тражи како је и од кога дошло, него тражи да га поднесеш са благодарношћу". Расуђивање које преподобни Марко забрањује само узнемирава душу и помаже да у њој буде посејано семе мржње и злопамћења према ближњима, док благодарење Богу за послато искушење душу уводи у луку вере, мири са ближњима и служи као повод за духовну радост. 6. 706-707

• Искушења се појављују из следећа четири извора: из наше **пале природе**, из **света**, од **људи** и од **демона**. Прави извор искушења је један - наша пала природа. Када се природа не би налазила у стању пада, онда се ни зло не би појавило у нама, нити би саблазни света имале било какав утицај на нас, људи не би устајали један против другог, а пали духови не би имали повода и права да нам се приближавају. Зато Свето Писмо и каже: *Него свакога искушава сопствена жеља, која га маме и vara* (Јак. 1,14).

Бесконачна доброта и премудрост Божија уредила је за оне који се спасавају то, да сва искушења, каква год била, доносе највећу корист истинским слугама и служитељима Божијим, силно им помажући у делу спасења и духовног напредовања. Зло нема добар циљ, оно има само зао циљ. Но, Бог је тако чудесно уредио дело нашег спасења, да зло које има зао циљ и делује у намери да повреди слугу Божијег како у времену тако и у вечности, погодује тиме његовом спасењу. Спасење, као духовна тајна, чини човека причасником Божанског добра и недокучиво је за зло, које је слепо у односу на Божанско добро, јер му је оно потпуно страни, него разумева само своје, то јест или само зло, или добро пале природе које је са злом помешано и затровано њиме. Преподобни Макарије Велики каже: "Зло са лошом намером помаже добру" (Беседа 6, гл. 6). И апостол Павле је рекао: *Онима који љубе Бога све помаже на добро*.

Пала природа, испуштајући из себе грех у различитим облицима ту се подразумева не грех на делу, него у помислима, у осећајима срца и тела - супротстављајући се Јеванђељу, пружа подвижнику, у светлости Јеванђеља, опитно и детаљно познање пада, како његовог сопственог, тако и онога који је заједнички свим људима, пружа му опитно познање неопходности Искупитеља, пружа му опитно познање да Јеванђеље лечи и оживљава душу, и доноси смирен и скрушен дух, који се у подвижнику зацарује услед сагледавања безбројних својих рана и слабости које је појединцу и људском роду донео пад. Отров греха који је падом ушао у сваког човека и налази се у сваком човеку, по Промислу Божијем у онима који се спасавају делује на њихову велику и суштину корист. Свет који искушава подвижника, пружа му опитно познање како је променљив и варљив земаљски живот, и да се све што је у њему слатко и жељено и велико, окончава празнином и тугом; од тих опитних сазнања

подвижник задобија равнодушност према земаљском животу, према своме преноћишту - земљи, и према свему што се међу синовима света на њој цени, устремљује погледе свога ума и срца ка вечности и почиње да се најусрднијим молитвама залаже код Бога за своју загробну судбину.

Људи који искушавају подвижника пружају му могућност да постане извршилац најузвишенијих заповести Јеванђеља, заповести о љубави према непријатељима. Љубав према непријатељима је виши степен љубави према ближњем, коју је Јеванђеље дало као закон. Онај ко достигне љубав према непријатељима, достигао је савршенство у љубави према ближњем и њему су се, сама од себе, отворила врата љубави према Богу.

То подвижник не би могао да постигне када не би био подвргнут различитим искушењима од људи, и када услед искушења не би из себе избацио, као под дејством очишћујућег лека, сву злобу и гордост, којима је заражена пала природа.

Искушења од лукавих духова обично бивају допуштена после обучавања у искушењима од пале природе, света и људи. Лукави духови најпре подржавају палу природу у борби против јеванђелског учења, или пак узимају учешће у искушењима која подвижнику доносе саблазни света или људи; на крају, у своје време, по нарочитом допуштењу Божијем, лично започињу борбу против слуге Христовог, уводећи га у велики подвиг. Победник у тој борби овенчава се нарочитим даровима, као што се може видети из животописа преподобног Антонија Великог, преподобног Јована Многострадалног и других светих инока. Ако не ступи у борбу са духовима и не издржи је како треба, подвижник ни у овом ни у будућем веку неће достићи потпуну слободу од робовања њима. Они који су напустили земаљски живот у таквом стању (робовања) не могу да не буду подвргнути демонском мучењу на ваздушним митарствима. Преподобни Макарије Велики каже: "Душе које нису искушане патњама што их наносе зли духови још пребивају у детињем узрасту и, да тако кажем, неспособне су за Царство Небеско".

Зло је разлог свих патњи и искушења. Али премудрост и свемоћ Божија разлог су што искушења делују спасоносно на душе служитеља Божијих, пружајући им могућност да извршавају најузвишеније је ванђелске заповести, да узевши крст свој следе Христа и постану најближи ученици Господњи. Напротив, на синове погипли патње и искушења делују погипбељно! Зло их обара, они не умеју да га победе и своје раније преступе закона допуњавају новим преступима. Тако је један од разбојника распетих поред Господа, своје злочине допунио богохуљењем (Лк. 23,39). Свемоћ и премудрост Божија узрок су томе што зло, делујући једино са злом намером и циљем, несвесно испуњава планове Промисла Божијег. Тако је јеврејско духовништво, покретано завишћу и мржњом према Богочовеку, прогонило Господа током чита

вог Његовог земаљског живота и приредило Му срамну смртну казну. Али то духовништво је, по бесконачној Божијој премудрости и свемоћи, било слепо оруђе Промисла Божијег који се састојао у томе да је свесвети Христос, пострадавши ради кривице људског рода, Својим страдањима искупио људску кривицу и за све који хоће да се спасу одредио спасоносни крсни пут што узводи на небо (Дап. 3,18). Зло постаје такво оруђе Божије у односу на све служитеље Божије, не добијајући из тога ништа за себе; зло, које на подстицај Божији у своме незнању помаже добру, за себе и за оне који га савршавају не престаје да буде то што јесте - зло. Слуге Божије! Знајте поуздано да невоље које вам се догоде не долазе саме од себе, него по допуштењу Божијем и потрудите се на сваки начин да их подносите са трпљењем и дуготрпљењем, приносећи за њих славословље и благодарење Богу! Знајте да онај ко се противи невољама и хоће да удаљи од себе пут патњи, делује против свога спасења и у својој заслепљености тежи ка томе да разори поредак и начин спасења који је Бог установио за све слуге Своје. 5.144-147 (в. ПОНИЖЕЊА, ПАТЊЕ, МОЛИТВА ГОСПОДЊА)

ИСПОВЕДАЊЕ

Исповедање Христа, исповедање вере.

(в. ОБРЕДИ, ДОБРО)

Исповедање уста

У стварима вере од суштинске је важности исповедање уста: велики законодавац Израиљаца, Боговидац Мојсије, само што је са извесном примесом сумње изговорио речи о ствари вере, био је лишен уласка у обећану земљу (Бро. 20,10-12).

Ученик једног египатског пустињака, чим је разговарајући са Јеврејином у својој простоти изговорио двосмислене речи о хришћанској вери, одмах је од њега одступила благодат Крштења (Житије преподобног Пајсија Великог. Чети Минеји, 19 јун).

Црквена историја саопштава да су у прво време хришћанства, у доба гоњења, неки незнабошци притворно, у шали и уз подсмехе, произносили усмено исповедање Христа, када их је изненада осенила благодат Божија: од окорелих незнабожаца у трену су се претворили у ревносне хришћане (да би потом постали мученици) и својом крвљу запечатали исповедање које је испрва изговорено као богохуљење (Страдање светог мученика Филимона, Чети Минеји, 14. децембар). 1. 502

• *Срцем се верује за праведност* - потпуно тачно рекао је апостол - *а устима се исповеда за спасење*. Потребно је исповедање правде устима, а кад је могуће и на делу. Правда исповеђена речима и делима као да се остварује и постаје нешто што човеку припада. Пошто је стварна - она је поуздани залог спасења. 6. 436-437

ИСПОВЕСТ

• Света Православna Црква сматра да нема људског греха који Крв Господа Бога и Спаситеља нашег Исуса Христа не би могла да опере. Колико год пута да се понови људски грех - Крв Богочовека може да га опере. Греси читавог света ништа не значе пред свесветом Крвљу очовеченог Господа, која је ради нас проливена. *Он би рањен за грехе наше и мучен за наша безакоња; казна беше на Њему ради нашег мира, раном Његовом ми се исцелисмо* (Ис. 53,5). Неисцељен остаје само онај ко сам одбацује исцелење и спасење, даровано њему и свим људима. Милост Божија се тако обилно излила на нас, да и најтежи грех, који човек понови хиљаду пута, може да буде избрисан човековим покајањем. 6. 383

• Због тешких страдања која су допуштена на овај нараштај, Господ са нарочитом благошћу опрашта његова сагрешења. 6. 518

• "Душа која зна да је обавезна да исповеда своје грехе - каже свети отац (преподобни Јован Лествичник) - самом том мишљу, као уздом, уздржава се од понављања пређашњих сагрешења; напротив, неисповеђени греси, као да су учињени у мраку, лако се понављају".

Исповедањем грехова раскида се пријатељство са гресима. Мржња према гресима је обележје истинског покајања и одлучности да се води живот испуњен добродетељима (врлинским делима).

Ако си стекао навику на грехе, онда их чешће исповедај - и брзо ћеш се ослободити робовања греху, лако и радосно следићеш Господа Исуса Христа.

Кад неко стално издаје своје пријатеље они постају његови непријатељи и удаљавају се од њега као од издајника који заиста жели да их уништи; кад неко исповеда своје грехе, они одступају од њега, јер греси почивају и јачају на гордости пале природе, а не трпе разобличавање и срамоту.

Кад неко у нади на покајање дозвољава себи да добровољно и намерно греша, он поступа подло према Богу. Таквога неочекивано стиже смрт и не даје му се време за које рачуна да ће га посветити добрим делима.

Светом Тајном Исповести одлучно се очишћују сви греси учињени речју, делом и помишљу. Да бисмо избрисали из срца греховне навике које су се у њему дуго укоренивале, потребно је време, потребно је непрестано пребивање у покајању. Непрестано покајање састоји се у постојаној скрушености духа, у борби са помислима и осећањима кроз које се показује греховна страст скривена у срцу, у обуздавању телесних чула и стомака, у смиреној молитви, у честој исповести. 1. 99-100

Уз одлучно откривање сагрешења учињених делима, речима и помислима, за једну годину може се напредовати више него помоћу других подвига за десет година, па макар то били и најтежи подвизи. Зато се ђаво и бори тако силно против овог спасоносног делања. 6. 242

• Не бих вам саветовао да се упуштате у детаљно и прецизно просуђивање ваших грехова и греховних особина. Саберите их све у један сасуд покајања и баците у бездан милосрђа Божијег. Детаљно испитивање сопствених грехова није за човека који води светски живот; оно ће га само гурати у унију, недоумицу и узнемиреност. Бог зна наше грехе; будемо ли стално Њему прибегавали у покајању, он ће постепено исцелити и саму нашу огреховљеност, то јест греховне навике и својства срца. Грехе учињене речју, делом и сагласношћу помисли, на исповести треба саопштити духовном оцу; а у фино разматрање духовних својстава, понављам, светски човек не треба да се упушта; то је замка коју је поставио ловац на наше душе. Препознаје се по томе што у нама производи немир и малодушност, мада је споља обучена у привид добра. 6. 352

• Бог нам је дао покајање као помоћ нашој слабости. Ах, како је разнолика и велика наша слабост! Неки човек мрзи свој грех, али је на њега толико навикао и нема снаге да му се супротстави, да, примораван силом те надмоћне навике, не престаје да пада у грех који мрзи. Пристаниште за несрећног слугу греха јесте - покајање. Колико год пута му се догоди да подлегне духовном бродолому - он може да уђе у то пристаниште и у њему поправи разбијену лађу душе. Црквена историја је сачувала следећи разговор између неког монаха који је страдао од греха и једнога од највећих угодника Божијих, који је обиловао духовним даровима, па је због тог обиља добио име Велики. Брат је упитао преподобног Сисоја Великог: "Оче! Шта да радим? Пао сам". Старац му је одговорио: "Устани". Брат му је рекао: "Устао сам, и опет пао". Старац је одговорио: "Опет устани". Брат упита: "Докле ћу устајати и падати?" Сисоје Велики одговорио: "Док не будеш узет из овог живота". Треба претпоставити да је угодник Божији такав одговор дао човеку који је имао несрећну навiku на грех, навiku која као да је несавладива. Могу се срести људи који су подлегли таквој несрећи. Реч "пао" показује да је грех тога брата био тежак, смртан.

Ипак, треба знати да је Бог дао покајање само као помоћ нашој слабости, а никако ради повлађивања греху. Дар Божији не треба употребљавати на зло, већ се према њему ваља опходити веома побожно, разборито и опрезно. "Ко у нади на покајање понавља своје грехе рекао је свети Исак Сиријски - тај се држи лукаво према Богу; таквога задеси изненадна смрт". Треба се веома брижљиво чувати од пада у све грехе уопште, и велике и мале, као од изражавања непријатељства против Бога. 6. 383-395

• Уочи исповести, између добрих помисли, имали сте и помисао детаљног обрачунавања, хтели сте да на исповести кажете све, хтели сте да се обрачунате са Христом, хтели сте да Му више не будете дужни! Зато сте са исповести изашли носећи у себи осећај незадовољства, а лукава

помисао, која вас је подстицала на детаљно обрачунавање, почела је да вас узнемирава говорећи: "На исповести ниси рекла све". Проверите. На исповести говоримо оно што видимо у себи, али неупоредиво већи број грехова не видимо, услед чега мноштво наших знаних и незнаних грехова бацамо у море добротина Христових, па после Свете Тајне Исповести осећамо задовољство и спокојство не због наших дела, него због Христовог милосрђа - при чему остајемо Његови дужници са неотплативим дугом. 6. 586-587

• Кад неко чисти собу, не бави се испитивањем прљавштине, него све скупи на гомилу и избаци напоље Тако поступај и ти. Исповедај своје грехе духовнику, и само то; а у њихово разматрање се не упуштај. Свети оци то строго бране онима који нису у стању да правилно испитују себе: такво испитивање збуњује, доводи до раслабљености и растројства. Чувај се грехова, покај се за оне који су учињени по слабости или у заносу и не дозволи себи да, кајући се, дођеш у недоумицу и паднеш у унијије; а безгрешност од себе не очекуј. 6. 755

• Грешни потомче Адамов, буди храбар! Светлост је засијала у твојој тамници: Бог је сишао у далеку земљу твога изгнанства, како би те узвео у твоју вишњу отаџбину коју си изгубио. Хтео си да познајеш добро и зло - Он ти оставља то знање. Хтео си да постанеш као Бог и због тога си по души постао сличан ђаволу, а по телу сличан скотовима и зверима - сједињујући те са Собом, Бог те чини богом по благодати. Он ти прашта грехе. И не само то! Он вади корен зла из твоје душе, саму греховну заразу, отров који је у твоју душу унео ђаво, и дарује ти лек за цео пут твога земаљског живота, за исцелење од греха, колико год пута да си се по својој немоћи њима заразио. Тај лек је - исповедање грехова. Хоћеш ли да свучеш старог Адама, ти који си светим крштењем већ обучен у новог Адама, али си сопственим безакоњима успео да у себи оживиш старо и смрт, да заглушиш живот, да га учиниш полумртвим? Хоћеш ли - пошто си се потчинио греху, привучен к њему насиљем навике - да повратиш себи слободу и праведност? Погрузи се у смирење! Победи сујетни стид који те је научио да се лицемерно и лукаво правиш праведан и да тиме чуваш и јачаш у себи душевну смрт. Избаци грех, постани непријатељ греха тиме што ћеш га искрено исповедати. Тај лек треба да претходи свим осталим; без њега ће лечење молитвом, сузама, постом и свим другим средствима бити недовољно, незадовољавајуће, непоуздано. Пођи, горделивче, твоме духовном оцу, да код његових ногу пронађеш милосрђе Оца Небескога! Само искрена и честа исповест може да ослободи од греховне навике и да покајање учини плодноним, а исправљање чврстим и истинитим. 1. 169-170

• Покајање је свемоћно, као установа Свемоћног Бога. Нема греха који би опстао пред лицем покајања. Оно је - дар палој људској природи; оно је - остатак наше првобитне непорочности, као свест о тој

непорочности и туга због њеног губитка; оно је - вапај крштења; оно је веза земље са небом, лествица ка небу. Њиме се очишћује и брише сваки грех. Чак и ако си обременен најтежим сагрешењима, нипошто немој оклевати да приступиш покајању. Неизмерни океан гута једнако и воду широке реке, која је величанствено протекла кроз многе земље, и скромне струје једва приметног поточића; тако у бездану благиости Божије ишчезавају тешки греси упоредо са најмањим, безначајним прегрешењима. Нека те у то увери и (јеванђелска прича о) петсто и педесет динара који су једнако опроштени: јер зајмодавац је бесконачно богат, а дужници сви сиромашни (Лк. 7,41-42). И мали грех остаје неизбрисан ако онај ко је сагрешио није марио да се за њега покаје јер га је сматрао неважним; а велики грех путем покајања бива потпуно избрисан, по неограниченој благиости и свемоћи Божијој. Сети се светог Давида који је пао у прељубу и убиство. У душу праведника неприметно се увукла лењост, од лењости се родило нечување телесних чула, поглед који није чуван изненада се срео са предметом саблазни, предмет саблазни је у освећеној души пробудио преступничку жељу, за жаљом је уследило преступничко испуњење, а за учињеном прељубом уследио је стид сујете. Стид којим се људска гордост постидела греха, родио је нову преступничку жељу, жељу да се грех сакрије, жељу да се сачува маска праведности пред људима. Због тога је почињено убиство. Дуго је Давид био упоран и безосећајан, као да није крив ни за какав грех. Било је потребно разобличење од Самог Бога. Пророк Натан је по заповести Божијој разобличио грешника и чим је Давид рекао: *Сагреших Господу*, стигао је одговор од Господа: *Господ узима сагрешење твоје* (2. Цар. 12,13). Свемоћно покајање спасило је читаве градове и царства, укидало је пресуде које је Господ већ донео. Тако је многољудни град Ниневија, који је пророк Божији осудио на уништење, својим искреним покајањем одвратио несрећу, и узалуд је пророк недалеко од Ниневије чекао њену пропаст и испуњење свога пророштва! Тако је безбожном израиљском цару Ахаву, поклонику идола а прогонитељу и убици поштовалаца истинског Бога, већ била одређена казна и ту казну му је већ објавио велики Илија, када се Ахав сакрушио и просуо сузе, иако је остао у својој безбожности. Но, то краткотрајно сакрушење, те мале сузе, нису остале без дејства. *Јеси ли видео како се Ахав понизио преда мном?* - рекао је Господ пророку Илији - *Зато што се тако понизио преда мном, нећу пустити онога зла за његова живота; него за сина његова пустићу оно зло на дом његов* (3. Цар. 21,29). Читаво Свето Писмо и сва црквена историја пуни су безбројних примера којима се доказује велика сила покајања. «Неки разбојник - прича Паладије у Лавсаику - био је ухваћен на делу и доведен у Арсенаит, град у Тиваиди. После многих мука осуди ли су га на одрубљење главе. Када је са војницима пошао изван града, на место злочина које се налазило шест стадија далеко, за њим је пошао и непознати монах који је

желео да гледа извршење казне. Видевши монаха како иде за њим, разбојник му рече: Авво! Зар ти немаш келију и своја посла?' Монах одговори: 'Имам'. Разбојник ће на то: 'Па што онда не седиш у келији и не плачеш због својих грехова?' Монах одговори: 'Брате! Ја сам веома лењ, моја душа нема скрушености, зато сам пошао да гледам како ћеш умрети. Можда уз помоћ тог призора дођем до скрушености'. Тад му разбојник рече: Авво! Седи, Бога ради, у својој келији, благосиљај и хвали Спаситеља Христа. Од времена када се Он ваплотио и умро за нас грешне, човек више не умире'». Ево и друге, једнако дирљиве и поучне повести: «Близу неког града живео је затворник који је од Бога имао дар прозорљивости. У том граду била је једна блудница, позната свим његовим житељима. Једном затворник виде светли пут како се простире ка небу од женског мана стира који се налазио у граду, а тим путем иде душа у великој радости, вођена Анђелима, и приближава се дверима небеским. Он посла ученика у манастир да сазна ко се то тамо упокојио. По повратку, ученик донесе вест да се у манастиру нико није упокојио, него је само пред вратима манастира изненада скончала позната блудница, која је из града дошла онамо. Нашавши се у недоумици, затворник поче да се моли Богу да му Бог објасни виђење. 'Тачно, - гласио је одговор Божији светом старцу - ти си видео душу жене, бивше блуднице, како узлази на небо. Она је донела тврду одлуку да се покаје и исправи, и пошла је у манастир одлучна да остане у њему. То што се упокојила пред манастирским вратима, не успевши да испуни намеру, било је по вољи Божијој. Али Бог је њену намеру примио као само дело». Кроз ове две повести ми на делу видимо испуњење јеванђелских обећања. А колико таквих случајева показује и само Јеванђеље! Цариник, обременен гресима, дошао је у храм Божији и због свога смирења и покајања изашао је из храма оправдан. Други цариник, Закхеј, чим је донео од луку да се поправи, назван је сином Авраамовим и од Бога је дошао суд о њему: *Данас дође спасење дому овоме (Лк. 19,9)*. Блудница, која је пала пред ноге Спаситељеве и љубав према греху заменила за љубав према Богу, чула је: *Опраштају јој се греси многи, јер је велику љубав имала (Лк. 7,47)*. Разбојник који је био распет десно од Богочовека, добио је спасење у последњим минутима свога бурног живота. Тек што се смирио, тек што је признао да заслужује осуду, отвориле су се његове духовне очи и он је у распетоме покрај себе препознао Богочовека; препознавши - исповедио је; и чим је исповедио, добио је обећање вечног блаженства. Догађај који у потпуности одговара јеванђелском учењу! *Који верује у Мене, рекао је Господ, ако и умре, живеће (Јн. 11,26)*. Он је за Себе отворено и јасно објавио: Нисам дошао да зовем праведнике, но грешнике на покајање (Мт. 9,13).

Немојте да помислите да су они грешници који су живели у време Спаситељевог пребивања на земљи били посебно срећни; срећни су

били они који су прибегавали исповедању грехова и покајању; на против, они који су одбацили свемогући лек и остали да живе у гресима, погинули су због своје непокајаности, због своје упорности. Нико и ништа нас не спречава да и сада искористимо срећу грешника који су се покајали пред Самим Господом Исусом Христом. Они ма који су веровали у Њега Он је рекао: *Ево, Ја Сам са вама у све дане го свршетка века* (Мт. 28,20). Када станеш пред твог духовног оца, он ће ти потврдити истину која нам је објављена: "Ево чедо, рећи ће, Христос невидљиво стоји и прима твоју исповест" (Чин исповести). Стојећи пред Самим Христом, моли од Њега и добиј од Њега велику и благу милост - опроштај грехова. 4. 49-52

- Покајање је неопходно свима! Свако нека искористи драгоцену време које дарује милосрдни Господ! Свако нека се погрузи у блажено покајање!

Често отварајмо књигу савести; уочавајмо своје греховне мрље, припремајмо се да их умијемо исповешћу. Не штеди своје грехе! Ниједан поступак не сматрај за неважан или опростив; не сматрај за невину ниједну навику или ствар коју пориче Свето Писмо. Сам себе окриви, како би добио обилно оправдање од Бога. Одлучи се да отворено обнажиш своје ране пред духовним оцем! Не остављај у срцу тајно пријатељство, тајну везу са грехом, скривајући га и одлажући његово откривање за будуће време! Иначе ће твоје покајање бити неистинито и лицемерно, а у твојој ће души остати залог и узрок продужетка греховног живота Неисповеђени греси лако се понављају, као да су почињени у непрозирној тами. Одлучно омрзни грех! Издај га тако што ћеш га разоткрити - и он ће побећи од тебе; разобличи грех као непријатеља и добићеш снагу свише да би му се супротставио, да би га победио.

Донеси чврсту одлуку да живиш Богоугодним животом и одмах принеси покајање за све промашаје који ти се догоде или по твојој слабости, или по ђавољем лукавству, или стицајем околности. "Не падати - то је својствено само анђелима; људима је својствено да падају и устају; а када (једном) падну да (заувек) пребивају у паду, то је својствено само ђаволима" (преподобни Јован Лествичник). Одлучи да будеш верни слуга Христов у све дане живота свога! Верни слуга тачно испуњава вољу свога господара; кад у нечему сагреси, он се одмах каје, тугује, моли за опроштај и исправља свој поступак. Згнушај се над делима, животом и особинама издајника! Не дружи се са непријатељима твога Бога, Творца и Искупитеља! Немој Га издати ни због сребрњака, ни због почести, ни због стомакоугађања, ни због сластољубља! 4. 60-61

- ...Припремаш се за важну Свету Тајну - једна од седам главних Светих Тајни Цркве - за свету Исповест! Према тајном хришћанском учењу, ти намераваш да се крстиш другим крштењем! Долазиш у ду

ховно лечилиште - немој да изађеш неисцељен. Предстоји ти чудесни и необични суд: на њему ће се објављивати и оцењивати твоја сагрешења, а уместо казни које си заслужио, дарује ти се оправдање, чистота и светост. *Дођите, вели Господ позивајући на тај суд, на ћемо се судити: ако Греси ваши буду као скерлет, постаће бели као снег ако буду црвени као ирваи, постаће као вуна* (Ис. 1,18). Ову светињу ти по Својој бесконачној благодати дарује очовечени Бог, Који је твоје казне понео на Себи, захтевајући од тебе једино свест о својим сагрешењима: немогуће је опростити ономе ко није свестан, ко каже да се не сматра кривим, да му опроштај није потребан, ко одбацује опроштај.

Погрузи се у побожно и благочестиво сазерцавање заиста велике и величанствене тајне! Погрузи се у сазерцавање бесконачне љубави Божије према палом људском роду! *Бог показује своју љубав према нама, јер још док бејасмо Грешници, Христос умре за нас. Много ћемо, дакле, пре бити кроз Њега спасени од гнева сада када смо оправдани крвљу Његовом* (Рим. 5,8-9). И спасићемо се од гнева покајањем, које исправља све наше преступе, подржава нас све време нашег земаљског странствовања, извлачи нас из сваке греховне провалије, колико год да је дубока. Сила и дејство покајања остају неисцрпни до краја нашег живота. Чак и када би неко сваки дан падао, чак и када би починио све неправде и сва безакоња покајање га прима у своје наручје како би га очистио, исцелило, учинило праведним, светим. Оно остаје неделотворно једино онда када, у неразумној тврдоглавости и заслепљености очајањем, његова свемоћна помоћ буде одбачена.

У овој тајни треба да се задивиш пре свега томе што за њеног служитеља није постављен непорочни Анђео, страشان самом својом светошћу, него човек сличан нама по страстима, са слабостима заједничким нашем роду, коме је покајање потребно не мање него теби, који приликом умивања твојих грехова служи као видљиво оруђе благодати, а при томе и сам има неопходну потребу за служењем другога приликом умивања његових сопствених сагрешења У тренутку кад ничице падаш пред свештеним изображењем Христовим, како би исповедио своја сагрешења, духовник ће ти по завештању Свете Цркве смирено рећи: "Ја сам само сведок, да сведочим пред Господом све што ми кажеш" (Чин исповести). Доброта Божија те са свих страна лови за спасење, са свих страна те окружује како би те навела да приђеш и приближиш се Богу. 4. 65-66

- Ако... Светој Тајни Покајања приступиш са небригом, лукавством и резервисаношћу, онда предузимаш сатански подухват, подругујеш се свемогућем и свевидећем Богу Који те је створио и обновио, Који ти је даровао благодат покајања како би помоћу ње пребивао у пристаништу и стању обновљености, и Који ће ти на крају судити и разматрати како си употребио Његове неизрециве дарове. Света Црква у чину Исповести

духовнику ставља у уста, ради упозоравања покајника, следеће познате речи: "Ево, чедо, Христос невидљиво стоји и прима твоју исповест: немој се стидети нити се бојати, па да нешто скријеш од мене; него без устезања реци све што си учинио, како би примио отпуштење од Господа нашег Исуса Христа. Ако од мене нешто сакријеш, двоструки грех имаш" (Чин исповести).

Не пристај на помисао лукавога, који ће те наговарати: "Како ћеш духовном оцу рећи за тако гнусан и низак грех? Сакриј то сада, па ћеш рећи на следећој исповести, кад прође довољно времена и када те буде мање срамота да говориш о твоме давно почињеном греху, кога се једва и сећаш". Препознај глас древне змије која долази као лопов, *да украде* твоје мисли, да те *закоље* злим саветом и *упропасти* (Јн. 10,10), тако што ће ти одузети спасење које ти Господ бесплатно нуди кроз покајање. Звук тога гласа налик је ономе који се некада зачуо у рају и извео наше праоце оданде. Сине Адамов! Он сада покушава да проникне у твоју душу, како те не би пустио у рај. Одврати се од њега, не слушај га, немој да окусиш отров који је смртоносан за твоју душу.

Испуњен кротком вером, храбрим самоодбацивањем, смиреном простотом и искреношћу, приступи Светој Тајни Исповести. Веруј да су за Свемоћног Лекара - Господа - све ране, и мале и велике, једнако ништавне, једнако лако исцељиве. Свемоћни Логос исцељује, васкрсава и уводи у рај једном једином речју. Творац не мора да се труди. Он изриче Своју вољу и све створено, видљиво и невидљиво, послушно испуњава Његову заповест! Та воља се изриче и бришу се наша сагрешења, која смо ми и наши непријатељи исписали у вечним књигама Суда Божијег.

Уз веру, самоодбацивање није тешко! Одбаци лажни и погубни стид, одбаци тог чувара грехова; одбаци мајку његову - гордост; оптужи себе, осуди себе! Преклони главу у скрушености духа, у сузама и плачу, подробно набрајај своје грехе Богу пред духовним оцем па ће те посредством служитеља тајне Божије осенити благодат Духа Светога, доносећи у дом твоје душе опроштај грехова и уместо њих истину од Бога, са вечним спасењем... 4, 66-68

(В. ИСПОВЕДАЊЕ ПОМИСЛИ, СПАСЕЊЕ)

~ J ~

ЈЕВАНЂЕЉЕ

• *Ја у свет дођох као светлост* (Јн. 12,46) рекао је о Себи Господ. Та Светлост стајала је пред Јудејима обучена у тело; пред нама Он стоји обучен у Јеванђеље. 1. 495

Велика је и свесвета књига - Јеванђеље! У њој је представљен нови, богоподобан човек; а какве особине треба да има нови човек то показују заповести Христове. Кроз њих нам је Христос открио Своје особине, Свој начин размишљања и деловања. Загледајући се у Јеванђеље и посматрајући се у том огледалу, ми можемо мало помало да увидимо своје недостатке, да мало помало избацујемо из себе наше старе особине и схватања, и замењујемо их јеванђелским, Христовим мислима и особинама. У томе се састоји задатак, лекци ја коју хришћанин треба да реши и испуни током свога земаљског живота. У души треба насликати портрет Христов, пренети јој сличност са њеним првообразом. Портрети који не личе (на Христа) биће одбачени на тој свеопштој изложби на којој ће за сваког човека бити испитано у којој је мери сачувао и обновио у себи образ и подобије Творца и Бога свога. Ликови на којима линије и боје буду толико искривљене да се изгуби свака сличност, свако подобије, чуће: *Не познајем вас!* Они неће бити препознати! Господ ће их се одрећи!

Почнимо са духовним сликањем! Обратимо пажњу на одбачени, прљавштином, огреботинама и прашином прекривени образ Божији који је у нама нацртао и који нам је поверио Бог! Сликара је Христос, а Његова четкица - Дух Свети. Припремимо душу за тај живопис, тако да она, као чисто и ново платно, буде у стању да прими на себе све - и најтананије линије, и најнежније боје и сенке.

Да бисмо је тако припремили, потребно је да је очистимо покајањем и умијемо сузама. А да бисмо у себи подстакли покајни осећај, спасоносну тугу и плач, неопходно је да се, уз уздржање од свих страсти, често бавимо читањем Јеванђеља и да поредимо свој живот са његовим најсветијим заповестима, да присиљавамо себе на извршавање тих заповести, упркос стремљењима и поривима грехољубиве воље. Један свети отац је рекао: "Испуњавањем заповести Христових човек спознаје колико је слаб". Тачно: онда када почнемо да присиљавамо себе на испуњавање јеванђелских Заповести, ми полако откривамо колико смо слаби и повређени падом. Од посматрања својих слабости и своје повређености природно рађа се плач. Плач је - покајно осећање срца! Плач је - *срие скрушено и смерно*, које је толико драго Богу. Када Господ опази душу очишћену покајањем, онда Он почиње мало помало, сходно њеној чистоти, да Духом Светим обнавља на њој црте Свога образа, сенке и боје Свога подобија. Пре свега уобличава је кротошћу и смирењем. *Научите се од Мене - вели Он - јер ја сам кротак и смирен срцем, и наћи ћете мир душама вашим.* Свештени мир може да се нађе тек онда када се мисао и срце погрузе у смирење Христово и Његову кротост, након што се науче из Јеванђеља. Ове две добродетељи доводе у ред црте лика поремећене немиром - неизоставним пратиоцем сваког човека који служи страстима. Показатељ тога реда је - свештени мир. Тада се на већ

исправљене црте полажу свете боје које представљају утеху духовном погледу: благост, милосрђе, чистота ума, срца и тела, жива вера која не мари ни за шта сујетно, него човека учи да у потпуности следи Христа, затим трпљење, које се издиже изнад сваке пролазне патње и љуби патњу као учешће у страдањима Христовим, те љубав према Богу и ближњем која тежи ка томе да испуни све човекове обавезе према његовом Творцу и према другим себи сличним створењима која у своме Творцу треба да чине једно. 6, 430-431

- Наша судбина и вечност зависе од начина живота, начина на који ћемо провести време нашег кратког боравка на земљи. Хоћете ли да будете храм Божији? Желите ли да ваше срце буде сасуд дарова Благодати? Пружам вам Јеванђеље, нека оно буде правило вашег живота. Верујте у њега вашим делима, вашим животом не само мислима, срцем и устима. Кад читате ту Божанствену књигу, књигу живота, замислите да пред вама невидљиво стоји Сам Христос и да вам говори речи које су *Дух и Живот*. Не треба да замишљате лик Христов - не; треба само живо и побожно да осетите Његово свесвето присуство. 6. 512

- На томе Суду од кога зависи наша вечна судбина, судиће нам се према јеванђелским Заповестима које је Бог установио за нас, православне хришћане. Посебни суд за сваког хришћанина бива одмах после његове смрти, а општи ће бити за све људе приликом Другог доласка на земљу Господа нашег Исуса Христа. На оба суда присутан је и суди Сам Бог. На посебном суду Он суди уз помоћ Анђела светлости и палих анђела; на општем Суду суди посредством очовечене Речи Божије (Мт. 25; Јн. 5, 22, 27).

- Кодекс или збирка закона на основу које ће се судити на оба суда је - Јеванђеље. Господ је рекао: *Ко одбацује Мене и не прима речи Моје, има себи судију: реч коју говори, она ће му судити у последњи Дан. Јер Ја не говорим Сам од Себе, него Отац Мој Који Ме посла Он ми даје заповест шта да кажем и шта да говорим. И знам да је заповест Његова живот вечни* (Јн. 12,48-50). На основу ових речи Господњих јасно је да ће нам се судити према Јеванђељу и да небрига око испуњавања јеванђелских заповести представља заправо одбацивање Самог Господа. 5. 35-36

- Блажени старац Серафим Саровски је говорио: "Себе треба тако научити, као да ум плива у Закону Господњем, којим се ваља руководити код управљања својим животом". 5. 37

- Онај ко је свој живот утемељио на изучавању Јеванђеља и испуњавању јеванђелских Заповести утемељио га је на најтврђем камену. У какав год положај да га поставе животне околности, његов подвиг је увек са њим. Он непрестано дела, непрестано се подвизава и непрестано напредује, мада су његово дело и његов подвиг и његово напредовање не приметни и несхватљиви за друге. 5. 38

Читање Јеванђеља

• Велика је срећа спознавати истину из Јеванђеља и Светих Отаца, и посредством читања се причешћивати Духом Светим који живи у Јеванђељу и Светим Оцима. 1.119

• Приликом читања Јеванђеља не тражи насладу, не тражи заносе, не тражи блиставе мисли: тражи да непогрешиво видиш свету Истину.

Не задовољавај се само бесплодним читањем Јеванђеља: труди се да испуњаваш његове заповести, читај га делима. То је књига живота, и треба је читати животом.

Немој да мислиш да најсвештенија књига, Четворојеванђеље, без разлога почиње од Матеја, а завршава се Јеванђељем по Јовану. Матеј нас више учи како да испуњавамо вољу Божију, и његове су поуке нарочито погодне за оне који тек крећу путем Божијим; Јован пак излаже начин сједињења Бога са човеком који је обновљен заповестима, што је доступно само онима који су на путу Божијем већ узнапредовали.

Отварајући ради читања ту свештену књигу, свето Јеванђеље, сети се да она решава твоју вечну судбину. По њој ће нам се судити и у зависности од тога какви смо били овде на земљи у односу на њу добићемо као удео или вечно блаженство, или вечне казне (Јн. 12,48).

Бог је открио Своју вољу ништавном зрнциу прашине - човеку! Књига у којој је изложена та велика и свесвета воља је у твојим рукама. Ти можеш и да прихватиш и да одбациш вољу свога Творца и Спаситеља, у зависности од тога како ти је угодно. Твој вечни живот и вечна смрт су у твојим рукама: замисли колико опрезан и mudar треба да будеш. Не играј се својом вечном судбином!

Скрушена срца моли се Господу да отвори твоје очи како би видео чудеса скривена у Његовом закону (Пс. 118,18) који је - Јеванђеље. Очи се отварају и види се чудесно исцелење душе од греха, које савршава Реч Божија. Исцелење телесних болести било је само доказ исцелења душе, доказ за плотске људе, за умове заслепљене чулношћу (Лк. 5,24).

Јеванђеље читај са крајњом побожношћу и поштовањем. Ни за шта у њему немој мислити да је мање важно и да не заслужује разматрање. Свако његово слово зрачи светлошћу живота. А занемаривање живота је - смрт.

Читајући о губавима, ослабљенима, слепима, хромима и демонизованима које је Господ исцелио, мисли на то да је твоја душа, која носи најразличитије ране греха и налази се у ропству демона, налик тим болесницима. Из Јеванђеља се научи вери - да ће Господ Који је исцелио њих исцелити и тебе, ако се од срца будеш молио за своје исцелење.

Задобиј такво расположење душе да будеш способан за примање исцелења. Способни да га добију су они који су свесни своје греховности и решили су да је оставе (Јн. 9,39-41). Гордељивом праведнику, то јест грешнику који не види своје грехе, Спаситељ није потребан и користан (Мт. 9,13).

Виђење грехова, виђење пада у коме се налази људски род, представља нарочити дар Божији. Измоли за себе тај дар и биће ти јасна књига Небеског Лекара - Јеванђеље.

Потруди се да усвојиш Јеванђеље умом и срцем, и да такорећи пливаш у њему; тада ће и твоје деловање лако постати јеванђелско. Ово се може постићи непрестаним побожним читањем и изучавањем Јеванђеља.

Преподобни Пахомије Велики, један од најзнаменитијих древних отаца, знао је свето Јеванђеље напамет, и својим ученицима је, по откривењу Божијем, давао да га обавезно науче. На тај начин Јеванђеље их је пратило свуда, стално их руководећи.

...Каква срећа, какво богатство - научити Јеванђеље! Не могу се предвидети обрти и несреће које у животу могу да нам се догоде. Јеванђеље које имамо у сећању и слеп може да чита, оно окованог прати у тамницу, разговара са земљорадником на њиви коју орошава ње гов зној, поучава судију за време процеса, руководи трговца на тржници, радује болесника током мучне несанице и тешке усамљености.

Не усуђуј се да сам тумачиш Јеванђеље и друге књиге Светог Писма. Писмо су дали свети пророци и апостоли не својом вољом, него на подстицај Духа Светога (2. Пет. 1,21). И како онда не би било безумно тумачити га по сопственој вољи?

Дух Свети који је преко пророка и апостола саопштио Реч Божију, растумачио ју је преко Светих Отаца. И Реч Божија и њено тумачење су - дар Духа Светога. Једино то тумачење прихвата Православна Црква! Једино то тумачење примају њена истинска чеда.

Ко самовољно тумачи Јеванђеље и читаво Свето Писмо, тај самим тим одбацује његово тумачење које су Духом Светим дали Свети Оци. Ко одбацује тумачење Писма Духом Светим, тај без икакве сумње одбацује и само Свето Писмо.

...*На кога ћу погледати, осим на кротког и ћутљивог, који дрхти од речи Мојих?* - каже Господ. Такав буди у односу на Јеванђеље и Господа Који је у њему присутан.

Остави грешни живот, остави привезаност за земаљско, одрекни се своје душе, тада ће ти Јеванђеље постати доступно и схватљиво.

Ко мрзи живот свој на овоме свету - рекао је Господ - *сачуваће га за живот вечни* (Јн. 12,25). За онога ко воли свој живот, за онога ко се не одлучује на самоодрицање, Јеванђеље остаје затворено: он чита слова, али реч живота, будући Дух, остаје за њега под непрозирном завесом.

Док је Господ био на земљи у Свом пресветом Телу, многи су Га видели - а да Га истовремено нису видели. Каква је корист ако неко гледа телесним очима, које су му заједничке са животињама, а при томе ништа не види умом и срцем - очима душе? И данас многи свакодневно читају Јеванђеље, а као да га никад нису читали уопште га не познају.

"Јеванђеље се чита чистим умом - рекао је један преподобни пустиножитељ - а разумева се у мери испуњавања његових заповести на делу. Но, тачно и савршено разумевање Јеванђеља не може се постићи сопственим трудом: то је - дар Христов".

Дух Свети, Који се уселио у истинског и верног служитеља свога, чини га и савршеним читаоцем и истинским извршиоцем Јеванђеља.

Јеванђеље је изображење својстава новог човека, Који је *Господ са неба* (1. Кор. 15,48). Тај нови човек је - Бог по природи. Свој свети род људи - оне који верују у Њега и преобразили су се по Њему - Он чини боговима по благодати.

Ви који се ваљате у смрадном блату грехова и у томе налазите насладу! Подигните очи, погледајте на чисто небо: тамо је ваше место! Бог вам даје достојанство богова; ви пак одбацујући то достојанство бирате себи друго: достојанство животиња и то оних најнечистијих. Опомените се! Оставите злосмратно блато; очистите се исповедањем грехова; умијте се сузама покајања; украсите се сузама умилења; сперите земљу; узиђите на небо: Јеванђеље ће вас тамо узвести. *Док светлост имате* - то јест док имате Јеванђеље у коме је скривен Христос - *верујте у светлост, да будете синови светлости* - Христа (Јн. 12,36). 1. 106 109

- Почетник најпре треба да изучава заповести Господње у Јеванђељима по Матеју и Луки. Од изучавања заповести код ових јеванђелиста, уз њихово испуњавање на делу, и друге књиге од којих се састоји Нови Завет постаће лако разумљиве. Приликом читања јеванђелиста треба читати и Благовесник, тј. објашњење Јеванђеља које даје блажени Теофилакт, архиепископ Охридски. Читање Благовесника је неопходно: оно помаже правилном разумевању Јеванђеља и сходно томе тачнијем испуњавању (његових заповести). При томе, правила Цркве захтевају да се Свето Писмо разумева онако како тумаче Свети Оци, а никако по сопственом нахођењу: руководећи се тумачењем Светих Отаца, тумачењем које је прихватила и употребљава Црква, ми чувамо предање свете Цркве. 5. 50 (в. ЈЕВАНЂЕ ЉЕ, СВЕТИ ОЦИ - Читање)

ЈЕРЕС

- Јерес је лажно учење о хришћанству. ...Хришћанство је - учење Божије, Откривење Божије. Као познање које је људима даровао Бог, оно треба да буде примљено и чувано са највећом побожношћу и покорношћу, који доликују тој светињи. Оно може да буде примљено и чувано само смиреном вером, јер потпуно надвисује људски разум. То је

та духовна, тајанствена књига (Откр. 22,18 -19), књига познања Божијег, коју је написао и објавио Сам Бог, којој се ништа не може додати и из које се ништа не може изоставити. Одатле је јасно како тежак грех представља - јерес. Она је негодовање и побуна творевине против Творца, побуна и негодовање најништавнијег и најограниченијег бића човека против свесавршеног Бога. Она је страшно је рећи - суд човека над Богом и пресуда Богу од стране човека. Она је - грех ума, грех духа. Она је хула на Бога, непријатељство против Бога. Она је - плод гордости, тог разлога пада палих анђела. И последице пада у јерес веома су сличне последицама пада одбачених духова; јерес помрачује ум, разгнењује срце, разлива свој отров по читавом телу, води душу у вечну смрт. Она није способна за смирење. Она човека чини потпуно туђим Богу. Она је - смртни грех. Као плод гордости, јерес у гвозденим ланцима држи свога заточеника, и ретки су они којима полази за руком да се из њих истргну. Јеретицима је својствена упорност у јереси.

Први јеретици били су хришћани међу Јудејима, који су споља поверовали у Христа, али су и даље хтели да се држе обредног и грађанског закона Мојсијевог у његовом буквалном смислу.

...Други извор јереси постала је незнабожачка философија и уопште људска ученост.

...Свето Писмо које су телесни и душевни људи изучили на речима (тј. споља), њима је послужило да би изумели јерес, да би погубили и себе и друге. Свети апостол Петар је о посланицама светог апостола Павла рекао да *их неукли и неутврђени изврћу, као и остала Писма, на своју сопствену пропаст* (2. Пет. 3,16). Овде је веома прецизно употребљена реч *изврћу*, јер телесан и душеван човек, не схватајући духовни смисао Светог Писма, приписује му смисао према своме нахођењу. Другачије и не може да буде: јер душевном човеку је потребно да добије било какво знање кад чита или изучава Божанско Писмо, а није у стању да га схвати онако како треба; он дакле нужно усваја појам онако како му се учини да је добро.

Порекло Светог Писма, као и начин његовог поимања и тумачења, сасвим су јасно представили апостоли Петар и Павле. Свети апостол Петар каже: *И ово прво знајтеда ниједно пророштво не бива по личном тумачењу. Јер никад пророштво не настаде човечијом вољом, него покретани Духом Светим гоеорасу свети Божији људи* (2. Пет. 1,20-21). То значи: као што је Реч Божија, или Свето Писмо, била произнесена посредством Духа Светога, тако само посредством Духа Светога може да буде и објашњена, и сходно томе схваћена. Свети апостол Павле каже: *Шта је у Богу нико не зна осим Духа Божијега. А ми не примисмо гуха овога света, него Духа Који је од Бога, да знамо шта нам је даровано од Бога; што и говоримо, не речима наученим од људске мудрости, него наученим од Духа Светога, духовно духовним доказујући* (1. Кор. 2,11-13).

...Душевно и телесно стање представља последицу нашег пада: то је стање бунта против Бога и непријатељства према Њему. Због неспособности душевног човека да правилно схвати духовно, света Црква брани својим чедима да самовољно тумаче Свето Писмо, него заповеда да се строго држе тумачења које су дали Свети Оци.

...Јерес је - грех ума. Суштина тог греха је богохуљење.

Будући управо грех ума, јерес не само да помрачује ум, него и на срце преноси један нарочит гнев, убијајући га вечном смрћу. Тим грехом човек понајвише постаје налик палим духовима, чији је главни грех - противљење Богу и хула на Бога.

Карактеристично обележје палих духова је - гордост; и јеретцима је карактеристично обележје - гордост, која се најочигледније пројављује кроз презир и осуђивање свих који не припадају њиховој секти, и љуту мржњу према њима. Али главна пројава гордости код јеретика и расколника састоји се у томе што су се они, одбацивши Богопознање и Богослужење које је открио и предао Сам Бог, потчинили самовољним, богохулним и богопротивним учењима. Ћаво се не труди да онога ко је заражен јересју и расколом искушава другим очигледним страстима и гресима. А и зашто би искушавао онога ко је путем смртног греха већ убијен вечном смрћу и за живота представља његов, ѓаволов удео? Напротив, ѓаво подржава јеретика и расколника у уздржању и другим спољашњим подвизима и облицима добрих дела и врлина, одржавајући га тиме у стању задовољства самим собом и у заблуди, док православнога привлачи ка јереси личном светошћу коју јеретик носи на себи, или га у крајњој линији наводи на оправдавање и својеврсно подржавање јереси, као и на сумњу у Православље и хладан однос према њему.

Онај ко поседује благо, бива изложен нападима разбојника, а ко нема ништа, њега разбојници не узнемиравају. Ћаво жестоко насрће на онога ко има благо праве вере, трудећи се да га људима покаже побеђеног, баш као што се труди да јеретика представи као добродетељног и достојног уважавања. Са таквим тешко докучивим лукавством зли дух делује у корист јереси, а на штету истинског хришћанства. На несрећу, та подвала му лако полази за руком! Хиљаде људи он њоме лови и одводи у смрт.

Многи су водили најстрожи подвижнички живот пребивајући у јереси или расколу; кад су пак примили Православље, били су подвргнути различитим слабостима. До каквог закључка то треба да доведе? До тога, да у првом стању ѓаво није ратовао против њих, сматрајући их за своје, док је у другом кренуо у сурови рат против оних који су јавно објавили и исповедили да су му непријатељи. Све то Писмо лукавог духа назива не само непријатељем, него и мучитељем (Пс. 8,3). Он не само да је непријатељски расположен према човеку, него, пошто је заражен љутом завишћу према њему, не може равнодушно да гледа како

човек твори врлине и благоугађа Богу, па се свети човеку за његова богоугодна дела, наводећи на њега безбројна искушења, како спољашња - од злих људи, тако и унутрашња - подстичући у човеку различите страсти.

Чудан је утицај који раскол и јерес имају и на само људско тело! Озлојеђеност духа преноси се и на тело. То за човековог живота не могу сви да примете, али после смрти тело јеретика и расколника се у трену окамени и почне да испушта неиздржљив смрад. Ово се догађа нарочито онима од њих, који су живели најстрожим подвижничким животом и били знаменити учитељи своје секте, онима који су заслужили свеопште уважавање заслепљеног света - управо они после смрти испуштају најужаснији смрад; из њихових испијених тела отварају се потоци смрадног гноја; тешко је обавити њихову сахрану и присуствовати јој. На њиховим гробовима демони су присутни и јављају се у разним облицима, или да би плашили, или да би обмањивали.

Јеретику није лако да се покаје и позна Истину. Покајање и истинско Богопознање доступнији су прељубницима и криминалцима, него јеретику и расколнику, нарочито ако је он учен човек и подвижник. И једно и друго доказали су јавни грешници и учени секташи савремени Христу, који се помињу у Јеванђељу: грешници су примили и Господа и Његовог Претечу, док су књижевници, фарисеји и садукееји одбацили и Исуса и Јована.

Покајно осећање није својствено ономе ко је у потпуности задовољан собом, ко око себе види само саблазан и недостатке свих врста. Ономе ко себе сматра разумнијим од свих других, нису својствени глад и жеђ за безграничном Божанском Истином, која у потпуности може да насити свога васпитаника и да тиме у њему подстакне још већу глад и жеђ за благодатном правдом. Одбацивање свога богохуљења није својствено ономе ко то богохуљење сматра за свету истину; није му својствено да позна свету Истину, јер је сам орган вида, око душе, његов ум - заслепљен лажју. Обраћење јеретика и расколника у правоверје представља нарочиту милост Божију - уређује се нарочитим промислом Божијим, за изабранике који су познати Једином Богу. За обраћење расколника и јеретика људска средства су немоћна.

Мада су на Првом Никејском сабору насупрот Арију и његовим истомишљеницима стајали светилници Цркве: Атанасије Велики, Николај Чудотворац, Јаков Нисибијски, Спиридон Тримитунски, и мада су деловали не само силом речи него и силом знамења, ипак нису смекшали тврдоглаво јеретичко збориште и јересијарха Арија, који је, како саопштава црквена историја, до краја живота остао упоран и веран својој заблуди.

Спорење, то је најслабије оружје против јеретика - оружје које је више штетно него корисно. Оно бива такво сходно особинама душевног недуга

- јереси; Горда јерес не трпи разобличење, не трпи да буде побеђена. Због разобличења она се разгнењује, а пораз је доводи до лудила. То су доказали безбројни опити.

Јерес се побеђује кротким саветовањем; или још боље - ћутљивим поздравом, смирењем, љубављу, трпљењем и дуготрпљењем, прилежном молитвом испуњеном саосећањем према ближњем и милосрђем према њему. Човек не може да победи јерес, пошто је она демонски изум и подухват. Њу може да победи само Бог, призван на борбу против ње и победу над њом човековим смирењем пред Богом и љубављу тога човека према ближњем.

Ономе ко жели да се успешно супротстави јереси треба да буду потпуно стране сујета и непријатељство према ближњем, како их не би изразио подсмехом, или грубом речју, или пак неком сјајном беседом која може да остави утисак на горду душу јеретика и узбурка страсти у њој. Рану ближњега као исцељујућим јелејем помазуј једино речима љубави и смирења, како би милосрдни Господ погледао на твоју љубав и твоје смирење, како би се они показали срцу твога ближњег и како би ти се даровао велики дар Божији - спасење твога ближњег. Гордост, дрскост, тврдоглавост и занос јеретика имају само привид енергије, но у суштини су слабост, која захтева разборито саосећање. Та слабост само јача и постаје грубља када против ње делују не разборитом ревношћу, која се изражава жестокима разобличењима.

...За јерес треба сматрати и оно учење које, не дотичући се ни догмата, ни Светих Тајни, одбацује живот по заповестима Христовим и дозвољава хришћанима да живе незнабожачки. Ово учење, које споља делује као да није непријатељски оријентисано према хришћанству, у суштини му је потпуно противно: оно представља одрицање од Христа. Сам Господ је рекао: *Тада ћу им јавно казати* (они ма који на речима признају Господа, а делима противрече Његовој вољи), *никада вас нисам знао; идите од Мене ви који чините беза коње* (Мт. 7,21,23). Вера може бити жива само уз дела вере; без њих, она је мртва (Јак. 2,26). Уосталом, услед нехришћанског живота губи се и само исправно схватање хришћанских догмата. Још у време док је идолопоклонство било веома снажно, јеретици су водили живот као незнабошци. Свети Атанасије Велики то примећује за аријанце, који су учествовали у забавама идолопоклоника и по владању били налик њима.

...Романи, комедије и друга очигледно греховна дела, испуњена сладострашћем, такође су плод јереси; нека од тих дела написала су духовна лица, као што је "Телемаха" на пример написао Фенелон. Читање свих тих књига крајње је штетно, иако је за неискусне очи отров у неким од њих једва приметан, док је у другима сасвим скривен. Неприметност отрова не умањује његову снагу. Напротив, деликатни отрови делују нарочито разорно. Читање догматске и нарочито аскетске јеретичке

књиге неретко подстиче блудне помисли, док читање романа подстиче помисли неверовања, разних недоумица и сумњи у односу на веру. Греси, као и нечисти дуси, сродни су међу собом: онај ко се добровољно потчињава једном греху, невољно и нужно потчињава се утицају другог, услед сродства лукавих духова и страсти. Опит показује да су људи у јерес и безбожност прешли најчешће из развратног живота, и насупротив томе, да јерес увек за собом повлачи распад морала због међусобног сродства грехова.

Основно дејство свих јеретичких књига састоји се у подстицању помисли сумње у односу на веру. "Чувај се - рекао је свети Исак Сиријски - читања јеретичких догмата. То ће против тебе подићи најсилнији дух хуле". Делују ли у коме хуле помисли? Је ли се ко поколебао у поверењу према Православној Цркви, која је једина истинска Црква Христова? Је ли ко постао универзални хришћанин, који се по убеђењу свога срца, или тачније по своме потпуном непознавању хришћанства, једнако односи према свим вероисповестима и стога не припада ни једној? Знај да је он у то стање доведен читањем јеретичких књига или разговорима са онима који су заражени читањем тих књига.

Људи предани сладострашћу посебно радо читају јеретичке књиге о хришћанском подвижништву и савршенству, а клоне се духовних књига Православне Цркве. Који је разлог за то? Слична настројеност духа. Ови људи налазе насладу у читању књиге која предста вља плод маште или домишљатости припремљене префињеним сладострашћем, сујетом и умишљеношћу; умовима и срцима која претходно нису очишћена истинским учењем Христовим, то делује као благодат. Православне књиге позивају на покајање и остављање греховног живота, на самоодрицање, самоосуђивање и смирење, што син овога света не жели.

Идолопоклонство и било какво одбацивање Бога могу се упоредити са очигледним отровом. Њега свако може лако да се чува. А јерес се може упоредити са храном која споља има диван изглед, али је отрована. Таква храна је такође отров, али отров од кога је тешко сачувати се, зато што је прикривен, као и зато што диван изглед и мирис хране у човеку подстичу природну жељу да се њоме насити и наслади. Јерес је увек праћена лицемерјем и притворношћу; она је причљива, слаткоречива, пуна људске учености и стога лако привлачи људе, лови их и погубљује; неупоредиво више људи уловљено је у вечну смрт путем јереси, него путем директног одрицања од Хри ста. 8. 3 23

• Без послушања Цркви нема смирења; без смирења нема спасења. *Смирих се, и спасе ме* рекао је Пророк (Пс. 114,6). Јерес и раскол осим тога садрже у себи и хулу на Духа Светога смртни грех који Бог човеку не прашта ни у овом ни у будућем веку, ако човек у томе греху остане. По учењу светог Јована Златоустог, тај грех не може да очисти ни сама

мученичка крв. Он се очишћује једино тако што се човек одрекне своје јереси, напусти раскол и присаједини се светој Цркви. 4. 374

• Удалимо од себе сва лажна учења и делање према њима: овце Христове за туђином неће поћи, него ће побећи од њга, јер не по знају глас туђинца (Јн. 10,5). Тачно се упознајмо са гласом Христовим, како бисмо га одмах препознали када га чујемо и како бисмо одмах послушали Његову заповест. Пошто у духу научимо да препознајемо тај глас, ми ћемо задобити одбојност према туђем гласу гласу телесног мудровања, који се испољава кроз различите звуке. Чим чујемо туђи глас, побећи ћемо од њега као овце Христове, које се од таквог гласа спасавају бегом, одлучно одбијајући да га слушају. Јер опасно је и чути га: одмах потом следи превара, а за преваром - погибија. Пад наших праотаца отпочео је тиме што је прамајка послушала туђи глас. 1. 93

• Једини непогрешиви пут ка спасењу је - непоколебиво следовање учењу Светих Отаца, уз одлучно удаљавање од сваког учења са стране, па и од сопствених схватања, све док се разум не исцели од своје болести и док од телесног и душевног не постане - духован. Прихвативши умом и срцем ту истину, исповедите је устима - дајте завет Богу да ћете се руководити учењем Светих Отаца, клонећи се сваког учења које није посведочено Духом Светим и примљено од стране свете Источне Цркве. Исповедивши истину устима, исповедајте је и делима; пошто сте дали завет, испуните га.

Не плашите се тога завета! Сваки православни син Цркве обавезан је да га да, и од сваког сина Православне Цркве његов духовни отац дужан је да га затражи приликом савршавања свете Тајне Исповести. Међу питањима за која је одређено да их треба постављати онима који се исповедају, прво место заузима следеће: 1) "Реци ми, чедо: верујеш ли онако како предаде и научи Црква саборна, апостолска, на истоку засађена и израсла, и са истока по свој васељени расејана, која на истоку до данас непокретно и непромењиво пребива? 2) Да не сумњаш у неко предање? 3) Реци ми, чедо, да ниси био јеретик или одступник? 4) Да се ниси држао са њима, посећујући њихове храмове, слушајући њихове поуке или читајући њихове књиге?" Читање јеретичких књига и слушање њихових поука предста вља тежак грех против вере - грех ума који болује од гордости и стога збацује јарам послушности Цркви, јер је безумно и греховно самовољан. А данас се то више и не сматра за грех! Људи данас себи дозвољавају да неразумно читају свакојаке јеретичке писце против којих је Црква загрмела анатемом! Али заслепљени грешници не маре за грмљавину Цркве, или је чују само зато да би се подсмевали упозоравајућем гласу Цркве, да би њен суд и одлуку без размишљања назвали сујеверјем и варварством. Много јеретичких књига преведено је на руски језик, а једној од њих, поред свих отачких дела Васељенске

Цркве, дају прво место после књига Светог Писма. Не схватљива и невероватна дрскост! И још изражена у штампаном облику. 6. 437-438

- Апостол међу телесна дела убраја и јереси (Гал. 5,20). Оне припадају *делима тела* по своме извору - *телесном мудровању* које је *смрт*, које је - *непријатељство Богу, пошто се не покорава Закону Божијем, нити пак може* (Рим. 8,6 7). Оне припадају телесним делима и по својим последицама. Отуђивши људски дух од Бога, сјединивши га са духом сатане по његовом главном греху - богохуљењу, оне га подвргавају робовању страстима, као онога кога је оставио Бог, као онога ко је препуштен својој сопственој палој природи. *Потамне неразумно срце њихово* каже апостол о мудрацима који су се удаљили од истинског Богопознања *Говорећи да су мудри полудеше. Заменише истину Божију лажју: зато их предаде Бог у срамне страсти* (Рим. 1,21 22,25 26). Срамним страстима називају се различите блудне страсти. Понашање јересијараха било је развратно: Аполинарије је имао прељубничку везу, Евтихије је био посебно потчињен страсти среброљубља, а Арије је био невероватно развратан. Када су његову поему «Талију» почели да читају на првом Никејском Сабору, оци Сабора запушили су уши одбивши да слушају срамне речи које благочестивом човеку ни на ума не могу да падну. "Талија" је била спаљена. На срећу хришћанства, сви примерци тога дела су уништени. Остала су нам само историјска сведочанства да је то дело одисало гнусним развратом: у њему је страшно богохуљење било сједињено и помешано са изразима грозног, нељудског разврата и светогрђа. Блажени су они који никада нису чули нити читали те адске бљувотине. Приликом њиховог читања очигледно постаје сједињење духа јересијараха са духом сатане.

Јереси, будући дело тела и плод телесног мудровања, изум су палих духова. "Бежите од безбожних јереси - вели свети Игњатије Богоносац - које су ђаволски изум оне змије која је извор сваког зла". Томе се не треба чудити: пали духови су сишли са висине духовног достојанства, стога су они у телесно мудровање пали више но људи. 4. 79-80

- Пали духови, који у себи имају зачетак свих грехова, труде се да у све грехе увуку и људе, са циљем и жељом да их погубе. Они нас увлаче у разнолика угађања телу, у користољубље, славољубље, сликајући пред нама предмете тих страсти заводљивим бојама. Нарочито се труде да нас увуку у гордост, из које, као из семена биља, проклијају непријатељство према Богу и богохуљење. Грех богохуљења, који чини суштину сваке јереси, представља најтежи грех, као грех који припада управо одбаченим духовима и чини њихову главну карактеристику. Пали духови се труде да све грехе прикрију маском добре спољашњости, која се у аскетским делима отаца назива "правдањима". Они то чине зато да би лакше обманули људе и да би ови лакше пристали да прихвате грех. Управо тако поступају и са богохуљењем: труде се да га прикрију

цењеним именом, раскошном красноре чивошћу, узвишеном философијом. Страшно је оруђе у рукама духова - јерес! Они су посредством јереси погубили читаве народе, неприметно им укравши хришћанство и заменивши га богохулним учењем, украсивши то смртоносно учење називом очишћеног, истинитог, обновљеног хришћанства. Јерес је грех која се савршава првенствено у уму. Тај грех, будући прихваћен умом, предаје се духу, разлива по телу, прљајући и само ваше тело, које има способност да прима освећење од општења са Божанском благодаћу, као и способност да се прља и заражава општењем са палим духовима. Тај грех је слабо приметан и нејасан за оне који хришћанство не познају тачно, стога у своје мреже лако лови простоту, незнање, равнодушност и површно исповедање хришћанства. Привремено, јерес је уловила и преподобног Јоаникија Великог, и преподобног Герасима Јорданског и неке друге угоднике Божије. Ако ти свети мужеви, који су живот проводили старајући се искључиво о спасењу, нису могли одмах да препознају богохуљење које је скривено иза маске, шта тек да се каже за оне који живот проводе заузети свакодневним бригама, а имају недовољно, крајње не довољно знање о вери? Како они да препознају смртоносну јерес кад стане пред њих са дивном маском мудрости, праведности и светости? Ето разлога због кога су читаве људске заједнице и цели народи лако падали под јарам јереси. Зато је веома тешко обраћање из јереси у Православље, много теже него из неверовања и идолопоклонства. Јереси које су се приближиле безбожности лакше се препознају и остављају, него јереси које су се мање удаљиле од православне вере, те су стога прикривеније. 4. 81-83

- Будући да представља тежак, смртни грех, јерес треба да се лечи брзо и одлучно, као грех ума, искреним предавањем анатеми, од свег срца. Свети Јован Лествичник је рекао да света саборна Црква прима јеретике када они искрено предају анатеми своју јерес и одмах их удостојава Светих Тајни, док за оне који су пали у блуд, мада су исповедили и оставили свој грех, сходно апостолским правилима заповеда да се на дуже време одлуче од Светих Тајни. Утисак произведен телесним грехом остаје у човеку и после исповедања греха, и након што грех буде остављен; утисак који произведе јерес, уништава се одмах по њеном одбацивању. Најискреније и одлучно предавање јереси анатеми представља лек који коначно и у потпуности ослобађа душу од јереси. Без тог лека отров богохуљења остаје у човековом духу, не престајући да га колеба недоумицама и сумњама које производи неистребљена наклоност према јереси; остају помисли које устају против познања Христовог (2. Кор. 10,5), отежавајући спасење ономе ко им је потчињен, ко је непокоран и противи се Христу, и пребива у општењу са сатаном. Лечење анатемом света Црква је одувек сматрала неопходним за страшну болест јереси. 4. 83-84 (а РАСКОЛ)

ЈЕРЕТИЦИ

• Горко риданье заслужује приказ: хришћани не знају у чему се састоји хришћанство! А данас погледи готово стално наилазе на такав приказ и ретко бивају утешени другачијим, заиста утешним! У многобројној маси оних који себе називају хришћанима, погледи ретко могу да се зауставе на некоме ко је хришћанин и по имену и на делу.

Питање које сте поставили, сада је сасвим уобичајено: "Зашто се неће спасити пишете ви незнабошци, муслимани и такозвани јеретици? Међу њима има предобрих људи. Погубити те најбоље људе било би противно милосрђу Божијем!.. То се противи чак и здравом људском разуму! И јеретици су - такође хришћани. Себе сматрати спасенима, а чланове других вероисповести погинулима, то је безумно и крајње гордо!"

Хришћани! Ви расуђујете о спасењу, а не знате шта је то спасење, зашто је оно људима потребно, и коначно - не знате Христа, Који је једино средство нашег спасења! Ево истинског учења о том предмету, учења свете Васељенске Цркве: спасење се састоји у обнови општења са Богом. То општење изгубио је читав људски род падом прародитеља у грех. Читав људски род је - скупина погинулих бића. Погибао је - удео свих људи, и добродетељних и злочинаца. Зачињемо се у безакоњима, рађамо се у греху. *С тугом ћу у ад сићи за сином својим* - говори свети патријарх Јаков о себи и свом светом, прекрасном и целомудреном сину Јосифу! По окончању свог земаљског странтовања у ад су силазили не само грешници, него и праведници Старог Завета. Ето колика је сила људских добрих дела! Таква је вредност добродетељи наше пале природе! Да би било обновљено општење човека са Богом, то јест за спасење, било је неопходно искупљење. Искупљење људског рода није савршио Анђео ни Арханђео, нити било ко други од виших, али ограничених и створених бића - савршио га је Сам безгранични Бог. Казне су, као удео људског рода, замењене Његовим погубљењем; недостатак људских заслуга замењен је Његовим бесконачним достојанством. Сва људска добра дела - слаба, која су силазила у ад - замењена су једним моћним добрим делом: вером у Господа нашег Исуса Христа. Јудеји су питали Господа: *Шта да чинимо да бисмо творили дела Божија?* А Господ им је одговорио: *Ово је дело Божије да верујете у Онога Кога Он посла* (Јн. 6,28 29). Једино добро дело које нам је неопходно за спасење је - вера. Али вера је - дело. Вером, само вером, ми можемо да уђемо у општење са Богом, посредством Светих Тајни које нам је даровао. Ви пак узалуд и погрешно мислите и говорите да ће се добри људи међу незнабошцима и муслиманима спасити, то јест да ће ступити у општење са Богом! На мисао која је томе противна погрешно гледате као на новину, као на заблуду која се поткрала! Не! То је постојано учење истинске Цркве, и старозаветне и новозаветне. Црква је одувек сматрала

да је једино средство спасења: Искупитељ! Она је сматрала да и највеће добродетељи пале природе силазе у ад. Ако су у ад силазили праведници истинске Цркве, светилници из којих је светлео Дух Свети, пророци и чудотворци који су веровали у долазак Искупитеља - али је њихово упокојење претходило Искупитељевом доласку - како онда Ви хоћете да незнабошци и муслимани, зато што се Вама чине баш добри, а који нису познали и поверовали у Искупитеља, добију спасење, које пружа само једно, понављам само једно средство - вера у Искупитеља?

Хришћани! Познајте Христа! Схватите да Га не познајете, да сте Га се одрекли сматрајући да је спасење могуће и без Њега, због некаквих добрих дела! Онај ко прихвата могућност спасења без вере у Христа, одриче се Христа; он пада, можда и не знајући, у тешки грех богохуљења.

Мислимо, дакле вели свети апостол Павле да ће се човек оправдати вером без дела закона (Рим. 3,28). Правда Божија (се јавила) кроз веру у Исуса Христа за све и на све који верују, јер нема разлике. Јер сви сагрешише и лишени су славе Божијев. А оправдавају се даром, блаходаћу Његовом, кроз испуњење које је у Христу Исусу (Рим. 3,22-24). Ви ћете приговорити: "Свети апостол Јаков захтева неизоставно добра дела; он учи да је вера без дела - мртва". Размотрите шта захтева свети апостол Јаков. Видећете да он захтева, као и сви богонадахнути писци Светог Писма, дела вере, а не добра дела наше пале природе! Он захтева живу веру, која се утврђује делима новог човека, а не добрим делима пале природе, противним вери. Он наводи поступак патријарха Авраама, дело у коме се пројавила вера праведника: то дело састојало се у приношењу на жртву Богу свога сина јединца. Заклати свога сина за жртву - то никако није добро дело према схватању људске природе: оно је добро дело као испуњавање заповести Божије, као дело вере. Погледајте Нови Завет и уопште читаво Свето Писмо: наћи ћете да оно захтева испуњавање заповести Божијих, да се то испуњавање назива делима, да од тог испуњавања заповести Божијих вера у Бога постаје жива и делатна; без њих, она је мртва и као да је лишена сваког покрета. Напротив, наћи ћете да су добра дела пале природе, која потичу од чула, од крви, од порива и нежних осећања срца - забрањена и одбачена! А управо се та добра дела Вама и допадају код незнабожаца и муслимана! Због тих (дела), мада су праћена одбацивањем Христа, Ви хоћете да им дате спасење. Чудно је ваше размишљање о здравом разуму! Због чега и са којим правом га налазите и видите код себе? Ако сте хришћанин, онда о том предмету треба да имате хришћанско схватање, а не неко друго, самовољно или покупљено ко зна где! Јеванђеље нас учи да смо падом стекли лажно названи разум, и да разум наше пале природе, каква год природна својства имао, колико год био изоштрени светском ученошћу, задржава оне особине која му је донео пад и остаје - лажно названи разум. Неопходно је одбацивати га и препустити се руковођењу вере: уз то руковођење, кад дође време, због

значајних подвига побожности, Бог ће Своме верном слуги даровати познање Истине или разум духовни. Тај разум можемо и треба да сматрамо *здравим* разумом: он је осведочена вера коју је тако лепо описао свети апостол Павле у једанаестој глави своје посланице Јеврејима. Темељ духовног расуђивања је - Бог. Оно се подиже на том тврдом камену и зато се не клати и не пада. Здрав разум како га ви називате, ми хришћани сматрамо само за болесни разум, толико помрачен и заблудео да се не може излечити другачије него одсецањем свих његових знања мачем вере и њиховим одбацивањем. А ако га будемо прихватили као здрав - и то на неком непознатом, климавом, неодређеном и стално променљивом основу - он ће, као такав, свакако одбацити и Христа. Искуство је то већ показало. Шта Вам говори ваш здрав разум? Да је признавање погибије добрих људи који не верују у Христа противно таквом разуму! И не само то! Погибија добродетељних противна је милосрђу тако Сведоброг Бића као што је Бог. Ви сте свакако имали откривење свише о том предмету шта је противно, а шта није противно милосрђу Божијем? Не! Него Вам то показује здрав разум. Да! Ваш здрав разум! Ипак, чак и уз Ваш здрав разум, одакле Вам то да сопственим ограниченим људским умом можете да схватите шта је противно, а шта није противно милосрђу Божијем? Дозволите ми да изнесем следећу мисао: Јеванђеље, или Христово Учење, или Свето Писмо, или Света Васељенска Црква, открили су нам све што човек може да зна о милосрђу Божијем, које надвисује свако умовање, сваку људску спознају и није јој доступно. Сујетно тумара људски ум када жели да ограничи безграничног Бога!.. Када тражи да објасни необјашњиво и да га потчини својим схватањима... Кога (да објасни и схвати)? Бога! Такав подухват је - сатански подухват! Себе зове хришћанином, а не познаје учење Христово! Ако из тог благодатног, небеског учења ниси научио да је Бог недокучив - онда иди у школу и слушај шта деца тамо уче! Њима професори математике објашњавају теорију бесконачног - да се оно као неодређена величина не потчињава законима којима се потчињавају ограничене величине, бројеви, и да резултати ту могу да буду потпуно супротни резултатима у области бројева. А ти хоћеш да одредиш законе деловања милосрђа Божијег, па кажеш: ово је у реду, а ово није! То је у складу или није у складу са твојим здравим разумом, са твојим појмовима и осећањима! Да ли из тога следи да је Бог обавезан да схвата и осећа онако како ти схваташ и осећаш? Зар то захтеваш од Бога? Ето зачетка најнеразумније и крајње гордости! Не криви суд Цркве за недостатак здравог разума и смирења: то је твој недостатак! Она, света Црква, само непоколебиво следи Божанско учење о делима Божијим, које је открио Сам Бог! Њена истинска чеда послушно иду за њом, просвећујући се вером и газећи разметљиви разум који устаје на Бога! Верујем да о Богу можемо да знамо само оно што Он благоизволи да нам открије! Када би постојао други пут

Богопознања, пут који бисмо сопственим трудом могли да прокрчимо уму, онда нам откривење не би било даровано. Оно је дато зато што нам је неопходно. А сопствене измишљотине људског ума су сујетне и лажљиве.

Ви кажете "Јеретици су такође хришћани". Одакле вам то? Зар ће неко ко себе назива хришћанином, а не зна ништа о Христу, у своје крајњем незнању одлучити да себе сматра истим таквим хришћанином какви су јеретици, и да свету веру хришћанску не разликује од проклете богохулне јереси? Другачије о томе размишљају истински хришћани! Многобројни зборови светих примили су мученички венац јер су више волели најљуће и предуге муке, тамницу и изгнанства, него да пристану на учешће у богохулном учењу јеретика. Васељенска Црква је јерес одувек сматрала за смртни грех, одувек је сматрала да је човек заражен страшном болешћу јереси мртав душом, туђ благодати и спасењу, да је у општењу са ђаволом и његовом погинуо. Јерес је - грех ума, грех више ђавољи него људски, она је ћерка ђавола, његов изум, безбожност блиска идолопоклонству. Оци идолопоклонство обично називају «нечестијем», а јерес «злочестијем». У идолопоклонству ђаво од заслепљених људи узима божанско поштовање за себе, док у јереси заслепљене људе чини саучесницима свога главног греха - богохуљења. Ко са пажњом прочита "Деласа бора" лако ће се уверити да је карактер јеретика потпуно сатански. Он ће увидети њихово ужасно лицемерје, несхватљиву гордост, уочиће да је њихово држање састављено од непрекидне лажи, да се предају различитим ниским страстима, видеће да се они, кад имају могућност, усуђују да почине све најужасније преступе и злочине. Нарочито је значајна њихова непомирљива мржња и крвожедност према чедима истинске Цркве! Јерес је повезана и са гневом срца, са страшним помрачењем и повређеношћу ума, и упорно се држи у души која је њоме заражена. Човеку је тешко да се исцели од те болести!

Свака јерес у себи садржи хулу на Духа Светога: она хули или на догмат о Духу Светоме, или на дејство Духа Светога, али свакако хули на Духа Светога. Суштина сваке јереси је - богохуљење. Свети Флавијан, Патријарх Константинопољски, који је крвљу запечатио исповедање истинске вере, изрекао је пресуду помесног Константинопољског сабора против јересијарха Евтихија следећим речима: "Евтихије, до сада јереј и архимандрит, потпуно је разоткривен како у своје прошлом деловању, тако и у садашњим својим тумачењима - у заблудама Валентина и Аполинарија, и у упорном следовању њиховом богохуљењу, тим пре што није послушао чак ни наше савете и поуке у вези са примањем здравог учења. Стога, плачући и уздишући због његове коначне погибељи, објављујемо у име Господа нашег Исуса Христа, да је Евтихије пао у богохуљење, да је лишен сваког свештеничког чина, општења са нама и управљања својим манастиром; дајемо на знање свима који ће од сада

беседити са њиме или га посећивати, да су и сами подвргнути одлучењу". Ова пресуда је - образац општег мишљења Васељенске Цркве о јеретицима; ову пресуду прихватила је читава Црква, она је потврђена на Халкидонском Васељенском сабору. Евтихијева јерес састојала се у томе што није исповедао две природе у Христу по ваплоћењу, како исповеда Црква, него је допуштао само Божанску природу. Ви ћете рећи: само то!.. Забаван је по своме недостатку истинског знања, али горко жалостан по својој суштини и последицама, одговор неког лица које је располагало влашћу овога света, упућен светом Александру, Патријарху Александријском, о аријанској јереси. Ово лице саветује Патријарха да сачува мир и да због неколико речи не уводи спорове, који су толико противни духу хришћанства; он пише да у Аријевом учењу не налази ништа за осуду: извесну разлику у реду речи само то! "Тај ред речи - примећује историчар Флери - у којима 'нема ничег за осуду', одбацује Божанство Господа нашег Исуса Христа". Само то! Значи, руши целокупну веру хришћанску - само то! Занимљиво - све древне јереси, под различитим маскама које се мењају, тежиле су ка једноме циљу: оне су одбацивале Божанство Логоса и искривљавале догмат о Ваплоћењу. Најновије јереси понајвише теже да одбаце деловање Духа Светога: са ужасним хулама оне су одбациле Божанску Литургију, све Свете Тајне, све што је Васељенска Црква одувек сматрала за деловање Духа Светога. Они (јеретици) су то назвали људским установама, па и дрскије: сујеверјем, заблудом! Али наравно, Ви у јереси не видите ни разбојништво, ни лоповлук! Можда је само због тога не сматрате грехом? Овде одбачен Син Божији, тамо одбачен Дух Свети и похуљено на Њега - само то! Онај ко је прихватио и држи богохулно учење, ко богохули, а није разбојник, не краде и чак чини добра дела пале природе - он је диван човек! Како Бог може да одбије да га спасе? Сав узрок Ваше последње недоумице, као и свих других, јесте дубоко непознавање хришћанства! Немојте да мислите да је такво непознавање неважан недостатак! Не! Његове последице могу да буду погубне, нарочито данас, када су у оптицају безбројне књиге са хришћанским заглављем, а учењем - сатанским. Услед непознавања истинског хришћанског учења, лако вам се може догодити да лажну и богохулну идеју прихватите као истинску, да је усвојите, а заједно са њом да усвојите и вечну пропаст. Богохулник се не спасава! Већ и те недоумице, које сте представили у своме писму, представљају страшне сметње за ваше спасење. Не играјте се својим спасењем, не играјте се! Иначе ћете вечно да плачете. Прихватите се читања Новог Завета и светих отаца Православне Цркве (никако не Терезе, Франциска и других западних умоболника, које њихова јеретичка црква проглашава за свете); код Светих Отаца Православне Цркве изучите како правилно треба да се схвата Свето Писмо, какав живот, какве мисли и осећања доликују хришћанину.

Христа и хришћанство изучавајте из Светог Писма и живе вере. Пре но што наступи страшни час у који ћете морати да изађете пред Бога на суд, прибављајте себи оправдања, која Бог овде, посредством хришћанства, дарује свим људима. 6. 388-396

- Франциско Асишки, Игњатије Лојола и други подвижници латинства (по отпадању Западне Цркве од Источне), који се у његовим недрима сматрају светима, отшелништвом су задобили најсилније демонске прелести. "Када је Франциско био уздигнут на небо - каже писац његовог житија - Бог Отац се, видевши га, на тренутак нашао у недоумици коме да укаже првенство: Своме Сину по природи, или сину по благодати - Франциску". Има ли шта страшније и изопаченије од ове хуле, има ли шта жалосније од ове прелести?! 5. 69

- Забрањено је молити се за јеретике као за оне који припадају Цркви; стога за њих не треба ни водити честице, које изображавају учешће у Цркви. Могуће је молити се за њихово обраћење. Ко има свога покојника, плаче за њим и моли се за њега. Злочинци заточени у тамници не могу се прихватати заступања других злочинаца. Господ јесте Љубав и толико жели да се сви спасу, да ми то не можемо ни да схватимо. Препустимо тој Љубави наше спасење и спасење свих других, а са своје стране, потрудимо се око онога што зависи од нас - око свога очишћења 6.159

ЈЕРЕТИЧКА ДЕЛА

- Опет ти пишем, верни сине Источне Цркве, речи искреног и благог савета. Те речи не припадају мени, него - Светим Оцима. Одатле потичу сви моји савети.

Чувај ум и срце од лажног учења. Не разговарај о хришћанству са људима који су заражени лажним мислима; не читај књиге о хришћанству које су написали лажни учитељи. Истину прати Дух Свети. Он је - Дух Истине. Лаж прати и садејствује јој дух ђавола, који је лажов и отац лажи.

Онај ко чита књиге лажних учитеља неминовно се присаједињује лукавом и мрачном духу лажи. Нека ти се ово не учини чудно и невероватно; тако тврде светила Цркве - Свети Оци. "Нико да не чита, рекао је свештеномученик Петар Дамаскин, оно што не служи за утађање Богу. Ако некад по незнању и прочита тако нешто, нека се потруди да то што пре избрише из памћења читањем Божанског Писма, и то управо оних књига које понајвише служе спасењу његове душе, сходно њеном стању, стању које је досегао... А књиге које су томе противне никако да не чита. Зашто је потребно да прима духа нечистог, уместо Духа Светог? Ко се каквим речима бави, добија и особине таквих речи, мада неопитни то не виде онако како виде духовно опитни".

Ако твој ум и срце ничим нису исписани, нека Истина и Дух напишу на њима заповести Божије и Његово духовно учење.

Ако си пак допустио да се таблице душе испишу и ишарају разноликим појмовима и утисцима, не разабирајући мудро и опрезно ко пише и шта пише, онда то што су туђи писци написали очисти покајањем и одбацивањем свега богопротивног. На твојим таблицама једини писац нека буде прст Божији.

Својим благочестивим и целомудреним животом припреми чист ум и срце за тог писца: тада ће се на таблицама твоје душе, приликом молитава и читања свештених књига, неприметно и тајанствено исписивати закон Духа.

Дозвољено ти је да читаш само оне књиге о религији, које су написали Свети Оци васељенске Источне Цркве. То Источна Црква захтева од својих чеда. Одређено је да се на Светој Тајни Исповести покајнику поставља питање да ли је читао јеретичке књиге.

А ако ти мнслиш другачије и налазиш да су заповести Цркве слабије утемељене од твојих размшшвања и размишљања теби сличних, онда више ниси син Цркве, него њен судија.

Називаш ме једностраним, недовољно просвећеним и претерано строгим? Само ти мени остави моју једностраност и све друге недостатке; више желим да уз те недостатке будем послушан Православној Цркви, него да уз сва умишљена савршенства будем паметнији и тако себи дозволим непослушност и одвајање од ње. Истинским чедима Источне Цркве мој глас ће бити пријатан.

Они знају да ако неко хоће да задобије небеску премудрост, онда мора да остави сопствену, земаљску мудрост, ма колико она велика била, да је се одрекне и да је сматра за оно што она јесте *лудост* (1. Кор. 3,19).

Земаљска мудрост је непријатељство против Бога. Она се не покорава Закону Божијем и не може да се покори (Рим. 8,7). То је њена особина од почетка; таква ће она остати до свога краја, када *земља и дела што су на њој*, укључујући и земаљску мудрост, буду изгорела (2. Пет. 3,10).

Света Црква дозвољава читање књига лажних учитеља само оним својим члановима чије су мисли и осећања срца исцељени и просвећени Духом Светим, и који увек могу да од истинског добра разликују зло које се претвара да је добро и скрива иза маске добра.

Велики угодници Божији, који су спознали слабост заједничку свим људима, плашили су се отрова јереси и лажи, те су стога врло брижљиво избегавали беседе са људима зараженим лажним учењем и читање јеретичких књига. Имајући пред очима пад најученијег Оригена, у расправама вичног Арија, красноречивог Несторија и других - који су били богати мудрошћу овога света, па су погинули услед претераног самопоуздања и умишљености - угодници Божији су спасење тражили и пронашли у бекству од лажних учења и најтачнијој послушности Цркви.

Духоносни, свети пастири и црквени учитељи читали су дела богохулних јеретика принуђени на то потребом читаве хришћанске заједнице. Они су силном и духовном речју разобличавали заблуде (јеретика) и објављивали свим чедима Цркве опасност сакривену у јеретичким делима, притајену иза дивних израза светости и побожности.

Али за мене и тебе неопходно је да се чувамо од читања књига које су сачинили лажни учитељи. Свакоме ко не припада Источној Цркви, јединој Светој, а ко је писао о Христу, о хришћанској вери и моралу, припада име лажног учитеља.

Реци: како је могуће дозволити себи читање свакојакe литерату ре, када те свака књига коју читаш води куд хоће, убеђује те да пристанеш на све за шта јој треба твоја сагласност, или да одбациш све што јој је потребно да одбациш?

Искуство показује како су погибелне последице недостатка мерила у избору литературе. Колико се међу чедима Источне Цркве може наћи најнедоследнијих, неправилних схватања о хришћанству, противречних учењу Цркве, схватања која поричу то свето учење схватања усвојених читањем јеретичких књига!

Не љути се, друже мој, због упозорења која ти дајем, подстакнут тиме што ти заиста желим добро. Зар се отац, мајка и добар васпитач неће плашити за невино и неискусно дете, кад оно пожели да несметано улази у просторију у којој се поред хранљивих намирница налази и доста отровних материја?

Смрт душе је гора од смрти тела: умрли ће васкрснути и често смрт тела бива узрок живота за душу; напротив, душа умртвљена злом - жртва је вечне смрти. Душу може да убије једна мисао која у себи садржи неки облик богохуљења - префињен и сасвим неприметан за неупућене.

Доћи ће време, најављивао је свети апостол, *када здраве науке неће подносити, него ће по својим жељама окупити себи учитеље да их чешу по ушима; и одвратиће уши од истине, а окренути се бајкама* (2. Тим. 4,3-4).

Нека те не заварава звучан наслов књиге, који обећава да ће дати хришћанско савршенство ономе коме је још потребна храна за децу; нека те не заварава ни лепота издања, ни слике, ни леп слог, ни то што је писац - наводно светитељ који је своју светост тобоже доказао многобројним чудесима.

Лажно учење се неће зауставити ни пред каквом измишљоти ном, ни пред каквом обманом, како би својим бајкама дало привид истинитости и тако лакше отровало душу.

Лажно учење је само по себи - већ обмана. Њиме је пре читаоца обманут - писац (2. Тим. 3,13).

Обележје истински и суштински душекорисне књиге је - свети писац, члан Источне Цркве, одобрен и признат од стране Свете Цркве. 1.112-116

- Не читај никакве иноверне ауторе: код њих је Дух Свети замењен необузданом, распаљеном крвљу; они могу да одвуку у пропаст и одвлаче многе. Код њих нема Духа Светог; они имају свој дух мрачни, лажни дух тамне и горде јереси. 6. 286 (в. ДОГМАТИ)

~ К ~

КАЗНЕ БОЖИЈЕ

(в ПАТЊЕ, ВОЉА БОЖИЈА, ИСКУШЕЊА)

КЕЛИЈА

- У келији треба имати само најпотребније ствари, по могућности најједноставније: према сувишним и лепим стварима одмах се јавља пристрасност, а ум поводом њих постаје склон маштању и расејаности, што је веома штетно. 2. 351

- ...Он (преподобни Јован Пророк) је игуману заповедио да келије уређује без сувишне удобности, него према захтеву потребе, и то уз извесну скученост, као да је имао у виду пресељење, јер здања овога века у односу на вечности нису ништа више до шатори. 1. 490

(в. ПРОСТОТА, КОРИСТОЉУБЉЕ, МОЛИТВА ИСУСОВА ИКОНЕ)

КЛЕВЕТА

- Свезнајући, свевидећи и свудаприсутни Бог каже: *Сићи ћу да видим*. Сићи ћу да видим је ли тачно да се у Содому и Гомору чине та велика безакоња, о којима приче долази до Мене. У овим речима садржана је мисао: "Не верујем ономе што чујем; намеравам да се уверим сопственим истраживањем, сопственим испитивањем". У тим речима крије се поука и за нас да не верујемо одмах речима оних који некога клевету, да не журимо са осуђивањем ближњег и његовим кажњавањем, да не хитамо ка обавези строгости и неумољивости, што је занат и врлина целата, него да најпре сами извидимо и поуздано испитамо оно за шта ближњег оптужују. Глупој и лакомисленој, слабој и неузвишеној души, својствено је да одмах поверује речима клеветника, да се гневи на оклеветаног, да се устремљује на њега ради освете и кажњавања, а да при томе за оптужбу није проверено да ли је истинита или лажна. Гласине често потичу од злобе лукавих, а узрок њиховог ширења бива лаковерност лакомислених. Злоба лукавих измишља клевету и предаје је лакомисленима и глупима, како би је они посејали у људском друштву. Понекад се пак ситне грешке и прегрешења претварају у крупне додавањем неистине истини, или украшавањем приче подсмесима и злонамерним претпоставкама. На тај на чин се добродетељ међу људима представља као грех, а недостатак који је попут какве гранчице, злочиним налик на брвно. Зло тако поступа понајвише зато да би прикрило себе: оно оцрњује деловање ближњег и лицемерно се саблажњава тим

деловањем како би сопствено деловање представило као светло. Потребна је трезвеност, потребна је опрезност и потребно је Богом заповеђено расуђивање, како лаж не би била прихваћена за истину, како не би било оживљено оно што не постоји, како ситно не би било претворено у огромно, и опростиво у неопростиво. Зато гласине треба проверавати сопственим судом. Уче ћи нас томе, Бог нам као узор нуди своје божанско деловање. *Вика је у Содому и Гомору велика* каже Он - *и грех је њихов Грдан. Зато ћу сићи да видим еда ли све чине као што вика дође преда ме; ако ли није тако да знам.* Као Свевидећи Он је тачно знао грехе становника Содома и Гомора, али прихвата се дела својственог ограниченим бићима, како бисмо и ми поступали у складу са својом ограниченошћу, уместо да чинимо оно што је својствено неограниченом бићу, чији слух и вид не могу да погреше - бићу које није подложно обмани и превари. Чувши содомске крике, Бог не пружа одмах руку да би казнио, него најпре тачно испитује ствар, мада Му је то и без испитивања било познато на најтачнији начин. Одбацивање суда, јединог темеља исправних и заиста добрих дела, било је узрок великих злочина. Људи предани сујети - који свој живот нису посветили побожности, користи људског рода и угађању Богу - непрестано падају у ту погрешку. Они не знају за лажност тог начела, јер не познају и неће да познају закон Божији. Тако чине неправду као правду и чине зло мислећи да савршавају велика и добра дела, или макар дела праведна. *Гнев безумников одмах се позна* - каже Свето Писмо (Прич. 12,15). 4.199 201 (в. РЕВНОСТЈ

КЊИГЕ

- Свете књиге које су саставили Свети Оци Православне Цркве, у наше време представљају једину стазу којом се може стићи до истинске светлости Христа. 6. 657

- "Неопходно је да имате хришћанске књиге - рекао је свети Епифаније Кипарски - само те књиге одвраћају од греха и подстичу на добродетељи". Свете књиге треба пажљиво чувати, одајући поштовање Духу Светоме Који у њима живи. Код стараца познатих по својој нарочитој побожности и духовном напретку, Нови Завет је стајао покрај светих икона. 5.18 (в. ЧИТАЊЕ, ОБРАЗ И ПОДОБИ ЈЕ, ЈЕРЕТИЧКА ДЕЛА, ЈЕРЕС)

КОРИСТОЉУБЉЕ

(в. СРЕБРОЉУБЉЕ, ИМАЊЕ, БОГАТСТВО)

КРОТОСТ

- Стање душе при коме су из ње уклоњени гнев, мржња, злопамћење и осуђивање, јесте ново блаженство; оно се назива кротост. 1. 519 (в. ДОБРОДЕТЕЉИ)

КРСТ СВОЈ И КРСТ ХРИСТОВ

- Господ је Својим ученицима рекао: *Ако хоће ко за мном ићи, нека се одрекне себе, и узме крст свој и за мном иде* (Мт. 16,24).

Шта значи *крст свој*? Зашто се тај *свој* крст, то јест посебан за сваког човека, уједно назива и Крстом Христовим?

Крст свој: патње и страдања земаљског живота, која су сваком човеку - његова лична.

Крст свој: пост, бдење и други благочестиви подвизи, којима се тело смирава и покорава духу. Ови подвизи треба да одговарају силама сваког човека, те стога свако има своје.

Крст свој: греховне болести, или страсти, које су сваком човеку - своје! Са једнима се рађамо, док се другима заразимо на путу зе маљског живота.

Крст Христов је учење Христово.

Узалудан је и бесплодан *крст свој*, колико год да је тежак, ако се кроз следовање Христу на преобрази у **Крст Христов**.

Крст свој постаје за ученика Христовог **Крст Христов**, јер је истински ученик Христов тврдо убеђен да над њим неуморно бди Христос, да Христос допушта његове патње као неопходан и неминован услов да би био хришћанин, и да му се ни једна патња не би приближила да то није допустио Христос, те да кроз патње хришћанин бива усвојен од стране Христа и постаје причасник Његове судбине на земљи, а потом и на небу.

Крст свој постаје за ученика Христовог **Крст Христов**, јер истински ученик Христов испуњавање Христових заповести сматра за једини циљ свога живота. Ове свесвете заповести постају за њега крст на коме стално распиње свог старог човека *са страстима и жељама* његовим (Гал. 5,24).

Крст је тежак све док остаје *крст свој*. Када се преобрази у **Крст Христов**, онда постаје необично лак: *јарам је Мој благ, и бремене је Моје лако* (Мт. 11,30).

Ученик Христов правилно носи *крст свој* онда када зна да су му управо те патње које су му послате, а не неке друге, неопходне за образовање у Христу и спасење.

Трпељиво ношење *крста сеога* јесте истинско виђење и свест о сопственом греху. У тој свести нема никакве самообмане. Онај ко себе признаје за грешника, и уједно ропће и вапије са свога крста, тиме доказује да површном свешћу о греху само завава и обмањује себе.

Трпељиво ношење *крста сеога* је истинско покајање.

Са крста твога славослови Господа, одбацујући од себе сваку помисао жаљења и роптања, одбацујући је као преступ и богохуљење.

Са крста твога благодари Господу за непроцењиви дар, за крст твој - за твој драгоцени удео, за удео да својим страдањима подражаваш Христа.

Са крста богословствуј, јер крст је истинска и једина школа, хранилица и престо истинског Богословља. Изван крста нема живог познања Христа.

Не тражи хришћанско савршенство у људским добрим делима, врлинама. Њега тамо нема оно је скривено у Крсту Христовом. *Крст свој* претвара се у *Крст Христов* када га Христов ученик носи са делатном свешћу о својој грешности којој је потребна казна, када га носи са благодарношћу Христу, са славословљем Христа. Од славословља и благодарења у страдалнику се јавља духовна утеха; благодарење и славословље постају најобилнији извор недокучиве и непропадљиве радости, која благодатно кипи у срцу, излива се на душу, излива се и на само тело.

Крст Христов је само по својој спољашности, за телесне очи, тешко борилиште. За ученика и следбеника Христовог он је место најузвишеније духовне насладе. Ова наслада је тако велика да потпуно заглушује патњу, те следбеник Христов сред најљућих мука осећа само насладу.

Крст је смртоносан за оне који свој крст нису преобразили у *Крст Христов*, који са свога крста ропћу против Божанског Промисла, хуле на њега, предају се незнању и очајању - такви несвесни и непокајани грешници на своме крсту умиру вечном смрћу, јер се нетрпљењем лишавају истинског живота, живота у Богу. Они са свога крста силазе само зато да би душама сишли у вечни гроб, у адске тамнице.

Крст Христов узноси од земље ученика Христовог који је на њему распет. Ученик Христов, распет на крсту своме, мудрује узвишено, умом и срцем живи на небу и сазерцава тајне Духа у Христу Исусу, Господу нашем. 1. 353-356

- Ко није распет - није Христов. 6.151
- Ко иде за Христом, као врховни Петар и првозвани Андреј, њему је намењен крст. Ко се обраћа Христу, као разбојник, њему је удео - опет крст. У првом случају крст постаје венац, а у другом он бива лествица. Али каква год да је наша ситуација, какав год образац узимали немогуће је да будемо Христови без крста. 6. 173
- Крст је знак изабраности Божије, печат Христов. Тим печатом Христос запечаћује своје! Анђели Бога Сведржитеља изображавају тај знак на онима које Бог љуби! "Ако видиш некога рекао је преподобни Марко Подвижник - да живи без мука, у сталном благостању, знај да га после смрти очекује немилосрдни суд". Сви свети су сматрали за неспорну истину да је онога ко живи без мука - Бог заборавио. Не тражи, каже један од њих, хришћанско савршенство у људским добрим делима: њега ту нема; оно се тајанствено чува у *Крсту Христовом*. Каква год добра дела да су чинили свети, они су их сматрали недовољним и несавршеним уколико их не овенча *Крст Христов*, уколико их не

запечатати и не осведочи печат Христов. Путем који чува херувим проћи ће само они који уз себе буду имали рукописе запечаћене Христовим печатом.

6. 397 (в. СТРАХ БОЖИЈИ)

КРШТЕЊЕ

- Онај ко животом према заповестима не чува дарове добијене светим Крштењем, губи стечено. "Неизрецива и страшна слава, каже свети Јован Златоуст, коју пружа Крштење, остаје у нама један или два дана; потом је гасимо наносећи на њу буру светских брига и заклањајући њене зраке густим облацима". Оживевши Крштењем за вечни живот, ми себе изнова умртвљујемо животом по телу, животом ради греха, ради земаљских наслада и добитака. Свети апостол Павле је рекао: *Нисмо дужни телу, да по телу живимо. А који су по телу не могу угодити Богу, јер је телесно мудровање смрт, а духовно мудровање живот и мир* (Рим. 8,12,8,6). Благодат крштења остаје без дејства, као светло сунце заклоњено црним облацима, као драгоцени златник закопан у земљу. Грех почиње да делује у нама свом снагом, па и јаче него пре примања Крштења, сходно томе у ком степену се предајемо греху. Али духовно благо које нам је дато, не одузима се коначно од нас све до смрти, и ми покајањем опет можемо да га откријемо у свој његовој сили и слави. 2. 56

- Људска природа је обновљена искупљењем. Богочовек ју је обновио Собом и у Себи. Обновљена од стране Господа, људска природа се посредством крштења, да тако кажемо, привија уз палу природу. Не уништавајући природу, крштење уништава њено пало стање; не чинећи природу другом, мења њено стање, присаједињујући људску природу природи Божијој (2. Пет. 1,4).

Крштење је уједно умртвљавање и оживотворење - уједно погребенење и рађање. У купељ Крштења се погружава, у њој умире и бива погребена грехом повређена пала природа, а из купељи устаје обновљена природа; у купељ се погружава син старог Адама, а из купељи излази син Новог Адама То је посведочио Господ Који је рекао: *Ако се ко не роди водом и Духом, не може ући у Царство Божије. Што је рођено од тела, тело је; а што је рођено од Духа, дух је* (Јн. 3,5 6). Из ових речи је очигледно да Дух Свети, Који је у купељ Крштења примио телесног човека, онаквог каквим је он постао после пада, извлачи из купељи истог тог човека, али већ духовног, умртвивши у њему греховно телесно стање и родивши духовно. На Крштењу човеку се прашта првородни грех, наслеђен од праотаца, и сопствени греси, учињени пре крштења. На Крштењу човеку се дарује духовна слобода: он више не трпи принуду греха, него по својој вољи може да бира добро или зло. На крштењу се сатана, који живи у сваком човеку пале при роде, изгони из човека. Сваком крштеном човеку препушта се на вољу или да остане храм Божији и буде слободан од сатане, или да удаљи Бога из себе и изнова постане обитавалиште сатане

(Мт. 12,43-44). "Крштењем се нечисти дух истерује (из човека) и одлази међу безводне (некрштене) и безверне душе, али међу њима не налази покоја: јер покој за демона састоји се у томе да рђавим делима смуђује крштене - пошто му некрштени од почетка припадају - те се он стога у крштенога враћа са седам (других) духова. Као што постоји седам дарова Духа Светога, тако постоји и седам лукавих злих духова. Кад се ђаво врати у крштенога и нађе га да је празан, то јест да услед лењости нема оно делање које се супротставља непријатељима, онда, ушавши у њега, чини зло које је горе него пре. Онај ко се очистио Крштењем, па се потом упрљао, нема наде у друго крштење, али има наду у претешко покајање" (блажени Теофилакт Охридски, објашњење наведеног јеванђелског текста).

На крштењу сви људи постану једнаки, јер је наслеђе сваког човека исто: Христос.

...Чинећи добро које припада обновљеној природи, крштен човек развија у себи благодат Свесветог Духа добијену на Крштењу, која, иако је сама по себи непромењива, сија у човеку светлије у мери у којој он чини хришћанска добра дела, као што и сунчев зрак, који је сам по себи непромењив, сија светлије у мери у којој је небо слободније од облака. Напротив, чињење зла после Крштења покреће и оживљава палу природу, па човек у већој или мањој мери губи духовну слободу: грех изнова добија насилну власт над човеком, ђаво изнова улази у човека, постајући његов господар и руководитељ. Онај ко је свемоћном десницом Божијом био избављен од мучног и тешког ропства, опет се сопственом вољом нашао у ланцима, у ропству, у тамници, у аду. Таквој несрећи човек бива подвргнут у већој или мањој мери, сходно гресима које себи дозвољава и навици на грешни живот коју је стекао. Грех који живи у човеку и врши насиље над њим назива се страшћу. Страст се не изражава увек очигледно: она може тајно да живи у човеку и да га погуби. Духовна слобода се у потпуности губи ако крштен човек себи дозволи да живи по разуму и вољи пале природе: јер крштени се одрекао своје природе и обавезао да у свим делима, речима, помислима и осећањима, пројављује само природу обновљену Богочовеком, то јест да живи једино по вољи и разуму Господа Исуса Христа, или другачије - по јеванђелским заповестима и учењу. Следовање својој палој природи, следовање њеном разуму и вољи, јесте делатно одбацивање Христа и обновљења које је Он даровао на Крштењу.

...Свети апостол Павле је рекао: *Јер који се год у Христа крстите, у Христа се обукосте* (Гал. 3,27). То значи: они који су се крстили у Христа, у самом Крштењу примили су дар од Духа Светога Који је деловао на њих, живи осећај Христа, осећај Његових својстава. Али крштенима није одузета слобода да својом вољом бирају старо или ново, као што ни Адаму у рају није била одузета слобода да чува заповест Божију или да је

наруши. Онима који су поверовали и крстили се апостол каже: *Ноћ поодмаче, а дан се приближи. Одбацимо, дакле, дела таме и обуцимо се у оружје светлости. Да ходимо поштено као по дану: а не у пировању и пијанству, не у разврату и бестидности, не у свађи и зависти. Него се обуците у Господа Исуса Христа; и старање за тело не претварајте у похоте* (Рим. 13,12-14). Имајући слободу избора, крштени се Духом Светим позива на одржавање јединства са Искупитељем, на одржавање обновљене природе у себи, на одржавање духовног стања, дарованог Светим Крштењем, на уздржање од угађања жељама тела, то јест на уклањање од следовања тежњама плотског, душевног мудровања.

Исто значење имају речи апостола: *Први човек је од земље, земљан; други човек је Господ с неба. Какав је земљани, такви су и земљани; и какав је небески, такви су и небески. И као што носи смо образ земљанога* јер сви се ми рађамо у првородном греху и са свим оним слабостима које је наша природа усвојила као последицу пада, а које су се показале у Адаму по његовом паду *тако ћемо носити и образ небескога*, посредством Крштења које нам тај образ даје, као и брижљивог чувања јеванђелских заповести које тај образ у нама чувају целим, у његовом савршенству и пуности Божанског (1. Кор. 15,47-49). Носити образ Небеског Човека, облачити се у Господа Исуса Христа, свагда носити на телу умирање Господа Исуса (2. Кор. 4,10) то не значи ништа друго до непрекидно умртвљивати телесно стање у себи, кроз постојано држање јеванђелских заповести. Тако се у Богочовека обукао и пребивао у Њему свети апостол Павле; зато је за себе могао смело да каже: *А живим не више ја, него живи у мени Христос* (Гал. 2,20). Исто он захтева и од свих верних: *Или не познајете себе* каже он *да је Исус Христос у вама? Сем ако у нечему нисте ваљани* (2. Кор. 13,5). Оправдан захтев и оправдана оптужба! Светим крштењем се у сваком крштеном човеку одсеца његова пала природа, а привија му се природа коју је обновио Богочовек. Због тога се крштење у Светом Писму назива *бањом новог рођења* (Тит. 3,5), а живот после крштења новим животом (црсл. пакибитије). Сваки крштен човек обавезан је да покаже и развије у себи обновљену природу: то и јесте - показати Господа Исуса Христа у себи живог и делатног. Хришћанин који то не учини - у нечему није ваљан. 2. 376-386

- Уочи примања светог Крштења неопходна је брижљива припрема. Брижљива припрема је неопходан услов да би велика Света Тајна обилно донела свој плод и послужила на спасење, а не на још већу осуду. Ово говорим ради објашњења Тајне, а односи се нарочито на оне који јој не приступају у детињем узрасту, у коме, због прилика нашег времена, готово сви примамо крштење.

Припрема за свето Крштење је истинско покајање. Истинско покајање је неопходан услов да би свето Крштење било примљено на

достојан начин, на спасење душе. Такво покајање састоји се у признавању својих грехова, у жаљењу због њих, у њиховом исповедању и на пуштању греховног живота. Другим речима: покајање је свест о паду, свест о неопходности Искупитеља; покајање је осуда своје пале при роде и одрицање од ње ради обновљене природе. Неопходно је да наш сасуд - сасудом називам људски ум, срце и тело у односу на Божанску благодат - претходно буде очишћен за примање и чување Духовног Дара који предаје свето Крштење. Неопходно је не само да тај сасуд буде очишћен, него и пажљиво прегледан; неопходно је да оштећења која на њему постоје, нарочито пукотине, буду пажљиво поправљена; ако оштећења остану, онда се жива вода (Јн. 7,38), која се светим Крштењем улива у сасуд, неће задржати у њему: на његову највећу несрећу, исцуриће из њега. Пукотинама називам греховне навике. Неопходно је да наш Јерусалим са свих страна као зидинама буде ограђен добрим владањем и обичајима. Само тада ћемо моћи да у купељи Крштења принесемо на жртву нашу палу природу, а да обновљена при рода, коју нам пружа свето Крштење, постане олтар погодан за приношење жртава и паљеница угодних Богу (Пс. 50,20-21).

Без такве припреме каква корист може бити од Крштења? Каква корист може бити од Крштења када ми, примајући га у одраслом узрасту, уопште не схватамо значај ове Свете Тајне? Каква корист може бити од крштење када ми, примајући га у детињству, касније остајемо у потпуном незнању о ономе што смо примили? Међутим, примили смо непроцењиви Дар, примили смо на себе страшну обавезу; одговорност по тој обавези је једнако неизмерна и бес коначна као и сам Дар. Каква корист може бити од Крштења када не схватамо свој пад, када чак и не признајемо да се наша природа налази у најжалоснијем палом стању? Каква корист, кад добро наше пале природе сматрамо за најфиније и највредније добро? Када упорно тежимо да чинимо то добро, не примећујући како оно у нама само храни и подиже наше самољубље, како нас само све више уда љава од Бога, како само појачава и утврђује наш пад и отпадање? Каква корист може бити од крштења, када чак ни смртне грехе не сматрамо за грехе, на пример прељубу у свим њеним варијантама, које називамо сладостима живота? Каква корист, када не знамо да је наша природа обновљена Крштењем и када потпуно занемарујемо делање по законима обновљене природе, окружујући то делање хулом и подсмесима? 2. 390-393

- На савременим пастирима лежи свештена и непромењива обавеза да пружају тачно и детаљно знање о светом Крштењу онима који су ту Свету Тајну примили у детињству и стога о њој немају никакво опитно познање. Добили су дар: неминовна је одговорност за његову употребу. Благовремена припрема за давање одговора крај ње је неопходна! Немарно и невешто владање тим Даром повлачи за собом најжалосније

последнице. Ономе ко Дар не употребљава по жељи и заповести Дародавца, ко не развије у себи благодат Крштења деловањем по јеванђелским заповестима, него таланат који му је поверен сакрије у земљу - то јест закопа и сахрани благодат Крштења, уништи у себи свако њено дејство, и потпуно се преда земаљским бригама и насладама њему се, дакле, на суду Христовом благодат Крштења одузима. Онај ко недостојно поседује благодат, бациће се у таму најкрајњу; онде ће бити плач и шкргут зуба (Мт. 25,30)... Крштење је - непоновљива Света Тајна. "Исповедам једно крштење за опроштење грехова" објављује православни Символ Вере. Као што рођење за живот (битије) може да се догоди једном, тако и рођење за нови живот (пакибитије) Крштење може да се саврши само једном. Као што се различите болести које човека могу да задесе након рођења, а које нападају, потресају и разарају сам његов живот, лече различитим лековима, који ослонац налазе у животној сили предатој заједно са животом, тако се и различита сагрешења, почињена након Крштења, лече покајањем, чија делотворност почива на благодати Духа Светога која је у човека засађена светим Крштењем, а састоји се у развијању те благодати, прекривене и пригушене сагрешењима. 2. 393-394

~ Л ~

ЛАЖ

- Лаж може да победи само тренутно, лажју се ништа озбиљно не може добити, јер она не даје снагу делу коме служи, него га слаби и поткопава. То је велика, највећа истина! Њу треба исписати златним словима! Њу треба да зна свако ко хоће правилно да управља собом, а нарочито онај ко хоће да правилно управља људима и друштвеним пословима. 6. 602

(в. КЛЕВЕТА, ПРЕЛЕСТЋ)

ЛАЖНО СМИРЕЊЕ

- Сујета и њена чеда - лажне духовне насладе што делују у души која није прожета покајањем стварају привид смирења Овај привид души замењује истинско смирење. Привидна истина која је зау зела дом душе, заграђује самој Истини све улазе у тај дом.

Умишљено смирење је најгрознији облик гордости. Гордост се тешко истерује чак и онда када је човек сматра за гордост; али како да је истера онда када му она изгледа као његово смирење? 1. 535-536

- Смирење не види себе као смирење. Напротив, оно у себи види велику гордост и труди се да пронађе све њене изданке; тек када пронађе изданке гордости, оно увиђа колико још много мора да тражи.

Лажно смирење себе види као смирење; смешно је и жалосно, како се оно теши тим варљивим и за душу погубним призором. 1. 534-535

(в. СМИРЕНОСЛОВЉЕ, СЕЋАЊЕ НА СМРТ, ПУТ ПОДВИЖНИШТВА, СТРАСТИ - Правилан однос према страстима)

ЛЕЊОСТ

(в. ОДНОС ПРЕМА СТРАСТИМА, ИСПОВЕСТЉ

ЛЕПОТА ТЕЛЕСНА

(в. УЛЕПШАВАЊЕ)

ЛИЦЕМЕРЈЕ

- Лицемерје је она врста греха која је нарочито противна познању Христа и хришћанству. Почетак обраћења Христу састоји се у познању сопствене грешности, сопственог пада: од таквог погледа на себе човек увиђа неопходност Искупитеља, и посредством смирења, вере и покајања приступа Христу. Али лицемер, који болује од људима слабо приметних страсти сујете, гордости, среброљубља, зависти, лукавства, злобе - и прикрива их лицемерјем и притворношћу, неспособан је, као што је и сатана неспособан, да призна себи да је грешник. Силом навике и добродетељи и страсти постају некако природне, па та ко и лицемерје услед навике постаје готово природна особина. Онај ко је обузет лицемерјем, у њему више не види порок погубан по душу, већ дела лицемерја савршава као дела правде. Душа лицемера болује од слепила: зато је Господ фарисеје и назвао безумнима и слепима (Мт. 23). Лицемер је онај несрећник, који је, по своје мишљењу, праведник кога је Бог одбацио: *Нисам дошао да зовем праведнике но грешнике на покајање* (Мт. 9,13). Овде су праведницима названи фарисеји, не зато што су они заиста били праведници, него зато што су сами себе сматрали за праведнике, до танчина испуњавајући обредне установе закона Божијег и газећи његову суштину, која се састоји у усмеравању ума и срца - читавог људског бића - према вољи Божијој.

Да би људе помирио са Богом, Господ им је даровао добродетељ - покајање. Како су тај духовни дар могли да приме они што су били потпуно задовољни собом, они што су у обећаном Месији очекивали првенствено војсковођу који обилним телесним даровима треба да овенча њихову ружну праведност, испуњену гордошћу и зломом? У своје помрачењу и гневу фарисеји су се чак хвалили неспособношћу за познање и прихватање Искупитеља: *Верова ли ко у Њега од главара или од фарисеја* (Јн. 7,48).

На ту неспособност за истинско Богопознање указао је и Господ: *Заиста вам кажем да ће цариници и блуднице пре вас ући у Царство Божије* (Мт. 21,31). Јавни грешник, грешник који је пао у смртне грехе,

грешник који је на себе навукао презир и мржњу људи, способнији је за покајање од тог умишљеног праведника, који је беспрекоран по свом спољашњем понашању, али је у дубини душе задовољан самим собом. Фарисејство је страшна болест људског духа, налик болести од које болује пали анђео, којом тај анђео чува свој пад за себе као какво благо. *Чувајте се* заповедио је Господ ученицима својим *квасца фарисејског, а то је лицемерје* (Лк. 12,1). Лицемерје је названо квасцем зато што оно, када се увуче у душу, продире у све мисли, у сва осећања, у сва дела људска, и постаје његов карактер, као његова душа.

Онај ко жели да се сачува од лицемерја треба, као прво, по заповести Господњој, да сва добра дела савршава *у тајности* (Мт. 6); по том треба да се одрекне осуђивања ближњег. Осуђивање ближњег је, према свесветом указивању Јеванђеља (Мт. 7,5), обележје лицемерја. Да не бисмо осуђивали ближњег, треба да се одрекнемо суђења о њему; зато је у јеванђелској заповести којом је забрањено осуђивање ближњег претходно забрањено суђење о њему. *Не судите, и неће вам се судити; и не осуђујте, и нећете бити осуђени* (Лк. 6,37). Људи себи најпре допуштају суђење о делима ближњих, а потом и нехотице падају у осуђивање. Немојмо посејати семе, па коров неће да никне; забранимо себи непотребно суђење о ближњима - и неће бити осуде. Овде ће се неко запитати: каква је веза између осуђивања ближњег и лицемерја? Та веза је очигледна Онај ко осуђује и понижава ближњег и невољно себе истиче као праведника, мада то можда изричито не каже или чак и не разуме. Сви смо ми грешници; и свако истицање себе као праведника, непосредно или посредно, јесте лицемерје.

Када се састајемо ради пријатељског разговора, често, ако не и увек, већи део разговора састоји се у просуђивањима о ближњем, у исмевању ближњег, у клеветању, понижавању и оцрњивању ближњег. Оштре речи теку као река; а као знаци одобравања, разлежу се смех и кикотање; у тим несрећним тренуцима самозаборава и самообма не наше душе се присаједињују особинама демона и опијају се отровом лицемерја. 4. 280-283 (в. ФАРИСЕЈСТВО, ОБРЕДИ, ПУЋ

ЛУКАВСТВО

- И данас се може видети да фарисеји прибегавају свакојаким досеткама како би њихова дела, која споља делују добро, што сјајни је блистала пред очима људи, а њихови злочини били оправдани политичком неопходношћу, маском праведности, мудрим опрезом, жељом да се допуштањем мањег зла спречи веће и другим оправдањима која тако обилно лију из срца испуњеног лукавством. 1. 418 (в. ДЕЛА, ОПРАВДАЊА, МОЛИТВА ИСУСОВА - КорисЋ

~ Љ ~

ЉУБАВ ДУХОВНА

• Све људе треба предати Богу. Томе нас учи и Црква; она каже: "Сами себе, једни друге и сав живот свој Христу Богу предајмо". Ко преда себе и све Богу, тај може да умре за свет, а без те смрти у човековој души не може да засија духовно оживљење. Ако останеш веран Богу и мртав за људе, онда ће се, кад дође време, у твојој души појавити духовна ризница и видећеш васкрсење своје душе дејством Духа. 6. 330

• Свету љубав према ближњем сачуваће онај ко са њим има општење Бога ради; сачуваће је и онај ко се Бога ради удаљава од таквог општења. Наша природа је повређена падом, њиме је повређена и наша природна љубав. Стога се за испуњавање услова свете љубави треба руководити не осећањима и склоностима срца, него заповестима Јеванђеља, свесветим заповестима Господа нашег Исуса Христа. Једна од тих заповести каже: *Ако ли те десна рука саблажњава, одсеци је и баци од себе; јер ти је боље да погине један од удова твојих него ли да све тело твоје буде бачено у пакао* (Мт. 5,30), то јест, ако неки човек, који ти је потребан и близак као твоја десна рука, наноси штету твојој души - прекини општење са њим. Такво поступање заповеда нам Законодавац савршене љубави. А маштања и осећања нашег палог срца лако могу да нас одвуку у пропаст! 6. 331

ЉУБАВ ПРИРОДНА

• Наша природна љубав повређена је падом; њу је потребно умртвити то заповеда Христос и из Јеванђеља поцрпили свету љубав према ближњем, љубав у Христу.

Пред Јеванђељем је безвредна љубав која настаје услед покрета крви и телесних осећања. Уосталом, какву би вредност та љубав и могла да има, када се приликом распаљивања крви заклиње да ће положити живот за Господа, а после неколико часова, када се крв охлади, куне се да Га не познаје? (Мт. 26,33,35,74).

Јеванђеље одбацује љубав која зависи од покрета крви, од осећања телесног срца. Пад је потчинио срце власти крви, а посредством крви и власти кнеза овога света. Јеванђеље ослобађа срце од тог ропства и насиља, и доводи га под руководство Духа Светога.

Дух Свети нас учи да свето љубимо ближњега. Љубав, запаљена и подстакнута Духом Светим представља огањ. Тим огњем гаси се огањ природне, телесне љубави, повређене падом у грех. "Ко говори да је могуће имати и једну и другу љубав, обмањује сам себе" рекао је свети Јован Лествичник.

Колико је пала наша природа! Онај ко је по природи способан да ватрено љуби ближњег, сада треба нарочито да принуди себе како би га

љубио на начин који заповеда Јеванђеље. Најватренија природна љубав лако се претвара у одбојност, у непомирљиву мржњу.

У каквим је ранама наша природна љубав! Како тешку рану на њој представљају страсти! Срце обузето страсима способно је за сваку неправду, за свако безакоње, само да би удовољило својој болесној љубави. Природна љубав пружа ономе ко љуби само земаљско, а о небеском и не размишља. Она ратује против Неба и Духа Светога, јер Дух захтева распињање тела. Она ратује против Неба и Духа Светога, јер се налази под влашћу лукавог, нечистог и погинулог духа. 1.121-122

• Погледај предмете твоје љубави: они ти се страшно допадају? Твоје срце је привезано за њих? Треба да их се одрекнеш.

Ово одрицање од тебе захтева Господ, Законодавац љубави, не зато да би те лишио љубави и љубљених, него да би ти, одбацивши телесну љубав, оскврњену примесом греха, постао способан за примање духовне љубави, чисте и свете, која је највише блаженство.

Онај ко је осетио духовну љубав, са гађењем ће гледати на телесну, као на наказно изопачење љубави.

Како човек да се одрекне предмета љубави, који као да су му прирасли за само срце? Реци за њих Богу: "Они су, Господе, Твоји; а ја - ко сам? Слабо и сасвим безначајно створење. Данас још лутам земљом и могу да будем за нешто користан својим љубљенима, а сутра можда ишчезнем са лица земље, и за њих постанем - ништа! Хтео ја то или не, смрт долази, долазе и друге околности, насилно ме одвајају од оних које сам сматрао својима, и они више нису моји. Они уствари нису ни били моји; постојао је некакав однос између мене и њих; заваравалући се тим односом, ја сам их називао и сматрао својима. Да су заиста били моји - заувек би ми припадали.

Створења припадају само Творцу: Он је њихов Бог и Владика. Дајем Ти Твоје, Господе мој: погрешно и узалуд присвајао сам их себи".

За њих је сигурније да буду Божији. Бог је вечан, свеприсутан, свемогућ, безмерно добар. Ономе ко је Његов, Он Сам је сигуран и најпоузданији Помоћник и Покровитељ.

Бог Своје даје човеку: и људи човеку постају своји - по телу привремено, а по духу заувек онда када Бог изволи да му подари тај дар.

Истинска љубав према ближњем заснована је на вери у Бога: она је - у Богу. *Да сви једно буду* обраћао се Спаситељ света Оцу Своме *као Ти, Оче што си у Мени и Ја у Теби, да и они у Нама једно буду* (Јн. 17,21).

Смирење и преданост Богу убијају телесну љубав. Она, дакле, живи умишљеношћу и неверовањем. Твојим љубљенима чини што можеш - оно што је корисно и што дозвољава закон; али увек их предај Богу, па ће се твоја слепа, телесна и нагонска љубав мало помало претворити у духовну, разумну и свету. А ако је та твоја љубав страствена и противзаконита, онда је одбаци као гадост.

Кад срце није слободно - то је знак страствености. Кад је твоје срце заробљено - то је знак безумне, греховне страсти.

Света љубав је чиста, слободна, сва у Богу. Она је деловање Духа Светога у срцу, по мери његовог очишћења.

Одбацивши непријатељство, одбацивши страственост, одрекавши се телесне љубави, задобиј љубав духовну: *уклони се од зла и чини добро* (Пс. 33,15). 1. 124-125

- Истинска љубав је строга и пошто се показује на делу, њој није потребна маска љубазности и додворавања, којима се обавезно прикрива самољубље како би обмануло ближње. 6. 678 (а СРОДСТВО, СТРАСТИ, ЧОВЕКОУГАЂАЊЕ)

ЉУБАВ ПРЕМА БОГУ

- Бога љуби онако како је Он заповедио да Га љубе, а не онако како самообманути сањари мисле да Га љубе.

Не падај у заносе, не доводи у покрет своје нерве, не распаљуј се материјалним пламеном, пламеном твоје крви. Жртва угодна Богу је - смирење срца, скрушеност духа. Бог се са гневом одвраћа од жртве која се приноси са умишљеношћу и гордим мишљењем о себи, макар то била и жртва паљеница.

Гордост покреће нерве, распаљује крв, буди машту, оживљава пали живот; а смирење умирује нерве, кроти покрете крви, уништава маштања, умртвљује пали живот, оживљава живот у Христу Исусу.

Хоћеш да се научиш љубави Божијој? Удаљи се од сваког дела, речи, помисли и осећања који су забрањени Јеванђељем. Својим непријатељством према греху, који је толико омражен свесветом Богу, покажи и докажи љубав према Богу. Сагрешења у која ти се догоди да по немоћи паднеш, одмах лечи покајањем. Али боље се труди да не допустиш себи та сагрешења, строгим бдењем над собом.

Хоћеш да се научиш љубави Божијој? Пажљиво у Јеванђељу изучавај заповести Господње и труди се да их на делу испуњаваш, труди се да јеванђелске добродетељи претвориш у своје навике, своје особине Ономе ко љуби, својствено је да тачно испуњава вољу онога кога љуби.

Савршенство љубави састоји се у сједињењу са Богом; напредовање у љубави повезано је да необјашњивом духовном утехом, насладом и просвећењем. Али у почетку подвига ученик љубави треба да издржи љуту борбу са самим собом и са својом дубоко повређеном природом. Зло које се сродило са палом људском природом и постало за њу закон, устаје и војује против Закона Божијег, против закона свете љубави.

Љубав према Богу заснива се на љубави према ближњем. Када у теби ишчезне злопамћење, онда си близу љубави. Кад твоје срце буде осећено светим, благодатним миром према читавом људском ро ду, онда си на самим дверима љубави.

Али те двери се отварају само Духом Светим. Љубав према Богу је дар Божији у човеку који је чистотом срца, ума и тела припремио себе за примање тога дара. Према степену припремљености бива и степен дара, јер Бог је и у милости Својој праведан.

Слушајући из писма да је наш Бог огањ, да је љубав огањ и осећајући у себи огањ природне љубави немој да помислиш да је то један те исти огањ. Не! Та два огња су у међусобном непријатељству и гасе се један другим.

Природна пала љубав распаљује човекову крв, покреће његове нерве, буди машту; света љубав хлади крв, умирује душу и тело, привлачи унутрашњег човека на молитвено тиховање, погружава га у опијеност смирењем и духовном сладошћу.

Многи подвижници који су природну љубав примили као Божанску, распалили су своју крв и машту. Стање распаљености веома лако прелази у стање бесомучности. Налазећи се у стању распаљености и бесомучности многи су сматрали да су испуњени благодаћу и светошћу, па су тако били несрећне жртве самообмане.

Тврдо знај да је љубав у Богу највиши дар Духа Светога, а човек само може да чистотом и смирењем припреми себе за примање тог великог дара, који мења ум, срце и тело.

Узалудно се трудимо, бесплодно и штетно, када тражимо да пре времена у себи откријемо узвишене духовне дарове: њих у своје време дарује милосрдни Бог онима који постојано, трпељиво и смирено испуњавају јеванђелске заповести. 1.127-130

- Неки кад прочитају у Светом Писму да је љубав најузвишенија међу добродетељима [врлинама], да је она - Бог, почињу да се труде како би истога часа у своме срцу развили осећање љубави и тиме прожимају све своје молитве, мисли о Богу и дела.

Бог се одвраћа од ове нечисте жртве. Он од људи захтева љубав, али истинску љубав, духовну и свету, а не измишљену, телесну, упрљану гордошћу и сладострашћем. Бога је немогуће другачије волети, него срцем очишћеним и освећеним Божанском благодаћу. Љубав према Богу је дар Божији, она се излива у душе истинских слугу Божијих деловањем Духа Светога. Напротив, она љубав која спада у наше природне особине, налази се у стању повређености грехом које обухвата читав људски род, целокупно биће сваког човека, све особине сваког човека. Узалуд ћемо стремити служењу Богу и сједињењу са Богом том љубављу! Он је свет и почива само у светима. Он је независан - бесплодни су људски напори да прими Бога у себе, када нема благовољења Божијег да обитава у човеку, иако је човек богосаздани храм, створен са циљем да Бог обитава у њему. Тај храм се налази у стању жалосне запуштености и пре но што буде освећен потребна му је обнова.

Превремена тежња човекова да развије у себи осећања љубави према Богу већ представља самообману. Она ће одмах удаљити човека од правилног служења Богу и довести до различитих заблуда, а окончаће се повредом и погибијом душе. 2. 52-53

- Степен наше љубави према Богу нарочито јасно видимо приликом молитве, која служи као израз ове љубави и у отачким делима је сасвим правилно названа огледалом духовног напретка. Када приликом молитве стално упадамо у расејаност - то служи као показатељ да се наше срце налази у ропству земаљских страсти и брига које му не допуштају да се у потпуности устреми ка Богу и пребива са Њим. Пажљива молитва показује да је наше срце раскинуло нити привезаности за свет те да се стога већ слободно усмерава ка Богу, да се приљубљује уз Бога, да се навикава на Бога. Прелазак са расејане на пажљиву молитву, или од љубави према свету ка љубави према Богу захтева много времена, много труда и напора, много помоћи. Потребна је помоћ поста, потребна је помоћ целомудрености и чистоте, потребна је помоћ нестицања, помоћ вере, смирења, милости, помоћ Божанске благодати. Уз заједничко дејство свих поменутих потпора срце успева да се отргне од љубави према свету; ослобођен невидљивих окова пада и огреховљености, човек се читавим својим бићем устремљује ка Богу. Познавши узвишеност и блаженство тог стања, он се труди да што чешће пребива у њему. Љубав Божија му опитно доказује своје присуство у њему, а он своју љубав према Богу доказује пажљивом и постојаном молитвом, која није разбијена помислима о предметима и делима пролазног света. 4.260-261 (в. ДОБРОДЕТЕЉИ)

ЉУБАВ ПРЕМА БЛИЖЊЕМ

- Из учења отаца знамо да постоје две врсте љубави према ближњем: љубав природна и љубав јеванђелска, или у Христу. Природна је у нама засађена приликом стварања, те стога постоји у сваком човеку. Она је, као и друга добра својства, повређена падом, или пра родиташским грехом; зато је у сваком човеку подвргнута већим или мањим, краткотрајнијим или дуготрајнијим променама. Христос, Ко ји је на чудесан начин исцелио све наше недуге, исцељује и повређе ну љубав: Он заповеда да у људима љубимо Њега Господа. Тиме љубав узводи на највиши степен ревности, дарује јој чистоту, духовност, светост и пламеном љубави у Христу гаси хаотични и димни пламен телесне љубави која је помешана и састављена од имагинарне, непостојеће насладе и жестоког, убиственог мучења. Осећање духовне љубави водило је перо светог Јована Лествичника када је написао: "Љубав према Богу гаси љубав према родитељима и другима блиским по телу; онај ко каже да има и једну и другу љубав, обмањује себе". Он је такође рекао: "Ватра се ватром гаси, то јест телесна љубав Божанском љубављу". Када пажљиво погледамо себе, с

Божијом помоћу увидећемо да у најбољем случају имамо природну љубав, а јеванђелску тек треба да стекнемо. 6.153

Указуј поштовање ближњем као образу Божијем - поштовање у души, невидљиво за друге, које је очигледно само твојој свести. Нека твоје деловање тајанствено одговара твојем душевном расположењу.

Указуј поштовање ближњем не правећи разлику према узрасту, полу, сталежу и у твојем срцу постепено ће почети да се јавља света љубав.

Узрок те свете љубави је - не тело и крв, не чудна привлачност, него - Бог.

Они који су лишени славе хришћанства, нису лишени друге славе добијене приликом стварања: да су - образ Божији.

Ако образ Божији буде бачен у страшни адски плам, ја и тамо треба да га поштујем.

Шта ме се тичу пламен и ад! Тамо је по суду Божијем гурнут образ Божији; моје је да сачувам поштовање према образу Божијем и да тиме себе сачувам од ада.

И слепом, и губавом, и умно поремећеном, и детету на грудима, и разбојнику, и незнабошцу укажи поштовање као образу Божијем. Шта се тебе тичу њихове слабости и недостаци! Пази на себе, како ти не би имао недостатак у љубави.

Укажи поштовање Христу у хришћанину, Христу Који нам је за поуку рекао и опет ће рећи приликом решавања наше вечне судбине: *Кад учинисте једноме од ове Моје најмање браће, Мени учинисте* (Мт. 25,40).

Обраћајући се својем ближњем, имај на уму ову изреку Јеванђеља и постаћеш миљеник љубави према ближњем.

Миљеник љубави према ближњем улази њоме у љубав према Богу.

Али ако мислиш да љубиш Бога, а у твојем срцу живи непријатељско расположење макар и према једном човеку, онда се налазиш у жалосној самообмани.

Ако ко рече: Љубим Бога - вели свети Јован Богослов - а мрзи брата свога, лажа јв... И ову заповест имамо од Њега: Који љуби Бога, да љуби и брата свога (1. Јн. 4,20-21). 1. 125-126

- За понижавањем ближњег следи губљење љубави. Губљење љубави је обележје примања демонских помисли, као што је обележје примања семена благодати - умножавање љубави према ближњем. 6. 225

- Преподобни авва Доротеј, говорећи о љубави према ближњем, пореди подвижнике Христове са линијама које иду од обода круга према његовом центру... Што су ближе центру, то су ближе једна другој. И подвижници Христови, што се више приближавају Богу, то су ближе један другоме у истинској љубави. 6. 429-430

- Јеванђеље заповеда љубав према непријатељима: свети оци хвале љубав која је према свима једнака. Зар љубави према ближњем не треба

да буде страшно свако прављење разлике? Ето о чему сада хоћу да вам говорим. Хтео бих да вам о том предмету кажем не моју, него Божију реч: нека ми милосрдни Бог подари ту реч.

Разумем само ону љубав, која делује по свештеним заповестима Јеванђеља, у његовој светлости, љубав која је и сама - светлост. Другу љубав не знам и не признајем. Љубав коју уздиже свет, коју људи сматрају за своју, запечаћена је падом и није достојна да се назове љубављу: она је изопачење љубави. Зато је тако непријатељски расположена према светој и истинској љубави.

Истинска, света љубав према Богу и ближњем јасно је представљена у јеванђелским заповестима. Њено исправно и непорочно де ловање показује се кроз испуњавање јеванђелских заповести. *Ко Мене љуби* рекао је Господ *заповести Моје држи*. У таквој љубави не може бити ни маштања, ни телесног жара, јер почетници извршавају Христове заповести уз присилу над собом, уз такву присилу да се она назива распећем, а они који су унапредовали и осетили осећеност благодаћу, извршавају их уз снажан осећај мира Христовог. Мир Христов је некакав фини духовни хлад; када се разлије по души, душа пребива у узвишеном ћутању, у свештеном мировању.

Но, исто то Јеванђеље заповеда да будемо опрезни са непријатељима својим и да им не верујемо. *Ето, Ја вас шаљем* рекао је Господ Својим ученицима *као овие међу вукове. Будите, дакле, мудри као змије и безазлени као голубови! А чувајте се од људи јер ће вас предати судовима и по синагогама својим тући ће вас... И сви ће вас мрзити због имена Мога* (Мт. 10,34-36). Дакле, само Јеванђеље препоручује опрезност у односу према непријатељима и, по могућству, мудро опхођење са њима. Непријатељство производи дух света; оно често долази на место телесне љубави. Али и сама телесна љубав веома је налик на непријатељство. Само потомак старог Адама способан је за телесну љубав и непријатељство; и што је у њему живљи стари човек, то снажније делују болести којима је пад поразио љубав: непријатељство, завист, љубомора, телесна љубав. Слуга Христов не може да буде ничији непријатељ.

Видите како нам Јеванђеље прописује љубав према непријатељима - не слепу, не неразумну, него освећену духовним расуђивањем. Љубав је - светлост; слепа љубав - није љубав. Слично треба рећи и о љубави према пријатељима. Јеванђеље заповеда да то буде љубав у Христу, како би Христос био љубљен у ближњем, а ближњи љубљен као створење Божија Услед те љубави у Богу и ради Бога, свети угодници Божији имали су љубав једнаку према свима, а љубили су нарочито оне који су живели благочестивим животом, као што је рекао пророк Давид: *Веома сам поштовао пријатеље Твоје, Господе*. Ученици су осећали већу наклоност према оним наставницима у којима су видели нарочито обиље духовног

познања и других духовних дарова. Наставници су више љубили она своја духовна чеда код којих су уочавали нарочиту бригу према добродетељима и нарочито деловање благодати Божије. Таква љубав, која одаје дужно поштовање људима према степену њихове побожности, уједно је и према свима једнака, јер је у Христу и у свима љуби Христа. Један сасуд прима више тог духовног блага, а други мање. Али благо је једно! 6. 449-453

- Љубав хришћанина према Богу је љубав према Христу (1. Јн. 2,23), а љубав према ближњем је љубав према Христу у ближњем: заволевши ближњег, заволевши га у Господу, то јест по заповестима Господњим, ми стичемо љубав према Христу, а љубав према Христу је љубав према Богу. Савез љубави Божије са љубављу према ближњем најбоље је представљен у посланицама светог апостола и јеванђелисте Јована Богослова. Према његовом учењу, немогуће је завоleti Бога, а да се претходно не заволи брат. Љубав према брату састоји се у испуњавању заповести Господњих у односу на њега (2. Јн. 1,6).

Исто учење објављује и свети наставник монаштва, преподобни Антоније Велики, који је говорио: "Од ближњег зависе и живот и смрт (душе). Добијајући брата, добијамо Бога; саблажњавајући брата, грешимо против Христа". Преподобни Јован Колов, један од највећих отаца египатског Скита, рекао је: "Не може се подићи дом ако се почне одозго, него градњу треба започети од темеља и подизати увис". Упитали су га: "Шта значи темељ". Одговорио је: "Темељ је наш ближњи: треба да га задобијемо и почнемо од њега. На њему почивају све заповести Христове". Преподобни Марко Подвижник: "Не могуће је спасити се другачије, него кроз ближњег". Слично расуђују и уче сви Свети Оци; то је опште хришћанско учење, учење Цркве, учење Христово.

Обрати пажњу на задобијање љубави према ближњем, као на основ твога живота... Заволи ближњег према упутству јеванђелских заповести - никако не према страсти твога срца. Љубав коју је Бог засадио у нашу природу повређена је падом и не може исправно да делује. Никако јој не допуштај да делује! Њено деловање лишено је непорочности и мрско Богу, као оскврњена жртва! Плодови њеног деловања су погубни и убиствени за душу. Ближњег заволи на следећи начин: не гневи се на њега и не злопамти; не дозвољавај себи да говориш ближњем било какве прекорне, увредљиве, подсмешљиве или заједљиве речи; чувај мир са њим колико год можеш; смиравај се пред њим; не свети му се ни директно ни индиректно; у свему у чему можеш да мупустиш -пусти му; одучи се од противречења и спорења, одбаци их као обележја гордости и самољубља; говори добро о онима који те оговарају; за зло плати добрим; моли се за оне који ти приређују различите патње, увреде, искушења и гоњења (Мт. 5,21-48). Никако, ни под којим изговором, никога неосуђуј, чак и не суди ни о коме је ли добар или лош,

имајући пред очима оног јединог лошег човека за кога треба да одговараш пред Богом - себе. Према ближњима поступај онако како би желео да поступају према теби (Мт. 7,1 12). Из дубине срца отпуштај и праштај људима њихова сагрешења против тебе, како би и Отац Небески теби опростио твоја безбројна сагрешења, твој страшни греховни дуг, који може заувек да те гурне и затвори у адске тамнице (Мт. 18,23-35). Немој да се везујеш, нарочито не блудном страшћу, за твога ближњег; под ближњим се подразумева не само мушки, него и женски пол. Ако пак устрељен ђаволом стрелом ипак неочекивано будеш заражен, немој да клонеш духом, знајући да ми у себи носимо способност да се заразимо свакојаким страстима, што се догађало и великим светитељима; из све снаге се потруди да се излечиш. На крају: не повређуј свога брата многоречитошћу, празнословљем, блискошћу и слободним опхођењем с њим. Тако се држи у односу према ближњем, па ћеш наћи и задобити Богом заповеђену и Богу угодну љубав према њему; њоме ћеш себи отворити улаз у љубав Божију. 5. 87-89 (в. БЛИ ЖЊИ, ПРОМИСАО)

ЉУБАВ ПРЕМА НЕПРИЈАТЕЉИМА

•Срце које је заражено злбом и неспособно за љубав према непријатељима заповеђену Јеванђељем треба лечити оним средствима на која је указао Господ: треба се молити за непријатеље, и никако их не осуђивати и не оговарати, него говорити добро о њима, а по могућству и чинити им добро. Та дела гасе мржњу када се распали у срцу, држе је стално обузданом и значајно је слабе. Но, потпуно искорењивање злобе савршава се Божанском благодаћу. 1. 510

•Вером су свети задобили љубав према непријатељима; око ума, просвећено вером, неуклоњиво гледа у Бога и Његов Промисао, приписујући том Божанском Промислу све спољашње догађаје.

Душа прима искушења као лечење својих болести и благодари Лекару - Богу. Када се искушења посматрају тако, онда људи и друга оруђа искушавања остају по страни, као средства. Нема против њих ни злобе, ни непријатељства! Душа која прославља Саздатеља и благодари Небеском Лекару опијена неописивим осећањима почиње да благосиља оруђа свога излечења. 1. 176

•Немој да замрзиш ни онога ко те клевете, ни онога ко ти се руга, ни пљачкаша, ни убицу: они те распињу са десне стране Богу, по недокучивом Промислу Божијем, како би ти, од срца и убеђено, у молитви Господу могао да кажеш: "Оно што сам заслужио по делима примам, сети ме се Господе у Царству Твоме". Неволе које се пуштају на тебе треба да схватиш као своју неисказиву срећу и доказ Богоизабраности, па да се најтоплијом молитвом помолиш за своје добротворе, за оне преко којих добијаш ту срећу и чијим рукама биваш отргнут од света и умртвљен за њега, чијим се рукама узносиш Богу.

Осети милост према њима, сличну оној милости коју према несрећном човеку што се дави у гресима осећа Бог, Који је Сина Свога предао као искупљујућу Жртву за створења непријатељски расположена према Творцу, знајући да ће се та створења већином подсмевати овој Жртви и да ће је пренебрегавати. Таква милост, која се простире до љубави према непријатељима и излива се у сузним мољењима за њих, доводи до опитног познања Истине. 2. 223

• Свети Макарије Велики каже: "Благодат тако делује, и умирује све силе и срце, да душа од велике радости (милости) постаје налик незлобивом детету, и човек више не осуђује ни Јелина, ни Јудеја, ни грешника, ни мирјанина, него у себи чистим оком гледа на све и радује се целом свету, из све снаге жели да поштује и љуби и Јелине и Јудеје". "Чистота срца - рекао је Исак Сиријски гледа Бога; она сија и цвета у души не од људског учења, него зато што не види злобу људску". Човек ни злобу својих ближњих неће видети онда када читав његов однос према ближњем буде прожет милошћу према њему. 2.408-409 (в. МОЛИТВА ЗА НЕПРИЈАТЕЉЕ, ЉУБАВ ПРЕМА БЛИЖЊЕМ)

ЉУБАВ ПРЕМА СВЕТУ

• Они који љубе свет, за време земаљског живота Богочовековог, своје злочине крунисали су одбацивањем Христа и богоубиством (Мт. 23,32); а у последња времена света крунисаће их примањем антихриста и одавањем божанске почести њему (Јн. 5,42). Страшна је љубав према свету! Она се на неприметан начин увлачи у човека, а када се увуче, постепено постаје његов сурови и неограничени господар. Људи су се постепено припремили и стекли душевно расположење способно за богоубиство; и сада се постепено припремају, стичући расположење и карактер који су у стању да приме антихриста (2. Сол. 2,7). 5. 308 (а СВЕЂ ЉУДСКИ РОД

• Земља је долина изгнанства, долина непрекидног нереда и метежа, долина привременог страдалничког пребивања бића која су изгубила своје првобитно достојанство и обитавалиште, бића која су изгубила здрав разум. На безбројне начине људи страдају у тој мрачној и дубокој долини! Страдају и под теретом сиромаштва, и у обиљу богатства; страдају у убогим страћарама и велелепним царским дворима; страдају од спољашњих несрећа и од тог страшног растројства којим је погођена природа сваког човека у њему, којим су погођени и душа и тело његови, којим је изопачен и заслепљен његов ум. 2. 97-98

• Људски род је - ред палих бића. Земља је предворје ада са почетним казнама за преступнике. Спаситељ ју је учинио предворјем Раја. 6. 405 (в. ЖИВОТ ЗЕМАЉСКИ)

~ М ~

МАЛОДУШНОСТ

(в. ВЕРА, СЛАВОСЛОВЉЕ, СТРАСТИ - Однос према страстима)

МОНАСТИР

• Ми и ступамо у манастир зато да бисмо открили страсти које скривено живе у нама и однос наше природе према духовима злобе, којима се она добровољно потчинила. Зато раскидамо окове света, на пуштамо људско друштво, рођаке и имање, да бисмо сагледали наше унутрашње окове и да бисмо их покидали десницом Господњом. 1. 344

• Несрећа је нашег времена... да се многи који долазе у манастир баве само земним стварима и живе далеко од монашког циља и монашког начина живота: поврх тога, они својим примером и утицајем потресају и друге неутврђене. Шта да се ради? Таква ситуација је заиста једна. Али и ту јадну ситуацију треба препустити вољи Божијој и из свег срца признати да ми друго и не заслужујемо; а да заслужујемо, праведни и милосрдни Бог би нам свакако то даровао. Таква размишљања души која истински тражи Бога пружају мир и спокојство: јер Реч Божија нам је одредила да душевно спокојство налазимо једино у смирењу и самоукоревању. 6. 335.

• Манастирски живот открива човеку његове слабости. 6. 735

• Због туге не треба ићи у манастир. У манастир се може ступити само по призивању. Сви, колико их знам, који су ступили у манастир због некаквих спољашњих околности, а не по призивању, бивају веома непоуздани, и неминовно остављају манастир уз велике непријатности и за манастир и за себе. 6. 134

• Живот у манастиру без искрене жеље да се живи монашки, и стога уз удаљавање од оног понашања које захтевају правила Светих Отаца, може да послужи само на штету и да онога које је на такав живот приморан доведе до најжалоснијих последица. 6. 752

• Шта да се ради? Данашње време је такво, да није само у вашем манастиру неред због губитка истинског поимања смирења и благочешћа по Богу. Ако Бог трпи такав неред, онда тим пре треба да трпимо ми. А невоље у које западамо услед тог нереда, послужиће нам уместо истинског делања, јер монасима последњих времена је заповеђено да се спасавају невољама. 6. 829

МАШТАЊЕ

(в. МИРЈАНИ ДЕЛАЊЕ, МОЛИТВА, БРИГА, ПРЕЛЕСТ, ЧИТАЊЕ СВЕТИХ ОТАЦА)

МЕСО

• Обавезно једи говеђу супу и другу месну храну која је потребна твоме телу. Црква је одредила извесне периоде за уздржавање од месне

хране зато да непрестана употреба те хране не би прекомерно распаљивала тело, како би се оно током поста на биљној храни хладило и како би постајало лакше, а не зато што употреба месасадр жи нешто само по себи грешно или нечисто. (в. ПОСТЪ

МИЛОСРЂЕ

• Испитујући милосрђе које је заповедио Господ, видим и несагледиви бездан и висину која измиче погледима; Он нам је заповедио: *Будите дакле милостиви, као и Отац ваш што је милостив* (Лк. 6,36). Да бисмо испунили ту заповест, потребно је да постанемо онолико милосрдни, колико је милосрдан бесконачно милосрдни Господ. *Широка је, Господе, заповест Твоја веома!* (Пс. 118). Ко ће моћи да је и на делу сасвим испуни? Осим онога ко је, понесен Духом Твојим Светим, оставио малој деци својствен неспретан и спор ход стазом заповести Твојих - и почиње да циновским корацима граби њоме, више да лети него да хода, да лети на крилима Духа. Но ја, грешник, мрачни грешник, како год погледам у себе увек видим помешаност добра са злом коју је људском роду донео његов праотац, који је дрско и грешно окусио са дрвета познања добра и зла. Ја људима делујем милосрдан. Али кад тачно погледам себе, кад истражим себе, проналазим само глупу маску милосрђа. У мени је милосрдна сујета; у мени су милосрдне страсти; у мени је милосрдна користољубивост; у мени је милосрдна крв; али да ме на милосрђе покрене заповест Христова, чиста и света - то у себи не налазим. Кад се пак ја, мрачни грешник, накратко пренем и пожелим да будем милосрдан, сходно заповести Христовој, онда видим како треба да учиним тешко насиље над својим срцем. Света заповест показује слабост мога срца и њоме убеђен ја схватам да сам, мада по природи милосрдан, у односу на Јеванђеље заправо немилосрдан и човекомрзац. Моје срце пристаје да буде милосрдно по покретима крви; али да буде милосрдно по заповести Христовој, то је за њега распеће.

Тако, видећи себе и поредећи своје стање са оним које је Јеванђеље одредило за ученика Христовог, налазим да иако имам природно расположење за милосрђе, не треба да поверавам себе том природном расположењу, него треба да га умртвљујем. Обавезан сам да принудим себе на милосрђе сходно заповестима Јеванђеља, чак и ако је то повезано са насиљем на срцем које у себи носи свим људима заједничку заразу греха. Природно милосрђе, као производ тела и крви, не може да представља богоугодну добродетељ. И не само то! Оно је у непријатељству са јеванђелским заповестима! Ради његовог умртвљења донет је на земљу јеванђелски мач. Они који су вођени природним милосрђем пребивају у мраку, под утицајем љутог и све злобног кнеза овога света.

Господ, Спаситељ света, у време свога пребивања на земљи, саопштио је једном својим ученицима како треба да иде у Јерусалим, да тамо много

пострада, буде убијен и у трећи дан да васкрсне. Тада је врховни апостол, свети Петар, покренут природним милосрђем, почео је да противречи Господу. *Боже сачувај, Господе!* рекао је он *То неће бити од Тебе!* На ову изјаву природног саосећања и милосрђа Господ је светом Петру одговорио: *Иди од мене сатано! Саблазан си ми, јер не мислиш што је Божије него што је људско.* Зар је у устима Богочовека реч "сатано" била само прекор? Сачувај Боже од таквог Богохуљења! Овом речју Господ показује да се мисли и осећања палог човека налазе под влашћу сатане, мада наоко делују добра; човеково деловање према поривима његовог срца слива се уједно са деловањем сатане. Толико је наша природа повређена страшним падом! Тада, прича даље Јеванђеље, Исус рече ученицима Сво јим: *Ако ко хоћв за мног ићи, нека се одрекне себе, и узме крст свој и за мног иде. Јер ко хоће живот свој да сачува, изгубиће га; а ко изгуби живот свој Мене ради, наћи ће га.* Треба умртвити то милосрђе које потиче од крви; треба тражити милосрђе чији је узрок и извор - светла и света заповест Христова; она је - Дух, она је - живот вечни. 6. 180-182 (в. МИЛОСТ)

МИЛОСТ

- Оци су рекли: "Ко хоће кратким путем да дође до Царства, он нека у своје срце усади милост". Милошћу су се преподобни оци наши уподобили Богу, милошћу су носили људске слабости. 6. 206

- Савршенство хришћанске добродетељи, па стога и људске у обновљеној природи, јесте благодатно Богоподражавајуће милосрђе, које се у хришћанину производи развијањем Божанске благодати која му је дата на крштењу и одгајена заповестима. Од таквог милосрђа јавља се духовна чистота; она се храни и живи њиме. Преподобни Исак Сиријски на питање: "Шта је чистота?" одговара: "Чистота је - срце испуњено милошћу према сваком створењу". На питање: "Шта је милостиво срце?" овај велики учитељ монаха је рекао: "То је изгарање срца због сваког створења, због људи, птица, животиња, демона - једном речју, због свега створеног. Од сећања на њих и када их посматрају очи милостивог лију сузе, због обилне и силне милости која је завладала срцем. Услед сталног трпљења његово срце постало је као срце детета и не може да буде равнодушно кад чује или види било какву невољу или чак и најмању патњу којој је неко створење изложено. Стога свакога часа приноси молитву праћену сузама за бесловесне, и непријатеље истине, и оне који га мрзе да буду сачувани и да се очисте". 2. 407-408 (в. МОЛИТВА ГОСПОДЊА, ОСУЂИВАЊЕ, РЕВНОСТ)

МИЛОСТИЊА

- Милостиња веома помаже упокојенима, децу због тога благосиља Бог, а и њихова савест биће мирнија. 6. 679 (в. ИМАЊЕ, БО ГАТСТВО, ГРЕСИ СМРТНИ, ДОБРОЧИНСТВО, СМРТ)

МИР БОЖИЈИ

- Мир Божији је - удео светих Божијих; посредством светог мира хришћанин који је прешао стазу покајања мири се са Богом, са свим околностима, са свим ближњима и са самим собом; он постаје син Божији по благодати (Мт. 5,9).

Мир Божији праћен је очигледним присуством Духа Светога у човеку; он је - дејство, плод Духа Светога.

Онај ко је стекао мир Божији у себи, способан је и за друга коначна блаженства: за добродушно трпљење, са радошћу, срамоте, клевета, прогонстава и свих других искушења.

Онај ко је стекао мир Божији не плаши се спољашњих узнемирења: на тасовима његовог срца благодатна утеха уништила је сву вредност онога што је на земљи велико и сладосно, као и сву тежину онога што је на земљи болно и горко. 1. 520-521

- Благодатни мир Христов, којим се подвижник уводи у чисту молитву, у потпуности се разликује од обичног, спокојног и пријатног људског расположења: уселивши се у срце он окива узнемирујуће покрете страсти и уклања страх не удаљавањем онога што је страшно, него блаженим и одважним стајањем у Христу, при чему страшно није страшно, како је и Господ рекао: *Мир вам остављам, мир Свој дајем вам; не дајем вам га као што свет даје. Нека се не збуњује срце ваше и нека се не боји* (Јн. 14,27). У миру Христовом скривено живи таква духовна сила, да он њоме гази сваку земаљску патњу и искушење. Ова сила се позајмљује од Самог Христа: *У Мени мир имате. У свету ћете имати жалост; али не бојте се, Ја Сам победио свет* (Јн. 16,33). Призван срдачном молитвом, Христос шаље у срце духовну силу која се назива миром Христовим, која је умом недокучива, речима се не може описати, а на несхватљив начин схвата се једино блаженим опитом. *Мир Божији, говори апостол хришћанима који превазилази сваки ум, сачуваће срца ваша и мисли ваше у Христу Исусу* (Фил. 4,7).

Таква је сила мира Христовог. Он *превазилази сваки ум*. То значи: он надвисује сваки ум створења и ум људски, и ум Анђела светлости, и ум палих анђела. Он, као дејство Божије, ауторитативно и Божански управља помислима и осећањима срца. Приликом његовог појављивања беже све демонске помисли и осећања која од њих зависе, а људске помисли, заједно са срцем, ступају под његову свесвету управу и руководство. Од сада он постаје њихов цар и чува их, то јест пази да буду недодирљиви за грех, у Христу Исусу. То значи: он мисли непрестано држи у јеванђелском учењу, просвећује ум тајанственим тумачењем тога учења, а срце храни хлебом насуштним који силази са неба и даје живот свима који се њиме причешћују. Свети мир, приликом обилног дејства свога, наводи ћутање на ум и привлачи душу и тело да у највећем блаженству окусе од њега. Тада се прекида свако кретање крви, сваки њен

утицај на стање душе: настаје велика тишина, у читавом човеку осећа се некаква фина студен и чује се тајанствено учење.

Хришћанин који је прожет светим миром и кога тај мир чува постаје недодирљив за противнике; он је приљубљен уз наслађивање миром Христовим и опијајући се њиме заборавља не само на греховне насладе, него уопште на све земаљско, и телесно, и душевно. Исцељујући напитака! Божански лек! Блажена опијеност! Тачно тако: како би другачије могао да изгледа почетак обнављања човека, ако не као благодатни осећај мира, којим се саставни делови човека, разједињени грехом, опет сједињују у једно! Без тог претходног дара, без тог сједињења са самим собом може ли човек да буде способан за било какво духовно, Божанско стање, које гради свеплаги Дух Свети. Може ли се у разбијеној посуди, пре но што она буде поправљена, било шта похранити?

Осећај мира у Христу, као и свих благодатних дарова уопште, почиње да се пројављује пре свега на молитви, као на оном делању током кога подвижник побожношћу и пажњом бива понајвише припремљен за примање Божанских утисака. Касније, када на извештан начин постане нешто што хришћанину припада, он га стално прати, стално га и свуда подстиче на молитву која се савршава у одаји душе, указујући издајека на духовне непријатеље и клеветнике, одбијајући их и поражавајући својом свемоћном десницом. 2. 221-222

• Мир Христов је извор непрестане умне, срдачне, душевне, благодатне, духовне молитве - молитве која се деловањем Духа Светога приноси из читавог људског бића; мир Христов је постојани извор благодатног смирења Христовог које надвисује људски ум. Неће погрешити онај ко каже да је благодатна молитва - благодатно смирење, и да благодатно смирење јесте непрестана молитва. 2. 226

• Не само *тело*, него и *крв* неће наследити Царство Божије. Но, будући да је Царство Божије у нама, из тога треба да закључимо следеће: док год се у нама осећања срца буде и бивају праћена покретима крви, дотле смо далеко од духовног дејства које потиче од Бога. По духовном, Божанском дејству крв умукне и настаје "тишина велика". У душу се спушта тај свети мир који превазилази сваки ум и није својствен нашој палој природи, него је дарован и дарива се од Господа. Он у ум, срце и тело слуге Христовог излива свештено спокојство, сједињујући та три дела у једно и изводећи их пред Христа, погружене у бездан смирења, доведене у стање "у Христу". То стање припада обновљеној природи. 6. 254-255

• Мир Христов који *превазилази сваки ум* и сједињује у једно човека расеченог грехом, мир Христов који читаво наше биће испуњава недокучивом силом и небеском сладошћу почиње да се спушта у душу онда када се она очисти од страсти чувањем заповести Христових и благочестивим подвигом. Да бисмо сачували мир Христов у себи, да

бисмо га обилно окусили, да бисмо се њиме изменили од старог у новог човека - неопходна је усамљеност. Благо остављено покрај пута нужно мора бити покрадено и разграбљено.

Силян је мир који потиче од дејства Духа Светога. Ко може да се супротстави његовом утицају? Пред њим беже страсти; од његовог дејства ум и срце се селе на небо. Човек се у свему мири са Богом. Она као да почиње да плови неизмерним пространством духовног мира и схвата да је *заповест* Божија *широка веома*. Мир Христов је усавршио мученике и преподобне; он хришћанина ослобађа власти тела и крви, он истрже греховну страну из душе и тела, он уништава насилни утицај демона на душу и тело, и у хришћанина уводи особине Христове кротост, смирење, благод. Душа која је осетила те особине почиње да осећа чудесно спокојство залог и зачетак вечног покоја праведних у насељима вечног блаженства. б. 419-420

МИР ДУШЕВНИ

- Знај да се човек, када се налази изван стања мира, налази у неправилном стању према закону Христовом, у стању самообмане и заблуде, у стању служења идолима. б. 273

- Без Божије помоћи и благодати нико од људи није у стању да се супротстави невидљивим нападима који се одигравају у његовом срцу и производе душевну буру. У душевним бурама помажу молитва и читање речи Божије, али ни помоћу њих човек не може брзо да се суочи са собом, не може брзо да стигне у пристаниште ненарушивог спокојства, јер наша пала природа споро усваја Божанске мисли и осећања, вера споро постаје жива. Од живе вере у Бога рађа се потпуна покорност Богу, а од покорности Богу - мир помисли и спокојство срца. б. 466 (в.УЗНЕМИРЕНОСТ)

МИРОПОМАЗАЊЕ

(в. СПАСЕЊЕ)

МИСАО

- Пребивајте у пристаништу истине. Непријатељ људског спасења труди се да различитим привидима истине измами нашу мисао из тог пристаништа. Он зна колико је моћна ова замка, јер неискусном оку делује неважно; ум к њој бива привучен знатижељом и великим, звучним именом којим је пропаст обично прикривена. Баш као што лаковерну и радознаду птичицу намами храна посута испод замке и она заувек заврши у скупеном кавезу. Лажна мисао је погубна: она у душу доноси помраченост, самообману и чини је заробљеницом кнеза овога света. *Истина ће вас ослободити* рекао је Спаситељ. Очигледно је да лаж лишава слободе и потчињава власти кнеза овога света. Желим да будете слободни, да поглед ваше душе буде чист и светао, како би ваш разум био прожет светлошћу истине и како би благодатном светлошћу зрачио на читав ваш живот, на сва ваша дела. *Ако око твоје буде светло* рекао

је Господ *онда ће и читаво тело твоје бити светло*. Треба чувати ум! Потребно је да он непрестано пребива у истини. Желим вам то искрена срца! Желим вам то од срца које боли! А боли зато што су у данашње време ретки, веома ретки они који остају у истини, они који су приклонили ум и срце под благи јарам и лако бреме, они који су се у крајњој простоти и покорности потчинили Христу и Његовој светој Цркви. *Чувајте се обмане безаконика!* вели свети апостол Петар. Клоните се широког пута, којим иду готово сви! 6. 428-429

- Хтео бих да схватите како је важно да се пази на начин свога размишљања, на свој разум. Човек се стално руководи начином свога размишљања: то је наша светлост. Веома пажљиво треба да бдијемо над нашом светлошћу да не би постала тама, лажна светлост, која предмете показује не на њиховим местима и у њиховом облику, него једне уместо других. *Пази, дакле, да светлост која је у теби не буде тама* (Лк. 11,35). Потребно је да наш начин размишљања буде прожет истином. Осим Христа, ја не схватам и не познајем другу Истину. И нису ли слепци они, ко год били, који у тренутку док Христос стоји пред њима у страшној узвишености Свога смирења, питају: шта је Истина?

Обратите пажњу на моје речи! Молим вас, преклињем! Преклињем ради вашег спасења. Људи обично мисли сматрају за нешто неважно: зато их и прихватају олако. Али од прихватања неправилних мисли рађа се свако зло. Мисао је налик кормилу брода: од невеликог кормила, од неугледне даске која се вуче за бродом, зависи кретање и у великој мери судбина читаве те огромне машине. *Мисао преподобна чуваће те* (Прич. 2,11) вели Свето Писмо; оно учи да је *истина* била *почетак речи* наших. Шта је друго *почетак речи*, него начин размишљања? Истина је на земљи била посведочена Духом Светим. Тако су апостоли говорили Јудејима. Сведок Христа Истине јесте Дух Свети. Где нема сведочанства од Духа, тамо нема доказа Истине. Онај ко жели непогрешиво да следи Истину, треба да пребива у учењу које је запечаћено и посведочено Духом Светим. Такво је учење Светог Писма и Светих Отаца Источне Цркве, једине свете, једине Православне и Истините. Свако друго учење је туђе Истини - Христу, Истини која је сишла са неба и по неисказаном милосрђу Божијем открила се људима, који су *седели у тамни и сени смрти*, који су пали у мрачну и дубоку провалију самообмане, незнања и погибљи. 6. 435-436

- Зачетак несреће састоји се у недопустивом и гордом презиру према заповестима Духа Светога и њиховом замењивању сопственим правилима. Ето где је узрок свеопштег расула, узрок пада хришћанства, моралног пада, који увек претходи грађанском расулу и најављује га. Постоје хришћани појединци, али се изгубило опште, заједничко значење Истине, којим би се сви сјединили у једно духовно тело, са једним начином размишљања, у једном духу, под једном заједничком

главом Христом. Данас свако има мање више свој начин размишљања, своју религију, свој пут, изабран својевољно или случајно, које сматра за исправне и једине оправдане. То безбројно стадо, које је изгубило везу и јединство у духу и истини, пружа духовном посматрачу призор највећег нереда: свака овца вуче на своју страну, нико о њој не брине. Људи више не слушају - тако је отежао њихов слух - спасоносни глас истинског пастира који се разлеже из свете Цркве и громко разобличавајући њихову неправду, објављује им прави пут и указује на њега. Њих заглушују светска врева, љуте бриге, чулна весеља, земаљски успеси. Њихова душа прилепила се за земљу и неспособна је да прими духовне утиске.

Но, неки избраници до данас слушају глас истинског Пастира, Господа нашег Исуса Христа. Они иду за тим гласом пробијајући се са великим напором и трудом кроз густу и неразговорно бучну гомилу која их окружује. До данас ти избраници праведност на земљи посвећују небеској правди. Веома их је мало! Али Господ их храбри. *Не бој се, мало стадо* вели Он *јер би воља Оца нашега да вам даде Царство Небеско.*

Које је обележје тих оваца, по коме би их одмах било могуће препознати? То обележје је тачно послушање светој Цркви, верност светој Истини и Духу Светоме. Вођени истинским смирењем, они се одричу разума своје пале природе и сваког људског познања, ма колико им оно споља изгледало узвишено и привлачно. Да би сачували верност Богу, они се не стиде што их свет назива безумнима. Не само да великодушно трпе гоњења од света, него и сами себе подвргавају различитим лишавањима, и тиме у себи чувају "смрт Исусову и живот Његов". То значи: "погубити душу своју у овом веку, да би је задобио за вечност кроз оживљавање Духом".

Останимо верни Духу Светоме. Он је Пресвет и Пречист, почива само у чистима и светима, љуби смирене, оне који своје смирење не доказују на спољашњи начин, него покорношћу свога ума Јеванђељу и Цркви. Он се одвраћа од оних који се ослањају на сопствени разум, од оних који се одвајају од црквеног јединства због било ка кве мисли која заводи ум и срце. Он се од њих удаљава, а приступа им мрачни дух прелести. "Једна лажна мисао - рекао је неки свети отац - може да одведе у ад".

Несрећници! Они не знају како су важне мисли у Богу, како је важна њихова Истина и Дух који је увек прати и помаже јој. Услед њиховог међусобног дејства човек оживљава на спасење, које се са стоји у присаједињењу људске природе Божанској. Напротив, лажне мисли увек прати и садејствује им мрачни и лукави дух обмане. Отац лажи је ђаво - тако вели Јеванђеље; лаж је ђавоља особина. Онај ко је усвојио лажне мисли, усвојио је особине ђавола, постао је сродан одбаченим анђелима, а сједињење са Богом учинио је несвојственим и неприродним себи. Онај ко је далеко од Бога - далеко је од спасења и духовног живота.

Чувајмо се лажних мисли и осећања срца која од њих потичу. Такве лажне мисли и осећања чине такозвану «прелест» или самообману, која има безбројне различите облике, према степену и врсти прихватања лажних мисли и осећања као истинитих. Задобијмо истинско познање о Богу, коме су туђе заблуде и мудровања; оно сија из Светог Писма и дела Светих Отаца као из сунца које у подне јарко блиста са бистрог, плавог неба. 6. 454-456

МИТАРСТВА

• Затворени у тамници земаљског мудровања! Послушајмо оне који су задобили духовну слободу у Господу и озарили се духовним разумом! Ви који сте рођени слепи! Послушајмо оне који су прогледали када је прст Божији додирнуо њихове очи, оне који су видели светлост и у сјају те светлости видели и познали оно што је невиђено и незнано за телесне и душевне умове. Реч Божија и Дух Који јој садејствује откривају нам, посредством својих изабраних сасуда, да простор између неба и земље, сав плави бескрај ваздуха и поднебесја који видимо, служи као обитавалиште палим анђелима који су збачени са неба. *И наста рат на небу* прича велики тајновидац, свети Јован Богослов *Михаил и анђели његови завојштише на аждају, и ратова аждаја и анђели њезини; и не одолеше, нити им се више нађе место на небу* (Отк. 12,7 8). Ово обарање ђавола и повлачење небеских духова са њим, по објашњењу светог Андреја Кесаријског, уследило је након њиховог првог прегрешења, када су их свете силе одстраниле из анђелског збора и када су избачени из њега, како о томе прича свети пророк Језекиља (Јез. 28,16). У књизи о Јову пали анђеос се већ представља како блуди по бескрајном поднебеском пространству; он лута тим пространством и брзо пролеће њиме, гоњен незаситом злобом према људском роду (Јов. 1,7). Свети апостол Павле пале анђеле назива *духовима злобе у поднебесју* (Еф. 6,12), а њихову главу *кнезом који влада у ваздуху* (Еф. 2,2). Мноштво палих анђела расејано је по читавом ваздушном бескрају који видимо изнад себе. Они не престају да узнемирују све људске заједнице и сваког човека понаособ. Нема злочина нити престајања у коме они не би били коловође и учесници; они свакојаким средствима човека наводе и уче на грех. *Супарник ваш, ђаво* каже свети апостол Петар *као лав ричући ходи и тражи кога да прождере* (1. Пет. 5,8) како за време нашег земаљског живота, тако и по разлучењу душе од тела. Када душа хришћанина, оставивши свој земаљски дом, крене кроз ваздушно пространство ка својој горњој отаџбини, демони је заустављају и труде се да у њој пронађу сродство са собом, своју греховност и свој пад, и да је низведу у ад, који је припремљен *ђаволу и анђелима* његовим. Тако делују по праву које су стекли. 3. 132-133

• Несхватљивом премудрошћу Божијом, након искупљења људског рода од стране Господа нашег Исуса Христа, људима је остављена слобода избора живота или смрти, прихватања Искупителја и

искупљења или њиховог одбацивања. И многи, на несрећу, веома многи, пожелели су да остану у општењу са сатаном, као његов плен и његови заробљеници, прогласивши се отворено за непријатеље Спаситеља и Његовог Божанског учења. Такође, многи који су се пријавили у Његову војску и објавили да су Његови служитељи, нарушавају завет верности који су Му дали и својим делима, јавним или тајним, ступају у савез са духовима злобе. Сви који су јавно одбацили Искупитеља, нашли су се у власти сатане: њихове душе, по разлучењу са телима, силазе право у ад. Али и хришћани који скрећу ка греху недостојни су брзог пресељења из земаљског живота у блажену вечност. Сама правичност захтева да та скретања ка греху, те издаје према Искупитељу, буду објављене и оцењене. Неопходно је просуђивање и процена како би се одредио степен скретања хришћанске душе ка греху, како би се одредило шта је у њој преовлађујуће - вечни живот или вечна смрт. Сваку хришћанску душу по изласку из тела очекује нелицемерни Суд Божији, како је рекао свети апостол Павле: *Људима предстоји један пут умрети, а потом суд* (Јевр. 9,27).

Над хришћанским душама које су изашле из својих тела савршава се праведни суд Божији, уз помоћ анђела, како светих тако и злобних. Први током земаљског живота човековог примећују сва његова добра дела, а други свако преступање заповести. Када хришћанинова душа почне да усходи ка небу, руковођена светим анђелима, духови таме разобличавају њене грехе који нису исправљени покајањем и представљају жртве сатани, као залог општења и једнаког вечног удела са њим.

Ради испитивања душа које пролазе ваздушним пространством власти таме установиле су нарочита судилишта и страже у импозантном поретку. Према слојевима поднебесја, од земље па до самог неба, на стражама стоји армија палих духова. Свака стража бави се посебним обликом греха, и када душа дође до ње, испитује је о томе Демонске страже и судилишта у ваздуху у светоотачким делима се називају *митарствима*, а духови који у њима служе *митарима* (цариницима).

У Христово доба и у првим вековима хришћанске Цркве, митарем је називан сакупљач државних дажбина. Будући да је та обавеза, услед примитивности древних обичаја, поверавана лицу без одређене одговорности и обавезе полагања рачуна, митари су себи дозвољавали сва насилна средства, различита лукавства, малтретирање, безбројне злоупотребе и нечовечну отимачину. Обично су стајали код градских врата, на пијацама и другим јавним местима, како нико не би могао да избегне њихов будни надзор. Због њиховог понашања, народ их се ужасавао. Према народном схватању реч митар је означавала човека без осећања, без скрупула, способног за сваки злочин, за сваки понижавајући поступак, човека који одише и живи злом означавала је човека кога друштво одбацује. У том смислу Господ је упоредио окорелог

преступника у Цркви са незнабошцем и цариником (Мт. 18,17). За старозаветне поклонице истинског Бога није било ничег одвратнијег од служења идолима: једнако омражен за њих је био и цариник. Назив цариник се проширио од људи на демоне који чувају пут од земље ка небу због сличности њихових дужности и начина њиховог извршења.

...Учење о митарствима је учење Цркве ("Посебном суду Божијем над душама, после њиховог разлучења од тела, претходи, *по учењу Православне Цркве*, испитивање на такозваним *митарствима*, преко којих оне, усходећи од земље *у пратњи Анђела*, пролазе *ваздушно пространство*, и на којима их задржавају *зли дуси*, разобличавајући сваки њихов грех учињен у животу", Догматско Богословље Православне Католичанске Источне Цркве). Несумњиво да свети апостол Павле о њима говори када објављује да хришћанима предстоји борба са поднебеским духовима злобе. 3.135-138

- Велики угодници Божији, који су у потпуности прешли из природе старог Адама у природу новог Адама, Господа нашег Исуса Христа, у тој новој, раскошној и светој (природи), пролазе својим појединачним душама кроз ваздушна демонска митарства са необичном брзином и великом славом. Њих на небо узноси Дух Свети, Који их је и за време њиховог земаљског странтовања подстицао да се раздвоје од тела и буду са Христом (Фил. 1,23). Као муња је у трену пролетео поднебесјем преподобни Марко ("Погледавши - каже преподобни Серапион, који је присуствовао упокојењу преподобног Марка - видех душу светога од уза телесних већ разрешену и анђелским рукама светлобелом одеждом покривену како се на небеса узноси"). Када је дошло време упокојења преподобног Макарија Великог, херувим, који је био његов Анђео чувар, праћен мноштвом небеске војске дошао је по његову душу. Са Анђелима су сишли и зборови апостола, пророка, мученика, светитеља, преподобних и праведних. Демони су у редовима и гомилама стали на својим митарствима како би посматрали пут Духоносне душе. Она је почела да се узноси. Стојећи далеко од ње, мрачни духови су са својих митарстава викали: "О, Макарије! Какве си се славе удостојио!" Смиреномудрени муж им је одговарао: "Не! Још се бојим, јер не знам да ли сам учинио шта добро". Међутим, брзо се подизао ка небу. Са других, виших митарстава опет су викале ваздушне власти: "Баш тако! Избегао си нас Макарије". "Не - одговарао је он - још треба да бежим". Када је већ ступио на небеске двери, они су, ридајући од злобе и зависти, вриштали: "Избегао си нас Макарије!" Он им је одговорио: "Силом Христа мога ограђиван, избегао сам ваша лукавства" (Пут Макарија Великог од земље ка небу видели су неки његови ученици који су били нарочито узнапредовали, а о том путу причао је преподобни Пафнутије, који је после Макарија постао настојатељ Скита). Са тако великом слободом дакле велики угодници Божији пролазе ваздушне страже мрачних

власти зато што за свога земаљског живота ступају у непомирљиву борбу са њима и, одневши победу, у дубини срца задобијају потпуну слободу од греха, постајући храм и светилиште Духа Светога, Који своје словесно обитавалиште чини неприступним за палоганђела.

Као што се васкрсење хришћанске душе из греховне смрти збива за време њеног земаљског странствовања, тако се овде на земљи тајанствено савршава и њено испитивање од стране ваздушних власти, када је оне заробљавају или се она ослобађа од њих; на путу кроз ваздух та слобода или то ропство се само јасно показују. 3.151-159

(в ЖИВОТ ЗЕМАЉСКИ)

МОЛИТВА

• Пут ка Богу је - молитва. Етапе пута који се прелази јесу различита молитвена стања у која постепено улази онај ко се правилно и постојано моли. 1.138

• Молитва је учешће у животу. Њено остављање доноси души невидљиву смрт.

Оно што је ваздух за живот тела, то је Дух Свети за живот душе. Душа посредством молитве дише тај свети, тајанствени ваздух.

Када устанеш од сна, твоја прва мисао нека буде о Богу; принеси Богу сам зачетак твојих мисли, које још нису обележене никаквим сујетним утиском. Када одлазиш на починак, када се спремаш за погружење у ту слику смрти, нека твоје последње мисли буду о вечности и Богу Који у њој царује.

Анђео је једном светом монаху открио следећи поредак мисли на молитви који је Богу угодан: "Почетак молитве треба да се састоји из славословља Богу, из благодарења за Његова безбројна добротинства; потом смо дужни да у скрушености духа принесемо Богу искрено исповедање наших грехова; на крају можемо да изнесемо пред Господа, свакако уз велико смирење, мољења за наше душевне и телесне потребе, побожно препуштајући испуњење или неиспуњење тих мољења Његовој вољи".

Све што штете у својој молитви, верујте да ћете примити; и биће вам (Мк. 11,24) објавио је Господ. Стога одбацивши сваку сумњу и дволичност неодступно пребивај молитвом уз Господа, Који нам је заповедио да се свагда молимо и да не клонемо (Лк. 18,1), то јест да не падамо у унијате услед молитвене скучености, која је нарочито у почетку тешка и неиздржљива за ум навикао да блуди на све стране.

Понекад наше мољење бива услишено одмах; понекад пак, по речима Спаситељевим, Бог оклева, то јест не испуњава брзо оно што тражимо: Он види да испуњење онога што тражимо ради нашег смирења треба одложити, како бисмо се исцрпили, како бисмо увидели своју немоћ која се увек јасно показује када се нађемо препуштени сами себи.

Молитва, као беседа са Богом, велико је благо сама по себи, често и много веће од онога које човек тражи, те стога милосрдни Бог, не испуњавајући тражено, оставља човека да се моли, како не би изгубио молитву, како не би остао без овог највећег блага када добије то што тражи, а што је много мање вредно.

Мољењу чије је испуњење повезано са штетним последицама Бог неће удовољити; Он неће удовољити ни оним мољењима која су противна Његовој светој вољи и Његовим премудрим и недокучивим плановима.

Синовима света, који од Бога моле земаљска блага како би удовољили својим телесним жељама, свети апостол Јаков објављује: *Иштете, и не примате, јер погрешно иштете, да на уживања ваша трошите* (Јак. 4,3).

Човек гледа на лице, а Бог на срце (1. Цар. 16,7); али у човеку положај срца највише одговара положају његовог лица, његовом спољашњем држању. Стога на молитви телу дај најпобожнији положај.

Стој као осуђеник, оборене главе, не усуђујући се да погледаш ка небу, са рукама опуштеним поред тела. Звук твога гласа нека буде жалосни звук плача, стењање рањеног смртоносним оружјем или онога кога мучи љута болест.

Стој на својој молитви као да стојиш пред Самим Богом. Управо тако: ти стојиш пред Њим! Стојиш пред својим Судијом и апсолутним Господаром, од Кога зависи твоја судбина у времену и вечности.

Када намераваш да принесеш молитву Богу, одбаци све земаљске помисли и бриге. Немој да се бавиш мислима које ти тада дођу, ма колико оне деловале важне, сјајне и неопходне. Богу дај Божије, а оно што је неопходно за пролазни живот успећеш да даш када за то дође време. Није могуће у исто време служити молитвом Богу и ум оптерећивати неважним помислима и бригама.

Праштање свих увреда без изузетка, па и оних најтежих, обавезан је услов успеха у молитви. *И кад стојите на молитви, праштајте ако шта имате против кога ;да и Отац ваш Који је на небесима опрости вама сагрешења ваша. Ако ли пак ви не опраштате, ни Отац ваш Који је на небесима неће опростити вама сагрешења ваша* (Мк. 11,25 26). "Молитве злопамтила су - посејано на камену" рекао је преподобни Исак Сиријски.

Умерено, благоразумно и постојано уздржавање од хране и пића чини тело лаким, очишћује ум, даје му бодрост и стога служи као припрема за молитву. Неуздржаност стомака чини тело тешким и дебелим, срце тврдим, а ум помрачује мноштвом испарења и гасова који се из желуца пењу у мозак. Онај ко се најео или прејео, чим стане на молитву, одмах га нападну дремеж и лењост, у његовој уобразиљи појављују се многа груба маштања, његово срце неспособно је да дође у умилење.

Колико је штетно неузддржање, толико, или још више, штетан је неумерен пост. Слабост тела која потиче од оскудне исхране не дозвољава савршавање потребне количине молитава са силом коју оне захтевају.

Количина молитава се за свакога одређује начином његовог живота и душевним и телесним силама. Две удовичине лепте које је донела у цркву и које су представљале целокупно њено имање, на ваги праведног Бога представљале су више но велики прилози богаташа, дати од сувишка њиховог. Тако суди и о молитви: одреди себи количину која одговара твојим силама, сећајући се премудре поуке великог наставника подвижника: "Ако принудиш слабо тело на дела која превазилазе његову снагу, тиме помрачујеш своју душу и доносиш јој узнемирење, а не корист".

Уколико си заузет друштвеним обавезама, а ако си монах онда послушањима, и немаш могућности да за молитву одвојиш онолико времена колико би хтео, нека те то не узнемирава: служба која се обавља по правилима и савести припрема човека за усрдну молитву и квалитетом замењује квантитет. Ништа толико не погодује напредовању у молитви као савест задовољена Богоугодним делањем. 1.139-144

- Душа молитве је - пажња. Као што је тело без душе мртво, тако је и молитва без пажње мртва. Молитва која се произноси без пажње претвара се у празнословље, а ко се тако моли сврстава се међу оне који Име Божије узимају узалуд.

Речи молитве изговарај без журбе; не дозвољавај уму да лута на све стране, него га затварај у речи молитве. То је тесан и мучан пут за ум који је навикао да слободно лута по васељени, али тај пут води ка пажњи. Ко окуси велико благо пажње, тај ће заволети да ум води тесним путем којим се стиже до блажене пажње.

Пажња је првобитни дар Божанске благодати, што се шаље ономе ко се труди и трпељиво страда у молитвеном подвигу.

Благодатној пажњи треба да претходи сопствени труд око пажње, а овај последњи треба да буде делатни сведок искрене жеље да се добије прво. Сопствена пажња бива узнемирена помислима и маштањима и колеба се услед њих; благодатна пажња је препуна чврстине.

Забрањуј себи расејаност мисли приликом молитве, замрзи маштања, одбаци бриге силом вере, ударај у срце страхом Божијим и лако ћеш се научити на пажњу. 1. 144

- За време молитве ум треба веома брижљиво чувати од слика, одбацујући све што производи уобразиљу, јер ум на молитви стоји пред невидљивим Богом, Који се не може представити ни у ком ма теријалном облику. Сlike, ако их ум допусти на молитви, постају као непрозирна завеса, као зид између ума и Бога. "Они који у својим молитвама не виде ништа, виде Бога" рекао је преподобни Максим Исповедник.

Ако би ти се за време молитве чулно представио или сам од себе умно изобразио лик Христа, или Анђела, или неког светитеља, једном речју - било који лик, никако не примај то јављање за истинито, не обраћај на њега никакву пажњу и никако се не упуштај у разговор са њим. Иначе ћеш неизоставно бити подвргнут обмани и најснажнијој душевној повреди, што се многим и догодило. Пре но што буде обновљен Духом Светим, човек није способан за општење са светим духовима. Будући да се још налази у области палих духова, у њиховом ропству, он је у стању да види само њих, те му се они често, приметивши његово високо мишљење о себи и самообману, јављају у виду светлих Анђела и Самог Христа како би погубили душу његову.

Свете иконе Црква је примила зато да би подстакла благочестиве успомене и осећања, а никако да би подстакла маштања. Стојећи пред иконом Спаситеља, стој као да си пред Самим Господом Исусом Христом, Који је по Својем Божанству присутан свуда, а Својом иконом на месту где се она налази. Стојећи пред иконом Мајке Божије, стој као да си пред самом Пресветом Дјевом; али ум свој чувај без слика; огромна је разлика бити у присуству Господњем и стајати пред Господом, или замишљати Господа. Осећај присуства Господњег наводи на душу спасоносни страх, уводи у њу спасоносни осећај побожности, а замишљање Господа и Његових светих као да уму даје материјалност, доводећи га у лажно стање самообмане.

Узвишено је стање - осећај присуства Божијег! Њиме се ум задржава да се не упусти у беседу са туђим помислима које ометају молитву; услед тог осећаја обилно се осећа човекова ништавност; услед њега човек нарочито пази на себе и чува се сагрешења, чак и најмањих. Осећај присуства Божијег пружа пажљива молитва. За добијању тог осећаја много помаже и побожно стајање пред светим иконама. 1.145-146

- Код подвижника молитве напредак најпре почиње да се проја вљује кроз нарочито дејство пажње: с времена на време пажња неочекивано обузима његов ум и закључава речи молитве у њега. По том она постаје много постојанија и дуготрајнија: ум као да се прилепљује уз речи молитве, привучен њима на сједињење са срцем. Коначно, са пажњом се изненада сједињује умилење и чини човека храмом молитве, храмом Божијим.

Приноси Богу тихе и смирене молитве, а не ватрене и страствене. Кад постанеш тајанствени свештенослужитељ молитве, онда ћеш ући у скинију Божију и одатле ћеш молитвену кадионицу напунити свештеним огњем. Огањ нечисти - слепо, материјално распаљивање крви - забрањено је приносити пред свесветог Бога.

У молитви не тражи насладе: оне никако нису својствене грешнику. Већ и сама жеља грешника да осети насладу представља самообману. Тражи да оживи твоје мртво, окамењено срце и да се отвори како би

осетило своју огреховљеност, свој пад, своје ништавило како би их увидело и уз самоодбацивање постало их свесно. Тада ће се у теби јавити истински плод молитве - истинско покајање.

Наслада у молитви својствена је искључиво светим изабраницима Божијим, обновљеним Духом Светим. Ко покренут поривима крви, сујетом и сладострашћем сам себи ствара насладе, тај се налази у стању жалосне самообмане. За такво дело веома је способна душа помрачена животом по телу, душа обманута и обмањивана својом гордошћу.

Осећања порођена молитвом и покајањем састоје се у олакшавању савести, у душевном миру, у помирењу са ближњима и животним околностима, у милости и састрадавању према људском роду, у уздржавању од страсти, у хладном односу према свету, у покорности Богу, у снази за борбу са греховним помислима и склоностима. Буди задовољан тим осећањима, у којима се ипак може окусити нада спасења. Не тражи пре времена узвишена духовна стања и молитвене заносе. Они уствари уопште нису онакви каквима их замишљамо: дејство Духа Светога, од кога се јављају узвишена молитвена стања, несхватљиво је за телесни ум.

Уму који је навикао да се бави само пропадљивим предметима молитвени подвиг изгледа тежак, тескобан и хладан. Он се тешко навикава на молитву; када пак стекне ту навикну, она постаје извор непрестане духовне утехе.

Пре но што започнеш било које дело, принеси молитву Богу; молитвом привлачи благослов Божији на твоја дела и суди о њима; размишљање о молитви спречава човека да поступа супротно заповестима.

Ко се пре сваког дела и речи молитвом обраћа Богу ради уразумљења, помоћи и благослова, тај живи свој живот као пред очима Божијим, под Његовим руководством. Лако је навикнути се на такво понашање. Нема ничег бистријег од ума, рекао је Варсануфије Велики, и ничег лакшег него у свакој потреби која се појави узводити ум ка Богу.

У тешким ситуацијама у животу учестај са молитвама Богу. Боље је прибегавати молитвама него испразним размишљањима слабог људског разума - размишљањима за која се углавном покаже да су неостварива. Боље је вером и молитвом ослонити се на Свемогућег Бога, него несигурним схватањима и претпоставкама - на свој немоћни разум.

Не буди неразуман у својим тражењима, да не разгневиш Бога својом малоумношћу: тражити од Цара над царевима нешто неважно - то је понижавање за Њега.

Молитвене прозбе Богу приноси у складу са Његовом узвишеношћу. Соломон је од Њега молио премудрост - добио ју је, а са њом и мноштво другог блага, јер је тражио разборито. Јелисеј је од Њега молио благодат

Духа Светога, двоструку у односу на свог великог учитеља и његово мољење било је примљено.

Онај ко у молитви тражи пропадљива земаљска блага, изазива негодовање Небеског Цара против себе. Анђели и арханђели те посматрају док се молиш и гледају шта ћеш тражити од Бога. Они се диве и радују за време твоје молитве када виде да је неко од земаљских (људи) оставио своју земљу и приноси молитву за добијање нечег небеског. Они, напротив тугују због онога ко је занемарио небеско и моли за своје земаљско и пропадљиво. 1. 145-149

- Бављење молитвом је најузвишеније занимање за људски ум; стање чистоте, коме је страна било каква доколица, које уму пружа молитва, представља његово најузвишеније стање; његова преданост Богу - којој је основни разлог чиста молитва - представља натприродно стање. 1.151

- Усмено и гласно мољење плодно је онда када је праћено пажњом, што се среће веома ретко, јер се пажњи учимо првенствено приликом бављења молитвом Исусовом. 1. 256

- Усну, гласну молитву, као и сваку другу, неизоставно треба да прати пажња. Кад постоји пажња, корист од умне молитве је - безбројна. Подвижник треба да почне од ње. Њу, као прво, својим чедима даје света Црква. "Корен монашког живота је - псалмопојање" рекао је свети Исак Сиријски. "Црква је, каже свети Петар Дамаскин - због слабости нашег ума, са добрим и Богоугодним циљем примила песме и различите тропаре, како бисмо ми неразумни, привучени сладошћу псалмопојања, и против своје воље опевали Бога. Они који могу да схвате речи које изговарају долазе у умилење, те на тај начин као по лествици усходимо ка добрим мислима. У мери у којој напредујемо у навикавању на Божанске мисли, у нама се јавља Божанска жеља и привлачи нас да схватимо шта значи, према заповести Господњој, клањати се Оцу у Духу и Истини". Уста и језик који се често баве молитвом и читањем речи Божије, задобијају освећење, постају неспособни за празнословље, смех, као и изговарање шаљивих, непристојних и ружних речи. Хоћеш ли да напредујеш у умносрдачној молитви? Научи се да пазиш на усну и гласну: пажљива умна молитва сама по себи прелази у умну и срдачну. Желиш ли да се научиш да брзо и ефикасно одагнаваш помисли које сеје заједнички непријатељ људског рода? Одагнавај их, када си сам у келији, гласном и пажљивом молитвом, произносећи њене речи без журбе, са умилењем. Пажљива, усна и гласна молитва проноси се ваздухом и кнезове ваздуха обузима страх. Њихове мишице слабе, њихове мреже се цепају и руше! Пажљива, усна и гласна молитва проноси се ваздухом и онима који се моле и поју приближавају се свети Анђели, спуштају се међу њих, учествују у њиховим духовним пјеснопјенијима, као што су се удостојили да виде неки угодници Бо жији. 2.185-186

- Одговор светог Исака на питање: "Шта је молитва?" "Молитва је уклањање и пражњење мисли од свега овдашњег, и срце које је своје погледе у потпуности окренуло ка будућем коме се нада". 2. 228

- Из савршеног смирења и савршене покорности вољи Божијој рађа се најчистија, света молитва. Она не може да се роди другачије, из других дела, баш као што је грожђу својствено да рађа само на виновој лози, а не на неком другом дрвету. 2. 236

- Ја сам вам лично предао како да, према обичају пажљивих, читате јутрење и вечерње молитве, и акатист Најслађем Исусу, то јест полако, без икакве журбе, чак отегнуто, не тежећи ка томе да одједном прочитате читав акатист или све одређене вечерње и јутарње молитве, него бринући се да познати део тих молитава које читате буде прочитан са пажњом, као пред Самим Господом Богом, а не у ваздух. 6. 470

- Онај ко жели да се бави Богоугодном молитвом, треба да се побрине само о томе да за време молитве његов ум сачува пажњу, а срце садејствује уму осећајем покајања. Молитва је понекад праћена обилним умилењем, које човеку долази независно од њега, а понекад се на молитви осећа нарочита хладноћа такође без видљивог разлога. На ове промене треба гледати равнодушно, као што искусан земљорадник гледа на промене времена, знајући да после тмурног времена бива ведро, и после ведрога тмурно. Земљорадник се брине о томе да успешно обави сетву и сабере жетву, чак и када је то повезано са великим трудом и препрекама које ствара лоше време; тако и онај ко се бави молитвом труди се да његова молитва буде правилна и да обрадивши себе њоме добије од Бога дар спасења, чак и када је молитвени подвиг праћен напором и невољама, и изложен различитим искушењима. На невоље и искушења он гледа као на буре које долазе и одлазе. 6. 534-535

- Свети Оци су рекли да човеку који се бави пажљивом молитвом ђаво нарочито завиди и шаље на њега различита искушења. Ово се дешава не без промисла Божијег, ради наше стварне користи, стога ђавоља искушења треба подносити стрпљиво, предајући се вољи Божијој. Оци су такође рекли: "Помоливши се како треба, очекуј супротно". То значи: после пажљиве молитве, када нам се дарује обилно умилење, увек се догађа неко узнемирење или искушење. Од узнемирења се треба чувати, то јест одбацивати га када дође, а томе што долази, не треба се чудити. 6. 535

- Ходи пред Богом духовним путем са простотом. Знај да си заражен грехом, да твоја огреховљеност природно треба да се огледа у свим твојим делима, стога молитвено плачи пред Богом и то је све. Бог никако није мучитељ, како ти се учинило, него васпитач. Он понекад шаље за утеху благодатне осећаје, а понекад ради смирења допушта страстима да се узнемире и да човек буде подвргнут нападу духова - и једно и друго

чини по великој милости према нама, са циљем да нам то буде од истинске користи. 6. 537

- Умилење и љубав према ближњима, који сви, без изузетка, изгледају као Анђели, јесу плодови истинске молитве. А искушења на која се наилази, униније и сан, служе као докази за то колико нам је молитва корисна. 6. 207

- Опште правило за све који се баве молитвом: закључати ум у речи молитве, то јест молити се са пажњом. Оно што је душа за тело, то је пажња за молитву: без пажње она је мртва, нема ника квог значаја. И приликом мољења Исусовом молитвом и приликом читања акатиста и других молитвословља потребно је постарати се о закључавању ума у речи молитве. Ономе ко жели да напредује у молитви Свети Оци саветују да твори и мољење Исусовом молитвом и читање правила - наизменично. Таква разноликост олакшава молитвени подвиг и погодује напретку. Почетници молитвом треба да се баве помало, али често, како би сачували навику на молитву и како у уму не би изазвали изнемоглост, услед које долази до остављања молитве.

Када се нађеш сам, моли се мало наглас, да би чуо сам себе - то погодује пажњи. На мисли које долазе, ма колико биле разговетне, не треба да се обраћа никаква пажња. *Светлост стазама мојим је закон Твој* рекао је пророк. Ако на молитви немаш потребну пажњу, не узнемируј се због тога. Бог ће у своје време дати пажњу ономе ко постојаношћу у бављењу молитвом и присиљавањем себе на пажњу покаже да заиста жели да се моли са пажњом. Један свети је рекао: "Ја сам све своје слабости поверио Богу и у потпуности се предао Његовој вољи". И ти за себе говори тако, па ћеш се умирити. 6. 524-525

- У свим подвизима, а нарочито на молитви, захтева се стрпљење и истрајност. Недостатак истрајности кида нежни цвет молитве, као што мраз и ветрови кидају цветове плодног дрвећа. *Умолитви будите истрајни* (Кол. 4,2) рекао је апостол: то је важно обележје бављења молитвом. Испрва, уводећи ум у молитву, учећи се на њу, немој га дуго држати у њој, како се не би непотребно уморио, али га зато чешће уводи у бављење молитвом. Заиста је потребно принудити се на то дело! Преступник - наш ум - не воли молитвену тамницу; њему је потребна безумна слобода; да би био одведен у тамницу неопходна је принуда - мора у ланце, без тога се не може укротити, без тога се побеснели не може вратити у здрав разум. У своје време, кад буде укроћен и постане миран као Анђео - у сусрет ће му изаћи срце, са свим душевним силама, као са децом, са свим телесним силама, као са слугама - и настаје мир дому ономе, свети мир од Пресветога Господа, велики празник обновљења и васкрсења. 6. 296

- У својим молитвама сав се погружавај у покајање. Постоји обновљено стање то знаш, а налазиш се у старом стању! Због тога

пребивај у непрестаном туговању, у спасоносној жалости. Одбаци себе! По примеру светог апостола, немој да држиш до себе. Себе оцењуј једино самоосуђивањем. Буди несебичан пред Богом. Никако не дозволи себи да очекујеш благодат: то је стање и размишљање оних који се налазе у самообмани, који су отпали од Истине. Тежи ка томе да видиш свој грех и заплачеш због њега то је твоје дело. А Бог ће учинити своје, јер Он држи реч, дао је обећање и испуниће га. Благодат је Његова! "Да" је "да" Његово је дело. Колико год убељивао своје хаљине не сматрај их за чисте и достојне духовне брачне одаје: твој судија је Бог. 6, 267

- Молитви је потребно непрестано присуство и садејство пажње. Праћена пажњом, молитва представља човекову неодвојиву својину; када је пажња одсутна, молитва је страна ономе ко се моли. Уз пажњу она доноси обилан плод, а без пажње трње и коров. Плод молитве састоји се у просвећењу ума и умилењу срца, у оживљавању душе животом Духа; трње и коров - то је мртвило душе, фарисејска умишљеност која ниче из окорелости срца, задовољава се и горди количином молитава и временом које се употребљава за њихово произношење.

Та пажња, која у потпуности чува молитву од растресености или од помисли и маштања са стране, јесте дар благодати Божије. Најискренија жеља да се добије овај благодатни дар, душеспасоносни дар пажње, доказује се присиљавањем себе на пажњу приликом сваког мољења. Вештина одржавања пажње, да тако назовемо сопствену пажњу пре нешто буде осењена благодаћу, састоји се у томе да се, по савету светог Јована Лествичника, ум закључа у речи молитве. Ако ум, услед свога неискуства у молитвеном подвигу, изађе из закључаности у речи, опет га треба увести у њих. Уму су, у његовом палом стању, својствени непостојаност и склоност ка лутању. Али Бог може да му дарује непоколебивост и у своје време је и дарује, због постојаности и истрајности у подвигу.

Чувању пажње за време молитве нарочито помаже споро изговарање молитвених речи. Речи произноси без журбе, како би ум могао лакше да сачува своју закључаност у њих, како не би исклизнуо ни из једне од њих. Када се молиш сам, речи изговарај наглас, то такође помаже очувању пажње.

Пажљивој молитви човек нарочито лако може и треба да се научи приликом савршавања келијног правила Љубљени брате! Не одбацуј јарам извесне nelaгодности и присиле у почетку док се учиш монашким келијним занимањима, нарочито молитвеном правилу. Благовремено треба да прибавиш свемоћно оружије - молитву; благовремено се научи да га употребљаваш. Молитва је свемоћна зато што у њој делује Свемоћни Бог. Она је *мач Духа, који је реч Божија* (Еф. 6,17). Испрва је потребно присиљавати се на молитву; ускоро она почиње да пружа утеху, том утехом олакшава присилу и даје снагу за присиљавање самога

себе. Но, за молитву присиљавање је потребно током целог живота и ретки су подвижници који су се услед најобилније благодатне утехе избавили од потребе за самопринудом. Молитва делује убиствено на нашег старог човека. Докле год је он жив у нама, дотле се противи молитви која му доноси смрт. Знајући силу молитве и њено благотворно дејство, пали духови се труде да подвижника на сваки начин одвоје од ње, наговарајући га да време које му је одређено за молитву употреби за друге ствари, или се пак труде да је оскврну и униште сујетном и греховном расејаношћу, до носећи за време савршавања молитве безбројне свакодневне и грешне помисли и маштања. 5. 98-99

- Оним ко се упустио у истински молитвени подвиг руководи Сам Бог, са премудрошћу несхватљивом за оне који нису посвећени у тајну молитве. "Молитва рекао је свети Јован Лествичник - сама у себи садржи свога учитеља, Бога, Који човека учи да разуме (молитву), Који *даје молитву ономе ко се моли и благосиља године праведника* (1. Цар. 2,9)." Добро одабрани лек од било које старе болести, чим се дотакне њене површине, одмах пружа олакшање. Исти лек приликом даље употребе почиње да продире у телесни састав, узнемирава болест и, постепено је уклањајући, појачава бол, доводећи понекад болесника и у веома мучно стање. У таквим ситуацијама неискусни болесник лако може да посумња у благотворност лека, али искусни лекари ће управо на основу тих појава уочити његову благотворност. Исто то догађа се и са молитвом. Када се хришћанин стално и брижљиво бави њоме, она мало помало почиње да от крива страсти у њему, на чије постојање у себи он дотле није ни сумњао. Она пред њим открива поразну слику пада људске природе и њеног ропства. Када пак хришћанин одлучи да устане из палог стања и ослободи се ропства, онда долазе духови који су нас потчинили себи и тврдоглаво устају против молитве која се спрема да хришћанину донесе слободу. Ово служи као доказ делотворности моли тве, како је рекао исти велики наставник монаха: "О користи од молитве закључујемо на основу супротстављања демона на које наилазимо приликом њеног савршавања, а о њеном плоду закључујемо на основу наше победе над непријатељем".

Божански Промисао подвижнике веома често ради њихове истинске користи дуго времена држи у невољном сазерцавању нашег пада и борби са страстима и духовима злобе. Видећи у себи страсти које се стално појављују, видећи стално бујање грешних помисли и маштања које доносе духови, подвижник задобија сиромаштво духа које је заповеђено у Јеванђељу, умире за свет, постаје истинска удовица у духовном погледу и услед најсилнијег осећаја удовства, убогости, усамљености и бескућништва почиње да неуморно молитвом сједињеном са плачем досађује Судији, *који се Бога не бојаше и људи не стиђаше* да умара Неуморног. "Премда се не боји Бога - будући да јесте Бог - Судија ће ипак душу, која обудовела кроз грех и отпадање од Бога, одбранили од њеног

супарника - тела, и од њених злотвора - злих духова, будући да се толико труди пред њим" (преподобни Јован Лествичник). На који се начин савршава та освета, та заштита? Даривањем Духа Светога подвижнику који је исцрпљен молитвеним подвигом: *Иштите и даће вам се; тражите и наћи ћете; куцајте и отвориће вам се... Отац ваш небески даће Духа Светога онима који ишту од Њега* (Лк. 11,9 13) како нас уверава Господ. Но, за добијање тога дара, заповеђено је да се непрестано иште, тражи и куца на духовне двери милосрђа Божијег. 4. 355-356

Молитва гласна, телесна

- Ко се постојано и побожно бави пажљивом молитвом, произносећи њене речи громко или шапатам, према потреби, затварајући ум у речи, ко на молитвеном подвигу стално одбацује све помисли и маштања, не само греховна и сујетна, него и наоко добра - њему ће милосрдни Господ у своје време да подари умну, срдачну и душевну молитву. 2. 202

- Усмено и гласно мољење плодносно је онда када је праћено пажњом, што се среће веома ретко, јер се пажњи учимо првенствено приликом бављења молитвом Исусовом. 1. 256

- Нека се нико ко жели да напредује у молитви не усуђује да лакомислено суди о оној молитви која се произноси устима и гласом уз пажњу ума, као о безначајном делању, које не заслужује поштовање. Ако Свети Оци говоре о бесплодности усмене и гласне молитве, из тога не треба закључивати да су они одбацивали или презирали саму усмену молитву. Не! Они код ове молитве само захтевају пажњу. Пажљива усмена и гласна молитва је почетак и узрок умне. Пажљива усмена и гласна молитва је уједно и умна молитва. Научимо најпре да се пажљиво молимо усменом и гласном молитвом, па ћемо тада лако научити да се молимо и само умом, у безмолвију унутрашње одаје. 1. 183

- Преподобни Нил Сорски каже да онај ко се моли гласом и устима без пажње - моли се у ваздух, а не Богу. "Чудна је твоја жеља, да те Бог услиши, кад ти сам себе не слушаш!" каже свети Димитрије Ростовски, позајмљујући своје речи од свештенотученика Кипријана Картагинског. А управо то се догађа са онима који се моле устима и гласом, без пажње - они толико не слушају себе, толико себи допуштају непажњу, у мислима се толико удаљавају од молитве према споредним предметима, да им се неретко догађа да изненада стану, јер су заборавили шта су читали; или пак уместо речи молитве које читају почињу да говоре речи других молитава, мада им отворена књига стоји пред очима. И како Свети Оци да не разобличавају такву непажљиву молитву, повређену и уништену расејаношћу? "Пажња каже свети Симеон Нови Богослов, треба да буде толико повезана са молитвом и нераздвојна од ње, колико су повезани тело и душа, који не могу да буду раздвојени, не могу да буду једно без другог". 2. 184 185

•...Одбацујући опитно познање умне молитве, они (противници Исусове молитве) ни у усменој молитви не могу да постигну потребну пажњу, пажњу коју доноси првенствено умна молитва. Псалмопојање које се савршава гласом и устима, без пажње уз расејаност која не напушта телесне прегатоце, оне што не маре за ум - делује на душу веома слабо и површно, доносећи плодове који одговарају таквом деловању. Када се савршава истрајно и много, оно веома често порађа умишљеност са њеним последицама. "Многи, каже схимонах Василије, не познајући опитно умно делање, погрешно суде да умно делање доличи само бестрасним и светим мужевима. Због тога, држећи се према спољашњем обичају само псалмопојања, тропара и канона, остају успавани у том свом спољашњем мољењу. Не схватају да нам је такво мољење песмом предато од отаца привремено, због слабости и неискуства нашег ума, како бисмо, обучавајући се мало мало, усходили на степен умног делања, а не да до краја живота пребивамо у псалмопојању. Шта је својственије младалачком узрасту него да прочитамо устима нашу спољашњу молитву па да се радосно понесемо мислећи за себе да чинимо нешто велико и веселећи се само због количине хранимо тиме унутрашњег фарисеја?". 2. 306-307

(в. МОЛИТВА ИСУСОВА - Молитва гласна)

Молитва почешника - њен дух

• Овде се излаже учење о особинама молитве својствене ономе ко почиње да иде ка Господу путем покајања. Главне мисли изложене су свака посебно, са циљем да би могле да се читају са више пажње и да се лакше памте. Њихово читање, хранећи ум истином а срце смирењем, души може да пружи потребно усмерење у њеном молитвеном подвигу и да послужи као припремно занимање за тај подвиг.

1) Молитва је узношење наших мољења Богу

2) Основ молитве састоји се у томе да је човек - пало биће. Он тежи ка задобијању оног блаженства које је имао, али га је изгубио, и зато се - моли.

3) Уточиште молитве је у великом милосрђу Божијем према људском роду. Син Божији је ради нашег спасења принео Себе Оцу Своме на умилоствљујућу и измирујућу жртву; на основу тога, ако желиш да се бавиш молитвом, одбаци сумњу и двоједушност (Јак. 1,6 8). Немој сам себи да кажеш: "Ја сам грешник. Зар ће Бог мене да слуша?" Ако си грешник, онда се на тебе односе утешне речи Спаситељеве: *Нисам дошао да зовем праведнике но грешнике на покајање* (Мт. 9,13).

4) Као припрема за молитву служи: стомак који није засићен, одсецање брига мачем вере, искрено и од срца праштање свих увреда, благодарeње Богу за све невоље у животу, удаљавање расејаности и маштања од себе, побожни страх који је тако својствен створењу када му

по неизрецивој благодати Творца према творевини буде допуштено да беседи са својим Творцем.

5) Прве Спаситељеве речи упућене палом људском роду биле су: *Покајте се, јер се приближило Царство Небеско* (Мт. 4,17). Зато док не уђеш у то Царство, куцај на његова врата покајањем и молитвом.

6) Истинска молитва је глас истинског покајања. Када молитва није прожета покајањем, онда она не испуњава своју сврху, онда није угодна Богу. Он неће презрети *дух скрушен, срце скрушено и смерно* (Пс. 50,19).

7) Спаситељ света блаженима назива *сиромашне духом*, то јест оне који о себи имају врло смирено мишљење, који себе сматрају палим бићима, која се овде, на земљи, налазе у изгнанству, изван своје истинске отаџбине која је - небо. *Блажени сиромашни духом*, они који се моле уз дубоку свест о својој убогости, *јер је њихово Царство небеско* (Мт. 5,3). *Блажени који плачу* у својим молитвама осећајући сопствену убогост, *јер ће се утешити* (Мт. 5,4) благодатном утехом Духа Светога, која се састоји у Христовом миру и у љубави у Христу према свима ближњима. Тад нико од ближњих, ни најгори непријатељ, није искључен из загрљаја љубави онога ко се моли, а он се тада мири и са најтежим околностима земног живота.

8) Господ, Који нас учи молитви, душу која се моли пореди са удовицом коју је супарник увредио и која без престанка досађује непристрасном и нелицемерном судији (Лк. 18,1-8). На молитви расположењем своје душе немој да се удаљаваш од тога поређења. Нека твоја молитва буде, да тако кажемо, стално жаљење на грех који те мучи. Удуби се у себе, откриј себе пажљивом молитвом и видећеш да управо удовствујеш у односу на Христа, услед греха који живи у теби, који ти је непријатељ, који у теби производи унутрашњу борбу и немир, који те чини туђим Богу.

9) *Сав дан*, говори о себи Давид, сав дан земаљског живота, *постиђен ходих*, проводећи га у блаженом туговању због грехова и недостатака својих, *јер се слабине моје испунише поругама, и нема исцељења телу моме* (Пс. 37,7-8). Слабинама је назван ход путем земаљског живота, а телом - човеково духовно стање. Сви људски кораци на томе путу испуњени су спотицањима, и то сопственим средствима и трудом. За наше исцељење неопходна је благодат Божија, што исцељује само оне који себе сматрају за болесне. Истинско признавање своје болести састоји се у брижљивом и постојаном пребивању у покајању.

10) *Служите Господу са страхом, и радујте се Њему с трепетом* (Пс. 2,11) каже пророк, а други пророк у име Бога вели: *На кога ћу погледати? На невољнога и на онога ко је скрушена духа и ко дрхти од Моје речи* (Ис. 66,2). *Господ гледа на молитву смиренних и неће презрети*

мољења њихова. Он даје живот, то јест спасење, скрушенима срцем (Ис. 57,15).

11) Чак и када би неко стајао на самом врху добродетељи, ако се не моли као грешник, Бог одбацује његову молитву (преподобни Исак Сиријски, Слово 55).

12) "У онај дан када не плачем због себе - рекао је један блажени делатник молитве Исусове - сматрам да се налазим у самообмани".

13) "Чак и кад бисмо савршавали многе најузвишеније подвиге - рекао је свети Јован Лествичник - они нису истински и бесплодни су, ако уз њих немамо болан осећај покајања".

14) Туга мисли о гресима представља вредан дар Божији; онај ко је носи у својим грудима, уз дужно чување и побожност, носи светињу. Она сама замењује све телесне подвиге када нема снаге за њихово чињење. Напротив, од јаког тела захтева се труд на молитви; без њега, срце се неће скрушити, молитва ће бити немоћна и неистинита.

15) Осећај покајања чува човека који се моли од свих замки ђавољих; ђаво бежи од подвижника јер они зраче смирењем које се рађа у срцу покајника ("Кад ђаво види некога - каже свети Григорије Синаит - да живи плачући, он тамо не борави, јер се боји смирења које долази од плача")

16) У молитвама твојим приноси Господу младалачко замуцкивање, једноставну младалачку мисао - не красноречивост, не мудрост. *Ако се не обратите и не будете као деца, нећете ући у Царство Небеско (Мт. 18,3).*

17) Мало дете своје жеље изражава плачем - нека и твоју молитву увек прати плач. Не само уз речи молитве, него и уз молитвено ћутање нека се кроз плач изражава твоја жеља за покајањем и измирењем са Богом, твоја крајња потреба за милошћу Божијом.

18) Вредност молитве је само у њеном квалитету, а не у количини. Количина је за похвалу онда када доводи до квалитета. Квалитет увек води до потребне количине; а количина доноси квалитет онда када се човек моли брижљиво (преподобни Мелетије).

19) Квалитет истинске молитве састоји се у томе да се ум за време молитве налази у стању пажње, а да срце подржава ум.

20) Затварај ум у речи молитве које изговараш и сачуваћеш га у стању пажње. Пази на уста или их држи затворена - тиме ћеш помоћи сједињењу ума са срцем. Речи произноси без икакве журбе, па ћеш лакше закључавати ум у речи молитве; ни једна реч твоје молитве нека не буде изговорена а да није прожета пажњом.

21) Ум који се затвара у речи молитве привлачи срце да му пружа подршку. Та подршка срца изражава се кроз умилење, које представља побожно осећање што у себи сједињује тугу са тихом, кротком утехом.

22) Неопходно својство молитве је - чекање. Кад осетиш хладноћу и горчину, не остављај молитву: ако причекаш и избориш се са неосетљивошћу срца, на тебе ће сићи милост Божија која се састоји у умилењу. Умилење је - дар Божији, који се шаље *постојанима и истрајнима у молитви* (Рим. 12,12; Кол 4,2), који непрестано расте у њима и руководи их ка духовном савршенству.

23) Ум који пажљивом молитвом стоји пред невидљивим Богом, треба и сам да буде невидљив, као слика невидљивог Божанства; то јест, ум не треба да представља ни у себи, ни из себе, ни пред собом никакву слику - треба да му буде страно маштање, ма колико се оно чинило непорочним и светим.

24) Не тражи заносе за време молитве, не доводи у покрет нерве, не распаљуј крв. Напротив, срце држи у дубоком спокојству, у које се оно доводи осећајем покајања: Бог одбацује материјални огањ, огањ пале природе. Твоме срцу је потребно очишћење плачем покајања и молитвом покајања; када се оно очисти, онда Сам Бог у њега шаље свој свесвети духовни огањ.

25) Пажња приликом молитве доводи нерве и крв у стање мировања, помаже срцу да се погрузи у покајање и да пребива у њему. Тишину срца не нарушава ни Божанствени огањ, ако сиђе у горњу одају срца, када у њој буду сабрани ученици Христови помисли и осећања узета из Јеванђеља. Овај огањ не спаљује и не распаљује срце, него га напротив орошава, хлади, мири човека са свим људима и свим околностима, привлачи срце ка неизрецивој љубави према Богу и ближњима.

26) Расејаност поткрада молитву. Онај ко се расејано помолио и нехотице у себи осећа празнину и хладноћу. А ко се стално моли са расејаношћу, лишава се свих духовних плодова који се обично рађају од пажљиве молитве и усваја стање празнине и хладноће. Из тог стања рађа се хладан однос према Богу, унијије, помраченост ума и слабљење вере, а од њих мртвило у односу на вечни, духовни живот. Све пак то, узето заједно, служи као очигледно обележје да Бог такву молитву не прима.

27) Маштање у молитви је још штетније од расејаности. Расејаност молитву чини бесплодном, а маштање служи као узрок лажних плодова: самообмане и, како је називају оци, демонске прелести. Представе предмета видљивог света и представе невидљивог које производи машта задржавају се у уму и увлаче у њега, чинећи га некако материјалним и преводећи из Божанствене области Духа и Истине у област материје и лажи. У тој области срце почиње да садејствује уму не духовним осећајем покајања и смирења, него телесним осећајем, осећајем крви и нерава, који је преран и недоследан, погрешан и лажан - умишљеном љубављу према Богу. Недопуштена и гнусна љубав онима који су неискусни у духовним опитима чини се као света, док је заправо - само неуредно осећање срца неочишћеног од страсти, срца које се наслађује сујетом и

сладострашћу покренутим маштом. Такво стање је стање самообмане. Ако човек упорно остане у томе, онда слике које му се јављају постају необично живе и привлачне. Када се оне појаве срце почиње да се распаљује и безаконо наслађује њима, односно, како каже Свето Писмо, да чини прељубу (Пс. 72,27). Ум такво стање почиње да сматра за благодатно, Божанско и тада је већ близу прелазак на очигледну демонску прелест, када човек губи власт над собом и постаје игралиште и подсмех за лукавог демона. Од молитве праћене маштањем, која човека доводи у такво стање, Бог се са гнушањем одвраћа. И над оним ко се моли таквом молитвом остварује се следећа пресуда Светог Писма: *Молитва његова да буде на грех* (Пс. 108,7).

28) Одбацуј наизглед добре помисли и наизглед светла познања која ти долазе за време молитве и одвлаче те од ње. Она стижу из области лажно названог разума и, као јачахи на коњима, седе на сујети. Њихова мрачна лица су покривена како ум онога ко се моли не би могао да препозна своје непријатеље. Али управо по томе што су непријатељски расположени према молитви, што одвлаче ум од ње, што га воде у ропство и тешку подјармљеност, што обнажују и пустоше душу - по томе се управо познаје да су непријатељи, из области господара овог света. Духовни разум, разум Божији, подржава молитву, усредсређује човека на самога себе, погружава га у пажњу и умилење, уму доноси побожно ћутање, страх и задивљеност који се рађају од осећаја присуства и величанствености Божије. Тај осећај у своје време може веома да се појача и да молитву, за онога ко се моли, учини страшним Судилиштем Божијим.

29) Пажљива молитва, којој су страни расејаност и маштање, је стевихење невидљивог Бога, које привлачи очи ума и жеље срца. Тада ум гледа без слика и потпуно се задовољава невиђењем које надвисује свако виђење. Узрок овог блаженог невиђења је бесконачна финоћа и недокучивост Предмета посматрања. Невидљиво Сунце Правде - Бог - испушта и невидљиве зраке, но ти се зраци познају по очигледним осећајима у души: они испуњавају срце чудесним спокојством, вером, храброшћу, кротошћу, милосрђем, љубављу према ближњем и Богу. По тим дејствима, која се виде у унутрашњој одаји срца, човек несумњиво познаје да је Бог примио његову молитву, почиње да верује живом вером и да се тврдо нада на Онога Који љуби и Љубљенога. То је почетак оживљавања душе за Бога и блажене вечности.

30) Плодови истинске молитве: свети мир душе, сједињен са тихом, ћутљивом радошћу, којој су страна маштања, умишљеност и распаљени пориви и покрети; љубав према ближњима која не одваја добре од злих и достојне од недостојних, него се пред Богом за све моли као за себе, као за своје сопствене удове. Из такве љубави према ближњима засијаће најчистија љубав према Богу.

31) Ови плодови су - дар Божији. Они се у душу привлаче њеном пажњом и смирењем, а чувају се њеном верношћу Богу.

32) Душа пребива у верности Богу онда када се клони сваке грешне речи, дела и помисли, и када се одмах каје због таквих са грешења у која бива уловљена по својој слабости.

33) То да желимо да стекнемо дар молитве, доказујемо стрпљивим молитвеним седењем пред вратима молитве. Због трпљења и постојаности добијамо дар молитве. *Господ* каже Свето Писмо *даје* благодатну *молитву ономе ко се моли* стрпљиво и труди колико може.

34) За почетнике су корисније кратке и честе молитве, него дуге, удаљене једна од друге значајним временским размаком.

35) Молитва је најузвишеније вежбање за ум.

36) Молитва је глава, источник и мати свих добродетељи.

37) Буди мудар у својој молитви. Не тражи ништа пропадљиво и сујетно, сећајући се заповести Спаситељеве: *Иштите најпре Царство Божије и правду његову, и ово ће вам се све додати* (Мт. 6,33), то јест све што је потребно за пролазни живот.

38) Ако намераваш да учиниш нешто или желиш нешто, а такође и у свим тешким животним околностима, гурни своју мисао у молитву пред Богом: моли оно што сматраш да ти је потребно и корисно; али испуњење и неиспуњење свога мољења остављај вољи Божијој у вери и нади на свемоћ, премудрост и благост воље Ње гове. Овај најузвишенији начин мољења даровао нам је Онај Који се молио у Гетсиманском врту да га мимоиђе чаша која Му је одређена. *Али не Моја воља* закључио је Он Своју молитву Оцу *но Твоја нека буде* (Лк. 22,42).

39) Приноси Богу смирену молитву за добродетељи и благочестиве подвиге које савршаваш: очишћуј и усавршавај их молитвом и покајањем. У молитви својој говори о њима оно што је у својој свакодневној молитви говорио праведни Јов за децу своју: *Може бити да су се огрешили синови моји и похулили на Бога у мисли својој* (Јов. 1,5). Лукаво је зло: неприметно се уплиће у добродетељ, прља је и трује.

40) Одбаци све, да би наследио молитву, и, подигнут од земље на крсту самоодбацивања, предај Богу свој дух, душу и тело твоје, а од Њега прими свету молитву која је, по учењу апостола и васељенске Цркве, деловање Духа Светога у човеку, када се Дух усели у човека (Рим. 8,26).

Закључак

Ко се не брине о бављењу пажљивом молитвом, раствореном покајањем, тај је далеко од духовног напредовања, далеко од духовних плодова и налази се у мраку најразличитијих самообмана. Смирење је једини жртвеник на коме је људима дозвољено да приносе молитвене жртве Богу - једини жртвеник са кога Бог прима молитвене жртве.

"Ко је достигао непрестану молитву, тај је достигао врх добродетељи и постао је обитавалиште Духа Светога" рекао је свети Исак. Молитва је

мајка свих истинских, Божанских добродетељи. Немогућ је било какав духовни напредак за онога ко је одбацио смирење и не стара се о томе да ступи у свештени савез са молитвом. Бављење молитвом је завештање апостола: *Молите се без престанка* (1. Сол. 5,17) каже нам апостол. Бављење молитвом је заповест Самог Господа, заповест сједињена са обећањем: *Иштите* позива нас и заповеда нам Господ *и даће вам се; тражите и наћи ћете; куцајте и отвориће вам се* (Лк. 11,9). Неће задремати нити ће заспати молитва, док ономе ко ју је заволео и стално се вежба у њој не покаже место вечне сладости - док га не узведе на небо. Тамо ће се она преобразити у непрестану жртву хвале. Ову хвалу ће непрестано приносити и неућутно објављивати изабраници Божији, услед непрестаног осећаја блаженства и вечности, који је овде на земљи и у времену проклијао из семена покајања, посејаног пажљивом и усрдном молитвом. 2.160-169 (в.ПОСТЃ)

Молитва за непријатеље

- Дух Божији, Који устима Давидовим заповеда мржњу према невидљивим непријатељима душе и учи нас да прибегавамо молитви Богу ради њиховог уништења и истребљења, истовремено од нас захтева љубав према нашим непријатељима - људима, захтева праштање увреда које су нам нанесене од стране ближњих и то са заклинањем: *Госпoде Боже мој моли се Псалмопојац еда ли учиних то, еда ли је неправда у рукама мојим, еда ли узвратих онима који ми наносаху зла: нека зато отпадне од непријатеља мојих празан, нека зато гони непријатељ душу моју, и достигне је, и згази на земљу живот мој, и славу моју у прах да настани* (Пс. 7,4-6). Овде су представљене две стране које чине зло: ближњи, људи, и ђаволи. Дух Свети нас учи да осветом, узвраћањем ближњем злом на зло - речима, или делима, или помислима - човек изазива напад невидљивог непријатеља, у коме бива побеђен, оборен и губи благодат. *Слава* је благодат Духа Светога. "Онај ко се моли за људе који му наносе увреде рекао је преподобни Марко Подвижник - поражава демоне; а ко се препире са првима - бива поражен од стране других". 6. 298-299 (в. ЉУБАВ ПРЕМА НЕПРИЈАТЕЉИМА)

Молитва Господња

- Молитва Господња започиње позивом: *Оче наш!* Ко би од светих људи дозволио себи и својој браћи, људима грешним, одбаченим и поробљеним од стране ђавола и вечне смрти, такав позив Богу? Очигледно нико. То је могао да дозволи само Бог. Он је и дозволио. Ако је дозволио, уједно је и даровао. Син Божији, Који је постао човек, учинио је људе синовима Божијим и браћом Својом. Према Богу Оцу Он се односи по праву природе: *Оче наш!* И нама дарује благодатно право да Богу приступамо као Оцу, да нашу молитву Њему започињемо чудесним позивом, за који се нико од људи не би усудио ни на памет да му падне: *Оче наш!*

Почетак молитве Господње је - дар од Господа, бескрајно драгоцен дар, дар Искупитеља искупљенима, Спаситеља спасенима. Мољења из којих се састоји молитва Господња мољења су за духовне дарове, које је људски род задобио искупљењем. У молитви нема ни речи о телесним, пролазним потребама људским. Онај Који је заповедио да се тражи једино Царство Божије и правда његова, и обећао да ће онима који траже то Царство додати и све пролазно што је неопходно (Мт. 6,33) даје молитву која одговара заповести и обећању.

Одмах за позивом *Оче наш* додаје се указивање на место где пребива Отац Који никаквим местом није ограничен, него је свуда присутан и Собом обухвата све: *Оче наш, Који си на небесима*. Указивањем на небеско место пребивања Оца, син који се моли узводи се на небо. Заборави све земаљско: занемари земљу, тај заклон који ти је дат за најкраће време; не обраћај пажњу ни на шта што припада том заклону и што ће ти бити одузето по истеку најкраћег рока; све бриге усмери ка твојој отаџбини, ка небу које ти је одузето падом, а враћено искупљењем; принеси молитву да ти буду дарована вечна духовна, свесвета, Божанска блага, која својим бескрајним достојанством надвисују не само људска схватања, него и схватања анђела. Та блага су за тебе већ припремљена; она те већ чекају. Праведни суд Божији, који је неодвојив од Његове доброте, захтева да се твоја слободна воља изјасни о примању небеских блага - да се изјасни твојом молитвом и твојим животом.

...Молитва Господња дата је грешницима, и пре свега, они се уче да од Бога, Оца свога, траже *да се свети име* Његово. У том човековом тражењу садржано је мољење да му буде даровано искрено покајање. *Да се свети име Твоје* у храму моје душе! То молим, јер не налазим у себи. Налазим супротно: жалосно сам потчињен греху и палим духовима који су грех пронашли и заразили ме њиме. У мојој души станују преступне и смрадне помисли и осећања. Да ли улазе споља или се рађају у њој - не знам. Знам да се јављају несметано и деспотски, и да немам снаге да их изагнам и избацитим из себе. Овим помислима и осећањима разгневује се Бог; Он се одвраћа од њих; њима се хули на Бога; уз њих, ја остајем стран Богу. Мени је неопходно очишћење! Мени је неопходно покајање! Даруј ми, Оче мој небески, моћно покајање, које би очистило мој унутрашњи храм од свих нечистота и злосмрадија, учинило ме способним да примим усиновљење које си ми дао, и које би ме још за време мог земаљског странствовања учинило житељем неба. Све до сада гмижем по земљи. Нека уђе у моју душу истинско Богопознање! Нека просвети мој ум, моје срце, сву делатност моју: *Да се свети име Твоје* (Мт. 5,8). Такво је значење овог мољења. Можемо да желимо чистоту и покајање; можемо и дужни смо да употребљавамо сва средства која од нас зависе како бисмо их задобили; но, то да ли ћемо их коначно добити, не зависи од нас. То је - дар Божији. Ми треба пре свега да молимо Оца

Небеског да Он из Својих духовних ризница ниспошаље на нас дар покајања, да нас покајањем очисти од греховне прљавштине, да нас украси блаженом чистотом која види Бога (Мт. 5,8) и која је једина у стању да прими истинско Богопознање. *Да се свети име Твоје!*

Да дође Царство Твоје! Царство Божије унутра је у вама (Лк. 17,21). Каква задивљујућа доследност у молитви Господњој! Том доследношћу изображава се логичност, поступност и узвишена и света систематичност духовног напредовања. Након мољења за даривање савршеног Богопознања, Господ учи Богом усиновљеног човека да тражи да у његову душу сиђе Царство Божије. Он заповеда да то Царство молимо смиреном молитвом вере која одговара нашој снази. Онај ко верује не може да га не добије. Оно је обећано Речју Божијом: *Ко има заповести Моје и држи их у њему ће се светити име Моје, то је онај који ме љуби; а који Мене љуби, тога ће љубити Отац Мој* (Јн. 14,21). *Ако ме неко љуби реч Моју држаће; ако ме неко љуби, у њему ће се светити име Моје, и у њему ћемо се настанити* (Јн. 14,23). *Да дође Царство Твоје!* Чудесна молба! Чудесна жеља буди се мољењем! Ова смела молитва се испуњава. Испуњава се - као доказ за то служе опити који показују њено испуњење.

...У свим вековима хришћанства на таблицама црквене историје записивани су опити који су код светих Божијих показивали дела која надилазе људску природу и не припадају њој него Богу, Који обитава и царује у светим људима. Преподобни Макарије Египатски вели: "У онима које је обасјала благодат Божанског Духа и настанила се у дубини ума њиховог, као душа је Господ". Овај велики отац опет говори: "Дејство и сила Духа Светога пребивају у обновљеном човеку".

Онај ко је у себи осетио Царство Божије, отуђује се од света који је непријатељски расположен према Богу. Онај ко је у себи осетио Царство Божије може да жели, из истинске љубави према ближњима, да се у свима њима покаже Царство Божије. Он може исправно да жели да на земљи настане видљиво Царство Божије, које би са лица земље истребило грех и установило на њој владавину Правде.

...Да буде воља Твоја и на земљи као на небу. Небом су названи житељи неба: они непогрешиво и непопустљиво извршавају вољу Божију. Они своју вољу више не додају вољи Божијој. Више и немају засебну вољу! Њихова воља слила се у једно са вољом Божијом.

...А земљом су названи хришћани. Неће погрешити нико од нас ако произносећи ово мољење под *земљом* буде подразумевао своје срце, не одвајајући ни тело од њега. Где буду усмерене силе срца, тамо ће се устремити и телесне силе, и тежње тела преобразиће се сходно те жњама срца, из телесних и скотоподобних у духовне, свете и анђеоске. Потпуно сједињење људске воље са вољом Божијом представља стање највишег савршенства које може да достигне разумно створење Божије. Ово савршенство имају Анђели. Спаситељ наш је благоизволео да и ми -

немоћни и несрећни људи, узети из земље, који врло кратко време лутамо и тумарамо на земљи, а потом опет силазимо у њу - добијемо оно што поседују најсветији небески духови. Он нам заповеда да трагамо за савршенством које је за нас још увек недостижно. Онај ко је у себи осетио Царство Божије учи се да се не задовољава само тиме; он се учи да се не предаје безбрижности и нераду; учи се да стреми што потпунијем развоју владавине Божије у себи. Нека у читавом људском бићу, у свим саставним деловима његовим, у духу, души и телу, делује искључиво воља Божија сједињујући собом и у себи падом разједињену вољу тих делова. Само вољом Божијом може да се исцели људска воља, затрована грехом; само у вољи Божијој и посредством ње, жеље тих саставних делова човекових, које су добиле различита усмерења, супротстављена једно другом, могу да пређу из несагласности у сагласност и да се сједине у једну жељу.

Хлеб наш насуитни дај нам данас. Овде се не говори о трудежној храни! *Не брините се, дакле, говорећи: шта ћемо јести, или шта ћемо пити, или чиме ћемо се оденути* (Мт. 6,31); говори се о храни која даје живот вечни и вечно остаје; о новој храни коју је људима даровао очовечени Син Божији; о хлебу живота који је сишао са неба; о хлебу Божијем који је у стању да насити човека и пружи вечни живот целом свету (Јн. 6,27,33). Реч *насуитни* означава да је тај хлеб по својим својствима изнад свега што постоји. Његова узвишеност и светост су бесконачни и несхватљиви; освећење и достојанство које доноси једење тога хлеба неизмерни су и необјашњиви. Хлеб који даје Син Божији, јесте свесвето Тело Његово, које је Он дао *за живот света* (Јн. 6,51). Чудесној храни присаједињено је једнако чудесно пиће. Тело Богочовека дато је као храна вернима, а Крв Његова - као пиће.

...Сходно узвишености хране и дејству које њено узимање има у онима који је узимају, Господ је Тело Своје назвао једином истинском храном, а Крв Своју - јединим истинским пићем човека обновљеног искупљењем (Јн. 6,55). Обична храна синова старог Адама која им је заједничка са бесловесним животињама, уништава се варењем и не може да уклони смрт - представља *јело које пролази* (Јн. 6,27). *Хлеб наш насуитни дај нам сваки дан* тако је ово мољење записао свети Лука (Лк. 11,3). Са мољењем је повезана и заповест, којом је хришћанима наложена обавеза свакодневног причешћивања Светим Тајнама - обавеза која се данас тако често не извршава. Када је рекао *сваки дан*, Господ је тиме изразио мисао да без овог хлеба ми нисмо у стању да проведемо ни један дан у духовном животу. Када је рекао *данас*, тиме је изразио да треба да га једемо свакодневно, и да његово давање претходног дана није довољно, ако нам данас не буде дат поново. Свакодневна потреба за њим захтева да учестамо са овим мољењем и да га приносимо у свако доба; нема дана у који не би било неопходно за нас да његовом употребом и причешћем

њиме утврђујемо срце нашег унутрашњег човека (Овакво објашњење *хлеба насупитног* никако не чини чудним читање молитве Господње пре обода: материјални хлеб служи као слика хлеба који је сишао са небеса).

И опрости нам гугове наше као што и ми опраштамо дужницима својим. Подаривши грешницима узвишена блага, блага од највеће вредности, изнад сваке цене - подаривши их по Својој бесконачној милости, Господ и од нас захтева милост према нашим ближњима. Тајна искупљења заснована је на милости. Она представља пројаву милости Божије према палом људском роду и може да буде прихваћена једино расположењем душе која је у потпуности милостиво настројена према људима. Ми не можемо да примимо искупљење које нам је даровао Бог другачије него да стекнемо милосрђе према себи и према палом људском роду, да постанемо свесни своје грешности, пада и погибли, да постанемо свесни огреховљености, пада и погибли читавог људског рода, да познамо општу и потпуну неопходност милости Божије.

Господ је рекао: *Ако опростите људима сагрешења њихова, опростиће и вама Отац ваш небески. Ако ли не опростите људима сагрешења њихова, ни Отац ваш неће опростити вама сагрешења ваша* (Мт. 6,14 15). Хришћанин треба нарочито да пази на душевну слабост злопамћења, и да је изгони чим се појави, не дозвољавајући јој ни под којим изговором да се угнезди у души, ма колико се тај изговор чинио оправданим на први поглед. Ако пустимо на вољу злопамћењу - оно ће да опустоши нашу душу, да све наше подвиге и добродетељи учини бесплодним и да нас лиши милости Божије. Када опраштамо ближњима њихова сагрешења, тиме показујемо да се Дух Божији уселио у нас, да царује у нама, да управља и руководи нашом вољом. А до тада, потребан је посебан лични напор како бисмо се супротставили страсти злопамћења. У подвигу против ове страсти Бог нам тајно помаже, уздржавајући се од јавне помоћи како би наша слободна воља могла јасно да се изрази. Злопамћење се заснива на гордости. Гордост се крије чак и у изабраницима Божијим освећеним благодаћу. И њима је неопходно да буду будни у борби против тог духовног отрова и убиства душе које он порађа - злопамћења. Кроз праштање браћи њихових дугова, ми привлачимо у себе благодат Божију, а задржавамо је у себи постојаним праштањем дугова нашим ближњима.

Не уведи нас у искушење, но избави нас од злога. Другом половином мољења објашњава се прва. Искушењима се овде називају они заиста несрећни случајеви и невоље, када сопственом вољом стремимо према греху, предајемо се у власт ђавола и гинемо, како је томе био подвргнут Јуда Искариотски. *Уђе у њега сатана* - вели Свето Писмо (Јн. 13,27). Мољење нас не учи да одбацујемо патње, које су неопходне за наше спасење и чувају нас од наших страсти и демона.

...Заједно са догматима хришћанске вере, свети апостол Павле је васељени проповедао *да нам кроз многе невоље ваља ући у Царство Божије* (Дап. 14,22). У посланици Јеврејима апостол каже да су сви који су угодили Богу били подвргнути кажњавању и уразумљивању од стране Бога, а оне који нису, Бог је одбацио као туђе (Јн. 16,33). *Не уведи нас у искушење, но избави нас од злога!* Не допусти да нама завладају страсти, посредством којих се, услед нашег пада, налазимо уз ђавола! И не само то: не допусти да нас заведе наша огреховљена воља, чијим испуњавањем обмањујемо и погубљујемо себе! Не допусти да се преваримо лажним мислима и учењима! Не допусти да будемо побеђени среброљубљем, славољубљем и властољубљем! Не допусти да се покоримо сластољубљу и сладострашћу у време када имамо много земаљског блага, нити малодушности и роптању онда када смо окружени оскудицом! Не допусти нам да грешимо! Не допусти да нас обузме гордост онда када водимо живот испуњен добродетељима, нити да нас захвате незнађе и очајање услед било каквог спотицања... 4.240-250

Молитва умна, срдачна и душевна

- Услед блаженог садејства Духа Светога у човеку најпре почиње да се осећа необична тишина, а затим се јавља обамрлост за свет, за његово наслађивање сујетом и греховношћу, као и за служење у свету. Хришћанин се мири са свиме и са свима посредством чудног, смиреног и уједно високо духовног расуђивања, које је телесном и душевном стању непознато и недоступно. Он почиње да саосећа са људским родом и сваким појединим човеком. Саосећање прелази у љубав. Потом почиње да се удвостручује његова пажња на молитви: речи молитве почињу да производе силан и необичан утисак на душу, да је потресају. Коначно, мало помало, срце и сва душа покрећу се на сједињење са умом, а за душом на то бива привучено и само тело. Таква молитва назива се:

- *умном*, када се произноси умом са дубоком пажњом, уз подршку срца;

- *срдачном*, када се произноси умом сједињеним са срцем, при чему ум као да силази у срце и молитву узноси из дубине срца;

- *душевном*, када се савршава из све душе, уз учешће и самог тела, када се савршава читавим бићем, при чему оно цело постаје као једна уста која произносе молитву.

Свети Оци у својим делима често под једним називом умна молитва подразумевају и срдачну и душевну, а понекад их и разликују. 2. 218

- Срдачна молитва делује највише приликом мољења Именом Господа Исуса; душевном молитвом моле се они који су добили срдачну молитву, онда када се баве молитвословљем и псалмопојањем. 2. 219

- Брате! Није ти корисно да пре времена добијеш срдачну благодатну молитву! Није ти корисно да пре времена осетиш духовну сладост! Ако их добијеш пре времена, нећеш имати претходна знања о томе са каквом

побожношћу и опрезношћу треба да се чува дар благодати Божије, па ћеш тај дар можда употребити на зло, на штету и погибију твоје душе (свети Исак Сиријски: "Не треба пре времена да тражимо много, како дар Божији не би пропао услед брзине његовог примања. Све што се лако постиже, брзо се и губи; све пак што је добијено уз патњу срца, брижљиво се чува"). При томе, немогуће је сопственим трудом открити благодатну умну и срдачну молитву у себи, јер сједињење ума са срцем и душом, који су у нама разједињени падом то припада Једином Богу. Ако себе будемо неразумно присиљавали и сопственим трудом тражили откривање дарова које шаље једино Бог - узалуд ћемо се трудити. И добро би било када би штета била ограничена само на узалудан труд и губитак времена! Јер горди трагачи за стањима својственим обновљеној људској природи често бивају подвргнути највећој душевној несрећи, коју Свети Оци називају *прелест*. То је и логично: полазна тачка њиховог деловања је лажна. Како да од лажног почетка и последице не буду лажне? Такве последице, које се називају прелест, имају различите облике и степене. Прелест бива углавном прикривена, но понекад и јавна; она човека неретко доводи у стање растројености, које је смешно и уједно веома жалосно, а понекад доноси самоубиство и коначну пропаст душе. Прелест је многима схватљива по својим очигледним последицама, али њу треба изучавати и разумевати у самом њеном зачетку у лажној мисли која служи као основ свих заблуда и јадних душевних стања. У лажној мисли ума унапред постоји сво здање прелести, као што у зрну већ постоји биљка која треба да никне тек након што буде посађена у земљу. Свети Исак Сиријски је рекао: "Свето Писмо вели: *Царство Божије не долази на видљив начин* (Лк. 17,20). Они који су се подвизавали са таквим душевним залогом (трагање за видљивим даровима Божијим), подвргавали су се гордости и паду. Ми своје срце треба да утемељимо на делима покајања и животу благоугодном Богу. Ако храм срца не буде упрљан но чист, онда дарови Господњи долазе сами по себи. Црква Божија је дакле одбацила намерно трагање за узвишеним даровима Божијим. Они који би се тога прихватили, погордили би се и пали. Јер то није знак нечије љубави према Богу, него болести душе. И како да трагамо за узвишеним даровима Божијим, кад се Божански Павле хвали патњама, а за највиши дар Божији сматра учешће у страдањима Христовим!"

У своје молитвеном подвигу у потпуности се ослони на Бога, без Кога није могућ ни најмањи напредак. Сваки корак према успеху у том подвигу, дар је Божији. Одбаци себе и предај се Богу, да чини са тобом шта хоће. А Он, Свеблаг, хоће да ти дарује оно што ни на ум, ни у срце човеку не дође (1. Кор. 2,9); хоће да ти дарује блага која наш ум и срце у њиховом палом стању не могу чак ни да замисле. Немогуће је, сасвим немогуће, да онај ко није стекао чистоту, добије макар и најоскуднију

представу о духовним даровима Божијим - не може их ни замислити, не може их упоредити са најпријатнијим душевним осећањима која су човеку позната! Са простотом и вером пренеси своју бригу на Бога. Не веруј представама лукавога, који је још у рају прародитељима говорио: *бићете као богови* (Пост. 3,5). Он ти и сада нуди превремено и гордо стремљење ка задобијању духовних дарова срдачне молитве, које, понављам, даје Једини Бог, и који имају своје одређено време и место. То место је: читав сасуд како душевни, тако и телесни - очишћен од страсти. 2. 303-304

Молитва у цркви

- Без икакве сумње, од свих земаљских здања најзначајније по своме достојанству је - храм, или дом Божији, или црква; ове речи су синоними. Мада је Бог свуда присутан, у цркви се Његово присуство пројављује на нарочит начин - најприметнији и најкориснији за човека. Јављање Божије за човека је корисније и приметније само онда, када он и сам постаје храм Божији, начинивши од себе обитавалиште Духа Светога, попут апостола и других највећих светих. Но, такво стање достижу сасвим ретки међу хришћанима...

Храм Божији је небо на земљи. "У храму славе Твоје стојимо, Господе, мислећи да смо на небесима" пева света Црква. Храм је место општења Бога са људима, у њему се савршавају све хришћанске Свете Тајне... У храму Божијем даноноћно се оглашавају славословља Богу; за речи овога света у њему места нема. Све је у храму Божијем свето: и сами зидови, и под и ваздух. Стално га чува Анђео Божији; Анђели Божији и мир торжествујуће Цркве силазе у њега. Присуство у таквом свештеном здању представља највећу срећу за луталицу на земљи. Свети пророк Давид, мада је поседовао сва средства за земаљске насладе и задовољства, знао је да све размотри и оцени на прави начин, рекавши: *Једно молих од Господа, и то тражах: да живим у дому Господњем све дане живота мога, да гледам красоту Господњу и посећујем храм свети Његов* (Пс. 26,4). Ово је устима Давидовим изговорио Дух Свети. Ко за време земаљског живота буде, што чешће може, посећивао храм Божији, као да живи у њему, тај ће, по одвајању од тела, врло лако ради вечног празновања прећи у небески, нерукотворени храм, чији је неимар Бог. Ми се у храму молимо и узрастамо, очишћујемо се од грехова и заједничаримо са Богом.

Пример посећивања храма Божијег показао нам је Спаситељ (Јн. 7,14), а показали су нам га и свети апостоли (Дап. 3,1). Хришћани свих времена брижљиво посећивање храма Божијег сматрали су за своју неодложну обавезу. Свети Димитрије Ростовски посећивање храма, током свих молитвословља која се у њему обављају, пореди са царским данком, који свако треба свакодневно да плати. Ако свети пастир сматра да је присуство на сваком Богослужењу непромењива обавеза сваког

благочестивог хришћанина, онда је такво присуство тим пре свештена обавеза монаха.

...Спасоносни пример посећивања храма Божијег видимо у цариниковој посети храму која нам је описана у Јеванђељу (Лк. 18,10). Цариник је стао у дну храма, не сматрајући себе достојним да очи уздигне ка небу, него се ударао у прса говорећи: *Боже, милостив буди мени грешном*. Он је из цркве изашао привукавши на себе благодат Божију. И ти кад дођеш у цркву, ако немаш у њој какво послушање, стани позади, у неприметном углу или иза стуба, како се сам не би расејавао и како твоја побожност не би привукла пажњу других; око ума устреми ка срцу, а телесно око према земљи и помоли се Богу у скрушености духа, не приписујући себи никакву заслугу, никакво добро дело, сматрајући се кривим за безбројно мноштво сагрешења која су ти позната и која нису. Ми врло много грешимо и у незнању, и услед наше ограничености, и услед повређености наше природе грехом. Божанствено Писмо каже: *Срце скрушено и смерно Бог неће презрети* (Пс. 50,19). Ако се помолиш са свешћу о својој грешности и убогости, Бог ће и твој глас чути из храма Свога светог, и твој ће молитвени вапај пред Њим доћи у уши Његове (Пс. 17,7). Он ће излити на тебе Своју богату милост.

Ако имаш било какву обавезу при храму, испуњавај је са највећом побожношћу и опрезношћу, као онај ко служи Богу, а не људима.

Заједно са поменутиим цариником прича Јеванђеље - у цркву је на молитву ушао и фарисеј. Као личност од значаја, фарисеј је стао на видно место. Вероватно је имао идеју уобичајену за све фарисеје да својим озбиљним ставом и молитвом пружи поуку присутном народу. Сујету он није сматрао опасном за себе, као за човека узнапредовалог у добродетељи, а извесну дволичност држао је за допустиву ако то захтева општа корист. Из чега се састојала фарисејева молитва? Као прво, прославио је Бога. Дobar почетак. Али одмах потом, прихватио се набрајања не добротинастава Божијих, него сопствених племенитих дела, мада би таквом набрајању одговарао и другачији почетак: да је кренуо директно од прослављања себе, а не Бога. Бог је прослављен само форме ради, како би се донекле прикрила гордост. А гордост се пројавила кроз осуђивање и понижавање ближњег, чија савест фарисеју није била позната и чија је свест о гресима привукла милост Божију. Лицемерно прославивши Бога, фарисеј је рекао: *Нисам као остали људи: грабљивци, неправедници, прељубници или као овај цариник. Постим дванут у седмици; дајем десетак од свега што стекнем*. Овде су очигледни: недостатак свести о својим гресима, свест о својим заслугама и гордост која одатле потиче, а која се манифестује кроз осуђивање и понижавање ближњег. Господ није примио Фарисејеву молитву. У закључку ове приче Он је рекао: *Сваки који себе узвисује понизиће се, а који себв понизије*

узвисиће се. Из тога се види како свако ко жели да Бог прими његову молитву, треба да је приноси из свести о својој грешности и крајњој мањкавости када су сопствена добра дела и врлине у питању, да је приноси из срца које се смирило пред ближњима, из срца које је заводело све ближње, из срца које је ближњима опростило сваку увреду. *А ја по мноштву милости Твоје ући ћу у дом Твој, поклониху се храму светоме Твоме у страху Твоме* (Пс. 5,8).

Велику милост Божију према човеку представља установљење заједничких молитвословља у светим храмовима Божијим. Ова молитвословља су по откривењу свише установили апостоли, њихови свети ученици и свети оци првих векова хришћанства. У тим молитвословљима може да узме учешће сваки хришћанин: чак и неписмен човек ту може да усвоји знања, красноречивост и поетски израз духовних, светих беседника и књижевника хришћанства. На тим молитвословљима свако ко жели може веома лако да се научи умној молитви: количина молитве доводи до квалитета рекли су оци стога дуготрајна молитвословља веома помажу подвижнику да пређе од усне молитве на умну и срдачну. Црквена молитвословља са држе опширно хришћанско догматско и морално Богословље; онај ко редовно посећује цркву и пажљиво прати све што се чита или пева, може добро да изучи све што је православном хришћанину неопходно на пољу вере. 2. 177-182

• *А цариник издалека стајаше - прича Јеванђеље - и не хтеде ни очију уздигнути ка небу, него се бијаше у прса говорећи: Боже, милостив буди мени грешном.* Овим речима Јеванђеље нас учи да смиреном расположењу душе на молитви треба да одговара и положај тела. У храму не треба бирати место напред, истакнуто место, него скромно, које неће представљати повод за расејаност. Очима не треба допуштати слободу: нека стално буду усмерене ка земљи, како би ум и срце без препрека могли да буду устремљени ка Богу. Цариник је имао погурено држање тако је живо осећао бреме својих грехова. И свако други ко живо осећа бреме које притиска његову душу и нехотице ће заузети погурен и потиштен став. 4. 25-26

• Чак и на Богослужењима корисно је понављати кратку молитву у одаји душе: таква молитва не само да не омета пажњу према молитвословљима која се читају и певају у храму Божијем, него и помаже да се брижљиво пази на њих, уздржавајући ум од расејаности. Ако се ум не буде задржавао у самопосматрању кратком молитвом која душу испуњава осећањем покајања, он ће се лако препустити расејаности; ако током Богослужења занемари оно што се у цркви чита и пева, он ће скренути у празна размишљања и маштања. 4. 29-30

• Узимајући учешће у црквеним чиновима, чувајмо се било каквог показивања наше побожности, које би нас учинило очигледно различитим од наше браће. "Обрати пажњу на то рекао је свети Јован

Лествичник да се, док си међу својом браћом, никако не покажеш у нечему праведнијим од њих. Ако будеш поступао другачи је, учинићеш два зла: ранићеш своју браћу притворном усрдношћу, а себи ћеш свакако дати повод за умишљеност. Буди усрдан у својој души, не показујући то ни покретима тела, ни изгледом, ни речју, ни наговештајем". 4. 72

- У цркви када нађете за потребно да седнете - седите, јер Бог не пази на то ко седи а ко стоји, него чији је ум са потребном побожношћу усмерен ка Њему. Стремљење ка Богу, побожност и страх Божији задобијају се пажењем на себе. 6. 533-534

- У цркви не читајте никакве посебне молитве, него пазите на Богослужење. Добро је научити се на молитву цариника, коју је Господ похвалио, а коју је цариник, као што се из Јеванђеља види, приносио управо док је био у цркви. Та молитва гласи овако: "Боже, милостив буди мени грешном", или "Боже, очисти ме грешног". Овој молитви по снази је једнака: Господе Исусе Христе, Сине Божији, помилуј ме грешног", или "Господе помилуј". Међу овим молитвама изаберите ону за коју нађете да вам је најлакша за изговарање. Али неизоставно је произнесите без журбе и са пажњом. Ја саветујем да се држите друге. Прве две молитве имају исто значење; последња је заправо скраћена претпоследња. У цркви некад пазите на Богослужење, а некад произнесите умну молитву, и даље одржавајући поменућу пажњу. Могуће је уједно молити се умом и пазити на црквено молитвословље. Прво помаже другом, а друго првом.

Када остајете код куће, црквену службу можете да замените читањем неког акатиста: акатиста Господу Исусу или акатиста Мајци Божијој. У цркви немојте да падате на колена и, уопште узев, по спољашњем држању ни по чему се немојте одвајати од других; него чувајте и унутрашњу и спољашњу побожност. Поклоне чините што је могуће ређе. Земне поклоне чините свега два пута током Литургије: када два пута износе Чашу са Светим Тајнама (наравно, у време када су земни поклони иначе допуштени!). Уздржавајте се од падања у ватру и свих порива који су толико противни смирењу. Захтевајте од себе тишину и пажњу и приликом молитве, и приликом читања, и при сваком другом вашем делу. Таквим понашањем пружићете духу смирење. Смирење осењује милост Божија. 6. 532-533

Молитвено правило

(в. ПРАВИЛО МОЛИТВЕНО)

Молитвена тражења

- Бога можемо да молимо за оно што нам се чини неопходним и корисним: али испуњење или неиспуњење наших жеља препустимо Његовој светој вољи, завршавајући свако наше тражење, ма како оно наизглед добро било, препуштањем наших жеља вољи Божијој и свешћу

о томе да смо неразумни. Овако треба поступати посебно у сумњивим ситуацијама. 6. 828

• Ко жели да правилно служи Богу, тај не треба да тражи од Бога било шта, сузе или нешто друго по својој вољи, него је дужан да од Бога тражи да му да оно што је корисно за његову душу. Ко се у своме тражењу одриче сопствене воље ради воље Божије, тај може да добије истинско смирење. Треба се уздржавати од распаљивања, и трудити се да се на молитви има страх Божији - то је поузданије. 6. 519

• Понављам изреку Исака Сиријског: 'Ако се молиш Богу за нешто, а Он оклева да те услиши, не тугуј због тога: ниси ти паметнији од Бога. То се тако догађа по најмудријем Промислу Божијем, који је недокучив за људски разум". А у то да нас Бог љуби неупоредиво више него што ми сами себе љубимо и можемо да љубимо, у то треба без сумње да верујемо. "Све што се лако постиже - закључује овај свети расуђивање о том предмету - брзо се губи. Све пак што се стекне уз патњу (труд) срца брижљиво се чува". 6. 722

• Узвишен је и драгоцен осећај страха Божијег! Кад он делује, ум често затвара своје очи, престајући да произноси речи и умножава мисли: побожним ћутањем, које надвисује речи, он изражава свест о својој ништавности и неописиву молитву која се из те свести рађа. То стање најбоље описује свети Исаак Сиријски: "Смиреномудрени, када се приближава молитви и када је бива удостојен, не усуђује се да се помоли Богу или да нешто затражи. Он не зна за шта би се помолио, него свим својим помислима ћути и очекује само милост и вољу коју о њему изриче Величанство Кога се он клања. Његово лице окренуто је ка земљи, а унутрашњи поглед срца узнесен ка славним дверима у Светињу над Светињама". 2. 61 62

• Потчинивши посредством поста тело духу, учинивши наш дух по благодати сличним Анђелима, окрило га молитвом; нека наш дух стекне блажену навику да брзо и често узлеће ка Богу и тражи благослов Божији за наше подухвате, помоћ Божију за наша дела. Нећемо оклевати да Бога видимо као помоћника и управитеља у делима нашим. И не само то! Узносећи се често у мислима ка Богу, ми постепено чистимо наш духовни пут од сваког безакоња, не само грубог, него и финог, које се чини у помислима и осећањима. Ко ће се, призивајући Бога у помоћ, осмелити да Га призове у помоћ за дело порочно? Ко се, износећи своје мољење пред Цара над царевима, претходно неће постарати да то мољење буде достојно Царске и Божанске пажње, која прониче у тајне срце и једнако јасно види све, видљиво и невидљиво? *Ако што молимо по вољи Његовој*, само у томе Он ће *да нас послуша* (1. Јн. 5,14) рекао је апостол. И како да онај ко се свакога часа обраћа Богу не стекне убеђење и осећај да живи пред очима Божијим, да свевидећи и свудаприсутни Бог види свако његово дело, сваки покрет његове душе?

Нужна последица таквог убеђења и осећаја је - духовно напредовање хришћанина. Нека нам милосрдни Господ дарује то напредовање у славу Имена Свога и на спасење наше. 4.109-110 (в МОЛИТВА)

МОЛИТВА ИСУСОВА

Молитва Исусова и акатисти

(в. ПРАВИЛО МОЛИТВЕНО)

Молитва Исусова и безмолвије

- Авва Јован Колов је рекао: 'Ако човек у својој души има Божански залог, онда може да безмолвствује (молитвено тихује) у својој келији. Такође, без излажења у својој келији може да пребива и онај ко нема Божански залог, али има залог овога света. Онај ко нема ни залог Божији, ни залог овога света, не може да пребива у келији".

Ово значи: онај ко се бави умном молитвом и плачем задовољан је безмолвијем у келији и цени га; боравак у келији може да се цени и због неке страсти, на пример - због страсти према рукодељу са среброљубивим циљем. Без ових залога пребивање у келији је неиздржљиво. 7. 268 (в БЕЗМОЛВИЈЕ, РАСУЋИВАЊЕ)

Молитва Исусова и богоопштење

- "Благодатне дарове - тврди преподобни Серафим - добијају само они који имају унутрашње делање и пазе на своје душе Они који су решили да заиста служе Богу, треба да се баве сећањем на Бога и непрестаном молитвом Господу Исусу Христу, говорећи умом: Господе Исусе Христе, Сине Божији, помилуј ме грешног'. Таквим вежбањем, уз чување од расејаности и мирну савест, могуће је при ближити се Богу и сјединити се са Њим. Богу се, по речима светог Исака Сиријског, не можемо приближити другачије него непрестаном молитвом". 2. 268 (в.БОГООПШТЕЊЕ)

Молитва Исусова и богослужење

- Монасима и послушницима који су изволели да се баве молитвом Исусовом, ради лакшег избегавања расејаности и пребивања у пажњи, преподобни Серафим саветује да у цркви на молитвословљима стоје затворених очију и да их отварају само онда када их захвате сан и дремеж. Тада по његовом савету погледе треба усмера вати ка светим иконама, што такође чува од расејаности и подстиче на молитву. Почетник се на молитву Исусову посебно лако навикава током дугих манастирских молитвословља. Зашто би, док присуствује тим молитвословљима, бесплодно и душепогубно лутао мислима на све стране? А ово може да се избегне ако ум не буде ни за шта привезан и ако се бави молитвом Исусовом: она ће задржати ум да не скита; постаћеш много усредсређенији и удубљенији; много ћеш боље пазити на оно што се чита и пева у цркви и уједно ћеш се на неприметан начин постепено обучити умној молитви. 2. 269

- За време црквених служби корисно је бавити се молитвом Исусовом: уздржавајући ум од расејаности, она ће му помоћи да пази на то што се у цркви пева и чита. 5.110-111

Молитва Исусова и болести

- Главобоља је - уобичајени први сапутник дубоке пажње према Речи Божијој и молитве. *Реч Божија је жива и делотворна* вели апостол *оштрија од сваког двосеклог мача, и продире све го раздеобе душе и духа, зглобова и сржи, и суди намере и помисли срца* (Јевр. 4,12). Не боли само тебе, није само мене болела; болела је Свете Оце - и они су о томе говорили у својим делима. Преподобни Григорије Синајски вели: "И бол у раменима и силне главобоље са муком ревносно трпи, тражећи у срцу Господа". Повремено од бављења молитвом наступа ослабљеност читавог тела, презнојавање, грозница; све је то код почетника; код оних који су узнатредали молитва даје снагу, храни душу и тело. Али презнојавање бива чак и код њих. Уосталом, теби је дат најлакши начин пажње и молитвеног подвига, коме је страна свака механичка телесна радња, за коју је неопходно јако здравље. На ситнице, на све осећаје у телу обраћај што је могуће мање пажње; пази да твој ум пребива у покајању и да се удаљава од расејаности. Надам се да твоје главобоље неће дуго потраја ти. Ни мени нису дуго трајале. Након што су прошле, бављење молитвом постало је некако својственије уму и лакше за њега. Од свога ума на молитви не захтевај оно што превазилази његове снаге, на пример непоколебиву и потпуну нерасејаност. У мислима показуј своју немоћ Богу говорећи: Господе! Ти видиш сву моју немоћ!" - и трпељиво подноси немоћ свога ума. Није узалуд и без циља речено: *Трпећи потрпех Господа, и обрати на ме пажњу, и услиша мољење моје; и изведе ме из рова мучења и из муља блата, и постави на камен ноге моје, и управи стопе моје; и стави у уста моја песму нову* (Пс. 39,1 4). 6. 296 297

- Подвижницима који се баве духовним подвигом, допуштају се, првенствено пре телесних подвига, болести и друге патње: када се оне појаве, подвижник мора да наду положи на Бога. Од појачавања наде на Бога слаби самоувереност; са слабљењем самоуверености смањује се и умишљеност. Са слабљењем ових болести у души се зачиње истинско смирење, на коме се заснива правилност и стабилност сваког подвига. 6. 599

- Почетницима, који су молитву тек донекле окусили, својствено је да теже доживљавају борбу и да се подвргавају телесним слабостима, јер тело не може да издржи додир са духовном реалношћу и, да тако кажемо, бива потресен од њега, а душа која је окусила сладост Божију постаје осетљивија на страсти. Све се ово допушта од стране премудрог Промисла, како би се у нама укоренило смирење, које толико не одговара духу века и страно је данашњим људима. Само на темељу

смирења човек може безбедно да подигне здање духовног делања. Без смирења делање доводи само до умишљености.

Треба у себи разликовати последице деловања болести и последице монашког подвига. Доктор за материјално види само прво. По кајањем, у правом смислу, скрушава се срце, а за њим и тело. 6.831

- Не чуди се твојим тешко схватљивим слабостима. Таква је судбина свих који се баве умним делањем. Њихове болести и исцелења одвијају се потпуно другачије него код других људи. 6. 834

- "Болове у леђима и тешке главобоље трпи са постојаношћу и ревношћу, тражећи у срцу Господа, јер Царство Небеско припада онима који се труде над собом *и подвижници га задобијају* (Мт. 11,12). Господ је указао на то да се истински подвиг састоји у трпљењу оваквих и сличних болести. Трпљење и истрајност у сваком делу родитељ је болести душевних и телесних" (преподобни Григорије Синаит. Под речју «болест» овде се пре свега подразумева скрушеност духа, плач духа, његов бол и страдање услед осећаја сопствене грешности, услед осећаја потчињености палим духовима и вечне смрти. Страдање духа преноси се на срце и тело, јер је нераскидиво повезано са духом и по природној неопходности учествује у његовим стањима. Код оних који су слаби по телу скрушеност духа и његов плач у потпуности замењују телесни труд, али од људи снажне телесне грађе неизоставно се захтева обуздавање тела: без обуздавања тела ни само срце њихово неће задобити блажену тугу, која се код болесних рађа услед осећаја и свести о немоћи. 2. 282-283

- Не само делање умне молитве, него и пажљиво читање дубоких отачких дела о њој производи болове у глави. Скрушеност срца, услед молитвом откривене грешности, поробљености и смрти, толико је силна, да у телу производи страдања и болести, потпуно не познате ономе ко не савршава молитвени подвиг. Када срце исповеда Господу своју огреховљеност и јадно стање, тело се распиње. *Пострадах и скруших се го краја* каже у молитвеном подвигу опитни Давид *сав дан постићен ходих. Јер се слабине моје испунише поругама, и нема исцељења телу моме; злостављан бих и унижен веома, риках од уздисања срца мога* (Пс. 37,7-9). 2. 283-284

Молитва Исусова и време. Дуго трајање подвиза

- Веома су ретки они који добију сједињење ума са срцем убрзо након почетка молитвеног подвига; обично између почетка подвига и благодатног сједињења ума са срцем протекну многе године - ми треба да докажемо искреност наше воље постојаношћу и дуготрпљењем. 2. 267 (в.МОЛИТВА ИСУСОВА - Дејство)

Молитва Исусова и духовни дарови

- Веома је корисно знати да плод чисте и нерасејане молитве бива обновљење природе, и да се обновљена природа снабдева и украшава даровима Божанске благодати; али тежња ка превременом добијању тих

дарова, тежња којом се, на подстицај умишљености, пре стиже Божије благовољење за нас, крајње је штетна за душу и само води у прелест. 2. 304

• Дете по духовном узрасту није способно за духовне дарове: оно их неће употребити на славу Божију, нити у своју корист и корист својих ближњих, неће их употребити да би поразило невидљиве непријатеље, него да би поразило само себе, умисливши којешта о себи, испунивши се погубном гордошћу и презиром према ближњима. И мада су нам духовни дарови страни, мада смо испуњени смрадним страстима, ми се гордимо и величамо, и не престајемо да осуђујемо и понижавамо ближње који су у сваком погледу бољи од нас! Шта би било када би нам био поверен некакав духовни дар, некакво духовно благо које издваја онога ко то благо поседује од његове браће и сведочи о њему да је изабраник Божији? Зар не би оно за нас постало узрок страшне душевне несреће?

Потрудимо се да се усавршимо у смирењу, које се састоји у нарочитом блаженом настројењу срца и јавља се у срцу од испуњавања јеванђелских Заповести. Смирење је онај једини жртвеник на коме нам је духовним законом дозвољено да приносимо жртву молитве, и на коме жртва, када се принесе, усходи Богу и излази пред лице Његово. Смирење је онај једини сасуд у који се руком Божијом похрањују благодатни дарови. 2. 312-313 (в. ПРЕЛЕСТЋ)

Молитва Исусова - ДЕЈСТВО

• Међу несхватљивим, чудесним својствима имена Исусовог налази се својство и сила да се изгоне демони. Ово својство објавио је Сам Господ када је рекао да ће онај ко верује у Њега *именом* Његовим изгонити демоне (Мк. 16,17). На ово својство имена Исусовог треба нарочито обратити пажњу, јер је оно од највећег значаја за све који се баве молитвом Исусовом.

Као прво, треба да се каже неколико речи о пребивању демона у људима. Ово пребивање бива двојак: једно може да се назове - чулним, а друго - духовним. Чулно сатана пребива у човеку када се својим бићем усели у његово тело, и мучи душу и тело. На тај начин у човеку може да живи један демон, а могу и многи. Тада се човек назива демонизованим (ђавоиманим, поседнутим). Из Јеванђеља видимо да је Господ исцељивао демонизоване; на исти начин исцељивали су их и ученици Господњи, изгонећи демоне из људи именованим Његовим. Духовно сатана пребива у човеку када он постане извршилац ђаволове воље. Тако је сатана ушао у Јуду Искариотског (Јн. 13,27), то јест, овладао је његовим разумом и вољом, сјединио се са њим у духу. У том положају били су и налазе се сви који не верују у Христа, као што и свети апостол Павле каже хришћанима који су у хришћанство прешли из незнабоштва. *И вас који бејасте мртви због преступа и грехоеа својих, у којима некада ходисте*

по духу овога света, по кнезу који влада у ваздуху, по духу који сада дејствује у синовима противљења, међу којима и ми сви живесмо некада по жељама тела сеога, чинећи вољу тела и помисли, и бејасмо по природи деца гнееа као и остали (Еф. 2,1-3). У овом положају налазе се више или мање, у зависности од степена огреховљености, они који су се крстили у Христа, али су се кроз сагрешења отуђили од Њега. Тако Свети Оци схватају речи Христове о враћању ђавола са седморицом других најљућих духова у храм душе из кога се удаљио Дух Свети (Мт. 12,43-45). Духови који су ушли на тај начин опет се изгоне молитвом Исусовом, уз живот у постојаном и брижљивом покајању.

Прихватимо се подвига, спасоносног за нас! Потрудимо се да молитвом Исусовом истерамо духове који су услед наше небриге ушли у нас. Она има особину да оживљава умртвљене грехом, она има особину да изгони демоне. *Ја Сам васкрсење и живот* рекао је Спаситељ *који верује у Мене ако и умре живеће* (Јн. 11,25). *А знаици онима који верују биће: именован Мојим изгониће демоне* (Мк. 16,17). Молитва Исусова открива присуство демона у човеку и изгони их из човека. При томе се догађа нешто налик ономе што се догодило приликом изгнања демона из демонизованог детета после Преображења Господњег. Када је дете видело Господа Који је дошао, *одмах га стаде ломити; и паднувши на земљу ваљаше се бацајући пену*. Кад је Господ заповедио духу да изађе из детета *дух уз злобу и гневне покрете изађе, повикавши и изломивши врло* дете, од чега оно би као мртво (Мк. 9,17-27). Сила сатане - који је неприметно пребивао у човеку током његовог расејаног живота - када чује да човек на молитви призива име Господа Исуса, бива пометена. Она покреће у човеку све страсти и посредством њих доводи човека у стање страшног колебања, производећи у телу различите чудне болести. У том смислу је преподобни Јован Пророк рекао: "Нама немоћнима остаје само да прибегавамо имену Исусовом: јер страсти, као што је речено, јесу демони, и излазе услед призивања овог имена". То значи: деловање страсти и демона је заједничко; демони делују посредством страсти. Када приликом бављења молитвом Исусовом видимо нарочито узнемирење и кључање страсти, немојмо да због тога падамо у недоумицу или унијије. Напротив, охрабримо се и припремимо за подвиг, за брижљиво мољење Именом Господа Исуса, као они који су добили очигледан знак да је молитва у њима почела да производи дејство које јој је својствено. Свети Јован Златоуст каже: "Сећање на име Господа нашег Исуса Христа раздражује ђавола на борбу. Јер душа која се присиљава на молитву Исусову, све може да добије том молитвом, и добро и зло. Као прво, она може да види зло у унутрашњости свога срца, а потом и добро. Ова молитва може да покрене змију и да је смири. Ова молитва може да разобличи грех који живи у нама и може да га истреби. Ова молитва може да узнемири сву силу ђавољу у срцу, да је победи и мало помало

искорени. Име Господа Исуса Христа, силазећи у дубину срца, смирује змију која влада његовим пашњацима, а душу спасава и оживотворава. Непрестано пребивај у имену Господа Исуса нека срце упије Господа и Господ срце, и нека ово двоје буду једно. Уосталом, ово дело се не савршава за дан или два, него захтева много година и времена: потребно је много времена и подвига да би ђаво био изгнан и да би се уселио Христос". Овде је очигледно описано оно делање о коме говори и на које позива преподобни Макарије Велики у својој првој беседи, уз јасно указивање и на оруђе делања: "Уђи и ти, ко год био, кроз помисли које у теби непрестано нарастају, ка твојој заробљеној души, робињи греха, до дна размотри своје мисли и дубину твојих помисли истражуј: у недрима своје душе видећеш змију како пузи и гнезди се, која те је убила отровавши твоју душу. Неизмерни је бездан - срце. Ако убијеш змију, пред Богом ће се похвалити твоја чистота; ако пак не, онда се смири, молећи се, као слаб и грешан, Богу за исправљење својих тајних грехова".

Исти велики угодник Божији вели: "Царство таме, то јест зли кнез духова, који је од почетка поробио човека, обложио је и обукао душу и читаво њено биће, сву ју је упрљао, сву ју је поробио и потчинио своме царству. Од поробљености себи он на слободи није оставио ни помисли, ни разум, ни тело - ни један њен саставни део; сву ју је оденуо у плашт таме. Тај зли непријатељ читавог човека оскврнуо је и обезличио и душу и тело; он је човека обукао у старог човека прљавог, нечистог, богопротивног, непокорног закону Божијем, то јест обукао га је у сам грех, како човек више не би видео како хоће, него страсно, како би слушао страсно, како би ноге имао устремљене ка чињењу злих дела, руке - ка чињењу безакоња, срце - ка злим помислима. Но, ми се помолимо Богу, како би Он свукао са нас старог човека, јер Он једини може да уклони грех од нас: јер су они који су нас поробили и држали у својој власти јачи од нас, а Он је обећао да ће нас ослободити од тога ропства".

На основу ових схватања Свети Оци дају ономе ко се моли молитвом Исусовом следећу душеспасоносну поуку: "Ако душа значајно не пропати због наметљивости греха, она неће моћи много да се радује због блакости праведног суда". Онај ко жели да очисти своје срце, нека га непрестано распламсава сећањем на Господа Исуса, имајући само то као непрекидно поучавање и дело. Они који хоће да одбаце свог старог човека, не треба некада да се моле, а некада не, него нека непрестано пребивају у молитви чувањем ума, па и онда када се налазе изван молитвених храмова. Они који намеравају да очисте злато, ако и за кратко допусте да се угаси ватра у топионици, довешће тиме до поновног стврднућа материје која се чисти; слично томе онај ко се Бога некада сећа, а некад не, доконошћу уништава оно што мисли да је стекао молитвом. Мужу који љуби добродетељи својствено је да сећањем на

Бога стално уклања земљаност срца, како би зло на тај начин мало помало било уништено огњем сећања на добро и како би се душа са великом славом у потпуности вратила у своју природну светлост. На тај начин се ум, пребивајући у срцу, моли чисто и истинито, како је исти свети (Дијадох) рекао: "Молитва бива чиста и истинита онда када се ум за време молитве сједини са срцем".

Не плашимо се, делатници молитве Исусове, ни ветрова, ни таласа! Ветровима називам демонске помисли и маштања, а таласима метеж страсти пробуђених помислима и маштањима. Окружени најсвирепијом буром, са постојаношћу, храброшћу и плачем завапимо Господу Исусу Христу: Он ће утишати ветрове и таласе, а ми ћемо Му се поклонити, опитно познавши Исусову свемоћ, уз речи: *Ваистину си ти Син Божији* (Мт. 14,33). Ми се боримо за своје спасење. Наша вечна судбина зависи од победе или пораза у тој борби. "Приликом бављења молитвом Исусовом каже преподобни Симеон Нови Богослов долази до борбе: лукави демони нападају стварајући велику смутњу, дејством страсти у срцу производе метеж и буру, али Именом Господа Исуса Христа бивају разорени и уништени, као восак од огња. Опет, када буду прогнани и одступе од срца, не одустају од борбе, него ум узнемирују извана, спољашњим утисцима. Из тог разлога ум не почиње да тако брзо осећа тишину и безмолвије у себи, јер демони кад немају снаге да помуте ум у дубини, узнемирују га споља маштањима. Стога је немогуће потпуно се ослободити борбе и не бити нападан од стране лукавих духова. Ово је својствено савршенима и онима који су се потпуно удаљили од свега и постојано пребивају у пажњи срца".

Првобитно и само делање изгледа необично сувопарно и не обећава никакав плод. Ум који се труди да се сједини са срцем најпре наилази на непрозирни мрак, грубост и обамрлост срца, које се не буди одмах да би саосећало са умом. Ово не треба да изазива униније и малодушност, а овде се помиње само зато да би делатник молитве био унапред обавештен и упозорен. Трпељиви и брижљиви делатник неизоставно ће бити задовољен и утешен - обрадоваће се због бескрајног обиља таквих духовних плодова какве не може ни да замисли у своме телесном и душевном стању.

Дејства молитве Исусове имају своју постепеност: она најпре делује само на ум, доводећи га у стање тишине и пажње, потом почиње да продире у срце, будећи га из смртног сна и сведочећи о његовом оживљавању појавом осећаја умилења и плача у њему. Удубљујући се још даље, она мало помало почиње да делује у свим деловима душе и тела, изгонећи одашуд грех, уништавајући његову власт, утицај и демонски отров. Из тог разлога код почетних дејстава молитве Исусове "настаје неописива пустош и неизрецив бол душе" вели преподобни Григорије Синаит. Душа болује као болесница и породиља, како каже

Свето Писмо (Сир. 48,21): *Жива и делотворна Реч Божија* то јест Исус *оштрија од сваког двосеклог мача, про дуре*, како сведочи апостол, *све го раздеобе душе и духа, зглобова и сржи, и суди намере и помисли срца* (Јевр. 4,12), продуре, истребљујући огреховљеност из свих делова душе и тела. 2. 245-250

- Умној молитви је својствено да разоткрива страсти које се крију и тајно живе у људском срцу! Она их открива и кроти. Умној молитви је својствено да разоткрива ропство у коме се налазимо у односу на пале духове. Она открива то ропство и ослобађа од њега. Сходно томе, не треба се узнемиравати и бити у недоумици када из пале природе почну да нарастају страсти или када их подстакну зли духови. А пошто се страсти кроте молитвом, потребно је, када се појаве, да се умом полако и врло тихо твори молитва Исусова, која ће мало помагло да смири побуњене страсти. Понекад налет страсти и ђавољих помисли бива тако силан да води у велики душевни подвиг. То је време невидљивог мучеништва. Треба исповедати Господа дугом молитвом пред лицем Господа и она ће неизоставно довести до победе. 6. 536

- Име Господа нашег Исуса Христа је Божанско; сила и дејство тог имена су Божански; они су свемоћни и спасоносни; они надилазе наше схватање и неприступачни су за њега. Са вером, надом и усрдношћу, сједињеним са великом побожношћу и страхом, савршавајмо велико дело Божије које нам је предао Бог - творимо молитву Именом Господа нашег Исуса Христа. "Непрестано призивање имена Божијег каже Велики Варсануфије - јесте лечење које убија не само страсти, него и само њихово деловање. Као што лекар ставља лекове или мелеме на рану болесника, и они делују а да при томе болесник и не зна како то бива, управо тако и Име Божије, када се призива, убија све страсти, мада ми не знамо како се то збива". 1. 258

Молитва Исусова - ДЕЛАЊЕ

Стајање на молитви

- Правилно обављање молитве Исусове само по себи проистиче из правилних схватања о Богу, о свесветом имену Господа Исуса и о односу човека према Богу.

Бог је биће неограничено велико, свесавршено, Творац и Обновитељ људи, апсолутни Господар над људима, анђелима, демонима, над читавом творевином, видљивом и невидљивом. Ово схватање о Богу учи нас да на молитви треба да стојим пред Богом у најдубљој побожности, у највећем страху и трепету, устремљујући ка Њему сву нашу пажњу, усредсређујући у пажњи све силе ума, срца и душе, одбацујући расејаност и маштање као нарушавање пажње и побожности, као нарушавање правилног стајања пред Богом, правилног стајања које узвишеност Божија заиста захтева (Јн. 4,24; Мт. 22,37; Мк. 12,29-30; Лк. 10,27). Прекрасно је рекао Исак Сиријски: "Када се клањаш Богу на

молитви буди у мислима својим као мрав, као инсект, као црвић, као дете које замуцкује. Не говори пред Њим нешто мудро; детињим начином размишљања приближавај се Богу". Они који су задобили истинску молитву осећају неизрециво сиромаштво духа када стоје пред Богом славословећи Га, исповедајући Му се, износећи пред Њега мољења своја. Они се осећају као уништени, као непостојећи. То је природно! Кад онај ко се моли осети обилно присуство Божије, присуство Онога Који је Сам Живот, Живот бескрајни и недокучив - онда му његов сопствени живот изгледа као кап у поређењу са безграничним океаном. У такво стање доспео је праведни многострадални Јов, који је достигао највиши духовни напредак. Он се осетио *пропалим* (Јов. 42,6), као што пропада и ишчезава снег када на њега падну зраци жарког сунца. 1. 257-258

Подела молитве

- Молитва Исусова изговара се овако: Господе Исусе Христе, Сине Божији, помилуј ме грешног". Првобитно, она је произношена без додатка речи «грешног», која је тек касније додата осталим речима молитве. "Та реч - примећује преподобни Нил Сорски - која у себи садржи свест о паду и исповедање пада, нама приличи и Богу је угодна, јер Он је заповедио да Му се молитве узносе из свести и исповедања своје грешности". За почетнике, снисходећи њиховој слабости, оци дозвољавају да се молитва подели на две половине: да се понекад говори: "Господе Исусе Христе, помилуј ме грешног", а понекад "Сине Божији, помилуј ме грешног". Међутим, ово је само попуштање и снисхођење, а никако не наредба и захтев који тражи неизоставно извршење. Много је боље стално творити једнообразну, целовиту молитву, не оптерећујући и не расејавајући ум променом и бригом о променама. И онај ко сматра да је због његове слабости таква промена неопходна, не треба често да је допушта. На пример: једном половином молитве може да се моли до ручка, а другом - после ручка. Забрањујући честу промену, преподобни Григорије Синаит каже: "Не укореењује се оно дрвеће које се често пресађује". 2. 234

Метод делања

- Сматрам за своју обавезу да овде изложим, по мери нашег оскудног знања и оскудног искуства, учење Светих Отаца о опитном делању молитве Исусове, уз јасно означавање тога који начин бављења молитвом и који облик умне и срдачне молитве одговара свим хришћанима без изузетка и монасима почетницима, а који начин делања је својствен онима који су узнатредали и који су у то стање узведени благонаклоношћу и благодаћу Божијом.

Без икакве сумње, прво место међу свим начинима треба да се да ономе који предлаже свети Јован Лествичник, као посебно лаком, потпуно безбедном, нужном и чак неопходном за делотворност молитве,

одговарајућем за све хришћане који благочестиво живе и траже спасење и за мирјане и за монахе. Велики наставник монаха два пута говори о томе начину у својој Лествици која узводи са земље на небо: у Поуци о послушању и у Поуци о молитви. Већ и то што он свој начин излаже на месту где се говори о послушању монаха у општежићу, очигледно показује да је тај начин намењен монасима почетницима. Опис тога начина понавља се у одвојеном, опширном учењу о молитви, после поуке за безмолвнике, дакле - понавља се за узнатредовале монахе; ово очигледно показује да је тај начин добар и за безмолвнике, за узнатредовале монахе. Понављамо, највећа вредност овог начина састоји се у томе што је он, уз све своје предности, потпуно безопасан.

У Поуци о молитви свети Јован Лествичник каже: "Бори се да враћаш своју мисао у речи молитве, или боље - да је закључаш у њих. Ако се услед твоје детиње слабости деси да се твоја мисао умори и падне, уведи је поново у речи молитве. Непостојаност је својствена људском уму. Али, Онај Који све може да учврсти, може и ум наш да начини постојаним. Ако се истрајно подвизаваш, доћи ће и к теби Онај Који одређује границе мору људског ума, и рећи ће му у молитви твојој: *Дођи ћеш говге и даље нећеш прећи* (Јов. 38,11). Дух је немогуће сvezати. Где је пак Саздатељ Духа, све указује потчиња вање. Почетак молитве састоји се у томе да се помисли које приступају одбију кратким речима истог тренутка кад се појаве. Средина је у томе да ум пребива само у ономе што се молитвом говори или мисли. Савршенство молитве је отимање ума ка Господу". У Поуци о послушању свети Јован вели: "Непрестано се бори са мишљу, враћајући је к себи када се удаљи: Бог од послушника не захтева непомичну молитву. Не тугуј када си поткрадан, него буди миран, постојано враћајући ум ка себи". Овде је дат начин пажљиве молитве, и наглас и само умом. У пажљивој молитви не може да не узме учешће и срце, како је рекао преподобни Марко: "Ум који се моли без расејаности, ограничава срце". Дакле, онај ко се буде молио на начин који предлаже свети Јован Лествичник, молиће се и устима, и умом, и срцем; када узнатредује, задобиће умну и срдачну молитву, и привући ће к себи Божанску благодат, као што се види из наведених речи великог наставника монаха. Шта пожелети више од тога? Ништа. Каква прелест може да се појави уз такав начин бављења молитвом? Једино одвлачење у расејаност - сасвим очигледна погрешка, неизбежна за почетнике, која може брзо да се излечи кроз враћање мисли у речи, и да у своје време буде уништена милошћу и помоћу Божијом, уз постојани подвиг. 2. 261-264

- Опит ће брзо показати како је уз употребу метода потребно да се, нарочито спочетка, речи произносе сасвим споро, да би ум могао да се смешта у речи као у форме; ово се не може постићи брзим читањем. Метод светог Јована веома је погодан и за бављење молитвом Исусовом, и

за читање молитвеног правила у келији, чак и за читање Светог Писма и светоотачких књига. На овај метод треба се навикнути, као да се сриче по слоговима - тако полако. Онај ко се научио томе методу задобио је молитву усну, умну и срдачну, својствену свакоме ко води делатан живот. 2. 269-270

- Свештеномонах Доротеј, наш земљак, велики наставник духовног подвига који се по угледу приближио светом Исаку Сиријском, саветује ономе ко се учи молитви Исусовој да је испрва произноси наглас. Он каже да молитва наглас сама по себи прелази у умну. "Од много молитве наглас - каже овај свештеномонах - проистиче умна молитва, а од умне молитве појављује се срдачна. Исусову молитву не треба произносити гласно, него тихо, тако да је чујеш само ти". Приликом нарочито снажног деловања расејаности, туге, унинија и лењости веома је корисно да се молитва Исусова савршава наглас: на гласну молитву Исусову душа мало помало бива подстакнута услед тешког духовног сна у који је обично гурају туга и униније. Веома је корисно да се молитва Исусова савршава наглас приликом појачаног насртаја помисли и маштања која долазе од телесне жеље и гнева, када се услед њиховог дејства распали и прокључа крв, када се срцу одузму мир и тишина, када се ум поколеба и ослаби, и као да буде оборен и свезан од стране мноштва непотребних помисли и маштања: ваздушни кнезови зла чије се присуство не види телесним очима, али се у души познаје по дејству које они на њу врше кад чују за њих грозно име Господа Исуса долазе у недоумицу и забуну, плаше се и брзо одступају од душе. Метод који предлаже свештеномонах Доротеј је веома једноставан и лак. Њега треба сјединити са методом светог Јована Лествичника, то јест молитву Исусову произносити наглас, тако да је чујеш само ти, без журбе, закључавајући ум у речи молитве: закључавање ума у речи молитве завештава и сам авва Доротеј.

Механизам светог Јована Лествичника неопходно је задржати и уз метод који излаже преподобни Нил Сорски у првом Слову свога Предања или Устава скитског. Преподобни Нил је свој метод позајмио од грчких отаца - Симеона Новог Богослова и Григорија Синаита и донекле га упростио. Свети Нил говори о задржавању даха, о чему су говорили и ови свети, то јест да се не дише брзо: "и опит ће брзо научити да је то веома корисно за сабирање ума". Неки, који тај механизам не схватају и преувеличавају његов значај, претераним задржавањем дисања повређују плућа и уједно усвајањем неправилног схватања наносе штету души. Свака ватреност и претерано напрезање служи као препрека напредовању у молитви, која се развија једино у наручју мирног, тихог и побожног расположења душе и тела. "Све што је неумерено - од демона је" говорио је Пимен Велики. 1. 260-261

Правилан облик молитве

- Тихо одбаци, као да се одричеш због своје недостојности, сваку представу светлости или неког светитеља, Анђела, Самог Христа и Мајке Божије - све, све. Труди се да твој ум пази само на речи молитве, без икакве слике (ма колико та слика била фина!), без икаквог мишљења, у потпуном самоодбацивању. Ми смо пали одбацивањем Божијег и оживљавањем свога; а своје, то је ништавило, не биће; јер све што смо имали од свога постанка, укључујући и сам постанак, све смо добили од Бога. 6. 323-324

- Духовни напредак треба да тражиш у одсецању своје воље. То дело умртвљује страсти и изводи из телесног мудровања као из ада. У ономе ко одсеца своју вољу, дејство молитве јавља се само по себи, када се бави пажљивом молитвом уз закључавање ума у речи молитве. Ако се човек претходно не очисти одсецањем воље, онда се истинско дејство молитве у њему никада не открива. Када се пак открије дејство молитве, онда постаје јасно да оно није ништа друго него потпуно одбацивање своје воље ради воље Божије. 6. 734

- Говорио сам ти о неопходности одсецања твоје воље. То се од носи управо на молитвени подвиг. Дужан си да се сам у себи одрекнеш сваке помисли о томе да си узнатовао, и да у сиромаштву духа (што одсецање воље и јесте), уз пажење на речи и страх Божији стојиш у мислима пред Богом, вапијући да будеш помилован и све очекујући од милости Божије. Он ће са нама учинити по Својој вољи и милости; тада ће бити јасно да је добро које је Бог даровао нешто сасвим друго у односу на оно што је човек мислио да ће добити. Они који се не одрекну своје воље, у опасности су од прелести. 6. 736

- Ових дана сам пажљиво прочитао "Слово о Исусовој молитви". У њему је сасвим јасно изложено да је молитва са закључавањем ума у речи молитве најкориснија и најбезбеднија, а да су Свети Оци забранили коришћење механизма носног дисања са настојавањем да се умом уђе у срце онима који су незрели за такво мољење! Теби је неопходно да се молиш на први начин, узимајући за руководство опште правило, а не изузетке од општег правила, који су се догодили по нарочитом промислу Божијем. Ја се трудим да се научим само на први начин, као на неопходан за пажњу. Пажња је - душа молитве. Трудим се да уклоним све друго, како би делање било сасвим несебично, а напредовање у потпуности препуштено вољи Божијој. 6. 765-766

- Одлучно се држи закључавања ума у речи молитве. Ако се при томе сам по себи појави неки други механизам, онда нека делује док не прође. А ако прође, не узнемируј се. Твоја молитва је још увек у потпуности материјална. Јер и сами механизми којих си се раније погрешно држао могу да се исправе закључавањем ума у речи молитве. Уз овај последњи механизам у своје време јавља се драгоцен, сасвим духовно молитвено дејство.

Веома је погрешно твоје трагање за местом срца! Ако ум будеш закључавао у речи, срце ће почети да саосећа са умом. Испрва се треба молити уз то саосећање. А када се човек очисти кроз покајање, онда ће се место срца показати само од себе.

Када на молитви осетиш безосећајност, онда је корисно да, без обзира на то стање, принудиш себе на пажљиву молитву и да не остављаш молитвени подвиг, творећи молитву гласно и без журбе, јер после те безосећајности изненада се срца дотиче благодат Божија и оно долази у умилење.

Никако се не треба оптерећивати трајањем борбе са страстима. Тај период одређује Бог по Својем премудром промислу. Превремено ослобађање од унутрашњих борби штетно је за душу. 6. 768

- Ако се оканеш сваке тежње ка умишљеном напредовању и препустиш ствар твога напредовања Богу, предајући Његовој вољи твоју пролазну и вечну судбину, ако на молитви будеш бринуо једино о пажњи од које се обично јавља и којој садејствује умилење, онда ће твој молитвени подвиг постати правилан. То ће те знатно умирити. Спокојство ће бити знамење милости Божије. Такође, не бих ти саветовао да се сувише детаљно упушташ у разматрање своје грешности. Биће довољно ако је будеш свестан. Духовни подвиг треба да буде што је могуће мање сложен. 6. 772

- У друштву се треба молити само умом, а насамо - умом и устима, да чујеш само ти. 1. 223

- За полагамо и пажљиво произношење сто молитава потребно је 30 минута, то јест око пола сата; неким подвижницима потребно је и више времена. Молитве немој да произносиш брзо, одмах једну за другом; после сваке молитве направи кратак предах и тиме помози уму да се усредсреди. Непрекидно понављање молитава расејава ум. Удиши дубоко и опрезно; диши тихо и споро: тај механизам чува од расејаности. Када окончаш мољење Исусовом молитвом, не препуштај се различитим размишљањима и маштањима, која су увек пуста, заводљива и лажна; него време до сна проведи у расположењу које си добио на молитвеном подвигу. Полазећи на починак понављај молитву; заспи са њом. Научи се тако да када се пробудиш прва твоја мисао, прва реч и дело буде молитва Исусова.

Оци саветују да се после обеда бавимо сећањем на смрт. То је сасвим исправно, но и жива молитва Исусова нераздвојна је од живог сећања на смрт; живо сећање на смрт повезано је са живом молитвом Господу Исусу, Који је поразио смрт и Својим привременим потчињавањем смрти даровао људима живот вечни. 5. 110-111

Неправилан облик молитве

(в. ПРЕЛЕСТЉ)

Поклони

- Ономе ко почиње да се обучава молитви Исусовој веома помаже свакодневно келијско правило са извесним бројем земних и појасних поклона, према снази. Поклоне треба чинити полако, са осећајем покајања, и при сваком произносити молитву Исусову. Узор за то може се видети у "Слову о вери" преподобног Симеона Новог Богослова. Описујући свакодневни вечерњи молитвени подвиг блаженог младића Георгија, свети Симеон каже: "Он је помишљао да стоји пред Самим Господом и падао је пред пречисте ноге Његове; са сузама је молио Господа, да се Господ смилује над њим. Молећи се он је стајао непомично, попут каквог стуба, не дозвољавајући себи никакав покрет, ни ногама ни било којим другим делом тела, нити је очима допуштао да љубопитљиво окрећу у страну; стајао је са великим страхом и трепетом, не допуштајући себи дремеж, униције и лењост". Број поклона за први пут може да буде ограничен на дванаест. У складу са силама, ако то омогућују околности, овај број може постепено да се повећава. Приликом повећања броја поклона треба строго пазити да се сачува квалитет молитвеног подвига, како услед распаљивања тела не бисмо јурили за бесплодном и штетном количином. Од поклона тело се загрева и помало умара: такво стање тела погодује пажњи и умилењу. Чувајмо се да то стање не пређе у телесну распаљеност, којој је стран сваки духовни осећај, која развија осећаје пале природе. Количина, која је толико корисна уз правилно расположење и циљ, може да буде веома штетна када доводи до телесне распаљености. Телесна распаљеност се препознаје по својим плодовима, по којима се разликује од духовне топлоте. Плодови телесне распаљености су уображеност, самоувереност, умишљеност, хвалисавост, другим речима гордост у њеним различитим облицима, уз које се лако привија прелест. Плодови духовне топлоте су - покајање, смирење, плач, сузе. Правило са поклонима најлакше се савршава пред одлазак на починак. У то време, по окончању свих свакодневних послова, правило се може савршавати дуже и усредсређеније Али и ујутро, и преко дана, корисно је, нарочито за почетнике, да чине умерену количину поклона између 12 и 20. Овим поклонима подржава се молитвено расположење и распињање тела, подржава се и појачава усрдност према молитвеном подвигу. 1. 261-262 (в. ПОКЛОНИ)

Иконе

- За онога ко твори молитву веома је корисно да у келији има иконе Спаситеља и Мајке Божије већих размера. Повремено на молитви може поглед да усмерава ка иконама, као да су присутни Сам Господ и Мајка Божија. Осећај присуства Божијег у келији може да постане уобичајен. Уз такав постојан осећај ми ћемо у келији пребивати са страхом Божијим, као да нас Бог стално посматра. Ми се заправо увек и налазимо у присуству Бога, јер Он је свуда присутан увек нас посматра, јер види све

и свугде. Слава свемилосрдном Господу, Који види нашу грешност и сагрешења, и дуготрпељиво очекује наше покајање, Који нам је не само дозволио, него је чак и заповедио да Га молимо за помиловање. 1. 293

Дисање

- То што се устручавате да примените дисање према опиту изложеном у Добротољубљу добро чините. Тај опит изврсно је сажео преподобни Нил Сорски у следећим речима: "Не диши брзо, јер то погодује сабирању ума". И ви се тиме задовољите, то јест на молитви дишите тихо. Умилење и љубав према ближњима, који сви без изузетка изгледају као анђели, јесу плодови истинске и необмануте молитве. А искушења на која се наилази, униције и сан, служе као докази колико нам је молитва корисна. Предајем вас благодати Божијој: она нека вас поучи, укрепи и руководи, јер *без Мене не можете чинити ништа*, рекао је Господ.

Још једном: клоните се опита о дисању на нос! Када за то дође време, ако Бог да, ја ћу вам рећи. Јер тим опитом, који у своје време јесте користан, неки су себе неизлечиво повредили. Сталоженост, одсуство маштања, умилење, љубав према ближњима - то су истинска обележја праве молитве. 6. 207-208

- Преподобни Нил Сорски заповеда да се ум затвара у срце и приморава да тамо остане, и да се по могућству задржава дах, да се не дише брзо. То значи да треба дисати сасвим полако. Уопште, сваки покрет крви треба заустављати и држати душу и тело у стању мировања, у стању тишине, побожности и страха Божијег. Без тога у нама не може да се појави духовно дејство: оно се појављује тек када утихну сви покрети и пориви крви. Опит ће брзо да научи, да задржавање даха, то јест дисање које није често и грубо, веома погодује довођењу себе у стање тишине и сабирању ума од скитања. 2. 279-280 (в. МОЛИТВА ИСУСОВА - ВатреносѢ)

Положај

- Могуће је молити се и стојећи, и седећи, и лежећи; људи доброг здравља и снажни моле се стојећи и седећи, а слаби могу да се моле и лежећи, јер у овој молитви главно место не припада подвигу тела, него подвигу духа. Телу треба пружити такав положај, који би духу омогућио сву слободу за њему својствено деловање. Треба имати на уму да се овде ради о делању монаха, који су довољним телесним подвигом довели своје телесне склоности у потребан ред и услед свога напретка прешли су од телесног на душевни подвиг. 2. 279 (в. МОЛИТВА ИСУСОВА - Дисање)

Помоћна средства

- Постоје разна помоћна средства за монахе почетнике у бављењу Исусовом молитвом. Набројаћемо главна:

1. Бројанице... На бројанице се броје поклони; такође и седећи, монаси се молитвом Исусовом баве испрва на бројанице. Када се на

молитви појача пажња, онда престаје могућност оваквог мољења и бројања изговорених молитава - сва пажња усмерава се на молитву.

2. Веома је корисно учити се молитви Исусовој, савршавајући је са земним и појасним поклонима, чинећи те поклоне без журбе и са осећајем покајања...

3. У цркви и уопште приликом бављења молитвом Исусовом корисно је да очи буду затворене.

4. Држати руку на прсима, нешто изнад леве груди: ова последња техника помаже да се осети сила словесности која се налази у прсима.

5. Онима који молитвено тихују Свети Оци саветују да имају мало мрачнију келију, са завесама на прозорима, ради чувања ума од расејаности, како би се лакше усредредио у срце.

6. Онима који молитвено тихују саветује се да седе на ниској столицници, као прво, зато што пажљива молитва захтева спокојан положај, а као друго - по узору на убогог слепца поменутог у Јеванђељу који је седећи покрај пута вапио Господу: *Исусе, Сине Давидов, помилуј ме* (Мк. 10,47) и био услишен и помилован. Такође, ова скромна столица изображава ђубриште на које је био бачен Јов, изван града, када га је ђаво од пете до темена поразио љутом болешћу (Јов. 2,8).

...Болесни и стари треба да се чувају претераног телесног подвига, да не би исцрпио њихове снаге и да им не би одузео могућност да се баве душевним подвигом. Суштина делања је - у Господу и у имену Његовом. Раслабљени је на своме одру био спуштен кроз кров куће пред Господа и добио је исцелење (Мк. 2,4). Исцелење се привлачи смирењем и вером.
2. 293-294

- Због наше незрелости, Свети Оци нам дају нека помоћна средства, како бисмо се лакше научили на молитву Исусову. Ова помоћна средства представљају само потпору и не садрже у себи ништа нарочито. Њима не треба посвећивати претерану пажњу, не треба им придавати сувишну важност. Сва сила и сво дејство молитве Исусове проистичу из поштованог и свемоћног имена ИСУС, јединог под небесима у коме можемо да се спасемо.

Онима пак који су узнапредовали, нису потребна никаква помоћна средства: сред бучне гужве они остају у безмолвију. Све препреке за духовно напредовање су у нама, само у нама! Ако нам нешто споља дејствује као препрека, то служи само за разобличење слабости наше воље, за разобличење наше дволичности, наше повређености грехом. Никаква спољашња помоћна средства не би била потребна када бисмо живели како треба. Наш живот је ослабљен, наша воља колебљива и слаба, па су нам зато потребна спољашња помоћна средства, као што су болесним ногама потребне штаке и штап. 2. 310-311

- Дobar си део изабрао када си оставио све технике и задовољио се закључавањем ума у речи - то ће довести до најисправнијих резултата,

без икакве примесе прелести којој би могао да се подвргнеш, а којој си се донекле већ и подвргавао, употребљавајући технике које ти не одговарају. Што се мене тиче ја се држим, када се држим, једино закључавања ума у речи молитве - све остало се јавља, када се јавља, само по себи. 6.769

- Оцима и братији нудим убоги савет: не приморавајте пре времена себе на откривање дејства срдачне молитве у вама. Потребна је, заиста је потребна, благоразумна опрезност, нарочито у наше време, када је већ готово немогуће пронаћи задовољавајућег наставника у тим предметима, када подвижник сам треба наслепо са муком да се пробија, руководећи се делима Светих Отаца, ка ризници духовних знања и да тамо, исто тако насумице, међу њима сам бира она која њему одговарају. Уз живот према јеванђелским заповестима, прихватите се пажљиве молитве Исусове према методу светог Јована Лествичника, сједињујући молитву с плачем, и имајући као почетак и циљ молитве покајање. У своје време, које је познато Богу, дејство срдачне молитве откриће се само по себи. Такво дејство, које се открива додиром прста Божијег, важније је од онога које се постиже појачаним приморавањем себе посредством материјалних помоћних средстава. Оно је боље у много чему: знатно је обухватније, обилније и потпуно је безбедно у погледу прелести и других повреда; онај ко је нешто добио на тај начин, у добијеном види једино милост Божију, дар Божији, док онај ко је то добио уз појачану употребу материјалних помоћних средстава, видећи дар Божији, не може да не види и сопствени подвиг, не може да не види само механичко помоћно средство које је употребио, не може а да му не припише нарочиту важност. Ово је на деликатном духовном путу - значајан недостатак, значајно спотицање, значајна препрека за духовно напредовање. Јер духовно напредовање нема краја ни граница. Ситна и неприметна нада на било шта изван Бога може да заустави ток напредовања, у коме вера у Бога представља и вођу, и ноге, и крила. "Христос је за верујућег - све" рекао је свети Марко. Међу онима који су врло брижно употребљавали материјална помоћна средства успех су постигли тек ретки, а растројили су се и повредили многи. 2. 296-297

Остављање молитве. Прекиди

- О авви Јовану су причали: када се враћао са жетве, најпре је одлазио старцима ради молитве и поуке; потом се бавио псалмопојањем; тек након тога прелазио је на молитву. Он је такву постепеност у занимањима сматрао за неопходну да би ум био доведен у оно стање у коме се налазио пре изласка из келије.

Онај ко има умну молитву, треба постепено да се враћа на њу, након што му се догоди да буде подвргнут расејаности. 7. 263

- Искористимо неизрециву милост Божију према нама! Прихватимо је са највећом побожношћу, са највећом благодарношћу! Однегујмо је на

наше спасење, са највећом усрдношћу, са највећом брижљивошћу! Бог најобилније дарује милост, али примити ту милост или одбацити је, примити је од свег срца или дволично - то је остављено на вољу сваком човеку. *Чедо! Од младости твоје изабери поучавање (муку), па ћеш до старости пронаћи мудрост. Као да ореш и сејеш приступи му, и чекај његове благе плодове: јер будеш ли то узгајао, мало ћеш се потрудити и брзо ћеш јести плодове његове* (Сир. 6,18-20). *Исповедајте се Господу и призивајте Име Његово... Тражите Господа и оснажите се, тражите лице Његово свагда* (Пс. 104,1—4). Овим речима Свето Писмо нас учи да подвиг служења Богу, подвиг молитве, треба да се савршава из свег срца, постојано и непрекидно. Спољашње и унутрашње патње са којима се свакако треба суочити на попришту тог подвига, треба савладавати вером, храброшћу, смирењем, трпљењем и дуготрпљењем, лечећи покајањем одступања и страсти. Остављање молитвеног подвига и паузе током њега крајње су опасни. Боље је не почињати са тим подвигом, него почети па оставити. Душа подвижника који је престао да се бави молитвом Исусовом може да се упореди са земљом која је обрађена и култивисана, а после тога запуштена; на таквој земљи коров буја, пушта дубоко корење и бива нарочито отпоран. У душу која се одрекла блаженог савеза са молитвом, која је оставила молитву и коју је оставила молитва, проваљује бујица страсти и потапа је. Над таквом душом страсти задобијају посебну власт, чврсту и постојану, запечаћујући је гневом, обамрлошћу срца и неверовањем. У душу се враћају демони који су били истерани молитвом. Разјарени претходним истеривањем, они се враћају у великом броју и са великом окрутношћу. *И буде потоње горе човеку ономе од првога* (Мт. 12,45) према одредби Јеванђеља, стање онога ко је пао под власт страсти и демона након што се претходно од њих избавио посредством истинске молитве, неупоредиво је горе него стање онога ко није покушао да са себе збаци јарам греха, ко мач молитве није вадио из његових корица. Штета од прекида или периодичног остављања молитвеног подвига, налик је штети која потиче од потпуног остављања молитве; ова штета је тим значајнија, што је пауза дужа. У време кад *поспаше* подвижници, то јест у време када се не труде око молитве, *дође непријатељ*, невидљив чулним очима и непримећен од стране подвижника који су се препустили расејаности, па *посеје кукољ по пшеници* (Мт. 13,25). Сејач кукоља је искусан, препреден, испуњен злбом; њему је лако да посеје најгори кукољ, који у почетку изгледа безначајан, али касније многобројним изданцима обавија и прожима читаву душу. *Који није са Мном* рекао је Спаситељ *против Мене је; и који не сабира са Мном, расипа* (Лк. 11,23). Молитва се не поверава дволичним и непостојаним делатницима. 1. 293-295

Догмат молитве Исусове

- Учење о Божанској сили имена Исусовог има пуни значај основног догмата и убраја се у свесвету збирку тих догмата. Неуко и богохулно умовање против молитве Исусове носи карактер јеретичког умовања. 1. 220

Ватреност у подвигу

- Многи, кад осете склоност и усрдност ка духовном подвигу, приступају томе подвигу непромишљено и лакоумно. Они му се предају са свом ревношћу и ватреношћу [распаљеношћу], потпуно неразумно, не схватајући да су та ревност и ватреност понајвише крвни и телесни, да су преиспуњени нечистотом и другим примесима, не схватајући да је приликом изучавања науке над наукама - молитве - неопходно најпоузданије руковођење, највећа увиђавност и опрезност. Авај! Скривају се од нас прави путеви Божији; скривају се због нашег слепила, које се у нама производи и одржава падом. Ми за руководитеље бирамо првенствено оне наставнике које је свет прогласио за свете и који се налазе или у дубокој прелести, или у дубоком незнању. За руковођење бирамо књиге инославних подвижника, који се налазе у најужаснијој демонској прелести, у општењу са демонима. Узимамо дела Светих Отаца Православне Цркве који су изложили узвишени молитвени подвиг узнапредовалих монаха, подвиг који почетници не само да не могу да следе, него не могу ни да разумеју, па се као плод духовног подвига чудовишно јавља душевно растројство и погибао. *Посејасте пшеницу, а трње пожњесте* (Јер. 12,13) каже са тугом Дух Свети људима који изокрећу добро на зло неправилном употребом добра. Жалостан, заиста жалостан призор! Јер се најузвишенијим делањем ума - делањем које онога што иде тачно установљеним степенима узводи ка Богу кроз неправилно поступање задобија помрачење и изопаченост ума, његова повређеност, умна поремећеност, потчињеност демонима, погибао. 1. 267-268

- Бављење молитвом Исусовом дели се на два најглавнија периода [в. постепеност] и окончава се чистом молитвом, која се овенчава бестрасношћу или хришћанским савршенством код оних подвижника за које Богу буде угодно да им га подари. Свети Исак Сиријски каже: "Није много оних који су се удостојили чисте молитве, него мало; а да је докучио тајну која се савршава после ње и прешао на другу обалу (Јордана), једва да се нађе један из нараштаја у нараштај, *по благодати и благовољењу Божијем*". Овде је реч *благовољење* додата ради тачног изражавања мисли писца. У првом периоду ономе ко се моли оставља се да се моли само сопственим трудом; благодат Божија несумњиво помаже ономе ко се моли добронамерно, али она не показује своје присуство. За то време се покрећу страсти скривене у срцу и делатника молитве узводе ка мученичком подвигу, у коме се непрестано смењују порази и победе, у коме се јасно показују човекова слободна воља и његова слабост. У

другом периоду благодат Божија очигледно показује своје присуство и дејство, пружајући могућност за нерасејану молитву или, што је исто, са плачем и топлотом срца; при томе греховне помисли губе своју насилну власт над умом. На ова два стања указују Свети Оци. Један од њих, преподобни Нил Сорски, позивајући се на преподобног Григорија Синаита, вели: "Када се појави дејство молитве, тад оно задржава ум уз себе, радује га и ослобађа од лутања". Код оних који нису стекли благодатно дејство, преподобни за најтежи подвиг сматра уздржавање ума од расејаности и пажљиву молитву. За достизање другог поменутог стања неопходно је да се прође прво, неопходно је да се искаже и докаже озбиљност своје воље и да се *род донесе у трпљењу* (Лк. 8,15). Прво стање може се упоредити са обнаженим дрветом у зимско доба, а друго са истим тим дрветом, олисталим и процветалим под дејством пролећне топлоте. Силу за листање и цветање дрвеће прикупља током зиме, када изгледа страдално, као да је под влашћу смрти. Не дозволимо себи да искушавамо Господа! Не дозволимо себи да Му приступамо лакомислено, дрско, дволично, уз расположење сумњичаве непокорности, због које се забрањује улазак у обећану земљу (Јевр. 3,8-11,18-19). Приступимо као изгубљени, као они којима је суштински неопходно спасење које Бог дарује због истинског покајања. Покајање треба да буде душа и циљ молитве у оба ова стања. Ради покајања које се приноси само сопственим трудом Бог у своје време дарује благодатно покајање, *а такође се и Дух Свети*, уселивши се у човека, *моли за нас уздисајима неизрецивим: Он по вољи Божијој*, која је само Њему позната, *посредује за свете* (Рим. 8,26-27).

Из овога је сасвим јасно да за почетника тражење места срца, то јест тражење да се прерано открије дејство благодати у себи, представља веома погрешан подухват - горд и безуман! У тој мери је за почетника неприкладна употреба техника које Свети Оци нуде узапредовалим монасима, безмолвницима. Приликом бављења молитвом почетници треба да се држе само најпобожније пажње, само закључавања ума у речи молитве, произносећи речи сасвим полагаано, како би ум успевао да се закључа у њих, и да дише тихо, али слободно. Неки су помислили да се у самој техници дисања крије нешто нарочито важно, па су, не схватајући да је споро и тихо дисање заповеђено од отаца ради уздржавања ума од расејаности, почели претерано да задржавају дах, угрозивши тиме телесно здравље које толико помаже у молитвеном подвигу. "Задржавај и дах, - говори преподобни Григорије Синаит - то јест покрет ума, затворивши донекле уста приликом савршавања молитве, а не дисање на нос, то јест телесно, како чине незналице, да се не би повредио надимајући се". Не само у процесу дисања, него и у свим другим покретима тела треба чувати спокојство, тишину и скромност. Све ово веома погодује уздржавању ума од расејаности. Ум који се моли

пажљиво, нужно привлачи саосећање срца и буди у њему осећај покајања. Између саосећања срца са умом и сједињења ума са срцем, или силаска ума у срце, постоји велика разлика. Свети Јован Лествичник сматра за значајан напредак у молитви то када ум пребива у њеним речима. Овај велики наставник монаха тврди да ће молитва онога ко се моли постојано и усрдно, уз затварање ума у речи молитве, уз осећај покајања и плача, неумитно бити обасјана Божанском благодаћу. Када молитва буде обасјана Божанском благодаћу, тад не само да ће се открити место срца, него ће и сва душа бити привучена Богу несхватљивом духовном силом која за собом повлачи и тело. Молитва оних који су у њој узнапредовали произноси се целим бићем. Не само *срце* обновљеног човека, и не само *душа*, него се и *тело* његово испуњава духовном утехом и сладошћу - радошћу у *Богу Живоме* (Пс. 83,3), У Богу Који силно и очигледно делује Својом благодаћу. *Све ће кости истинског молитвеника рећи: Господе, Господе, ко је сличан Теби? Који избављаш сиромаша из руке јачих од њега, и сироту и убогог од грабитеља* молитве и наде њихове, избавивши их од по мисли и осећања која ничу из пале природе и које подстичу демони (Пс. 34,10). Сваки хришћанин треба да стреми напретку у молитви и покајању. Свети Оци све хришћане позивају на бављење покајном молитвом и напредовање у њој. Напротив, они строго забрањују превремени труд да се умом узиђе у светилиште срца ради благодатне молитве, онда кад Бог ту молитву још није дао. Забрана је праћена страшном претњом: "Умна молитва је - каже преподобни Нил Сорски, понављајући речи преподобног Григорија Синаита - изнад сваког делања и глава добродетељи, као љубав Божија. Онај ко хоће срамно и дрско да узиђе к Богу и често беседи с Њим, приморавајући се да Га задобије у себи, лако бива погубљен од стране демона".

Молим вас, молим, да обратите сву потребну пажњу на страшну отачку претњу. Мени је познато да неки добронамерни људи, али који на делу падају у блуд, јер по несрећној навици не могу да се уздрже од падова, покушавају да се баве молитвом срца. Може ли ишта да буде неразумније, глупље и безобразније од таквог подухвата? Покајна молитва дата је свима без изузетка, дата је и онима који су обузети страстима, и онима који насилно бивају подвргнути падовима. Они имају пуно право да вапију Господу за спасење, али да уђу у срце ради молитвеног свештенодејства њима је забрањено: то је остављено само тајанственом архијереју, који је законито хиротонисан Божанском благодаћу. Схватите да се тај улаз отвара једино прстом Божијим: отвара се онда када човек не само престане да чини грех, него и добије од деснице Божије силу да се супротставља страсним помислима, да се не поводи за њима и не наслађује тим помислима. Мало помало зида се чистота срца, а кроз њу се постепено и духовно јавља Бог. Постепено! Јер

нити се страсти одједном повлаче, нити се добродетељи одједном појављују: и за једно и за друго потребно је значајно време.

Ево ти, љубљени брате, мој завет: не тражи место срца. Немој сујетно да се трудиш да себи објасниш шта значи место срца: то се на задовољавајући начин објашњава само опитом. Ако је Богу угодно да ти да познање, Он ће ти га, кад за то дође време, пружити и то на такав начин, какав телесан човек не може чак ни да замисли. Бави се искључиво, и веома брижљиво, покајном молитвом; труди се да ти молитва донесе покајање: у успех подвига уверићеш се када у себи осетиш сиромаштво духа, умилење и плач. Достизање натприродних благодатних стања увек је представљало реткост. Пимен Велики, монах египатског Скита, чувеног по узвишеном подвигу својих монаха, који је живео у петом веку, када је монаштво нарочито процветало, говорио је: "Многи међу нама говоре о савршенству, а заиста су га достигли тек један или двојица". Свети Јован Лествичник, аскетски писац из шестог века, сведочи да је у његово време, у поређењу са претходним временима, веома понестало сасуда благодати Божије, а разлога за то свети види у промени владајућег духа у људском друштву које је изгубило једноставност и заразило се лукавством. Свети Григорије Синаит, писац из четрнаестог века, одлучио је да каже како у његово време уопште нема благодатних мужева, до те мере су постали реткост; као разлог за то, Синаит указује на необично бујање порока, који су се појавили услед умножавања саблазни. Тим пре у наше време делатник молитве треба да буде веома опрезан. Код нас нема богонадахнутих наставника! Целомудреност, простота и јеванђелска љубав удаљили су се са земље. До бесконачности су се умножили саблазни и пороци! Свет је обузет развратом! Над људским друштвом као апсолутни тиранин господари недопуштена "љубав" у различитим облицима! Довољно је, и више него довољно, ако се удостојимо да Богу принесемо оно делање које је једино суштински неопходно за наше спасење покајање! 1. 268-272

- На молитви је неопходно одрицати се себе, то јест не сматрати се достојним било каквог успеха, него се одлучно ослонити на Бога. О успесима не треба чак ни размишљати, него се треба бринути само о томе да се молитва обавља са пажњом. На послетку ћеш увидети да сва твоја тежња за успехом није била ништа друго, но занесеност услед материјалне ватрености [распаљености], без које не може да прође нико ко поново почиње молитвени подвиг, на који су усредсређени и ради кога се предузимају, служећи му, сви други подвизи. Са распаљеношћу је увек сједињена умишљеност. Услед самоодрицања, које је горе објашњено, појављује се истинско смирење духа, сиромаштво духа, а такво смирење привлачи на човека милост Божију. 6. 737-738

- Упозоравајући своје ученике на ђавоље замке, он (преподобни Пимен Велики) каже: "Све што је преко мере - од демона је". Оно што је

од демона препознаје се по узнемирености коју доноси - том сталном и неизбежном плоду њиховог деловања. У умном делању, у самом покајању, треба избегавати претеривање и делати у тишини. Исправност таквог делања бива посведочена миром који се појављује у души. 6. 773
(в. РАСПАЉИВАЊЕ, МОЛИТВА ИСУСОВА - *Поклони*)

Завет монашки

- На пострижењу у монаштво, када се новопостриженом уручују бројанице, које се при томе називају "мачем духовним", њему се завештава непрестано, даноноћно мољење молитвом Исусовом. Сходно томе, бављење молитвом Исусовом представља монашки завет. Испуњавање завета је обавеза које монах не може да се одрекне. 1. 203

- Завет дају сви. Ни велик број оних који завет нарушавају, ни то што је нарушавање уобичајено, не чини (то нарушавање) законитим. Мало је стадо коме је Отац Небески наменио Царство. На тесном путу увек је мало путника, а на широком много. У последња времена готово сви ће да оставе тесни пут, и готово сви ће поћи широким. Из тога не следи да ће широки пут изгубити особину да води у пропаст, нити да ће узани постати сувишан, непотребан за спасење. Онај ко жели да се спасе свакако мора да се држи тесног пут који је завештао Спаситељ. 1. 208 - 209

Замењивање молитава

(в. МОЛИТВА ИСУСОВА - Име Божије, Припрема)

Заповести и молитва

(в. МОЛИТВА ИСУСОВА - Припрема)

Име Божије

- Благодатна сила молитве Исусове садржана је у самом Божанском имену Богочовека, Господа нашега, Исуса Христа. Иако нам многобројна сведочанства Светог Писма објављују величину имена Божијег, значај овог имена нарочито јасно је објавио свети апостол Петар пред јудејским синедрионом, када су га на синедриону испитивали *каквом силом или у чије име* је исцелио хромога од рођења. *Петар, испунивши се Духа Светога, рече им: кнезови народни и старешине Израљеве. Ако нас данас испитујете због доброчинства болесном човеку, како он оздрави, нека је на знање свима вама, и свему народу Израљеву, да у име Исуса Христа Назарећанина, Којега ви распесте, Којега Бог подиже из мртвих, Њиме стоји овај пред вама здрав. Он је камен који ви зидали одбацисте, а који постаде глава од угла: и нема ни у једноме другоме спасења. Јер нема другог Имена под небом данога људима којим бисмо се могли спасити* (Дап. 4,8 12). Ово сведочанство је - сведочанство Духа Светога: уста, језик, глас апостола били су само оруђа Духа. И други орган Духа Светога, апостол незнабожаца, пружа сличну поуку. *Јер сваки каже он који призове име Господње биће спасен* (Рим. 10,13). *Христос Исус је унизио Себе и био послушан до смрти, и то смрти на крсту, зато и Њега Бог високо уздиже, и дарова му Име које је изнад свакога имена, да*

се у Име Исусово поклони свако колено што је на небесима и на земљи и под земљом (Фил. 2,9 10).

Предвидевши далеку будућност, запевао је Давид, праотац Исусов по телу, опевајући узвишеност имена Исус, и живописно представио дејство тога имена, борбу помоћу њега са начелима греха, његову силу приликом ослобађања онога ко се њиме моли из ропства страсти и демона, благодатно славље оних који су победили именом Исусовим. Послушајмо, послушајмо Богонадахнутог Давида!

Описујући необично јасно успостављање духовног царства Христовог на земљи, до чега треба да дође кроз хиљаду година, Цар пророк каже да ће се владичанство Богочовека распростирати *од мора до мора, и од река до крајева Васељене. И поклониће се Њему сви цареви земаљски, сви народи Њему ће служити. Драгоцен је Име Његово пред њима, и молиће се за Њега сеагза, сав дан Њега ће благосиљати. Нека буде Име Његово благословено у векове, пре сунца пребиваће Име Његово; и благословиће се у Њему сва племена земаљска, сви народи Њега ће називати блаженим. И благословено Име славе Његове, до века и у век века, и испуниће се славе Његове сва земља* (Пс. 71,8,11,14,15,17,19). Велико служење молитве, која људе уводи у најближе општење са Богом, појавило се на земљи у најширим размерама од времена човековог измирења са Богом, посредством Богочовека. Ово служење обухватило је сву васељену. Оно се одомаћило у градовима и селима; процветало је у дивљим и дотле ненастањеним пустињама; засијало је у мрачним пећинама и клису рама, у провалијама и на врховима гора, у дубинама непроходних шума. Име Богочовека добило је у молитвеном служењу највећи значај, јер то је име Спаситеља људи, Творца људи и Анђела, јер то је име очовеченог Бога, Победника над побуњеним слугама и створењима - демонима. *Пред Њим ће припасти етиопљани, демони, и непријатељи његови, пали духови, прашину ће лизати* (Пс. 71,9). *Господе, Господе наши, како је дивно Име Твоје по свој земљи! Јер се уздиже величанственост Твоја изнад небеса. Из уста деце и одојчади начинио си Себи хвалу, насупрот непријатеља Твојих, да сатреш непријатеља и осветника* (Пс. 8,2 3). Тачно! Величина имена Исусовог надилази разум земаљских и небеских створења, и на недокучив начин схвата се детињом простотом и вером. Управо са таквим некористољубивим расположењем треба приступати мољењу именом Исусовим и остајати у њему; истрајност и пажња приликом мољења треба да буду налик непрестаном стремљењу младенца ка мајчиним грудима...

Свети Давид набраја чудесна дејства *страшног и светог Имена* (Пс. 110,9) Исусовог. Оно делује попут лека, чији је начин деловања болеснику непознат и несхватљив, али је само његово дејство очигледно по исцелењу до кога доводи. Ради Имена Исусовог на онога ко се њиме моли силази помоћ од Бога и дарује му се опроштај грехова; зато свети

Давид, показујући Богу пустош и јадно стање људске душе до кога је довео грешни живот, у име свих људи моли за помиловање и каже: *Помози нам, Боже, Спаситељу наш: ради славе Имена Твога, Господе, избави нас, и очисти грехе наше ради Имена Твога* (Пс. 78,9).

...Силом Имена Исусовог ум се ослобађа колебања, воља јача, ревност и друга својства душе постају правилна, а мисли и осећања - богоугодни; само оним мислима и осећањима које припадају непорочној људској природи дозвољава се да пребивају у души; у њој нема места за туђе мисли и осећања, *јер ће Бог спасити Сион, и изградиће се грагови Јудеје: и настаниће се тамо, и наследиће је; и семе слугу Твојих поседоваће је, и који љубе Име Твоје настаниће се у њој* (Пс. 68, 36-37).

У име Господа Исуса дарује се оживљење душе умртвљене грехом. Господ Исус Христос је живот (Јн. 11,25) и Име Његово је живо: оно оживотворава оне који њиме вапију Источнику живота, Господу Исусу Христу. *Имена Твога раги, Господе, оживи ме, правдом Твојом изведи из невоље душу моју* (Пс. 142,11); и нећемо одступити од Тебе, оживећеш нас, и Име Твоје призваћемо (Пс. 79,19). 2. 239-246

- Када се седамдесет мањих апостола, које је Господ послао на проповед, по завршетку службе вратило к Њему, са радошћу су обавестили Господа: *Господе, и демони нам се покоравашу у Име Твоје* (Лк. 10,17). О, како је та радост била оправдана! Како је била утемељена! Више од пет хиљада година ђаво је владао над људима, поробивши их посредством греха, а данас чује Име Исусово и покораваше се људима, који су се дотле покоравали њему, бива свезан од стране оних које је претходно држао свезане, и погажен од стране погажених. Одговарајући ученицима, радосним због рушења власти демона над људима и задобијања власти људи над демонима, Господ је рекао: *Ево вам дајем власт да стајете на змије и скорпије и на сву силу вражију, и ништа вам неће naudити* (Лк. 10,19). Власт им је дата, али им је остављена и слобода да ту власт користе и газе змије и скорпије, или да тај дар занемаре и добровољно им се потчине. Под именом змија Свети Оци су подразумевали очигледно греховне подухвате, а под називом скорпија оне греховне подухвате који су споља били прикривени непорочношћу или чак добром. Власт коју је Господ дао седамдесеторици Својих ученика дата је свим хришћанима (Мк. 16,17). Искористи је, хришћанине! Именом Господњим сеци главе, то јест почетне пројаве греха у помислима, маштањима и осећањима; уништавај власт ђавола у себи; уништавај сваки његов утицај на тебе; задобиј духовну слободу. Темељ твога подвига је благодат светог Крштења: оруђе - мољење Именом Исусовим. Господ, Који је Својим ученицима даровао власт да газе змије и скорпије, додао је: *Али се томе не радујте што вам се духови покоравашу, него се радујте што су имена ваша написана на небесима* (Лк. 10,20). "Радујте се не толико због тога вели блажени

Теофилакт што вам се демони покоравашу, колико због тога што су имена ваша написана на небесима, не мастилом, него Божанском благодаћу и сећањем на Бога", молитвом Исусовом. То је особина молитве Исусове: она узводи са земље на небо онога ко се њоме бави и убраја га међу небожитеље. Пребивање умом и срцем на небу и у Богу - то је главни плод и циљ молитве; одбацивање и гажење непријатеља који се супротстављају постизању тога циља, дело је од другостепене важности: оно не треба да привлачи пажњу на себе, како свешћу о победи над непријатељем и сагледавањем те победе неби било омогућено умишљености и гордости да уђу у човека, те да он управо поводом своје победе претрпи страشان пораз...

Молитва Исусова била је у општој употреби код хришћана првих векова... Другачије није ни могло да буде. Именом Господа Исуса Христа савршавана су највеличанственија чудеса на очиглед целокупне хришћанске заједнице, што је довело до тога да сви хришћани гаје веру у неограничену силу Имена Исусовог. Најдуховнији међу њима су на основу сопственог опита разумевали ту силу. О тој сили, која се обилно развијала код светих Божијих, преподобни Варсануфије Велики говори овако: "Знам једног слугу Божијег од наших, у данашње време и на овом благословеном месту, који и мртве може да васкрсава у име Владике нашег Исуса Христа, и демоне да изгони, и неизлечиве болести да исцељује, и да чини друга чудеса, не мања од апостолских, како сведочи Онај који му је дао дар, или тачније речено дарове. Па и то шта је, у поређењу са оним што се може учинити у име Исусово!" Имајући пред очима чудеса, у сећању завештање Господње, у срцу - пламену љубав према Господу, верни древне Цркве су се постојано, брижљиво и са огњеном ревношћу херувима и серафима бавили молитвом Исусовом. То је особина љубави! Она се непрестано сећа љубљеног; она се непрестано слади именом љубљеног; она га чува у срцу, има у уму и на уснама. Име Господње је изнад сваког имена: оно је источник радости, радости и живота; оно је Дух; оно оживљава, мења, испуњава и обоготворује. Неписменима оно сасвим добро замењује молитвословља и псалмопојање; писмени, који су унапредовали у молитви Исусовој, остављају разнообразност псалмопојања и почињу да се баве првенствено молитвом Исусовом, ради преизобилне силе која је у њој садржана. Све је то јасно из дела и уредаба Светих Отаца. Света Источна Црква Православна уместо свих молитвословља неписменима нуди молитву Исусову, не као нешто ново уведено, него као општепознато дело. Ова одредба, заједно са другим предањима Источне Цркве, прешла је из Грчке у Русију, и многи из простог народа, слабо писмени или чак потпуно неписмени, силом молитве Исусове окрепили су се на спасење и живот вечни, а многи су постигли и велик духовни напредак. 2. 250-253

Искушења и борбе

- Пишете да су Вас на почетку бављења молитвом Исусовом напали униције и његове последице: очајање, недоумица, поспаност и остало. То је добар знак: "Корист од молитве вели свети Јован Лествичник може се приметити по демонским препрекама, које се појављују за време (молитвеног) сабрања". 6. 205-206

- Преподобни Нил Сорски, позивајући се на преподобног Нила Синајског, каже да "умна молитва јесте рај, који треба не само обрађивати, него и чувати. Када се помолиш како доликује, очекуј оно што не доликује". После молитве ђаво напада нарочито двема страстима: гневом, који је директно супротстављен молитви, и блудом, као њеном телесном и сатанском аналогјом по дејству, која, сходно томе, уништава њено дејство. Апостол је рекао: *Ко се свеже са Господом, бива један дух са Господом, а ко се свеже са блуднициом*, макар само помислима, *бива једно тело са блуднициом*. Нека ти Бог дарује да са трпљењем побеђујеш у борби, и да молитву по могућ ству обављаш без икаквих материјалних помоћних средстава. 6. 833

Корист

- Корист од поучавања и сећања на Бога је неизбројна: она је изнад речи, несхватљива је. Ни они који су је осетили, нису у стању да је потпуно објасне. Непрестана молитва је заповест Божија и дар Божији, који је необјашњив људским разумом и речима.

Кратка молитва сабира ум. Преподобни Исак Сиријски је рекао да ум, ако не буде привезан за поучавање, не може да прекине да лебди и скита.

Кратку молитву подвижник може да има на сваком месту, у свако време, шта год да ради, а нарочито телесне послове. Чак и током црквеног богослужења корисно је бавити се њоме, не само приликом недовољно разумљивог читања, него и када се чита разговетно. Она помаже да се пази на то што се чита, нарочито када се укорени у души и постане некако природна човеку.

Поучавање уопште, нарочито молитва Исусова, служе као најбоље оружје против греховних помисли. Следећу изреку светог Јована Лествичника поновили су многи свети писци: "Исусовим именом побеђуј противникове ратнике: јер ни на небесима ни на земљи нећеш пронаћи јаче оружје". Од непрестане молитве подвижник доспева у сиромаштво духа: учећи се да непрестано тражи помоћ Божију, он постојано губи наду у себе; ако и учини какво добро, он у томе не види свој успех, него милост Божију, за коју непрестано моли Бога.

Непрестана молитва руководи ка задобијању вере, јер онај ко се непрестано моли постепено почиње да осећа присуство Божије. Овај осећај може мало помало да нарасте и да се појача дотле, да око ума јасније види Бога у Његовом Промислу, него што чулно око види предмете материјалног света: јер срце осећа присуство Бога. Када на

такав начин види Бога и осети Његово присуство, човек не може да не поверује у Њега живом вером, која се показује на делима.

Непрестана молитва надом на Бога уништава лукавство, уводи у свету простоту, одучава ум од разноликих помисли, од прављења замисли у односу на себе и ближње, држећи мисли које чине његово поучавање свагда у оскудици и смирењу.

Онај ко се непрестано моли, постепено губи навику на маштања, расејаност и сујетне бриге; он је губи тим пре, што се у његовој души више продубљује и укоренује свето и смирено поучавање. Коначно, он може да доспе у детиње стање које је заповеђено Јеванђељем, да постане луд Христа ради, то јест да изгуби лажно названи разум света и да од Бога добије разум духовни.

Непрестаном молитвом уништава се љубопитљивост, умишљеност, подозривост. Услед тога сви људи почињу да изгледају добри, а од таквог залога срца према људима рађа се љубав према њима.

Онај ко се непрестано моли, непрестано пребива у Господу, познаје Господа као Господа, задобија страх Господњи, страхом улази у чистоту, а чистотом у Божанску љубав. Љубав Божија испуњава свој храм даровима Духа. 2.194-195

Место срца, словесност

- Свети Оци, учећи срдачној молитви [молитви срца], нису дали тачно упутство у ком делу срца она треба да се савршава - вероватно услед тога што у оно време није било потребе за таквом поуком. Свети Никифор говори као о познатој ствари да се словесност налази у прсима и да када се словесност подстакне на учешће у молитви, одмах за њом на такво учешће бива подстакнуто и срце. Онима који нешто знају, тешко је да детаљно и темељито својим одговорима предвиде и предупредe сва питања која се могу појавити из потпуног незнања: јер где незнање види само мрак, тамо за знање нема ничег нејасног. Касније је та неодређеност у вези са указивањем на срце у светоотачким делима послужила као разлог за велике недоумице и погрешно бављење молитвом код оних који су, без наставника и без претходног пажљивог испитивања отачких дела, на основу представа стечених на брзину, само површним читањем, решили да се баве опитном срдачном молитвом, положивши сву наду на материјална помоћна средства за њу. Зато је тачно објашњење овог предмета постало неопходна потреба.

Људско срце има изглед издужене врећице која се при врху шири а при дну сужава. Горњим делом, који се налази наспрам леве груди, оно је причвршћено, док је његов доњи део, који се спушта до завршетка ребара, слободан; када се узнемири, то се назива лупањем срца. Многи који немају никакву представу о саставу срца сматрају да се срце налази тамо где осећају његово лупање. Самовољно приступајући бављењу Исусовом молитвом, они усмеравају дах, уводећи га у срце, у тај део

срца, доводећи га до телесне распаљености, при чему се лупање срца веома појачава; тако изазивају и намећу себи једно неправилно стање и прелест.

Схимонах Василије, позивајући се на светог Теофилакта и друге оце, тврди да су три силе душе - словесна сила, сила ревности и сила жеље - распоређене овако: у прсима и у горњем делу срца присутна је словесна сила; у средини - сила ревности; а у доњем делу - сила жеље, или природна пожуда. Онај ко се труди да покрене и загреје доњи део срца, покрене силу пожуде, која због близине полних органа и свога карактера покрене те органе. За невештом употребом материјалног помоћног средства следи најсилније распаљивање телесне пожуде. Како чудна појава: подвижник се наоко бави молитвом, а то занимање рађа похоту, коју би требало да умртвљује - и неукост, која је злоупотребила материјално помоћно средство, Исусовој молитви приписује оно што треба да се припише злоупотреби.

Срчана молитва потиче од сједињења ума и духа, који су разједињени падом, а сједињују се благодаћу искупљења. У људском духу усредоточена су осећања савести, смирења, кротости, љубави према Богу и ближњем, и друга слична својства; потребно је да се на молитви дејство тих својстава сједињује са дејством ума. Ка томе треба да буде усмерена сва пажња делатника молитве. Сједињење до кога долази руком Божијом, једино је у стању да исцели рану пада; делатник молитве искреност своје воље да добије исцељење кроз постојано пребивање у молитви доказује затварањем ума у речи молитве, као и спољашњим и унутрашњим делањем по јеванђелским заповестима, које дух чини способним за сједињење са умом који се моли. 2. 297- 299

- Шта значи место срца? То је словесна сила, или дух човеков, који се налази у горњем делу срца, наспрам леве груди, слично као што се ум налази у мозгу. Приликом молитве неопходно је да се дух сједини са умом, и заједно са њим произноси молитву, при чему ум делује речима, које се произносе само мишљу, или уз учешће гласа, док дух дејствује осећањем умилења или плача. Сједињење се у своје време дарује Божанском благодаћу, а за почетника је довољно ако дух буде саосећао и помагао уму. Уз чување пажње умом, дух ће свакако осетити умилење. Дух се обично назива "срцем", као што се и уместо речи "ум", употребљава реч "глава". 1. 264-265

(в. МОЛИТВА ИСУСОВА - Распаљеност телесна, Сједињење, Правилан начин)

Молитва благодатна

- "Свети и наднебесни огањ - вели свети Јован Лествичник - једне спаљује, услед њихове недовољне чистоте, а друге, напротив, просвећује, јер су достигли савршенство. Један исти огањ назива се и огњем који спаљује, и светлошћу која просвећује. Услед тога једни одлазе са своје

молитве као да излазе из ужарене пећи, осећајући извесно олакшање од прљавштине и материјалности; други пак излазе просвећени светлошћу и одевени у двоструку одећу смирења и радости. Они пак који после молитве не осећају ни једно од та два дејства, још се моле телесно, а не духовно". Духовном молитвом овде је названа молитва коју покреће Божанска благодат, а телесном она молитва, коју човек савршава сопственим трудом, без очигледне помоћи благодати. Ова друга молитва неопходна је, како тврди свети Јован Лествичник, да би у своје време била дарована благодатна молитва. Која су обележја појаве благодатне молитве? Она своју појаву означава натприродним плачем, човек у неизрецивом исповедању улази на врата светилишта Божијег, свога срца.

2. 275-276

- "Као што је немогуће видети своје лице у мутној води, тако је у души, ако се не очисти од страних помисли, немогуће постићи духовну молитву" (изрека старца).

Духовном молитвом назива се благодатна молитва, када се ум, услед своје чистоте и потпуне устремљености ка Богу, удостоји сједињења са Духом Светим и ступи под вођство Духа Светога. 7. 366

Молитва гласна

- Многи велики оци читав живот су се бавили усном и гласном молитвом и при томе су обиловали даровима Духа Светога. Узрок таквог њиховог напредовања било је то што су код њих са гласом били сједињени ум, срце, читава душа и читаво тело; они су молитву произносили из све душе, из све своје снаге, читавим својим бићем, целим човеком. Тако је преподобни Симеон Дивногорац током ноћи читао цео Псалтир. Свети Исак Сиријски помиње неког блаженог старца који се бавио молитвеним читањем псалама, и који је читање осећао само током једне "славе", да би након тога Божанска утеха овладала њиме са таквом силином, да је данима пребивао у свештеном заносу, не осећајући ни време, ни себе. Преподобни Сергије Радоњешки је за време читања Акатиста имао посету Мајке Божије у пратњи апостола Петра и Јована. За светог Илариона Суздаљског причају да су из његових уста, док је читао акатист у цркви, излетале речи као огњене, са необјашњиво снажним дејством на присутне.

Усна молитва светих била је надахнута пажњом и Божанском благодаћу, сједињавајући грехом раздвојене силе човекове у једно, отуда је одисала таквом натприродном силом и остављала тако чудесан утисак на слушаоце. Свети су певали Богу у исповедању срца, певали су и исповедали се Богу непоколебиво (јутарње молитве), то јест без расејаности; они су певали и *псалмопевали* Богу *разумно* (Пс. 46,8). 2.186-187

- Свети Синаит каже: "Неки, предајући учење о молитви, предлажу да се твори устима, а други само умом. Ја предлажем и једно и друго.

Понекад ум клоне и нема снаге за молитву, а понекад уста; стога се треба молити и једним и другим: и устима и умом. Ипак, треба клицати безмолвно и сабрано, како глас не би узнемирио чула и пажњу ума, и да не би постао препрека за молитву. Ум навикнут на делање, напредује и од Духа Светога добија силу да се крепко моли на сваки начин. Тада не мора и не може да се приморава на молитву устима, јер је у потпуности задовољан умном молитвом". 2. 281

- Учење Јеванђеља и Псалтира напамет, необично развија пажљиву усну молитву. 1. 225

- Свакога ко се бави молитвом опит ће научити да изговарање молитве Исусове и уопште свих молитвословља помало наглас, веома погодује уздржавању ума од расејаности. Приликом јачег непријатељског напада, када се осети слабљење воље и помрачење ума, неопходна је гласна молитва. Пажљива гласна молитве јесте уједно и умна и срдачна. 2.271.

(в МОЛИТВА ГЛАСНА, МОЛИТВА ИСУСОВА - Метод делања)

Молитва мирјана

- Неки, који себе сматрају за обдарене духовним расуђивањем, и које многи поштују као такве, боје се ове молитве као какве заразе, наводећи као разлог за то "прелест", која је тобоже неминовна сапутница бављења молитвом Исусовом. Они сами држе се подаље од ове молитве и друге уче да је се клоне. Творац таквог учења је, по моме мишљењу - ђаво, који мрзи Име Господа Исуса Христа, јер оно уништава његову силу: он дрхти пред тим свемоћним Именом, зато га је и оклеветао пред многим хришћанима, како би они одбацили то пламено оружје, непријатељу страшно, а нама спасоносно.

Други, бавећи се Исусовом молитвом, хоће одмах да осете њено духовно дејство, хоће да се наслађују њоме, не схватајући да наслади, коју даје једино Бог, треба да претходи истинско покајање. Треба много и горко да се плаче, пре но што се у души појави дејство благодат - које, понављам, даје једино Бог, у време које је само Њему познато. Претходно треба доказати своју верност Богу, постојаношћу и трпљењем у молитвеном подвигу, увиђањем и одсецањем свих страсти у њиховим најситнијим дејствима и изданцима.

Поуздан облик бављења молитвом Исусовом састоји се у њеном тихом произношењу устима или умом, обавезно са пажњом и уз осећај покајања. Ваво не трпи миомирис покајања; од душе која из себе испушта тај миомирис он бежи што даље са својим прелестима. Исусова молитва која се обавља на тај начин најбоље је оружје против свих страсти и најбоље занимање ума за време бављења рукодељем, на путу и у другим случајевима када човек не може да се бави читањем и псалмопојањем. Такво обављање молитве Исусове прикладно је за сваког хришћанина, како за онога ко живи у манастиру, тако и за онога ко живи

у свету. Стремљење ка откривању духовног дејства срца, припада понајвише и готово једино монасима, и то онима који су добро упознали борбу са страстима, уз погодности које пружа место и друге околности. б. 248-249 (в. МОЛИТВА ИСУСОВА - Метод делања, ПостепеносѢ)

Наставник

- Најузвишеније умно делање необично је једноставно. Да би било прихваћено, потребна је детиња простота и вера; а ми смо постали тако компликовани, да нам је управо та простота недоступна и несхватљива. Хоћемо да будемо мудри, да оживљавамо своје ја, не трпимо самоодрицање, нећемо да дејствујемо вером. Зато нам је потребан наставник, који би нас извео из наше компликованости, из нашег лукавства, из наше препредености, из наше сујете и гордости - у ширину и једноставност вере. Зато се догађа да на попришту умног делања младенац постигне необичан успех, а мудрац скреће са пута и пада у мрачни бездан прелести. 2. 256

- Неискусан наставник опасан је у обучавању почетника добрим обичајима и првим правилима монашког живота; тим је опаснији за онога ко се усуди да чује учење о великој тајни умне молитве, која хришћанина води ка скривеном и уједно суштинском и потпуно опипљивом сједињењу са Богом. б. 87

(в. ДУХОВНИШТВО, МОЛИТВА ИСУСОВА - Ватреност у подвигу)

Начин живота

- Као основ за бављење молитвом Исусовом служи разборито и опрезно владање. Прво, треба удаљити од себе разнеженост и телесне насладе у сваком облику. Треба се задовољавати стално умереном храном и сном, у складу са силама и здрављем, како би храна и сан пружали телу потребно окрепљење, не производећи недоличне покрете, који се јављају услед претеривања, нити изнемоглост тела, која се јавља услед недостатка.

Одећа, обитавалиште и уопште све материјалне потрепштине треба да буду скромне, ради подражавању Христу, Његовим апостолима и њиховом духу, ради суделовања у њиховом духу. Свети апостоли и њихови истински ученици нису приносили никакве жртве сујети и гордости, према обичајима света, нити су било у чему улазили у општење са духом света. Правилно, благодатно дејство молитве Исусове може да никне само из духа Христовог: оно ниче и расте искључиво на тој подлози.

Вид, слух и друга чула треба строго чувати, како кроз њих, као кроз врата, у душу не би провалили противници. Уста и језик треба да буду обуздани и као оковани ћутањем: празнословље, многоглагољивост, а нарочито подсмеси, осуђивања и клевете, најгори су непријатељи молитве.

Треба се одрећи примања браће у своју келију и одлажења у њихове келије; стрпљиво треба пребивати у сопственој келији као у гробу, са својим мртвцем душом, коју је измучио и убио грех - и молити Господа Исуса за помиловање. Из гроба келије молитва усходи на небо; а у оном гробу у који се тело сахрањује након смрти, и у гробу адском, у који се баца душа грешника, нема више места за молитву. 1. 209-210

- Ономе ко жели да се бави умном молитвом и да унапредује у њој, потребан је пост, а исто толико потребно му је безмолвије и крајња усамљеност - да се што је могуће више клони скитања. 2. 206

- Научи се на ћутање, како би могао да безмолвствујеш и међу људима. Говори што је могуће мање, и то само када је крајње неопходно. Ономе ко се навикао на расејаност тешко је да претрпи муке које доноси безмолвије, али свако ко жели да се спасе и да унапредује у духовном животу неизоставно треба да се потчини тим мукама и да се научи на усамљеност и безмолвије. После краткотрајног напора безмолвије и усамљеност постају омиљени због својих плодова, јер душа благоразумног подвижника неће оклевати да их опет окуси. 2. 206

- "Ако се врата собе често отварају, топлота лако излази из ње. Тако и душа, ако много говори, чак и када је оно што говори добро, губи своју топлоту на врата речи. Зато је добро и корисно ћутање у уму, када се бавимо мудрим и душекорисним помислима" (изрека старца).

Очигледно, овде се мисли на умно делање, у коме главно место заузимају умна молитва и плач срца приликом сећања на смрт, на суд Божији, на вечну муку ада и вечно блаженство раја. 7. 367

- Брат је од авве Пимена затражио поуку. Старац му је рекао: "Докле год се казан загрева ватром која је испод њега, дотле се ни мува, ни било који други инсект неће усудити да му се приближи. Кад се пак казан охлади, тад се на њега слободно спушта свакојака гамад. Слично се догађа и са монахом: док пребива у духовном делању - дотле ђаво не налази могућност да га порази".

То је особина умне молитве: испуњавајући човека, она заграђује улаз у њега свим греховним помислима. Када пак ум делатника клоне у ослабљеност и унијне, тада греховне помисли лако улазе, побеђују и савладавају подвижника. Из овог разлога за подвижника умне молитве нарочито је важно да постојано чува ум будним и трезвеним, не допуштајући себи ништа што би ум довело у стање ослабљености: ни многоглагољивост, ни претеране бриге, ни доколицу и расејаност, ни претеривање у храни, пићу и сну, ни пажњу према људским делима и делима овога света. 7. 294

- Свети Пимен Велики је живот проводио у невеликом општежићу које се састојало од његових сродника. Боравећи стално са њима, он се усамио у себи и достигао савршенство постојаном и напрегнутом трезвеношћу, уклањајући сваку препреку која би његово делање могла да

наруши. Веома поуздано средство за очување мира срца и безмолвија, као и умне молитве која од њих нераздвојна, даје свети апостол: *Носите бремена један гругога, и тако испуните закон Христов* (Гал. 6,2). Људи најчешће чине управо супротно: они од ближњих траже непопустљивост и савршенство у добродетељима, што је човеку несвојствено и немогуће, а при томе о добродетељима имају сасвим недовољне и варљиве представе. Такво неразумно стремљење не допушта срцу да се погрузи у самопосматрање и истинско смирење, из којих истиче умна молитва и безмолвије срца; оно држи срце у непрестаној узнемирености, а уму доноси мноштво бесмислених помисли и маштања; *Носите бремена један гругога, и тако испуните закон Христов*. 7. 296

Непрестаност

- Непрестану молитву је заповедио Сам Бог. Спаситељ света је рекао: *Иштите, и даће вам се; тражите, и наћи ћете; куцајте, и отвориће вам се* (Мт. 7,7). *А зар Бог неће одбранили изабранике своје који му вапију дан и ноћ, и зар ће оклевати? Кажем вам да ће их убрзо одбранили* (Лк. 18,7-8). Понављајући учење Господње апостол вели: *Молите се без престанка* (1. Сол. 5,17). *Хоћу, дакле, да се мужеве моле на сваком месту, подижући свете руке без гнева и двоумљења* (1. Тим. 2,8). Под мужевима апостол овде подразумева хришћане који су достигли хришћанско савршенство. Само савршеним хришћанима је својствено да се моле без *гнева и двоумљења*, то јест у дубоком миру, у најчистијој љубави према ближњем, без и најмањег злопамћења у вези са њим и осуђивања ближњег, без расејаности услед помисли и маштања са стране (*без двоумљења*). Такви могу на сваком месту и у свако време да приносе молитву Богу, *подижући свете руке*: ум и срце, очишћене од страсти, освећене Духом Светим. Очигледно је да непрестана молитва не може да буде својствена монаху почетнику; али, да би у свој време постао способан за непрестану молитву, он треба да научи да се моли често. Честа молитва ће у своје време сама по себи прећи у непрестану молитву. Пошто је као непрестану молитву најлакше савршавати молитву Исусову, почетник треба што чешће да се обраћа управо овој молитви. Искрсло ти је макар и најкраће слободно време? Немој га узалуд изгубити! Немој га изгубити тако што ћеш га употребити за нека неостварива и пушта маштања, за неко сујетно и неважно занимање! Употреби га за бављење молитвом Исусовом. Ако се догоди, да по немоћи, или тачније својству пале природе будеш заведен маштањима и помислима не очајавај, не клони. Покајавши се пред Богом због своје лакомислености, свестан пред Њим своје пале природе, у мислима се баци на колена пред Његовом милошћу и предузми мере опреза против заводљивог маштања и помисли. Ко се не навикне на честу молитву, тај никада неће добити непрестану. Непрестана молитва је - дар Божији, који Бог дарује испитаном и верном слуги и служитељу Своме. "

Немогуће је приближити се Богу другачије него непрестаном молитвом" (преподобни Исак Сиријски). Непрестана молитва је обележје милости Божије према човеку, знак да су све силе душе устремљене ка Богу. *Помилиј ме, Господе, јер Теби ватим сав дан. Узвесели душу слуге Твога, јер Теби, Господе, подигох душу своју* (Пс. 85,3-4) 5. 112-113
(в. МОЛИТВА ИСУСОВА - Име, Помисли)

Плач

- Брат је упитао авву Пимена: "О чему треба да мислим, док молитвено тихујем у келији?" Старац је одговорио: "Ја сам налик човеку, до врата потонулом у благо, са теретом за вратом и вапијем Богу: помилуј ме".

Овом изреком представљено је унутрашње делање Пимена Великог. Оно је потпуно сажето у молитвени плач. Помилуј ме! то је израз плача који је обузео душу. Када се развије, плач не може да се обуче у многе мисли и речи: за изражавање безграничног духовног осећаја њему је довољна најкраћа молитва. 7. 302

- Авва Исак је причао: једном сам седео код авве Пимена и видео како је доживео занос. Поклонио сам му се до земље и замолио га да ми каже где је био. Принуђен да објави своју тајну, он је рекао: "Мој ум био је покрај Крста Спаситељевог у тренуцима када је тамо стајала Богомајка и плакала; желео бих да увек тако плачем".

Преподобни Пимен је волео плач! Плач у почетку очишћује од грехова, а потом очишћенога временом почиње да узводи у духовна виђења (Јае 40,4-5) мењајући његов ум и његова душевна и телесна осећања благодатном изменом која је необјашњива за телесно мудровање, изменом која надвисује свако стање својствено палој природи. Сузе покајника, који приноси покајање из свести о греховима, повезане су са болом срца, са болним дејством на тело: сузе очишћенога, онога ко приноси покајање из обиља смирења слатке су за душу, а хранљиве за тело. Свети Исак Сиријски помисли и осећања од којих се ове сузе изливају и којима су праћене, назива земљом радости. Оне мењају и сам спољашњи изглед човековог лица. До суза утехе, које су сведоци милости Божије, подвижник долази кроз сузе покајања за грехе, сузе туге због својих прегрешења, због свога пада, због потчињености одбаченим духовима, због општења са њима, због отуђености од Бога, због усвајања непријатељства према Богу. 7. 302-303

- Немојмо да тражимо насладе и виђења Ми смо грешни и недостојни духовних наслада и виђења, нисмо за њих способни због старог у нама. Пажљивом молитвом затражимо да погледе свога ума обратимо ка нама самима, како бисмо открили огреховљеност у себи. Када је откријемо, станимо у мислима пред Господа нашег Исуса Христа,

заједно са губавима, слепима, глувима, хромима, ослабљенима, демонизованима: почнимо да у сузама молитвено вапијемо, из сиромаштва свога духа, из срца скрушеног од туге због наших грехова. Нека тај вапај буде бескрајно обилан! Нека се свака многоглагољивост и свако обиље речи покаже неспособним да га изрази. Нека се у своме обиљу и својој необјашњивости непрестано облачи у молитву са мало речи, али са много значења: *Господе Исусе Христe, Сине Божији, помилуј ме грешног* 2. 313

(в ПЛАЧ, Молитва Исусова и болести)

Плодови

- Првобитни плодови молитве састоје се у пажњи и умилењу. Ови плодови јављају се пре свих других, од сваке правилно творене молитве, првенствено од молитве Исусове, јер је бављење њоме изнад псалмопојања и сваког другог молитвословља. Од пажње рађа се умилење, а од умилења се удвостручује пажња. Они се међусобно појачавају, рађајући једно друго; они молитви дају чистоту, уклањајући расејаност и маштања. Како истинска молитва, тако и пажња и умилење представљају дарове Божије. Као што жељу да стекнемо молитву до казујемо тако што се приморавамо на њу, тако и жељу да стекнемо пажњу и умилење доказујемо приморавајући се на њих. Даље, плод молитве бива постепено све шире сагледавање својих сагрешења и своје грешности, од чега се умилење појачава и претвара у плач. Плачем се назива преизобилно умилење, сједињено са болом скрушеног и смиреног срца, које делује из дубине срца и обузима душу. Потом се јавља осећај присуства Божијег, живо сећање на смрт, страх од суда и осуде. Сви ови плодови молитве праћени су плачем и у своје време бивају осећени финим, светим, духовним осећајем страха Божијег. Страх Божији не може се упоредити ни са једним осећањем телесног, чак ни душевног човека. Страх Божији је потпуно ново осећање. Страх Божији је дејство Духа Светога. Под утицајем тог чудесног дејства, страсти почињу да ишчезавају - ум и срце бивају привучени на непрекидно бављење молитвом. После извесног напретка појављује се осећај тишине, смирења, љубави према Богу и ближњем, без разликовања добрих од злих, и трпљења невоља као допуштења и лекарстава Божијих, која су неопходно потребна нашој огреховљености. Љубав према Богу и ближњима која се постепено јавља из страха Божијег, потпуно је духовна, необјашњиво света, деликатна и смирена, и бескрајно се разликује од људске љубави у њеном уобичајеном стању. Она не може да се упореди ни са једном љубављу која се појављује у палој природи, колико год да је та природна љубав добра и света. Ту се прихвата вечни и духовни закон, који превазилази природни закон у мери у којој је Свети Дух Божији изнад људског духа. 1.290-291

(в. МОЛИТВА ИСУСОВА Делање: *Дисање, Име Божије*)

Подвиг

• Брат је упитао авву Арсенија да му да поуку. Старац је рекао: "Подвизавај се из све снаге, како би твојим унутрашњим делањем по Богу било побеђено све спољашње".

Унутрашње делање је душевно делање. Оно се састоји из пажљиве усне и умне молитве, из плача срца, из сећања на смрт, из самоукоревања, из свести о својој грешности, исповедања грехова и томе сличних дела, која подвижник савршава унутар душе, у самом себи. 7. 37

• Авва Арсеније је рекао: "Ако тражимо Бога, Он ће нам се јавити - и ако га будемо задржали у себи, Он ће остати са нама".

Ова изрека потиче из најузвишенијег монашког подвига! Она показује да истинским подвигом треба да привучемо себи благодат Божију и када је добијемо да је задржавамо у себи истинском подвигом. Они који су се по добијању благодати препустили лењости и безбрижности, изгубили су је. 7. 37-38 (в. ПОДВИГ ДУШЕВНИ И ТЕЛЕСНИ)

Помисли

• Природно је да се из наше пале природе појављује мноштво помисли и маштања. Молитви је чак и својствено да у палој природи открива скривена обележја њеног пада и утиске произведене добровољним сагрешењима (Калист и Игњатије, Добротољубље, том 5, гл. 49). Такође ђаво, знајући какво је велико благо молитва, труди се да током ње узнемири подвижника греховним и сујетним помислима и маштањима, како би га одвратио од молитве и молитву учинио бесплодном. Окружени греховним помислима, маштањима и осећањима, из те поробљености наше, силније ћемо вапити и запомагати молитвом Господу, попут Израиљаца који *уздисаху од невоље и викаху; и вика њихова ради невоље* каже Свето Писмо *дође го Бога. И Бог чу уздисање њихово* (Изд. 2,23-24).

Опште правило борбе са насртајима греха састоји се у томе да се грех одбацује при самој појави његовој, да се тајанствени "вавилонци" убијају док су још "деца" (Пс. 136,9). "Онај ко се разумно бори - рекао је преподобни Нил Сорски - одбија мајку мноштва злих мисли, то јест први додир лукавих мисли са његовим умом. Ко одбије тај први додир, истовремено је одбио и сво мноштво злих мисли које за њим следе". Ако пак грех, услед претходне потчињености њему и навикнутости на њега, врши насиље над нама, не треба да клонемо и доспемо до ослабљености и очајања; невидљиве поразе треба да лечимо покајањем и да пребивамо у подвигу, са чврстином, храброшћу и постојаношћу. Греховне и сујетне помисли, маштања и осећања могу несумњиво да нас повреду онда када се са њима не боримо, него се наслађујемо њима и садимо их у себи. Од добровољног дружења са грехом и општења са одбаченим духовима, зачињу се и рађају страсти, а у душу неприметно може да се увуче

прелест. Када се пак противимо греховним помислима, маштањима и осећањима, онда и сама борба са њима већ представља успех и обогаћује нас делатним разумом.

Неки старац, узнапредовао у умној молитви, упитао је другог монаха, који се такође бавио њоме: "Ко те је научио молитви?" Монах одговори: "Демони". Старац се осмехну и рече: "Какву си саблазан изговорио, за оне који не познају ствар! Ипак, реци на који су те начин демони научили молитви?" Монах узврати: "Мени је била допуштена тешка и дуготрајна борба са љутим помислима, маштањима и осећањима, која ми нису давали мира ни дању ни ноћу. Невероватно сам се уморио и исцрпио од тежине тог неприродног стања. Угњетен притиском духова, прибегавао сам молитви Исусовој. Борба је достигла тај степен, да су привиђења почела чулно да промичу пред мојим очима. Стално сам осећао као да ми је грло стегнуто конопцем. Затим, под утицајем саме борбе, почео сам да осећам како се молитва појачава и нада обнавља у моме срцу. Када је борба, претходно постајући све лакша и лакша, коначно утихнула - изненада се у моме срцу сама по себи појавила молитва".

Треба да се молимо постојано, стрпљиво, упорно. Бог ће у своје време дати благодатну и чисту молитву ономе ко се без лењости постојано моли својом нечистом молитвом, и ко не напушта малодушно свој молитвени подвиг када му се молитва дуго не даје. Образац успеха упорне молитве Исусове видимо у Јеванђељу. Када је Господ излазио из Јерихона у пратњи ученика и мноштва народа, тада је слепи Вартимер, који је седео покрај пута и просио милостињу, сазнавши да Господ пролази поред њега, стао да виче: *Сине Давидов Исусе, помилуј ме!* Многи су му бранили да то виче, али он је викао још гласније. Последица тог неућутног крика било је исцелење које је Господ даровао слепоме (Мк. 10,46-52). Тако и ми треба да вапијемо, без обзира на греховне помисли, маштања и осећања која устају из пале природе и која ђаво доноси како би прекинуо наш молитвени вапај - па ћемо несумњиво добити милост. 1. 288-290 (в. ПОМИСЛИ, МОЛИТВА ИСУСОВА - Супротстављање демона)

Порекло

- Мољење Исусовом молитвом представља Божанску установу. Јер оно није установљено преко пророка, ни преко апостола, ни преко Анђела: установио га је Сам Син Божији и Бог. После Тајне Вечере, међу осталим најузвишенијим коначним заповестима и завештањима, Господ Исус Христос је установио и мољење Својим Именом, дао је тај начин мољења као нови, необични дар непроцењиве вредности. Апостоли су донекле већ знали силу имена Исусовог: они су њиме исцељивали неисцељиве болести, покоравали су себи демоне, побеђивали их, свезивали и прогонили. Господ заповеда употребу овог силног, чудесног имена у молитвама, обећавајући његову нарочиту делотворност. *И што*

гог заштите рекао је Он светим апостоли ма *од Оца у име Моје, то ћу учинити, да се прослави Отац у Сину. И ако шта заштите у Име Моје, ја ћу учинити* (Јн. 14,13-14). *Заиста, заиста вам кажем да што гог заштите од Оца у Име Моје, даће вам. До сада не искасте ништа у Име Моје; иштите и добићете, да радост ваша буде испуњена* (Јн. 16,23-24). О, какав дар! То је залог бесконачних, бесмртних добара! Изашао је из уста неограниченог Бога, Који се обукао у ограничену људску природу и назван је људским именом Спаситељ.

...Из Јеванђеља, Дела и Посланица апостолских ми видимо неограничену веру и Име Господа Исуса и неограничено поштовање тога имена од стране светих апостола. Именом Господа Исуса они су савршавали најчудеснија знамења. Нема случаја из кога бисмо се могли научити како су се они молили Именом Господњим, али они су се стално молили њиме. А како би и могли да се не моле, када је то мољење било предато и заповеђено од стране Самог Господа, и када је та заповест била поновљена ради потврде? Ако Свето Писмо о томе ћути, онда ћути само зато што је ово мољење било у општој употреби и није било потребе да се посебно уноси у Свето Писмо, као опште познато и у општој употреби. То да је Исусова молитва била у општој употреби и опште позната, сасвим је очигледно из Црквене одредбе којом се неписменима заповеда да сва молитвословља замене молитвом Исусовом (Псалтир са последованијем). Древност ове одредбе је несумњива.

...Монашко правило састоји се понајвише од молитве Исусове. У том облику ово правило даје се свим монасима Православне Цркве уопште, у том облику Анђео га је дао преподобном Пахомију Великом за његове општежитељне монахе. Преподобни је живео у четвртном веку; у правилу се о молитви Исусовој говори баш као и о молитви Господњој, педесетом псалму и Символу вере, као о нечему опште познатом и опште прихваћеном. Преподобни Антоније Велики, подвижник из трећег и четвртог века, завештава својим ученицима брижљиво бављење молитвом Исусовом, говорећи о њој као о предмету за који није потребно никакво објашњење. Објашњења ове молитве почела су да се појављују касније, у мери понестајања живог познања о њој. Детаљније учење о молитви Исусовој изложили су оци четрнаестог и петнаестог века, када је бављење овом молитвом почело да пада у заборав чак и међу монасима. 2. 234-236

Послушање и молитва

• Ништа тако не помаже молитви као послушање које нас умртвљује за свет и за саме себе. "Велико благо молитве проистиче из послушања" рекао је преподобни Симеон Нови Богослов. Они који се налазе у послушању и баве се манастирским пословима, никако не треба за себе да мисле да су слободни од бављења молитвом: без ње ће сваки труд, чак и послушање, бити бесплодан; и не само то као свој зао и штетан плод

донеће сујету и друге грехе, који се неизоставно јављају у души у којој се нађе неделатна пустош, у којој не живе сила и миомирис молитве. 2.158

• Живот у манастиру, нарочито општежитељном, помаже почетнику да се добро обучи молитви, ако само живи исправно. Пред оним ко исправно живи у општежићу, стално се појављују прилике за послушање и смирење, а те добродетељи више од свих других припремају и орасположују душу за истинску молитву. "Од послушања долази смирење" рекли су оци.

1. 273

• Сваки монах из сопственог опита лако може на провери и брзо да види дејство послушања и смирења на молитву. Свакодневно исповедање својих помисли духовном оцу или старцу, као и одрицање од деловања по сопственом разуму и сопственој вољи, после кратког времена почиње да делује против расејаности, уништава је и ум задржава у речима молитве. Смирење пред старцем и пред свом браћом одмах почиње да доводи срце у умилење и да га држи у умилењу. Напротив, од деловања по својој вољи и своме разуму одмах се јавља брига о себи и пред умом се појављују различита расуђивања, претпоставке, бојазни и маштања која уништавају пажљиву молитву. 1. 277 (в. МОЛИТВА ИСУСОВА - Сабраносћ)

Постепеност

• Сви хришћани могу и треба да се баве молитвом Исусовом у циљу покајања и призивања Господа у помоћ, да се баве молитвом са страхом Божијим и вером, са највећом пажњом према мислима и речима молитве, са скрушеношћу духа; али не дозвољава се свима да приступају молитвеном свештенодејству умом у одаји срца. На први начин молитвом Исусовом могу и треба да се баве не само монаси, који живе у манастирима и имају послушања, него и мирјани. Таква пажљива молитва може да се назове и умном и срдачном, јер се често савршава само умом, а код брижљивих делатника увек уз учешће срца, које се исказује осећајем плача и сузама умилења. Молитвено свештенодејство ума у срцу захтева претходно бављење првим обликом молитве и задовољавајући напредак у том мољењу. Благодат Божија сама по себи, после извесног времена, када изволи, преводи подвижника из молитве првог облика у молитву другог. Ако је Богу угодно да подвижника остави код молитве покајања, онда нека остане код ње и нека не тражи више стање - нека га не тражи, у тврдом уверењу да се оно не добија људском снагом, него га дарује Бог. Пребивање у покајању је залог спасења. Будимо задовољни овим стањем и не тражимо више. Јер такво тражење представља поуздано обележје гордости и умишљености; такво тражење де доноси успех, него спотицање и погибао. Свети Нил, полазећи од учења Светих Отаца, забрањује да се пре времена тежи спуштању ума у срце, спољашњем и унутрашњем безмолвију, осећању сладости и другим

узвишеним молитвеним стањима која се откривају онда када Бог прихвати молитву покајања и када непријатељи одступе од душе. 2. 257-258

- Свети Симеон Нови Богослов, расуђујући о неуспеху молитвеног подвига до кога је дошло и о корову прелести који из њега ниче, приписује како неуспех тако и прелест томе што није сачувана правилност и постепеност подвига. "Они који хоће да узиђу - каже Богослов - на висину молитвеног напредовања, не треба да крећу одозго на доле, него нека усходе одоздо на горе, најпре на први степен лествице, потом на други, даље на трећи и коначно на четврти. На тај начин свако може да устане од земље и да узиђе на небо. Као прво, треба да се подвизава како би укратио и умањио страсти. Као друго, треба да се бави псалмопојањем, тојест усном молитвом: када се умање страсти, онда молитва, природно пружајући радост и сладост језику, постаје угодна Богу. Као треће, он треба да се бави умном молитвом". Овде се мисли на молитву која се савршава умом у срцу: пажљиву молитву почетника, уз подршку срца, оци ретко удостојавају назива умне молитве, убрајајући је више у усну. "Као четврто, он треба да усходи ка виђењу. Прво припада почетницима; друго онима који узрастају у напредак; треће - онима који су достигли крајњи напредак; четврто - савршенима". Даље Богослов каже да и они који се подвизавају како би умањили страсти, треба да се уче чувању срца и пажљивој Исусовој молитви, која одговара њиховом стању. 1.224-225 (в. МОЛИТВА ИСУСОВА - Дејство, Распаљивање)

Предубеђења против молитве

- Неки су, видећи штетне последице неразумног подвига и имајући о молитви Исусовој и околностима које је прате само површну и нејасну представу, приписали те последице не незнању и недостатку расуђивања, него самој свесветој молитви Исусовој. Може ли нешто да буде жалосније и јадније од те хуле, од те прелести? 2. 297

Прелест

- За напредовање у молитви и избегавање прелести неопходно је самоодрицање које учи да у молитви тражимо само пажњу. Тада молитвени подвиг постаје једноставнији и лакши. Ако неко пре времена стреми ка откривању дејства срдачне молитве у себи, "њему се - каже преподобни Нил Сорски, сагласно другим Светим Оцима - допуштају тешка искушења од демона, која превазилазе његову снагу". Таквој тежњи као основ служе несхватљива гордост и умишљеност, које се представљају као усрдност. 6. 770

- Шта да се каже о дејствима која осећате приликом молитве? Она су свакако од крви; не можете да не признате да ту делује и мишљење. Ваша савест, која је подозрива по питању оправданости и исправности тих дејстава, која сумња у њих, већ може да послужи као довољно разобличење. Уз то, ви сте и натмурени: Божанско дејство би вас

просветлило и задовољило, и то не осећајем сладости, него познањем Истине, од чега се у савести јавља чудесно спокојство, као каква потврда. Топлота делује по спољашњости вашег тела; али вама је потпуно непознато (то се може постићи само опитом), на који се начин душа покреће ка сједињењу са умом, повлачећи и тело за собом; на који начин у фином хладу и дубоком миру човек, сједињен сам са собом, изнад сваке борбе, далеко од сваког греха, одевен у покајање, стоји пред лицем Господа чистом молитвом, која обухвата читаво његово биће - и саму његову пролазност. Тада крв умукне, умишљена сладост се удаљава, човек сагледава да је пало биће и учи се покајању које треба да га прожме и да за њега учини могућим очишћење, а кроз очишћење - сједињење са Богом. Покајање треба да представља душу молитве, без њега она је мртва, смрди смрадом горде и варљиве умишљености! Покајање представља једине двери помоћу којих се у Господу може пронаћи спасоносни пашњак. А ко не мари за покајање далеко је од сваког добра.

6. 260

- Та молитва је највиши и најтежи и врло болан подвиг, који захтева потпуно самоодрицање и исправне мисли, у противном је отац лажи, који узима вид светлог Анђела, приближава се срцу, додворавајући му се тобожњом насладом, а човек, када је осети, сматра је за благодат Божију, па се утврђује у својој прелести и почиње да показује њене плодове, са извесним обележјима некаквог лудила. Таквоме је, каже свети Јован Лествичник, крајње потребна помоћ Божија, јер је за људе неизлечив. И заиста, пристаје ли да прими духовни савет од ближњег онај ко мисли (ако то и не говори) да је благодат његова наставница? Је ли природно да постане свестан свога незнања и прелести онај ко мисли да све види јасно и здраво, и да у души осећа вишу утеху? 6. 475-476

- У данашње време постоји суштинска потреба за правилном молитвом, а њу и не познају! Не знају да она треба да буде оруђе и израз покајања, и варају се тражећи насладе и заносе, те тако оруђем датим за спасење убијају своје душе. У наше време суштински је потребно исправно схватање молитве! Она је у наше време основни и јединствени руководитељ ка спасењу. 6.766 (в. ПРЕЛЕСТ, МОЛИТВА ИСУСОВА - Место срца)

Припрема

- Молитва је свет, велик и за душу спасоносан подвиг. Она је главни и први међу монашким подвизима. Сви остали подвизи служе томе подвигу; они се предузимају зато да би се подвиг молитве савршавао успешније, да би плодови молитве били обилнији. Глава сваког благочестивог живота - рекао је преподобни Макарије Велики - и врх свих добрих дела јесте постојано пребивање у молитви".

Који људски положај може да буде виши, који може да се упореди са положајем човека коме је допуштено да молитвом беседи са Царем над

царевима, са Богом над боговима, са Творцем и апсолутним Господаром свих видљивих и невидљивих, материјалних и духовних створења?

Сходно важности бављења молитвом, за њу је потребна значајна претходна припрема.

Од оних који желе да приступе Цару над царевима, Он захтева одређен, Њему угодан начин размишљања и исто такво расположење срца, помоћу којих су се Господу приближили и сви праведници Старог и Новог Завета (Лк. 1,17). Без таквог начина размишљања и расположења срца приступ је немогућ, а покушаји и труд да се приступи узалудни су.

Ти што желиш да приступиш Богу и да Му се приближиш постојаним пребивањем у молитви, пази! Брижљиво испитај свој начин размишљања: није ли заражен каквим лажним учењем? Да ли тачно и без изузетка следиш учење Источне Цркве, једине истините, свете и апостолске? Ако неко *не послуша Цркву* рекао је Господ ученику *нека ти буде као незнабожац и цариник* (Мт. 18,17), туђ Богу, непријатељ Богу. Какав значај може имати молитва онога ко се налази у стању непријатељства према Богу, у стању отуђења од Бога?

Свест о својој грешности, свест о својој слабости, о својој безначајности - неопходан је услов за то да молитва буде милостиво примљена и услышена од Бога. Сви свети су у темељ молитве полагали свест о својим гресима и њихово исповедање, као и свест о огреховљености читавог људског рода. Светост човека зависи од свести и исповедања те огреховљености. Онај Који дарује људима светост за њихово покајање, рекао је: *Нисам дошао да зовем праведнике, но грешникв на покајање* (Мт. 9,13).

Ти што желиш да се бавиш подвигом молитве! Пре но што приступиш том подвигу, потруди се да опростиш свакоме ко те је наљутио, оклеветао, понизио, свакоме ко ти је нанео ма какво зло. Онај пред Кога намераваш да станеш на молитви ти заповеда: *Ако, дакле, принесеш гар* молитве на вишњи жртвеник Цара над царевима, *и онде се сетиш да брат твој има нешто против тебе, остави онде гар свој пред жртвеником, и иди те се најпре помири са братом својим, па онда дођи и принеси гар свој* (Мт. 5,23-24).

Припреми се за молитву непристрасношћу и безбрижношћу. Од пристрасности долазе бриге. Спутавана пристрасношћу и расејавана бригада, твоја мисао не може да молитвом непоколебиво стреми ка Богу. *Не можете служити Богу и мамону: јер где је благо ваше, онде ће бити и срце ваше. Не брините се, дакле, говорећи: шта ћемо јести, или шта ћемо пити, и све ће вам се ово додати* (Мт. 6,24,21,31,33). Отргни свој ум и своје срце од земље и свега земаљског, и неће ти бити тешко да почнеш са невидљивим путовањем молитвом ка небу.

Ако трпиш сиромаштво, или те притискају невоље, или те кињи и гони непријатељ твој: не обраћај пажњу на сећања и помисли о твојој

сиромаштву, или о невољама, или о непријатељу твоме да се твоја пажња на молитви ни због чега не би расејавала и узнемиравала. Онај у Чијој сте апсолутној власти и ти, и твоје невоље, и непријатељ твој, овако вели онима које љуби: *Нека се не збуњује срце ваше, верујтеу Бога, и у Мене верујте* (Јн. 14,1).

Када се молиш завештава Господ *ући у клет своју, и затворивши врата своја, помоли се Оцу своме Који је у тајности* (Мт. 6,6). Било да си у друштву људи или сам, труди се да се стално удубљујеш у унутрашњу душевну клет твоју, да затвараш двери чула и језика, и да се молиш тајно умом и срцем.

Заволевши подвиг молитве, заволи усамљеност у материјалној келији. Затварај њене двери и за себе и за друге. Стрпљиво подноси чамотињу затворништва: неће проћи много и она ће бити замењена најпријатнијим осећањем. "Пребивај у келији својој, рекли су Све ти Оци, она ће те свему научити", то јест (наућиће те) монашком животу који је сав усредсређен на молитву.

Заволевши подвиг молитве, заволи ћутање: оно чува силе душе неразједињеним, способним за постојану молитву у унутрашњој клетки. Навикнутост на ћутање омогућава безмолвну молитву срца и усред бучног мноштва људи.

На жртву љубави према молитви принеси чулне и умне насладе, радозналост, љубопитљивост; чувај своју душу од свих спољашњих утисака, како би се у њој, посредством молитве, сачувао Бог. Његов свесвети, невидљиви Образ не трпи да пребива у души која је упрљана сликама сујетног, материјалног и пролазног света.

Немој да се дивиш видљивој природи и да се бавиш сазерцавањем њених лепота. Не губи драгоцену време и не расипај силе душе на добијање знања које пружају људске науке. Те силе и то време употреби на стицање молитве, која свештенодејствује у унутрашњој клетки. Тамо, у теби самом, молитва ће открити приказ који ће привући сву твоју пажњу; она ће ти пружити знања која свет не може да прими, о чијем постојању он чак појма нема.

Тамо, у дубини срца, видећеш пад људске природе, видећеш своју душу убијену грехом, видећеш гроб, видећеш ад, видећеш демоне, видећеш ланце и окове, видећеш пламени мач херувима који чува пут ка дрвету живота и брани човеку улазак у рајску обитељ. Видећеш и многе друге тајне, скривене од света и синова света. Када се открије тај приказ, сви твоји погледи приковаће се за њега; охладићеш се за све привремено и пропадљиво за шта си дотле био везан.

"Данас или сутра ћемо умрети" рекао је свети Андреј Јуродиви једном монаху, одвлачећи га од привезаности за материјално и објашњавајући му колико је таква привезаност неразумна. Сасвим тачне речи! Сасвим тачно је представљена неодређена дужина трајања нашег земаљског

живота! Дакле данас или сутра ћемо умрети. Ништа лакше него умрети. Чак и најдужи живот, када се приближи крају, изгледа као најкраћи трен. Зашто се бавити оним што нужно морамо заувек да оставимо, и то убрзо. Боље је да молитвом изучимо себе, да изучимо живот и свет који нас очекују, у којима ћемо остати заувек.

Усамљеност келије и пустиња - дом су молитве. "Онај ко је окусио молитву рекао је свети Јован Лествичник избегаваће велико друштво: ко ће, ако не молитва, учинити свога пријатеља слободним од потребе за друштвом, попут дивљег магарца који љуби пустињу?" Ако хоћеш да посветиш своју душу делу молитве, треба да се клониш светских призора, да се одрекнеш људског друштва, разговора и сталног примања другова у твоју келију, чак и под изговором љубави. Удаљи од себе све чиме се прекида и узнемирује твоја тајанствена беседа са Богом. На земљи и у друштву људи пребивај као страник. Ти си страник. Земља је хотел. Непознат је час у који ћеш бити позван. Позив је неизбежан и неодложан; не можеш га одбити или му се успротивити. Светом молитвом се припреми за радостан одлазак из хотела. 1. 152-156

• *Нека одступи од неправде сваки који призива име Господње* (2. Тим. 2,19) завештава Апостол. Ово завештање односи се на све хришћане, а посебно на оне који намеравају да се баве непрестаним мољењем Именом Господа Исуса. Пречисто име Исусово не трпи да пребива окружено нечистотом; улазећи у сасуд по мери његове чистоте, оно и само почиње да делује у њему и да савршава даље очишћење, за које није довољан само човеков сопствени труд и које је потребно зато да би сасуд постао достојна ризница духовног блага, свесвете светиње. Клонимо се преједања, чак и ситости; поставимо себи као правило умерено и стално уздржавање од хране и пића; одрекнимо се уживања у укусним јелима и пићима; крепимо се сном довољно, али не прекомерно; одрекнимо се празнословља, смеха, шала, светогрђа; престанимо да непотребно излазимо из келије код браће, или да примамо браћу у своју келију под изговором љубави, иза кога се крију празни разговори и занимања која пустоше душу. Одрекнимо се маштања и сујетних помисли које се у нама појављују услед нашег неверовања, услед неразумних брига и других наших страсти. Са потпуном вером све препустимо Господу, а наша многа размишљања и пуста маштања заменимо непрекидном молитвом Господу Исусу. 2. 307-308

Неопходан и суштински услов напредовања у Исусовој молитви јесте пребивање у заповестима Господа Исуса. *Останите у љубави Мојој* (Јн. 15,9) рекао је Он Својим ученицима. Шта значи пребивати у љубави према Господу? Значи: непрестано се сећати Њега и непрестано пребивати у јединству са Њим по духу. Прво је без последњег мртво и чак неоствариво.

Ако заповести моје одржите остаћете у љубави Мојој (Јн. 15,10); ако будемо постојано чували заповести Господње онда ћемо се духом нашим сјединити са Њим. Ако се духом сјединимо са Њим, онда ћемо се устремити ка Њему читавим нашим бићем и непрестано ћемо се сећати Њега. Све твоје поступке и целокупно твоје понашање усмери према заповестима Господа Исуса, према њима усмери своје речи, мисли и осећања и познаћеш својства Исусова. Осетивши у себи та својства деловањем благодати Божије и добивши из тога њихово опитно познање, ти ћеш се насладити непропадљивом сладошћу, која не припада овом свету и веку, сладошћу тихом али силном, која уништава привезаност срца за све земаљске насладе. Насладивши се својствима Исусовим, заволећеш га и пожелеш да Он у потпуности обитава у теби; без Њега сматраћеш да гинеш и пропадаш. Тада ћеш непрестано вапити, из пуноће убеђења, из све душе: Господе Исусе Христе, Сине Божији, помилуј ме грешног". Молитва Исусова замениће ти сва друга молитвословља. И сва та молитвословља коју другу мисао могу да садрже и изложе, већу од мисли о Исусовом помиловању грешника?

Одреди себи као једини циљ живота испуњавање воље Исусове, у свакој ситуацији, колико год она изгледа важна или пак ситна; труди се да радиш само оно што је угодно Исусу, и сва ће твоја дела бити једнако достојна неба. Заволи вољу Исусову више од жеља свога тела, више од свога спокојства и комфора, више од живота, више од душе своје. Што је могуће чешће читај Јеванђеље, изучавајући у њему вољу Господа и Спаситеља твога. Не занемари ни најмању црту из Јеванђеља, ниједну наоко неважну заповест. Обуздавај и умртвљуј све сопствене покрете, не само греховне, него и оне који су споља гледано добри, али припадају палој људској природи и често су врло развијени код незнабожаца и јеретика, покрете који су од јеванђелских заповести удаљени *као Запад од Истока*. Нека ћути у теби све твоје старо! Нека у теби делује само Исус, Својим најсветијим заповестима, као и мислима и осећањима што из тих заповести проистичу. Ако будеш живео на тај начин, онда ће у теби неумитно процветати молитва Исусова, независно од тога да ли живиш у дубокој пустињи или сред граје општежића: јер су место усељења и одаја ове молитве - ум и срце, обновљени познањем и испуњавањем *воље Божије, добре и угодне и савршене* (Рим. 12,2). Живот по јеванђелским заповестима јесте једини и истински источник духовног напредовања, који је доступан свакоме ко искрено жели да напредује, у какву год спаљашњу ситуацију да је постављен недокучивим промислом Божијим. 2. 308-309

Противљење демона

- Због спасоносног дејства које на нас имају молитва уопште и сећање на Бога, а посебно молитва Исусова као средство за пребивање у непрестаном јединству са Богом и постојано одбијање ђавољих напада -

бављење молитвом Исусовом нарочито је мрско ђаволу. Они који се баве молитвом Именом Господа Исуса бивају подвргнути нарочитом гоњењу од стране ђавола. "Сав труд и сва брига нашег непријатеља каже преподобни Макарије Велики - састоји се у томе да нашу мисао одврати од сећања на Бога и од љубави према Њему; он зато употребљава прелести света и одвлачи од истинског добра ка умишљеним, непостојећим добрима". Из тог разлога, онај ко се посвети истинском служењу Богу непрестаном Исусовом молитвом, нарочито треба да се чува расејаности мисли и да никако себи не дозвољава мисаоно празнословље, него, не обраћајући пажњу на мисли и маштања која се појављују, да се стално враћа у мољење именом Исусовим, као у какво пристаниште, верујући да се Исус неуморно стара о оном слуги Своме који се непрестано налази уз Њега, постојаним сећањем на Њега. "Лукави демони - каже пре подобни Нил Синајски - *ноћу* се труде да сами узнемире духовног делатника, а *дану* преко људи који га окружују клеветима, искушењима и неугодностима". Овакав поредак у демонским нападима брзо ће на опиту видети сваки делатник молитве. Демони искушавају помислима, мисаоним маштањима, наизглед духовним размишљањима, изазивањем претеране бриге и различитих страхова, као и другим пројавама неверовања. У свим најразличитијим демонским нападима осећај узнемирености увек служи као поуздани показатељ приближавања палих духова, чак и када дејство које они производе има изглед праведности.

Подвижницима који се усамљено и појачано моле, демони са јављају у виду чудовишта, у виду саблажњивих предмета, а понекад у виду Анђела, мученика, преподобних и Самог Христа; демонских претњи се не треба бојати, а према свим виђењима уопште, треба се односити са крајњим неповерењем. У таквим случајевима, који се ипак не догађају често, наша прва обавеза је да прибегнемо Богу, у потпуности се препуштајући Његовој вољи и молећи за Његову помоћ: на приказе не треба обраћати пажњу, нити треба ступати у контакт и разговор са њима, сматрајући се слабим за контакт са непријатељским духовима, а недостојним за однос са светим духовима.

Истински, богоугодни подвижник молитве подвргава се посебним невољама и гоњењима од стране своје браће, људи. И у томе су, како смо већ рекли, главни делатници демони. Као своје оруђе они употребљавају како оне људе који су своје деловање слили у једно са деловањем демона, тако и оне који не познају демонске нападе и стога лако постају њихово оруђе, па чак и оне који схватају непријатељско лукавство, али су недовољно опрезни и недовољно пазе на себе, те стога себи допуштају да буду обманути. Најшокантнији и најужаснији пример за то каквом страшном мржњом према Богу, Речи Божијој и Духу Божијем могу да се заразе људи који су расположење свога духа слили са расположењем

демона, видимо код јудејских првосвештеника, старешина, књижевника и фарисеја, који су починили највећи међу свим људским злочинима - Богоубиство. Свети Симеон Нови Богослов каже да по наговору демона монаси који воде лицемеран живот завиде истинским подвижницима побожности, употребљавајући сва средства како би их поколебали или истерали из манастира. Чак и добронамерни монаси, али који живе спољашњим монашким животом и не познају духовни живот, саблажњавају се о духовне делатнике, њихово понашање сматрају чудним, осуђују их и клевећу, наносе им различите увреде и киње их. Велики подвижник молитве Исусове, блажени старац Серафим Саровски претрпео је многе непријатности од незнања и телесног виђења монаштва своје сабраће, јер они који закон Божији читају телесно, мисле да га испуњавају само спољашњим делима, без духовног подвига и *не разумеју шта говоре*. "На путу унутрашњег, духовног живота наставља и теши Серафим, црпећи поуку и утеху из свога духовног опита не треба клонути и одустајати зато што нас људи, који су се приљубили уз спољашње и материјално, погађају у срце супротстављеношћу својих схватања, и својски се труде да нас одвуку од духовног пута, постављајући нам на њему различите препреке." Ни због каквих препрека на томе путу не треба се колебати, утврђујући се у на речи Божијој: *Ужаса се њиховог нећемо уплашити, нити ћемо се узнемирити, јер је с нама Бог. Господа Бога нашег ћемо светити*, сећајући се у срцу Његовог Божанског Имена, *и Он ће нам бити страх* (Ис. 8,12-13). 2. 299-302

- Допуштење демонима да нас искушавају, неопходно је за наш напредак: супротстављајући се нашој молитви, они нас приморавају да се научимо посебно вештој употреби тога мача. Мачем молитве побеђује се огњени мач херувима који спречава приступ дрвету живота и победник постаје причасник вечног живота (Отк. 2,7). По неизрецивој премудрости Божијој, зло у лошој намери помаже добро. Када у нашој усамљености и приликом бављења молитвом изненада у нама прокључају страсна осећања и покрети, када нас нападну љуте помисли, кад се пред нама у својој варљивој живости појаве грешна маштања - то је знак доласка непријатеља. Тада није време за униније ни за ослабљеност: време је подвига. Успротивимо се нашим нашим непријатељима појачаном молитвом Богу и Он ће развејати и прогнати непријатеље наше.

У невидљивој борби не побеђујемо увек, нити брзо: победа је дар Божији, који Бог даје подвижнику у време које је познато само Њему, и које одређује само Он. Нама су пак неопходни и сами порази. Ту се мисли на поразе до којих долази услед наше слабости и грешности, а не по слободној вољи. Порази се допуштају ради нашег смирења, како бисмо испитали и познали нашу палу природу, и схватили да нам је неопходан Искупитељ, како бисмо поверовали у Њега и исповедили Га.

Приликом таквих пораза, наши невидљиви непријатељи нам на међу стид, а стид доноси раслабљеност у молитвеном подвигу, несигурност и помисао да га оставимо и пређемо на добротворну друштвену делатност. Немојмо да се обмањујемо! Уз самоодбацивање и без стида откријмо своју рану пред нашим Свеплагим и Свемогућим Лекаром, Који је заповедио ово спасоносно неустручавање и обећао да ће га овенчати осветом нашим противницима (Лк. 18). Положимо завет у својој души: да до краја живота не остављамо молитвени подвиг и да из њега пређемо у вечност.

Наша стидљивост у поразима је неразумна: она је - зли подсмех наших непријатеља над нама. Може ли тај смоквин лист - стидљивост са њеним средствима - да сакрије човеково сагрешење од свевидећег Бога? Бог види грех и без исповести. Он исповест тражи само зато да би га излечио. Ако је Своме апостолу завештао да прашта седам пута на дан, тим пре ће ово Сам испунити на нама, када му непрестано приносимо молитву и покајање (Лк. 17,4).

Обратимо пажњу на следеће. Зар наша дволичност не даје снагу нашим непријатељима у борби са нама? Није ли она узрок наших честих пораза? Зар не појачавамо ми сами власт и утицај наших непријатеља над нама, када вршимо њихову вољу кроз испуњавање наших телесних жеља, нагона и страсти? Не гневимо ли тиме Бога, не удаљавамо ли га од себе? Зар у нама не делује љубав према свету, која нам оставља спољашњи изглед служитеља Божијих, али укида суштинско достојанство слугу Божијих, чинећи нас заправо непријатељима Његовим (Јак. 4,4-5)?

Двоједушан човек непостојан је у свим путевима својим (Јак. 1,8): тим пре он се поколеба на путу најузвишеније и главне добродетељи - молитве. Он бива одбачен од Бога, јер није *ни студен ни врућ* (Отк. 3,16). Он не може да буде ученик истинске молитве, која свога ученика доводи пред лице Божије ради натприродног поучавања, водећи га трагом Исусовим, ако се одрекне свега што има (Лк. 14,33): болесне привезаности воље палог човека за свет. *А који су Христови, распеше тело са страстима и жељама* (Гал. 5,24): истинску молитву могу да задобију само они који у потпуности припадају Христу. 1.159-160

Распаљеност телесна

(а МОЛИТВА ИСУСОВА - Топлота, Место)

Сабраност (одсуство маштања)

• Свети мир је непомиичност ума, која се рађа од испуњавања јеванђелских заповести; њу спомиње свети Исак Сиријски у свом 55. Слову, а осетили су је свети Григорије Богослов и свети Василије Велики, да би се потом удаљили у пустињу. Тамо у пустињи, бавећи се својим унутрашњим човеком и коначно га образовавши према Јеванђељу, они су постали сведоци тајанствених виђења Духа. Очигледно да ум задобија

непомичност, или одсуство маштања (уништење расејаности), након свога сједињења са душом. Без тога он се не може зауставити да не блуди и не скита на све стране. Када се ум, дејством Божанске благодати, сједини са срцем, он добија молитве ну силу о којој говори преподобни Григорије Синајски: "Да Мојсије није од Бога примио жезло силе, Бог не би њиме поразио фараона и Египат: тако и ум, ако не буде у руци имао силу молитве, неће моћи да уништи грех и противне силе". 2. 224-225

- Тешећи и поучавајући општежитељне монахе који су обављали манастирска послушања, бодрећи их на усрдност и брижљивост у молитвеном подвигу, Лествичник вели: "Од монаха који се баве послушањима Бог не захтева молитву потпуно чисту од расејаности. Не клони када те поткрада расејаност! Имај душевни мир и постојано приморавај ум твој да се враћа у себе. Потпуна слобода од расејаности својствена је Анђелима".

- Потчињени страстима! Молимо се Богу постојано, неодступно, јер су сви бестрасни таквом молитвом прешли из страсног стања у стање бестрасности. Ако неуморно будеш обучавао свој ум да се никауда не удаљава из речи молитве, он ће и у време твога обеда бити уз тебе. Ако му пак допустиш да несметано скита на све стране, он никада неће моћи да буде у теби. *Волим рећи пет речи умом својим, него ли хиљаде речи језиком* (1. Кор. 14,19). Таква молитва благодатна молитва ума у срцу, којој је страно свако лутање - није својствена деци, стога ћемо ми, као деца, старајући се о квалитету молитве, то јест о пажњи, веома много да се молимо посредством закључавања ума у речи. Количина доноси квалитет. Господ даје чисту молитву ономе ко се без лењости, много и постојано моли својом молитвом, коју квари расејаност. 1. 259-260

- Молитвени подвиг... је подвиг. Треба се потрудити. "Ко се стрпљиво моли својом нечистом молитвом рекао је свети Јован Лествичник и не напушта је зато што му је досадила њена нечистота, њему ће Бог, кад дође време, дати истинску молитву". 6. 774

Самопосматрање

- Једном док је свети Макарије Велики седео у својој келији, пред њега је стао Анђео, послан од Бога, и рекао: 'Макарије! Не бој се напада невидљивих непријатеља, јер наш добри Владика неће одступити од тебе нити ће престати да ти помаже. Буди одважан и јак, храбро побеђуј противна начала и власти: али не горди се због свога делања, како те Божанска помоћ не би оставила и како не би пао чудесним падом'. Обливен сузама блажени Макарије је одговорио: 'Чиме да се гордим, кад се моја душа, попут развратне блуднице, храни смрадом нечистих помисли које доносе демони?'»

У такво дубоко смирење преподобни је био доведен пажљивим самопосматрањем, које му је пружило његово умно делање. Он је у себи видео човеков пад и његово општење са демонима. Ово његово духовно

виђење је необично јасно, тачно и детаљно представљено у његовим беседама. 7. 284-285

- Пимен Велики је својој браћи говорио: "Уверавам вас: где баце сатану, тамо ће да баце и мене".

Ова изрека је плод духовног виђења одбачених духова и оног општења у које је човек ступио са њима преко свога пада. Ово виђење се преподобном открило услед дубоког и правилног самопосматрања у које је био узведен Речју Божијом, својим умним делањем и Божанском благодаћу. 7. 302

Сладост у молитви

(в. СЛАДОСТ, МОЛИТВА ИСУСОВА - Постепеносћ)

Сједињење ума са срцем

- Читајући код отаца о месту срца, које ум проналази молитвом, треба разумети шта је то словесна сила срца коју је Творац сместио у горњи део срца - по тој сили људско срце се разликује од срца животиња, које имају силу воље, или жеље, и силу ревности, или јарости, као и људи. Сила словесности изражава се кроз савест, или кроз свест нашег духа без учешћа разума, кроз страх Божији, кроз духовну љубав према Богу и ближњем, кроз осећај покајања, смирења, кротости, кроз скрушеност духа, или дубоку тугу због грехова, и кроз друге духовне осећаје који су животињама страни. Сила душе - ум иако духовна, за место свога пребивања има мозак: тако и сила словесности, или дух човеков, иако духовна, за место свога пребивања има горњи део срца, који се налази под левом груди и нешто изнад.

Сједињење ума са срцем јесте сједињење духовних мисли ума са духовним осећајима срца. Пошто је човек пао тако што су се његове помисли и његова осећања од духовних претворили у телесне и душевне, потребно је да се посредством Јеванђелских заповести ум и дух узведу ка духовним помислима и осећајима. Када се ум и дух исцеле, они се сједињују у Господу. У своје време у оном делу срца у коме је смештена сила словесности, или дух, образује се чудесни, нерукотворени, духовни храм Божији, Светиња над Светињама: ту силази ум, хиротонисан Духом Светим за свештеника и архијереја, ради поклоњења Богу у Духу и Истини. Тад хришћанин кроз блажени опит спознаје оно што је речено у Светом Писму: *Јер ви сте храм Бога живог, као што рече Бог: Уселићу се у њих, и живећу у њима, и бићу им Бог, и они ће бити Мој народ* (2. Кор. 6,16).

...Ум и срце не могу да се сједине другачије него посредством Духа и Истине. То значи: ум и срце не могу да се сједине ако у потпуности не одбаце палу природу, ако се у потпуности не предају руководству Јеванђеља, ако због постојаног и пажљивог следовања за јеванђелским заповестима не привуку на себе благодат Свесветог Духа, ако се не исцеле и не оживе од њеног додира, од осењености њоме.

Не само свако грешно осећање и свака грешна помисао, него и све природне помисли и осећања, ма колико биле fine и замаскиране тобожњом праведношћу, разарају јединство ума са срцем и супротстављају их једно другом. Када се одступи од духовног усмерења које пружа Јеванђеље, узалуд су сва помоћна средства и технике: срце и ум се никада неће сјединити. 5. 115-117 (в. СЈЕДИЊЕЊЕ, МОЛИТВА ИСУСОВА - Место)

Смирење и молитва

- "Брат је рекао авви Сисоју: 'Сматрам да сећање на Бога (умна молитва) непрестано пребива у мени'. Старац је одговорио: 'Није велико то што је твој ум стално усмерен ка Богу; велико је кад неко за себе види да је гори од сваког створења'".

Старац је ово рекао зато што је истинско дејство умне молитве увек засновано на најдубљем смирењу и потиче од њега. Свако друго дејство умне молитве је неправилно, води у самообману и пропаст. 7. 323 (в. МОЛИТВА ИСУСОВА - Дарови, Послушање)

Тело у молитви

(в. ОЕДИЊЕЊЕ, МОЛИТВА ИСУСОВА - Ватреност у подвигу)

Топлота

- Приликом посебног телесног труда око срдачне молитве, у срцу почиње да делује топлота. Ова топлота је директна последица следећег подстицаја: сваки уд људског тела се под утицајем трења распаљује - исто се догађа и са срцем услед његовог постојаног и дуготрајног напрезања. Топлота која се јавља од усиљеног телесног подвига такође је телесна (материјална). То је топлота крви, у вези са палом природом. Када неискусан подвижник осети ту топлоту, он неумитно умисли о њој нешто и нађе у тој топлоти пријатност и насладу, што представља зачетак самообмане. Ту топлоту не само да не треба сматрати за нешто посебно, него напротив, треба предузети посебне мере опреза када се она појави. Опрезност је неопходна зато што ова топлота, будући од крви, не само да прелази на разна места у грудима, него веома лако може да се спусти у доњи део стомака и да ту произведе најсилнију распаљеност. Природно да се при томе појављује телесна похота, својствена тим деловима у стању распаљености. 2. 294-295

(в. МОЛИТВА ИСУСОВА - Поклони)

Утеха духовна

- Када је свети Андреј Јуродиви био узнесен у рај, причао је после свештенику, обилна благодат Божија, која испуњава рај, произвела је у њему оно духовно дејство, које умна молитва обично производи код узнапредовалих: довела је до сједињења његовог ума и срца, при чему

човек доспева у стање духовне опијености и својеврсног самозаборава. Ова опијеност и самозаборав представљају уједно и осећај новог живота. Свети Симеон је своме сатајнику, ђакону Јовану, говорио како и међу најсилнијим саблазнима његов ум остаје потпуно устремљен ка Богу - и саблазни остају без свога уобичајеног дејства Код оних који су се удостојили да буду осећени благодаћу, душа се умном молитвом стално уздиже изнад грешних и сујетних помисли и осећања, и као тајанственом, невидљивом руком узноси се горе: деловање греха и света остаје немоћно и бесплодно. 1. 276

- Неки старац ми је у искреном разговору испричао: "У светском животу, услед једноставности прошлих времена и благочестиве климе која је тада владала, сазнао сам за молитву Исусову, бавио се њоме и повремено у себи осећао необичну промену и утеху Ступивши у манастир, наставио сам са молитвом... Испрва сам имао послушање у трпезарији: бавећи се послушањем, бавио сам се и молитвом, сједињујући је, према учењу отаца, са смиренумудреним помислима које јој помажу. Једном сам ставио тањир са храном на последњи сто, за којим седе послушници, и у мислима сам говорио: 'Примите од мене, слуге Божије, ово убого служење'. Изненада сам у грудима осетио такву утеху, да сам се чак затетурао; утеха је потрајала много дана, око један месец. Други пут догодило ми се да уђем у просторију у којој се припремају и пеку просфоре; не знам зашто, нешто ме је подстакло, поклонио сам се веома ниско братији која тамо ради и - изненада сам у себи осетио тако јако дејство молитве, да сам пожурио у своју келију и легао на постељу услед слабости коју је у читавом телу изазвало њено дејство". 1. 276-277 (в. УТЕХА, БОГООПШТЕЊЕ)

Циљ молитве

(в. МОЛИТВА ИСУСОВА - Име Божије, Постепеност, Ватреност у подвигу)

Читање отачких дела о молитви Исусовој

- Сваки свети писац је писао на основу сопственог благодатног поретка и деловања, у складу са тим поретком и деловањем. На то треба да обратимо нарочиту пажњу. Немојмо да се одушевљавамо и поводимо за књигом која као да је огњем написана и прича о узвишеним делима и стањима која нама нису својствена. Читање такве књиге, распаливши уобразиљу, може да нас повреди, предавши нам знање и жељу за подвизима који су за нас прерани и превазилазе наше могућности. Зато се обратимо књизи онога оца који је по умерености свога напретка најближи нашем стању. Уз такав поглед на отачка дела, као прву литературу за монаха који жели да се упозна са унутрашњим молитвеним подвигом, могу да се предложe поуке Серафима Саровског,

дела Пајсија Њамецког (Величковског) и његовог друга схимонаха Василија. Светост ових лица и исправност њиховог учења су несумњиви. 2. 278-279

- За подвижника молитве Исусове веома је корисно да прочита Предговоре схимонаха Василија Пољаномеруљског за књиге светих Григорија Синаита, Исихија Јерусалимског, Филотеја Синајског и Нила Сорског. Након упознавања са овим примедбама, читање читавог Добротољубља постаје јасније и корисније. Приликом читања отачких дела не треба испуштати из вида ни то да је мера почетника из њиховог времена, у наше време већ мера веома напреднога. Примењивање отачких поука на себе и своју делатност треба да се обавља са великом опрезношћу. 5.117

(в. ЧИТАЊЕ СВЕТИХ ОТАЦА)

МОНАШТВО

- Монаштво није људска установа него Божанска, а његов циљ је да удаљи хришћанина од светске сујете и брига, и да га, посредством покајања и плача, сједини са Богом, показавши од сада Царство Божије у њему. Највећа милост Цара над царевима је - када Он призове човека на монашки живот, када му у том животу дарује молитвени плач и када га заједничарењем у Духу Светоме ослободи од насиља страсти и уведе у предукус вечног блаженства 6. 688-689

- Преподобни Нил каже да монах неизоставно треба да живи по предању Светих Отаца: мада ми не можемо да се упоредимо са оцима, ипак треба да живимо у њиховом духу и да задобијамо духовно јединство са њима. 6. 745

- Монаштво је Божанска установа посредством које хришћанство достиже свој виши развој. Међу правилима ове Божанствене установе постоји и то да у монаштво људи ступају заиста слободном вољом, подвргавајући је пре примања завета строгом разматрању и испитивању.

Онима који имају хладну и колебљиву вољу ступање у монаштво је строго забрањено.

6. 753

- Монасима последњег времена суђено је да се спасавају кроз невоље. Искусних стараца нема. Богонадахнути монашки устав и живот уздрмани су установама телесног људског разума; духовно напредовање појединца опасно је зато што неминовно води ка гордости и понижавању ближњег. Из ових разлога преостало је да се спасење постиже једино крстом. Такав је удео оних који се данас спаса вају. 6. 829

• РАЗГОВОР ИЗМЕЂУ ЛАИКА И МОНАХА:

Лаик: Које је значење монаштва у Цркви Христовој?

Монах: Монаси су они хришћани, који остављају по могућству све земаљске послове ради бављења молитвом, која је - врлина над врлинама, како би се посредством ње сјединили у једно са Богом, како је рекао

апостол: *Ко се сједини са Господом, један је дух с Њиме* (1. Кор. 6,17). А пошто молитва позајмљује силу од других добродетељи [добрих дела, врлина] и целокупног учења Христовог, монаси се нарочито старају око испуњавања јеванђелских заповести, додајући испуњавању општих заповести (које су обавезе за све хришћане) испуњавање још два савета Христова: савета о нестицању и савета о безбрачности. Монаси теже ка томе да својим животом на земљи постану налик (подобни) Богочовеку: из тог разлога се свети монаси називају "преподобнима".

Лаик: Одакле су монаси добили свој назив?

Монах: Речи *монах, м(о)настир, монаштво* потичу од грчке ре чи "монос" - један. Монах, значи - онај ко живи сам или у самоћи; манастир је - усамљено, одвојено обитавалиште; монаштво је - усамљенички живот. Тај се живот разликује од обичног, свима заједничког, он је другачији (рус. "иној"), зато је на руском за њега настао назив "иночки" живот. Монах се на руском назива и - "инок".

Речи *општежиће, скит, безмолвије, отшелништво, затворништво, пустињаиштво* означавају различите врсте монашког живота. Монашким општежићем назива се заједнички живот већег или мањег броја монаха, који имају заједничко Богослужење, заједничку трпезу и одећу, и налазе се под управом једног настојатеља. Безмолвијем се назива саживот двојице или тројице монаха у одвојеној келији, који живе саветујући се међусобно или по савету старијег, има ју заједничку трпезу и одећу, и пет дана Богослужења обављају у својој келији, а у суботу и недељу долазе на заједничку службу у цркву. Отшелништвом се назива живот монаха у самоћи. Када отшелник без излажења живи у келији која се налази у манастиру, онда се назива затворником, а његов живот - затворништвом; када пак живи у пустињи без људи, онда се назива пустињаком, а његов живот - пустињачким животом.

Лаик: Када се појавило монаштво?

Монах: У апостолско доба, како тврди преподобни Касијан. Преподобни Касијан, писац и монах из четвртог века, који је видео монашке обитељи Египта, где је у то доба монаштво нарочито процветало, и провео значајно време међу иноцима египатског Скита, да би предао потомству уставе и учење египатских монаха, каже да су у прво време хришћанства назив монаси у Египту добили ученици светог апостола јеванђелисте Марка, првог епископа Александрије. Они су се удаљавали у најпустија места изван града, где су живели најузвишенијим животом, који им је предао Јеванђелист...

Лаик: Који је био разлог за пресељење монаштва у места удаљена од градова и села?

Монах: До пресељења је дошло управо у оно време када је престао подвиг мучеништва и када су хришћанску веру почели да примају не само изабрани - по нарочитом призивању и са спремношћу за највеће

невоље и смрт - него сви уопште, као владајућу веру, коју штити и шири државна власт. Хришћанство је постало свеопшта вера и није сачувало пређашње самоодрицање. Хришћани у градовима и селима почели су да се препуштају свакојаким светским бригаама, допуштајући себи раскош, телесне насладе, учешће у народним весељима и друга угађања, која су првим исповедницима вере била страна као духовно одрицање од Христа. Пустииња је пружала природно уточиште и пристаниште, без узнемиравања саблазнима, за све оне хришћане који су желели да у себи сачувају и развију хришћанство у свој његовој сили. "Пустииња је - каже свети Исак Сиријски - корисна и слабима и јакима: првима се кроз удаљавање од материјалног не допушта да се распаљују и умножавају страсти, а јаки, када се нађу изван материјалног, стижу до борбе са лукавим духовима".

Свети Василије Велики и Димитрије Ростовски овако представљају разлог за одлазак светог Гордија у пустињу: Гордије утече од молитава градских, буке тргова, хвалисавости племства, утече од оних који на судовима клевеђу, продају, купују, мољакају, лажу, псују, утече од игара, и глуме, и смеха који бива у градовима, имајући сам чист слух, чисте очи, и пре свега очишћено срце, које може да гледа Бога, и удостоји се Божанских откривења, и научи се великим тајнама, не од човека, ни од људи, него задобивши великог учитеља истине Духа".

Са пресељењем у пустиње, код монаштва се појавила нарочита одећа, у циљу његовог коначног одвајања од световњака. За време гоњења и клир и монаси употребљавали су најобичнију одеђу, пошто их је она у значајној мери скривала од гонитеља. 1. 456-460

- Истинско монаштво је невидљиво мучеништво; живот монаха јесте ланац непрекидних борби и страдања: победнику се даје живот вечни - обручење Духа Светога. Ономе монаху кога Бог хође да обогати духовним разумом и даровима, допуштају се силне борбе. *Који победи наследиће све ово* вели Свето Писмо *и бићу му Бог, и он ће ми бити Син* (Отк. 21,7). Дакле, да не клонемо! 5. 343

- Главно делање монаха је молитва, као оно које човека сједињу је са Богом. Сва остала делања служе или као припрема, или као помоћна средства за молитву, или се пак дају онима који због природне слабости или недостатка умних способности не могу у потпуности да се посвете молитви. 2. 148

Стање монаштва

- **Разговор између лаика и монаха:**

Монах: Монашки живот је ослабио, као и хришћански живот уопште... монашки живот је ослабио зато што се налази у нераскидивој вези са хришћанским светом, који, одвајајући за монаштво слабе хришћане, не може да од манастира захтева јаке монахе, попут оних из старине, када је и хришћанство које је живело посред света, имало

преизобиље добродетељи и духовне снаге. Али манастири, као установе Духа Светога, још увек зрацима светлости обасјавају хришћанство; још тамо има хране за благочестиве; још се тамо чувају јеванђелске заповести; још је тамо и догматски и морално строго Право славље; још се тамо, мада ретко, крајње ретко, наилази на живе таблице Духа Светога. Занимљиво је да су сви духовни цветови и плодови поникли у оним душама које су, далеко од познанстава изван и унутар манастира, обрађивале себе читањем Светог Писма и Светих Отаца, уз веру и молитву, надахнуту смиренним, али силним покајањем. Где није било таквог обрађивања, тамо је бесплодност. 1. 562

• Данас је тешко наћи добро уређен манастир! У многим обитељима дижу се различита здања великих размера, која стварају утисак некаквог процвата манастира. Али то је обмана за површни поглед. Само монаштво брзо се уништава. Духовни подвиг је готово свуда одбачен, изгубио се и сам појам о њему. 6. 62-63

• Треба разумевати дух времена и не заносити се схватањима и утицајима старине, које је данас немогуће остварити. Важно је - хришћанство, а не монаштво; монаштво је важно у оној мери у којој води ка савршеном хришћанству. 6. 732

Монашки завети

• **Разговор између лаика и монаха:**

Лаик: Објасните, оче мој, какав значај имају безбрачни живот и нестицање у монашком подвигу? То није јасно онима који живе у свету и труде се на општу корист, дајући обилно милостињу и чинећи добра дела, на која се указује и која су похваљена у Јеванђељу. У недостатку објашњења, монашки живот делује испразно, лишен и делања и користи.

Монах: Њихов значај је необично важан. Потрудићу се, колико могу, да вам га учиним разумљивијим.

Онај ко је раздао имање сиромасима зато да би се нашао у потпуној покорности Спаситељу и да би Га у потпуности следио, ко је сам себе учинио сиромасом, да би се подвргао оскудици која прати сиромаштво и пружа обилно смирење - уништава тиме сву своју наду на свет и усредсређује је на Бога. Његово срце сели се са земље на небо (Мт. 6,21) и он почиње да ходи по површини мора живота одржаван вером. Његова брига положена је на Господа, Који је заповедио Својим најближим ученицима да раздају имовину (Лк 12,33) и одложе бриге око задовољавања својих телесних потреба, обећававши да ће се онима који ишту *најпре Царство Божије и правду његову*, све то што је потребно *додати*, промислом Оца Небеског (Мт. 6,24 33). Служитељима Божијим допуштају се различите невоље приликом којих промисао Божији о њима као да се скрива и утицај света постаје нарочито снажан, али то је неопходно ради њиховог обучавања живој вери у Бога, која од искуства непрестано расте и јача. Опити разобличују безверје које живи у палој

природи; они разобличују одступање и одрицање од Бога које живи у палој природи, јер се срце, чим пажња према њему и најмање попусти, са жалосном заслепљеношћу устремљује ка уздању у себе, у свет, у материју и одступа од наде на Бога (Мт. 14,22-33). Чини се да из овог кратког објашњења постаје очигледно да остављање стицања узводи подвижника Христовог у најузвишеније духовно стање, које га одваја од његове браће што живе посред света и које они не могу опитно да схвате. Ипак, то узвишено стање јесте истовремено стање непрестаног страдања за тело и за целокупну палу природу: Господ га је на звао крстом.

Дејству нестицања у духовном погледу слично је дејство безбрачног живота. Тежња да се победи особина природе, мада пале, узводи ка таквом подвигу који не може ни да замисли онај ко га није испитао. Овим подвигом, којим се савршава одрицање од природе, допуњује се распеће и крст који пружа нестицање, јер оно представља само одрицање од имовине. Овај подвиг низводи у дубину смирења, доноси живу веру и узводи у благодатно стање. Током овог подвига, као што се види из житија Антонија Великог, Јована Многострадалног и других, у помоћ палој природи долазе пали духови, који се труде да човека задрже у области пада. Сходно тешкоћама у борби, победа доноси и многе плодове: њу доноси и за њом следи *обнова природе*, почев од духовног осећаја, како га називају Свети Оци, који се појављује у срцу. Природа и даље остаје људска, али осећај (светски - укус) се мења: као што масна хартија не упија воду, не зато што се природа хартије изменила, него зато што је њена способност упијања већ засићена другом материјом, која није физички сродна са водом.

Лаик: Данас многи тврде да је безбрачан живот неприродан човеку, немогућ за њега, и да закључавање законитих врата самопод стиче природу да тражи незаконита.

Монах: Сваком је човеку својствено да суди на основу сопственог искуства. Непознато и неиспитано чини се немогућим, а познато и испитано делује као да припада свима. Свети Оци који су о том предмету писали, сагласни су да је безбрачни живот неприродан палој природи, а да је био природан човеку пре пада (Пост. 2,25), и да је након обнове природе способност за девственост и безбрачни живот враћена природи, те да се девственост и безбрачни живот поштују више од брака, мада је хришћанство подигло и супружански живот на виши степен од онога на коме је био пре хришћанства (Еф. 5,32). Богочовек је водио девственички живот; пресвета Мајка Његова била је и остала Дјева; свети апостоли Јован Богослов, Павле, Варнава и, без сумње, многи други били су девственици. Са појавом хришћанства појавило се мноштво девственика и девственица. Овај подвиг био је крајње редак пре но што је Искупитељ обновио људску природу. Посредством Искупитеља, добра воља Божија

излила се на људе, како су оправдано певали Анђели (Лк. 2,14) и обасјала их најразличитијим даровима благодати.

Обиље благодати код хришћана живописно се изображава кроз поуке које, према црквеном уставу, свештеник треба да прочита новобрачнима по окончању чина венчања: "Велика њива Цркве великог Господара Бога обрађује се на три начина и украшава тројаком жетвом и плодовима. Први део те њиве обрађују они који су заволили девственост и чувају је неопштећену до краја живота; она у житницу Господњу доноси стоструки плод добродетељи. Други део њиве обрађује се удовичким уздржањем и доноси шездесетоструки плод. Трећи део њиве обрађује се заједничким животом оних који су сједињени браком, и ако су водили благочестив живот, у страху Божијем, њива доноси тридесетоструки плод. На истој њиви налазе се различити делови са различитим плодовима, но сви су они блажени и достојни хвале, сходно своме назначењу". Богомудри Амвросије овако вели: "Девственост проповедамо тако да ни удовице не одбацујемо; удовице тако поштујемо, да и супружанство сачувамо у својој части".

Лаик: Како хришћанин може да зна да ли јесте или није способан за безбрачни живот? По моме мишљењу, ово питање мора да узнемирава свакога ко намерава да ступи у монаштво.

Монах: Способан је онај ко хоће. Као што је у непорочном стању човеку било препуштено на вољу да у томе стању остане или да из њега изађе, тако је и по обнављању природе човеку на вољу дато да обновљену природу прихвати и да се у свему развија у њој или да је искористи само у одређеној мери која је неопходна за спасење, или пак да и даље пребива у стању пада и развија у себи палу природу.

Обнова природе је дар Искупитеља. Из тог разлога свака јеванђелска добродетељ бира се добровољно, али је Христос даје као дар ономе ко има ту добру вољу. Воља се доказује приморавањем себе на добродетељ [врлину], а добродетељ се измољава од Бога усрдном и стрпљивом молитвом.

Попут осталих јеванђелских добродетељи, и безбрачни живот бира се добровољно. Искреност воље доказује се борбом са стремљењима пале природе и обуздавањем тела кроз подвиге. Дар чистоте се од Бога измољава свешћу о неспособности пале природе за чистоту и најтоплијом молитвом умилења. Дар који мења и обнавља природу шаље се осењивањем Божанском благодаћу. Блажени Теофилакт Охридски, који тако објашњава способност човека за безбрачни живот (Мт. 19,12), објашњење закључује следећим речима Господњим: *Сваки који моли добиће, и који тражи наћи ће.*

Погледајте она житија светих у којима је описан њихов подвиг против пале природе: видећете да су сви свети из уобичајеног стања, у коме је човек неспособан за безбрачни живот, прешли у стање коме је својствена

безбрачност тек после тешке борбе против жеља и склоности пале природе; видећете да је њихово најважније оружје била молитва и плач; видећете да су се од неопходности брака удаљили не само девственици, него и удовци од његовог понављања, па су чак и најразвратнији људи, испуњени страстима, упрљани преступима, спутани и оковани греховним навикама као ланцима, потекли и узлетели ка непропадљивој чистоти и светости. 1. 469-474

(в. МОЛИТВА ИСУСОВА - Монашки завеђ

МРЖЊА

- Оправдано је писао преподобни Исидор Пелусиот светом Кирилу, Патријарху Александријском: "Предубеђење не види јасно, а мржња је потпуно слепа". 1. 474-475

(в. ЉУБАВ ПРЕМА НЕПРИЈАТЕЉИМА, ОСУЂИВАЊЕ, БЛИЖЊИ)

МУДРОСТ

- "Без Христа нема правде, нема освећења, нема избављења, и свака мудрост лудост је без Христа. Сваки мудрац без Христа безумник је, сваки праведник - грешник, сваки чисти - нечист... Шта је наше сопствено: немоћ, пропадање, тама, злоба, греси" (свети Тихон Вороњешки). 1. 557

- Не може се задобити разум Божији док се пребива у телесном мудровању. *Јер је телесно мудровање смрт* рекао је апостол *а духовно мудровање живот и мир. Јер је телесно мудровање непријатељство Богу, пошто се не покорава закону Божијем, нити пак може* (Рим. 8,6-7). Начин размишљања поникао из стања у које су људи доведени падом, усмерава њихово деловање ка земљи, као да ће вечно бити на њој, уздиже све пропадљиво и пролазно, а уништава Бога и све што се тиче Богоугађања, одузимајући људима спасење. 1. 88

- Заиста, заиста вам кажем: данас, када дела више уопште нема и духовна мудрост је крајње ретка данас ђаво толико мрзи ту мудрост, да би хтео да је истреби са лица земље, како би нам Јеванђеље остало само на осуду, а не за поуку; јер нама ће бити суђено према Јеванђељу, како нам је најавио Господ Исус Христос (Јн. 12,40). Ваво је спреман да нам десетоструко дода здравог разума и да хиљаду пута умножи наша практична знања, само да нам украде крсно знање, помоћу кога можемо да станемо са десне стране Богу. Онај ко себи приписује знање и здрав разум постаје налик ђаволу који је себе хтео да прогласи за извор светлости. Он и јесте извор умишљене светлости телесног мудровања, које се не покорава разуму Божијем, носи на себи печат гордости и крије у себи узрок сваког пада. 6. 224-225 (в. ПРЕМУДРОСТ, УЧЕНОСТ СВЕТСКА, УЧЕНОСТ ТЕОРЕТСКА И ОПИТНА, МИСАО, РАСУЂИВАЊЕ, НАУКЕ, ЈЕРЕТИЧКА ДЕЛА)

МУЧЕНИШТВО

- Свештеномученик Садок је рекао: "Ко је духован, тај са радошћу, жељом и великом љубављу очекује мученичку смрт, и не боји се јер је спреман; телесном човеку час смрти је страшан". 5 368 (в. ПОДВИГ, ЈЕРЕС, ЗАПОВЕСТИ)

~ Н ~

НАВИКА

- Уопште, све страсти у човеку развијају се зато што им се попушта; учестало попуштање претвара склоност у навику, а навика чини страст насилним господаром над човеком. "Бој се злих навика рекао је преподобни Исак Сиријски - више него демона".

Када греховна жеља или склоност почне да делује у нама, треба је одбацивати. Други пут она ће већ деловати слабије, а на крају ће са свим утихнути. Али када се задовољава, она делује сваки пут све јаче, јер задобија све већу власт над вољом, и коначно се рађа навика.

Сагрешења у која смо навикли да падамо чине нам се лака, ма колико да су тешка. Сагрешење које је ново за душу ужасава је и она се неће тако брзо одлучити да га саврши.

Страсти су зле навике; добродетељи су добре навике. 1. 378

- Одлучна воља, осењена и ојачана благодаћу Христовом, може да победи и најукорењеније навике.

Навика се најпре жестоко противи ономе ко хоће да збаци њен јарам и у почетку му делује несавладива; али временом, уз постојану борбу са њом, она са сваким чином непокоравана постаје све слабија и слабија.

Ако ти се током борбе догоди да услед неке неочекиване околности будеш побеђен, не узнемиравај се и не падај у безнађе: изнова почни да се бориш.

Насилну човекову борбу против порочних навика Бог сматра за мучеништво, а онај ко у тој борби однесе победу овенчава се исповедничким венцем, јер се подвизавао ради Закона Христовог. 1. 379 (в. ИСПОВЕСТ, ЉУБАВ ПРЕМА БОГУ)

НАДА

- Мање размишљај. Надај се на Бога. "Ходи просто - рекли су Свети Оци - ходећи са надом". И Бог ће те заштитити. 6. 646 (в. СТРАСТИ)

НАДА НА БОГА

(в ВОЉИ ПОКОРНОСТ, ПРОМИСЛА СВЕБЛАГОСТ, ИСКУШЕЊА, МОНАШКИ ЗАВЕТИ)

НАДАХНУЋЕ

- (О књизи Н. В. Гогоља "Размишљања о Божанственој Литургији")
Лепо је када се човек обрати Богу са жаром у срцу. Али на делу вере то

није довољно. Да би вера била истинска светлост за самог тог човека и да би из њега зрачила неподељеном светлошћу на његове ближње, неопходно је да буде прецизно одређена. Прецизност се састоји у тачном познавању Истине и у одвајању од Ње свега лажног, свега што само делује као истинито. Ово је рекао и Сам Спаситељ: *Истина ће вас ослободити*. На другом месту у Светом Писму речено је: *Реч је Твоја Истина*. Стога онај ко жели да стекне прецизност, дубоко прониче у Јеванђеље и, усвајајући учење Господње, исправља своје мисли и осећања. Када човек учини тај напор, онда бива у могућности да одвоји у себи исправне, добре мисли и осећања од умишљено исправних и добрих. Он тада ступа у чистоту, као што је и Господ после Тајне Вечере рекао ученицима Својим, који су већ били образовани учењем Истине: *ви сте чисти за реч коју вам рекох*.

Али сама чистота човеку није довољна; њему је потребно оживљење, надахнуће. Да би фењер светлео, није довољно да његова стакла буду чисто опрана - потребно је да у њему буде упаљена свећа. Тако је Господ учинио са Својим ученицима. Очистивши их Истином, Он их је оживео Духом Светим и они су постали светлост људима. До примања Духа Светога апостоли нису били у стању да поучавају људски род, иако су већ били чисти.

Овим путем треба да прође сваки хришћанин, ако је хришћанин на делу, а не само по имену. Најпре - очишћење Истином, а потом просвећење Духом.

Човек поседује и урођено надахнуће, више или мање развијено, које потиче од кретања осећања срца; то надахнуће Истина одбацује као помешано (са злом) и умртвљује га, како би га Дух, када дође, васкрсао у обновљеном стању. Ако се пак човек пре очишћења Истином буде руководио сопственим надахнућем, онда ће и себи и другима зрачити не чистом светлошћу, него помешаном, варљивом, јер у његовом срцу не живи само добро, него добро које је више или мање помешано са злом. б. 556-557

НАСЛАДЕ ЗЕМАЉСКЕ

- Каква пропаст! Какво удаљавање и отпадање од Божанског подобја! У ту дубоку, страшну и од Бога далеку провалију ми падамо када се препуштамо грубим телесним насладама, које због њихове греховне тежине називамо падовима. Али и мање грубе телесне насладе једнако су погубне. Ради њих се оставља брига о души, заборавља се Бог, небо, вечност, човеково назначење. Кнез овога света се труди да нас помоћу телесних наслада држи у непрестаној расејаности и помрачености! Кроз чула, те двери душе, преко којих она општи са видљивим светом, он непрестано у њу уводи телесну насладу, и грех и ропство који су од ње неодвојиви. Грми музика чувених земаљских концерата изражавајући и подстичући различите страсти; те страсти се

приказују у позориштима, подстичу се светским забавама; човек се свим могућим средствима наводи на убиствено наслађивање злом. У опијености њиме он заборавља Божанско добро које га спасава и Крв Богочовекову којом смо искупљени. 1. 394-395

(в. УВРЕДЉИВОСТ, ПОКАЈАЊЕ, ПОСТ, ПАТЊЕ, КОРИСТ, КРШТЕЊЕ)

НАСТАВНИК

- *Носите бремена један гругога, и тако испуните закон Христов* рекао је апостол. Пред онима који су себи дозволили да осуђују, и Сам Богочовек показао се као несавршен! Свети Оци монасима заповедају да се сећају добродетељи својих настојатеља и да често размишљају о њиховим поступцима који заслужују хвалу, а да на њихове недостатке не обраћају пажњу, као на труње у поређењу са којим су наше слабости - балвани. 6. 234

(в. ДУХОВНИШТВО, САВЕТ, МОЛИТВА ИСУСОВА)

НАУКЕ

- Ви питате какво је моје мишљење о људским наукама? Људи су после пада почели да обрађују земљу, осетили су потребу за одећом и многим другим стварима, које прате наше земаљско странствовање; једном речју, почели су да осећају потребу за материјалним развитком и управо та тежња представља карактеристичну црту нашег времена.

Науке, које су плод нашег пада, представљају проналажење и чување утисака и спознаја које су људи накупили живећи по своме палом разуму. Ученост је светилник старог човека, светилник којим се *мрак таме чува заувек*. Искупитељ је људима вратио онај Светилник који им је Творац даровао приликом стварања, а кога су се они лишили својим падом у грех. Тај Светилник је Дух Свети. Он, Дух Истине, учи свакој истини, испитује дубине Божије, открива и објашњава тајне, дарује и материјална познања, када су она неопходна за човекову духовну корист. Ученоме, који жели да се научи духовној мудрости, апостол завештава: *Ако неко међу вама мисли да је mudar у овоме веку, нека буде луд да би био mudar* (1. Кор. 3,18). Тачно! Ученост није мудрост у правом смислу те речи, него само мишљење о мудрости. Познање Истине, коју је Господ открио људима и којој се приступа само вером, а неприступна је за пали људски разум, у учености бива замењено нагађањима и претпоставкама. Мудрост овога света, у којој почасно место заузимају многи незнабошци и безбожници, директно је супротстављена, самим својим принципима, мудрости духовној, Божанској. Не може се бити следбеник и једне и друге заједно; једне се обавезно треба одрећи. Пали човек је *лаж*, то јест начин размишљања, збир свих лажних појмова и спознаја, које имају смо привид разумности, а у суштини су тумарање, бунцање, демонизација ума пораженог смртном раном греха и пада. Ова болест ума нарочито се јасно открива у философским наукама. 6. 425-426 (в. ПРЕМУДРОСТЋ)

НЕВЕРОВАЊЕ

• Твоја сумња није тако лак грех. А ако је усвојиш и будеш остваривао на речима падаш у смртни грех. Једна реч вере може да спасе, а једна реч неверовања да погуби душу. Разбојник је у часу смрти, већ на крсту, исповедио Христа и отворио себи врата у рај; фарисеји су, одбацивши Истину, похулили на Духа Светога и погинули су. *Јер ћеш због својих речи бити оправдан и због својих речи бити осуђен* (Мт. 12,37) објавио је Спаситељ.

• Сећање на свеприсутност и свемоћ Божију уздржава срце од колебања у које се труде да га доведу његове помисли неверовања, ослањајући се на сујету и неправилну љубав према телу. 1. 327

(в. СТРАСТИ, СМРТ, ЈЕРЕС, ИСПОВЕДАЊЕ УСТА, ПОМИСЛИ ХУЛНЕ, СЛАВОСЛОВЉЕ, МОЛИТВА ИСУСОВА - Дејство)

НЕВОЉЕ

• Ономе кога Господ заволи и кога хоће да изабере за блажену вечност, шаљу се непрестане невоље, нарочито када је душа изабраника заражена љубављу према свету. Дејство које производе невоље, слично је дејству које производи отров. Као што тело које прими отров природно умире, тако и душа која окуси невоље умире за свет, умире за телесни живот који се рађа из пада и представља истинску смрт. Стога, ко се одриче невоља, тај се одриче и спасења, јер Сам Господ је рекао да онај ко не иде за Њим са крстом својим није Њега достојан, и онај ко жели да спасе душу своју у овом веку, погубиће је за вечност. Речи Христове су непромењиве и свакако ће се остварити, због чега је и потребно распињати се по речи Његовој, или јасније - на крсту речи Његових, мада тело вапије против распећа За мирно и храбро подношење невоља потребно је имати веру, то јест веровати да нам ниједна невоља не долази без допуштења Божијег. Ако ни влас са наше главе не пада без воље Оца Небеског, тим пре без Његове воље не може да нам се догоди нешто важније од тога. Даље, у невољама се рађа спокојство, када се предајемо вољи Божијој и молимо да се она увек савршава над нама. Такође утеху у невољама доноси благодарење, када благодаримо за све што нам се догађа. 6. 549

• Код мене је кратко био познати монах, који је непрестано преживљавао различите невоље. Говорио је како је то Богу било благоугодно да му тим невољама замени духовног старца. 1. 314

• Зашто нисмо били подвргнути таквим и толиким несрећама у време када смо служили свету и светским прекупацијама? Зашто смо сада, кад смо приступили да служимо Богу, изложени различитим недаћама? Знај: због Христа нас невоље засипају као стреле. Ђаво, наш непријатељ, пушта их на нас, како би нам се преко њих осветио за вечна блага којима се надамо и за која се трудимо да их добијемо, и уједно да би раслабио нашу душу тугом, унинијем, лењошћу, и да би нас тако лишио блаженства које очекујемо. 1. 350

•Преко мрачног и дубоког понора грехова који се изненада отворио под вама, прелетите на крилима вере! Не испитујте таласе непоузданим стопама људских размишљања, него смело крочите по њима храбрим корацима вере - па ће се под вашим ногама ти меки и влажни таласи претворити у тврде мермерне или гранитне плоче. Тим пре не приличи вам сумња кад видите море невоља, кад видите јак ветар, јер Онај Који вас позива да ходите преко мора невоља, одвајајући вас ради тога од остале ваше браће, јесте - Сам Господ. Тај позив је уједно и блажени избор! Христос означава "Своје" печатом страдања! Он је нашао да му је ваша душа потребна и стога ју је запечатио Својим печатом! И стоји одвојено мало стадо, удео Христов, од мноштва других људи; Христос држи у Својим рукама обележје њихове изабраности Чашу Христову; на раменима знамење њихово Крст Христов. Далеко, далеко од њих удаљили су се синови света! У бучној гомили, као опијени, они јуре за пролазним бригама и насладама. Време се у њиховим очима преобразило у вечност! Они проводе живот без невоља, напредујући у пропадљивом, заборављени од Бога - јер не изазивају ђавола против себе, јер су угодни ђаволу, јер су његов удео. Чаша Христова отвара улаз у област духовног познања, у област духовног стања. Онај ко ту уђе и причести се са духовне трпезе утехе постаје мртав за свет, безосећајан за пролазне невоље и лишавања, почиње да савршава своје земаљско странствовање као да се на крилима вере диже у ваздух изнад свега. Окови разума причвршћују нас за земљу која је - област мука; налазећи се на земљи ми се и невољно подвргавамо мукама. Вера подиже од земље, ослобађа од окова, извлачи из области мука, узноси ка небу, узводи у духовно спокојство.

...За поуздан успех у невидљивој борби са кнезовима ваздушним, са духовима злобе, са мрачним господарима света, неопходно је прихватити се оружја која пружа вера, која даје лудост проповеди Христове: *Јер је лудост Божија мудрија од људи, и слабост је Божија јача од људи* (1. Кор. 1,25). Чудно и страшно телесном разуму изгледају пут и учење вере; али чим човек опитно, унутрашњим духовним осећајем, увиди моћ вере - одмах се радосно предаје њеном вођству, као онај ко је неочекивано нашао драгоценог наставника, и са презиром одгурује од себе Богом одбачену људску мудрост.

Ево оружја које свету лудост проповеди Христове предаје слуги Христовом за борбу против синова Енакових - мрачних помисли и осећања туге, који се у души јављају попут каквих страшних цинова, спремних да је сатру и прождеру:

1. оружје речи: "Слава Богу за све".

2. оружје речи: Господе, предајем се Твојој светој вољи! Нека буде самном воља Твоја".

3. оружје речи: Господе! Благодарим Ти за све што је Теби угодно да пошаљеш на мене".

4. оружје речи: "Примам оно што сам заслужио својим делима; помени ме Господе у Царству Твоме".

Ове кратке речи, позајмљене, као што видите, из Светог Писма, преподобни монаси су са великим успехом употребљавали против помисли туге. Оци нипошто нису улазили у расправу са помислима које би се појавиле; но, чим би се пред њима појавио непријатељ, они би се прихватили чудесног оружја и њиме би га - право у лице, по чељустима непријатеља! Зато су били тако јаки, зато су газили све своје непријатеље, зато су постали миљеници вере, а посредством вере и миљеници благодати, савршавајући мишицом благодати натприродне подвиге.

Приликом појаве помисли туге или чамотиње у срцу, почните из све душе, свом својом снагом, да произносите неку од горе помне нутних реченица; произносите је тихо, без журбе, без распаљивања, са пажњом, да чујете само ви; произносите је све дотле док се непријатељ сасвим не удаљи, док ваше срце не буде обавештено о доласку благодатне помоћи Божије. Она се у души јавља тако што се окуси утешни, слатки мир, мир у Господу, а не услед било ког другог разлога. После извесног времена иноплеменик ће поново почети да вам се приближава, но ви се опет прихватите оружја, и, како је својим војницима завештао генијални војсковођа Цезар, гађајте непријатеља право у лице. Јер ударци ни у који други део тела нису тако тешки и тако неиздржљиви као ударци у лице. Немојте се чудити привидној скромности Давидовог оружја! Употребите га на делу - и победићете. Та оружја - палица, камен - обавиће посао боље но сви дубокоумни судови и изуми богослова теоретичара узети заједно, свих вештих говорника немачких, шпанских, енглеских, америчких! Употреба тих оружја на делу постепено ће вас превести са пута разума на пут вере, и тим путем увешће вас у бескрајну, чудесну област духовног. Тамо је трпеза скривене небеске хране; до ње, по сведочанству Светог Писма, Христос пушта само победнике. Ви сте уведени у невидљиви рат зато да бисте добили прилику да постанете победник и да, као победник, наследите духовне ризнице. Све то вам омогућава Христос, Који вас је заволео и јасно одвојио међу "Своје". Дакле - сада кад већ са обале гледате на тамно и дубоко море невоља, у даљину, где се морско плаветнило слива са плаветнилом неба, у ту бескрајну даљину која плаши веру, послушкујући гневни говор таласа, њихове једноличне и безосећајне ударце - не препуштајте се унији, не пуштајте у вашу душу море црних помисли. Ту је много више опасности! У том мору много се лакше потоне него у мору спољашњих невоља. Радујте се! И опет велим: радујте се! Ви сте на обали мора невоља зато да бисте препливали на страну радости; морско пространство има и другу обалу, мада је она невидљива за очи људског разума. Та обала је духовни

рај, преиспуњен духовним сладостима. Они који стигну до те блажене обале, опијени сладошћу заборављају све невоље које су претрпели на мору. Чврстом ногом станите на лаку лаћу вере, и полетите као са крилима преко таласа! Пре но што можете да претпоставите, прећи ћете море и доспети у рај.

Али између духовног раја и телесног живота, живота душевног, обичног, којим живе сви људи уопште, као граница постављени су као пространо море - крст и распеће. Нема другог пута у рај! Кога Бог хоће да узведе у рај, њега најпре на пут у рај поведе - КРСТ. "Обележје изабраности од стране Бога - рекао је један свети аскет ски писац - јесте када се човеку пошаљу непрестане невоље". Претрпимо умирање за свет кроз невоље, како бисмо постали слободни да примимо у себе суштинско оживљавање за Бога, очигледним и потпуно опипљивим дејством Духа Светога. Жртвујмо пропадљиво ради Духа! Предајте се Богу у потпуности! Скочите у спасоносни бездан вере као у море! 6.196-202

- Невоље треба претрпети у нади на милосрђе Божије и на помоћ Божију. Полажући сву своју наду на Господа Бога, подвижник Христов треба и сам да се стара о уништењу узрока невоља, ако он зависи од њега. 6. 245

- Кога Господ љуби и прима, њега бије и кажњава, а потом избавља од невоља. Немогуће је приближити се Богу без искушења. Добродетељ која није искушана, рекли су Свети Оци, није добродетељ! Ако видите некога да га православни народ велича као испуњеног добродетељима [врлинама], а он живи без икаквих искушења и према светским схватањима стално напредује, знајте: Бог није примио његову добродетељ и његову православност. 6. 376

- Христос, који је Својом смрћу уништио смрт људи и Својим васкрсењем даровао васкрсење свима који верују у Њега, већ је однео победу и над свим твојим невољама, а са Христом ту победу си однео и ти. Великодушно трпи гневне таласе, великодушно трпи налете свирепих ветрова, трпи силом вере - и Христос ће ти у своје време даровати мир Свој. 6. 465

- Господ, Који нас посећује невољама, уједно дарива и средство за њихово подношење, како вели свети Исак Сиријски: "Наш великодушни Отац, када пожели да Својим истинским синовима дарује излаз из њихових искушења, не одузима искушења од њих, него им даје трпљење у искушењима, и они сва добра за савршенство својих душа примају руком трпљења". 6. 505

- Ваше невоље су - знамење изабраности Божије. Нека буде благословена милост Божија, која вас обележава печатом изабраности. Сваки уздах оних који страдају у Господу чује се на небу и записује у књигу Божију, ради стотруког узвраћања. 6. 598

• Невоље су увек биле својствене онима који се спасавају, нарочито у данашње време, када су људи ослабили за савршавање добродетељи. 6. 634

• Према својству наше од пада болесне природе, ми се бринемо понајвише око уређења свог земаљског положаја, а Бог уређује наш вечни положај, на који бисмо заборавили када наш земаљски положај не би био потресан невољама и када нас невоље које повремено шаље Промисао Божији не би подсећале да све привремено и земаљско пролази и да главна брига треба да нам буде вечно. Свето Писмо каже: *Господ кога љуби кажњава*. Уразумљујуће невоље Бог шаље онима које хоће да помилује, док се одбаченима шаљу разорне и коначне невоље, и то најчешће у позном добу, као што су изненад на смрт или лишење разума и томе слично. 6. 681-682

• Сами себе, једни друге и сав живот свој Христу Богу предајмо, пошто Он једини зна шта нам је корисно, и нашу судбину уређује на нашу вечну корист, допуштајући да у овдашњем привременом и врло кратком животу пропатимо, сходно нашим силама, како се наше душе неби прилепиле за земљу, него да би се најразличитијим невољама постојано одвајале од ње и притешњиване са свих страна окретале Господу Богу нашем. 6. 698

• Кад не би било невоља, ми данас не бисмо имали чиме да се спасемо. Подвига нема, истинског монаштва нема, руководиоца нема: само невоље, које замењују све друго. Подвиг је повезан са сујетом: сујету је тешко приметити у себи, а тим пре очистити се од ње. Невољама је страна сујета, стога оне човеку пружају нехотични богоугодни подвиг, који нам по (Својој) вољи шаље наш Промислитељ. 6. 786

• Двојица љубљених ученика Господњих затражили су од Њега престоле славе Он им је даровао *Чашу Своју* (Мт. 20,23). Чаша Христова - то су страдања.

Својим причасницима на земљи Чаша Христова пружа учешће у благодатном царству Христовом и припрема им престоле вечне славе на небесима. Сви смо ми неми пред Чашом Христовом; нико не може да је одбије, јер ју је Онај Ко је заповедио да пијемо из ње, Сам испио пре свих.

...Чаша се прима када хришћанин подноси земаљске невоље са смиреномудреношћу позајмљеном из Јеванђеља.

Свети Петар је са исуканим ножем устао да брани Богочовека окруженог злочинцима, али му је прекротки Господ Исус рекао: *Стави нож у корице!* (Јн. 18,11).

И ти када те окруже искушења говори за утеху и окрепљење својој души: *Чашу коју ми је дао Отац, зар да је не пијем?*

Горка је Чаша; довољно је само погледати је, па да ишчезну сва људска домишљања. Замени та домишљања вером и храбро испиј горку Чашу: јер њу ти даје Свеблаг и Премудри Отац.

...Отац Небески је свемогућ и свевидећи: Он види твоје невоље и када би нашао да је потребно и корисно да одврати од тебе Чашу, Он би то неизоставно и учинио.

Када се Чаша појави пред тобом, не гледај на људе који ти је пружају; погледе подигни ка Небу и реци: *Чашу коју ми је дао Отац, зар да је не пијем?*

...Чаша Христова је - дар Божији. *Јер је вама даровано за Христа писао је велики Павле Филипљанима не само да верујете у Њега, него и да страдате за Њега* (Фил. 1,29).

Ти примаш Чашу наизглед из људских руку. Шта те се тиче да ли ти људи поступају праведно или безаконо? Твоје је да поступиш праведно, по обавези следбеника Исусовог: да са благодарношћу Богу и живом вером примиш Чашу, и да је храбро испијеш до дна.

...Грех је роптати на ближње, јер они су само оруђа наших страдања. Тим грешније роптање бива када нам се Чаша спушта право са Неба, из деснице Божије.

Ко Чашу страдања испија са благодарењем Богу, благосиљајући ближње, тај је већ достигао свештено спокојство, благодатни мир Христов, и од тада се већ наслађује у духовном рају Божијем.

Пролазна страдања сама по себи не значе ништа: ми им придајемо значај нашом привезаношћу за земљу и за све пролазно, нашим хладним односом према Христу и према вечности.

...Ако ти се Чаша страдања чини неподношљива, смртоносна она те тиме разобличава: називаш се Христовим, а ниси Христов.

За истинске следбенике Христове Чаша Христова је чаша радости. Тако свети апостоли, након што су избијени пред сабором јудејских старешина, *отидоше радујући се што се удостојише да поднесу срамоту за Име Његово* (Дап. 5,41).

Праведни Јов је чуо горке вести. Једна вест за другом погађала је његово снажно срце. Последња вест била је најстрашнија: сви његови синови и кћери пострадали су насилном, изненадном и љутом смрћу. Од силне туге праведни Јов је подерао своје хаљине и пепелом посуо главу, а од дејства покорне вере која је живела у њему пао је на земљу, поклонио се Господу и рекао: *Го изиђох из утробе своје мајке, го ћу и отићи: Господ даде, Господ и узме. Како Господ изволе, онако и би: нека је благословено име Господње у векове!* (Јов. 1,21).

У простоти срца повери се Ономе код Кога су и власи главе твоје избројане: Он зна колика треба да буде исцељујућа чаша која ти се даје.

Често гледај на Исуса: пред Својим убицама Он је као безгласно јагње пред онима који Га стрижу; предан је на смрт, као невина овца на заклање. Не скидај очи са Њега - и твоја страдања разблажиће се небеском, духовном сладошћу; ранама Исусовим исцелиће се ране твога срца.

...За време искушења не тражи људску помоћ; не губи драгоцену време, не исцрпљуј силе своје душе на тражење те слабе помоћи. Помоћ очекуј од Бога: на Његову заповест, кад дође време, појавиће се људи који ће ти помоћи.

Ћутао је Господ пред Пилатом и Иродом, није изговорио никакво оправдање. И ти подражавај то свето и мудро ћутање, кад видиш да ти непријатељи твоји суде са намером да те свакако осуде, да ти суде само зато како би маском суђења прикрили своју злонамерност.

Када се пред тобом појави Чаша, било то постепено, као што се накупљају тмурни облаци, било изненада, као љути вихор, кажи за њу Богу: "Нека буде воља Твоја".

...Стазом пролазних страдања прошли су у блажену вечност, идући за Господом, сви изабраници Његови. Нама је немогуће да живимо у телесним насладама и да истовремено пребивамо у духовном стању. Управо зато Господ непрестано предаје Својим љубљеним Чашу Своју, њоме подржавајући у њима смрт за свет и способност да се живи животом Духа. Преподобни Исак Сиријски је рекао: "Човек о коме се Бог посебно стара познаје се по томе што му се непрестано шаљу невоље".

- Моли Бога да отклони од тебе сваку напаст, свако искушење. Не треба се дрско бацати на пучину невоља: у томе се крије гордо самопоуздање. Али када невоље дођу саме по себи, не бој их се, немој да мислиш да су се појавиле случајно, стицајем околности. Не, оне су допуштене недокучивим Промислом Божијим. Испуњен вером, и храброшћу и великодушношћу које се од ње рађају, без страха плови сред мрака и буре која се диже ка тихом пристаништу вечности: тебе невидљиво руководи Сам Исус.

Дубоко побожним размишљањем изучи молитву Господњу, коју је Он приносио Оцу у Гетсиманском врту, у тешким тренуцима што су претходили Његовим страдањима и крсној смрти. Том молитвом дочекуј и побеђуј сваку невољу. *Оче Мој, ако је могуће, нека ме мимоиђе чаша ова; али опет не како Ја хоћу, него како Ти* (Мт. 26,39).

Моли се Богу за удаљавање искушења од тебе и уједно се одричи своје воље, као воље огреховљене и слепе; предај себе, своју душу и тело, свој положај и садашњи и будући, своје ближње, оне који су драги твоме срцу, свесветој и премудрој вољи Божијој.

Бдите и молите се да не паднете у напаст; јер је дух срчан, али је тело слабо (Мт. 26,41). Када се са свих страна појаве невоље, потребно је умножити молитве, како би човек привукао к себи нарочиту благодат Божију. Тако помоћу нарочите благодати ми можемо да погазимо све пролазне невоље.

...Свети мученици су певали радосну песму сред пећи распаљене, под оштрицом мача, седећи у котловима кључале воде или уља. Тако ће и твоје срце када молитвом привуче благодатну утеху, чувајући је тиме што

ће пазити на себе запевати сред љутих невоља и несрећа радосну песму хвале и благодарности Богу. 1. 542-549

• *Зато и они који страдају по вољи Божијој, нека Њему као верноме Саздатељу, повере душе своје у добротинству* (1. Пет. 4,19). Неимар душа наших је - Господ: душе оних који верују у Њега Он изграђује невољама. Предајмо се Његовој Вољи и Промислу, и потрудимо се око извршавања јеванђелских заповести. Када се хришћанин преда вољи Божијој, када уз самоодрицање све своје бриге положи на Бога, када му буде благодарио и прослављао га због крста онда ће се необична духовна сила вере и неизрецива духовна утеха неочекивано појавити у срцу. Ученика који је примио изабраност Исус запечаћује Духом и земаљске невоље постају извор радости за слугу Божијег. Напротив, живот без невоља служи као сигуран показатељ да је Господ одвратио Свој поглед од човека, да му човек није угодан, мада споља делује побожан и испуњен добродетељима. 5. 129-130

• Свети пророк Давид је запевао: *Многе су невоље праведних, и од свих њих избавиће их Господ* (Пс. 33,20). Како је то тачно! Свима који истински служе Господу, и праведни су праведношћу Искупитеља, а не својом, палом и лажном, допуштају се многе невоље; али све те невоље распршују се саме од себе, ниједна од њих не може да уништи слугу Божијег: оне га васпитавају, очишћују, усавршавају. О невољама грешника, који на земљи живе ради земаљских наслада и успеха, пророк није рекао ни речи. Њима се невоље не дају. А и шта ће им? Они их неће поднети са благодарношћу, него ће роптањем, унизијем, хулом на Бога и очајањем само умножити своје грехе. Господ им оставља да користе земаљска блага све до свога краја, како би се макар због свога благостања опоменули. Невоље шаље само оним грешницима чије обраћење унапред види и који су у књизи живота, по предзнању Божијем, већ унети међу праведнике и оправдани правдом Искупитеља. Добровољне и намерне грешнике, у којима нема залога исправљања и покајања, Господ не сматра достојнима невоља, јер нису примили учење Христово и нису показали никакву усрдност да следе Христа, и на пут неправде нису ступили из незнања или по наговору. Невоље у Христу јесу највећи дар Христов (Фил. 1,29) за оне који су се из свег срца предали служењу Христу. Свети Давид, поменувши многе невоље којима се подвргавају праведници, ништа не говори о невољама грешника: они, будући да су копилад, а не синови, не привлаче на себе казне Господње. Давид говори само о њиховој смрти, да је *зла* (Пс. 33,21). Тачно: *зла* је смрт грешника, на коју су они заборавили, коју нису изучили: Она их изненада премешта из обилних наслада у бездан вечног мучења. 5.130

• Свака невоља показује страсти скривене у срцу, доводећи их у покрет. Пре невоље човек сам себи делује спокојан и миран: али када се невоља појави, у њему се подижу и откривају непознате страсти,

нарочито гнев, туга, униције, гордост, неверовање. За подвижника је суштински важно и корисно разобличење греха који се тајно гнезди у њему. Осим тога, невоље које се примају и подносе како треба, појачавају веру: оне човеку показују његову слабост и пружају смирење, збацујући умишљеност. 5.131-132

• Наше невоље углавном су веома истанчане, тако да се на први поглед не могу ни сматрати невољама. Али то је само лукавство нашег непријатеља, који је стекао огромно искуство у дуготрајној борби са немоћним човеком. Пали дух је увидео да очигледна, груба и жестока искушења подстичу у човеку пламену ревност и храброст за њихово подношење; увидевши то, груба искушења заменио је slabим, но истанчаним и веома делотворним. Она не изазивају ревност у срцу и не узводе га у подвиг, него га држе у некаквом нерешеном положају, а ум у недоумици; она умарају човека и постепено исцрпљују његове душевне силе, гурају га у униције, у неактивност, и погубљују га, чинећи га, услед ослабљености, обитавалиштем страсти, униција и нерада. Богу су јасна и сатанина лукавства и тежина напада које он усмерава на савремено монаштво. Новије борце Бог овенчава не мање но старе, мада је подвиг првих мање очигледан од подвига других. Не треба да се предајемо ослабљености, уницији и неактивности; напротив, сву пажњу и сав труд усмеримо на испуњавање јеванђелских заповести. Испуњавање тих заповести откриће нам безбројне ђаволске замке, ту лукаву и злу промишљеност са којом су оне направљене и раширене. Видећемо да савремене наоко слабе невоље и искушења једнако као и древне стреме да одвоје човека од Христа и да униште на земљи истинско хришћанство, тако што ће оставити само његову спољашњу оболу како би обмана била што успешнија. Увидећемо да слаба искушења, али која се измишљају и испуњавају са адским лукавством, делују много успешније од тешких, али очигледних и директних. 5. 137-138

• Ономе човеку кога је Бог изабрао за службу Себи, шаљу се различите невоље. За невоље треба благодарити Богу и прослављати Бога, молећи Га да нам дарује покорност Њему и трпљење. Веома добро је рекао свети Исак Сиријски, саветујући да се треба покоравати Богу: "Ти ниси паметнији од Бога". Једноставно и тачно. 6. 554

(в БОЛЕСТИ, БОЛЕСТИ - ИСЦЕЛЕЊЕ)

Невоље од људи

• Бог управља људском судбином; непријатељи са човеком могу да учине само оно што Бог допусти, а све што Бог допусти служи на корист душе и на вечно спасење. 6. 681

• Ход ка истинском познању Бога неизоставно захтева помоћ не воља: неизоставно је потребно умртвљење срца за свет, како би оно могло у потпуности да се устреми ка трагању за Богом. Кога Бог одвоји за најближу службу Себи, за сасуд духовних дарова, томе се шаљу невоље.

Чим се открио Павлу, одмах му је за удео одредио страдања, објављујући за њих: *Ја ћу му показати колико му ваља пострадаати за Име Моје* (Дап. 9,16). Ето, то Господ каже за тек изабраног апостола! Људи који причињавају невоље и саме околности тих невоља - само су оруђе у свемоћној десници Божијој. Власи наших глава избројане су код Бога; ниједна бесловесна птица не падне без воље Творца свога: зар је без те воље могло да вам се приближи искушење? Не! Оно вам се приближило по Божијем допуштењу. Око Промисла које никада не спава стално бди над вама. Његова свемоћна десница вас чува и управља вашом судбином. По допуштењу или на знак Божији, као мучитељи мученику, приближиле су вам се невоље. Ваше злато бачено је у топионицу искушења. Оно ће одатле изаћи чистије и вредније. Људи у својој заслепљености чине зло, а ви и на земљи и на небу постајте причасник Сина Божијег. Син Божији Својима каже: *Чашу коју Ја пијем испићете*. Не препуштај се тузи, малодушности, незнању! Реците, најчаснији оче, вашим помислима унинија, вашем срцу прожетом тугом: *Чашу коју ми је дао Отац, зар да је не пијем?* Ту чашу не даје Кајафа, не припремају је Јуда и фарисеји: све савршава Отац! Људи који произвољно следе наговоре свога срца, поступајући по своме, не престају да при томе буду и оруђа, слепа оруђа Божанског Промисла, по бесконачној премудрости и свемоћи тога Промисла. Оставимо људе по страни: тачно - они су ту споредни! Усмеривши погледе ка Богу, бацимо пред Његове ноге наше усковитлане и узнемирене помисли, и са побожном покорношћу рецимо: *Нека буде воља Твоја!* И то није довољно! Пригрлимо крст, као знамење Христово које ученика руководи у Царство Небеско. Разбојник кога спомиње Јеванђеље био је обешен на крст: обешен као разбојник, он се са крста преселио на небо као исповедник. Људи су Стефана убијали камењем као богохулника; а по суду Божијем њему се отворило небо, као живом храму Духа Светога. Светитељ Тихон Вороњешки је био оптужен због плаховите нарави и приморан да са епископског престола пређе унутар зидина тихе обитељи - обитељи у којој је споља гледано живео у изгнанству, али која му је омогућила да се посвети молитвеним и другим монашким подвизима. Свети подвизи пружили су му непропадљиву ризницу праведности у Христу, и славу од Христа на небу и на земљи. 6.148

- Не одбијај Чашу Христову, како у овом случају, тако и у свим осталим. Реци себи: "Са Христом су тако поступали, па зашто не би и са мном?" Наш земаљски живот је кратак - права обмана: његове невоље заправо не значе ништа, то јест имају само онај значај који им ми придајемо. Смирење у твоје срце доноси мир, молитву и безмолвије. 6. 295

(В ЉУБАВ ПРЕМА НЕПРИЈАТЕЉИМА, МОЛИТВА ЗА НЕПРИЈАТЕЉЕ)
НЕЖНОСТ

• Нежност је страсни (крвни) осећај - завањање и себе и других. 6. 685

(в. ЉУБАВ ПРИРОДНА)

НЕЗНАБОШТВО

(в. ИДОЛОПОКЛОНСТВО, ЈЕРЕС, ЉУБАВ ПРЕМА БЛИЖЊЕМ)

НЕЗНАЊЕ

• Свети Оци незнање називају великим, основним злом, од кога се рађа свако зло, у пуности свога обиља. Преподобни Марко Подвижник каже да је незнање први и главни горостас зла. "Незнање не зна за своје незнање, оно је задовољно својим незнањем" - рекао је други отац. Незнање је способно за многа зла, не подозревајући да их чини. 1. 454

НЕИСКРЕНОСТ (ЛИЦЕМЕРЈЕ)

• Лицемерје се веома допада заслепљеном свету, привлачећи његове похвале, уважавање и поверење

"Они који се претварају да су и споља добродетељни, у кожи овчијој, претварају се да су једно, а у суштини, по своме унутрашњем човеку су нешто друго, оне који су испуњени сваком неправдом, завишћу, љубомором и злосмрадијем страсти, многи сматрају за свете и бестрасне, јер имају неочишћено духовно око и не могу да их препознају по плодовима њиховим; а на оне који пребивају у побожности, добродетељи и простоти срца, на оне који су заиста свети, не обраћају пажњу као да су обични људи, презиру и сматрају за безначајне. Такви речитог и сујетног сматрају за ученог и духовног, а ћутљивога, онога ко се чува од празнословља, проглашавају за незналицу. Умишљени и болесни од ђавоље гордости одвраћају се од оних који говоре Духом Светим као од гордих, и више се плаше њихових речи него што од њих доживљавају умилење; напротив, они веома хвале и примају онога ко суптилно беседи из своје учености или свога стомака (под стомаком овде треба подразумевати плотско стање) и лаже против свога спасења" (преподобни Симеон Нови Богослов). 5. 29 (в СМИРЕНОСЛОВЉЕ).

НЕМИР

• Када се појави немир, одбаци мисли које га доносе, уклони узбурканост крви, узимајући за сигурно да је свака мисао која доноси немир - богопротивна... 6. 296

НЕПОСТОЈАНОСТ

• Према поређењу које су дали Свети Оци, духовни живот подвижника Христовог налик је на време: понекад бива ведро и топло, а понекад тмурно, кишовито и хладно. Према њиховом поређењу, тај живот налик је роду жита, који понекад бива веома обилан, а понекад сасвим оскудан. Искусни људи се не надају да ће стално бити лепо време и не узнемиравају се због лошег времена, знајући да се једно и друго стално смењују. Такође, кад жито добро роди они се не ослањају на то и не престају да раде, а када роди лоше не падају у униније и исто тако не

одустају од обрађивања земље. Јер такав је закон природе. Сличан је и закон подвижништва. Понекад бива посета благодати и душа се теши, а понекад се јавља бура искушења која човека доводи у тешку ситуацију. Такав је био пут свих отаца. Они свакоме ко жели да се исправно подвизава заповедају да се покорно потчини том закону подвижништва који је Сам Бог установио за човека који странствује земљом. Услед стално ведрога времена земља се суши умноже се штетни инсекти. Слично на душу делује дуготрајно спокојство, чак и оно које је произведено благодаћу: у души се зачиње умишљеност, самопоуздање, гордост, презир према ближњима, њихово понижавање и осуђивање и сличне слабости људског духа, веома опасне и веома страшне. 6. 538 (в. ПРОМЕНЉИВОСТ, ХЛАЂЕЊЕ)

НЕПРИЈАТНОСТИ

- Бог човека води ка духовним циљевима и оним путевима који, споља гледано, имају карактер непријатности и несреће. Слава Премудрости Сведоброг Бога нашег. 6. 706.

(в. ПОКОРНОСТ ВОЉИ)

НЕСТИЦАЊЕ

- Заповест о нестицању дао је Сам Господ. *Не сабирајте себи благо на земљи* заповеда нам Он *где мољац, и рђа квари, и где лопови поткопавају и краду; него сабирајте себи благо на небу, где ни мољац ни рђа не квари, и где лопови не поткопавају и не краду* (Мт. 6,19 20). Пошто је установио заповест, Господ је изложио и разлог њеног установљења. Рекао је: *Јер где је благо ваше, онде ће бити и срие ваше* (Мт. 6,21). *Не можете служити Богу и мамону* (Мт. 6,24). 5. 282-283 (в. СРЕБРОЉУБЉЕ, МОНАШКИ ЗАВЕТИ, ДОБРОДЕТЕЉИ, СПАСЕЊЕ И САВРШЕНСТВО)

ОБОЖЕЊЕ

(в. СВЕТОСТ, БОГООПШТЕЊЕ)

ОБРАЗ И ПОДОБИЈЕ

- *Да начинимо човека по образу Нашем и подобију* (Пост. 1,26) тајанствено се саветовао у Самоме Себи и са Самим Собом Тројични Бог уочи стварања човека.

Човек је образ и подобије Бога. Бог, Који је неприступан у Своме величанству, Бог, Који је изнад сваког образа, изобразио се у човеку, изобразио се са јасноћом и славом. Тако се изображава сунце у скромној капи воде. 2.128

- Образ Бога Тројице је - човек тројица.

Наш ум је - образ Оца; наша реч (неизговорену реч обично на зивамо мисао) - образ Сина; дух је - образ Духа Светога.

Као што у Богу Тројици три Лица несливено и нераздељиво чине једно Божанско Биће, тако и у човеку тројици три човека чине једно биће, не мешајући се међу собом, не сливајући се у једно лице, не делећи се на три бића.

Наш ум је родио и не престаје да рађа мисао; мисао када се роди не престаје изнова да се рађа и уједно остаје рођена, скривена у уму.

Ум не може да постоји без мисли, нити мисао без ума. Почетак једнога је неумитно почетак другога. Постојање ума јесте обавезно и постојање мисли.

Управо тако наш дух исходи од ума и садејствује мисли. Стога свака мисао има свој дух, сваки начин размишљања свој посебан дух, свака књига свој сопствени дух.

Мисао не може да буде без духа; постојање једнога, обавезно је праћено постојањем другога. Кроз постојање једнога и другога пројављује се постојање ума.

Шта је то - дух човеков? Целокупност осећања срца која припадају словесној и бесмртној души, а страна су душама животиња и звери.

Човеково срце разликује се од срца животиња по своме духу. Срца животиња немају духовна осећања - ту црту Божанског образа, која је искључиво својствена људима.

Морална сила човекова је дух његов.

Наш ум, реч и дух, према истовремености свога постанка и својим узајамним односима, служе као слика Оца и Сина и Светога Духа - савечних, сабеспочетних, једнаких по части и једне природе.

Ко је видео Мене, видео је Оца објавио је Син *Ја Сам у Оцу и Отац у Мени* (Јн. 14,9,11). Исто то може се рећи за људски ум и његову мисао: ум, који је невидљив сам по себи, јавља се кроз мисао; ко се упознао са мишљу, упознао се са умом који је ту мисао произвео.

Господ је Духа Светога назвао *Силом с висине* (Лк. 24,49) и *Духом Истине* (Јн. 14,17); Истина је - Син. Својство силе има и људски дух; он је и дух мисли човекових, биле оне истините или лажне. Он се пројављује кроз тајне покрете срца, кроз начин размишљања, и кроз свако човеково дело. Кроз дух човеков показује се и његов ум и начин размишљања; дух сваког поступка показује мисао којом се човек руководио у томе поступку.

Милосрдни Господ је Свој образ украсио и подобием Својим. Образ Бога је - само биће душе; а подобие су - својства душе.

Новостворени образ Божији - човек - био је попут Бога бесконачан, премудар, благ, чист, непропадљив, свет, без икакве греховне страсти, икакве греховне помисли и осећања.

Вешт уметник најпре изображава облик, црте онога лица чији портрет прави. Када тачно представи те црте, он лику и одећи даје боје и тон оригинала, чиме усавршава сличност. Створивши Свој образ, Бог га

је украсио Својим подобием: образу Божијем је свој ствено да у свему буде сличан Богу. Иначе би образ био незадовољавајући, недостојан Бога, не би испуњавао своје назначење, не би му одговарао.

Свако на себи лако може да уочи несклад образа и подобија. Лепота подобија, која се састоји из укупности свих добродетељи, упрљана је мрачним и смрадним страстима. Црте образа лишене су своје правилности, своје узајамне сагласности: мисао и дух боре се међу собом, излазе из покорности уму, устају против њега. Он сам је у непрестаној недоумици, у страшном помрачењу које од њега скрива Бога и свети, непогрешиви пут ка Богу.

Растројство образа и подобија праћено је ужасним мукама. Ако човек пажљиво, у усамљености, током значајног времена, постојано буде гледао у себе, он ће се уверити да ово мучење делује непрекидно - појављује се и нестаје, у зависности од тога колико га угрожава расејаност. 2. 129 132

- Очовечио се Син - Логос Божији, Истина Божија. Наша мисао је исправљена и очишћена Истином; наш дух је постао способан за општење са Духом Светим. Духом Светим је оживео вечном смрћу умртвљени дух наш. Тада је ум ступио у познање и виђење Оца.

Тројични Бог исцељује човека тројицу: Логосом се исцељује мисао и преводи из области лажи и самообмане у област Истине; Духом Светим се оживотворује дух и преводи од телесних и душевних у духовна осећања; уму се јавља Отац и он постаје - ум Божији. *Ми имамо ум Христов* (1. Кор. 2,16) вели апостол.

До доласка Духа Светог човек је, као мртав духом, молио: *Господе, покажи нам Оца* (Јн. 14,8). По добијању Духа *у синовљења*, он осећа да је син и, оживевши духом за Бога и спасење услед деловања Духа Светог, према Оцу се односи као према Ономе Кога зна, обраћајући Му се речима: Авва, *Оче* (Рим. 8,15 16)!

У купељи крштења обнавља се пали образ и човек се водом и духом рађа за живот вечни. Од сада Дух, који је одступио од човека приликом његовог пада, почиње да га прати током његовог земаљског живота, исцељујући кроз покајање повреде које грех наноси човеку након крштења, чинећи на тај начин спасење могућим за њега све до последњег даха његовог.

Лепота подобија се, као и образ, приликом крштења обнавља Духом Светим. Она се развија и усавршава испуњавањем јеванђелских Заповести.

Образац и пунота те лепоте је Богочовек, Господ наш Исус Христос.

Најближе подобије, сједињење, добија се и по добијању задржава животом према јеванђелским Заповестима. *Останите у Мени* заповеда Спаситељ ученицима Својим *и Ја ћу у вама. Ја сам чокот, а ви лозе. Ко остаје у Мени и Ја у њему, тај доноси многи плод* (Јн. 15,4 5).

Најблаженије сједињење пружа се онда, када се хришћанин са чистом савешћу, очишћеном удаљавањем од сваког греха и тачним испуњавањем јеванђелских Заповести, причешћује најсветијим Телом Христовим и најсветијом Његовом Крвљу, а уједно и Божанством Његовим које је са њим сједињено. *Који једе Моје Тело* рекао је Спаситељ *и пије Моју Крв у Мени пребива и Ја у Њему* (Јн. 6,56).

Разумни образе Божији! Погледај на какву те је славу, савршенство и узвишеност призвао и предназначио Бог!

Недокучива премудрост Творца омогућила ти је да са собом учиниш што год пожелиш.

Разумни образе Божији! Зар нећеш пожелети да останеш достојан образ Божији, зар ћеш пожелети да унаказиш себе, да уништиш подобије, да се претвориш у образ ђавола и спустиш се на разину бесловесних?

Није узалуд Бог излио своја блага, није узалуд савршио чудесно стварање света, није узалуд стварање Свога образа удостојио претходног саветовања, није га случајно Сам Собом искупио када је пао! За сваки Свој дар Он тражи одговор. Он ће судити како су Његове милости употребљене, како је цењено Његово очовечење, како је цењена Крв Његова која је изливена за нас приликом нашег искупљења. 2. 133-135 (в КРИШТЕЊЕ)

ОБРЕДИ ЦРКВЕНИ

- Хладно, површно служење Богу, помешано са служењем страстима, исповедање Бога устима, без исповедања деловањем и скривеним животом срца, уз испуњавање само неких спољашњих црквених обреда и одредаба, сматра се за исправно [законито] и душепогубно лицемерје. *Лицемери* тако је Спаситељ света разобличавао оне који су занемаривали заповести Божије и до ситница се држали предања од старих, поштујући их више но заповести *лицемери добро је за вас пророковао Исаија говорећи: приближава ми се народ овај устима својим и уснама ме поштује, а срце им је далеко од Мене. Но узалуд ме поштују учећи наукама и заповестима људским* (Мт. 15,7-9). Црквене одредбе су веома корисне и потребне, како за сваког хришћанина тако и за хришћанско друштво, јер дају ред и правила за понашање; ред и правила доприносе благочестивом животу: али заповести треба да представљају душу сваког хришћанина и хришћанског друштва. Спаситељ света је дао потребно место и заслужену вредност и отачким предањима, и заповестима Божијим. *Ово*, то јест предања отаца, *требало је чинити* рекао је Он *и оно*, то јест заповести Божије, *не остављати* (Мт. 23,23). Од чувања црквених одредаба испуњавање заповести постаје нарочито лако, а живот по заповестима чува тачно држање црквених одредаба од сујете, лицемерја и телесног мудровања. Закон Божији је *духован* (Рим. 7,14); јеванђелске заповести *су Дух и живот* (Јн. 6,63). Но, пошто се човек

састоји из душе и тела, показала се потреба за спољашњим обредима и одредбама. Они су сједињени са духом закона. Онај ко се задовољава само испуњавањем црквених одредаба и обреда, а не обраћа пажњу на јеванђелске заповести, или недовољно пази на њих, тај по својој ограничености обара закон са висине његовог духовног значења и одузима му, за себе, његово духовно достојанство и сву његову суштину, пропадајући у своме телесном мудровању и услед свога телесног мудровања (Рим. 8,6). 4. 254-255

- Кад хришћанин обрати сву своју пажњу на спољашње обреде, он обавезно занемарује суштинску ствар за хришћанство - очишћење унутрашњих сасуда, лишвајући се сходно томе целокупног духовног напредовања и истинског познања Христа које из тог напредовања проистиче, то јест удаљава се од истинског хришћанства. Када је пак хришћанин хладан према вери и њене спољашње обреде савршава са небригом, он се тиме удаљава од Бога Који жели да му његови служитељи служе са страхом и трепетом и постаје безбожник и јеретик. 8,23

(в. ФАРИСЕЈСТВО)

ОБАВЕЗЕ

(в ДЕЛА, ДЕЛАТНОСТ)

ОДЕЖДА

- Свети Исак Сиријски каже: "Заволи убогу одећу, како би уништио помисли које ничу у теби: мислим на гордост срца". Онај ко љуби сјај не може да задобије смирене помисли, јер се срце изнутра чува у складу са спољашњим држањем. 2. 357

- Одећа, по могућству, треба да буде једноставна, али пристојна и уредна. Почетник мора да држи то правило, јер се његова душа својим стањем саображава стању тела, и не може у себи да сачува покајне осећаје када је тело украшено раскошном и сјајном одећом. Од раскошне одеће код подвижника се јавља сујета и страственост, његово тело оживљава за блудне осећаје и покрете. Грешнику не доликује да има лепу одећу, јер ће бити налик окреченом и позлаћеном гробу, који је споља светао и богат, а у њему смрдљиви леш. 5.19-20

ОДРИЦАЊЕ ОД БОГА

- Кад би добра дела, учињена према осећањима срца, пружала спасење - онда би долазак Христов био излишан, а искупљење људског рода страдањима и крсном смрћу Богочовека непотребно, баш као и јеванђелске заповести. Очигледно је да они који спасење сматрају могућим уз сама дела пале природе уништавају значај Христа, одбацују Христа. 1. 500

(в. ХРИШЋАНСТВО - Стање, ДОБРО, ЈЕРЕС, ПРИРОДА ПАЛА, МОНАШТВО)

ОКОЛНОСТИ

• Ако никакво искушење не може да се косне човека без воље Божије, онда жаљење, роптање, огорченост, самооправдавање, сваљивање кривице на ближње и на околности јесу покрети душе против воље Божије и покушаји противљења и супротстављања Богу. 1. 328

• Не кривите никога због ваших слабости, па ни околности и расејаност у коју сте доведени. Кривите једино себе. Цар Давид, свети пророк и Боговидац Мојсије, и свети пророк Данило угодили су Богу и поред мноштва најразличитијих обавеза које су имали, и поред свакојаким брига. Преподобни из египатског општежића су светом Јовану Лествичнику, који је писао о њима, говорили: "Сред буке света задобијај безмолвну мисао, то је преславно". Прекоревајте себе, прекоревајте слабост своје воље, јер сила воље и у слабом производи велико. У оптуживању себе налазите утеху. Кривите себе и осуђујте себе, а Бог ће вас оправдати и помиловати. 6. 172

• Реци сам себи: "То што ми се догађа, не догађа се без Промисла Божијег. Нека буде Име Божије благословено од сада до века!" Немојте да вас превише оптерећују животне околности: оне нису статичне, брзо се крећу и мењају. И ми сами се крећемо према вечности! А ко се оптерећује тренутним околностима и коме оне делују непомично - тај лако пада у унију. Ко пак види да све лети и пролази, да лети и он сам, њему ће бити лако и весело на срцу. 6.195

• Спољашње околности вашег живота препустите Промислу Божијем, па како се уреде, тако нека буде; а ви будите мирни и спокојни, бринући једино о својој души, за коју сте обећали да ће те је извести пред Христа очишћену покајањем. 6. 581

• Бог гледа на човеково унутрашње расположење и сходно томе уређује његове спољашње околности. Ономе ко има вољу да угађа Богу, шаље се и ситуација која тој вољи одговара, како би благочестиви имао могућности да се припреми за вечност. 6. 674 (в. МОЛИТВА)

ОПРАВДАЊА

• Покорите свој ум Христу. Када ум покоримо Христу, нећемо оправдати ни себе ни срце. Кад у срцу понестане оправдања, оно доспева у стање смирења и умилења. *Срие скрушено и смирено БОГ неће презрети*; а оправдања су ужасна греховна смрт.

Свети Давид се овако молио и нас учи да се молимо тако: *Не допусти срце моје у речи лукаве, да измишља изговоре за грехе. Измишљати изговоре за Грехе*, значи правдати своје грехе. Мисли и речи кроз које се то правдање изражава, називају се *речима лукавим*. Грешник се лукаво труди да превари и себе и друге! Лукаво се, пред собом и другима, труди да се представи као праведник! Труди се да се оправда пред људима и скрије свој грех пред њима; на то га понекад тера нужда - корист ближњег, кога би наш грех могао да саблазни. Правдати се пред собом, обмањивати се и тешити своју савест то је увек безаконно и јадно; усвојене

речи лукаве чине човека најгорим фарисејем, спремним на сваки злочин. Једино оправдање за грехе које Бог увек прима и за које нису потребне измишљотине и много приче јесте покајање. 6. 417-418

- ...Не правдајте се сувишно: јер и Господ, Који је Сама Истина и Правда, стојећи пред јудејским старешинама и Пилатом није од њих скривао истину, како им не би дао разлог за заблуду, него ју је изложио у неколико речи, не правдајући се даље, и ћутке је поднео њихове клевете и мучења, пружајући нам узор како да одбацујемо себе и носимо крст Господњи, то јест патње, које Господ шаље. 6. 211

(в. САМООПРАВДАВАЊЕ, ОПТУЖБЕ, ПАТЊЕ, ВОЉА СОПСТВЕНА)

ОПТУЖБЕ

- Дела трпљења имају своје мере и степене. Савршени чувају потпуно ћутање када их оптужују, које одговара степену њиховог самоодбацивања и трпе све последице таквог ћутања, као на пример свети Андреј и Симеон, Христа ради јуродиви. Теби то делање не само да не пристаје, јер надвисује твоју меру, него је и крајње штетно, јер не можеш да га издржиш. 6. 775-776 (в ПРЕКОРИ, ОПРАВДАВАЊЕ)

ОСТАВЉЕНОСТ

- Мишљење о оскудевању помоћи од стране људи јесте вид искушења које Бог допушта друговима Својим, како би умрли надом на људе и оживели надом на Бога. Прочитај крај 78. беседе светог Исака Сиријског и утеши се. Нећемо се уплашити искушења, *јер је с нама Бог*, Који их допушта и кроз њих нас обучава. 6. 832 (в БОГООСТАВЉЕНОСТ)

ОСУДЕ

(в. ПРЕКОРИ)

ОСУЂИВАЊЕ

- Треба оштро одвлачити себе од осуђивања ближњих, ограђујући се од тога страхом Божијим и смирењем. Да бисмо у своме срцу ослабили и уз Божију помоћ потпуно искоренили саблазни на ближњег, потребно је да се у светлости Јеванђеља удубљујемо у себе, да пазимо на своје слабости, да истражујемо своје греховне тежње, покрете и стања. Кад наш грех привуче нашу пажњу на себе, нећемо имати времена да пазимо на недостатке ближњег и да их примећујемо. Тада ће нам сви ближњи изгледати лепо и свети; тада ће свако од нас себе сматрати за највећег грешника у свету, јединог грешника на свету; тада ће се за нас широко отворити врата и загрљај правог, истинског покајања.

Пимен Велики је говорио: "Ми и наша браћа смо као две слике. Ако човек гледајући на себе налази недостатке, онда ће у своме брату видети савршенство. Ако пак сам себи изгледа савршен, онда ће поредећи брата са собом наћи да је он лош". 1. 421

- Дошао једном авва Амон у неко пребивалиште монаха, како би се са братијом погостио за трпезом. Један од браће из тога места је почео да се понаша крајње недолично: посећивала га је жена. Остала браћа су за

то сазнала; узнемирили су се и, сабравши се ради саветовања, решили да истерају тога брата из његове колибе. Сазнавши да се епископ Амон налази ту, дошли су код њега и замолили га да пође са њима како би прегледали братовљеву келију. Сазнао је за то и брат, па је жену сакрио испод велике дрвене посуде, окренувши је дном на горе. Авва Амон је то схватио, па је ради Бога покрио братовљево сагрешење. Пошто је са мноштвом браће дошао у келију, сео је на дрвену посуду и наредио да се келија претражи. Келија је претражена и жена није пронађена. "Шта је то?" рекао је авва Амон браћи. Бог нека вам опрости ваше сагрешење". После тога се помолио, па је заповедио свима да изађу. И сам је пошао за браћом. На излазу милостиво је узео за руку оптуженог брата и са љубављу му рекао: "Брате! Пази на себе!" Тако се свети Амон клонио осуђивања било кога, тако је лечио грешнике и милошћу смекшавао њихово срце, доводећи их до покајања. 1. 422-423

- Грех саблазни и осуђивања веома лако погубљује људе и зато је ђаволу толико омиљен, да се он не задовољава само подстицањем лукаве ревности у нашем срцу, ревности којој је *туђ* јеванђелски разум, подстицањем гордих помисли, које су увек сједињене са понижавањем и презирањем ближњег; али припрема и очигледне замке да би непажљиве уловио у саблазан и осуђивање. Авва Пимен је рекао: "У Писму стоји: *Што видеше очи твоје, гоеори* (Прич. 25,8). Но, ја вам саветујем да не говорите чак ни о ономе што сте својим рукама опипали. Један брат је био преварен на тај начин: учинило му се да његов брат греша са женом. Дуго се борио са собом, да би коначно пришао, гурнуо их ногом, мислећи да су они, и рекао: 'Је ли вам доста, хоћете ли још дуго?' Испоставило се да су то били снопови пшенице. Зато сам вам и казао да не осуђујете чак и када својим рукама опипате".

Грех осуђивања је толико противан Богу, да се Он гневи и од враћа чак и од самих угодника својих, када они себи дозволе осуђивање ближњег: Он одузима од њих Своју благодат, као што је очигледно из многобројних примера које су црквени писци сачували ради користи и поуке хришћанских нараштаја. Никаква праведност не даје право на осуђивање грешног брата, коме Господ веома лако може да подари истинску праведност, неупоредиво већу од оне за коју ми мислимо да је имамо. Ми и можемо да будемо праведни једино правдом Божијом; када пак осуђујемо ближњег, самим тим одбацујемо правду Божију и замењујемо је својом правдом, или правилније - болешћу фарисејства. Онај ко осуђује ближњег преузима на себе дужност Бога, Кога Једином припада суд над Његовим створењима, преузима дужност Христа, Који ће доћи у последњи дан да суди живима и мртвима.

Чудесни Јован Саваит је причао о себи: "У време док сам живео у пустињи недалеко од манастира, дошао је брат из манастира да ме посети. Упитао сам га: 'Како живе оци и браћа?' 'Добро, твојим мо

литвама' - одговорио је. Потом сам га упитао за једног брата о коме се проносио рђав глас. Он ми одговори: 'Веруј, оче, тај брат наставља да живи по старом'. Чувши то рекао сам: 'Ох!' и истога часа падох у занос: видео сам себе како стојим пред Голготом у Јерусалиму. Господ наш Исус Христос стајао је на Голготи између двојице разбојника. Похитао сам да Му се поклоним. У том тренутку видим Господ се обратио Анђелима који су стајали пред Њим и рекао им: 'Избаците га напоље, јер он је у односу на Мене антихрист: предухитравајући Мој суд, осудио је брата свога'. У тренутку када ме је Анђео истеривао и када сам пролазио кроз двери, моја мантија се закачила за њих и двери је задржаше. Тамо сам је оставио. Брзо се повративши рекох брату који ме је посетио: 'Мучан је за мене овај дан'. Он упита: 'Зашто, оче?' Испричао сам му за своје виђење и додао како скинута мантија означава одузимање покроба и помоћи Божије од мене. Тога дана отишао сам даље у пустињу и лутао по њој седам година, не употребљавајући хлеб, не улазећи под кров и не разговарајући ни са ким од људи. По истеку тога времена поново сам угледао Господа: Он ми је вратио моју мантију". 1. 424-425

- У наше време, када су се саблазни толико умножиле, треба нарочито пазити на себе, не обраћајући пажњу на живот и поступке ближњих и не осуђујући оне који саблажњавају: јер уништавајуће дејство саблазни лако прелази са оних који саблажњавају, на онога ко их осуђује. 1. 493

- Кад благодатна утеха делује приликом тајанственог познања Христа и Његовог Промисла, онда хришћанин не осуђује ни Јудеја, ни незнабошца, ни јавног безаконика; него према свима пламти тихом, непорочном љубављу. Чистотом свога ума он сазерцава да од времена доласка Христовог достојанство, вредност, похвалу и спасење људи представља Христос, а не природне људске добродетељи. Чашу патњи он сматра за чашу спасења, сведочанство изабраности, дар Божији. Он не може да мрзи и има непријатеље: јер они који му наносе патње нису ништа друго до оруђа Промисла Божијег; он их правда, наводећи као разлог њихово незнање; благосиља их као оруђа Бога Који му чини добро. "Могу ли - каже он себи - да осудим оне који сада, преда мном, падају у очигледна безакоња, када је Христос већ искупио све њихове грехе, прошле, садашње и будуће, кад они у Христу већ имају оправдање и спасење, којих не могу да се лише другачије, него да одбаце Христа до краја?" 2.140

- Не осуђуј ни порочнога, ни јавног злочинца: *Својему господару он стоји или пада* (Рим. 14,4). 2.223 (в. БЛИЖЊИ - његове слабости)

ОТКРИВАЊЕ ПОМИСЛИ

(в. ПОМИСЛИ - Исповедање)

ОЧАЈАЊЕ

- Очајање је разобличитељ у срцу већ присутних неверовања и самопоуздања: онај ко верује у себе и узда се у себе неће покајањем устати из греха; покајањем ће устати онај ко верује у Христа, свемоћног Искупитеља и Лекара. 1. 504 (в. ГРЕХ)

ОТШЕЛНИШТВО

(в БЕЗМОЛВИЈЕ, УСАМЉЕНОСТ)

ПИЈАНСТВО

- Ужасан је порок пијанство! То је страст и болест која у тело улази попуштањем жељи, и услед навике добија силу природне особине.

Служитељ Христов треба да се чува не само пијанства, него и навикнутости на обилну употребу вина, које распаљује тело и буди у њему животињске жеље. *Не опијајте се вином, у чему је разврат* (Еф. 5,18) рекао је апостол. Употреба вина дозвољена је у веома малој количини; ко не може да се ограничи на умерену употребу, тај ће боље учинити ако га се потпуно одрекне.

Пимен Велики је рекао: "Подвижнику је од свега најпотребнији трезвен ум". Вино лишава човека способности да чува ум у трезвености. Када подвижник буде подвргнут деловању вина, његовом ослабљеном и помраченом уму приступају противници, а он више нема снаге да им се супротстави. Свезан деловањем вина он бива одвучен у греховни понор! Плодови дуготрајног подвига пропадају у трену: јер Дух Свети одступа од оскврњеног грехом. Ето због чега је преподобни Исаија, египатски отшелник, рекао да се они који воле вино никада не удостојавају духовних дарова: да би ти дарови могли да пребивају у човеку, потребна је постојана чистота, која је могућа једино уз постојану трезвеност. 1. 376-377 (в. ПОСТ, САБЛАЗНИ)

ПЛАЧ

- Услед недостатка духовних руководитеља, једини наш руководитељ треба да буду отачка дела и молитвени плач пред Богом. 2. 258

- "Када ђаво - каже преподобни Григорије Синаит - види да неко живи у плачу, он не остаје уз њега, јер се гнуша смирења које плач производи". 5. 379

- Је ли ономе ко има свога мртваца који лежи пред њим и ко самога себе види умртвљеног гресима, уопште потребна поука - уз какве мисли треба да пролива сузе? Твоја душа је умртвљена гресима и бачена пред тебе мртва - она, која ти је дража од читавог света. Зар њој није потребно да буде оплакана? Очигледно, такав плач може да се роди само у ономе ко има јасну представу о стању пале природе и стању природе

обновљене крштењем. Горко да заплаче и да плаче постојано може само онај ко схвата цену изгубљеног дара. "Плач по Богу - рекао је свети Јован Лествичник - јесте тутовање душе и расположење у коме болно срце махнито тражи оно за чиме жуди. Не налазећи то што тражи, оно са патњом лута и због тога горко плаче," Страдални осећај плача треба да буде својство карактера хришћанина који се каје. Остављање плача је знак обмане и заблуде. 2. 396 (в. СУЗЕ, ДОБРОДЕТЕЉИ, МОЛИТВА ИСУСОВА - Плач)

ПОБОЖНОСТ (БЛАГОЧЕШЋЕ)

- Телесни подвизи су *за мало корисни* (1. Тим. 4,8), то јест могу само да укроте страсти, а не да их искорене. Побожност (благочешће) пак, која се састоји у невидљивом вежбању ума и срца, уз православну веру, *корисна је у свему*: само уз њу човек може да осети вечни живот који свети овде окусе само донекле, као какав залог, док се потпуно разоткрива тек по раздвајању душе од тела. Вечни живот се крије у најразличитијем деловању благодати у души, које се осећа у мери очишћења од страсти. 2.139 (в. ПУТ ПОДВИЖНИШТВА, ХРИШЋАНСТВО - СТАЊЕ)

ПОДВИГ

- "Боља је смрт у подвигу - рекао је свети Исак - него живот у паду." И какав је то живот живот у греху? Он не заслужује назив- живот; Свето Писмо га је назвало смрћу; то је зачетак вечне смрти, а може бити и сама вечна смрт, ако се не умртви животом у Христу. 6. 281

- Немојте да мислите да ће наш подвиг бити лишен патњи и венаца: не! Он је повезан са мучеништвом. Ово мучеништво налик је мучењу Лота у Содому: душа праведникова мучила се гледајући непрестане и необуздане прељубе. И ми се мучимо, окружени са свих страна умовима који су нарушили верност истини, ступили у блудну везу са лажима, заразили се мржњом против Богом надахнутих књига, наоружали се против њих хулом, клеветом и адским подсмехом.

Наш подвиг има своју вредност пред Богом: на тасовима Његовим стоји и наша слабост, и наша средства, и околности, и само време у коме живимо. Један велики отац имао је следеће виђење: земаљски живот човеков пред њим је био представљен као море. Он је видео како су подвижницима из првих времена монаштва била дата крила огњена и како су они попут муња прелетали море страсти. Подвижницима последњих времена нису била дата крила. Они су почели да плачу на обали мора и тада су им дарована крила, али не огњена, него некаква слабија. Подигли су се изнад мора, али на своме путу, због слабости крила, често су падали у море; са муком се подижући из њега они су изнова започињали пут да би коначно, после многих напора и невоља, успели да га прелете.

Не падајмо у унијије! Немојмо неразумно да стремимо ка сјајним подвизима који превазилазе наше снаге, са побожношћу узмемо смирени подвиг, који сасвим одговара нашој слабости и који нам Бог готово очигледно, као руком пружа. Савршимо тај подвиг са верношћу светој Истини и посред света, и бучне и безбројне гомиле која иде широким пространим путем самовољног рационализма, приђимо Богу уском стазом послушности Цркви и Светим Оцима. Није много оних који иду том стазом? Па шта? Спаситељ је рекао: *Не бој се, мало стадо, јер би воља Оца нашега да вам даде Царство. Уђите на уска врата; јер су широка врата и широк пут што воде у пропаст, и много их има који њиме иду. Јер су уска врата и тесан пут што воде у живот, и мало их је који га налазе* (Лк. 12,32; Мт. 7,13— 14). 6. 443-444

- Ако приносиш жртву своју са смирењем, као недостојан, онда ће она бити благопријатна Богу. Ако се пак узносиш у срцу своје и сећаш се других, који спавају и лењствују, онда је твој труд узалуд. 6.490

- Колико могу да схватим из сопственог опита и приче разних искусних монаха, човек који жели да угоди Богу не може да се подвизава оним подвигом којим би по сопственом избору желео да се подвизава, него је дужан да се подвизава подвигом који му да Бог, Који једини непогрешиво види човекове способности. Сам пак човек на себе готово увек гледа погрешно. Опет, током обављања служења које нам је Бог одредио, ми не наилазимо на оне околности на које смо мислили да ћемо наићи и на које би логично требало да наиђемо, него на околности сасвим неочекиване, непредвиђене, изван поретка, које нарушавају поредак. Из свега тога очигледно је да Господ од нас тражи не благоугађање и добродетељи које ми желимо и које је нама угодно да савршавамо, него оне које су сједињене са распињањем себе, са одсецањем сопствене воље и сопственог ума, чак и ако су наша воља и наш ум најсветији и најпреподобнији. Апостол Павле је желео да читав свет обрати у веру у Христа. Преизобилна благодат која је у апостолу обитавала чинила је такву намеру сасвим могућом, а сама намера била је преиспуњена љубављу према ближњем и Богу, те је дакле била веома добра. Но, Бог је допустио да на попришту проповеди које је Он Сам дао апостолу, овај наиђе на безбројне препреке и најљуће невоље. Ово треба и нас да утеши, јер кроз многе невоље треба да уђемо у Царство Небеско. 12,31 (в. ПУТ ПОДВИЖНИШТВА, ПАТЊЕ, СМИРЕЊЕ, ОДНОС ПРЕМА СТРАСТИМА, НАЗНАЧЕЊЕ ЧОВЕКА)

Подвиг душевни и телесни

- Телесни подвиг, ма како био велик, не може сам по себи да открије унутрашње окове и унутрашњу беду: за то је неопходан душевни подвиг. Телесни подвиг, ако није праћен душевним, више је штетан него користан; он служи као разлог необичног појачавања душевних страсти: сујете, лицемерја, лукавства, гордости, мржње, зависти, умишљености.

"Ако унутрашње делање по Богу - рекао је Велики Варсануфије - не помогне човеку, он се узалуд труди у спољашњем." 2. 369

- Теби је потребно да умереним спољашњим животом сачуваш тело у спокојству и здрављу, а самоодрицање да покажеш кроз одбацивање свих помисли и осећања противних Јеванђељу. Нарушавање спокојства нарушава целокупан поредак и сву једноличност занимања која су неопходна за подвижника. *Тело и крв* нису буквално у телу и крви, него у телесном мудровању. Оно душу доводи под утицај и у власт тела и крви, а тело и крв под пуну власт и управу греха. И тела светих су имала тело и крв, али су духовном мудрошћу збацила јарам греха, ступивши под управу и утицај Духа Светога.

Неке је Творац тако устројио, да суровим постом и другим подвизима треба да заустављају деловање својих моћних тела и крви, пружајући тиме души прилику да дејствује. Други су потпуно неспособни за телесне подвиге: све треба да постигну умом; њихова душа се сама по себи, без икакве припреме, налази у непрестаном делању. Она треба само да се прихвати духовних оруђа. Бог се човеку јавља у мисаоној чистоти, ако ју је човек достигао подвигом телесним и душевним, или само душевним.

Душевни подвиг може и сам, без телесног, да донесе очишћење; телесни пак, ако не пређе у душевни, потпуно је бесплодан, и више штети него што користи: задовољавајући човека, он му не допушта да се смири, него напротив доноси високо мишљење о себи као о подвижнику који није ни налик другим, slabим људима. Уосталом, телесни подвиг, који се савршава са истинским расуђивањем, неопходан је свима онима који су обдарени здрављем и јаком телесном конституцијом, и од њега треба започињати опште монашко правило. Већина трудбеника Христових, који су кроз дуготрајно подвизавање већ ојачали у њему, почиње да схвата: духовни подвиг обавезно треба да овенча и онога ко се подвизава телесним подвигом, без чега је телесни подвижник - као дрво без плодова, само са листовима. Мени и теби је потребан други пут: што се тела тиче - потребно је да се држимо умерене ревности, не исцрпљујући телесне снаге, које нису довољне ни за подношење општих монашких подвига. Сва наша пажња треба да буде усмерена на ум и срце; ум и срце треба да буду исправљени према Јеванђељу. Ако пак будемо исцрпљивали телесне силе због пуне, крвне ревности према телесним подвизима, онда ће ум да клоне у борби са ваздушним духовима, господарима таме овога века, поднебесним, палим силама, анђелима који су свргнути са неба. Ум ће због слабости тела морати да остави многа силна и њему суштински неопходна оруђа и да претрпи велику штету. 6. 319-320

- Човек је осуђен да се *с муком од земље храни у све дане* земаљског живота свога и да *са знојем лица сеога једе хлеб*: ту под земљом треба подразумевати телесно мудровање, којим се човек, када одступи од Бога,

руководи за време свога земаљског живота, подвргавајући се због телесног мудровања непрестаним бригама и размишљању о земаљском, непрестаним патњама и неугодностима, непрестаном узнемиравању; само служитељ Христов храни се током свога живота на земљи небеским хлебом у зноју лица, уз постојану борбу са телесним мудровањем, уз стални труд око узгајања добродетељи.

Земљи за обраду потребна су различита гвоздена оруђа: плугови, дрљаче, ашови, којима се оре, преврће и смекшава. Тако је и нашем срцу, као средишту телесних осећаја и телесног мудровања, неопходна обрада постом, бдењем, преклањањем колена, и дуго мучење тела, како би преовладавање телесних, страсних осећаја устукнуло пред духовним осећајима, и да би утицај телесних, страсних помисли на ум био лишен оне неодољиве силе коју има код људи који су одбацили подвижништво или не маре за њега. Ко мисли да посеје семе у земљу, а да је претходно не обради, тај ће само уништити семе и неће имати никакве користи, него ће претрпети губитак; управо тако и онај ко не обузда телесне склоности срца и телесне помисли срца одговарајућим подвизима, а мисли да се бави умном молитвом и да у срце засади заповести Христове, не само да ће се трудити узалуд, него ће се подвргнути душевној патњи, самообмани и демонској прелести, и навући ће на себе гнев Божији, као што га је навукао онај ко је на свадбену гозбу дошао необучен у свадбено рухо (Мт. 22,12).

Земља која је обрађена на најпажљивији начин, која је фино уситњена и веома побољшана, али остане незасејана, још ће обилније родити коров; тако ће и у срцу које је обрађено телесним подвизима, али није усвојило јеванђелске Заповести, још силније проклијати коров сујете, гордости и блуда. Што је више обрађена и побољшана земља, то гушћи и сочнији коров даје; што је силнији телесни подвиг монаха који не мари за јеванђелске заповести, то је умишљеност у њему силнија и неизлечивија.

Земљорадник који код себе има много добрих земљорадничких оруђа, и одушевљава се њима, али их не користи за обраду земље, него само заварава себе и обмањује се, неће имати никаквог добитка; тако се и подвижник - који има пост, бдење и друге телесне подвиге, али не мари за самопосматрање и управљање собом у светлости Јеванђеља - само обмањује и узалуд и погрешно се узда у своје подвиге; он неће добити никакав духовни плод, нити ће сабрати духовно благо.

Онај ко се намерио да обрађује земљу без употребе земљорадничких оруђа, много ће се потрудити, али узалуд; тако ће се и онај ко хоће да без телесних подвига стекне добродетељи трудити узалуд, губећи неповратно и бескорисно своје време и трошећи душевне и телесне снаге, а да при томе ништа неће добити. Ко мисли да стално прекопава своју земљу, тај никада неће посејати и пожњети: тако ће и онај ко се

непрестано буде бавио само телесним подвигом, изгубити могућност да се бави душевним подвигом, засађивањем у себи јеванђелских заповести, од којих се у своје време рађају духовни плодови; остављање подвига или небрига за њих чини земљу неспособном за сетву и доношење плодова; претеривање у подвизима и уздање само у њих једнако је штетно или чак штетније од остављања подвига. Остављање телесног подвига чини људе налик животињама, дајући слободу и простор телесним страстима; претеривање у подвизима чини људе налик демонима, погодујући појачавању душевних страсти. Они који остављају телесни подвиг потчињавају се пре једању, блуду и гневу у његовим грубим пројавама; они који се држе неумереног телесног подвига, они који га употребљавају неразумно или сву своју наду полажу на њега, они који у њему виде своју заслугу пред Богом и своје достојанство, падају у сујету, умишљеност, гордост, гнев, презир према ближњима, њихово понижавање и осуђивање, злопамћење, мржњу, хулу, раскол, јерес, самообману и демонску прелест. Припишимо сву потребну вредност телесним подвизима, као оруђима која су неопходна за задобијање добродетељи, али пазимо да та оруђа не прогласимо за добродетељи, како не бисмо пали у самообману и лишили се духовног напредовања, услед лажног схватања хришћанског делања.

Телесни подвиг је неопходан чак и светима, који су постали храмови Духа Светога, како тело, које је остало без обуздавања, не би оживело за страсне покрете и не би послужило као узрок за појаву у освећеном човеку скверних осећаја и помисли, толико несвојствених за нерукотворени, духовни храм Божији. Ово је посведочио и сам апостол Павле када је за себе рекао: *Изнуравам тело своје и савлађујем га, да проповедајући о другима не будем сам одбачен* (1. Кор. 9,27). Преподобни Исак Сиријски каже да разрешење, то јест остављање поста, бдења, безмолвија и других телесних подвига, тих помоћних средстава благочестивог живота, и допуштање себи сталног спокојства и наслађивања повређује и старце и савршене. 5. 272-274 (в. МОЛИТВА ИСУСОВА - Подвиг)

Подвиг лажни

- Веома је лако упустити се у неправилан подвиг и посредством њега потпуно се отуђити од Бога. 6. 573

- То је особина свих телесних подвига и видљивих добрих дела. Ако савршавајући их мислимо да приносимо жртву Богу, а не да отплаћујемо наш неотплативи дуг, онда добра дела и подвизи постају у нама родитељи душепогубне гордости. 4. 20 (в. МОЛИТВА)

Подвиг који превазилази снаге

- Деца и новорођенчад, када по своме незнању и лакомислености покушају да подигну тежину која превазилази њихову снагу, претерано се напрегну и неретко могу трајно да се повреду; тако се и они који нису

сазрели у духовном узрастању, излажу великим патњама од духовног подвига који не одговара њиховим могућностима и често доживљавају непоправљиви слом. 1. 264

- Треба да се одрекнеш подвига који превазилази твоје снаге, како телесног, тако и духовног. Господ љуби смирење, а безумну ревност према подвизима који превазилазе снаге, ма какви они били, не прима: јер у тежњи ка претераном подвигу крију се гордост и умишљеност. Подвиг који превазилази снаге, према учењу Светих Отаца, веома је штетан и доноси или узнемирење, или умишљеност, или и једно и друго наизменично, што и служи као доказ да у подвигу који превазилази снаге нема истине, него представља лажно стање душе. 6. 244

- Чувајте се мреже ђавола, који човека наговара да се прихвати живота и подвига који превазилази његове снаге: ђаво то чини са намером да пре времена исцрпи човекове снаге и да га учини неспособним за било какво душекорисно занимање. 6.334 (в. ДОБРОДЕТЕЉИ)

Подвиг - Скривање подвиг

- Оци древног Египатског Скита нису за подвиг сматрали онај подвиг који је људима познат, него су га остављали, држећи га за грех. Тако су мислили и тако поступали свети оци, желећи да у потпуности принесу себе на жртву Богу, а не човекоугађању и сујети. 6.73

- ...Таква душа труди се да на сваки начин утаји од људи своју сладост и унутрашњи подвиг, како лукави не би тајно увео зло и истребио добро дело. 5. 265

- «Једном је авва Тифон седео у својој келији; покрај њега је био брат који је живео са њим. Авва Тифон је, налазећи се у стању духовне опијености, уздахнуо, заборавивши на присуство брата. Осврнувши се и угледавши га, он му се поклони и рече: 'Брате! Опрости ми: ја још нисам монах, јер сам уздахнуо у твоме присуству'».

Толико су се преподобни монаси плашили показивања подвига и чували сујете, тако блиске добрим делима која се савршавају јавно. 7. 329

Подвиг - Мешо подвига

- *Господња је земља и пуноћа њена* (Пс. 23,1). *На сваком месту владавине Његове* (Пс. 102,22). *Зато се и трудимо, било да боравимо овде, било да одлазимо, да будемо Њему угодни* (2. Кор. 5,9). Ни једно место у мојим очима нема нарочиту важност, а живот ради Бога је на сваком месту непроцењиво вредан. 6. 304

- Свако треба високо да цени своје место и време, и да не подлеже лажљивом наговору непријатеља нашег који нам говори: "Данас се владај како било; доћи ће време и даће ти се погодно место - тада ћеш се

владати како треба". Насупрот овом савету, свакога дана и свуда понашајмо се како доликује, а нарушавање потребног понашања лечимо покајањем. Ђаво лаже да би нам украо време дато за покајање. Али ми, пошто смо схватили ђавољу обману, треба да прибегавамо покајању и да постављамо добар почетак. Човек који је себе посветио Богу, своје «данас» треба да сматра најбољим временом за спасење. 6. 695-696

• На сваком месту, и у усамљености пустиње, и у бучној гужви, они хришћани који се удубљују у реч Божију и труде се да је остварују у своме животу, пуне своје торбе - ум и срце - оним што је неопходно за пут у блажену вечност. Напротив, они који не маре за бављење речју Божијом и за испуњавање светих Божијих заповести, пребивају у жалосном греховном помрачењу, у ропству греха и потпуној бесплодности, без обзира на то што живе у дубокој пустињи. Живот у пустињи који није сједињен са духовним занимањима, храни, гоји и јача греховне страсти. Тако нас уче Свети Оци, тако и јесте на самом делу. Реч Божија је живот вечни: ко се њоме храни *живеће вавек* (Јн. 6,51). Где год се човек храни речју Божијом: у пустињи или окружен мноштвом људи - реч Божија свуда чува своје свето својство: својство вечног живота. Стога ниједно место не представља препреку за овај вечни живот да се ономе ко се њиме причешћује преда као живот духовни и једини истински. 2. 49

• Невоље на које се наилази у друштву не могу да буду оправдање за малодушност. Живот и место без патњи на земљи - то је неостварива машта, а склони су јој умови и срца који су далеко од Божанске просвећености, заведени демонима. Нама је заповеђено да трагамо за душевним миром у узајамном ношењу слабости. Закон Христов се не испуњава променама места, које се рађају једино од осуђивања ближњих. Не! *Носите бремена један гругога и тако испуните закон Христов*. Онај ко безумно трага за местом без патњи, тај бежи од испуњавања закона Христовог. Место и живот без патњи је - на небу: одатле *отиде свака жалост и уздисање*. Земља је место уздисања, и блажени су они који уздишу на њој: они ће се на небу утешити. Место и живот без патње је када срце пронађе смирење и смирењем уђе у трпљење. 2. 50

• Бог је свуда присутан. Свако место Њему је једнако близу, и на сваком месту Он може да се јави човеку; место на коме се он отворено јавља, јесте срце скрушено и смирено. 6. 670

• Ми не живимо онако како бисмо желели, него како нам Бог даје да живимо. Он зна шта је најкорисније. Садашњи положај треба сматрати за велику милост Његову. 6. 571

• Приликом бура морепловци бацају котву и на њој се држе кад ударе таласи; Свети Оци котвом називају - самоукоревање; самоукоревањем задржавају своју душу од потапања у немиру. Треба рећи самоме себи: ја сам недостојан бољег положаја од онога у коме се налазим; у положај у коме се налазим поставио ме је Бог, по Својој великој премудрости и

милости, сходно мојим недостацима. Ако осећам лекове и вичем од бола који они изазивају, то значи да су добро изабрани. Човек који се удостојио положаја у који је постављен, чак и тешког и горког, проналази мир; а мир је - сведок истине. Чак и када нам се за нашу вољу која се не испуњава учини да је више него света, упитајмо се: да је она заиста таква - зар је Своблаги Бог не би испунио? Бог *твори вољу оних који Га се боје*. А зашто и не би, када је Њему све, и велико и мало, једнако могуће! У одсецању наше воље, оком вере видимо да је та воља, услед своје несавршености, недостојна да буде испуњена. Зато се одрекнимо ње пред Богом и Њему се покоримо, како не бисмо стали у редове оних који покушавају да се *праћају против бодила*. 6. 831-832

- Бог жели и тражи спасење свих. Он увек спасава све који желе да се избаве од потапања у мору живота и греха; али не спасава увек бродом, или мирним и добро уређеним пристаништем. Он је обећао спасење светом апостолу Павлу и свим његовим са путницима то спасење им је и дао, али апостол и његови сапутници нису се спасили на броду, који се разбио, неко са великом муком једни пливајући, други на даскама и различитим деловима лађе (Дап. 27,21-49).

- Где је то жељено спокојство, ка коме нас вуче наше срце, и кога оно не може да не буде жедно и да га не тражи? Скривено је у Крсту Христовом. Узалуд ћете га тражити у нечем другом. Ћаво, који гледа на лице човекове душе и лови је како би је погубио, види стремљење, природно стремљење нашег срца ка ненарушивом спокојству и поводом тог стремљења даје савет: "Пређи са места твога живота на друго место, тамо ћеш пронаћи жељено спокојство". Такав је његов савет, под маском кога се крије: "Сиђи са крста". 6.155-156

- Послушајте савет светог Јована Лествичника који у четвртој поуци своје Лествице говори овако: "Они који се лако одлучују на прелазак са места на место, потпуно су неискусни; јер ништа душу не чини тако бесплодном, као недостатак трпљења... Прелазећи, ти можеш да изгубиш то искупљење којим те је искупио Христос". Свети Григорије Синајски пореди оне који прелазе са места на место са дрвећем које се често пресађује, и приликом сваког пресађивања налази се у опасности да погине, јер неизоставно губе значајан део своје снаге. 6.157-158

- Не саветујем ти да тражиш промену манастира, док ти сам Промисао Божији на такву промену не укаже, учинивши је могућом и лаком. 6. 237

- Ваш излазак нека буде у Господу. Биће такав онда када га савршите са смирењем, кривећи једино себе, наводећи као разлог изласка једино своју слабост и прекоревајући себе због тога што нисте могли да поступите онако како Свети Оци сматрају за боље, то јест да на месту свога подвига издржите и победите у душевној борби. Само тако ваш одлазак у други манастир може на себе да привуче благослов Господа,

Који неће понизити скрушене и смирене срцем, а гордима се противи!
6.159-160 (в БОРБА ДУХОВНА, ИСКУШЕЊА)

ПОДОЗРЕЊЕ

- Не веруј своје мишљењу: за истинску љубав речено је да не мисли зло. 6. 239

- Као смртоносног отрова чувај се зависти и подозрења на старицу и сестру. Искушење које те је задесило треба сасвим јасно да ти покаже како је јадно веровати подозривим помислима које долазе од ђавола, а чије се безаконно и зло порекло препознаје по узнемирености коју производи. 6. 245

ПОЈАВЕ

(в. ВИЋЕЊА)

ПОКАЈАЊЕ

- *Зашто да мрете, доме Израиљев?* (Јез. 18,31) Зашто, хришћани, вечном смрћу умирате због ваших грехова? Зашто се ад пуни вама, као да у Цркви Христовој није установљено свемоћно покајање? Тај бесконачно благи дар дат је дому Израиљевом - хришћанима; и у било ком тренутку живота, какви год били греси - он делује са једнаком снагом: очишћује сваки грех, спасава свакога ко прибегава Богу, макар то било у последњим тренуцима пред смрт.

Зашто да мрете, доме Израиљев? Хришћани неповратно гину вечном смрћу услед тога што се све време земаљског живота баве само нарушавањем завета датих на крштењу, само служењем греху; они гину зато што не удостојавају ни најмање пажње Реч Божију, која им објављује о покајању. Чак ни у последњим тренуцима пред смрт они не умеју да искористе свемоћну силу покајања! Не умеју да је искористе зато што не знају ништа о хришћанству, или имају недовољну и погрешну представу, која пре треба да буде названа потпуним незнањем, него некаквим знањем. 1. 98-99

- Сви свети Православне Цркве током читавог свог живота неодступно су се држали покајања, чак и онда када је благодат Божија очигледно дејствовала на њих. Данас када се баве религијом, више траже или хладна формална знања, или лажне насладе. И једно и друго припада овоме свету, а не Христу. 6. 549

- Погрузимо се до краја и некористољубиво у труд покајања, предавши и уручивши себе у потпуности вољи и благи Божјој. "Нема неправде код Бога - учи преподобни Макарије Велики - Бог неће оставити неиспуњеним оно што је рекао, кад ми испуњимо оно што смо обавезни". 1. 280

- "Покајање, каже преподобни Марко, како ја сматрам, није ограничено ни временом, нити било каквим делима: оно се савршава испуњавањем заповести Христових, сразмерно томе испуњавању" 2. 155

• Да би неко тачно и поуздано пребивао на путу покајања, неизрециво благи Господ умножава утеху, умножавајући умилење и осећај човекове ништавности. Своје изабране и најверније слуге од сада запечаћује Духом Светим дајући им повремено да окусе будући век. Они тако постају причасници неописиве духовне утехе. Онај ко сам себи ствара насладу очигледно је у демонској обмани! 6. 263-264

• Чуј шта је рекао Господ. Дај вредност и тежину речима Господњим!.. Све је за нас безвредно и без тежине!.. Вредност и тежину имају само наше жеље... *Још је Царство Небеско као благо скривено у пољу, које нашавши, човек сакри и од радости своје отиде и све што има продаде и купи поље оно* (Мт. 13,44). Какво је то благо? Дух Свети, Који у душу уводи Оца и Сина. Какво је то поље, у коме је скривено благо? Покајање. Како се то поље налази? Живом вером. Шта значи радост? Пламена ревност према делу Божијем, која се рађа од живе вере. Шта означава *сакрити*? Ђутање и безмолвије. Шта значи: *све што има продаде и купи поље*? Нестицање. Све треба продати, сваку страст, сваку склоност срца, да би се купило покајање. Другачије се оно не продаје. Какву год да је ситницу задржало срце - оно не може да наследи покајање: та ситница га расејава. Сакрити се треба покајањем. Сакрити не само од људи, него, ако је могуће, и од себе. Ко ово испуни, његово је поље - покајање; а ко је стекао то поље, његово је благо - Свесвета Тројица. О! Када би Она погледала на нас, који страдамо на таласима невидљивог мора, и даровала нам, мени и теби, да самоодрицањем наследимо земљу покајања, када би постала наше благо, наше неизмерно и неизбројиво богатство. 6. 294

• Због промена до којих долази не треба се узнемиравати као због нечег необичног; не треба се упуштати у детаљно разматрање грехова, него живот треба водити у сталном покајању, сматрајући себе за грешног у сваком погледу и верујући да ће милосрдни Господ свакога ко само призна своју грешност примити у наручје свога милосрђа, у недра спасења. Ово се не односи на смртне грехе, јер покајање за њих Бог прима само онда када човек остави смртни грех. 6. 353

• Само смирени, само сиромашни духом, наћи ће свој мир, и привремени и вечни. Такав је удео Бог одредио онима које је изабрао за духовно, истинско служење Себи. Током земаљског живота они треба да пребивају у покајању и да им буду стране пропадљиве насладе и весеља тим непрестаним покајањем разликују се изабраници Божији од синова света. Само посредством покајања може се прећи из душевног у духовно стање. Свети Исак Сиријски каже: "Ако смо сви ми грешни и ако се нико од нас није издигао изнад сваког искушења онда ниједна добродетељ не може бити изнад покајања (то јест све добродетељи, па и највише, треба да буду растворене покајањем). Подвиг покајања никада не може да буде окончан: он доликује увек, свим грешницима и праведницима који хоће

да добију спасење. Не постоји граница која би означавала да је покајање довршено, јер је чак и савршенство савршених заправо несавршено. Стога покајање све до смрти не може да буде ограничено ни временом ни количином подвига".

...У другој беседи овај велики наставник вели: "Покајање представља двери милосрђа за оне који се брижљиво баве њиме. Кроз те двери ми улазимо у Божанску милост: у ту милост не можемо ући другачије, него само на те двери". И најузвишенији подвизи када нису растворени осећањем покајања, сујетни су, бесплодни и штетни за душу. Покајању је страна самообмана, оно је неприступно за њу. б. 459-460

- Покајање је опште делање, које је изнад појединачних делања; а ако јуриш за појединачним делањима, покајање лако може да исклизне из твог ума и срца. б. 824

- Верујте и са простотом се уздајте у покајање, па ће "Божје само по себи доћи" к вама, како говори свети Исак Сиријски. Бог је поуздан: отвара онима који куцају, теши оне који плачу, сиромашнима духом дарује Царство Небеско. Не размишљајте олако о покајању: оно је душа свих подвига - опште делање које треба да прожима сва друга делања. Истински напредак постигли су само они који пребивају у истинском покајању. Оно представља то суштинско делање, које нас припрема за јављање Царства Божијег у нама. Сам Спаситељ је то објавио! **Покајте се** рекао је Он *јер се приближило Царство небеско*. Милосрдни Господ припремио нам је чудесно, небеско, вечно Царство, показао нам је двери кроз које можемо да уђемо на спасоносни пашњак Духа и Истине - двери покајања. Ако занемаримо покајање, без икакве сумње остаћемо напољу. Природна добра дела, добра дела према осећањима, никако не могу да замене покајање. Свети Симеон Нови Богослов, набрајајући добротинства која је добио од свог наставника, Симеона Побожног, каже: "Он ме је pouчио покајању!" И како не сматрати за добротинства поменута средства, помоћу којих се једино могу задобити вечна, неописива блага. У покајању је сва тајна спасења. Како је то једноставно, како је то јасно! А како ми поступамо? Остављамо спасоносно покајање на које нам је указао Бог и тежимо ка умишљеним врлинама, јер оне задовољавају наша осећања; затим се мало помало заражавамо се умишљеношћу и, пошто благодат не долази да нас осени и овенча, сами у себи стварамо сладосна осећања сами себе награђујемо и тешимо се сами собом! Није ли то смешно? Није ли то глупо? Није ли то гордо и дрско?

Престанимо да се шалимо с Богом (опростите на недоличном изразу, за који се нисам устручавао да га употребим, јер тачно дочарава наше понашање!), живимо пред Њим у постојаном покајању. Време се приближило, спрема нам се Страшни суд, на коме нам неће бити суђено по нашим схватањима, којима смо се обмањивали, него по Истини.

Предупредимо страшну несрећу покајањем, отклонимо вечни плач пролазним. Опаметимо се грешни! Откуцао је већ једанаести час и време за делање ће врло брзо истећи. Но, сад још можемо да осудимо себе, да нас Бог не осуди. А досад смо сами себе оправдавали. 6. 261-262

• Недокучиви Бог, који је човеку, након што га је створио, даровао сва средства за очување живота, препустио је његовој слободној вољи да бира између живота и смрти: управо као што је и у искупљењу, савршивши га, по Својој недокучивој доброту и разуму, препустио нашој слободној вољи да га прихватимо или одбацимо. Он нам је претходно дао природно својство покајања: оно средство, које ми употребљавамо да бисмо уништили непријатељство и обновили мир међу собом, Он је пожелео да употреби као средство уништења непријатељства и обнову мира између Бога и људског рода, између одбачене и пропале творевине и њеног Свемогућег Творца. *Покајте се!* говори Он људском роду, позивајући га к Себи. Бог је савршио ваше спасење; Бог је погазио и уништио вашу смрт, без икаквог вашег учешћа, помоћи или труда: добровољно одбаците смрт, коју сте добровољно и прихватили! Добровољно примите блажени вечни живот, који сте добровољно и одбацили! Употребите за то покајање које вам је на време дато и које зависи искључиво од ваше слободне воље! Не даје вам се ништа тешко и ново: оно што употребљавате као начин међусобног помирења, употребите и као начин помирења са Богом!

Као што се првобитна вера састоји у томе да човек поверује речима Божијим, тако се и првобитно покајање састоји у свести о својим сагрешењима и својој греховности, у жаљењу због њих, у приношењу те свести и тог жаљења, посредством искрене исповести и усрдне молитве, пред лице Божије, са одлучношћу и обећањем да ће се оставити греховни живот и да ће се за правило понашања узети је ванђелске заповести. За таквим покајањем следи опроштај грехова, помирење са Богом, постајање блиским Богу, према јасном сведочењу Светог Писма које каже: *Грех мој познадох, и безакоње моје не сакрих. Рекох: Исповедићу против себе безакоње моје Господу, и Ти си опростио безбожност срца мога* (Пс. 31,5). Такво покајање је пре крштења захтевано од оних који су примали хришћанство (Дап. 2,38); таквим покајањем се душе хришћана лече од рана којима их рањава и прља грех након примања крштења (1. Јн. 1,9).

Јеванђеље се прима вером; живот по јеванђелском учењу појача ва веру и веру по чувењу, теоретску, мало помало претвара у делатну, практичну веру. Слично се догађа и са покајањем које наступа због живота према јеванђелским заповестима. Сопствена светлост наше пале природе, повређена грехом, слабо обасјава човекову делатност и уз њу ми видимо мало наших погрешака - видимо само најгрубље и најизраженије. Када пак наша делатност буде обасјана светлошћу

заповести Христових, онда се наш поглед на себе мења; ми код себе почињемо да примећујемо мноштво недостатака, које раније уопште нисмо примећивали. Тада се пред нашим духовним очима у поразној разноликости појављује наша повређеност грехом! Открива нам се како она греховност која представља заједничко жалосно наслеђе нас људи, тако и лична грешност, коју сваки човек усваја својим непажљивим и неразумним животом, који претходи жи воту посвећеном побожности. Са умножавањем подстицаја за покајање, појачава се и удвостручује и само покајање. Оно очишћује око душе. Очишћено око види више мрља на ризи душе него што их је видело док је било запрљано и израњављено грехом; природно је да се услед таквог призора и покајање појачава и удвостручује. Код подвижника који су узнапредовали оно делује неупоредиво више него код оних који тек започињу са подвигом. Хришћанско морално усавршавање је усавршавање у покајању, до кога долази од нарочито брижљивог испуњавања јеванђелских заповести. Осећај покајања је у изобиљу био својствен свима светима. Своје делање они су усредсређивали на покајање, а заповести су извршавали као да плаћају свој страшни дуг (Лк. 17,10), који и поред сталног плаћања остаје неотплаћен, који услед савршенства Зајмодавца и немоћи дужника остаје неотплатив, чак и када се стално отплаћује. Код зрелих хришћана покајање добија нарочит и велик значај. Када су светог Исака Сиријског упитали: "Шта је покајање?", он је одговорио: "Срце скрушено и смирено". Тај велики наставник савршених хришћана је рекао: "Ако смо сви ми грешни и ако нико од нас није стао изнад искушења, онда нема ни једне добродетељи која је виша од покајања. У тој се добродетељи никада не може постићи савршенство. Она доликује увек и свима који желе да задобију спасење, и грешнима и праведнима. Не постоји граница на којој бисмо покајање могли да сматрамо окончаним, стога се оно не може ограничити ни временом, ни делима подвижника, све до саме смрти".

Када благодат Божија осени веру, онда се хришћанин узноси у живљење изнад природе. Управо тако и покајање, када је осећено Бо жанском благодаћу, узводи свога делатника у натприродни живот. Прожети покајним осећајем и жедни покајања, Свети Оци су се ради њега повлачили у потпуно затворништво, предајући се плачу и ридању због сагледавања своје грешности и огреховљености читавог људског рода; од уздаха својих заборављали су на храну и од силне туге рикали су попут лавова које су ранили ловци. Познавши узвишеност покајања које се приноси у безмолвију рекли су: "Изван безмолвија нема савршеног покајања". Други оци су услед сагледавања сопствене греховности са покорношћу подносили клевете, понижења, прогонства, па и смрт, ридајући и осуђујући себе као кривце за оно за шта их је клевета оптуживала. Свети мученици, примајући страшне муке и смртну казну, видели су у њима жељено очишћење од своје греховности. У време када

је благодат очигледним знамењима доказивала њихову изабраност и светост, они су се старали о покајању.

...Услед свог дубоког смирења највећи угодници Божији као да нису видели благодатне дарове којима су обиловали - видели су само своју греховност, која је већ била умивена Божанском благодаћу, и која је својим очигледним присуством у изабраним сасудима сведочила о одсуству греховности. Међу особинама којима се одликују свети мужеви примећује се и то, да они увек пред очима имају свој грех, чак и када га је Господ опростио, и да га оплакују као да су га управо починили и да још нису удостојени опроштаја. Тако свети Давид плачући каже: *Безакоње своје ја знам и грех је мој стално предамном* (Пс. 50,5). О светом апостолу Петру причају да се он читавог живота сећао како се одрекао Господа и да је сваке ноћи када би се огласио петао почињао горко да плаче, баш као што је горко заплакао у ноћи одрицања (Мт. 26,75). Преподобни Сисоје Велики, египатски пустињак, био је преиспуњен даровима Духа Светога; али, када му се приближило упокојење, он је изразио жељу да још неко време остане у земаљском животу, како би могао да се усаврши у покајању. Такво су мишљење о покајању имали највећи угодници Божији: оно се у њима образовало услед постојаног и брижљивог очишћења покајањем, при чему човеку постају јасни неизрецива узвишеност Божија, и ништавност човека услед његовог пада.

...Спасоносни дар Божији - покајање - захтева да га прихватимо са највећом побожношћу и пажњом. Немаран и презрив однос према даровима Божијим повлачи за собом страшне несреће, које представљају природну последицу таквог понашања. И како да се не догоди највећа духовна, суштинска и вечна несрећа, када ми, примајући дар Божији, одбацујемо потребно изучавање како самог дара, тако и начина на који га треба употребити? На несрећу, са великим даром покајања многи поступају крајње непажљиво и неуко! Они неће да схвате како је покајање неспојиво са греховним животом. Живећи греховно и осећајући склоност ка таквом животу, они у одређено време прибегавају покајању како би се на тренутак умилли, а одмах потом поново се погружавају у греховну прљавштину. Како страшно обмањују сами себе! Како се страшно ругају Богу! *Бива им потоње горе од првог* (2. Пет. 2,20-21). Таквим лицемерним покајањем, таквим изигравањем велике Свете Тајне и исмевањем над њом греховни живот се запечаћује и утврђује, постајући човекова неотуђива својина. На добровољне грехољупце односе се следеће речи светог Јована Богослова: *Сваки који грешни није га видео нити га је познао. Дечице, нико да вас не вара. Који твори Грех од ђавола је. Сваки који је рођен од Бога не чини Грех, јер семе Његово остаје у њему, и не може грешити, јер је од Бога рођен. По овоме се познају деца Божија и деца ђавола* (1. Јн. 3,6-10). Види се ко је чедо Божије, а ко чедо ђавоље јасно је обележје по коме се разликују; немогуће је преварити се. Они који

добровољно воде грехован живот, који се даве у телесним наладама, и када се називају хришћанима, чеда су ђавоља; напротив, обележје чеда Божијих састоји се у томе да живот проводе према завештању Јеванђеља и свете Цркве, а грехе, у које по својој слабости падају, брзо лече покајањем. Чак ни праведник не може да буде потпуно безгрешан: и њему је неопходно лечење покајањем, како је посведочио исти тај свети апостол Јован. *Ако речемо да греха немамо, себе варамо, и истине нема у нама* (1. Јн. 1,8). Хришћани ране Цркве, остављајући веру незнабожаца остављали су и њихов начин живота (1. Пет. 4,3-4). Тај живот свети апостол Петар назива *поплавом разврата*. Да и не говоримо о народним весељима, све установе незнабожаца представљале су различите видове служења сладострашћу које је као бујица заплускивало целокупно друштво. Грешни развратни живот незнабожаца, који је представљао душу њиховог друштва, никако није био спојив са хришћанством.

Заволимо покајање и добићемо спасење, Примимо из руке Господње доживотни дар покајања и у своје време добићемо вечни дар спасења. Своблаги Бог *покајање даде за живот* (Дап. 11,18). Он ће дати блаженство у вечности онима који се истински кају, који су се помирили са Њим и постали Његови, *јер је Господње спасење* (Ис. 3,9). 4. 10-19 (в. ИСПОВЕСТ, МОЛИТВА, ДЕЛАЊЕ МИРЈАНА, СМРТ, КРСТ, ГРЕСИ СМРТНИ)

ПОКЛОНИ

- Поклони се деле на земне и појасне; чине се обично током вечерњег правила, пред починак. Најбоље је чинити поклоне пре читања вечерњих молитава, то јест започињати правило поклонима. Од поклона тело се донекле умори и угреје, а срце дође у стање скруше ности; из таквог стања подвижник ће се усрдније, топлије и пажљиви је помолити. Када молитве буду читане после поклона, у њима ће се осетити сасвим другачији укус. Поклоне треба чинити без журбе; тај телесни подвиг треба прожети духовним плачем срца и молитвеним вапајем ума. Кад желиш да отпочнеш са преклањањем колена, дај своје телу најпобожнији положај, који слуга и створење Божије мора да има у присуству Господа Бога свога. Потом сабери мисли да не би лутале на све стране, и без икакве журбе, да чујеш само ти, закључавајући ум у речи, из смиреног и скрушеног срца произнеси молитву: Господе Исусе Христе, Сине Божији, помилуј ме грешног". Изговоривши молитву полако се поклони до земље, са побожношћу и страхом Божијим, без распаљености, са осећајем грешника који се каје и моли за опроштај, као пред ногама самог Исуса Христа. Немој да замишљаш лик или представу Господњу, него буди убеђен у његово присуство; буди убеђен да Он гледа тебе, твој ум и срце, и да је Његов дар у Његовим рукама; прво је - недозвољиво маштање, које води у погибелну самообману, а убеђеност у присуство свудаприсутног Бога јесте убеђеност у свесвету истину.

Поклонивши се до земље, опет доведи тело у стање побожности и спокојства, и опет без журбе произнеси горе поменути молитву; изговоривши је опет се поклони на описани начин. Немој да водиш рачуна о количини поклона, него сву пажњу обрати на квалитет молитве коју савршаваш уз преклањање колена. Да и не говоримо о деловању на човеков дух, на само тело много више утиче не велики број поклона који се савршавају на горе поменути начин, него велик број испуњен на брзину, без пажње, ради рачунице. Опит ће то брзо да покаже. Када се умориш од преклањања колена, пређи на појасне поклоне. Мера појасног поклона одређује се тако што опружена рука приликом савршавања тог поклона дотакне земљу или под. Узевши себи као непроменљиву обавезу приликом савршавања поклона обилно душевно делање које се састоји од пажње, сталожности, побожности и намере да се Богу принесе покајање, подвижник ће за кратко време да види коју количину поклона може да издржи његова телесна конституција. Када од тог броја одузме неколико поклона због своје слабости и ради снисхођења себи, он од остатка може себи да установи свакодневно правило и, измоливши за њега благослов духовника, или настојатеља, или некога од монаха у кога има поверења и са ким се саветује, може свакодневно да савршава такво правило. 5.101-102

- За душевну поуку нашој љубљеној браћи нећемо прећутати ни следеће: поклони који се савршавају ради броја, поклони који нису прожети исправним делањем ума и срца, више штете него што користе. Испунивши их, подвижник почиње да се радује. Ево, каже он сам себи, попут фарисеја поменутог у Јеванђељу, и данас ме је Бог удостојио да начиним (на пример) триста поклона! Слава Богу! Па јели то лако? У данашње време - триста поклона! Ко још може да издржи такво правило? Треба се присетити да поклони загревају крв, а загрејана крв веома подстиче делатност ума; несрећни подвижник, када дође у такво расположење, само зато што нема појма о истинском душевном делању предаје се сујетним помислима и маштањима која се ослањају на његов подвиг, помоћу кога он мисли да унапредује; подвижник се наслађује тим помислима и маштањима, и не може да их се насити, усваја их, засађује у себи погубну страст умишљености. Умишљеност ускоро почиње да се пројављује кроз тајно осуђивање ближњих и јавну склоност ка њиховом поучавању. Очигледно, такво расположење представља обележје гордости и самообмане... Такав је плод сваког телесног подвига, ако није прожет (одушевљен) намером покајања и ако нема за циљ једино покајање, ако се вредност приписује подвигу самом по себи. 5.102-103

- Ако осећате да се ваше тело не умара од броја поклона који вам је одређен, онда додајте неколико, како би тело осетило извесну посусталост, која погодује скрушености срца, сећајући се и следеће

беседе светог Исака Сиријског: Гледај да се, у жељи да донекле умножиш напоре, сасвим не зауставиш и не пресечеш читав свој подвиг. Не пружај ногу преко својих снага, да не постанеш потпуно бесплодан". А следеће речи такође припадају светом Исаку: "Свака молитва у којој се тело не умори и срце не скруши, сматра се за одбачену: јер таква молитва је без душе". Колико су ове последње речи оправдане, толико су и прве важне и утемељене: оне су биле упућене брату који се посебно бавио поклонима. Свети Исаак каже: "У молитви заволи више поклоне него бављење стихословљима", то јест читање псалама и канона. Нека количину поклона одређује удовољавање њиховом циљу. А њихов циљ је да загреју тело, при чему се рас пламсава и дух. При томе добро је сетити се речи светитеља Димитрија, које је он изговорио на основу опита и које се односе на боравак у келији: "Боља је кратка и честа молитва, него дуга, са великим паузама". 6. 204-205 (в. МОЛИТВЕНО ПРАВИЛО)

ПОМИСЛИ

- На онога ко се моли делују четири врсте помисли и осећања: једне ничу из благодати која је у сваког православног хришћанина засађена светим Крштењем, друге доноси Анђео чувар, неке се појављују из пале природе, и коначно, неке доносе пали духови. Прве две врсте помисли, или правилније успомена и осећања, потпомажу молитву, оживљавају је, појачавају пажњу и осећај покајања, производе умилење, плач срца, сузе, разоткривају пред очима онога ко се моли сав обим његове грешности и сву дубину људског пада, најављују смрт коју нико не може да избегне и чији је час непознат, нелицемерни и Страшни суд Божији, и вечне муке чију суровост људи не могу ни да наслуте. У помислима и осећањима пале природе добро је помешано са злом, док се у демонским помислима и осећањима зло често скрива иза добра, а понекад делује и отворено. Последње две врсте помисли и осећања делују заједно, услед везе и општења палих духова са палом људском природом, а као први плод њиховог деловања јавља се умишљеност и расејаност на молитви. Демони који доносе привидно духовна и узвишена познања, помоћу њих одвлаче од молитве, производе сујетну радост, насладу, самозадовољство, као од откривања најтајанственијег хришћанског учења. Одмах за демонским богословљем и философијом у душу продиру сујетна и страсна маштања, разграбљују и уништавају молитву, раза рају добро устројство душе. Истински добре помисли и осећања разликују се од умишљено добрих по својим плодовима. 1. 211

- Кад некога нарочито узнемиравају помисли против његове воље, то је знак да постоји милост Божија према томе човеку. Нечисти духови завиде таквом човеку и труде се да га смуте. Такве помисли не треба разматрати нити обраћати на њих посебну пажњу, јер се од тога узнемиреност само појачава. Не може се пронаћи ред тамо где је све

неред. На свако узнемиравање треба одговарати кратким речима: "Препустио сам се вољи Божијој".

Такође у молитви свакодневно од Бога треба тражити да изврши на нама Своју свету вољу, и затим се утврђивати у Бога, без Чије воље нам се ништа не може догодити. 6. 523-524

- Напад греховних помисли на нас допуштен је ради наше користи, јер нас он доводи до смирења, до опитног познања нашег пада, наше огреховљености. Наилазак греховних помисли на онога ко се бави молитвом оци сматрају за добар знак: од борбе са греховним помислима добија се делатни разум и чврстина духа. Греховним помислима треба се противити, а подлегање тим помислима одмах лечити покајањем.

Не упуштај се у детаљно разматрање својих страсти: то превазилази твоје снаге и свакако ће те повредити. Знај да је наш пад у свакоме од нас засадио семе грехова и стога неопходно треба да пројављује своје присуство у нама разним греховним помислима и осећајима. Томе се не треба чудити! Тако и треба да буде! Али греховне помисли и осећаје не треба разматрати, да се не би увукли у душу и заразили је, него их треба одмах одбацити, и отискивати се на пучину милосрђа Божијег. 6. 535-536

- Са помислима се никада не треба расправљати. Ђаво много шта може да представи као логично и непобитно, и да наговори наш ум на примање лукавих, убиствених помисли, под маском добродетељи и побожности. Пробни камен за помисли нека ти буде твоје срце. Ма колико да помисао лепо изгледа, ако срцу одузима мир и доводи до нарушавања љубави према ближњима ђавоља је. Не спори се са њом и не разматрај је, јер ће те уловити и натерати да оку сиш од забрањеног дрвета. Што пре се наоружај против ње, терај је далеко од себе духовним оружјима: славословљем Бога, благодарењем Богу, предавањем себе Његовој вољи, прекореванјем и осуђивањем себе, молитвом. Најбоље оружје, када је борба тешка, јесте: доћи у своју келију и пасти на минут пред Богом молећи га за помоћ и предајући се Његовој вољи. Код нарочито тешке борбе ово се пона вља неколико пута дневно и веома помаже.

...Опет понављам: опаши се мачем, обуци се у свеоружје. Не удостојавај твоје непријатеље не само разговора, него ни речи, ни погледа. Тек што чујеш трубу крећи у борбу, објављуј својим помислима и осећањима: *Буди храбар, и држимо се храбро за свој народ и за градове Бога својега!* (2. Цар. 10,12). Звук трубе је нарушавање мира срца. Чим тај мир почне да се нарушава и колеба - знај: непријатељи долазе. 6. 284-300

- Сви оци су сагласни у томе да почетник... треба да одбацује греховне помисли и маштања у самом зачетку, не упуштајући се у спорење нити у беседу са њима. Нарочито тако треба поступати у односу на блудне

помисли и маштања. За одбацивање греховних помисли и маштања оци предлажу два оруђа: 1) неодложно исповедање помисли и маштања старцу и 2) неодложно обраћање Богу са најтоплијом молитвом за прогнање невидљивих непријатеља. Преподобни Касијан каже: "Увек пази на главу змије, то јест зачетак помисли, и истога часа их саопштавај старцу: научићеш се да газиш штетне подухвате змијине онда када се не будеш стидео да их све без изузетка откриваш старцу". 5. 338

• Преподобни Нил Сорски, полазећи од поука светог Исака Сиријског, предлаже следећи начин борбе са греховним помислима, разуме се, када борба није прејака и када је подесна за тај начин. Овај начин састоји се у томе да се лукаве помисли претварају у добре и да се страсти, да тако кажемо, замењују врлинама. На пример, ако дође помисао гнева или злопамћења, корисно је присетити се кротости и незлобивости, као и заповести Господњих које са претњом забрањују гнев и злопамћење; ако се појави помисао и осећање туге, корисно је присетити се силе вере и речи Господа, Који је забранио да се предајемо страху и туговању, уверивши нас својим Божанским обећањем да су нам и власи на глави избројане код Бога и да ништа не може да нам се догоди без Промисла или допуштења Божијег. Преподобни Варсануфије Велики је рекао: "Оци кажу: ако демони увлаче твој ум у блуд, подсећај га на целомудреност; ако пак увлаче у преједање, подсети га на пост. На тај начин поступај и у односу на друге страсти". Тако поступај када навале помисли среброљубља, сујете и друге греховне помисли и маштања. Овај начин је, понављам, веома добар када је довољно јак; на њега нам је указао Сам Господ (Мт. 4,3; 4,6-7). Но, када се страсти узбуркају, ум помрачи и изгуби пред величином искушења, а помисли нападну упорно и бесно, тада је не само против блудних помисли, него и против помисли гнева, туге, унија и очајања једном речју против свих греховних помисли најпоузданије оружје молитва уз учешће тела у њој. Пример за то нам је показао и то нам је заповедио опет Сам Господ. Обузет предсмртном жалошћу, Спаситељ света се молио преклонивши колена у Гетсиманском врту, и ученицима који нису схватили велику жалост што се приближила рекао је: *Бдите и молите се да не паднете у напаст* (Мт. 26,39,41). 5. 344-345

• Неопходно је да љубљена браћа знају следеће: све добре помисли и добродетељи сродне су међу собом: исто тако и све греховне помисли, маштања, грехови и страсти сродни су међу собом. Услед тог сродства добровољно потчињавање једној доброј помисли повлачи за собом природно потчињавање другој доброј помисли; задобијање једне добродетељи уводи у душу другу добродетељ, сродну првој и нераздвојну од ње. Напротив, добровољно потчињавање једној греховној помисли повлачи невољно потчињавање другој; стицање једне греховне страсти увлачи у душу другу, њој сродну страст; један добровољно учи њени грех

води ка невољном паду у други, који се рађа из првог. Свети Оци су рекли да зло не трпи да "бесупружно пребива" у срцу. 5. 351

• Немој сматрати да ти је дозвољива било каква беседа са помислима, било какво наслађивање маштањима противним духу Јеванђеља. Сагласност са непријатељима Господњим и јединство са њима не могу а да не буду праћени нарушавањем верности Господу, нарушавањем јединства са Њим: *Јер који сав закон одржи а згреши у једноме, крив је за све* (Јак. 2,10). Као што је нарушавање једне заповести уједно нарушавање читавог закона Божијег или воље Божије, тако је и испуњење једног ђавољег савета уједно испуњење воље ђаволове уопште. Подвижник који је испунио вољу ђаволову лишава се слободе и подвргава насилном утицају палог духа у мери у којој је ђаволова воља испуњена. Смртни грех коначно потчињава човека ђаволу и раскида његово општење са Богом, док год се човек не излечи покајањем. Пovoђење за помислима и маштањима производи мању потчињеност и блажи раскид општења, али их производи. Стога је неопходно уздржавати се од свих помисли и маштања несагласних са учењем Јеванђеља, а ако се догоди да се човек поведе за њима, одмах нека то излечи покајањем. Молимо љубљену браћу да на то обратe пажњу. Они који то не знају и не обраћају пажњу то, трпе највећу штету и сами се лишавају духовног напредовања. 5. 352

• Многи, чувајући се од блудних помисли и маштања, сматрају за безначајно наслађивање помислима и маштањима користољубивости и сујете, међутим, према духовном закону, помисли и маштања о имовини, почастима и људској слави су исто што и блудне. Такво значење у односима човека према Богу имају све греховне помисли и маштања, јер одвлаче човека од љубави Божије. Према духовном закону, онај ко се наслађује сујетним и другим греховним помислима и маштања никада се неће ослободити блудне страсти, колико год да се подвизавао против ње. Преподобни Макарије Велики каже: "Треба чувати душу и на сваки начин пазити да се она не присаједини скверним и злим помислима. Јер као што се тело заражава нечистоћом када се спаја са другим телом, тако се оскврњује и душа када се сједињује са скверним и злим помислима и када се саглашава са њима - са помислима које не доводе само до овог или оног греха, него човека гурају у свако зло, као што су: неверовање, лаж, сујета, гнев, завист, љубомора. Управо то и значи *очистимо себе од сваке нечистоте тела и духа* (2. Кор. 7,1). Знај да деловањем бесрамних помисли долази до оскврњења душе и онда када то није очигледно".

• Сабеседништвом и додиром са помислима које припадају сатанској области, и без њиховог усвајања, посматрањем мисли и маштања које демони доносе, повређује се душевно око. Моћ његовог вида донекле се губи, сходно степену општења са сатаном, сходно својој исправности и чистоти. Преподобни Исихије Јерусалимски вели: "Као што повређујемо

себе када чулним очима гледамо у нешто штетно, тако се повређујемо и када умом гледамо на штетно". 5. 362 (в. МОЛИТВА ИСУСОВА - Помисли)

Исповедање помисли

• Овде је опитно знање крајње неопходно. Преподобни Касијан Римљанин каже: "Корисно је откривати своје помисли оцима, али не било којим, него духовним старцима, који имају расуђивање, старцима не по телесном узрасту и седим власима. Многи, привучени споља шњим видом старости, саопштили су своје помисли, па су уместо лека добили штету од неопитности оних који су их слушали". 1. 489

• Греховне помисли и осећања појављују се из наше пале природе. Али када греховне помисли и осећања почну да долазе стално и интензивно, то служи као знак да их доноси наш непријатељ, пали анђео, или пак он приморава нашу палу природу да их толико порађа. Такве помисли и осећања треба исповедати духовнику, тако често и све дотле док нам досађују, чак и ако је духовник човек простосрдачан, без славе светога. Спасиће те твоја вера у Свету Тајну Исповести; благодат Божија која је својствена Светој Тајни Исповести исцелиће те.

Сталним и усиљеним нападом на нас пали дух се труди да у нама посеје и однегује семе греха, да нас научи на било који облик греха кроз често подсећање на њега, да подстакне посебну склоност ка њему и да га претвори у навику, као у какву природну особину. Греховна навика, која се назива страшћу, лишава човека слободе, чини га заробљеником и робом греха и палог анђела. Против усиљених и учесталих напада греховних помисли и осећања, што се на монашком језику назива борбом, за почетника нема бољег оружја од исповести. Исповест је почетнику готово једино оружје у време борбе. У крајњој линији, она је најсилније и најделотворније оружје. Што чешће прибегавај том оружју током борбе коју против тебе води ђаво: прибегавај му док год ђаво и искушење које он доноси не одступе од тебе. Ђаво воли да злочинствује тајно, воли да остане непримећен, да се не зна за њега. Он *поставља заседу у скривеном месту, као лав иза оgrade своје; у заседи је да зграби сиромаша* (Пс. 9,30), то јест неопитног и слабог монаха. Он не трпи да буде разоткривен и показан: када се то догоди он оставља свој плен и одлази. За помисли, макар биле и греховне, али које пролазе и не увлаче се насилно у душу, није потребна неодложна исповест. Одбацуј их, не обраћај пажњу на њих, заглушуј их сећањем на јеванђелске заповести које су им супротстављене; присети их се уопштеним речима, никако се не прихватајући бесмислене бриге да их све набројиш; на исповести пред причешће Светим Христовим Тајнама реци да си осим значајних грехова, које тачно треба да изложиш, сагрешио и разним помислима, речима и делима, у знању и незнању. 5. 149-150

Блудне помисли

- Преподобни Макарије Велики, сазнавши да се неки монах Теопемпт предаје блудним помислима које доноси ђаво, дао је Теопемпту следећи савет: "Пости до вечери, тако да осетиш глад; учи напамет Јеванђеље и друге књиге Светог Писма, како би увек пребивао у богомислију. Ако ти дође зла помисао не прихватај је, никада не допуштајући своје уму да буде одвучен доле, него га увек усмеравај горе, и Бог ће ти помоћи". 5.324

- Нарочито треба избегавати расправе и спорења са блудним помислима. У такво спорење подвижник се најчешће упушта када погрешно мисли да су се блудне помисли и маштања у његовој души појавили сами од себе и да могу да буду обуздани силом благоразумног саветовања самога себе - не схватајући по своје неискуству да му је дошао демон који радо ступа у разговор и спорење са нама, јер поуздано зна да ће сладострасне помисли и маштања наћи на симпатије у души почетника, те да ће подстаћи и распалити сладострашће које живи у њој; он нас мами и наводи на разговор и спорење, час тобоже уступајући и удаљавајући се, час изнова нападајући, силно се надајући да ће однети коначну победу над нама. Свети Јован лествичник је рекао: "Не помишљај да ћеш блудног демона поразити спорењем и противречењем: јер он има добре изговоре, јер се бори против нас на основу природе... Ко пожели да ступи у борбу са својим телом или да га сам од себе победи, узалуд се труди: јер ако Господ не разори дом тела и не сазиде дом душе, узалуд бди и пости онај који разара... Баци пред Господа слабост своје природе, постани свестан своје немоћи у сваком погледу, и на неприметан начин примићеш дар целомудрености". 5. 340-342 (в БЛУДНА СТРАСЋ)

Помисли туге

- Од живе вере у Бога рађа се потпуна покорност Богу, а од покорности Богу мир помисли и спокојство срца.

Вама је потребно да привијете на своје срце веру у Бога и покорност Богу; када их окусите, заједно са њима окусили сте духовну утеху у невољи и спокојство. Борба са помислима које доносе тугу, ма колико да су те помисли компликоване и запетљане, треба да буде веома једноставна, као што је једноставна и сва хришћанска вера, по својој једноставности приступачна сваком човеку, а по својој сили у стању да сваког човека задовољи. Против помисли и осећања туге борите се кратким речима: Господе! Нека буде воља Твоја! Благословен и свет Бог у свим делима Својим!" Те речи произносите умом, а када сте сами - тихо наглас; произносите их без журбе, са великом пажњом и побожношћу; понављајте те кратке речи све док помисли и осећање туге не утихну. Када се изнова подигну, опет против њих употребите исто оружје. Из опита ћете сазнати силу тог оружја, које је по свом спољашњем изгледу на први поглед тако безначајно. А из стања борбе немогуће је другачије ући у стање спокојства, него кроз победу. Веома је опасно потчинити се

помислима туге. Кад се она појача у човеку и завлада њиме - може да убије и тело и душу. 6. 466-467 (в. БЛАГОДАРЕЊЕ, СЛАВОСЛОВЉЕ)

Хулне помисли

- Када се појаве хулне помисли неверовања, сумње и томе сличне, не треба се, по учењу Светих Отаца, због тога узнемиравати, јер треба знати да те помисли не припадају нашој души, већ нашем не пријатељу - ђаволу. Не треба се узнемиравати због њих, не треба их примати и пуштати да се укорене. 6. 633

- Немој се узнемиравати због помисли неверовања и хуле које се појављују. То је очигледни демонски напад који су доживљавали многи свети и који је умео веома дуго да потраје. Таква борба је током четири године узнемиравала светог Нифонта. Погледај његово житије у Житијима светих за 23. децембар. Приликом таквих напада никако се не треба узнемиравати, не треба падати у очајање, но све ваља препуштати свевидећем и свемоћном Богу и, предајући Његовој вољи своју душу, молити милост од Њега. Услед смућености и очајања демонски напад на нас ће се појачавати, а ако га великодушно будемо посматрали, говорећи себи: "Па шта? Господ види ту борбу и допушта је - значи то је Његова света воља, а мени је на корист душе", онда напад слаби и смањује се. 6. 631 (в. ЈЕРЕС)

ПОНИЖЕЊА

- На питање преподобног авве Доротеја: "Шта да радим? Бојим се срамоте понижења", свети Јован Пророк је одговорио: "Не трпети понижења, то је дело неверовања. Брате! Исус је постао човек и претрпео понижења: зар си ти већи од Исуса? То је - неверовање и демонска прелест". 1. 327

- Понижења и друге невоље такође показују притајени грех у дубини душе. Туга проузрокована тиме назива се искушењем, зато што открива скривено стање срца. Природно је да у човеку који се још налази под влашћу греха она разоткрива грех који живи у дубини душе, а пројављује се кроз огорчење срца, тугу, помисли роптања, негодовања, самооправдавања, осветољубивости и мржње. Појачано деловање тих страсти у души, посебно насртај и притисак помисли и маштања, служи као несумњиви показатељ деловања палог гордог духа. 2. 370

- Не треба да тугујеш због оних који су о теби изrekli какве неповољне речи. То је из незнања и по допуштењу Промисла Божијег, који очигледно сматра да је теби потребно смирење и очишћење путем понижења од стране људи. Имај љубав и мир са свима, па и са онима који су те увредили, јер без тога нема духовног напретка. Узнеси славословље Богу за све што се догоди и препусти се вољи Божијој. 6. 838

- "Испијај поруге свакога часа, као воду живу" вели свети Јо ван Лествичник; а ко одбаци оправдан или неоправдан прекор, тај је одбацио сопствено спасење. 6. 216

• Шта да очекујемо ми грешни који заслужујемо сваку казну када је и безгрешни Господ пострадао? Он је рекао: *Где сам Ја, онде ће и слуга Мој бити*. Ако смо слуге Христове, онда заједно са Њим треба да пострадамо како бисмо се заједно са Њим и прославили. Господ је на крсту и ми треба да се распињемо; Господа понижавају и пљују и ми треба да очекујемо исто и да се припремамо да мирно поднесемо свако понижење. *Ако ли сте без карања, које су сви искусили, онда сте копилад а не синови*. 12. 48 (в. ПРЕКОРИ)

ПОРЕДАК

(в. СПОЉАШЊЕ ПОНАШАЊЕ)

ПОСЛУШАЊЕ

• Узалуд је ваша жеља да се налазите у потпуном послушању код опитног наставника [руководитеља]. Тај подвиг није дат нашем времену. Њега нема не само међу хришћанима у свету, него ни у манастирима. Умртвљивање разума и воље не може да савршава душеван човек, макар био и добар и благочестив. За то је неопходан духоносни отац: само пред духоносцем ученикова душа може да се отвори; само он може да уочи одакле долазе и куда су усмерени покрети душе његовог ученика. Ученик ради своје чисте савести треба тачно и детаљно да исповеда своје помисли; али наставник у свом суду о духовном стању ученика не треба да се руководи том исповешћу; он је дужан да духовним осећајем пронице, мери и саопштава ученику о стању његове душе које му је невидљиво. Тако су чинили Пахомије Велики, Теодор Освећени и други свети наставници монаха. Теодору освећеном ученици су говорили: "Оче! Разобличи ме". А он је, покретан Духом Светим, свакоме показивао његове скривене душевне недуге. Ови велики оци су "монашко послушање" сматрали за нарочити дар Духа Светога: то саопштава њима савремени писац, преподобни Касијан. Послушање је: "чудо вере!" Само Бог може да га саврши. И савршили су га они људи којима је тај дар био дат свише од Бога. Но, када људи сопственом снагом хоће да постигну оно што даје једино Бог, онда је сваки њихов труд сујетан и узалудан; они су тада налик људима поменутих у Јеванђељу који хоће да зидају кулу, па почну да зидају без потребних средстава да би је завршили. Сви који пролазе поред, то јест демони и страсти, подсмевају им се, јер споља гледано тобоже савршавају добродетељ, а у суштини налазе се у горкој обмани, слепилу и самозаваравању, и потчињени својим страстима испуњавају вољу демона. Многи су мислили да су у послушању, а испоставило се да су извршавали своје прохтеве и да су били заведени лажном ревношћу. Срећан је онај ко у старости успе да урони у сузе покајања због својих младалачких страсти. О слепима који воде и који су вођени Господ је рекао: *Слепи слепоза ако води оба ће у јаму пасти* (Мт. 15,14).

Нашем времену дат је други подвиг, повезан са многим тешкоћама и спотицањима. Ми морамо да путујемо не по дану, уз јасну сунчеву светлост, него по ноћи, уз бледу светлост месеца и звезда. Нама је за руководство дато Свештено и Свето Писмо то изричито кажу Свети Оци каснијих времена. Поред руковођења Светим Писмом користан је и савет ближњих, управо оних који се и сами руководе делима отаца. 6. 441-443

- Онај ко покорава своју вољу ближњем, показује пажњу душе према задобијању добродетељи; напротив, онај ко има склоност ка самовољи показује своје незнање. 6. 490-491

- Ми верујемо, научени томе од светих отаца, да ако Господ, из нама непознатих и само Њему знаних разлога, некоме не допусти да схвати путеве послушања, такав не прихвата ништа од људи, и чак када би пред собом имао саме свете апостоле, засуо би их камењем. 6.170-171

- Послушање је најспасоноснији подвиг. Сила и живот свих људских страсти усредсређени су у човековој поквареној вољи: послушање, свезујући и убијајући вољу, свезује и убија све страсти заједно... Послушање је корисније од свих добровољних подвига, мада се површном погледу чини да положај послушања представља сметњу за духовни напредак, јер спречава савршавање самовољних подвига. Такав поглед је погрешан. 6. 531-532

- Никако се не узнемиравај због тога што у теби делују борбе, које су повезане са тешкоћама, помрачењем и унијем. Таквим борбама обично се подвргавају сви који су из дуготрајног самовољног живота дошли у покајање. 6. 242

- Сав духовни напредак састоји се у томе да срце, одрекавши се променљивих и ограничених закона, тачније безакоња своје воље, прими законе Јеванђеља и да им се у потпуности потчини. Истинско послушање је у уму и срцу. Тамо је и самоодрицање! Тамо је и нож, за који је Јеванђеље заповедило своме ученику: *нека прода хаљину своју и купи нож* (Лк. 22,36). Такво схватање послушања, самоодрицања и духовног напретка оставља потпуну слободу спољашњем понашању. 6. 304 (в. ДУХОВНИШТВО, НАСТАВНИК)

ПОСТ

- Свети Василије Велики и, сагласно с њим, други свети тврде, да ако би нам било неопходно да имамо ослабљена тела, Бог би их створио таквима; зато они заповедају меру поста управо ону која је неопходна за обуздавање телесних страсти, а која уједно не би слабила тело, него би га чувала способним за испуњавање заповести Христових или, једноставније речено, за послушања и подвиге бдења, молитве и преклањања колена, за шта ослабљена тела свакако нису способна. 6. 74

• Свети Јован Лествичник је јео све што је за монашки чин дозвољено, са циљем да избегне страсти сујете, умишљености, човеко угађања, тајноједења, лицемерја, лукавства и лажи, које се често јављају код подвижника по телу, чинећи им духовни напредак потпуно немогућим. Бог се јавља простоти и смирењу, и не може се сјединити служење Њему са служењем људској слави. 6. 77

• Милосрдни Господ је посредством Својих светих Апостола и Светих Отаца, светитеља и учитеља црквених, установио различите подвиге спасоносне за душу, између осталих и свети пост, којима се свезује и обуздава наше тело. У вези са свим тим подвизима треба знати да су они ради човека, а не човек ради њих, као што је и Господ рекао: *Субота је човека ради, а не човек ради суботе*. Овога се треба држати и када је пост у питању. Када смо сасвим слаби нема потребе да мучимо тело, него напротив, треба да га јачамо, зато се никако немојте устручавати да једете рибљу чорбу током ове свете Четрдесетнице, јер та ће чорба вашем исцрпљеном телу дати мање снаге него што би неком здравом дали хлеб и вода. Срцезналац Господ, који види вашу слабост, неће вас искључити из броја оних који посте. Тако су поступали многи велики угодници Божији, између осталих и свети Епифаније Кипарски. Свети Исак Сиријски у 10—ој беседи каже: "Немој да се пометеш и да пресечеш живот свој, као каква духовна дангуба, па да због жеље да придодаш још мало напора изгубиш све што си до сада постигао. Једи умерено и не пружај ногу више но што можеш, да после сасвим не клонеш". Овај премудри савет великог наставника монаха у потпуности може да се примени на вас; јер уздржањем које не одговара вашим силама можете себе толико да исцрпите, да будете лишени црквене службе и да вашим ближњима, којима сте сада од неке користи, постанете бремене. 6. 245-246

• Што се пак тиче твоје телесне хране, о њој не треба толико да бринеш: јер таква брига може да те одвуче од Бога. Али уједно треба да водиш рачуна о својој телесној слабости. Преподоби Касијан Римљанин у беседи "О расуђивању" каже: "Крајности обе стране једнако су штетне; и претерани пост и ситост стомака, и прекомерно бдење и засићеност сном, исто тако и друга претеривања. Јер смо видели неке, које није победио бес стомака, како су пали због прекомерног поста" и тако даље. Сходно таквом расуђивању светих отаца саветујем ти да се постараш о извесном поправљању свога желуца употребом чорбе од греча, куваног млека и томе сличне хране, сматрајући је за лек, а не за угађање. "Научимо се да будемо страстоубице, а не телоубице" рекао је Пимен Велики једном брату који је видео како овај угодник водом полива своје ноге. 6. 236

• Детаљно изучавање хришћанске вере и свега што води тачном познању Христовог учења садржи у себи и разрешење мноштва недоумица које се рађају од неверовања и сујеверја. Црквена историја

нам је сачувала причу о следећем догађају из првих времена хришћанства. На острву Кипру је крајем трећег и почетком четвртог века живео епископ Спиридон Тримифунтски, муж велике светости који је савршавао многа знамења и био учесник Првог Никејског Сабора. У петак прве недеље Великог поста њему је дошао један хришћанин боготражитељ. Уз епископа је живела његова кћи. Епископ вели ћерки: "Зар немамо чиме путника да угостимо?" Ћерка одговори: "Оче мој! Ти током ове недеље ништа не једеш, а ја се трудим да се угледам на тебе, зато немамо припремљену никакву храну; има само мало свињског меса што је остало од пре поста". Епископ рече: "Постави то месо на сто и припреми нам трпезу". Ћерка је испунила очев захтев; угодник Божији позва госта за сто и сам седе с њим да би јео. Путник рече: "Ја сам хришћанин и не једем месо током Великог поста". Епископ му одговори: "Зато што си хришћанин, а не јеврејин, и треба да једеш: ми се од меса уздржавамо не зато што је оно нечисто или зато што то уздржање представља некакву добродетељ, као што се од меса уздржавају Јевреји, него да наша тела не отежају од преједања и пијанства". Та прича је из једне од мојих најдрагоценијих књига, у којима је описано много веома интересантних догађаја и предања из доба ране Цркве Христове.

Корисно је објашњавати људима такве случајеве, без страха да ће бити повређено њихово сујеверје (треба носити немоћи ближњих, али не повлађивати њиховим предрасудама). Видећи праву намеру, Бог ће деловати на њихова срца у корист добра. Ја сам био у прилици да видим примере за то.

Како су древни хришћани Јеванђелску заповест стављали изнад свега, поштујући према њој и Црквено предање! Преподобни Касијан, отац из четвртог века, путујући по Египту дошао је у посни дан неком светом пустињаку. Пустињак га је позвао за трпезу на којој је било неких одступања од строгих правила поста. Одлазећи од старца свети Касијан га је упитао: "Зашто египатски монаси разрешују пост за посетиоце, док сиријски монаси то не чине?" (Египатски монаси, међу њима нарочито они из Скита, оправдано се, по својој светости и духовном разуму, поштују као најузвишенији у читавом свету.) Пустињак је одговорио: "Пост је оно што је моје; кад пожелим, могу да га имам; а када примам браћу и оце, примам Христа, Који је рекао: *Ко вас прима, Мене прима, и Не могу сватови да посте док је Женик са њима. А када Женик оде, онда посте.* То је истинско схватање Христовог учења! 6. 648-650!

- Глава добродетељи је - молитва; њихов темељ - пост.

Пост је стална умереност у храни са разборитом строгошћу.

Горди човече! Ти у своме уму тако много и високо машташ, а он је у потпуној и непрекидној зависности од желуца.

Закон поста, будући да је спољашњи закон за стомак, у суштини је закон за ум.

Ум, тај цар у човеку, ако жели да преузме своје право власти и да га сачува, дужан је пре свега да се потчини закону поста. Тек тада ће стално бити бодар и светао; тек онда ће моћи да господари над жељама срца и тела; тек тада ће уз сталну трезвеност моћи да изучава јеванђелске заповести и да их следи. Темељ добродетељи је - пост.

Тек створеном човеку, уведеном у рај, дата је само једна заповест - заповест о посту. Једна заповест је дата зато што је била довољна да се првостворени човек сачува у његовој непорочности. Та заповест није говорила о количини хране, него је забрањивала само врсту. Нека ућуте они који признају пост само по питању количине хране, а не и врсте. Удубљујући се у опитно изучавање поста, они ће увидети значај врсте хране.

Заповест о посту, коју је у рају Бог објавио човеку, толико је важна да је заједно са заповешћу изречена и претња казном у случају њеног нарушавања. Казна се састојала у вечној смрти за човека.

И данас греховна смрт наставља да погађа оне који наруше свету заповест поста. Онај ко не сачува умереност и потребну разборитост у вези са храном, не може да обузда гнев, предаје се лењости, унинију и туговању, постаје слуга сујете и обитавалиште гордости коју у човека уводи његово плотско стање, које се понајвише јавља услед раскоши и обилне трпезе.

Заповест поста је обновило и потврдило Јеванђеље. *Али пазите на себе да срца ваша не отежају преједањем и пијанством* (Лк. 21,34) завештао је Господ. Преједање и пијанство доносе отежалост не само телу, него и уму и срцу, то јест уводе човека душом и телом у плотско стање.

Напротив, пост хришћанина уводи у духовно стање. Онај ко је очишћен постом смирен је духом, целомудрен, скроман, ћутљив, осећајан, са финим осећањима срца и мислима, лаког тела, способан за духовне подвиге и умно посматрање, способан за примање благодати Божије.

Телесни човек је у потпуности погружен у греховне насладе. Он је сладострасан и по телу и по срцу и по уму, и није способан не само за духовне насладе и примање Божанске благодати, него ни за покајање. Он је сасвим неспособан за духовна дела: прикован је за земљу, утонуо у материјалност, за живота је - мртав душом.

Тешко вама који сте сити сада јер ћете огладнети (Лк. 6,25). То Реч Божија саопштава онима који нарушавају заповести светог поста. Чиме ћете се хранити у вечности, када сте овде научили само да се преједате и наслађујете материјалним, чега на небу нема? Чиме ћете се хранити у вечности када нисте окусили ни једно небеско добро? Како можете да се храните и наслађујете небеским добрима, када их нисте заволели, него су вам мрска?

Насушни хлеб хришћана је - Христос. Непрестано једење тог хлеба - то је спасоносна наслада на коју су позвани сви хришћани.

Непрестано се храни Речју Божијом; непрестано се храни испуњавањем заповести Христових; непрестано се храни за трпезом *припремљеном насупрот тлачитеља твојих и чаше најјаче* (Пс. 22,5).

"Одакле да почнемо - пита свети Макарије Велики - ми који се никада нисмо бавили истраживањем својих срца? Стојећи напољу куцајмо молитвом и постом, као што је и Господ заповедио: *куцајте, и отвориће вам се* (Мт. 7,7)."

Овај подвиг, који нам предлаже један од највећих наставника монаштва, био је подвиг светих апостола. Из тог подвига они су се удостојили да чују објаве Духа. Писац њихових дела саопштава: *А док они служашу Господу и пошћашу, рече Дух Свети: Одвојте ми Варнаву и Савла на дело на које сам их позвао. Тада они, постивши и помоливши се Богу и положивши руке на њих отпустише их* (Дап.13,2-3). Из подвига у коме су били сједињени пост и молитва, зачула се заповест Духа о призивању незнабожаца у хришћанство.

Какво чудесно сједињење поста и молитве! Молитва је немоћна ако није утемељена на посту, а пост бесплодан ако на њему не почива молитва.

Пост ослобађа човека од телесних страсти, а молитва се бори са душевним страстима и када их победи прожима читав састав човеков и очишћује га; у очишћени словесни храм она уводи Бога.

Онај ко не обради земљу а засеје је, тај ће изгубити зрневље и уместо пшенице пожњеће трње. Тако и ми, ако будемо сејали семе молитве а да не истањимо тело, уместо правде као плод донећемо грех. Молитва ће бити уништена и развејана различитим сујетним и другим помислима и маштањима, упрљаће се сладострасним осећањима. Наше тело произашло је из земље и, ако не буде обрађено попут земље, никада неће моћи да донесе плод правде.

Напротив, ако неко са великом бригом и издацима обрађује земљу, али је остави незасејану, њу ће коров густо да покрије. Тако, када тело буде истањено постом, а душа не буде обрађена молитвом, читањем и смиреномудреношћу, пост ће постати родитељ најразличитијег корола душевних страсти: умишљености, сујете, презира.

Шта је то страст преједања и пијанства? Изгубивши своју правилност, природна жеља за храном и пићем захтева много већу количину и разноликост својстава хране него што је то потребно за одржавање живота и телесне снаге, на које претерано узимање хране утиче штетно, супротно своме природном назначењу, слабећи их и уништавајући.

Жеља за храном исправља се једноставном трпезом и уздржањем од преједања и наслађивања храном. Најпре треба оставити преједање и

наслађивање: тиме се жеља за храном исправља и постаје правилна. Када пак жеља постане правилна задовољава се једноставном храном.

Напротив, жеља за храном, која се задовољава преједањем и наслађивањем, постепено отупљује. Да бисмо је подстакли ми прибегавамо различитим укуским јелима и пићима. Жеља испрва делује задовољена, потом постаје захтевнија, и коначно претвара се у болесну страст, која тражи непрестану насладу и преједање, стално остајући незадовољена.

Намеравајући да се посветимо служењу Богу, у темељ нашег подвига положимо пост. Главна особина сваког темеља треба да буде непоколебива чврстина, иначе је немогуће да здање опстане на њему, ма колико да је оно само чврсто. И ми никако, никада и ни под каквим изговором не дозволимо себи да нарушавамо пост преједањем, а нарочито не опијањем.

За најбољи пост Свети Оци су сматрали употребу хране једном дневно, али не до ситости. Такав пост не ослабљује тело дуготрајним неједењем и не отежава га претераном храном, а при томе га чува способним за душеспасоносно делање. Такав пост не представља ништа нарочито и стога онај ко пости нема разлога за гордост којој је човек тако склон поводом добродетељи, нарочито када се она јако истиче.

Ко се бави физичким пословима или је телесно тако слаб да не може да се задовољи употребом хране једном дневно, тај треба да једе два пута. Пост је ради човека, а не човек ради поста.

Али уз сваку употребу хране, и ретку и честу, строго је забрањено преједање: оно човека чини неспособним за духовне подвиге и отвара врата другим телесним страстима.

Свети Оци не одобравају неумерени пост, то јест дуготрајно непотребно уздржавање од хране: од прекомерног уздржања и исцрпљености до које услед њега долази, човек постаје неспособан за духовне подвиге, често се окреће преједању, често пада у страст самоузношења и гордости.

Веома је важан квалитет хране. Забрањени рајски плод, мада је био наизглед леп и укусан, погубно је деловао на душу: саопштавао јој је познање добра и зла, и тиме уништио непорочност у којој су наши праоци били створени.

И данас храна наставља да силно делује на душу, што је нарочито приметно приликом употребе вина. Такво деловање хране засновано је на њеном различитом деловању на тело и крв и на то што се њена испарења и гасови из желуца подижу у мозак и утичу на ум.

Из тог разлога сви опојни напаци, нарочито од житарица, подвижнику су забрањени, јер ум лишавају трезвености а тиме и победе у духовној борби. Ум који је побеђен, нарочито сладострасним помислима, насладивши се њима лишава се духовне благодати; оно што

је стечено многим и дуготрајним напорима губи се за неколико часова, за неколико минута.

"Монах никако не треба да употребљава вино" рекао је препо добни Пимен Велики. Овог правила треба да се држи и сваки благочестиви хришћанин ако жели да сачува своју девственост и целомудреност. Свети Оци су се држали тога правила, а ако су вино и употребљавали, чинили су то веома ретко и уз највећу умереност.

Јака храна треба да буде уклоњена са подвижникове трпезе јер подстиче телесне страсти. То је случај са бибером, ђумбиром и другим зачинима.

Најприроднија храна је она коју је Творац наменио људима одмах по стварању - храна из биљног царства. Бог је нашим праоцима рекао: *Ево, дао сам вам све биље што носи семе по сво јземљи, и сва дрвета родна која носе семе; то ће вам бити за храну* (Пост. 1,29). Тек после потопа допуштена је употреба меса (Пост. 9,3).

Биљна храна је најбоља за подвижника. Она најмање распаљује крв, најмање гоји тело; пара и гасови који се издвајају из ње и одлазе у мозак најмање делују на њега; коначно она је најздравија, јер у желуцу производи најмање слузи. Из тих разлога приликом употребе ове хране нарочито се лако чува чистота и бодрост ума, а са њом и власт ума над читавим човеком; код употребе овакве хране страсти делују слабије и човек је способнији да се бави подвизима побожности.

Рибља јела, нарочито она припремљена од крупних морских риба, имају већ сасвим другу особину: она осетније делују на мозак, тело се гоји, крв распаљује, желудац пуни штетним слузима, нарочито приликом честе и сталне употребе.

Ови ефекти неупоредиво су јачи када се употребљава месна храна: она до крајности гоји тело чинећи га нарочито дебелим, а осим тога и распаљује крв; пара и гасови од те хране веома оптерећују мозак. Из тог разлога монаси ову храну уопште не употребљавају; она припада људима који живе у свету и стално се баве тешким телесним пословима. Али и за њих је постојана употреба ове хране штетна.

"Како! узвикнуће овде тобожњи мудраци Бог је људима дозволио употребу месне хране, а ви је забрањујете?" На то ћемо одговори ти речима Апостола: *Све ми је слободно, али све не користи; све ми је слободно, али све не изграђује* (1. Кор. 10,23). Ми се клонимо употребе меса не зато што га сматрамо нечистим, него зато што оно посебно оптерећује читав наш организам, спречавајући духовни напредак.

У својим мудрим установама и одредбама света Црква је хришћанима који живе у свету допустила употребу меса, али не стално, него је одредила време када се месо једе и време уздржавања од меса, када се хришћанин чисти од његове употребе. Такав плод постова свако ко их држи може да увиди на сопственом опиту.

Монасима је забрањена употреба меса; у време када се не пости њима је дозвољено да употребљавају млечну храну и јаја. У одређено време и дане допушта им се употреба рибе. Али најдуже време они могу да употребљавају само биљну храну.

Најревностији подвижници побожности, они који су у себи посебно осетили сједињење са Духом Божијим, употребљавају готово искључиво биљну храну због њене горе описане погодности и једноставности. За пиће они употребљавају једино воду, избегавајући не само јака и опојна пића, него и хранљиве напитке, какви су сви квасни.

Правила поста Цркве је установила са циљем да помогне својим чедима, и као руководство читавом хришћанском друштву. При томе свакоме је препоручено да уз помоћ опитног и мудрог духовног оца испита себе и да не узима пост који превазилази његове снаге: јер, понављам, пост је ради човека, а не човек ради поста; храна је дата као потпора телу, а не да га разара.

"Ако уздржиш стомак рекао је свети Василије Велики - ући ћеш у рај; ако га не уздржиш, постаћеш жртва смрти." Под рајем овде треба подразумевати благодатно молитвено стање, а под смрћу страшно стање. Благодатно човеково стање током његовог боравка на земљи служи као залог његовог вечног блаженства у небеском Едему; пад под власт греха и у стање духовне умртвљености служи као залог пада у адски понор ради вечних мука. 1.131-137

- Страсти се код почетника умањују не услед појачаног поста, него услед исповедања греховних помисли, рада и удаљавања од слободног општења са ближњима. 5. 17

- Христов подвижник, озарен свише и научен својим благочестивим опитом, окрећући се разматрању сопственог подвига поста, налази за крајње неопходно не само да се уздржава од преједања и сталне ситости, него и да строго бира храну. Такво бирање хране чини се сувишним само при површном погледу на себе; али у суштини врста хране је веома важна. У рају је била забрањена једино врста. У нашој долини плача, на земљи, налазимо да одсуство избора врсте хране доноси много више душевних невоља него претеривање у количини. Не треба мислити да је само грожђу (тј. вину) својствено да делује на нашу душу; свака врста хране има себи својствено деловање на крв, на мозак и на читаво тело, а посредством тела и на дух. Ко пази на себе и бави се подвигом поста, тај ће свакако наћи за неопходно да очисти тело и душу од дуготрајне употребе меса, па и рибе, са љубављу ће пригрлити правила свете Цркве о посту и потчинити им се. 4. 89 (в. ПРЕЈЕДАЊЕ)

ПОУЧАВАЊЕ

- Под речју "поучавање", или "сећање на Бога", Свети Оци подразумевају некакву кратку молитву, или чак некакву кратку духовну

мисао, на коју су се научили и за коју су се трудили да је усвоје умом и сећањем уместо других мисли. 2.189

• Зашто су непрестана молитва или непрестано сећање на Бога названи поучавањем? Зато што подвижници, на чије се делање спустила роса Божанске благодати, у краткој духовној молитви коју су понављали пронашли најдубљи и неисцрпни смисао, који стално изнова привлачи и удвостручује њихову пажњу својом духовном новином. Тако им кратак стих постаје као најопсежнија наука, наука над наукама, а бављење њоме у буквалном смислу поучавање.

Такве су биле поуке Светих Отаца, такво је било њихово делање. Не само сва дела и речи, него и све помисли њихове биле су посвећене Богу. То је био извор таквог обиља духовних дарова у њима. Насупрот томе, ми о својим делима не бринемо; не поступамо онако како нам налажу заповести Божије, него од случаја до случаја, према првом наговору осећања, према првој мисли која нам падне на памет. На речи пазимо мање него на дела, док на мисли не обраћамо никакву пажњу; оне су нам расуте на све стране, све смо их принели на жртву сујети. Наш ум, насупрот стању ума који је ограђен поучавањем, налик је кући са четири врата, која су сва отворена, коју нико не чува, где може да уђе и одакле може да изађе свако ко жели, уносећи и износећи што му је драго. Браћо! Одустанимо од таквог не пажљивог и бесплодног живота. Подражавајмо делање Светих Отаца, између осталог и сећање на Бога, у коме су они непрестано држали свој ум. Момче! Приљежно сеј семе добродетељи, стрпљиво се учи и приморавај на свако богољубиво дело и подвиг, учи се и сећању на Бога, закључавај ум свој у свето поучавање. Ако видиш да он непрестано пада у споредне и сујетне помисли, немој да клонеш духом. Истрајно настави са подвигом. "Труди се да враћаш - каже све ти Јован Лествичник - или, правилније, да закључаваш мисао у речи молитве. Када се она по своме неискуству истргне (из закључаности у речи молитве) опет је уводи (у њих). Уму је својствена непостојаност (стално кретање); али постојаност може да му да Онај Који све зауставља. Ако постојано останеш у том подвигу, доћи ће Онај Који полаже све границе мору твога ума и рећи ће му у молитви твојој: *Довде ћеш долазити, а даље нећеш* (Јов. 38,11)."

Почавање споља изгледа као чудно дело, хладно и досадно; али у суштини представља веома плодно делање, драгоцену црквено предање, установу Божију, духовну ризницу, наслеђе Апостола и Светих Отаца, који су га примили и по заповести Духа Светога предали нама. Ти не можеш ни да замислиш та богатства чији ћеш наследник у своје време постати, кад стекнеш навикуну непрестаног сећања на Бога. Јер у ум и срце подвижника не може да стане то што је Бог припремио онима који га љубе не само у будућем веку, него и у овом животу, у коме они могу да осете предукус блаженства будућег века. "Припремај се рекао је свети

Јован Лествичник непрестаном молитвом која се савршава у тајности твоје душе, за молитвено стајање пред Богом, и брзо ћеш узнапредовати." У своје време поучавање ће прожети читаво твоје биће; од њега ћеш постати као опијен, као да припадаш овоме свету и уједно да му не припадаш, да си му стран: да му припадаш по телу, а не по уму и срцу. Онај ко се опије материјалним вином заборавља се, заборавља на тугу, на свој положај, своје достојанство. А онај ко се опије Божанским поучавањем постаје хладан и безосећајан према земаљским похотама, према земаљској слави, према сваком земаљском добитку и предности. Његова мисао непрестано је поред Христа, Који поучавањем делује као свештеним благоухањем: *једнима миомирис смрти за смрт, другима мирис живота за живот* (1. Кор. 2,15 16). Поучавање умртвљује у човеку благонаклоност према свету и страстима, а оживљава у њему благонаклоност према Богу, према свему духовном и светом, и према блаженој вечности. *Јер шта ми то постоји на небу?* вапије онај ко је опијен поучавањем. *И осим Тебе шта хтедох на земљи.* Само то да се непрестано безмолвном молитвом приљубљујем уз Тебе. Једни желе богатство, други желе славу, *а мени је добро приљубљивати се уз Бога, полагати на Господа наду своју* (Пс. 72,25,28).

Речи почетничког поучавања првобитно треба да се произносе језиком, сасвим тихим гласом, без журбе, са највећом пажњом, уз закључавање ума, према горе наведеном савету светог Јована Лествичника, у те речи. Мало помало усна молитва прећи ће у умну, а потом и у срдачну [молитву срца]. Али за тај прелазак потребне су многе године. Не треба га тражити пре времена; нека се догоди сам по себи, или правилније, нека га Бог дарује у Њему познато време, гледајући на духовни узраст и дуге околности везане за подвижника. Смирени подвижник се задовољава тиме да се удостоји сећања на Бога. И то већ сматра за велико добротинство Творца према јадном и слабом створењу човеку. Он себе сматра недостојним благодати, и не тражи да открије у себи њено дејство, знајући из учења Светих Отаца да је извор таквог тражења сујета, од које долазе - прелест и пад, и да је то тражење већ и само по себи обмана, јер и при најинтензивнијем тражењу добијање благодати зависи искључиво од Бога. Он чека да човек у себи открије своју грешност и да стекне способност да плаче због ње. Он се препушта вољи Своблагог и Премилосрдног Бога, Који зна за кога је корисно да му дарује благодат, а за кога је корисно да задржи њен долазак. Многи су, добивши благодат постали немарни, умишљени и самоуверени; дата благодат им је, због тога што су били неразумни, послужила само на још већу осуду. Блажен је у монаху залог срца по коме он, бавећи се било којим подвигом, чини то сасвим несебично, гладан је и жедан само зато да би испунио вољу Божију, и са вером и простотом, уз одбацивање сопствених схватања власти, предаје се вољи и управљању ми лосрдног

Господа Бога нашег, Који жели да се сви људи спасу и дођу у познање истине. 2. 198-201

ПОХВАЛА

- Неупућени и лицемерни подвижници сматрају да су достигли свој циљ онда када себе почну да доживљавају као свете, када их свет призна и прогласи за такве; они се радују самообмани и умишљености која улази у њих, не схватајући како је умишљеност јадна и да похвала од стране људи служи као обележје лажног пророка. То обележје је необично значајно: дао га је Сам Богочовек. *Тешко вама када стану сви људи добро говорити о вама, јер су тако чинили лажним пророцима очеви њихови* (Лк. 6,26). 5.380 (в. СУЈЕТА, ПРЕКОРИ, ГОРДОСЋ)

ПРАВЕДНОСТ

(в. ДОБРО)

ПРАВИЛО МОЛИТВЕНО

- По питању молитвеног правила знајте да је оно ради вас, а не ви ради њега, али Господа ради. Стога имајте слободу уз расуђивање. Када сте слаби смањујте, када сте јаки додајте - и једно и друго умерено и опрезно. 6.158

- Највећи Свети Оци заповедају да правило за хришћанина буде што је могуће једноставније. Варсануфије Велики каже да су врата у Царство Небеско уска и да зато није потребно да се даје широко правило за улазак на њих; широко правило чак може да омета улазак, јер јурећи за ситницама можемо да изгубимо оно важније. 6. 470

- Свети Оци, хвалећи молитвено правило и исповедајући његову неопходност, уче нас како оно треба да буде умерено, сразмерно снази, стању нашег духовног напретка и околностима у које је човек Промислом Божијим постављен. Суштина испуњавања молитвеног правила састоји се у томе да се оно испуњава са пажњом. Услед пажње наш дух доспева до смирења: из смирења рађа се покајање. Да би било могуће без журбе савршити правило, оно треба да буде умерено. Свети Оци су умерено правило веома хвалили, препоручујући да се оно испуњава без попуштања. 6. 525

- Када нађете да је потребно додати или одузети нешто од вашег молитвословља и читања, због слабости или обавеза које се неочекивано појаве, учините то без сумње и узнемирења. Будите слободни! Немојте да се везујете прецизношћу испуњавања, јер ћете произвести само недоумице и растројство. 6. 534

- По речима Светих Отаца, умерено и постојано правило има непроцењиву вредност. Зато у своме животу чувај разумну умереност, не везујући се за количину. 6. 840

- *Уђи у клет своју, и затворивши врата своја, помоли се Оцу своме Који је у тајности; и Отац Твој Који види тајно, узвратиће теби јавно* (Мт. 6,7). Тако је Сам Господ установио усамљену келијну молитву.

Господ, Који је заповедио усамљену молитву, током Свога земаљског странствовања и Сам је, како саопштава Јеванђеље, веома често пребивао у тој молитви. Он није имао где главу да склони, зато су Њему тиху безмолвну келију често замењивали врхови гора и сеновити вртови.

Пред Своја страдања, којима је требало да буде купљено спасење људског рода, Господ се молио изван града, у осами Гетсиманског врта. Богочовек је преклонио колена на молитви; од силине молитвеног подвига обилан зној у крвавим капима клизио је низ његово лице на земљу. Гетсимански врт састојао се из столетних стабала маслине. И дању, при светлости сунчевих зрака, у њему је била густа хладовина, а у том часу мрачна ноћ лежала је над Палестином. НИКО са Господом није поделио Његову молитву: подаље од Њега спавали су ученици, а свуда околу почивала је природа. Ту је са бакљама и наоружаном гомилом дошао издајник, коме је било добро познато омиљено место и време молитава Исусових.

Тама ноћи скрива предмете од радозналих погледа, безмолвна тишина не расејава слух. И ноћу у безмолвију потребна је пажљива молитава. Господ је за Своју молитву бирао првенствено осаму и ноћ, зато да бисмо се ми не само покоравали Његовој заповести о молитви, него и да бисмо следили Његов пример. Је ли Господу, за Њега Самога, молитава била потребна? Пребивајући као човек са нама на земљи, Он је уједно као Бог нераздвојно био са Оцем и Духом, и имао са Њима исту Божанску вољу и Божанску власт.

Уђи у клет своју, и затворивши врата своја, помоли се Оцу својме Који је у тајности. Нека за молитву не зна нико - ни твој пријатељ, ни сродник, ни сама сујета која је својствена твоме срцу и подстиче те да некоме кажеш за свој молитвени подвиг, да га поменеш.

Затвори двери своје келије за људе који долазе ради празнословља, да би ти украли молитву; затвори двери ума за помисли са стране, које ће се појавити да би те одвукле од молитве; затвори двери срца за греховна осећања, која ће покушати да те упрљају - и онда се *помоли*.

Не усуђуј се да Богу приносиш дуге и красноречиве молитве које си сам сачинио, ма колико ти се оне чиниле силне и дирљиве: оне су производ палог разума и као оскврњена жртва не могу да буду примљене на духовни жртвеник Божији. Дивећи се раскошним изразима молитава које си сачинио и сматрајући суптилно дејство сујете и сладострашћа за утеху савести или чак за благодат, ти ћеш се сасвим удаљити од молитве. Удаљићеш се од молитве, а у исто време ће ти се чинити да се молиш обилно и да си већ достигао изврстан степен Богоугађања.

Душа која креће путем Божијим, погружена је у дубоко непознавање свега Божанског и духовног, чак и онда када је богата мудрошћу овога света. Услед тог незнања, њој није познато како и колико треба да се моли. Да би помогла души у њеном незнању, света Црква је установила

молитвена правила. Молитвено правило је збирка неколико молитава коју су сачинили богонадахнути свети оци, прилагођено одређеним околностима и времену. Циљ правила је да души пружи количину молитвених мисли и осећања која јој недостају, и при томе мисли и осећања правилних, светих и заиста богоугодних. Таквим мислима и осећањима испуњене су благодатне молитве светих отаца.

За читање јутарњих молитава постоји нарочита збирка која се зове "Јутарње молитве" или "Јутарње правило"; за ноћно мољење пред одлазак на починак постоји друга збирка молитава, које се називају "Молитве пре спавања" или "Вечерње правило". Нарочиту збирку молитава читају они који се спремају за причешће Светим Тајнама Христовим и та се збирка назива "Правило пред свето Причешће". Они који су велик део свога времена посветили молитви, читали су око три поподне нарочиту збирку молитава која се назива "Свакодневно" или "Монашко правило". Други су читали свакога дана по неколико катизама (из Псалтира), по неколико глава из Новог Завета и чини ли су поклоне: све се то назива "Правилем".

Правило! Како тачан назив, позајмљен од самог дејства произведеног у човеку молитвама које се називају правилом! Молитвено правило исправно и свето усмерава душу, учећи је да се поклања Богу у Духу и Истини (Јн. 4,23), јер душа препуштена сама себи не би могла правилно да иде путем молитве. Услед своје повређености и помрачености грехом она би непрестано скретала са пута, често у пропаст: час у расејаност, час у маштања, час у различите пусте и варљиве привиде узвишених молитвених стања, која настају од њене сујете и самољубља.

Молитвена правила задржавају онога ко се моли у спасоносном расположењу смирења и покајања, учећи га непрестаном самоосуђивању, хранећи га умилењем, утврђујући га надом на Свемилосног Бога, радујући га миром Христовим, љубављу према Богу и ближњима

Како су узвишене и дубоке молитве пре светог Причешћа! Како добру припрему оне пружају ономе ко приступа Светим Христовим Тајнама! Оне уређују и украшавају дом човекове душе чудесним помислима и осећајима који су толико благоугодни Господу. У тим молитвама величанствено је представљена и објашњена највећа од хришћанских Светих Тајни; насупротив њеној узвишености, живо и тачно побројани су човекови недостаци, показане су његове слабости и недостојност. Из тих молитава као сунце са неба сија недокучива доброта Божија, по којој је Он благоволео да се тесно сједини са човеком, без обзира на човекову недостојност.

Јутарње молитве заиста одишу бодрошћу и свежином јутра: онај ко је угледао светлост материјалног сунца и земаљског дана учи се да жели

виђење више, духовне Светлости и бесконачног дана који производи Сунце Правде Христос.

Кратко успокојење сном током ноћи - слика је дуготрајног сна у мраку гроба. Молитве пред спавање подсећају нас на наше пресељење у вечност. претресају целокупно наше деловање током дана, и уче нас да Богу приносимо исповедање учињених прегрешења, као и покајање за њих.

Молитвено читање акатиста најслађем Исусу, осим сопствене вредности, служи и као одлична припрема за бављење молитвом Исусовом, која се изговара овако: "Господе Исусе Христе, Сине Божији, помилуј ме грешног". Ова молитва представља готово једино занимање узнапредовалих подвижника, оних који су достигли једноставност и чистоту, и којима сва велика размишљања и многе речи служе једино као оптерећујуће расејавање. Акатист показује каквим мислима може да буде праћена молитва Исусова, која почетницима делује крајње оскудна. Он целим својим обимом показује само мољење грешника да га Господ Исус Христос помилује; али тој молби дати су различити облици, сходно незрелости ума почетника. Баш као што деци дају храну која се претходно смекша.

У акатисту Мајци Божијој опевано је очовечење Бога Логоса и узвишеност Мајке Божије коју, зато што је родила ваплоћеног Бога, блаженом називају сви нараштаји (Лк. 1,48). Као на великој слици, безбројним чудесним линијама, бојама и сенкама, у акатисту је представљена велика Тајна очовечења Бога Логоса. Свака слика оживљава се добрим осветљењем. И акатист Мајци Божијој озарен је необичном светлошћу благодати. Та светлост делује двојако: њоме се просвећује ум, а срце се испуњава радошћу. Недокучиво се прима као да је сасвим јасно, по чудесном дејству које производи на ум и срце. Многи побожни хришћани, нарочито монаси, савршавају веома дуго вечерње правило, користећи тишину и таму ноћи. Молитвама пре спавања они додају читање катизама, Јеванђеља, Апостола, акатиста, као и поклоне са молитвом Исусовом. У то доба, када се заслепљени свет препушта необузданим и бучним весељима, слуге Христове плачу у тишини својих келија, изливајући усрдне молитве пред Господом. Синови света, пошто ноћ проведу у безумном бдењу, наступајући дан дочекују у помрачености и унијију духа; а слуге Божије тај дан, уочи кога су ноћ провели у молитвеном подвигу, до чекују у радости и бодрог духа, свесно, осећајући необичну способност за богомислије и свако добро дело.

Господ је током Своје молитве пао на колена - ни ти не треба да занемарујеш преклањање колена, ако имаш довољно снаге да га чиниш. Поклоњење до земље, по речима отаца, изображава наш пад, а устајање - наше искупљење. Пред почетак вечерњег правила нарочито је корисно

начинити одређени број поклона, од којих ће се тело мало уморити и угрејати, а у срцу ће се појавити осећање побожне туге; и једно и друго представља припрему за усрдно и пажљиво читање правила.

Приликом творења правила и поклона никако не треба журити; правила и поклоне треба савршавати што је могуће спорије и пажљивије. Боље је прочитати мање молитава и направити мање поклона, али са пажњом, него много без пажње.

Изабери себи правило које одговара твојим силама. Оно што је Господ рекао о суботи, да је она ради човека, а не човек ради ње (Мк. 2,27) може и треба да се примени на све подвиге побожности, па међу њима и на молитвено правило. Молитвено правило је за човека, а не човек за правило: оно треба да помогне човеку у постизању духовног напретка, а не да служи као тешко бreme, да нарушава телесне снаге и узнемирује душу. Тим пре оно не треба да служи као повод за гордост и погубну умишљеност, за погубно осуђивање и понижавање ближњих.

Благоразумно изабрано молитвено правило, које одговара силама и начину живота, служи као важно помоћно средство за онога ко се подвизава за своје спасење. Савршавање тога правила у одређене сате претвара се у навику, у неопходну природну потребу. Онај ко је стекао ту блажену навику чим се приближи уобичајеном месту савршавања правила душа му се испуни молитвеним расположењем: он још није успео да изговори ни једну реч из молитава које чита, а из његовог срца већ се излива умилење и ум се сав удубио у унутрашњу клет.

"Више волим, рекао је један велики отац (преподобни Матој) кратко правило, али које се стално испуњава, него дуго које се после кратког времена оставља." А такву судбину увек имају молитвена правила која не одговарају силама: у првом жару подвижник их неко време испуњава, наравно, обраћајући пажњу више на количину него на квалитет; потом га изнемоглост, коју изазива подвиг који превазилази снагу, постепено приморава да правило све више и више скраћује.

Подвижници који су себи одредили претешко правило, често од таквог правила прелазе на остављање сваког правила. По остављању правила, па чак и при његовом скраћивању, подвижника обавезно напада узнемиреност. Услед узнемирености он почиње да осећа душевно растројство. Из растројства се рађа униције. Када се појача оно производи ослабљеност и гнев, а под њиховим дејством неразумни подвижник се предаје испразном и расејаном животу, са равнодушношћу падајући у најгрубља прегрешења.

Када изабереш молитвено правило које одговара твојим силама и душевној потреби, труди се да га испуњаваш пажљиво и непопустљиво: то је потребно за подржавање духовних сила твоје душе, баш као што је за одржавање телесне снаге неопходно да се свакодневно у одређене сате узима здрава храна.

"Неће нас због остављања псалама осудити Бог у дан Свога суда, каже свети Исак Сиријски нити због остављања молитве, него због уласка демона у нас до кога ће доћи након што их оставимо. Демони кад нађу место улазе и затварају двери наших очију: тад помоћу нас као својих оруђа, насилно и нечисто, они чине све што је Бог забранио, најљуће се светећи. И због остављања малог правила, због кога се удостојавамо заштите Христове, ми постајемо потчињени демонима, као што је написао неко од премудрих: "Онај ко не покорава своју вољу Богу, потчиниће се супарнику своме". Она правила, која ти се чине малим, постаће за тебе зидине против свих који се труде да нас поробе. Савршавање тих правила унутар келије премудро су установили творци црквеног Типика, по откривењу свише, ради очувања нашег живота."

Велики оци који су услед обилног дејства благодати пребивали у непрестаној молитви, нису остављали ни своја правила, која су имали обичај да савршавају у одређене сате свога дневног круга. У њиховим житијима видимо многе доказе за то: Антоније Велики, савршавајући правило деветог часа (црквени девети сат одговара трећем сату поподне), удостојио се Божанског откривења; преподобном Сергију Радоњешком се за време читања акатиста Мајци Божијој јавила Пресвета Дјева у пратњи апостола Петра и Јована.

Најдражи брате! Покори своју слободу правилу; лишивши те погубне слободе, оно ће те свезати само зато да би ти пружио духовну слободу, слободу у Христу. Окови ће се испрва учинити тешким, да би потом постали драгоцени ономе ко је њима свезан. Сви свети Божији узимали су на себе благи јарам молитвеног правила и носили га: подражавајући њих, у том случају и ти ћеш следити Господа нашег Исуса Христа, Који се очовечио и Који нам је Сам показао како да се понашамо чинио је оно што је чинио Отац Његов (Јн. 5,19), говорио је оно што му је Отац заповедио (Јн. 12,49) и у свему је као циљ имао испуњење Очево воље (Јн. 5,30). Воља Оца и Сина и Светога Духа је - једна. У односу на људе, она се састоји у њиховом спасењу. 2. 170-176

ПРАЗНОСЛОВЉЕ

- Сви Божији дарови човеку заслужују поштовање. Дар речи несумњиво спада међу највеће дарове. Њиме човек постаје сличан Богу, Који има Своју Реч. Људска реч налик је Речи Божијој стално пребива уз оца свога и у оцу своме, уму, будући да је једно с њим, и уједно се неодвојиво одваја од њега. Људска реч позната је само уму из кога се стално рађа и тиме показује постојање ума. Постојање ума без речи и речи без ума ми не можемо да замислимо. Када ум хоће да општи са умом ближњих, он за то употребљава реч. Да би добила способност општења реч се облачи у гласове или слова. Тада нематеријална реч постаје на извештан начин материјална, остајући у својој суштини неизмењена. И Реч Божија се очовечила како би ступила у општење са

људима и спасила их. Када се људска реч тако озбиљно посматра, онда постаје јасан и разлог строгог суда Господњег, којим је одређено и објављено да ће људи дати одговор за сваку празну реч. Божанствени циљ речи код писаца и свих учитеља, поготово пастира, јесте - поука и спасење људи. Како ће страشان одговор дати они који су то средство поуке и спасења претворили у средство развраћености и погубљења! 6. 118

- Светски разговори обарају срце у мрак и одвраћају га од добродетељи. 6. 491

ПРАШТАЊЕ

(в. САМООПРАВДАЊЕ, МОЛИТВА ЗА НЕПРИЈАТЕЉЕ)

ПРЕДАЊЕ ЦРКВЕНО

- Истински хришћани свих времена најбрижљивије су се чували од отрова смртоносне јереси и других лажних учења. Они су се неодступно држали догматског и моралног предања Цркве. Не само да су православно веровали у Свету Тројицу, него су и свој живот, своје подвиге и своје држање усмеравали према предању Цркве. Карактеристична црта свих Светих Отаца било је непоколебиво руковођење према предању Цркве. Они су заповедали да само оног духовног наставника треба сматрати за истинског, који у свему следи учење отаца Источне Цркве и њиховим делима и посведочава и потврђује своје учење. Ко пак мисли да руководи ближњима на принципима земаљске мудрости и палог разума, ма како сјајно деловао, налази се у стању самообмане и своје следбенике доводи у самообману. За онога ко жели да се спасе свети оци су као непромењиво правило установили - следовање духовном предању Цркве. Зато онеме ко жели да живи побожно и благоугодно они заповедају да се руководи поукама истинског учитеља или отачким делима, које одговарају начину живота сваког појединца. По истеку осам векова од Рођења Христовог црквени свети писци почињу да се жале на оскудицу духовних наставника и појаву многих лажних учитеља. Услед недостатка наставника они заповедају обраћање читању отачких дела и удаљавање од читања књига које су написане изван недара Православне Цркве. Што је време више протицало од појаве Божанске светлости на земљи, то је више понестајало истинских светих наставника, а поја вљивало се све више лажних учитеља; са проналаском штампе ови последњи су преплавили земљу као потоп, као горке апокалиптичке воде, од којих је мноштво људи умрло духовном смрћу. *Изићи ће многи лажни пророци* најавио је Господ *и превариће многе. И зато што ће се умножити безакоње, охладнеће љубав многих..* Ово пророштво се обистинило: испуњава се на наше очи. Постоји и друго предсказање Господње о карактеру времена у које ће се збити Његов Други, страшни долазак на земљу. *Али Син Човечији када дође* рекао је Господ, указујући на будућу судбину вере

хоће ли наћи веру на земљи? На њој ће тада владати лажно названи разум, људска мудрост, непријатељски оријентисана према вери и Богу. 6. 438-439

ПРЕЈЕДАЊЕ

- Свети Јован Лествичник каже: "Кнез демона је пали Деница, а кнез страсти - преједање". 2. 354

- Веза између људског тела и духа заслужује дубоко разматрање и дивљење Човеков начин размишљања и осећања његовог срца зависе од стања у коме се налази његово тело. "Када се стомак спутава, приметио је свети Јован Лествичник, смирава се срце: када се пак стомаку удовољава, помисли се заразе гордошћу? "Душа не може другачије да доспе у смирење рекао је Пимен Велики - него смањивањем хране за тело." Настојатељ неког манастира упитао је Великога: "Зашто ја у себи не осећам страх Божији?" "Како да осетиш страх Божији, одговорио је Велики, када ти је стомак напуњен питама и сиревима!" Приликом ситости тела, наше срце не може да не порађа блудне осећаје, а ум - блудне помисли и маштања, које су својом снагом и привлачношћу у стању да измене и најодлучнију добру вољу и привуку је на наслађивање грехом; зато је свети Јован Лествичник рекао: "Онај ко угађа своје стомаку и уједно хоће да победи блудног демона, налик је ономе ко пожар гаси уљем". 2. 356-357 (в. ПОСТ)

ПРЕКОРИ

- "Ако те неко прекори због онога што си учинио или што ниси учинио, а ти прећутиш, уподобљаваш се Исусу; а ако будеш одговарао приговарајући: Шта сам то учинио? онда већ ниси налик Њему; ако узвратиш на исти начин - онда Му уопште ниси налик" (преподобни Исаија Отшелник). 6. 490

- Пред људима се треба држати опрезно и побожно, али једноставно, и ћутањем одговарати на похвале, као и на оптужбе, осим у случајевима када тражење опроштаја и потребно умерено објашњење могу да умире онога ко нас оптужује и измире га са нама. 1. 313 (в. ПОНИЖЕЊА, ОПРАВДАВАЊЕ, ОПТУЖБЕ)

ПРЕЛЕСТ ДУХОВНА

- Преподобни Григорије Синаит каже: "Уопште, један је узрок прелести - гордост". У људској гордости, која представља самообману, ђаво себи налази удобно пристаниште и додаје своју обману људској самообмани. Сваки човек је више или мање склон прелести, јер "и најчистија људска природа има у себи нешто гордељиво" (преподобни Макарије Велики). 1. 222

- Ако... било ко, покретан, по речима светог Јована Лествичника, гордом усрдношћу, тражи да пре времена добије духовну сладост, или молитвено дејство срца, или било који други духовни дар који доликује

обновљеној природи - он неминовно пада у прелест, ма којим обликом молитве да се бави, псалмопојањем или молитвом Исусовом. 6. 249

• Прелест је повреда људске природе лажу. Прелест је стање свих људи, без изузетка, произведено падом наших праотаца. Сви смо ми - у прелести. Свест о томе представља најпоузданију заштиту од прелести. Највећа прелест је - сматрати себе слободним од прелести. Сви смо ми обманути, заведени, сви се налазимо у лажном стању, потребно нам је ослобађање истином. Истина је Господ наш Исус Христос (Јн. 8,32; 14,6). Уђимо у ту Истину вером у Њу; молитвом завапимо ка Њој и Она ће нас извући из провалије самообмане и демонских лажи.

...Као средство погубљења људског рода пали анђеоло је употребио лаж (Пост. 3,13). Из истог разлога Господ је ђавола назвао *лажа и отац лажи и човекоубица од почетка* (Јн. 8,44). Појам лажи Господ је тесно повезивао са појмом човекоубиства, јер је последње неминовна последица првог. Речима *од почетка* указује се на то да је лаж ђаволу од почетка послужила као оруђе за човекоубиство и стално му служи као оруђе за погубљивање људи. Почетак зла је - лажна мисао! Извор самообмане и демонске прелести је - лажна мисао! Помоћу лажи ђаво је вечном смрћу поразио људски род у самом његовом корену у прародитељима његовим. Наши праоци су се *прелестили*, то јест лаж су признали за истину и прихвативши је под маском истине неисцељиво су се повредили смртоносним грехом, што је посведочила и наша прамајка. *Змија ме прелести* рекла је она *и једох* (Пост. 3,13). Од тог времена наша природа, заражена отровом зла, вољно или невољно стреми ка злу, које се изопаченој вољи, изопаченом уму и изопаченом осећању срца представља као добро и наслада. Добровољно стога што у нама још постоји остатак слободе у избору добра и зла. Невољно стога што тај остатак слободе не делује као потпуна слобода; он делује под неуклоњивим утицајем повређености грехом. Ми се рађамо такви; не можемо да не будемо такви, и зато се сви, без икаквог изузетка, налазимо у стању самообмане и демонске прелести. Из таквог погледа на стање људи у односу према добру и злу, на стање које је нужно својствено сваком човеку, проистиче следеће одређење прелести, које је објашњава на сасвим задовољавајући начин: прелест је усвајање лажи од стране човека и прихватање лажи као истине. Прелест делује пре свега на начин размишљања; кад буде прихваћена и када искриви начин размишљања, она се одмах предаје срцу и изопачује осећања срца; пошто је овладала човековим осећањима она се разлива на целокупно његово деловање, трује и само тело његово, које је Творац нераскидиво повезао са душом. Стање прелести је стање погубице и вечне смрти.

Од времена човековог пада ђаво је добио стално слободан приступ к њему. Ваво има право на тај приступ: кроз покоравање њему, човек се добровољно потчинио његовој власти, одбацивши покорност Богу. Бог је

искупио човека. Искупљеном човеку остављена је слобода да се покорава или Богу, или ђаволу, а да би та слобода могла непринуђено да се покаже, ђаволу је остављен приступ човеку. Сасвим је природно што се ђаво свим силама труди да човека задржи у ранијем односу према себи, или чак да га доведе у већу потчињеност. Ради тога он употребљава своје старо и свагдашње оружје - лаж. Он се труди да нас превари и завара, ослањајући се на наше стање самообмане; он покреће страсти, те наше болесне склоности; њихове погубне захтеве он облачи у привид добра, трудећи се да нас наговори да им удовољимо. Онај ко је веран Речи Божијој, не дозвољава себи да удовољи тим захтевима, него их обуздава, одбијајући нападе ђавоље (Јак. 4,7); делујући под руководством Јеванђеља против сопствене самообмане, кротећи страсти и тиме мало помало уништавајући утицај палих духова на себе, он мало помало излази из стања прелести у област истине и слободе (Јн. 8,32), чију пуноту пружа осећеност Божанском благодаћу. Онај ко је неверан учењу Христовом, ко следи своју вољу и разум потчињавајући се ђаволу, из стања самообмане прелази у стање демонске прелести, губи остатак своје слободе и потпуно се потчињава ђаволу. Стање људи у демонској прелести бива веома разнолико, у складу са страшћу којом је човек заведен и којој је потчињен. Али сви који су пали у демонску прелест, то јест који су кроз развитак самообмане ступили у општење са ђаволом и у потчињеност њему - налазе се у прелести, храмови су и оруђа демона, жртве вечне смрти и живота у адским тамницама.

Сви облици демонске прелести којима се подвргава подвижник молитве, поничу из тога што у темељ молитве није положено покајање, што покајање није постало извор, душа и циљ молитве. "Ако неко - вели преподобни Григорије Синаит - са самоувереношћу заснованој на умишљености машта да достигне узвишена молитвена стања, и ако је стекао ревност, али не истинску него сатанску, њега ђаво лако обавија својим мрежама као свога служитеља." Свако ко се труди да уђе на свадбу Сина Божијег а нема чисте и светле хаљине, које се добијају покајањем, него иде право у својој одећи, у своме старом стању грешности и самообмане, избацује се напоље, у таму најцрњу у демонску прелест.

...Најопаснији неправилни облик молитве састоји се у томе да онај ко се моли почиње силом своје уобразиље да производи маштања или слике, позајмљујући их тобоже из Светог Писма, а заправо из сопственог стања, из свога пада, из своје греховности, из своје самообмане тим сликама он обмањује себе и угађа својој умишљености, својој сујети, својој гордости. Очигледно је да ништа од онога што производи машта наше пале природе, изопачене падом, у стварности не постоји, него представља измишљотину и лаж, који су толико својствени палом анђелу и које он толико љуби. Фантазер од првог корака на молитвеном путу излази из области истине и ступа у област лажи, у област сатане,

добровољно се потчињава сатанином утицају. Свети Симеон Нови Богослов на следећи начин описује молитву једног фантазера: "Он подиже ка небу руке, очи и ум, замишљајући Божанска саветовања, небеска блага, чинове светих Анђела, обитавалишта светих, краће речено - у својој уобразиљи сабира све оно што је чуо у Божанском Писму, разматра то за време молитве, гледа ка небу, тиме подстичући у својој души Божанствену жељу и љубав, а понекад чак и сузе пролива и плаче. На тај начин, његово срце се мало помало горди, не схватајући то умом. Он мисли да је то што се у њему догађа плод Божанске благодати, ради његове утехе, па моли Бога да га удостоји свагдашњег пребивања у том делању. У питању је обележје прелести. Такав човек, чак и ако буде молитвено тиховао савршеним безмолвијем, не може да се не подвргне умном поремећају и силаску с ума. Чак и уколико му се то не догоди, он ипак никада не може да достигне духовни разум, добродетељи или бестрашће. Тако су се прелестили они који су овим телесним очима видели светлост и сијање, осетили благоуханије својим чулом мириса, чули гласове својим ушима. Једни од њих су се демонизовали, па су повређеног ума лутали од места до места. Други су примали демона који се преобразио у Анђела светлости, прелестили су се и остали непоправљиви до краја, не примајући савет никога од братије. Неки су, подучавани од ђавола, извршили самоубиство: пали су у провалије или се утопили. И ко може да наброји све различите и неописиве ђавоље обмане, којима он вара људе? Уосталом, из овога што смо рекли, сваки разуман човек може да схвати колика је штета од таквог начина молитве. Ако пак неко од оних који га употребљавају не претрпи ниједну од горе поменутих несрећа јер живи са браћом, а тим несрећама су изложени пре свега они који живе усамљено, то јест отшелници - ипак, узалуд ће провести свој живот".

Сви Свети Оци, који су описали подвиг умне молитве, бране не само да се производе таква самовољна маштања, него и да се вољом и пристајањем поклања пажња машти и привиђењима, који могу да се појаве неочекивано, независно од наше воље. То се и догађа на молитвеном подвигу, нарочито у безмолвију. "Никако не примај - каже преподобни Григорије Синаит - ако видиш нешто чулним очима или умом, у теби или изван тебе, био то лик Христа, или Анђела, или каквог светитеља, или ако ти се појави светлост... Буди пажљив и опрезан! Не дозволи себи да верујеш било чему, немој да изразиш саосећање или пристајање, не жури да укажеш поверење појави, макар она била истинита и добра; остани према њој хладан и уздржан, стално чувајући свој ум без слика, да не производи никакву представу, нити да буде под утиском било какве представе. Када неко нешто види, у мислима или чулно, макар то било и од Бога, па пожури да прими, лако пада у прелест, или у крајњој линији показује своју склоност и спремност да

падне у прелест, као онај ко виђења прима брзо и лакомислено. Почетник сву пажњу треба да обраћа само на дејство срца, и да само то дејство сматра за нелажно, а друго да не прима до времена када ступи у бестрашће. Бог се не гневи на онога ко, чувајући се прелести, веома брижно пази на себе, чак и ако не прима нешто послано од Бога, не размотривши послано са свом потребном пажњом; напротив, Бог ће таквога да похвали због његове благоразумности." 1. 228-234

- Баш као што неправилно дејство ума води у самообману и прелест, тако у њих води и неправилно дејство срца. Жеља и стремљење да се имају духовна виђења умом који није очишћен од страсти, који није обновљен и пресаздан десницом Духа Светога, испуњени су не разумном гордошћу: истом таквом гордошћу и неразумношћу испуњени су и жеља и стремљење срца да се наслађује светим осећањима у време када још уопште није способно за такве насладе. Као што нечисти ум, желећи да има Божанска виђења, а немајући могућности за то, почне из себе да производи виђења, или обмањује и вара себе, тако и срце, које се труди да окуси Божанску сладост и друга Божанска осећања и, не налазећи их у себи, производи их из себе, па се њима обмањује и погубљује, улазећи у област лажи и општење са демонима, потчињавајући се њиховом утицају и покуравајући се њиховој власти.

Само једно осећање, од свих осећања срца у његовом палом стању, може да буде употребљено у невидљивом Богослужењу: туговање због грехова, због грешности, због пада, због своје погубељи; које се назива плачем, покајањем и скрушеношћу духа. 1. 243

- Свима је познато каква је душевна несрећа задесила јудејске књижевнике и фарисеје због њиховог неправилног душевног расположења: они су постали не само туђи Богу, него и избезумљени непријатељи Његови, богоубице. Сличној невољи подвргавају се подвижници молитве који су из свога подвига избацили покајање, а труде се да у срцу пробуде љубав према Богу, насладу и занос: они продубљују свој пад, чине себе туђима Богу, ступају у општење са сатаном, заражују се мржњом према Духу Светом. Та врста прелести је ужасна: она је једнако погубна за душу као и прва, али је мање очигледна; она се ретко завршава умним поремећајем или самоубиством, али значајно повређује ум и срце. Према стању које производи у уму оци су је називали "мњењем". На ту врсту прелести указује свети апостол Павле када каже: *Нико да вас не обмањује тобожном понизношћу и служењем анђелима, упуштајући се у оно што није видео, и узалуд надимајући се телесним умом својим* (Кол. 2,18). Онај ко је обузет том прелешћу *умишља* о себи створио је о себи "мишљење" ("мњење") да има многе добродетељи и заслуге, и да чак обилује даровима Духа Светога. Мњење се састоји из лажних схватања и лажних осећања: по том своме својству оно у потпуности припада области оца и представника лажи - ђавола.

Стремећи ка откривању осећања новог човека у срцу, а немајући никакве могућности за то, онај ко се моли замењује их осећањима која сам производи, кривотвореним, којима се брзо прикључује дејство палих духова. Прихвативши неправилна осећања, своја и демонска, за истинска и благодатна, он усваја и схватања која тим осећањима одговарају. Та осећања, која срце стално усваја и која се у њему појачавају, хране и умножавају лажна схватања: природно је да се од таквог неправилног подвига образују самообмана и демонска прелест - "мњење". "Мњење не допушта постојање онога што умишља" рекао је свети Симеон Нови Богослов. Онај ко за себе мисли да је бестрасан, никада се неће очистити од страсти; онај ко за себе мисли да је свет никада неће достићи светост. Једноставно речено: онај ко себи приписује духовна делања, добродетељи, заслуге, благодатне дарове, заварава се "мњењем" и њиме затвара приступ у себе и духовним делањима, и хришћанским добродетељима, и Божанској благодати, широко отварајући приступ греховној зарази и демонима. Код оних који су заражени "мњењем" нема више никакве способности за духовно напредовање: они су ту способност уништили, приневши на олтар лажи саме основе човековог делања и његовог спасења - његова схватања о истини. Код оних који болују од ове прелести приметна је необична гордост: они као да су опијени собом, својим стањем самообмане, видећи у њему - благодатно стање. Они су пуни и препуни умишљености и гордости, али многима који суде по лицу делују смирени, и нису у стању да оцењују по плодовима, како заповеда Спаситељ (Мт. 7,16; 12,33), а тим пре не могу да оцењују према духовном осећају који спомиње апостол (Јевр. 5,14). Пророк Исаија је живописно представио деловање прелести "мњења" на палог архангела. *Ти си вели пророк сатани рекао у уму своје: на небо ћу узиди, више звезда небеских поставићу престо свој, сеићу на гору високу, на планинама високим које су на северу; подићићу се изнад облака, бићу налик Вишњем. Сад си пак у ад сишао, у темеље земље* (Ис. 14,13-15). 1. 245-246

- Они који су заражени прелешћу "мњења" срећу се веома често. Свако ко нема скрушен дух и ко себи приписује било какве вредности или заслуге, свако ко се не држи непоколебиво учења Православне Цркве, него о било ком догмату или предању расуђује произвољно, према сопственом мишљењу или према инославном учењу, налази се у тој прелести. Степен прелести одређује се степеном одступања и тврдоглавости у томе одступању.

Човек је слаб! "Мњење" се неизоставно увлачи у нас, у било ком свом облику, и, постајући наше "ја", удаљава од нас благодат Божију. Као што нема, по речима светог Макарија Великог, ни једног човека који је потпуно слободан од гордости, тако нема ни једног човека потпуно слободног од деловања fine прелести која се зове "мњење"...

Постоји ли икаква веза између прелести прве врсте и прелести друге врсте? Веза између та два облика прелести свакако постоји. Прелест прве врсте увек је сједињена са прелешћу друге врсте, са "мњењем". Онај ко је помоћу природне способности уобразиље начинио себи лажне ликове, сједињујући их посредством маште (фантазије) у једну очаравајућу слику и потчињавајући целокупно своје биће њеном заводљивом и силном утицају, нажалост нужно мисли да осећања срца која та слика изазива представљају благодат.

Прелест друге врсте "мњење" делује без стварања заводљивих слика: она се задовољава стварањем лажних благодатних осећаја и стања, из којих се рађа лажно схватање о читавом духовном подвигу. Онај ко се налази у прелести "мњења", стиче лажан поглед на све што га окружује. Он је обманут и у себи и извана. У ономе ко је обманут "мњењем" машта делује веома снажно, али делује искључиво у области апстрактног. Она се или уопште не бави, или се ретко бави представљањем у уобразиљи раја, горњих обитељи и дворова, небеске светлости и миомириса, Христа, Анђела и светих; она стално производи умишљено духовна стања, тесно дружење са Исусом, духовну беседу са Њим, тајанствена откривења, гласове, насладе, и на њима зида лажну представу о себи и о хришћанском подвигу, зида уопште лажни начин размишљања и лажно расположење срца, доводи час до опијености собом, час до распаљености и заноса. Ови разнолики осећаји појављују се услед дејства префињене сујете и сладострашћа: од тог дејства крв добија грехован, заводљив покрет, који делује као благодатна настада. Сујета и сладострашће се подстичу умишљеношћу - тим нераздвајним сапутником "мњења". Ужасна гордост, налик гордости демона, представља доминантну особину оних који су прихватили једну или другу прелест. Оне који су обманути првим обликом прелести, гордост доводи у стање очигледног умног поремећаја. Код оних који су обманути на други начин, прелест, која такође производи повређеност ума, названа у Светом Писму *изопаченим умом* (2. Тим. 3,8), мање је приметна, скрива се иза маске смирења, побожности, мудрости, а познаје се по својим горким плодовима. Они који су заражени "мњењем" о својим квалитетима, нарочито о својој светости, спремни су на свако лицемерје, лукавство и обману, на сваки злочин. Они одишу непомирљивим не пријатељством према служитељима истине, и са дивљом мржњом устремљују се на њих, када ови код прелешћених не признају она стања која им приписује "мњење" заслепљеног света.

Несумњиво постоје и духовна стања, која производи Божанска благодат, попут стања у коме може да се окуси духовна сладост и радост, стања у коме се у срцу осећа присуство Духа Светога, стања у коме се подвижник Христов удостојава духовних виђења, али постоје само код хришћана који су достигли хришћанско савршенство, пошто су

претходно били очишћени и припремљени покајањем. Постепено деловање покајања, изражено кроз све видове смирења, на рочито кроз молитву која се приноси из сиромаштва духа и плача, временом слаби дејство греха у човеку. За то је потребно значајно време. Оно се Промислом Божијим, који неуморно бди над нама, даје истинским, добронамерним подвижницима. Борба са страстима је необично корисна: она више од свега доводи до сиромаштва духа. Ради наше суштинске користи Судија и Бог наш дуго трпи и одбраниће нас од непријатеља нашег - греха. Када страсти сасвим ослабе - што се догађа углавном на крају живота - тада мало помало почињу да се јављају духовна стања, која се бесконачно разликују од стања која представљају "мњење". Као прво, у дом душе ступа благодатни плач, умива је и убељује ради примања дарова који по одредби духовног закона следе за плачем. Телесни човек никако, ни на који начин, не може чак ни да замисли духовна стања, нити може да има икакву представу о духовном плачу: познање тих стања не добија се другачије него опитом. Духовни дарови се дају Божанском премудрошћу, која пази да словесни суд, који треба да прими у себе тај дар, буде у стању да без повреде издржи силу тога дара. Ново вино подере старе мехове (Мт. 9,17)! Приметно је да се у данашње време духовни дарови дају веома умерено, сходно ослабљености којом је обузето хришћанство уопште. Ти дарови задовољавају готово само потребе спасења. Напротив, "мњење" изузетно брзо и неописиво лако расточава своје дарове.

Опште обележје духовних стања је дубоко смирење и смирено мудреност, сједињено са унижавањем себе пред свима ближњима, са јеванђелском љубављу и наклоношћу према свима ближњима, са тежњом за непознатошћу, за удаљавањем од света. За "мњење" ту има мало места, јер се смирење састоји у одрицању од сваке сопствене вредности, у суштинском исповедању Искупитеља, у усредсређењу све наде у Њему, а "мњење" се састоји у приписивању непостојећих заслуга себи, за оно што даје Бог. 1. 247-251 (в. ВИЋЕЊА, МОЛИТВА ИСУСОВА –Прелест)

ПРЕМУДРОСТ БОЖИЈА

- Изучавање закона Божијег захтева трпљење. Ово изучавање представља задобијање сопствене душе: *Трпљењем својим спасавајте душе своје* (Лк. 21,29). То је наука над наукама! То је небеска наука! То је наука коју је човеку предао Бог! Њене стазе су у потпуности одвојене од уобичајених стаза којима иду земаљске науке, људске науке, науке које је родио наш пали разум из своје сопствене светлости, за наше пало стање. Људске науке ум чине разметљивим и гордим, оне надимају човеково "ја"! Божанска наука се открива души која је припремљена, потрешена и изглађена самоодбацивањем, и као да се по својој смирењу лишила самосвојности, постајући огледало које нема сопствени лик, те је стога у

стању да одражава Божанске црте. Божанска наука је Премудрост Божија, Реч Божија. За њу син Сирахов каже: *Премудрост синове своје уздиже и заступа оне који је траже. Ко њу љуби, живот љуби, и ко јој посвећује јутро испуњава се радошћу; ко се ње држи, наследиће славу, и где гог да уђе, благословиће га Господ; ко њој служи, послужиће Светоме, и ко њу љуби, љубиће га Господ.* Таква је Божанска наука! Таква је Премудрост Божија! Она је откривење Божије! У њој је Бог! Њој се приступа смирењем! Њој се приступа одбацивањем сопственог разума! Људски разум не може да јој се приближи! И ако је одбаци сматра се за безумље! А он, њен дрски и горди непријатељ, богохулно је сматра за лудост, саблажњавајући се о њу зато што се људима јавила на крсту и озарила их са крста. Њој се приступа самоодбацивањем! Њој се приступа распећем! Њој се приступа вером! Син Сирахов наставља: *Ако поверујеш, наследићеш је* (Сир. 4,12-17). 2. 8-9

(в МУДРОСТ, СВЕТСКА УЧЕНОСТ)

ПРЕУЗНОШЕЊЕ

- *Гледајте да не презрете једнога од малих ових; јер вам кажем да анђели њихови на небесима стално гледају лице Оца мога небескога. Јер Син Човечији дође да спасе изгубљено.* Он је за све људе и за сваког човека појединачно пролио Своју непроцењиву Крв, установивши тиме једну исту вредност свих људи и једнак значај свакога човека (Мт. 18,10-11; 1. Кор. 6,20). 5. 293

ПРИЈАТЕЉСТВО

- Истинско и снажно је само оно пријатељство, које утемељује и учвршћује Христос. 6. 656 (в. ЉУБАВ ПРЕМА БЛИЖЊЕМ, БЛИЖЊИ - Његове слабости, СПОЉАШЊЕ ПОНАШАЊЕ, ДРУ ШТВО, ДРУШТВЕНИ КОНТАКТИ)

ПРИРОДА ОБНОВЉЕНА

(в. ЖИВОТ ЗЕМАЉСКИ, ЗАПОВЕСТИ, КРШТЕЊЕ, МИР БОЖИЈИ, ХРИШЋАНСТВО, МОНАШКИ ЗАВЕТИ, САМООД БАЦИВАЊЕ, ТЕЛО)

ПРИРОДА ПАЛА

- У палој људској природи добро је помешано са злом. Зло које је ушло у човека, тако се помешало и слило са природним човековим добром, да природно добро никако не може деловати одвојено, без истовременог деловања зла. Човек је затрован кушањем греха, то јест опитним познањем зла. Отров је прожео све удове његовог тела, све силе и својства његове душе: болешћу греха погођени су и тело, и срце, и ум. Погубно лажући и обмањујући себе, пали људи свој разум називају и сматрају здравим. Здрав разум је постојао пре пада; после пада код свих људи, без изузетка, разум је постао лажан и ради спасења мора да буде одбачен. *Светлост очију мојих, ни она није са мно* тако Свето Писмо

говори о разуму пале природе. Погубно лажући и обмањујући себе, пали човек своје срце назива и сматра добрим; оно јесте било добро пре пада; после пада, добро у срцу помешало се са злом и ради спасења мора да буде одбачено као оскврнуто. Срцезналац Бог је све људе назвао злима (Лк. 11,13). Услед греховне заразе све је у човеку дошло у стање растројства; све делује неправилно; све делује под утицајем лажи и самообмане. Тако делује и његова воља, тако делују сва његова чула, тако делују све његове помисли. Узалуд их пали и слепи људски род назива добрима, префињенима и узвишенима! Наш пад је дубок; тек малобројни људи себе сматрају палим бићима, којима је потребан Спаситељ; већина на своје стање пада гледа као на потпуно победоносно стање и свим силама се труди да то пало стање ојача и развије. 2. 364

- Сила Божија се показује савршена у немоћи пале природе (2. Кор. 12,9), када се та природа претвара у прах Крстом Христовим. Напротив, пала природа може да се развија само уз обилну потпору коју јој пружа пало људско друштво: уз ученост, богатство и почести. Такве су основе и уједно обележја развитка пале природе. У том свом развоју пала природа, попут апокалиптичне жене (блуднице), прима поклоњење заслепљеног и несрећног људског рода, и ступа с њим у блудно општење, уз његово одрицање од Христа и Духа Светога, које можда није вербално, али јесте суштинско - на делу и у животу. По обнављању наше природе од стране Богочовека, човеково враћање на своје пало стање представља прељубу у односу према Богу. 2. 399

- Ако се одрекнеш и ако се стално будеш одрицао сопствених мишљења, сопствене воље, сопствене правде или, што је исто, ставова, воље и правде пале природе, како би у себи засадио разум Божији, вољу Божију и правду Божију, које нам Сам Бог предаје у светом Јеванђељу, онда ће пала природа покренути у теби љуту борбу против Јеванђеља и против Бога. Палој природи ће у помоћ доћи пали духови. Немој због тога да клонеш у унијије; чврстину у борби докажи постојаношћу и одлучношћу твоје воље. Ако си оборен, устани; ако си преварен и разоружан, поново се наоружај; ако си побеђен, поново крећи у бој. За тебе је веома корисно, да у самоме себи увидиш како сопствени пад, тако и пад читавог људског рода! Суштински је неопходно да препознаш и изучиш тај пад у сопственом опиту срца и ума; суштински је неопходно да увидиш немоћ свога разума и своје воље! Виђење сопственог пада је духовно виђење. Виђење сопствене немоћи је духовно виђење. 5. 48 (в. ГРЕХ - Виђење греха, КРШТЕЊЕ)

ПРИСТРАСНОСТ

- Свети Симеон Нови Богослов каже: "Ако неко, тајно или јавно, претвори љубав према Женику Христу у љубав према било чему другом, и ако његово срце буде обузето том љубављу, он ће постати омражен

Женику и недостојан сједињења са Њим. Он је рекао: *Ја волим оне који Мене љубе*". 6. 292

- Зрнце прашине, када упадне у око, угрожава вид: наизглед неважна пристрасност лишава разум његове исправности, повређује га и мења начин подвижничког размишљања. 5. 291

- Христос, Законоположник љубави, није заповедио одрицање од љубави, него од пристраности, те болести и изопачења љубави. Имај љубав према свима, нарочито према слугама Божијим; а пристрасност лечи, ограђуј се од ње одрицањем од ствари... предавањем ствари Творцу. Немој да присвајаш ствари; своју слободу приноси на жртву Једином Богу. Уз такво самоодрицање, одбацивање свега и остављање саможивости можеш да имаш духовну љубав према сваком ближњем. 6. 318

- "Свет није ништа друго него *похота тела, и похота очију, и светска сујета*; све се то крије у срцу. Све то треба избацити из срца, да би се оно просветлило, јер су свет и духовна просвећеност срца супротстављени једно другом. Једно треба да изађе напоље, да би се нашло места за друго, и што више буде излазио свет, то ће се срце више просвећивати." (свети Тихон Вороњешки)

Човеково срце је једно: кад трага за пролазним, оно заборавља на вечно; када се пак окреће вечном и удубљује у њега, тад заборавља на пролазно и не мари за њега. У срцу нема места за две бриге- о пролазном и о вечном; у срцу не могу постојати две љубави - за пролазно и за вечно. Увек превладава једно од та два: или пролазно или вечно. 7. 334-335 (в. ПОКАЈАЊЕ)

ПРИХВАТАЊЕ

- Опитни оци "прихватањем" називају обнављање у мислима или осећањима греха који је својевремено почињен на делу. "Прихватање" дуже или краће време по остављању грехова мучи подвижника који се каје. Ово се јасно може видети из житија преподобних Мојсеја Мурина, Макарија Египатског и других. 2. 399

ПРИЧЕШЋЕ

- Сунце се у потпуности изображава у свакој смиреној али чистој капи росе: тако је и Христос у потпуности присутан и нуди се на свештеној Трпези сваке хришћанске православне цркве. Причасницима Својим Он предаје светлост и живот, а они, присаједињујући се Божанској Светлости и Животу, постају и сами светлост и живот: баш као што капи росе, примивши на себе зраке сунца, почињу и саме да зраче зрацима који су налик сунчевим. Ако материјално и пропадљиво сунце, као творевина коју Творац у трену и без напора ствара, може истовремено да се изобрази у безбројним капима воде - зашто Сам Творац, Свемогући и свуда присутни, не би могао да буде у потпуности и

истовремено присутан Својим Пресветим Телом и Крвљу, и Божанством који су са њима сједињени, у безбројним храмовима, где је по Његовој заповести установљено да се на хлеб и вино призива Сведелатни и Свесвети Дух ради савршавања највеће, најспасоносније и најнедокучивије Свете Тајне? 1. 358

• Господ вели свети Василије Велики, ослањајући се на Свето Писмо и Свето Предање пре но што ће поћи на добровољну и преславну и животворну смрт Своју, у ноћи у којој предаваше Себе за живот света, узео хлеб у Своје свете и пречисте руке и показа га Богу и Оцу, и благодаривши, благословивши, осветивши, преломивши га, даде Својим светим Ученицима и Апостолима рекавши: Узмите, једите, ово је Тело Моје, које се ради вас ломи за отпуштење грехова. Исто тако узевши и чашу са родом виноградским, и растворивши, благодаривши, благословивши, осветивши, даде Својим светим Ученицима и Апостолима рекавши: Пијте из ње сви, ово је крв Моја Новог Завета, која се ради вас и ради многих пролива за отпуштење грехова" (Божанствена Литургија Василија Великог). Ово тело и крв јесу истинско Тело и Крв Богочовека, које је Он позајмио од Пресвете Дјеве; то Тело и та Крв су Божански, јер су истински сједињени са Божанством. "Не силази оно тело - вели свети Јован Дамаскин - које се вазнело на небо, већ се сам хлеб и само вино претварају у Тело и Крв Божије. Но, ако истражујеш начин на који то бива довољно је да чујеш да то бива Духом Светим, и то управо онако како је Господ за Себе и у Себи Духом Светим саздао тело од свете Богородице. И ништа више не знамо, осим да је Логос Божији истински и делатан и свесилан, док је начин Његовог деловања недоступан испитивању!" 4.130

• Да би извукао људски род из пада и погибли, триипостасни Бог једним од Својих Лица прима људску природу и обнавља човека у Себи и Собом, пружајући му тиме неупоредиво присније сједињење са Собом него што је било даровано приликом стварања. Син Божији по природи, Који се очовечио и постао родоначелник људи, учинио их је синовима Божијим по благодати. Зачеће и рођење слично животињском, којима се човек потчинио након пада, одбацују се: покрива их, да тако кажемо, рођење од Духа Светога на Крштењу. Препорођени људи претварају се из тела у дух, не по природи, него по особинама: **Што је рођено од тела, тело је; а што је рођено од Духа, дух је** (Јн. 3,6). Хришћани, који су се од Адама рађали у смрт, сада се рађају као деца Божија (Јн. 1,12-13). Њихов живот назван је **новим животом** и заиста представља **ново рођење** (Мт. 19,28; Тит. 3,5); то је - живот за вечност, сасвим другачији од живота за смрт; то је други живот, поново дат након што је први изгубљен кроз пад, кроз вечну смрт. Стању новог живота дарована је одговарајућа храна. Као што је рођење за нови живот рођење од Духа Светога, тако и храну која се даје обновљеном човеку припрема Дух Свети. Та храна је - Тело и Крв

Богочовека. "Тело Господње је Дух животворни, рекао је свети Јован Дамаскин - јер је зачето од животворног Духа; ово говорим не унизујући (не одбацујући) природу тела, него у жељи да покажем сву његову Божанственост и животворност."

...Свете Христове Тајне, будући Тело и Крв Богочовека, будући Дух, за телесна чула чувају спољашњи изглед хлеба и вина. Виде се хлеб и вино, миришћу хлеб и вино, могу се дотакнути хлеб и вино, осећа се укус хлеба и вина. Свете Тајне се показују и пројављују кроз своје дејство. Тако се показивао и Бог, прикривен људском природом. Он се показивао и сведочио је Својим делима... Спољашњост дубоко смирена, покривена једноставношћу, далеко од сваке отмености, без икаквих ефеката - а дејство, натприродно, Божанско! Божанским дејством узвисује се достојанство чудесно смирене спољашњости. Управо тако! Бог се неописиво смирио кроз Своје очовечење и Свој земаљски живот: сва Његова дела неописиво су смирена и неописиво чудесна и величанствена у своме смирењу. То се односи и на Свете Тајне. Шта може бити по својој спољашњости смиреније и обичније од те хране која се даје обновљеним људима - од те необичне, чудесне и страшне хране у којој се за јело даје Дух Свети, у којој се за јело даје Богочовек? *Који једе Моје Тело и пије Моју Крв* рекао је Он *који једе Мене... живеће вавек* (Јн. 6,56 -57). "Они који се причешћују пресветим Телом и пресветом Крвљу рекао је велики отац (свети Јован Златоуст) стоје са Анђелима и Арханђелима и вишњим силама, одевени у саму царску Христову порфиру, опасани оружјем духовним. Овим још нисам рекао ништа велико: они бивају обучени у самог Цара."

...*Пијте из ње сви* заповеда Господ *јер ово је Крв Моја Новогa Завета* (Мт. 26,27-28). Сви се позивају на примање Крви Христове! Позив се чини из истог разлога из ког је била дата забрана. У Крви Христовој је душа Његова. Приликом причешћивања Светим Тајнама јасно се осећа додир душе Христове и душе причасника. Без речи, без поуке речима, душа почиње да у себи осећа мир који је стран њеној палој природи, кротост, смирење, љубав према свима, хладноћу према пропадљивом и пролазном, наклоност према будућем веку. Ова осећања улазе у душу из душе Христове, као што је Он и рекао: *Научите се од Мене, јер Сам Ја кротак и смирен срцем, и наћи ћете покој душама својим* (Мт. 11,29). "Научите се не од Анђела, не од човека, не из књиге: научите се од Мене - каже свети Јован Лествичник објашњавајући Спаситељеве речи - од тога како сте Ме усвоји ли, од Мога сијања и дејства у вама, да сам кротак и смирен срцем, и помислима, и начином размишљања, па ћете наћи умирење од унутрашње борбе и олакшање за вашу душу од немира који јој доносе помисли што долазе из области палих духова." Такво је дејство Светих Тајни: делујући на нас оне уједно делују на наше невидљиве и неуморне непријатеље, на демоне, ограђујући од њих свој сасуд - човека

који их достојно прима у себе. Храна, споља гледано материјална, која се узима устима, делује против духова, окивајући их као ланцима! Трпеза на којој споља гледано леже хлеб и вино, бори се са духовима и побеђује их! *Припремио си преда мноштво трпезу, насупрот тлачитеља твојих* (Пс. 22,4).

...Пали духови знају силу Тајни Божијих. Они пред њом дрхте и мрзе је, завиде онима који се причешћују, завиде оном завишћу на коју су способни само демони. Често избежумљено нападају онога ко се спрема за причешће, расејавају његове мисли, наводе на његово срце хладноћу и гнев, доносе тешке греховне успомене и маштања, труде се да оскврне савест, да хришћанина доведу у недоумицу, да му омету причешће; зли дуси често и после причешћа врше сличне нападе, опет са циљем да доведу у недоумицу и узнемиреност, да поколебају веру, да посеју мисао како причешће Светим Тајнама не доноси никакву корист. Ова невидљива борба коју зли дуси покрећу против причасника служи као сведочанство највеће важности и користи Светих Тајни. Драгоценост благо, које човеку тако силно желе да одузму његови непријатељи! Утврдимо се у вери и јуначки се супротставимо нашим непријатељима. Потрудимо се да припремајући се за примање Светих Тајни сачувамо пажњу над собом; потрудимо се да и по примању Светих Тајни сачувамо ту пажњу над собом. Не бојмо се душевне буре коју производи наилазак духова! Не допустимо да нас савладају униције и смушеност. Деловање Светих Тајни неће изостати, него ће се у души трпељивог подвижника јавити као што се сунце јавља на небу, када се оно очисти од облака. *Непријатеље моје гледа око моје* рекао је свети Давид, када је минуо немир који су они изазвали у његовој души. Исто то исповедиће за себе и причасник Светих Тајни, када се ослободи од налета духова, које ће деловање Светих Тајни јасно да разобличи пред њим. Свако ко се присаједини са пажњом и побожношћу, уз потребну припрему, са вером, осећа у себи промену, ако не одмах након причешћа, онда по истеку одређеног времена. Чудесан мир спушта се на ум и срце; удови тела облаче се у спокојство; на лицу почива печат благодати; мисли и осећања се свезују свештеним, духовним узама, које спутавају неразумну самовољу и лакомисленост и обуздавају их. Уз стално побожан и пажљив живот деловање Светих Тајни постаје јасније, опипљивије и обилније. То деловање Свето Писмо пореди са помазивањем главе, то јест ума, духовним јелејем, и са царском чашом, која силно опија душу осећањима која потичу од Духа Светога, која потичу од Христа. Уз стално пажљив и побожан живот донекле схватљива постаје недокучива милост Божија која је показана према људима тиме што им је дарована небеска храна. *И милост Твоја пратиће* ка спасењу својом натприродном снагом онога ко се што је могуће чешће и што је могуће достојније причешћује, *у све дане*

земаљског *живота* његовог, *и настаниће* га у небески *дом Господњи* за бесконачно *гуге дане* вечности (Пс. 22,5 6).

...Тело лишено материјалне хране, нужно мора да постане жртва смрти. Духовни хлеб Тело Христово - крепи срце човеково, крепи читаво његово биће, крепи вољу, крепи ум, чини правилним жеље и утиске душе и тела, природне особине људи ослобађа од болести којима су се оне заразиле приликом пада, а које се називају страстима, то јест страдањима, болестима. Духовно пиће потпомаже духовну храну. Оно предаје души квалитет особина Христових. Христос је на Себе примио све људске особине, осим греха: особинама људске душе Христове туђе су греховне повреде, оне су непорочне; услед сједињења са Божанством, оне су Божанске. Овим обоженим особинама напаја се душа онога ко пије Крв Христову. "Као што се материјално вино рекао је свети Марко - раствара у свим удовима онога ко га пије, и бива вино у њему и он у вину, тако и онај ко пије Крв Христову напаја се Духом Божанства, раствара се у савршеној души (Христовој) и та душа у њему, и осветивши се на тај начин постаје достојна Господа." Онај ко се удаљава од причешћа Светим Тајнама отуђује се од Христа и бива препуштен самоме себи, својој природи пораженој вечном смрћу. Вечну смрт уништава у човеку, унутар њега, у његовом уму и срцу, једино Христос Он улази, као свемогући Бог, у тајне ризнице човекове и тамо смрћу побеђује смрт. Ако то не буде сатворено вечна смрт ће остати у човеку, остаће као почетак и залог вечне погибљи. Не постоји могућност да вечну погубао избегне онај ко у себи има и чува њен почетак и залог - вечну смрт.

...Достојно причешћивање Светим Тајнама могуће је само уз стално благочестив живот или после одлучног покајања због греховног живота и одлучног остављања таквог живота, што треба да буде посведочено и запечаћено приношењем покајања према учењу свете Цркве Расејан и непажљив живот, који није обасјан и руковођен речју Божијом, него се усмерава по представама сопственог разума, по склоностима грехољубивих срца и тела, остављајући човеку само празно име хришћанина, лишава га утемељеног Богопознања и самоспознаје, лишава га потребног схватања Светих Тајни, лишава га одговарајуће припреме очи њиховог примања, одговарајућег расположења и стања приликом њиховог примања и неопходног чувања након примања. *Који недостојно једе и пије, суд себи једе и пије, не разликујући Тела Господњег* (1. Кор. 11,29), не придајући му потребну вредност, не припремивши свој сасуд за примање највећег и најсветијег блага. Најспасоносније благо уједно је и најстрашније, по својој неизрецивој светости. Суд Божији нас неби казнио када бисмо водили пажљив живот, по заповестима Христовим, брижљиво их испуњавајући и брижљиво лечећи покајањем оно што смо пропустили да испунимо. *Јер да смо сами себе испитивали, не бисмо били осуђени* (1. Кор. 11,31).

...Други значај има недостојно причешћивање Светим Тајнама онда када је у питању добровољан или намеран греховни живот, када су у питању смртни греси, неверовање и зловерје. Онај ко се причешћује у том стању чини преступ који навлачи казне, али сада већ непоправљиве, одлучне, које доносе вечно мучење. Тај преступ раван је преступу који су починиле убице Богочовека обасувши га поругама и шамарима, пљујући га у лице, измучивши Његово тело жестоким ударцима, ексерима и распећем. *Тако каже велики Павле који једе овај хлеб или пије чашу Господњу недостојно, биће крив Телу и Крви Господњој* (1. Кор. 11,27). *Страшно очекивање суда и јарост огња прогутаће противнике. Кад неко преступи закон Мојсијев, по исказу два или три сведока, има да умре без милости: замислите колико ће тада тежу казну заслужити онај који гази Сина Божијег, и Крв Завета којом је освећен за несвету држи, и Духа благодати врећа?* (Јевр. 10,27 29). *Човек нека испитује себе* (1. Кор. 11,28), нека преиспита себе пре но што приступи Светим Тајнама, и ако је огрезао у греховној прљавштини, нека се клони страшног Причешћа, да не би крунисао и запечатио своје грехе најтежим грехом: изругивањем Светим Тајнама Христовим, изругивањем Христу. Пре но што смело крочи на свадбу Сина Божијег, нека се постара о хаљини своје душе: она се пере и чисти од греховних мрља, какве год оне биле, неизрецивом милошћу Господњом, уз наше покајање.

Преподобни Марко Подвижник приметио је следеће: "Између сетве и жетве постоји одређени временски размак: стога не верујемо награди". Неверовању те врсте подвргавају се готово сви они који се причешћују недостојно. Приступајући Тајнама Христовим из греховног смрада, или хрлећи у греховни смрад после примања Светих Тајни, они, будући да казну над собом не виде истога часа, сматрају да никада неће бити никакве казне. Погрешан закључак! Јеврејима је била предсказана казна за богоубиство; али она је уследила тек неколико деценија након што су починили најужаснији злочин. Неизрециво милосрђе и дуготрпљење Божије још је чекало њихово покајање. Казна се одлаже и одлаже, али она ће неизоставно стићи непокајане, намерне и упорне грешнике. Њен почетак видимо понајвише у изненадној смрти или у смрти од болести која одузима могућност покајања, а сама казна извршава се у загробном животу. *Не варајте се каже апостол Бог се не да обмањивати; јер што човек посеје оно ће и пожњети. Јер ко сеје у тело своје, од тела ће пожњети шрулеж, а ко сеје у дух, од Духа ће пожњети живот вечни* (Гал. 6,7 8). 4. 115-130

- Ако се кушач дрзнуо да приступи Самом Ваплоћеном Господу, онда се не треба чудити што приступа и нама, па макар то било и након што ми прихватимо Господа у свој сасуд. Што је веће благо, то ће више лопови покушавати да га украду. После причешћивања Светим Тајнама, после усрдне молитве, после сваког дела које је нарочито корисно за

душу, према опитним поукама отаца треба појачано пазити на себе, јер нарочито тада ђаво се завишћу и злобом распаљује против нас, јер види како земља и пепео усходе ка небу, одакле је он збачен. Духовни рај који је, по учењу Спаситељевом, у нама, треба неговати и пазити, као што је приликом самог стварања Бог преко Адама заповедио свим људима. 6. 579

- Што се тиче осећаја који сте имали пре и после причешћа, рећи ћу вам: себе увек треба да сматрате недостојним Христа и да му приступате као Лекару душа и тела наших, заједно са губавима, слепима, демонизованима, јер смо ми такви по души. Али треба пазити да скрушеност срца не прерасте у безнађе, које потиче од наде на себе, а не на милосрђе Христово. 6. 586

ПРОМЕНЉИВОСТ

- Немојте се чудити што у себи видите непрестану променљивост и не надајте се да ћете се до смрти избавити од ње, или боље рећи . не обмањујте се том надом; иначе ћете увек наново бити изненађени дубоком узнемирености, која ће тим силније деловати на вас и чак вас обарати. Поклоните се Истини Она непрестану људску променљивост лечи заповешћу сталног покајања. 6.165

- Не узнемируј се због страсти које устају на тебе, него се труди да им се успротивиш колико можеш; док год се човек налази на земљи и обучен је у пропадљиво тело, дотле је подвргнут променама; час осећа мир и спокојство у срцу, које није помућено никаквом страшћу, час се налази потпуно обузет страстима. Ова променљивост учи нас самоспознаји, смирењу и томе да непрестано прибегавамо помоћи Божијој, јер чим нас она остави, макар и за трен, ми чинимо страшна безакоња. 6. 466

- Не узнемируј се што повремено осећаш озлојеђеност, хладноћу и деловање страсти. Такве периоде душевног расположења треба трпељиво подносити. Свети Макарије Велики је рекао: "У свакоме од нас бивају промене, као у ваздуху: час лепо време, а час лије киша, дува ветар и тмурно је..." Други свети, преподобни Исак, наводећи и објашњавајући ову изреку преподобног Макарија, вели: "Обрати пажњу на те речи: нису оне без разлога свима упућене. Употребљене су са циљем да покажу како сви људи, без изузетка, не само грешни него и свети, повремено бивају обузети страстима. Нема на земљи сталне непогрешивости и постојаног душевног расположења. Јер непроменљивост је својствена будућем веку". Стога на своје душевне промене треба гледати са разборитошћу, треба показивати и откривати Богу своју греховност, и уједно се предавати Његовој светој вољи, молећи од Њега милост и помоћ. 6. 697

- Трудите се да се не препуштате расејаности. Ако се догоди да вас по немоћи која је својствена свима нама људима она и савлада, немојте се предати унији. Човеку на земљи није својствено да не пада - чак ни

житељу најудаљеније пустиње и усамљенику. Променљивост и страст неизоставно делују у сваком човеку и у најстрожем отшелнику. Тим пре не може да их избегне онај ко живи у свету, окружен свакојаким саблазнима. Немојте да тражите од себе немогуће, не захтевајте од ваше душе оно што она не може да вам да. Лечите ваше страсти покајањем, а недостатак дела надокнађујте скрушеношћу духа. 6. 369 (в. ХЛАЂЕЊЕ, НЕПОСТОЈАНОСТ)

ПРОМИСАО БОЖИЈИ

- Изнад времена, друштвених догађаја и појединачних судбина види се Бог, Творац свих створења и њихов безгранични Владика, Који све види, свиме управља, свему одређује циљ и намену.

Бог човеку допушта да посматра Његово управљање. Али узроци судбина и прави разлози Господњих одлука знани су једино Богу: *Јер ко познаде ум Господњи? Или ко му би саветник?* (Рим. 11,34). И то што се човеку допушта да посматра Бога кроз Његов Промисао и Његово управљање, представља највеће благо за човека, које човеку доноси обилну душевну корист.

Посматрање Творца и Господа свих видљивих и невидљивих створења облачи посматрача у натприродну силу: са тим посматрањем сједињено је признавање неограничене власти Свемогућег Цара свега створеног над Његовим створењима. Власи наше главе, власи које су по слабашном људском мишљењу толико небитне, избројане су у тој неограниченој и свеобухватној Премудрости и чувају се Њоме (Мт. 10,30; Лк. 21,18). Тим пре, без Ње не може да се догоди никакав значајан догађај, никакав преврат у човековом животу. Хришћанин који непоколебиво гледа на Промисао Божији, сред најстрашнијих зала остаје храбар и непоколебиво чврст. Он са светим псалмопојцем и пророком говори: *Провиђах Господа преда мношвом сеагга, јер је с десне стране мени да не посрнем* (Пс. 15,8). Господ је мој помоћник; нећу се плашити никаквих несрећа, нећу се предавати унији, нити се погружавати у дубоко море туге. Слава Богу за све!

Посматрањем Промисла Божијег човек се учи безграничној покорности Богу. Окружују ли слугу Божијег са свих страна различите невоље? Он своје рањено срце теши овако: "Бог све то види. Када из разлога који су Њему Премудром познати мени те невоље не би биле корисне и потребне, Он Свемогући би их одвратио од мене. Али не одвраћа их: дакле, по Његовој свесветој вољи је да ме те невоље муче. Мени је та воља драгоцене, драгоценија од живота! За створење је боље да умре, него да одбаци вољу Творца! У тој вољи је истински живот! Ко умре ради испуњења воље Божије, тај почиње да живи правим животом. Слава Богу за све!"

Од посматрања Промисла Божијег, у души се формира дубока кротост и непромењива љубав према ближњем, коју никакви ветрови не

могу да узнемире и усталасају. За такву душу нема увреда, нема злочина: сва створења понашају се по заповести или допуштењу Творца, јер је створење само слепо оруђе. У таквој души разлеже се глас смирења, који је оптужује за безбројна сагрешења и оправдава ближње као оруђа праведног Промисла. Тај глас се разлеже током страдања, доносећи спокојство и утеху; он тихо говори: "Ја добијам оно што сам својим делима заслужио. Боље ми је да пострадам током овог краткотрајног живота, него да вечно страдам у вечним адским мукама. Моји греси не могу да буду некажњени: јер то захтева правда Божија. У томе што они бивају кажњени током краткотрајног земаљског живота ја видим неизрециво милосрђе Божије". Слава Богу!

Виђење Промисла Божијег чува и јача веру у Бога. Онај ко види невидљиву, свемоћну руку што управља светом, остаје несмућен сред страшних бура које витлају морем живота: он верује да свемоћна и премудра десница Божија држи кормило Цркве, да управаља животом друштва и судбином сваког човека. Гледајући свирепе таласе, мрачне облаке и грозне буре, он се задовољава и умирује мишљу да Бог види све што се догађа. Човеку, слабом створењу, приличи тиха и смирена покорност, једно побожно познање и сазерцавање судова Божијих. Он у свему треба да се усмерава према путевима који су му показани, према циљевима који су му одређени свише! Слава Богу за све!

Уз сагледавање Божанског Промисла неће опстати не само пролазне невоље, него ни оне које човека очекују приликом ступања у вечност, иза границе гроба. Њих отупљује и уништава благодатна утеха која се увек спушта у душу која се одрекла себе ради покорности Богу. Уз самоодбацивање и преданост вољи Божијој ни сама смрт није страшна: верни слуга Христов предаје своју душу и вечну судбину у руке Христове, предаје их са тврдом надом у Христа, са непоколебивом надом у Његову благост и моћ. Када се душа разлучи од тела и када јој се дрско и брзо приближе одбачени анђели, она ће те мрачне и злобне анђеле поразити својим самоодрицањем и натерати их у бекство. "Узмите ме, узмите ме - храбро ће им она рећи - баците ме у мрачни бездан, огњени бездан, баците ме у бездан ада, ако је то воља Бога мојега, ако је Он то одредио за мене: боље ми је да будем лишена рајске сладости, лакше ми је да поднесем адски пламен, него да нарушим вољу и одредбу великог Бога. Њему сам се предала и предајем се! Он је Судија мојим слабостима и сагрешењима, а не ви! Ви и кроз своју безумну непокорност само извршавате Његове одлуке." Слуге кнеза овога света наћи ће се у недоумици када буду видеде храбро и кротко самоодрицање, и потпуну преданост вољи Божијој! Одбацивши ту блажену покорност, они су од светлих и добрих анђела постали мрачни и свезлобни демони. Они ће устукнути са стидом, а душа ће без препрека наставити свој пут онамо где је њено благо - Бог. Тамо ће лицем у лице Онога гледати Кога овде

гледа вером у Промислу Његовом и вечно ће клицати: слава Богу! 1. 385-389

Свеблагост Промисла

- Хришћанин никада и ни због чега не треба да се узнемирава, јер га Промисао Божији носи на Својим рукама. Наша брига треба да се састоји у томе да останемо верни Господу. 6. 579

- Божанствени Промисао у стању је све да исправи, и да из наоко неповољних околности источи спасоносне последице, као воду из камена. Молитвом и надом сачувајте душевни мир, а оно што није у нашој моћи - препустите Богу. 12. 3

- Немоћни човек хоће да делује и тамо где то није могуће. Он би хтео свуда да пружи своју "моћну" руку, свуда би хтео да делује сходно својим "мудрим" схватањима. И никако неће Бога да призна за довољно моћног и разумног делатника, те да стога на молитви постојано прибегава Њему. Међутим, чим прибегне Богу смиреном молитвом - а не телесном и нервном, са распаљеним покретима крви предајући себе и своје ближње милости и вољи Божијој, одмах про налази мир. 6. 530 (*ВОЉИ ПОКОРНОСТ, ОКОЛНОСТИ, НЕ ПРИЈАТНОСТИ, НЕВОЉЕ, ИСКУШЕЊА*)

ПРОРОШТВА

- Чему другом приписати велика знамења која су савршавали свети Божији, ако не томе што је у њима пребивао и дејствовао Бог? Чему другом приписати способност пророковања и откривања тајни скривених у дубинама срца и умова коју су поседовали свети Божији, ако не томе што је у њима био присутан и што је кроз њих говорио Бог Који далеку будућност види као садашњост, Бог за Кога нема тајни? Ово су посведочили и сами свети. Апостол Павле је Галаћанима написао: *А живим не више ја, него живи у мени Христос* (Гал. 2,20); Коринћанима је написао: *Тражите да искушате Христа Који у мени гоеори* (2. Кор. 13,3). Када су апостоли Петар и Јован исцелили хромог од рођења код Красних врата јерусалимског храма и када се око апостола сабрао задивљени народ, они су му се обратили: *Људи Израиљци, што се чудите овоме или шта гледате у нас, као да смо својом силом или побожношћу учинили да овај ходи? Бог Авраамов и Исаков и Јаковљев, Бог отаца наших, прослави Сина Својега Исуса* (Дап. 3,12-13). 4. 243-244

- Бог је мењао Своје одлуке, објављене и преко светих пророка, као што је пророштво Јонино о Ниневићанима, Илијино о Ахаву, Исајино о Језекиљу; тим пре неће се остварити предсказање лажних пророка, чак и када би имало какав основ. Ко је себе и све остало предао вољи Божијој, тај нема потребе да било шта зна унапред. 6. 776 (в ТЈАВО)

ПРОСТОТА

- Који је услов хришћанске простоте? Следити закон Божији. Онај ко је добродетељан и добронамеран, нема потребе да се представља као

такав; напротив, ономе ко љуби грех, чија је воља у греху, потребна је маска. Вера рађа простоту. Верујући иде животним путем уздајући се у свог Промислитеља, као што и Свето Писмо каже: *ходи у простоти, ходи са надом*. Неверујући не види Промисао, него мисли да његова судбина зависи од способности његовог ума и да је сво благо у земаљском; стремећи ка земаљском он је лукав и на речима и на делу. Што се више будемо удубљивали у Реч Божију, што више будемо духовно узрасли, то ћемо више бити убеђени да је немогуће другачије се приближити Богу него простотом, у којој су и вера, и чистота савести, и начин размишљања, обликовани заповестима Вишњег. Само простосрдачни су у стању да духовно напредују, како каже Свето Писмо: *У души опитну у злу Премудрост се неће уселити*. 6. 502

- Оци су се држали крајње једноставности у облачењу, уређењу келија, подизању манастирских здања, па и у подизању и украшавању самих храмова. Мисао и срце слабог човека, што је за неопитне и не пажљиве несхватљиво, усклађују се са његовим спољашњим положајем. Ако су на икони блиставе одежде, ако је келија пажљиво уређена, са укусом и раскошно, ако су чак и манастирски храмови величанствени и сијају златом и сребром, ако су снабдевени богатом ризницом, онда је његова душа неизоставно сујетна, испуњена умишљеношћу и самозадовољством, далеко од умилења и свести о својој греховности. Опијена сујетним задовољством, које јој делује као духовна радост, она пребива у помрачености, у самообмани, гневу и хладноћи. Напротив, када је одежда на икони једноставна, када он, попут страника, живи у келији као у шатору, када у њој има само оно неопходно, када му храм Божији служи као место молитвеног исповедања и плача, не расејавајући га и не одушевљавајући својом блиставошћу, онда његова душа од спољашњих услова позајмљује смирење, одвајајући се од свега материјалног, и у мислима и осећањима, у неизбежну вечност која предстоји свим људима; душа се труди да покајањем и испуњавањем јеванђелских заповести на време себи припреми благонаклон дочек у вечности. У скромну келију, која је једноставно уређена, једнако са велможом улази и прост човек; у пажљиво уређеној келији нема места за простог човека, који својим доласком може да наруши прецизан ред у њој. А у лицу убогог, простог човека, често богатог вером, одбацује се Христос (Јак. 2,1-6). 5. 292

ПСАЛМОПОЈАЊЕ

- Под псалмопојањем, које се спомиње у житијима и делима светих, треба подразумевати сасвим полаганом, отегнуто читање псалама и других молитава. Отегнуто читање неопходно је ради строга чувања

пажње и избегавања расејаности. Због отегнутости и сличности са појањем, такво читање названо је псалмопојањем. 2.187 (в. МОЛИТВА ГЛАСНА)

ПСАЛТИР

- Књига Псалтир је најзвишенија духовна књига. У њој је дубоко и детаљно описан унутрашњи подвиг војника Христовог. Честа употреба праслика и алегорија даје књизи тајанственост и загонетност (није без разлога на њој завеса!). Њу не треба узимати буквално: буквално разумевање Светог Писма убија душу. Неопходно је духовно разумевање: оно оживотворава, поставља на стазе праве и свете. 6. 298

- Ратовање и борбу подвижника Христовог са својим падом и са палим духовима најбоље је представио Дух Свети у Псалтиру. Монаси првих времена учили су Псалтир напамет, облачећи у речи Духа своје молитве за извлачење из блата страсти и чељусти непријатеља, ђавола. 5. 49

ПСОВАЊЕ (СКВЕРНОСЛОВЉЕ)

(в. ГРЕСИ СМРТНИ)

ПУТ ПОДВИЖНИШТВА

- "Доћи ће једном време и људи ће постати болесни. Када виде онога ко није подвргнут општој болести, устаће на њега говорећи: ти си најболеснији, јер ниси као ми." (преподобни Антоније Велики)

Овде уопште неће бити сувишно да приметимо, да ће тај један морати добро да се чува помисли лажне смиреностудности, коју ће неминовно пред њега да износе демони и људи као њихова оруђа. У таквим случајевима телесно мудровање ће обично да приговара: "Зар си ти једини у праву, а сви или већина људи греше?" Приговор који не значи ништа! Одувек су малобројни, сасвим малобројни ходили уским путем; у последње дане света тај ће пут до крајности опустети. 7. 10-11

- Окренимо се призору који нам пружа савремено доба. Шта треба да кажемо о себи? Како треба да живимо, како да делујемо? Одговор на то питање налазимо код древних монаха: они су најавили нашу ситуацију, они су унапред описали начин деловања у таквој ситуацији. "У последња времена они који заиста буду служили Богу благоразумно ће се сакрити од људи и неће чинити знамења и чудеса међу њима. Они ће поћи путем делања раствореног смирењем, и у Царству Небеском показаће се већим од отаца који су се прославили знамењима" (преподобни Нифонт). Каква значајна поука, каква утеха за нас у овим пророчким речима знаменитог и духоносног оца! Услед умножавања саблазни, услед њихове распрострањености и господарења, услед заборавања на јеванђелске заповести и њиховог занемаривања од стране свих људи, за онога ко жели да се спасе неопходно је удаљавање од људског друштва у унутрашњу и спољашњу усамљеност. Услед понестајања благодатних руководитеља и умножавања лажних учитеља,

који су обманути демонском прелешћу и читав свет увлаче у ту обману, неопходан је живот прожет смирењем, неопходан је најдоследнији живот по јеванђелским заповестима, неопходно је сједињење молитве са плачем за собом и за читавим људским родом, неопходна је опрезност пред било каквим завођењем распаљеношћу, која мисли да дело Божије савршава само људском снагом, без Бога Који делује и савршава своје дело. *Који се спасава, нека спасе душу своју* речено је остатку хришћана Духом Божијим. Себе спасавај! Блажен си ако нађеш једног поузданог сарадника у делу спасења: Тоје у наше време велик и редак дар Божији. Када пожелиш да спасеш ближњег, чувај се да он и тебе не одвуче у погубну пропаст. Ово последње непрестано се догађа. Одступништво је Богом допуштено: не покушавај да га зауставиш својом немоћном руком. Сам се удаљи и чувај од њега: то ти је довољно. Упознај се са духом времена, изучи га, да би по могућству избегао његове утицаје. "Данас готово да нема истинске побожности, данас постоји само лицемерје" говорио је светитељ Тихон, сто година пре нас. Треба да се бојиш лицемерја, најпре у себи самом, а потом и у другима; бој га се управо стога што је карактеристично за ово време и што је у стању да зарази свакога, чак и приликом најмањег скретања у лакомислено понашање. Не подвизавај се да те виде људи, него у тајности, ради свога спасења, пред очима Божијим - и твоје понашање очистиће се од лицемерја. Не осуђуј ближње, суд над њима препусти Богу и твоје срце очистиће се од лицемерја. Прогони лицемерје у себи, истеруј га из себе; чувај се маса заражених њиме, које и свесно и несвесно делују усмераване њиме, прикривајући служење свету служењем Богу, а тражење пролазних добара тражењем вечних, прикривајући маском светости порочан живот и душу у потпуности предану страстима. 7. 511-512

- Заиста, тесан је пут који води у живот, јер, с једне стране, стешњују га неправде који чинимо, а са друге и сама праведна дела, када су повезана са презиром и осуђивањем ближњег. 13. 274

- Заједнички пут подвижника је да трпљењем међу људима лече осећања слабости, да увиде Промисао Божији и уђу у умну молитву. 5.151

РАДОСТ ДУХОВНА

(в. ДОБРОДЕТЕЉИ, КРСТ, МОЛИТВА)

РАЗУМ ДУХОВНИ

- *Зато неће устати (васкрснути) безбожници на суду, нити грешници у савету праведних* (Пс. 1,5). Безбожници не учествују у првом васкрсењу (Отк. 20), које је свети Јован описао у Откривењу, у духовном

васкрсењу које се савршава током земаљског живота, када се сведелатни Дух дотакне душе и обнови је за нови живот. Душа васкрсава и оживљава за Божански живот! Њен ум и срце се просвећују, постајући причасници духовног разума. Духовни разум како га одређују духоносци - јесте осећај бесмртног живота. Сам тај разум је - обележје васкрсења. Напротив, телесно мудровање је невидљива смрт душе. Духовни разум је дејство Духа Светога. Он види грех, види страсти у себи и другима, види своју душу и душе других, види мреже кнеза овога света, обара сваку помисао која насрће на разум Христов, одбацује грех од себе, у коме год облику да се приближи: јер духовни разум је Царство, светлост Духа Светога у уму и срцу. **Неће васкрснути безбожници** за духовно расуђивање! То расуђивање је *савет* само *праведних*, оно што припада само њима. 2.11

• "Постоји разум који претходи вери - рекао је свети Исак Сиријски - и разум који се рађа од вере. Разум који претходи вери је природни разум; разум који се рађа од вере је - духовни разум." Све док дејствује вера, дотле у човеку сија духовни разум. Када вера престане да дејствује, напушта се деловање према учењу Јеванђеља, а почиње деловање према сопственим схватањима и наговору срца. Разум силази са висине духовног стања у телесно стање, а осећај благи напушта срце, да би у њега ушле страсти раздражене својим претходним изгнанством, док мир бива замењен разноликим узнемирењима. Онај ко је у својој души испитао овде изложена супротстављена стања, опитно ће познати суштинску важност Господње поуке, опитно ће познати повезаност вере са духовним разумом и милошћу. У савезу тих добродетељи састоји се обнова и спасење човека. 4.194 (в. РАСУЋИВАЊЕ, МИСАО, МУДРОСТ)

РАЗУМ ПАЛИ

• Лажно названи разум, то је начин размишљања и просуђивања које је ум усвојио након човековог пада. Као последица пада, он има карактер самообмане, а као последица лажи и обмане он не прима Истину - Христа; пошто високо цени све земаљско, а земља је место изгнанства палих, он је противан вери и духовном разуму који се од ње рађа, разуму који на све земаљско гледа очима путника у пролазу. Предмет лажно названог разума је само пролазно и пропадљиво. Када његов предмет постане вечно и духовно, онда су његови судови сасвим неосновани и погрешни. Он је лишен просвећености свише, која објашњава духовне предмете; за његове сопствене снаге, без откривења, ти предмети су потпуно недоступни; туђа светлост у њему, светлост је мрачних духова лажи. Сва његова сведочанства пружају му телесна чула која су повређена падом. Чак и када му оно што је чулним очима невидљиво постане на неки начин доступно, нпр. помоћу магнетизма, он тиме само умножава своје заблуде, појачава своју помраченост и самообману, јер пребива у лажи, као онај ко је стекао лажна схватања.

Његови следбеници налазе се у непрестаној међусобној несагласности, противречећи једни другима и сами себи. Он од човека не захтева добро владање, напротив - оставља му слободу да греши. Он себе сматра господарем света, због чега одбацује Промисао Божији, ако не увек на речима, онда на делу увек. Он у себи садржи начело безбожности, које представља суштину сваке заблуде, откривајући се у њој више или мање. Коначно, он представља негативно богатство палих духова и оних људи који се налазе у општењу са палим духовима. 2. 146 (в. МУДРОСТ, УЧЕНОСТ СВЕТСКА)

РАЈ

- Богонадахнути писац Књиге Постања (пророк Мојсије) каже: *И насади Господ Бог врт (градину) у Едему на истоку; и онде намести човека којег створи* (Пост. 2,8). Сагласно овој повести писца Књиге Постања и Сам Господ је објавио да је Царство, или земља вечног блаженства, *припремљено* за људе *од постања света* (Мт. 25,34).

Рај се налази на истоку; такав је његов положај у односу на земљу. Ово саопштење је очигледно прилично неодређено и непотпуно; али недовољно је само онима који све желе да измере и објасне једино у односу на себе, у односу на круг дејства својих чула, и у односу на видљиви свет... Рај се налази на истоку и према сведочанству Светог Писма и према сведочанству светог Предања Цркве. Свети Јован Дамаскин каже: *"Царства земаљска, појте Богу, попевајте Господу, Који седи на небесима небеса на истоку* (Пс. 67,33-34); још је у Писмо речено: *И насади Господ Бог врт у Едему на истоку, и онде намести човека којег створи* (Пост. 2,8), а када је човек преступио Његову заповест, изгнао га је и настанио *наспрам рајског врта изобиља* (Пост. 3,23-24), односно на западу. Зато се дакле, желећи повратак у древну отаџбину и усмеравајући погледе ка њој, Богу клањамо на исток... Када се вазносио на небо, Господ је узлазио према истоку и апостоли су му се клањали на исток; тако ће Он опет доћи, на исти начин на који су га видели да усходи на небо (Дап. 1,11), баш као што је Сам и рекао: *Као што муња излази од истока и сине го запада, тако ће бити и долазак Сина Човечијега* (Мт. 24,27). Њега, дакле, очекујући да дође, ми се клањамо према истоку. То је пак незаписано предање апостола, јер они су нам предали и много тога незаписаног" (Тачно изложење вере православне). Свети Јован Дамаскин вели да је из истог разлога, то јест зато што се рај налази на истоку, скинија Мојсијева имала завесу и очистилиште на истоку; и да је племе Јудино, као најдостојније части, јер је из њега требало по телу да дође Господ наш, било постављено са источне стране током пута Израиљаца кроз пустињу у обећану земљу; у знаменитом храму Соломоновом двери Господње налазиле су се са источне стране; Господ, када је био распет гледао је према западу, стога се ми, okreћући погледе ка Њему, клањамо на исток. Новозаветни

православни храмови подижу се са олтаром на истоку; приликом савршавања молитвословља изван храма увек се okreћемо ка истоку; сахрањујући наше покојнике, okreћемо их лицем ка истоку, *наспрам рајског врта изобиља*, у нади на васкрсење, у нади на повратак у рај. Преподобни Симеон Дивногорац и неки други угодници Божији који су се удостојили узношења у рај, пронашли су га на истоку.

...Научени од Светог Писма и Светих Отаца, ми рај сматрамо за место непорочне насладе, у које је био смештен Адам, у које се и данас смештају душе многих праведних људи, где ће по васкрсењу бити смештени многи угодници Божији са својим телима - која ће по природи одговарати онима који су њима. Рај је материјалан, али је његова материја фина, као што су fine душе, као што је фина била материја тела Адамовог пре но што се оденуо у кожане хаљине, као што ће фина бити и васкрсла тела праведника, по узору на прослављено тело Господа нашег Исуса Христа. "Рај - вели блажени Теофилакт Охридски - јесте насеље духовног покоја." По речима овог учитеља Цркве рај је био материјалан; Адам га је видео, плодове рајског дрвећа употребљавао је као храну, веселећи се у њему духовно. У тај рај, у древно наслеђе и отаџбину човекову, узведен је разбојник који је на крсту исповедио Господа. Свети Макарије Велики каже: "Надземаљски и горњи Јерусалим, где је Рај".

Земља служи као нека слика раја. Свето Писмо је јорданским водама орошену најплодоноснију содомску долину, пре но што је опустела, поредило са рајем Божијим (Пост. 13,10). Ако је и земља пре свога проклетства била сасвим другачија но што је видимо данас, када је у стању хаоса и осуђена да буде спржена, какав је тек онда био рај, који обиљем својих красота и благодати неупоредиво превазилази земљу. Тако је рај видео свети Андреј Јуродиви! Он је приповедао о рајској реци, о плодовима и цвећу, о рајским птицама и њиховом чудесном појању, о рајској виновој лози и о дрвећу за које је говорио да се не може упоредити ни са каквим земаљским дрвећем, јер га је засадила Божија, а не људска рука. Ово се односи и на све друге предмете који чине префињену и раскошну рајску природу. Угодник Божији је за себе причао да је ходио по рају задивљено сазерцавајући његове красоте, и да је од сазерцавања његових красота и најобилнијег утицаја благодати којима је рај преиспуњен доживљавао неописиво одушевљење и падао у најсладошнији занос. Сасвим схватљиво стање! Земаљске лепоте одушевљавају онога ко их посматра чистим оком ума, онога ко у њима почиње да сагледава несагледиву силу и премудрост Творца тим пре чудесне рајске красоте у потпуности треба да привуку човека на сазерцање, на виђење Бога у делима Његовим и да се посматрач од таквог виђења испуњава непропадљивом духовном насладом. Сви описи раја код светих сагласни су међу собом. 11. 36-40

- За људе који су задобили небеско богатство свети Макарије Велики каже: "Њихови суграђани, то јест душе светих и Анђели са дивљењем говоре: 'Велико су богатство стекла наша браћа која живе на земљи'. Они (та земаљска браћа небожитеља), одлазећи из овог света, имајући Господа са собом, са великом радошћу иду ка житељима неба; ови пак, који обитавају са Господом, примају их и одводе у благовремено припремљене обитељи, полагајући на њих драгоцене и славне одежде".

Преподобни Григорије Синаит, позивајући се на оне који су видели рај и причали о њему, каже да је рај ниже небо и да је преиспуњен миомирисним вртovima које је засадио Бог; да је дрвеће тих вртова стално покривено цветовима и плодовима; да посред раја тече река која га натапа и дели се на четири реке. Ту реку спомиње и Свето Писмо: *А вода вели оно тецаше из Едема натапајући врт, и оданде се дељаше у четири реке* (Пост. 2,10). Свети пророк Давид такође спомиње воду која се налази *изнад небеса* (Пс. 148,4).

...Апостол Павле је био узнесен у рај, и потом до трећег неба *да ли у телу, да ли изван тела, не знам* вели он - и тамо *чу неиска зане речи, које човеку није допуштено говорити* (2. Кор. 12,3-4). Рајска природа, небеска лепота, и изобиље благодатног блаженства толико превазилазе сву земаљску раскош и лепоту, да је свети апостол, за описивање онога што је видео у свештеној екстази, употребио следеће изразе: *Што око не виде, и ухо не чу, и у срце човеку не дође, оно припреми Бог онима који га љубе. А нама Бог откри Духом Својим* (1. Кор. 2,9 -10). 3. 81-82

РАСЕЈАНОСТ

- Велики Пимен је говорио: "Почетак зала је расејаност". 6.268
- Ум који је подлегао утицају забаве, наставља да осећа тај утицај и дуже време након што се удаљио од забаве. Потребно је мирно подносити такво стање и трудити се да се ум одвуче од забаве у сећање на смрт и суд Божији. 6.177 (в. ЗАБАВЕ, НАСЛАДЕ, БЕЗОСЕЋАЈНОСТ)

РАСКОЛ

- Расколом се назива нарушавање пуног јединства са светом Црквом, али уз тачно очување истинског учења о догматима и Светим Тајнама. Нарушавање јединства у догматима и Светим Тајнама је већ јерес.

РАСКОШ

- Почетници не треба раскошно да уређују келију, то јест да у келију уносе раскошне предмете и предмете којима се удовољава различитим прохтевима. Раскошно уређена келија привлачи ум и срце почетника, одвајајући их од Бога. Осим тога, овим се подстичу маштања, која представљају препреку за духовно напредовање 5.18

РАСПАЉЕНОСТ

• Не заваравajte се! Људску распаљеност не сматрајте за дејство Божанског огња. Многи су погрешили и пали у погубну самообману. Из стања распаљености поникле су безбројне заблуде које су земљу испуниле лажним учењима. Иза тих мрачних облака скривено је од света сунце правде. *По плодовима њиховим познаћете их* рекао је Спаситељ за лажна учења и лажне учитеље Где је распаљеност тамо нема истине, из тога не може произићи ништа добро, ништа корисно: ту кључа крв, ту се дими, и лажно названи разум подиже своје ваздушне замке. Кротост и смирење чије је деловање праћено некаквом фином хладноћом, али потом се јавља кроз безбројне добре плодове сведоци су непатвореног, истинског и Божанског добра. 6. 420-421

• Не жури у животу и не распаљуј се пролазним поривима, него живи умерено и постојано, делајући плачем, "који - како је рекао велики Пимен - дела и чува", а може се додати и лечи спотицања до којих дође на путу живота. 6. 822 (е. РЕВНОСТ, ДЕЛА, МОЛИТВА ИСУСОВА Распаљеност)

РАСПУШТЕНОСТ

(в. ДРСКОСТ)

РАСУЋИВАЊЕ ДУХОВНО

• Свети Василије Велики каже: "Сваком делу треба да претходи расућивање - без расућивања и добро дело претвара се у зло, због превремености и неумерености. Када се пак расућивањем одреди време и мера добру, онда се појављује чудесни добитак". 2. 259

• *Мир Христов, који превазилази сваки ум* и који обитава у светима Божијим, одмах ће разобличити сваку противничку помисао која се појави, каквом год маском праведности да се та помисао прикрива (Фил. 4,7). Свети Јован Лествичник у Слову о духовном расућивању о помислима, страстима и добродетељима, каже да се духовно расућивање јавља од неупрљане савести и чистоте срца (осећања); код почетника при напредовању оно представља познање свога пада и своје греховности; код средњих (по напредовању) оно одваја истинско добро од природног и од зла, како отвореног, тако и онога које је прикривено маском добра; коначно, код савршених духовно расућивање исијава од Духа Светога и осветљава начин на који зло делује у другим људима 2. 409

• Ако у наше време - време сиромаштва, глади и мрака у духовном погледу - још постоје монаси који имају донекле истинско духовно расућивање, то су они сасвим малобројни који су, будући просвећени умном молитвом Исусовом, детаљно спознали своје страсти, дејства лукавих духова и, коначно, дејство Духа Божијег, које отпочиње изливањем у душу свештеног мира у Христу. Ко пак уз светлост умне молитве није увидео своје страсти, препознао деловање лукавих духова и окусио шта је то мир Христов, који ум, душу и тело сједињује у једно, тај незна ништа о духовном расућивању, мада мисли да га има, јер је обузет

сујетом... Уз пристојно понашање може се имати и природно и делатно расуђивање или разум, образован наукама и читањем, како о томе веома основано расуђује преподобни Григорије Синајски; али то још није духовно расуђивање! Од таквог разума духовно расуђивање је далеко као небо од земље, и превазилази га као што светлост сунца превазилази трепераву светлост ноћних небеских светила. 6. 252-253

• Свети Јован Лествичник на следећи начин описује дар духовног расуђивања, који се од Бога шаље искључиво монасима који иду путем смирења и смиреностудности: "Уопште, сматра се да је расуђивање тачно схватање Божанске воље у сваком тренутку, месту и ствари, схватање које се налази само у људима чиста срца, чиста тела и чистих усана". 5. 86

• Преподобни Касијан Римљанин нам саопштава следеће сјајно учење светог Антонија Великог о духовном расуђивању. Једном су се код тог угодника Божијег сабрали старци из околних пустиња и манастира и током дугог ноћног разговора разматрали су која добродетељ чува монаха од самообмане и ђавољих мрежа. Једни старци указивали су на пост и бдење, јер се њима мисао очишћује и задобивши чистоту, лакше може да се приближи Богу. Други су истицали нестицање и презир према имању, јер се помоћу те мисли, растргнувши узнемиреност најразличитијих земаљских брига, подвижник лако усваја од стране Бога. Неки су предност дали милостињи, ослањајући се на речи Господње: *Ходите благословени Оца Мојега; примите Царство које вам је припремљено од постања света* (Мт. 25,34). Саслушавши сва њихова мишљења Велики Антоније је одговорио: "Све што сте рекли и потребно је и корисно за оне који траже Бога; али тим добродетељима не може се дати одлучујућа предност стога што видимо многе који проводе живот у посту и бдењу, који су се удаљили у пустињу и чувају најстроже нестицање, који су разделили све своје имање на милостињу и због тога доспели у крајње сиромаштво, да би потом несрећно отпали од добродетељи, склизнули у греховни живот, па и у само одступање од вере. Шта је било разлог њиховог душевног растројства? По моме мишљењу ништа друго до то што нису имали дар расуђивања. Расуђивање учи човека да се у свему клони прекомерности и да иде царским путем. Оно не допушта ни да човек буде поткраден са десне стране прекомерним уздржањем, нити да да буде оборен са леве претераним попуштањем телу. Оно је за душу као око и светиљка, по учењу Јеванђеља које каже: *Светиљка је телу око. Ако, дакле, око твоје буде здраво, све ће тело твоје светло бити. Ако ли око твоје кварно буде, све ће тело твоје тамно бити* (Мт. 6,22-23). Тако и јесте! Расуђивање, разматрајући све помисли и дела човекова, удаљиће сваку лукаву мисао и намеру која није угодна Богу и удаљиће од нас прелест... Мати и чуварка свих добродетељи је - расуђивање". Са овим речима и мишљењем Великог Антонија сагласили су се и други оци.

Духовно расуђивање се задобија читањем Светог Писма, првенствено Новог Завета, и читањем Светих Отаца чија дела одговарају начину живота који води хришћанин... Неопходно је да читање буде праћено животом: *Будите пак творци речи, а не само слушаоци, варајући сами себе* (Јак. 1,22). Неопходно је да живот одговара ономе што се чита, како се то могло остваривати на делу, уместо да само буди бесплодну машту која доводи у стање распаљености и самообмане. *Светилник је ногама мојим реч Твоја, и светлост стазама мојим* (Пс. 118,105) каже Свето Писмо, називајући ногама деловање уопште, стазама - појединачне поступке хришћанина, а светлошћу - духовно расуђивање. Приликом изучавања закона Божијег, уз сопствени труд око испуњавања тога закона потребно је да се усрдном и смиреном молитвом измоли благодатно озарење свише. 4. 205-207 (в. ДЕМОНА ЧУЛНО ВИЂЕЊЕ, ДЕМОНА ДУХОВНО ВИЂЕЊЕ, ДОБРО, РАЗУМ ДУХОВНИ)

РЕВНОСТ ТЕЛЕСНА И ДУХОВНА

- Треба се добро пазити телесне ревности, која споља делује благочестива, а у ствари је неразумна и штетна за душу. Светски људи и многи монаси, по своме незнању, веома хвале такву ревност, не схватајући да су њени источници умишљеност и гордост. Ову ревност они величају као ревност по вери, по побожности, по цркви, по Богу. Она се састоји у више или мање оштром осуђивању и разобличавању због њихових моралних погрешака и погрешака против црквеног реда и поретка. Обманути лажним схватањем ревности, не благоразумни ревнитељи, предајући јој се, мисле да подражавају Свете Оце и свете мученике, заборављајући за себе да нису свети него грешни. Ако су свети разобличавали грешнике и безбожнике, разобличавали су их по заповести Божијој и по својој обавези, на подстицај Духа Светога, а не на подстицај својих страсти и демона. Ко се пак одлучи да самовољно разобличује брата или да му приговори, тај јасно показује и доказује да себе сматра благоразумнијим и бољим од онога кога разобличава, да делује покретан страшћу и обманут демонским помислима. Треба имати на уму Спаситељеву заповест: *А зашто видиш трун у оку брата свога, а брвно у оку своје не осећаш? Или, како ћеш рећи брату своје: стани да ти извадим трун из ока твога; а ето брвно у оку твоје? Лицемеру, извади најпре брвно из ока свога, па ћеш онда видети да извадиш трун из ока брата свога* (Мт. 7,3-5). Шта је то брвно? То је телесно мудровање, дебело као брвно, које у потпуности одузима способност и исправност моћи вида коју је Саздатељ даровао уму и срцу. Човек, вођен плотским мудровањем, никако не може правилно да суди ни о своје унутрашњем стању, ни о стању ближњих. Он о себи и другима суди онако како сам себи делује и како му се ближњи чине споља, по његовом телесном мудровању - погрешно, зато га је Реч Божија сасвим тачно назвала лицемером.

По исцелењу себе Речју Божијом и Духом Божијим, хришћанин добија правилан поглед на своје душевно стање и душевно стање ближњих. Телесно мудровање, поражавајући величином греха ближњег, увек доноси немир, а неретко и погубљује, и никада не доноси и не може да донесе корист, јер нема никакво дејство на грех. Напротив, духовно мудровање делује искључиво на душевну повреду ближњег, милујући га, исцељујући и спасавајући. Треба приметити да по задобијању духовног разума недостаци и погрешке ближњег почињу да се чине сасвим неважним, јер су искупљене од стране Спаситеља и лако излечиве покајањем а то су исте оне погрешке и недостаци који су се телесном разуму чинили бескрајно великим и значајним. Очигледно, њима је управо телесно мудровање, будући само као брвно, придавало тако огроман значај.

Телесно мудровање у ближњем види такве грехе којих у њему уопште нема: из тог разлога су они који би се повели том неразумном ревношћу често падали у клевету ближњег и постајали оруђе и игралиште палих духова. Преподобни Пимен Велики је причао да је неки монах, заведен ревношћу, био подвргнут следећем искушењу: видео је другог монаха како лежи на жени. Дуго се борио против помисли која га је терала да заустави грешнике, да би их коначно, побеђен, гурнуо ногом и рекао: "Престаните!" Тада се испоставило да су у питању два снопа.

Ако хоћеш да будеш верни и ревносни син Православне Цркве, онда то треба да постигнеш испуњавањем јеванђелских заповести у односу на ближњег. Не усуђуј се да га јавно разобличаваш! Не усуђуј се да га учиш! Не усуђуј се да га осуђујеш и прекореваш! Јер то је дело не вере, него неразумне ревности, умишљености и гордости. Пимена Великог су упитали "Шта је то вера?" Велики је одговорио: "Вера се састоји у томе да се пребива у смирењу и чини милост", то јест смиравати се пред ближњима и праштати им све увреде, сва њихова сагрешења. Пошто неразумни ревнитељи као основни разлог своје ревности истичу веру, нека знају да истинска вера, а сходно томе и истинска ревност, треба да се изражавају у смирењу пред ближњима и у милости према њима. Оставимо суд над људима и разобличавање људи онима који имају обавезу да суде својој браћи и управљају њима.

"Онај ко има лажну ревност - рекао је свети Исак Сиријски - пати од тешке болести. О човече, који мислиш да показујеш ревност против туђих недостатака, знај да си се одрекао здравља сопствене душе. Ако пак желиш да лечиш немоћне, знај да је болесницима потребније да их обилазе него да их жестоко разобличују. Тако другима нећеш помоћи, а сам ћеш себе подвргнути тешкој и мучној болести. Ова ревност код људи не сматра се за једно од обележја премудрости, него се убраја у болести душе, као показатељ недостатка духовног разума, као показатељ крајњег незнања. Почетак премудрости Божије су - смиреност и кротост,

својствени великој и јакој души, и озбиљном начину размишљања, који носе људске слабости. *Дужни смо пак ми јаки* каже Свето Писмо *слабости слабих носити, и не себи угађати* (Рим. 15,1), и: *ако и упадне човек у какво сагрешењг, исправљајте таквога духом кротости* (Гал. 6,1). Мир и трпљење апостол убраја међу плодове Духа Светога."

У другој беседи преподобни Исак вели: "Не замрзи грешника, јер смо сви грешни. Ако се Бога ради подвизаваш против њега (грешника), онда пролиј сузе за њега. Зашто га мрзиш? Замрзи његов грех, а за њега се помоли, и тако ћеш постати налик Христу, Који није негодовао против грешника, него се молио за њих. Зар не видиш, Он је плакао и за Јерусалимом? Ми често служимо за подсмех ђаволима. Зашто мрзимо онога коме се ђаво подсмева као и нама? Зашто, човече, мрзиш грешника? Зато што није тако праведан као ти? Где је твоја правда, кад немаш љубави?! Зашто ниси заплакао због њега, него га гониш? Неки, који за себе мисле да здраво суде о делима грешника, гнеше се (стога) на њих, поступајући тако по не знању". 5. 275-278

• Када те због твог труда у врту заповести Бог удостоји да у души осетиш Божанску ревност, онда ћеш јасно увидети да те та ревност подстиче на ћутање и смирење пред ближњима, на љубав према њима, на миловање ближњих, на саосећање са њима. По речима светог Исака Сиријског, Божанска ревност је огањ, али који не распаљује крв! Он гаси распаљеност у њој и доводи је у стање мировања. Ревност телесног мудровања увек је повезана са распаљивањем крви, са навалом многих помисли и маштања. Последице слепе и неке ревности, ако јој се ближњи успротиви, обично бивају негодовање против њега, злопамћење и освета у разним облицима, а ако јој се покори - сујетно самозадовољство, уз подстицање и умножавање наше умишљености и гордости. 5. 278 (в. РАСПАЉЕНОСТ)

РОПТАЊЕ

• "Удео безумника мали је пред очима његовим" рекао је велики Исак. Напротив, у души која са благодарношћу прима дарове Божије, вредност тих дарова расте... Немирно роптање и незадовољство помућују и оно због чега би било сасвим оправдано да се заблагодари Богу и да се прослави Бог. 2. 49

• Смирење и у невољи налази разлог да заблагодари Богу, док гордост и крв, чак и када су окружени очигледним доброчинствима Божијим, налазе довољно разлога за роптање и незадовољство. 6. 837

• Роптање, жалопојке и телесно (не)расположење, то јест расположење које зависи од стихија света, само умножавају патњу и чине је неиздржљивом. Свети Исак је рекао да "болесник који се приликом операције супротставља лекару, само умножава своје муке", због чега треба да се покоримо Богу не само на речима, него и мислима, срцем, и делима. 6. 594 (в. БЛАГОДАРЕЊЕ)

САБЛАЗАН БЛИЖЊЕМ

(ЉУБАВ ПРЕМА БЛИЖЊЕМ)

САБЛАЗАН ОД БЛИЖЊЕГ

(В. ОСУЂИВАЊЕ, ФАРИСЕЈСТВО, КЛЕВЕТА)

САБЛАЗНИ

• Све што се догађа, догађа се под будним погледима Свеблагог и Свемогућег Бога, једно по вољи Божијој, а друго по допуштењу Божијем. *Тешко свету од саблазни* рекао је Спаситељ; али *потребно је да дођу саблазни* прорекао је Он. Допуштање саблазни, као логичку последицу тога што људи самовољно употребљавају своју слободу и вољу, и као казну која само по себи проистиче из злоупотребе воље (јер је Богом дана и слобода воље и уједно закон како да се она употребљава), треба сазерцавати са побожношћу, покорношћу и исповедањем своје греховности и праведности суда Божијег. Веома је поучна молитва света три младића у пећи вавилонској. Нека се савршава воља Божија! Нека милосрдни Господ дарује спасење немоћнима, од којих сам први ја, који имају било какву вољу, макар и најслабију, да се спасу. 6. 112

Преподобни Пимен Велики је говорио: "Добро је избегавати разлог греха. Човек који се налази близу повода за грех, налик је ономе ко стоји на ивици дубоке провалије и ђаво га увек, кад год пожели, лако може гурнути у њу. Али ако смо телом удаљени од повода за грех, онда бивамо налик ономе ко стоји далеко од провалије. Ако би нас ђаво и повукао у провалију, док нас вуче ми можемо да пружимо отпор и Бог ће нам помоћи". Разлози греха, поводи за њега саблазни - су следећи: вино, жене, богатство, здравље (претерано) тела, власт и почести. "То нису греси сами по себи - каже свети Исак Сиријски - али наша природа због њих лако пада у грех, зато човек треба пажљиво да их се чува." 5. 40

• Ми смо крајње слаби; саблазни које нас окружују су се умножиле и необично појачале: у варљивој разноликости и привлачности оне стоје пред болесним погледима ума и срца, и одвраћају их од Бога, прикивајући их за себе. Ми смо се толико потчинили утицају саблазни, да смо оставили чак и руковођење према Речи Божијој, једино средство спасења. Уз то, потребно је да се води веома пажљив живот, коме је страна свака расејаност, а наша повређена воља захтева управо супротно. Ми смо се устремили ка материјалном напредовању, ка светским успесима! Потребне су нам почести, потребни су нам изобиље и раскош! Потребна нам је расејаност и учешће у насладама света! Да бисмо то постигли, ми се старамо искључиво о напретку пале природе. Изгубили смо сваку представу о обновљеној природи; јеванђелске заповести су

занемарене и заборављене; душевно делање нам је потпуно непознато, а телесним се бавимо само толико и са тим циљем, да бисмо пред светом могли да изгледамо побожни и свети, и да од њега добијемо плату његову. Оставили смо тесни и мукотрпни пут спасења. Идемо путем широким и пространим. *Спаси ме, Господе! Јер нестало преподобних. Проредисмо се, ми монаси, мимо свих народа, и скрушени смо данас по свој земљи ради грехова наших. И нема у време ово кнеза, ни пророка, ни војда* (Дан. 3,27-38) који би нас водио у борби невидљивој чулним очима, која није *против крви и тела, него против поглаварства, и власти, и господара таме овога света, против духова злобе у поднебесју* (Еф. 6,12).

Тешко свету од саблазни јер потребно је да дођу саблазни (Мт. 8,17) најавио је Господ. Допуштење Божије је како долазак саблазни, тако и духовна невоља коју оне доносе. На крају живота света, саблазни треба толико да се појачају и умноже, да ће због умножавања безакоња охладити љубав многих (Мт. 24,12) и *Син Човечији када дође, хоће ли наћи веру на земљи?* (Лк. 18,8). *Земља Израилјева, Црква, биће оборена мачем* убиственим насиљем саблазни *и пуста сасвим* (Јез. 38,18). Живот по Богу постаће веома тежак. Такав ће постати зато што је ономе ко живи посред саблазни и пред њиховим лицем немогуће да се не подвргне утицају саблазни. Као што лед под дејством топлоте губи своју чврстину и претвара се у најмекшу воду, тако и срце, преиспуњено добром вољом, када се подвргне утицају саблазни, нарочито постојаном, ослабљује се и мења. Због раширености и свеопштости одступништва живот по Богу постаће веома тежак. Одступници, који ће се умножити, називаће се и споља представљати као хришћани, те ће тако лакше да прогоне истинске хришћане; они ће истинске хришћане да окруже безбројним замкама и, како примећује свети Тихон Вороњешки и Задонски, поставиће безбројне препреке њиховој доброј намери да се спасу и да служе Богу. Против слугу Божијих деловаће и насиљем власти, и клеветом, и лукавим подвалама, и разноликим обманама, и љутим гоњењима. 5. 140-141

- Свети Исак Сиријски је рекао: "Онај ко себе добровољно не удаљава од узрока греха, бива и против своје воље привучен грехом". ...Човекова добра намера јача далеко од саблазни, добијајући необичну чврстину и силу; напротив, када је близу саблазни, она почиње мало помало да слаби и коначно се сасвим изопачује. Тако лед на хладноћи постаје све чвршћи; али када буде изложен утицају топлоте, он се топи и ишчезава. 1. 335 (в. ОСУЋИВАЊЕ, ПРОМЕНЉИВОСТ, ЉУБАВ ДУХОВНА, ПУТ ПОДВИЖНИШТВА, МОЛИТВА ИСУСОВА - Утеха)

САВРШЕНСТВО

(в СВЕТОСТ)

САВЕСТИ

- Савест је - осећај људског духа, фин и светао, који разликује добро од зла. Тај осећај јасније разликује добро и зло него ум. 1. 367

- Добровољна сагрешења помрачују, отупљују, заглушују и успављују савест. Сваки грех, који није очишћен покајањем, штетно утиче на савест. А стални и добровољни греховни живот као да је умрт вљује. 1. 367

- Као што се сечиво ножа оштри каменом, тако се и савест оштри Христом: она се просвећује изучавањем, а изоштрава испуњавањем јеванђелских заповести.

Просвећена и изоштрена Јеванђељем, савест детаљно и јасно показује човеку његова сагрешења чак и најмања. 1.368

- Буди савестан у односу на Бога: испуњавај све заповести Божије, како оне чије испуњавање сви виде, тако и оне чије испуњење нико не види и које је видљиво само Богу и твојој савести.

Буди савестан у односу на ближњег: не задовољавај се само спољашњом пристожношћу свога понашања према ближњима! Захтевај од себе да и сама твоја савест буде задовољна тим понашањем. А она ће бити задовољна онда када не само твоја дела, него и твоје срце буду постављени у онај однос према ближњем који је заповеђен Јеванђељем.

Буди савестан и када су ствари у питању, клонећи се претеривања, раскоши и небриге, сећајући се да су све ствари које користиш творевина Божија, Божији дарови човеку.

Буди савестан према самоме себи: не заборављај да си ти - образ и подобје Бога, и да си обавезан да тај образ у чистоти и светости представиш Самоме Богу. 1. 369

(в. СТРАХ БОЖИЈИ)

САВЕТ

- "Јеси ли видео кога палог? Знај да је себе слушао" вели авва Доротеј. Овај свети је за себе говорио да више жели да погрешити у било ком спољашњем делу, поступивши по савету ближњег, него да делује самовољно. А ја, у своме малом опиту, приликом било каквог неуспеха, имам утеху која проистиче из тога што дело није учињено или предузето самовољно. 6. 225 (в. ДУХОВНИШТВО)

САВЕТОВАЊЕ

- Оци забрањују да се ближњем дају савети по сопственом нахођењу, без његовог тражења; самовољно давање савета показује да себи приписујемо духовна знања и квалитете, што представља очигледну гордост и самообману. Ово се не односи на настојатеље и старешине, који су обавезни да поверено им братство поучавају у свако доба, кад год се укаже потреба, па и онда када нису питани (2. Тим. 4,2). Но, приликом посета другим манастирима, они треба да се руководе саветом преподобног Макарија Александријског преподобном Пахомију Великом. Пахомије је упитао Макарија о поучавању братије и суду над њима. Авва Макарије је одговорио: "Учи и суди својим потчињенима, а не

• Оне који вам долазе ради савета примајте са страхом Божијим, и сваки пут када дођу молите Бога да вам да корисну реч за ближњег. Обраћајући се Богу молитвом уочи сваког разговора са ближњим, ви ћете своје беседе очистити од сујете. Говорите опрезно, не упуштајући се у многоглагољивост. Посетиоцима не постављајте испразна и радознала питања, и трудите се да се клоните разговора о манастирским стварима и о свим делима овога света. Ако се пак занесете и кажете нешто што није по савести, то јест што нарушава овде изложена правила, у мислима прекорите себе и покајте се пред Богом. На тај начин долазак ближњих донеће вам велику корист, откривајући вам вашу немоћ, која је без тога могла да остане скривена, што је врло штетно за душу. Чак и да још нисте дорасли давању савета, као што ни ја нисам дорастао, ипак, због оскудице својствене нашем времену, ми треба да делимо са ближњима наше оскудно знање. Уколико ово будете савршавали са смирењем, не допуштајући своме "ја" да делује, онда ће вас и због тог дела, ма како оно било мањкаво, осенити милост Божија. 6. 336

• У давању савета не треба да будете претерано издашни, него са смирењем избегавајте да их дајете. А када вас приморају, реците нешто једноставно, препуштајући ствар Богу. 6. 368

• Ако ме човек лично не упита, ја се никако нећу усудити да му дам било какав савет: Свети Оци то забрањују. 6. 823

• Велика је несрећа - то душевно устројство и стање, када хришћанин, који није позван или упитан, него зато што за себе мисли да је вредан, почне да учи, разобличује и прекорева ближње! А када те упитају, или одбиј да даш савет и изнесеш своје мишљење, као онај ко ништа не зна, или, у крајњој нужди, одговори са највећом опрезношћу и скромношћу, да себе не би ранио сујетом и гордошћу, а ближњег љутом и неразумном речју. 5. 278

САМОЉУБЉЕ

• Самољубље је изопачена љубав према себи. Та љубав је безумна и погубна. Онај ко је самољубив, ко је везан за сујетно и пролазно, за греховне насладе - непријатељ је самом себи. Он је - самоубица: мислећи да љуби себе и утађа себи, он себе мрзи и погубљује, убија се вечном смрћу. 1. 86

• Очигледно: да би заволео ближњег као самог себе, претходно је потребно правилно завоleti себе.

• Љубимо ли себе? Без обзира на то колико је ово питање чудно, треба рећи да су људи који љубе себе веома ретки. Већина људи мрзи себе и труди се да нанесе себи што је могуће више зла. Ако бисмо измерили зло које је човеку учињено током живота, нашли бисмо да му најљући непријатељ није нанео толико зла, колико човек нанео сам себи. Свако од

нас, када би се непристрасно загледао у своју савест, нашао би да је такав закључак оправдан. Који је разлог за то? Који је разлог за то што ми себи готово непрестано чинимо зло, а при томе постојано и незасито желимо добро? Разлог се састоји у томе што смо правилну љубав према себи заменили самољубљем које нас наговара да стремимо ка неразумном испуњавању наших жеља и наше пале воље, руковођене лажним разумом и лукавом савешћу. Нас воде и користољубље, славољубље, злопамћење, осветољубивост и сви греховни прохтеви! Ми лажемо себе и обмањујемо се, мислећи да удовољавамо љубави према себи, међутим удовољавамо само нашем незаситом самољубљу. Тежећи да удовољимо своје самољубљу, ми себи наносимо зло, погубљујемо себе.

Правилна љубав према себи састоји се у испуњавању животворних Христових заповести: *А ово је љубав, да ходимо по заповестима Његовим* рекао је свети Јован Богослов (2. Јн. 1,6). 4. 262-263

- Невидљиви подвиг против самољубља и човекоугађања првобитно је повезан са напором и усиљеном борбом: наша срца, попут срца наших отаца и праотаца, од времена пада нашег родоначелника под власт греха, свагда се противе Духу Светоме (Дап. 7,51). Она нису свесна свога пада, већ љуто бране своје бедно стање, као да је то потпуно задовољавајуће стање, као да је то стање потпуне победе. Али за сваку победу над самољубљем и човекоугађањем срце се награђује духовном утехом; окусивши ту утеху, оно већ храбрије ступа у борбу и лакше односи победу над собом, над оним што је усвојено падом. Учестале победе привлаче учестале посете и утехе благодати: тада човек ревносно почиње да гази самоугађање и својевољност, стремећи путем заповести ка јеванђелском савршенству, исповедајући се и тајанствено појући Господу: *Путем заповести Твојих трчах, када си раширио срце моје* (Пс. 118,32). 4. 265-266

САМООБМАНА

- Тешко је изаћи из самообмане. На дверима стоји стража; двери су затворене тешким и чврстим бравама и засунима, запечаћене печатом адског бездана. Браве и засуни су - гордост која се крије дубоко у срцу самообманутих и сујета која је главни покретач њиховог деловања, као и лицемерје и лукавство којима се гордост и сујета прикривају и које их облаче у маску добронамерности, смирења и светости. Несаломиви печат је - сматрати дела самообмане за благодатна дела. 1. 104

- Блажена је душа која себе сматра сасвим недостојном Бога, душа која је осудила себе као грешну! Она је на путу спасења; у њој нема самообмане.

Осећање плача и покајања - једино је што треба души која прилази Господу са намером да од Њега добије опроштај својих грехова. То је добар део! Ако си га изабрао, неће се одузети од тебе! Не мењај то благо

за пугте, лажне, насилне и тобоже благодатне осећаје, и немој да погубиш себе лажима.

"Ако су неки од отаца - каже преподобни Исак Сиријски - писали о томе да постоји чистота душе, да постоји њено здравље, бестрашће, вид, нису то писали зато да бисмо их ми пре времена тражили и ишчекивали. У Светом Писму је речено: *Царство Божије не долази на видљив начин* (Лк. 17,20). Они у којима живи ишчекивање, стекли су гордост и пад... Црква Божија је одбацила тражење и ишчекивање узвишених Божанских дарова. То није обележје љубави према Богу, него - болест душе."

Сви свети су себе сматрали недостојнима Бога: тиме су показа ли своје достојанство, које се састоји у смирењу.

Сви самообманути сматрали су се достојнима Бога: тиме су показали гордост и демонску прелест која је обузела њихове душе. Неки од њих примали су демоне који су им се јављали у виду анђела и следили их; другима су се демони јављали у свом сопственом виду и представљали се тобоже побеђени њиховом молитвом, чиме су их доводили до умишљености. Неки су подстицали своју уобразиљу и распаљивали крв, производећи у себи покрете нерава, па су то сматрали за благодатне насладе и пали су у самообману, у потпуну помраченост, придружујући се по своме духу одбаченим духовима.

Ако имаш потребу да беседиш са самим собом, немој да ласкаш себи, него се самоукоревај. Горки лекови су нам корисни у нашем палом стању. Они који ласкају себи већ су примили, овде на земљи, своју плату - своју самообману, похвале и љубав света који је непријатељски расположен према Богу: они немају шта друго да очекују у вечности, једино осуду. 2.123-126 (в. МОЛИТВА, СУЈЕТА)

САМООПРАВДАЊЕ

•Преподобни авва Доротеј за почетак своје поуке о смирењу, као крајеугаони камен који се полаже у темељ здања, узима следећу изреку једнога од светих стараца: "Пре свега, нама је потребна смиреност, ми треба да будемо спремни да против сваке речи коју чујемо кажемо "опрости" јер се смиреност леме све стреле ђавола и противника". У одбацивању оправдања, у окривља вању себе, и у мољењу за опроштај у свим оним ситуацијама када мирјани обично прибегавају оправдањима и умножавају их, састоји се велика и тајанствена купељ светог смирења. Ње су се држали и њу завештавају сви Свети Оци. То делање је чудно када се посматра површно, али опит ће брзо показати да доноси пуно душевне користи и да потиче из Само Истине, из Христа. Наш Господ је одбацио оправдања, није их употребио пред људима, мада је могао да им покаже своју велику Божанску правду у свој њеној величини. "Правдање речима не приличи хришћанском животу" рекао је свети Исак Сиријски. Преподобни Пимен Велики је

говорио: "Ми падамо у многа искушења, јер не чувамо поредак који доликује нашем звању. Зар не видимо да је жена Хананејка прихватила (погрдан) назив који јој је дат и да ју је Спаситељ утешио. Такође, Авигеја је рекла Давиду: *На мени, госиогару, нека буде та кривица* (1. Цар. 25,24), и чувши то, Давид ју је заволео. Авигеја је слика душе, а Давид слика Бога: ако душа оптужи себе пред Господом, Господ ће је завоleti". Великог Пимена су питали: Шта значи *(што је у људи) високо!* (Лк. 16,15). Он је одговорио: "Правдања. Не оправдавај себе и наћи ћеш мир". Онај ко не оправдава себе руководи се смиреномудреношћу, а онај ко се оправдава умишљеношћу. 1. 310-311 (в. САМОУКОРЕВАЊЕ, ОПРАВДАЊЕ)

САМООДРИЦАЊЕ

- Нова заповест вели: *Ко хоће да задобије душу своју, нека је погуби.* Шта значи погубити душу? Значи одбацити делање према сопственим осећањима и приморати себе на делање према јеванђелским заповестима. Ономе ко тако поступа Јеванђеље преноси своја познања и своја осећања, која припадају природи новог човека, обновљеног према подобију Саздатеља и Искупитеља нашег. У томе се састоји приморавање и присиљавање себе које налаже Јеванђеље. То означава савет који Свети Оци тако често понављају: "Дај крв и прими Дух!" Одсеци од себе својства пале природе и привиј својства природе обновљене Христом. 6. 254

- Авај! Тражим у себи самоодрицање и не налазим га! Тражим човека који би се одлучио да одбаци своју вољу и, разодевен од било какве воље, пожелео да у потпуности следи Христа, да испуњава Његову вољу и не налазим таквог човека! Тугује мој поглед сред мноштва људи као у пустој пустињи не налази призор на коме би се зауставио и утешио! Сви смо ми заволили своје испразне и глупе жеље, заволили смо пропадљиво, пролазно, тело и крв, и вечну смрт која живи у њима! Уски пут то је пут самоодрицања; а самоугаћању је тесно и на широком путу. Пробијамо се, журимо, гурамо један другог у већ препуну адску провалију! И данас постоје подвижници, али на њима нема победних венаца, венаца Христових. Венац Христов је Дух Свети. Духом Светим Христос овенчава Своје војнике победнике. Данас Дух не силази зато што се подвижници подвиза вају незаконито. *Ако се ко и бори* рекао је апостол *не добија венац ако се не бори по правилу. Ниједан се војник објављује он не уплиће у послове обичног живота, да би угодни војводи* (2. Тим. 2,4). Све што је препрека самоодрицању и што у срце уводи испразне приче - трговина је овосветска. Бог са гневом гледа на њу и одвраћа се од војника који се бави таквом трговином! Зато свети апостол подстиче свога ученика на истински духовни подвиг: *Ти се, дакле, злопати као добар војник Исуса Христа.* 6. 291-292

- Одлучите пре свега, макар само умом, да се одрекнете себе ради Христа, да свој ум ослободите погубног и неразумног самовлашћа, да га

потчините заповестима Христовим, да га потчините Јеванђељу. Почетак самоодрицања је у уму. Покоривши се Христу, он ће постепено у ту блажену покорност да доведе и срце и тело.

Самоодрицање је страшно на први и површан поглед. Међутим, чим се човек одлучи на самоодрицање, он одмах осети у души необичну лакоћу и слободу: лакоћа и слобода су сведоци истине. 6. 418 (в. ВЕРА, ПОДВИГ ДУШЕВНИ, ПОСЛУШАЊЕ)

САМОПОУЗДАЊЕ

(в. СМИРЕЊЕ, ЉУБАВ ПРЕМА БОГУ)

САМОПРИМОРАВАЊЕ

(в. САМООДРИЦАЊЕ, ДЕМОНСКИ НАПАДИ, ЈЕВАНЋЕ ЉЕ, МОНАШКИ ЗАВЕТИ)

САМОУБИСТВО

(в. ГРЕХ)

САМОУКОРЕВАЊЕ

- Вид смирења, који припрема за трпљење невоља пре но што се појаве и помаже њихово мирно подношење када се појаве, Свети Оци су назвали *самоукоревањем*.

Самоукоревање је окривљавање себе за греховност заједничку свим људима и своју посебно. При томе, корисно је сећати се својих нарушавања Закона Божијег и набрајати их, осим блудних падова и спотицања, за које оци забрањују да их се детаљно присећамо, јер обнављају у човеку греховни осећај и наслађивање њиме.

Самоукоревање, када достигне своју пуноту, коначно из срца искорењује злобу, искорењујући лукавство и лицемерје, које не престаје да живи у срцу све док је у њему присутно самооправдање. 1. 318-319

- Бављење самоукоревањем претвара то укоревање у навику. Када онога ко је стекао ту навику задеси нека невоља, истога часа у њему се јавља дејство навике и невоља се доживљава као заслужена. Главни узрок сваког узнемирења - каже преподобни авва Доротеј ако пажљиво испитамо, јесте то што не укоревамо себе. Одатле проистиче свако растројство; због тога никада не налазимо спокојство. И онда не изненађује што од свих светих чујемо: 'Нема другог пута осим тог'. Не видимо да је било ко од светих пронашао спокојство идући неким другим путем! А ми хоћемо да се држимо правог пута, а да при томе никада не укоревамо себе. Заиста, ако човек саврши мноштво добродетељи, а не буде се држао тог пута, он никада неће престати да се вређа и да вређа, уништавајући тиме све своје напоре. Напротив: онај ко прекореваше себе увек је у радости, увек је у спокојству. Онај ко прекораваше себе, куд год да пође, како је рекао и авва Пимен, шта год да му се догоди, штета, или срамота, или каква невоља, већ унапред сматра да је заслужио сваку неугодност и никада се не узнемирава. Може ли бити ишта спокојније од тог стања? Но, неко ће рећи: ако ме брат увреди, а ја

нађем да му за то нисам дао никакав повод, како могу да прекоревам себе? Онај ко себе испитује са страхом Божијим, свакако ће наћи да је дао повод, или речју, или делом, или на било који начин. Ако пак и види, како каже, да у том тренутку није дао никакав повод, увредио га је некада раније, њега или другог брата, у тој ствари или у било којој другој и требало је да пострада због тога или због каквог другог греха, што често бива. Дакле! Ако неко погледа себе, како сам рекао, са страхом Божијим и истражи своју савест, тај ће свакако наћи да је крив." Чудесна ствар! Започињући са прекореванем себе нехотице и на силу, ми на крају постижемо да самоукореване буде толико убедљиво и делотворно, да помоћу њега подносимо не само уобичајене невоље, него чак и највеће несреће. За онога ко је узнатрествовао искушења више немају такву силину, него по мери њиховог натрествовања постају лакша, чак и када су сама по себи тежа. У мери натрествовања душа јача и добија снагу да трпељиво подноси све што се догађа. 1. 321-322

- Онај ко окривљује себе одолеће свим искушењима! Која патња може да савлада онога ко за себе сматра да заслужије сваку патњу? Која патња може да овлада онога ко сваку патњу која наилази дочекује са речима блаженог разбојника: *Примам по својим делима како сам заслужио; сети ме се, Господе, кад доћеш у Царству Своме* \ 6. 328

- Свети Јован Лествичник је рекао: "Ко је одбацио оптужбу, исправну или неисправну, тај је одбацио своје спасење". Научи се да носиш слабости ближњих, да Бога ради угађаш њима, а не себи, научи се да полагаеш душу своју за ближње своје! Научи се да трпиш приговоре и увреде! Држи се за оптужбе на свој рачун као што се онај ко падне у воду држи за уже које му је добачено, и избавићеш се од потапања у немиру и тузи! 6. 328

- Мени се веома допада изрека Великог Пимена: 'Ако увек и у свему будемо окривљавали себе, рекао је, онда ћемо свуда пронаћи мир". Други отац је рекао: "Ми смо оставили лако бреме, које се састоји у оптуживању себе, и узели смо тешко, које се састоји у оптуживању других". Таква изрека вреди као целе књиге! 6. 422

- Корисно је осуђивати себе: то води ка смирењу. Строго пресуђивати себи је штетно: то човека гура у унијије и ослабљеност. 6. 762 (в САМООПРАВДАЊЕ)

СВЕТ

- Реч "свет" има два значења у Светом Писму. 1) У следећим изразима Светог Писма, као и њима сличним, речју "свет" означава се читав људски род: *Јер Бог тако заволе свет да је Сина сеојега Јединороднога дао, да сваки који верује у Њега не погине, него да има живот вечни. Јер не посла Бог Сина Сеога на свет да суди свету, него да се свет спасе кроз Њега* (Јн. 3,16-17). *Гле, Јагње Божије које узима на се грехе света!* (Јн. 1,29). 2) Речју "свет" означавају се они људи који воде

грехован живот, противан вољи Божијој, и живе за време, а не за вечност. Тако треба схватити реч "свет" у следећим и њима сличним изразима: *Ако вас мрзи свет, знајте да је Мене омрзнуо пре вас. Кад бисте били од света, свет би своје љубио, а како нисте од света него вас ја изабрах од света, зато вас мрзи свет.* (Јн. 15,18-19). *Не љубите света ни што је у свету. Ако неко љуби свет, љубави очеве нема у њему; јер све што је у свету: похота телесна, и похота очију, и надменост живљења, није од Оца него је од света. И свет пролази и похота његова; а онај који твори вољу Божију остаје вавек* (1. Јн. 2,15-17). *Прељубници и прељубнице, не знате ли да је пријатељство према свету непријатељство према Богу? Јер који хоће свету пријатељ да буде, непријатељ Божији постаје* (Јак. 4,4). Блажени Теофилакт Охридски овако одређује "свет": "Свето писмо речју 'свет' обично назива живот грешних људи и оних који у њему пребивају мудрујући телесно: зато је Христос и рекао ученицима Својим: *нисте од света.* Они су били део људи који живе 'у свету', али пошто нису пребивали у греху, нису били од "света". Већина људи водила је и води грехован живот, омрзнут од Бога, непријатељски Богу; због тога и зато што је број непријатеља Божијих много већи у поређењу са бројем верних служитеља Божијих, већина се у Светом Писму назива *светом*; оно што се односи на већину приписује се целом људском роду.

Свети Исак Сиријски "свет" одређује овако: "*Свет* је заједнички назив за све страсти. Ако човек најпре не сазна да постоји *свет*, он неће успети да сазна ни то којим се удовима удаљио од *света*, а којима је привезан за њега. Постоји много оних који су се са два или три уда одвојили од *света* и у њима се одрекли општења са њим, па су умислили како су својим животом постали страни *свету*. То им се догодило зато што нису схватили и мудро увидели да су за свет умрли само са два уда, а остали њихови удови живе у оквирима телесног мудровања, које припада *свету*. Уосталом, они нису били у стању чак ни своје страсти да осете; а пошто их нису осетили, нису могли да се постарају како би се од њих исцелили. Према истраживању (духовног) разума, као општи назив који обухвата све поједине страсти употребљава се реч *свет*; када пак намеравамо да их распоредимо према њиховим појединачним називима, онда их називамо страстима. Свака страст представља појединачно деловање према начелима *света* (Кол. 2,8). Где страсти престају да делују, тамо начела *света* остају неостварена. Страсти су следеће: жеља за богатством, за сабирањем различитих ствари; телесна наслада, од које долази блудна страст; жеља за почастима, од које потиче завист; жеља за влашћу; хвалисање сјајем власти, украшавање себе раскошном одећом и предметима које тражи сујета; људска слава која служи као узрок злопамћења; телесни страх. Где ове страсти престају да делују, тамо је *свет* умро. И у којој су мери неке од тих страсти остављене, у тој мери подвижник пребива изван *света*, који је у истој мери уништен, јер је

лишен својих саставних делова. Неко је за свете рекао да су они живећи били мртви: јер, живећи у телу, нису живели за тело. Загледај се и ти у себе па реци за које си од горе поменутих страсти жив? Тада ћеш спознати колико си жив за *свет*, а колико си умро за њега. Кад схватиш шта значи *свет*, онда ћеш из горе наведених појединачних примера схватити у чему си се везао за *свет*, а у чему си се од њега одрешио. Краће речено: *свет* је телесни живот и телесно мудровање. *Свет* је блудница која привлачи својој љубави оне што погледе усмеравају ка њој жељни њене лепоте. Онај ко је макар мало заљубљен у *свет* и свезан њиме, не може да се избави из његових руку све док га *свет* не лиши (вечног) живота. Када *свет* потпуно обнажи човека и изнесе га из његовог дома на дан смрти, тад човек схвата да је *свет* улизица и преварант. Онај ко се подвизава да изађе таме *света*, све док се налази у њему не може да га види. *Свет* држи у оковима не само своје ученике, своју децу и заточенике, него је чак и подвижнике, који су се узвисили изнад њега, почео да на различите начине лови за своја дела, да их гази и баца под своје ноге". 5. 301-306

- Ако је овај век тама, онда бежимо од њега, бежимо, имајући на уму то да ничег заједничког немамо са непријатељем Божијим. Онај ко жели да буде пријатељ свету, постаје непријатељ Богу (Јак. 4,4), а ономе ко постане непријатељ Богу, ко ће да помогне? Стога подражавајмо оце наше и попут њих позабавимо се проналажењем ризнице која се налази унутар наших срца, а када је нађемо чврсто је држимо и добро пазимо на њу: такво је наше назначење од самога почетка. 2. 154

- Шта то значи? У свету се осећа дах некакве пустиње, да ли зато што ја сам живим у пустињи, или зато што многољудно друштво када се отуђи од Речи Божије поприма својства пустиње. 6. 542

- Тачно: свет не весели људе који размишљају, него хранећи нас јадима, одбија нашу љубав према њему и усмерава је ка Богу. Свет рањава наше срце и тиме исцељује његове болести привезаности за земаљско. Неправовремено усамљивање уништава овај рад срца, које се, пронашавши спокојство, често изнова мири са светом и постаје хладније према Богу. Ово нису моје мисли, него сам их позајмио од отаца подвижника Цркве, а када се нађем у прилици да их на делу проверим, стално се утврђујем у уверењу да је то исправан начин размишљања. 6. 493

- Презримо свет и његово мишљење, јер Спаситељ каже: *Ко се постиди Мене и Мојих речи у роду овом прељуботворном и грешном, и Син ће се Човечији постидети њега кад дође у слави Оца Сеојега са светим Анђелима.* Услед угађања свету губи се смелост пред Богом, док од презира према свету хришћанин постаје свој Богу и са великом смелошћу окреће се ка дому Његовом, верујући речи Његовој као Речи Божијој, а не са дволичношћу, од које слаби дејство Речи Божије, због

неверовања које је са дволичношћу повезано. б. 594-595 (в. СРЕБРОЉУБЉЕ)

СВЕТЕ ТАЈНЕ

(в. ИСПОВЕСТ, КРШТЕЊЕ, МИРОПОМАЗАЊЕ, ПРИЧЕШЋЕ)

СВЕТИ

- Ми видимо да су многи грешници, када су принели покајање, достигли највишу меру хришћанског савршенства. Они су обновили у себи Дар Крштења не само у оној мери у којој се он даје, него и у оној у којој се он касније развија услед живота по јеванђелским заповестима. 2. 403

- Одлично је рекао преподобни Исаија Отшелник: "Слава светих налик је светлости звезда, од којих једна светли веома јарко, друга пригушеније, а трећа једва приметно; али те звезде су ипак на једном небу". б. 434 (в. МОЛИТВА ГОСПОДЊА, САМООБМАНА, ИСКУШЕЊА)

СВЕТЛОСТ БОЖАНСКА И ЛАЖНА

(а ВИЋЕЊА, ДЕМОНИ ЧУЛНО ВИЋЕЊЕ, ДЕМОНИ ДУХОВНО ВИЋЕЊЕ, ПРЕЛЕСТ)

СВЕТОСТ

- Данас, када су се умножили богати наукама, уметностима, свачим материјалним, данас *неста преподобнога* (Пс. 11,1). Дух Свети, гледајући на синове људске, тражећи достојан сасуд у мноштву оних који себе називају образованима, просвећенима и православнима, доноси о њима жалостан суд: *Нема онога који разуме, који тражи Бога. Сви застранише и заједно неваљали посташе: нема га који чини добро, нема баш ниједнога. Њихово је грло гроб отворен, језицима својим вараху, отров је аспидин под уснама њиховим. Уста су им пуна клетве и горчине. Ноге су им брзе да проливају крв. Пустош и беда је на путевима њиховим; и пута мирнога не познаше. Нема страха Божијега пред очима њиховим* (Рим. 3,11-18).

Ето разлога због кога нас се Дух Божији клони, иако је Он истински посед истинских хришћана, који је за све нове Израиљце задобио њихов свесвети Родоначелник. Дух Божији је свет и почива само на светима, онима који су се распели за свет, који *распеше тело са страстима и жељама* (Гал. 5,24). Још у Старом Завету за њега је објављено: *Неће се Дух Мој довека прети с људима, јер су тело* (Пост. 6,3). И тај Свеблаг Дух, Који је у раној Цркви сишао на тек оглашеног Корнилија и испунио га различитим духовним даровима клони се нас који смо већ умивени крштењем и мислимо да смо верни и православни; клони се мада код Њега, као код Бога, нема лицемерја; клони се да нас не би учинио још грешнијима када би осталим нашим гресима додао још један тежак - увреду, којом се Дух Свети вређа и приморава на удаљавање. 1. 404-406

- Научени Светим Писмом и делима Светих Отаца, ми верујемо и исповедамо да Божанска благодат и данас делује у Православној Цркви као и пре, без обзира на то што се може наћи мало сасуда који су је достојни. Благодат осењује оне подвижнике Божије за које јој је благоугодно да их осени. Они који тврде да је хришћанину данас немогуће да постане причасник Духа Светога, противрече Светом Писму и наносе својим душама највећу штету, како о томе прекрасно расуђује преподобни Макарије Велики. Они хришћанству не приписују никакав нарочито узвишени циљ, не знају за тај циљ, не труде се око њега, чак и не помишљају да га достигну: задовољавају се само спољашњим испуњавањем неких добродетељи и сами себе лишавају хришћанског савршенства. Што је најгоре задовољавајући се сопственим стањем и сматрајући за себе да су својим спољашњим понашањем узишли на сам врх духовног живота, они не само да не могу задобити смирење, духовно сиромаштво и скрушеност срца, него још падају у умишљеност, гордост, самообману и прелест, и више ни мало не маре за истински духовни напредак. Насупрот томе, они који су поверовали у постојање хришћанског савршенства свим срцем стреме ка њему и ступају у непопустљиви подвиг како би га достигли. Знање о хришћанском савршенству чува их од гордости: у недоумици и плачу они стоје на молитви пред закључаним улазом у ту духовну одају. Уведени Јеванђељем у исправно самопосматрање, они о себи размишљају смирено и скромно: себе сматрају за непотребне слуге, које не испуњавају своје назначење, одређено од стране Искупитеља за људе које је искупио. 1. 278-279

- Шта значи хришћанско савршенство? То је осетно и очигледно обнављање хришћанина Духом Светим, које може да се саврши само на ономе ко је умро за грех и свет на Крсту Христовом. Човек који је обновљен Духом постаје богоносац, постаје храм Божији и свештеник који свештенодејствује у том храму, клањајући се Богу у Духу и Истини. Таквог савршенства удостојили су се у различитом степену апостоли и сви други свети Божији (Кол. 1,28; Фил. 3,15). 4. 337 (в. ЧОВЕКОВО НАЗНАЧЕЊЕ, БОГООПШТЕЊЕ, СЈЕДИЊЕЊЕ)

СВЕШТЕНСТВО

- Слабост свештеника као човека никако није препрека за савршавање Светих Тајни, јер се оне савршавају на основу благодати свештенства у коју је човек одевен, а не на основу његових личних врлина, мада је пријатно видети у једном лицу сједињене личне врлине и благодатне дарове. 6. 102

- Када се човек обнови покајањем, онда му греси младости не сметају да се стара о душама ближњих. То је схватање Цркве од старине, и свети Нифонт, епископ Кесарије Кипарске, по откривењу Божијем, примио је

на себе обавезе пастира, мада се у младости тешко спотицао. Видети његово житије 23. децембра. 6. 339

- Равноапостолни Цар Константин је био толико дирнут благодатним желејем милосрђа, којим се истински хришћани пре но свим другим добродетељима уподобљавају Богу, да је говорио: 'Ако бих угледао грешног презвитера или монаха, скинуо бих са себе царски пурпурни плашт и њиме бих покрио грешника. Поштовање или не поштовање указано служителу, усходи ка Ономе Коме овај служи". 6. 610

- Епископ представља основ црквене јерархије. Он је прејемник апостола, представник Господа на земљи. Он рукополаже презвитере и ђаконе, он освећује храм или најбитнији део храма - антиминос, он освећује свето миро; то не могу да учине ни хиљаде презвитера сабраних на једно место. Он је почетак и извор свих хришћанских Светих Тајни и самог Богослужења; хришћанска Црква без њега не може да постоји. Апостоли, проповедајући Јеванђеље по васељени, по свим градовима и областима постављали су епископе, а епископи су рукополагали презвитере (свештенике) да би у потпуности удовољили потребама хришћана. У црквеном смислу свештеници су оруђа епископа: та оруђа делују све дотле док преко њих делује епископ; када он престаје да делује преко њих, они се лишвају све своје силе, јер те силе нису њихове сопствене, него позајмљене. 14. 45-46

- Хиротонија је велика тајна: посредством ње човек се одједном препорађа из словесне овце у пастира.

СЕЋАЊЕ НА БОГА

- Свети Исаак Сиријски: "Коме је поучавање непрестано у Богу, тај одагнава демоне од себе и искорењује семе њихове злобе. Весели се срце у откривењима код онога ко непрестано пази на своју душу. Онај ко поглед свога ума усмерава у себе, види у себи зору Духа. Онај ко се згнушао над сваким лутањем (расејаношћу) гледа Владику у унутрашњој одаји свога срца... Небо је у теби, ако будеш чист, и у самом себи видећеш Анђеле са њиховом светлошћу, и са њима њиховог Владику... Страсти се изгоне и искорењују непрестаним поучавањем у Богу: оно је мач који их убија. Онај ко жели да види Господа у себи, труди се да очисти своје срце непрестаним сећањем на Бога: на тај начин он ће светлим очима ума свакога часа гледати Господа. Оно што се догађа риби када буде извађена из воде, то се догађа уму када изађе из сећања на Бога и блуди по светским успоменама... Страшан је демонима, а драг Богу и Анђелима Његовим онај ко ноћу и дању са пламеном ревношћу тражи Бога у своме срцу и искорењује у њему проклијали коров ђавољи. Без непрестане молитве немогуће је приближити се Богу". 2.196-197

- Неки монах је рекао преподобном Сисоју Великом: "Ја се налазим у непрестаном сећању на Бога". Преподобни Сисоје му је одговорио: "То

није ништа велико; велико ће бити када себе будеш сматрао горим од сваког створења".

Непрестано сећање на Бога је узвишено занимање! Али та висина је веома опасна када лествица ка њој није постављена на ста билни камен смирења. 6. 422 (в. ПОУЧАВАЊЕ)

СЕЋАЊЕ НА СМРТ

- "Само онај ко се сродило са мишљу о своме крају рекао је неки преподобни отац може да стави тачку на своје грехе." *Сећај се краја твога* каже Свето Писмо *и довека нећеш сгрешити* (Сир. 7,39).

Устај из постеље као да васкрсаваш из мртвих; лежи у постељу као у гроб: сан је представа смрти, а ноћна тама најаву гробне, после које ће засијати за слуге Христове радосна, а за непријатеље Његове страшна светлост Васкрсења.

Густи облак заклања светлост сунца, иако се састоји само од финих гасова. Телесним насладама, расејаношћу и ситним земаљским бригама од погледа душе заклања се величанствена вечност.

Узалуд сија сунце са чистог неба за очи које болују од слепила. И вечност као да не постоји за срце које је обузето привезаношћу за земљу, за оно што је на њој велико, и славно, и слатко.

Хоћеш да се сећаш смрти? Чувај строгу умереност у храни, одећи и свим домаћим потрепштинама; пази да неопходни предмети не прелазе у раскош, учи се Закону Божијем дан и ноћ, што чешће можеш, и присетићеш се смрти. Сећање на њу сјединиће се са потоцима суза, са покајањем за грехе, са намером да се исправиш, са усрдним и многим молитвама. 1. 380-381

- "Сећање на смрт је дар Божији" рекли су оци: даје се ономе ко испуњава заповести Христове, да би га усавршио у светом подвигу покајања и спасења.

Благодатном сећању на смрт претходи сећање на смрт сопственим трудом. Често себе приморавај да се сећаш смрти, и уверавај се у несумњиву истину да ћеш свакако умрети, само се не зна када, па ће сећање на смрт, дубоко и силно, почети да се појављује само од себе: оно ће смртоносним ударцима побеђивати сваки твој греховни подухват. 1. 383

- Корисно је приморавати се на сећање на смрт, чак и онда када се срце одвраћа од тог сећања Оно је дар Божији, а примораване на њега, само је сведочанство искрености наше жеље да имамо тај дар. Док се приморавамо треба да се молимо: Господе, дај ми сећање на смрт". То је учење Макарија Великог, Исака Сиријског и других великих отаца. 6.153-153

- Сећање на смрт, на суд Божији, на вечне муке је добро; али када се при томе појављују незнање, униније и очајање, онда треба знати да ту постоји и демонски уплив, који се изгони вером. Свето Писмо Бога

назива поузданим, а човека лажљивим. Бог је поуздан и никако неће лишити спасења оног човека који жели да се спасе; такође, неће таквом човеку послати превремену смрт, него ће му дати времена да се припреми. 6.524

• Преподобни Филотеј Синајски саветује подвижнику Христовом да читава јутро посвети трезвеној и дуготрајној молитви, а после обеда да извесно време употреби за размишљање о смрти и сећање на њу. Наводећи сведочанство овог древног оца, наш преподобни Нил Сорски саветује такође да се размишљањима о смрти и суду посвети време обеда. Ову поуку Светих Отаца, извучену из блаженог опита, корисно је и треба да користе сви који желе да се науче сећању на смрт и ослободе се заводљивог и лажног духовног стања, у коме човек сам себи изгледа као да је вечан на земљи, док смрт сматра уделом других људи, а никако не својим. После принудног обучавања себе у сећању на смрт, милосрдни Господ шаље живи предосећај смрти, који подвижнику долази у помоћ на молитви. Тај предосећај смрти човека благовремено одводи на Страшни суд Христов; на том суду подвижник онда благовремено умољава човекољубивог Господа за опроштај својих грехова и добија га. Е, зато је свети Јован Лествичник молитву оних који се заиста моле назвао судилиштем, судом и престолом Господњим, који претходе будућем општем суду. 3. 177-178

• Стално сећање на смрт је чудесна благодат и удео светих Божијих, првенствено оних који су се предали брижљивом покајању и ненарушивом безмолвију. Само у безмолвију сазревају и цветају најузвишеније добродетељи, као најређе и најдрагоценије биљке у стакленицима! Али и ми, слаби и страсни, треба да се приморавамо на сећање на смрт, усвајајући навiku да размшљамо о њој, иако је такво размишљање потпуно страно срцу које љуби грех и свет. За такво обучавање корисно је одвојити одређени сат свакога дана, када нисмо оптерећени бригаама, и да га посветимо спасоносном сећању на страшну и неминовну смрт. Ма како да је тај догађај за сваког човека изван, испрва је веома тешко принудити се чак и на површно сећање на смрт, што служи као један од безбројних доказа пада наше природе који се налазе у њој самој.

Стална расејаност мисли, која нам је свима постала својствена, и мрачни заборав непрестано одузимају мисао о смрти онима који почињу да се труде како би је се често сећали. Потом се јављају друге препреке: неочекивано искрсавају најважнији послови и бриге и то управо у часу који смо у току дана одвојили да га посветимо старању о своме вечном уделу не би ли нам украли најпре тај час, а затим и само делање, то јест размишљање о смрти, па чак и знање о постојању таквог најспасоноснијег духовног делања. Када пак, препознавши демонске замке, истрајемо у подвигу, видећемо у себи нов напад на то делање -

помисли сумње у вези са његовом делотворношћу, помисли подсмеха и хуле, које то делање називају чудним, глупим и смешним, помисли лажног смирења које нас саветују да се својим понашањем не издвајамо од других људи. Ако, по великој милости Божијој, победимо и у тој борби сам мучни страх, произведен живим сећањем и представом смрти, као њеним предосећајем, испрва је необично тежак за нашег старог човека: он доводи до ужаса ум и уобразиљу; хладна језа прожима тело, потреса га и слаби; срце бива притиснуто неиздрживом тугом, повезаном са безнађем. Не треба одбацивати то стање, не треба се плашити његових опасних последица.

"Свакоме ко почиње да живи по Богу, каже свети Симеон Нови Богослов, користан је страх од мука и бол који се од њега јавља. Онај ко мисли да ће без таквог бола и спутаности положити темељ (живота по Богу) не само да темељ полаже на песку својих дела, него је налик оном ко би покушао да дом подигне у ваздуху, без икаквог темеља, што је немогуће. Од тог бола брзо се рађа свака радост; овим узама кидају се узе свих сагрешења и страсти; тај мучитељ бива узрок не смрти, него вечног живота. Ко неће да избегне болове што се рађају из страха од вечних мука, и не побегне од њих, него им се добровољно преда и стави на себе њихове узе, тај ће почети брже да напредује и биће изведен пред Цара над царевима. Када се пак то саврши и када подвижник донекле види славу Божију, узеће се одмах развезати, мучни страх ће нестати, бол срца ће се претворити у радост, појавиће се извор који чулно точи реку непрестаних суза, а духовно - тишину, кротост, неизрециву сладост, храброст, и који се спокојно и небрањено устремљује ка свакој послушности заповестима Божијим." Очигледно: до такве промене стања долази услед благодатног јављања у срцу наде на спасење. Тада се приликом размишљања о смрти туга раствара радошћу и горке сузе се претварају у слатке. Човек који је почео да плаче присећајући се смрти као да се присећа казне, изненада уз то сећање почиње да плаче као да се присећа свога повратка у најдражу отаџбину. Такав је плод сећања на смрт. Сразмерно важности плода треба бити храбар у његовом одгајању и савладавати сваку препреку разумним трудом и постојаношћу; треба веровати да ћемо у своје време задобити плод, по милости и благодати Божијој. Сећање на смрт, на страхоте које је прате и следе за њом, сећање повезано са усрдном молитвом и плачем због себе, може да замени све подвиге, да прожме читав човеков живот, да му пружи чистоту срца, да привуче к њему благодат Духа Светога и тиме му дарује слободно узношење на небо кроз ваздушне власти.

Пре но што достигнемо то блажено молитвено стање у коме ум непосредно гледа предстојећи крај и ужасава се смрти, како створење и треба да се ужасава претње Творца саопштене заједно са заповешћу, корисно је да подстичемо у себи сећање на смрт посећујући гробља,

посећујући болесне, присуствујући упокојењу и погребу ближњих, честим размишљањем и обнављањем у сећању разних смрти за које смо чули и које смо видели. 3.179-181

СИРОМАШТВО ДУХА

• Чим хришћанин пожели да у своме спољашњем и унутрашњем делању оствари јеванђелске Заповести, он ће видети своју повређену природу како устаје против Јеванђеља и упорно се супротставља Јеванђељу. У светлости Јеванђеља хришћанин у себи види пад људског рода. Од тог призора у њему се природно рађа смирено схватање о себи, које се у Јеванђељу назива *сиромаштвом духа* (Мт. 5,3). 1. 518

• Тражи духовно сиромаштво. Тражење тог блаженства је допустиво и похвално. Оно је темељ и давалац свих других блаженстава. Када се темељ поколеба, онда и онај ко је стајао на високом степену духовног напредовања, пада доле и често се разбија до смрти.

Сиромаштво духа се проналази изучавањем Јеванђеља, испуњавањем његових заповести, поређењем својих дела и особина са заповестима Јеванђеља, принуђавањем свога срца на великодушно подношење увреда, самоукоренањем, молитвом за добијање скрушеног и смиреног срца. 1. 521 (в. МОЛИТВА, МОЛИТВА ИСУСОВА - Корист)

СЈЕДИЊЕЊЕ УМА, ДУШЕ И ТЕЛА

• Умну, срдачну [молитву срца] и душевну молитву човеку је заповедио Бог у Старом и Новом Завету. *Љуби Господа Бога свога свим срцем својим, и свом душом својом, и свим умом својим, и свом снагом својом. Ово је прва заповест* (Мк. 12,30; Понз. 4,5). Очигледно је да се испуњење ове највеће и најузвишеније заповести не може постићи другачије него умном, срдачном и душевном молитвом, којом се онај ко се моли одваја од целокупне творевине и сав се, чита вим својим бићем, устремљује ка Богу. Налазећи се у стању устремљености ка Богу, он се изненада сједињује са самим собом и види себе исцељеним услед додира прста Божијег. Ум, срце, душа и тело, који су дотле били расечени грехом, изненада се спајају у једно у Господу. Будући да је до сједињења дошло у Господу, да га је произвео Господ, оно је уједно и сједињење човека са самим собом, и његово сједињење са Господом. Након сједињења, или заједно са сједињењем, долази до појаве духовних дарова. Тачније, сједињење је дар Духа. Први од духовних дарова, којим се чудесно сједињење и изводи, јесте мир Христов. За миром Христовим следи читав збор дарова Христових и плодова Духа Светога, које апостол набраја овако: *љубав, радост, мир, дуготрпљење, благост, доброта, вера, кротост, уздржање* (Гал. 5,22-23). 2. 220

• О блаженом сједињењу човека са самим собом услед дејства мира Христовог сведоче највећи наставници монаштва. Свети Јован Лествичник каже: *"Заваних свим срцем мојим, то јест телом, душом и*

духом: јер где су ова два последња сједињена, онде је и Бог међу њима (Пс. 118,145; Мт. 18,20)". Преподобни Исаија Отшелник: "Ако попут мудрих девојака знаш да ти је сасуд пун јелеја, онда такође можеш да уђеш у одају и не треба да останеш напољу; ако си осетио да су се твоји дух, душа и тело непорочно сјединили и устали чисти у дан Господа Исуса Христа; ако те савест не разобличава и не осуђује; ако си постао дете, по речима Спаситељевим: *Пустите децу, и не браните им да долазе к Мени, јер је таквих Царство Небеско* (Мт. 19,14) онда си заиста постао невеста (Христова) и Дух Свети починуо је на теби, иако се још налазиш у телу". 2. 224

• Сједињење ума, душе и тела треба објаснити и учинити донекле схватљивијим за оне који га још нису осетили, како би га познали када, по милости Божијој, почне да се пројављује у њима. Ово сједињење је потпуно очигледно, потпуно опипљиво, не представља плод маште, или усвојене лажне представе. Оно донекле може да се објасни и на основу супротног стања, у коме се сви обично налазимо. Супротно стање, то јест подељеност ума, душе и тела, њихово несагласно деловање које се често претвара у супротстављеност једнога другоме, представља жалосну последицу нашег пада и пада наших праотаца. Ко у себи не види то несагласно деловање? Ко не осећа унутрашњу борбу и муке које она производи? Ко не сматра ту борбу и те муке, често и неиздржљиве, нашом болешћу, обележјем и убедљивим доказом нашег пада? Наш ум се моли или се налази у размишљањима о благочестивој намери, а у срцу и телу покрећу се различите порочне жеље, различита страсна стремљења, насилно одвлаче ум од његовог занимања, и углавном успевају да га одвуку! Уму се супротстављају и сама телесна чула, нарочито вид и слух: непрестано му пружајући утиске материјалног света, они га доводе у стање доконости и расејаности. Када пак, по неизрецивом милосрђу Божијем, ум на молитви почне да се сједињује са срцем и душом, онда душа, најпре мало помало, а потом сва, почне да се заједно са умом устремљује на молитву. Коначно, на молитву се устремљује и само наше трулежно тело, створено да жели Бога, а од пада заражено скотоподобним жељама. Тад телесна чула замиру: очи виде а не виде, уши чују а не чују. Сав човек бива обузет молитвом. И саме његове руке, ноге и прсти на неописив али очигледан и опипљив начин учествују у молитви и бивају испуњени силом која се не може објаснити речима. Човек који се налази у стању мира у Христу и молитви, недоступан је за било какве греховне помисли исти тај човек коме је раније свако сучељавање са грехом представљало сигуран пораз. Душа осећа да јој се противник приближава; али молитвена сила која је испуњава, не допушта противнику да се приближи и да упрља храм Божији. 2. 228-229

- Божанствено дејство је нематеријално: не види се, не чује се, не очекује се, не може се замислити, не може се објаснити никаквим поређењем позајмљеним из овог века; долази и дејствује тајанствено. Најпре показује човеку његов грех, повећава у човековим очима његов грех, непрестано држи страшни грех пред његовим очима, душу доводи до самоосуђивања, показује јој наш пад, тај ужасни, мрачни и дубоки понор погибли, у који је наш род пао прегрешењем нашег праоца; потом мало помало дарује појачану пажњу и скрушеност срца на молитви. Припремивши сасуд на такав начин, оно се изненада, неочекивано и нематеријално дотиче расечених делова и они се поново сједињују. 2. 319-320 (в. МИР БОЖИЈИ, БОГООПШТЕЊЕ, МОЛИТВА ИСУСОВА - Сједињење)

СЛАБОСТИ

- Познати себе као грешнога неопходно је за спасење, али осуђивати себе и бацати се на све стране због грешности веома је штетно. "Све што је неумерено од демона је" рекао је преподобни Пимен Велики. 6. 519

- Будите снисходљиви према вашој души и њеним слабостима; претерана строгост одвлачи од покајања, доводи до унија и очајања. 6.169

- Познање сопствених слабости је за хришћанина суштински неопходно. Оно води ка смиреностима, а смиреност ка духовном знању. Кад Господ некоме хоће да подари Своје познање, Он му нарочито открива његове слабости. 6. 581

- Ви не треба да се узнемиравате када се покажу ваше душевне и телесне слабости; напротив, поднесите их са трпљењем и великодушностима. У вама постоји притајена гордост; ви не схватате сасвим јасно да сте грешни; када бисте тога били свесни на прави начин, онда се не бисте узнемиравали приликом сагледавања себе у слабостима, него бисте говорили: "Овако грешна као што сам ја мора да има такве недостатке!" Господ нека вас научи смирењу од кога потиче свако спокојство и од кога се у срце изливају мир и тишина 6. 586

- Старац Серафим Саровски, велики подвижник, рекао је: своје недостатке треба трпети управо онако како трпимо недостатке других и снисходити својој души у њеним слабостима и несавршенству. Уједно, не треба да се предајемо лењости: него се усрдно постарајмо око свога исправљања и усавршавања. 6. 823

- Не клони услед сагледавања сопствених слабости, јер једино додир Божанске благодати може у трену да исцели све наше немоћи. Твоје стање је пролазно: претрпи га.

- Нека Господ утеши ваше напаћено срце! Док смо на путу, док не уђемо у пристаниште непроменљиве вечности, ми смо дужни да у себи и околностима свога живота очекујемо промене, преокрете, уобичајене и изненадне жалости. Један преподобни отац је рекао: "Слава Богу за све и

за саме немоћи наше; јер боље је бити грешник и видети себе као таквога, него бити споља праведник и сматрати себе за таквога". Ове речи светог оца крајње су утешне за нас слабе и грешне, за наше време и наш народ, који могу да се похвале само својим немоћима. Оне не дају повода да се добровољно греши, него теше оне који уз извесну пажњу према себи осећају да се њихова душа налази у невољном ропству греха. 6. 171

• Ви патите зато што сте у борби: у борби зато што Христов духовни закон захтева распеће. Утеху ћете наћи у томе што људи никада нису приступали распећу без борбе. Доказ за то је Сам Богочовек. Он се у Гетсиманском врту молио *да га мимоиђе чаша* и Његов зној падао је на земљу *као капи крви*. Ако видите да вас немоћ побеђује, знајте да је Господ у стању да пода снагу људима Својим, како је говорио свети Давид. Богу су своји они људи, и тим Својим људима Он даје снагу, који чувају верност Њему у својој вољи онда када њихова слабост нарушава верност на делима. Присетите се да је Христос дошао да призове грешнике, а не праведнике на покајање. Станите у редове грешника, поклоните се у смирењу пред ногама Христовим, предајте се Његовој вољи препуштајући јој вашу садашњост и будућност. А Он ће у вашу душу излити мир и спокојство, и самим тим ће показати да је близу вас, да Његов промисао бди над вама. Један свети отац је рекао: "Блажен је човек који је спознао своју слабост, јер се праведник, који није спознао своју слабост, налази на веома опасном путу". Други каже: "Ако Христос није дошао ради праведника, онда ја своју праведност одбацујем као грех који ме одваја од Христа и у томе што сам грешан проналазим другу праведност, небеску, која ми пружа средство да приступим Христу и будем са Њим". Све ово пишем вам као утеху, да не бисте, видећи да сте дужни Христу, доспевали у незнање и патњу, него у смирење, и да бисте услед наде на Христа, која неће постидети, били добре воље. Он је свемоћан. 6. 361-362

• У трпљењу вашем задобијајте душу вашу, гледајући са великодушним снисхођењем на њене слабости, на њене невољне склоности. Захтевати од себе непромењивост и непогрешивост захтев је неостварив у овом пролазном веку! Неизмењивост и непогрешивост својствене су човеку будућег века, а ми овде треба великодушно да подносимо слабости ближњих и сопствене слабости. Избегавајте по могућности свако сагрешење, а ваше неизбежне слабости, у које мисао и срце невољно пада, храбро претрпите. Због ваших слабости задобијајте дубоки и постојани осећај духовног сиромаштва, који је тако пријатан Богу - не униније и малодушност! и савршавајте пут земаљског живота ходећи пред Господом у скрушености духа. 6. 460

• Кажете да је хтење духовног добра код вас још несигурно? Код кога није несигурно? Са каквом лакоћом срце издаје добро? Каквим заборавом, заслепљеношћу, страстима и падовима су праћена та

издајства! Какав је труд потребан, и каква борба са самим собом, да бисмо се вратили на добро! Древни и вешти кушач непрестано нам нуди да окусимо забрањени плод. За победу над злом неопходна нам је помоћ Божија. Када нам садејствује та свесилна помоћ ми побеђујемо; када се она удаљава од нас - бивамо побеђени. *У обиљу моме* рекао је свети Давид *нећу се помакнути до века: одвратио си лице Твоје и узнемирих се*. Приликом пораза ми толико осећамо своју слабост, да нам се стање победника чини несвојственим и немогућим; у победама, када нас претходно искуство не би уверавало у то, ми не бисмо могли да поверујемо колико нам је близу пораз од стране тако незнатног и одвратног непријатеља какав је грех. Премудри Промисао је уредио тако да се подвижници Божији не налазе увек у стању радости, славља и победе. Непрестано такво стање могло би да у њима породи љуту гордост: не видећи никада на опиту свој пораз у слабости, они би умислили да стање непрестаног побеђивања греха припада њима самима, а не да је дар Божији. Бог им је зато пружио, како каже преподобни Исак Сиријски, "утеху и нападе, светлост и таму, борбе и помоћ, краће речено притешњеност и пространство. И то је знак да човек напредује уз помоћ Божију". Услед такве помешаности победа и пораза, услед прелазака од једних на друге, човек све више и више спознаје своју слабост. Бог се постепено уздиже пред њим и коначно постаје за њега све - предмет све његове љубави, наде и вере. Овај пут, којим човека води Сам Бог, на коме човек остаје у непрестаној скрушености духа, у духовном сиромаштву, у сагледавању својих сагрешења, у плачу због њих, назива се путем покајања. Њиме су сви свети прошли од греха ка Богу. Овај пут је освећен учењем Духа Светога, који сија из Светог Писма и отачких дела. 6. 457-459 (в. ОДНОС ПРЕМА СТРАСТИМА)

СЛАВА

- Свети Исак Сиријски је рекао: "Тешко да ће се наћи човек, који би могао да поднесе почести, а можда се такав уопште и неће наћи, а то потиче од подложности брзим променама". Способност брзог мењања, доказана опитима, служи као разлог што Бог, који је својим слугама припремио вечну и непромењиву част и славу на небесима, није благоизволео да се они и у овом непостојаном и превртљивом свету стално поштују сујетним и пролазним поштовањем. 5. 290 (в. СУЈЕТА)

СЛАВОСЛОВЉЕ

- *Слава Богу!* Моћне речи! У тешким ситуацијама, када срце окруже помисли сумње, малодушности, незадовољства и роптања, потребно је приморати себе на често, полагаано и пажљиво понављање речи: *Слава Богу!* Ко у простоти срца прихвати овде изложени савет и када се појави неопходност примени га на делу, тај ће увидети чудесну силу славословља Бога; тај ће се обрадовати због задобијања тако корисног,

новог знања, обрадоваће се због задобијања тако силног и погодног оружја против духовних непријатеља. Само од звука тих речи, које се произносе када се накупе мрачне помисли туге и унинија, од звука тих речи које се произносе са приморавањем, као да се произносе само устима, као да су само ваздух - ваздушни кнезови се престраше и дају у бекство, а све мрачне помисли развеју се као прашина од силног ветра; од душе одступају патње и чамотиња, а приближавају се и настањују у њој лакоћа, спокојство, мир, утеха и радост. **Слава Богу!**

Слава Богу! Свечане речи! Речи које објављују победу! Речи које представљају весеље за све верне слуге Божије, а страх и пораз за све непријатеље Његове, ломљење њиховог оружја. То оружје је грех; то оружје је - телесни разум, пала људска мудрост. Та мудрост је поникла из пада и за свој првобитни узрок има грех; она је одбачена од Бога и у сталном је непријатељству са Њим. Око онога ко је рањен тугом узалуд ће се сабирати сви земаљски мудраци; узалуд ће га исцељивати лековима красноречивости и философије; узалуд ће се трудити и сам болесник, ако пожели да напорима сопственог разума размрси запетљану мрежу патњи. Веома често, готово увек, разум се потпуно изгуби у тој замршеној мрежи! Он себе често види спутаним и затвореним са свих страна! Избављење, па чак и сама утеха, често изгледају сасвим немогући! Многи тако гину под неиздржљивим теретом љуте туге, гину од смртоносне ране, рањени тугом и не нашавши на земљи ниједно средство довољно јако да би ту рану излечило. Земаљска мудрост је понудила сва своја средства: и сва су се показала као слаба и никаква. Остави, најљубљенији брате, оно што је Бог одбацио! Одложи у страну сва оружја твога разума! Прихвати се оружја које ти даје лудост проповеди Христове. Људска мудрост ће се презриво осмехнути кад види оружје које нуди вера; пали разум, по своме својству непријатељства према Богу, неће оклевати да ти понуди најумније приговоре, пуне образованог скептицизма и ироније. Не обраћај никакву пажњу на њих - на одбачене Богом, на непријатеље Божије. У својој патњи почни да из дубине душе, без икаквог размишљања, произносиш речи: **Слава Богу!** Видећеш знамење, видећеш чудо: те речи ће прогнати тугу, призваће утеху у срце, постићи ће оно што нису били у стању да постигну разум земаљски разумних и мудрост земаљски мудрих. Посрамиће се тај разум, посрамиће се та мудрост, а ти ћеш, избављен и исцељен, верујући живом вером, која ти је доказана у теби самом, узносити **славу Богу!**

Слава Богу! Многи угодници Божији волели су да често понављају те речи: они су окусили силу скривену у њима. Свети Јован Златоуст, када је беседио са духовним друговима и браћом о било каквим околностима, а нарочито о непријатним, као камен темељац и основни догмат беседе увек је узимао речи: **Слава Богу за све!** По својој навици, коју је Црквена

историја сачувала за касније потомство, он је, ударајући другим прстом десне руке по раширеном длану леве, увек своју беседу започињао речима: *Слава Богу за све!*

Браћо! Научимо се и ми честом славословљу Бога; прибегавајмо том оружју у невољама нашим. Непрестаним славословљем Бога одбијмо и згазимо наше невидљиве непријатеље, нарочито оне од њих, који се труде да нас оборе тугом, малодушношћу, роптањем и очајањем. Очистимо себе сузама, молитвом, читањем Светог Писма и отачких дела, како бисмо могли да сагледавамо Божији Промисао, који све види, који свима влада, који свима управља, који по својим неистраживим судовима све усмерава ка циљевима познатим једино Богу. Када почнемо да сагледавамо Божанско управљање, живимо у побожности, у ненарушивом миру срца, у пуној покорности Богу и тврдој вери у Њега, дивећи се величанству недокучивога и Њему узносећи славу, сада и у векове векова. 1. 385-389 (в. БЛАГОДАРЕЊЕ, БОЛЕСТИ, КРСТ СВОЈ)

СЛАДОСТ ДУХОВНА И ЛАЖНА

(а СУЈЕТА, ДЕВСТВЕНОСТ, МИР БОЖИЈИ, ПОКАЈАЊЕ, ПРЕЛЕСТ, МОЛИТВА ИСУСОВА - Сладост)

СЛОБОДА ДУХОВНА

- Сву пажњу обрати на јеванђелске Заповести; принеси себе на жртву њима - на жртву живу и благоугодну Богу. А у спољашњим дејствима, која немају никаквог утицаја на душу, као на пример у промени одеће и сличним, буди одлучно слободан. 6.822 (в. СЛОВО И ДУХ)

СЛОБОДНО МИШЉЕЊЕ

(в. МИСАО)

СЛУЧАЈ

- Нема слепог случаја! Бог управља светом, и све што се догађа на небу и у поднебесју, савршава се по суду премудрог и свемогућег Бога, Који је несхватљив у Својој премудрости и свемоћи, и недокучив у Својем управљању.

Бог управља светом: Њему нека се покоре Његова разумна створења, а слуге Његове нека га побожно сазерцавају и славослове, дивећи се Његовом величанственом управљању, које превазилази њихов разум и оставља их у недоумици.

Бог управља светом. Заслепљени грешници не виде то управљање. Они нису свесни одсуства исправности у своме погледу, тупости свога погледа, његове помрачености и изопачености; они управљању Божијем приписују одсуство правилности и смисла; они хуле на управљање Божије и премудро дејство сматрају и називају безумним. 2. 77

СМИРЕЊЕ

- Смирење је - залог у срцу, свето и безимено својство срца, Божанска навика која се на неприметан начин рађа у срцу од испуњавања Јеванђелских Заповести. 1. 563

- Остављање смирења ради очувања свога угледа међу ближњима одузима срцу умилење, љути га, убија молитву, лишавајући је њених главних својстава - пажње и умилења. 1. 277-278

- Свети оци примећују да насупрот сујети, која расејава човекове помисли по васелени, смирење их усредсређује у души: од бесплодног и лакомисленог посматрања света, премешта их на изузетно плодно и дубоко самопосматрање, на духовно безмолвије, на стање које захтева истинску молитву и које се постиже пажљивом молитвом. Коначно, благодатно дејство смирења и благодатно дејство молитве јесте једно те исто дејство. 1. 347

- Смирење је узвело Господа на крст, смирење и ученике Христове узводи на крст, који је свето трпљење, недокучиво за телесне умове, као што је Исусово ћутање било несхватљиво за Ирода, Понтија Пилата и јудејске старешине. 1. 330

- Благодатно смирење је невидљиво, као што је невидљив и Давалац његов - Бог. Оно је скривено ћутањем, простотом, искреношћу, непринуђеношћу и слободом.

Лажно смирење увек има намештено држање којим се приказује у јавности.

...Хоћеш да стекнеш смирење? Испуњавај јеванђелске Заповести: заједно са њима у твоје срце ће се усељавати и биће усвајано свето смирење, то јест особине Господа нашег Исуса Христа.

Почетак смирења је сиромаштво духа; средина напредовања у њему је мир Христов, који превазилази сваки ум и појам; крај и савршенство је љубав Христова.

Смирење се никада не гневи, не угађа људима, не предаје се туговању, не страхује.

Смирени човек је неспособан за зло и мржњу: он нема непријатеље. Ако га неко од људи вређа, он у томе човеку види оруђе праведног суда и Промисла Божијег. Смирени човек се у потпуности предаје вољи Божијој.

Смирени не живи сопственим животом, него Богом.

Смиреноме је страно самопоуздање, стога непрестано тражи помоћ Божију и непрестано пребива у молитви. 1. 536-538

- "Шта значи веровати?" упитали су једног великог угодника Божијег (преподобног Пимена Великог). Он је одговорио: "Веровати значи пребивати у смирењу и милости".

Смирење се нада на Бога - не на себе и не на људе: зато је оно у своме понашању тако једноставно, директно, чврсто и величанствено. Заслепљени синови овога света то називају гордошћу. 1. 539

•Свети Исак Сиријски је на питање: "Која су главна обележја смирења?" одговарао: "Као што узношење душе представља њено расточење, јер је приморава да блуди (посредством маштања које производи) и не спречава је да се размахне на облацима својих помисли, на којима она обилази целокупну творевину, док (насупротив узношењу) смирење сабира душу у безмолвије; посредством смирења душа се усредсређује у саму себе". 2. 227

•Смирење нема чак ни језик да за некога каже да је лењ или надмен; нема очи да види туђа прегрешења; нема уши да чује оно што не може да донесе корист души; коначно, оно нема никакве бриге, осим бриге о својим гресима. Њему је својствено да са свима чува мир, не због пријатељства, него ради заповести Божијих. 6. 490

•Света богољубазна простота захтева да не поредимо себе ни са ким од ближњих, него да живимо једноставно за Бога и за своје спасење у Њему. Уз такву једноставност, сви ближњи почеће да нам се чине бољима од нас; а то и јесте потребно - у томе је смирење, то води љубави према ближњима. Свети Оци су рекли да је смирење осећање срца, које се неприметно успоставља у души од извршавања заповести Христових. 6. 643-644

»...Преданост вољи Божијој и благодарење Богу за све што се догоди олакшавају сваку ситуацију и уче нас да из ње извучимо душевну корист. Смирење иде одмах уз подвиг, то јест оно пружа готово исти успех као и подвиг. Смирење је корисно већ и само по себи; а подвиг без смирења не само да не доноси никакав плод, него напротив доноси штету, јер уводи у високо мишљење о себи и у осуђивање ближњих. Смирење се, између осталог, састоји у томе, да за себе сматрамо да заслужујемо положај у коме се налазимо, и да не заслужујемо ништа боље и више, ни у духовном погледу, и да се покорно предајемо вољи Божијој. Такво расположење мисли посведочено је у њему истинским миром који те мисли донесе, усмеравајући човека на пут вечног живота. У наше време Бог дарује спасење више посредством смирења, него посредством подвига: уз умножавање слабости подвиг је данас нарочито опасан јер силно прети осудом и при томе захтева опитног руководиоца; а смирење никада не пропада. И саме слабости и греси, када их постанемо свесни и када се покајемо, погодују смирењу. На тај начин у свемоћној десници Премудрог Бога и само зло, са лошом намером, погодује добру, како је рекао један од великих отаца. 6. 666-667

• Нека над свима нама буде воља Господа Бога нашег, Који много боље од нас зна шта нам је корисно. Са вером се предајмо Њему. Таква вера је - смирење, како је рекао један свети отац, јер смирење је потпуна преданост Богу, уз крајње неповерење према себи. 6. 697

(в ДОБРОДЕТЕЉИ, БЛУДНА СТРАСТ, СТРАСТИ - Однос према страстима, САМООПРАВДАЊЕ, МИР БОЖИЈИ, ПРЕЈЕДАЊЕ,

ПРЕМУДРОСТ, ИСКУШЕЊА, МОЛИТВА ИСУСОВА - Смирење и молитва)

СМИРЕНОМУДРЕНОСТ

- Смиреномудреност је начин размишљања у потпуности позајмљен из Јеванђеља, од Христа. Смирење је осећање срца, залог срца који одговара смиреномудрености. Најпре себе треба учити смиреномудрености; по мери вежбања у смиреномудрености, душа задобија смирење, јер стање срца увек зависи од мисли које је усвојио ум. Када пак људско делање буде осећено Божанском благодаћу, онда смиреномудреност и смирење почињу обилно да рађају и удвостру чују једно друго, уз помоћ плача, који је подршка молитви. 1. 314

- Као што је душа незнана и невидљива телесним очима, тако се ни смиреномудрени не познаје када се нађе међу људима. И као што је душа скривена унутар тела од људских погледа и од општења са њима, тако и заиста смиреномудрени не само да неће да људи виде и схвате да се он удаљио и одрекао свега, него би чак желео да се сакрије и од самога себе, да живи и пребива у безмолвију, потпуно заборавивши своје пређашње помисли и осећања, да буде као да га нема и да није ни почео да постоји, непознат чак и самој својој души. Такав човек колико је скривен и одвојен од света, толико сав бива у своме Владики. 2. 227-228 (в. МОЛИТВЕНА ТРАЖЕЊА).

СМИРЕНОСЛОВЉЕ

- "Смиреномудрени не треба да показује своје смирење *смиренословљем* (вербалним самоунижавањем): за њега је довољно да говори: "Опрости ми" или "Помоли се за мене". Не треба такође сам да се прихвата обављања најнижих послова: ово, баш као и прво (то јест као смиренословље), води ка сујети, омета духовно напредовање и доноси више штете него користи; али када ти нешто заповеде, немој да противречиш, него послушно изврши - то доноси напредак." (преподобни Јован Пророк)

Смиренословљу служи на осуду већ и то што га свет хвали. Господ је заповедио да се све добродетељи савршавају у тајности, а смиренословље је показивање смирења пред људима. Оно је неискрено и представља обману првенствено себе, а потом и других: јер је скривање својих добродетељи једно од својстава смирења, а смиренословљем и наметљиво смиреним спољашњим држањем то скривање бива уништено.

"Када си међу браћом својом - каже свети Јован Лествичник, пази на себе да се никако не покажеш у нечему праведнији од њих. У противном, учинићеш двоструко зло: браћу ћеш ранити лицемерјем и неискреношћу, а у себи ћеш неизоставно произвести умишљеност. Буди пажљив у души, али никако то не показуј телесно ни изгледом, ни речју, ни наговештајем". Колико је корисно прекоревати себе и оптуживати се за грешност пред Богом, у тајности своје душевне клети, толико је штетно

чинити то пред људима. У противном, подстаћи ћемо у себи лажно мишљење да смо смирени и тако ћемо се лажно представљати заслепљеним људима у свету. 1. 311-313

СМРТ

- Смрт је велика тајна. Она је рођење човека из пролазног земаљског живота за вечност. Када се догоди тајна смрти, ми скидамо са себе наш груби телесни омотач и душевним бићем, финим, етеричним, прелазимо у други свет, у заједницу сродних души. Тај свет је недоступан за грубе органе тела, преко којих током нашег пребивања на земљи делују осећања која заправо припадају души. Душа која је изашла из тела, нама је невидљива и недоступна баш као и све друго из невидљивог света. У тајни смрти ми видимо само престанак дисања и изненадну беживотност тела; потом оно почиње да се распада и ми журимо да га сакријемо у земљу; тамо оно постаје жртва труљења, прва и заборавна. Тако су умрла и заборављена су безбројна људска поколења.

...Смрт је раздвајање душе и тела, који су сједињени вољом Божијом и вољом Божијом се опет раздвајају. Смрт је раздвајање душе и тела због нашег пада, услед кога је тело престало да буде непропадљиво, каквим га је првобитно начинио Творац. Смрт је казна за бесмртног човека, којом је кажњен због непослушности Богу. Смрћу се човек болно расеца и раздире на своја два саставна дела, и после смрти више нема целовитог човека, него одвојено постоје његова душа и његово тело.

И тело наставља да постоји, мада видимо како се разара и претвара у земљу из које је узето. Јер оно наставља да постоји и у своме труљењу, као семе у земљи, очекујући поновно сједињење са душом, након чега ће већ постати недодирљиво за ову видљиву смрт. Тела нарочитих изабраника Божијих супротстављају се труљењу, јер су обилно прожета благодаћу Божијом, стога и у самој сени смрти она показују зачетке свог славног васкрсења. Уместо смрада она испуштају миомирис; уместо да шире около смртоносну заразу, она изливају исцелење свих болести, изливају живот. Таква тела су уједно и мртва и жива: мртва су по људској природи, а жива по присуству Духа Светога у њима. Она сведоче у каквом је величанству и светости Бог створио човека и да су то величанство и та светост враћени кроз искупљење.

Шта се догађа са душом у време док је тело заспало сном смрти? Реч Божија нам открива да се наше душе након њиховог разлучења са телима, присаједињују - сходно добрим или злим особинама које су усвојиле током земаљског живота, Анђелима светлости или палим анђелима... Душе праведника по раздвајању од тела наслађују се блаженством на небесима, очекујући васкрсење тела, како прича тајновидац Јован Богослов (Отк. 6,10-11); грешници васкрсење тела очекују у аду, у ужасним мукама (Отк. 20,13). Када се зачује труба васкрсења, рај ће примити житеље неба ради славног сједињења са

телима њиховим, која ће оживети од гласа Сина Божијег (Јн. 5,25), као што је тај глас чуо четвородневни Лазар, од кога је већ почело да заудара, пре него што је оживео. Ад ће да прими своје мртваце за Страшни суд и коначну пресуду. Након изрицања пресуде и њеног извршења, блаженство праведника ће се удвостручити, а грешници ће се вратити у свој ад, ради двоструко тежег мучења (Пс. 9,18). О стању праведника после васкрсења Господ је објавио да су они *као Анђели Божији на небесима* (Лк. 20,36). Најављујући Свој Други долазак и Страшни суд, Господ је саопштио да ће тада рећи праведницима који стоје са Његове десне стране: *Ходите благословени Оца Мојега; примите Царство које вам је припремљено од постања света*; а онима који му стоје са леве стране рећи ће: *Идите од Мене, проклетци, у огањ вечни који је припремљен ђаволу и анђелима његовим* (Мт. 25,34-41). Сигурно је и то да ће плата, како праведника тако и грешника, бити веома различита. Праведни суд Божији даће сваком човеку *по делима његовим* (Отк. 22,12). Није само небеских обитељи безбројно мноштво, него, према Спаситељевом сведочанству, и ад има многе различите тамнице и муке разних врста: онај ко је сагрешио знајући *биће много бијен*, а ко је сагрешио у незнању *биће мало бијен* (Лк. 12,47-48).

Хришћани, само православни хришћани, и при томе они који су земаљски живот провели побожно, очистивши се од грехова искреним покајањем, исповешћу пред духовним оцем, и исправљањем себе, наследиће вечно блаженство заједно са светим Анђелима. Напротив, безбожни, то јест они који не верују у Христа, злочестиви, то јест јеретици, и они православни хришћани који су живот проводили у гресима или су пали у било који смртни грех, а да себе нису излечили покајањем, наследиће вечне муке, заједно са палим анђелима.

Патријарси Источно Католичанске Цркве у својој посланици кажу: "Душе људи који су пали у смртне грехе и у време смрти нису очајавали, него су се пре разлучења са овим животом покајали, само што нису успели да принесу никакве плодове покајања као што су: молитве, сузе, преклањање колена на молитвеним бдењима, скрушеност срца, тешење сиромаша и пројављивање на делу љубави према Богу и ближњима, што све Католичанска Црква од почетка сматра за богоугодно и потребно - душе таквих људи силазе у ад и трпе казне за грехе које су починиле, али се не лишавају наде на олакшање тих казни. Олакшање пак добијају по бесконачној благодати (Божијој) преко молитава свештеника и добротинстава која се савршавају за умрле, а нарочито силом Бескрвне Жртве коју посебно приноси свештенослужитељ за сваког хришћанина, док их за све заједно свакодневно приноси Католичанска и Апостолска Црква".

Смрт је грешника зла (Пс. 33,22) каже Свето Писмо, а за побожне и свете она је прелазак од молитава сред животног метежа ка

ненарушивом спокојству, од непрекидних страдања ка непрекидном и бесконачном блаженству, прелазак са земље на небо и сједињење са безбројним збором Анђела и светих људи. Највиша и суштинска наслада житеља небеса састоји се у незаситом сазерцавању Бога и непрестаном пламену љубави према Њему. Преподобни Макарије Велики о том предмету расуђује на следећи начин: "Када људска душа исходи из тела, савршава се велика тајна. Ако буде крива за грех, приступају јој чете демона и противничких анђела и мрачних сила, и одводе је у своју област. И не треба се томе чудити као нечем необичном. Ако им се човек покорио још док је живео у овом веку, повиновао им се и постао њихов слуга тим пре када исходи из света постаје њихов плен и заробљеник. Исто то, напротив, треба сматрати и у погледу бољег стања: пред светим слугама Божијим и данас стоје Анђели, и свети дуси их чувају и окружују. А када изиђу из тела, зборови анђела прихватају њихове душе и односе их у своју област, у свет светости, приводећи их ка Господу". 3. 69-73

- Треба се сећати смрти, плашити се неизвесности тренутка њеног наступања и грозних мука, које одмах након ње очекују сваког човека. Али треба знати и то да се, по уверењу Светих Отаца, изненадна смрт не догађа људима који желе да се очисте покајањем, иако повремено бивају побеђени својим слабостима; него им Праведни и Милосрдни Бог даје крај који одговара њиховим намерама. 6. 698-699

- Ако за време земаљског странствовања човек не раскине општење са злим дусима, он ће и после смрти остати у општењу са њима, припадајући им у већој или мањој мери, у зависности од степена општења. Нераскинуто општење са палим духовима подвргава човека вечној погибли, а недовољно раскинуто - тешким мучењима на путу ка небу. 5. 329

- Стари људи су говорили: "Дај Боже, да се пред смрт добро по мучим". Велики међу светима Нифонт, умирући у грозници, рекао је Великом Атанасију, који је присуствовао његовом упокојењу, да као што се злато чисти огњем, тако се самртник чисти болешћу. 6. 679

- Удео свих људи на земљи, удео који нико не може да избегне јесте - смрт. Ми је се плашимо као најљућег непријатеља, горко оплакујемо оне који су доспели под њену власт, а живот проводимо као да смрти уопште нема, као да смо вечни на земљи.

Грех ми је одузео и одузима ми познање и осећај сваке истине: он ми краде и брише из мојих мисли сећање на смрт, на тај за мене толико значајан и опипљиво стваран догађај.

Да бисмо се сећали смрти, треба да живимо у складу са заповестима Христовим. Заповести Христове очишћују ум и срце, умртвљују их за свет, оживљују за Христа: ум који је слободан од привезаности за земаљско, почиње често да усмерава погледе ка свом тајанственом преласку у вечност ка смрти; очишћено срце почиње да је предосећа.

Одрешени од света ум и срце почињу да стреме ка вечности. Заволевши Христа, они нештољиво жуде да стану пред Њега, мада се плаше смртног часа, сазерцавајући величанство Божије и своју грешност и ништавност.. Смрт им се чини уједно и као страشان подвиг и као жељно очекивано избављење из земаљског ропства. 1. 380

- Благодарене у невољама доноси утеху и снагу за трпљење и дуготрпљење. Смрт не треба желети. Бог је не шаље зато што се за њу још нисмо припремили како треба. Колико овде третрпиш са благодарношћу, толико ћеш се у будућем животу наслађивати духовним утехама. 6. 624

- Смрт грешника је зла не због тежине телесних болова који је прате, него због њене изненадности и неочекиваности, и због тог преласка од земаљског уживања у незамисливе вечне муке, које после смрти очекују непокајаног грешника. Изненађујуће је колико свет обмањује и заслепљује људе. Истина да ћемо сви умрети не захтева доказе. Али ретки су међу људима они који својим животом показују да су познали ту истину; већина људи понаша се као да никада неће умрети. Велика је ствар сећати се смрти и бити свестан њеног значаја. Од тог сећања и схватања човеков живот може потпуно да се промени и да постане богоугодан. 6. 674

- Изненадна смрт погађа само оне који не маре за своје спасење: то је објавио Сам Господ (Лк. 12,46). "Бог - рекао је преподобни Варсануфије Велики брату који се плашио неочекиване и превремене смрти - неће узети његову душу (душу подвижника који се бори против страсти) све док га не приведе у пуноту раста, у човека савршеног." 3. 182 (В. ПРОМИСАО БОЖИЈИ)

СНОВИ

- Твоји снови су маштања која воде у прелест онога ко их се не чува. Треба пазити на ум и чувати га без слика и маштања. Не веруј никаквим сновима, и нека те покрије милост Божија. 6. 840

- Демони снове употребљавају за узнемиравање и повређивање људских душа; такође и неопитни монаси, обраћајући пажњу на своје снове, наносе себи штету: зато је неопходно да овде одредимо значење снова у човеку чија природа још није обновљена Духом Светим.

За време човековог сна Бог је човеково стање уредио тако, да се сав човек у потпуности одмара. Тај одмор је толико потпун, да човек током њега губи свест о својем постојању и доспева у стање самозаборава. За време сна прекида се свака делатност која је повезана са напором и која се обавља свесно, под управом разума и воље; продужава се она делатност која је неопходна за човеково постојање и не може да се одвоји од њега. У телу крв наставља да се креће, желудац вари храну, плућа обављају дисање, кожа пропушта испарења; у души настављају да се умножавају мисли, маштања и осећања, али не у зависности од разума и

воље, него по несвесном деловању природе. Таква маштања, праћена карактеристичним мислима и осећањима, чине сновиђење. Оно често бива чудно, јер не припада систему човекових добровољних и намерних маштања и размишљања, него се јавља спонтано и независно, по закону и захтеву природе. Понекад сновиђење носи на себи несвесни одраз добровољних размишљања и маштања, а понекад представља последицу духовног расположења. На тај начин сновиђење само по себи не може и не треба да има никакво значење. Смешна је и сасвим нелогична жеља неких људи да у привиђењима својих снова виде предсказање сопствене будућности или будућности других, или да им припишу било какво друго значење.

Демони, који имају приступ нашим душама у будном стању, имају га и за време сна. И за време сна они нас искушавају грехом, придодајући нашем маштању своје маштање. Такође, када виде да обраћамо пажњу на снове, они се труде да их учине занимљивијима, а у нама да подстакну још већу пажњу према тим привиђењима, те да тако мало помало пробуде наше поверење у односу на њих. Такво поверење увек је повезано са умишљеношћу, а умишљеност чини наш духовни поглед на себе лажним, услед чега се и наше делање лишава правилности: управо је то оно што демонима треба. Онима који су отишли далеко у умишљености, демони почињу да се јављају у виду Анђела светлости, у виду мученика и преподобних, чак и у виду Мајке Божије и Самог Христа, хвалећи њихов живот и обећавајући им венце небеске, чиме их узводе на висину умишљености и гордости. Таква висина је уједно и погубљена пропаст. Треба добро да знамо да у нашем стању, које још није обновљено благодаћу, ми нисмо способни да видимо друга сновиђења осим оних која стварају душевне утваре и демонске клевете. Као што се и у будном стању у нама постојано и без престанка појављују помисли и маштања од пале природе или од демона, тако и за време сна ми видимо само она маштања која настају под дејством пале природе и демона. И као што се наша утеха у будном стању састоји из умилења које се рађа од свести о својим гресима, од сећања на смрт и суд Божији, само што се те помисли јављају од благодати Божије која у нама живи, засађене светим Крштењем, и Анђели Божији их доносе сходно нашем стању покајања, тако нам и у сну, веома ретко, само у случају крајње потребе, Анђели Божији представљају или наш крај, или адске муке, или страшни посмртни и загробни суд. Од таквих сновиђења ми доспевамо до страха Божијег, до умилења и плача због себе. Но, таква се сновиђења дају веома ретко подвижнику или чак и јавном и тешком грешнику по нарочитом и несхватљивом промислу Божијем; дају се ретко не због шкртости Божанске благодати - не! него зато што нас све што нам се догађа изван уобичајеног поретка доводи до умишљености и поколебава у нама смирење, које је толико неопходно за наше спасење. Воља Божија,

у чијем се испуњавању састоји човеково спасење, представљена је у Светом Писму тако јасно, тако снажно и тако детаљно, да се садејство људском спасењу кроз нарушавање општег поретка чини излишним и непотребним. Ономе који је молио да мртавац буде васкрснут и послат браћи његовој како би их посаветовао да пређу са широког на тесни пут речено је: *Имају Мојсија и пророке, нека њих слушају*. Када је молитељ приговорио: *Не... него ако им дође неко из мртвих покајаће се* добио је следећи одговор: *Ако не слушају Мојсија и пророке, ако неко и из мртвих васкрсне, неће се уверити* (Лк. 16,27-31). Опит је показао да су многи који су се удостојили да у сну виде митарства, Страшни суд и друге загробне ужасе, кратко време били потресени виђењем, да би се потом расејали, заборавили на виђено и почели да воде немаран живот; напротив, они који нису имали никаква виђења, него су се пажљиво поучавали закону Божијем, постепено су дошли до страха Божијег, постигли духовни напредак, и у радости коју рађа вест о спасењу, прешли су из земаљске долине туге у блажену вечност.

Свети Јован Лествичник о учешћу демона у монашким сновиђењима расуђује на следећи начин: "Када се ми, оставивши ради Господа свој дом и своје сроднике, предајемо туђиновању из љубави према Богу, демони покушавају да нас узнемире сновиђењима, представљајући нам сроднике како тугују, или како умиру, или како су у заточењу, или због нас трпе искушења. Стога онај који верује сновима личи на човека који трчи за својом сенком, настојећи да је ухвати.

Демони сујете у сновима постају пророци. У својој препредености, по извесним знацима они закључују шта ће се десити, те нам јављају унапред, како бисмо се ми дивили када се виђења у сну испуне на јави, те почели да о себи високо мислимо, као да смо већ близу дара прозорљивости. Такав човек често постаје пророк у очима оних који верују демону. За оне, пак, који демона презиру, такав је увек лажљивац. Као дух, демон види шта се дешава у ваздушном простору. Приметивши да неко, на пример, умире, он о догађају лаковернима предсказује у сну. Демони, међутим, ништа не знају о будућности по предзнању. Уосталом, и лекари су у стању да нам предскажу смрт!

Често се демони преображавају у анђела светлости и узимају лик мученика, те нам у сну представљају како им (тј. анђелима и мученицима) прилазимо. Када се пробудимо, они нас испуњавају радосћу и поносом. То нека ти послужи као знак преваре. Јер, анђели, када се јаве, показују вечне муке, и Страшни суд, и прогнање из Царства Божијег. Оне који су се пробудили од таквог сна испуњавају дрхтањем и снужденошћу.

Ако почнемо да им се покоравимо у сну, демони ће нам се и у будном стању ругати. Човек који верује сновиђењима, потпуно је неискусан. Мудар је пак онај ко им уопште не верује. Веруј само оним сновиђењима

која ти објављују муку и Суд. Али, ако те доводе до очајања, онда су и она од демона.

Преподобни Касијан Римљанин прича о неком монаху, пореклом из Месопотамије, да је проводио сасвим усамљени и испоснички живот, али је погинуо због обмане демонским сновиђењима. Видевши да је монах мало пажње обраћао на своје духовно усавршавање, а да се сав усредсређивао на телесни подвиг, те да је вредност приписивао том подвигу, односно самом себи, демони су почели да му показују снове који су се, по њиховом лукавству, остваривали на делу. Када се монах утврдио у поверењу према својим сновима и себи, ђаво му је у величанственом сновиђењу представио Јудеје како се наслађују небеским блаженством, а хришћане како пате у адским мукама. При томе, демон је - разуме се у лику анђела или неког старозаветног праведника - дао монаху савет да прими јудаизам како би добио могућност да учествује у блаженству Јудеја, што је монах без и најмањег премишљања испунио. Ово што смо рекли довољно је за објашњење нашој љубљеној браћи, колико је неразумно веровати сновима и како страшна штета може да настане од таквог веровања. Услед обраћања пажње на снове, у душу се неприметно поткрада поверење у њих, зато је и само обраћање пажње на снове строго забрањено.

Природа обновљена Духом Светим управља се по сасвим другачијим законима него она које је пала и утврђена у своме паду. Обновљеним човеком управља Дух Свети. "Обасјала их је благодат Божанског Духа - рекао је преподобни Макарије Египатски - и настанила се у дубини њиховог ума: таквима је Господ као душа." И у будном стању и у сну они пребивају у Господу, изван греха, изван земаљских и телесних помисли и маштања. Њихове помисли и маштања, које се у време сна не налазе под управом људског разума и воље, и које у другим људима делују несвесно по захтеву природе, у њима делују под вођством Духа, те сновиђења таквих људи имају духовно значење. Тако је праведни Јосиф у сну био научен тајни Ваплоћења Бога Логоса; у сну му је било заповеђено да се склони у Египат и да се врати из њега (Мт. гл. 1 и 2). Сновиђења која шаље Бог поседују у себи неодољиву убедљивост. Та убедљивост схватљива је светима Божијим, а не достижна онима који се још налазе у борби са страстима. 5. 346-350

- Кад легнеш у постељу треба да се сећаш смрти, чија је слика привремени сан, и, одрекавши се свих помисли и маштања, да заспиш са молитвом Исусовом. 6. 516

СПАСЕЊЕ И САВРШЕНСТВО

- Верујем по Предању Цркве и са Црквом, да ће се спасити свако ко православно верује у Христа и испуњава Његове заповести, а нарушавање тих заповести очишћује покајањем. Тако је и Сам Господ рекао младићу, који га је упитао како да се спасе. Али постоји још и

други циљ хришћанства, ка коме нарочито теже монаси циљ који је и достижан и недостижан: хришћанско савршенство. Пут ка томе савршенству је очишћење себе заповестима Новог Завета, Јеванђељем, јер руководећи се њима, син старог Адама може да буде усиновљен од стране Новог Адама. 6. 254

• У сваком делу основни услов успеха је правилан поглед на то дело; тако је и у делу спасења, за добијање жељеног спасења неопходан правилан поглед на себе и на спасење. Услед повређености наше природе грехом, у нама је добро помешано са злом, и земља нашег срца не престаје да рађа зло, а и добру не даје да израсте само, целовито, него увек са примесом зла. Тај процес је нама природан не зато што смо тако створени, него зато што смо добровољно у своју природу пустили отров греха, који од своје природе више не можемо да одвојимо сопственом снагом. То одвајање савршава Искупитељ, тражећи од нас и наше сопствене напоре за истребљење зла у нама, као делатне доказе истинског прихватања пута спасења који нам Бог дарује. Дакле, не треба да падамо у унијије. Кад видимо разнолико зло како се појављује у нама, треба постојано да му се супротстављамо и да га избацујемо из себе. Напор и подвиг су доживотни! У своје време, када зло мало помало почне да посустаје, појавиће се душевни мир, обележје оздрављења душе. Али потпуног мира у земљи рата и борбе нема. Он се час појављује, час се опет скрива: а место постојаног мира је на Небу и у вечности. Све то треба да знамо да од себе не бисмо захтевали оно што нам није природно, и опет, зато да не бисмо клонули у свом подвигу, храбро се борећи са злом, које устаје против нас и изнутра и споља Када таквим подвигом докажемо своју верност Богу, дар благодати Божије - спасење, који је у нас тајанствено похрањен Крштењем и састоји се у сједињењу људске природе са Божијом, и у исцелењу прве додиром са другом, почеће јасније да показује своје присуство у нама, дајући нам одлучнију победу над злом, производећи у нама дубоки мир и тешећи нас надом на блажену вечност. 6. 600-601

• Веруј и никако не попуштај. Тако ћеш се поуздано спасити. Јер Бог никада не оставља оног човека који сам не оставља Бога, без обзира на спотицања до којих по слабости долази и повређеност природе грехом. Бог ће таквога неизоставно довести до спасења. А указивати Богу: спаси ме на тај и тај начин - није могуће. Зато што спасење, као дар Божији, превазилази људску моћ схватања Стога онај ко жели да се спасе треба да моли за себе спасење од Бога, као неизрециву милост Божију, предајући се у потпуности вољи Божијој. 6. 704

• Душа сваког човека који се предаје на служење Богу без икаквог лукавог земаљског циља, него са циљем Богоугађања и свога спасења налази се у руци Божијој. Такву душу нико и ништа неће истргнути из руке Божије. Таквој души Бог током земаљског странствовања дарује

тесан пут, који се састоји из различитих невоља и лишавања, јер се широким путем не може прићи Богу. 6. 523

• Многи говоре о спасењу, многи желе да се спасу; но, ако их упиташ у чему се спасење састоји, њима је веома тешко да дају одговор. Не би било страшно када би се ствар завршила само на томе што је тешко да се пружи одговор! Не: штетна последица која одатле проистиче веома је значајна. То што не знамо у чему се састоји спасење даје нашим делима на попришту борбе за врлине неодређеност, неправилност. Наизглед, ми чинимо многа добра дела; али у суштини чинимо веома мало за спасење. Како то? Одговор је сасвим једноставан: зато што не знамо у чему се састоји наше спасење. Да бисмо знали у чему се састоји наше спасење, треба најпре да знамо у чему се састоји наша погибао: јер спасење је неопходно само онима који су погинули. Онај ко тражи спасење самим тим нужно признаје да је погинуо: јер зашто би иначе тражио спасење?

Наша погибао догодила се кроз уништење нашег општења са Богом и кроз ступање у општење са палим и одбаченим духовима. Наше спасење састоји се у раскидању општења са сатаном и обнављању општења са Богом.

Читав људски род налази се у погибљи, у паду. Ми смо лишени општења са Богом у самом нашем корену и извору - у нашим праоцима, посредством њиховог добровољног сагрешења.

...Бог, по Својој неизрецивој милости, изнова је призвао људски род на општење са Собом. Он је то савршио на најчудеснији и најнесхватљивији начин. Једним од Своја Три Лица, Свесветим Логосом, Он је примио људску природу, зачевши се у утроби Пресвете Дјеве дејством Свесветог Духа... Примивши на Себе све људске грехе, Он је Себе принео на искупљујућу жртву праведном Суду Божијем за грешни људски род: Он је савршио искупљење, јер је могао то да учини. Неограничено и бесконачно Свети је Својим страдањима и смрћу искупио многобројна али ограничена људска сагрешења - и Свето Писмо сасвим оправдано о Њему сведочи: *Гле, Јагње Божије које узима на се грехе света* (Јн. 1,29)... Добродетељи, и друштвене и појединачне, које проистичу из пале људске природе, по очовечењу Бога изгубиле су значај: оне су замењене великим делом Божијим: вером у Онога, Кога посла Бог (Јн. 4,29). У том великом делу Божијем састоји се и спасење, како је посведочио Сам Спаситељ: *А ово је вечни живот (спасење), да познају Тебе, једнога истинитога Бога, и Кога си послао, Исуса Христа* (Јн. 17,3).

Хришћанинове добродетељи треба да проистичу из Христа, из људске природе коју је Он обновио, а не из пале природе. Као што се наш пад не састоји у истребљењу добра из наше природе - то је карактеристично обележје пада одбачених анђела - него у мешању нашег природног добра са злом које нам је неприродно, тако и наша пала

природа има себи својствена добра дела и добродетељи. Њих савршавају и незнабошци, муслимани и други који су туђи Христу. Та добра дела и добродетељи, као упрљани примесом зла, нису достојни Бога и спречавају општење са њим, супротстављају се нашем спасењу. Одбацимо то умишљено добро, или, правилније речено, то највеће зло! Одбацимо деловање пале природе! Посветимо се деловању које нам је заповеђено вером у Христа! Престанимо да проводимо живот према наговорима нашег палог разума, према склоностима нашег палог срца! Почнимо да живимо према упутствима јеванђелских заповести, по захтевима воље Божије. Живећи тако спасићемо се.

Веома греше они који добрим делима пале природе приписују незаслужено високу вредност. И не схватајући то, они падају у понижавање и одбацивање Христа. Од њих се често чује питање: "Зашто се не би спасили и незнабошци, и муслимани, и лутерани и сви њима слични, отворени и прикривени непријатељи хришћанства? Јер међу њима има много веома добрих људи". Очигледно је да ово питање и приговор потичу из потпуног несхватања тога у чему се састоје човекова погибао и његово спасење. Очигледно је да се таквим питањем и приговором понижава Христос, јер се њима изражава идеја да људима нису били потребни Искупљење и Искупитељ, и да људи могу да удовоље своме спасењу и сопственим средствима. Краће речено: овим питањем и приговором одбацује се хришћанство. Добродетељи пале људске природе имале су своју вредност, баш као и старозаветне установе, пре доласка Христовог: оне су човека доводиле у стање способности за примање Спаситеља... То је тачна оцена добра пале природе! Ово добро је вредно онда када води ка Христу. Када нас пак, задовољавајући се самим собом, одваја од Христа, онда оно постаје највеће зло, јер нам одузима спасење које је даровао Христос - спасење које оно само по себи никако не може да нам да.

...Све што имамо, сво наше добро је у Искупитељу. Човек се оправдава само *вером Исуса Христа* (Гал. 2,16). Да би неко кроз живу веру био усвојен од стране Искупитеља, потребно је да у потпуности одбаци *живот свој* (Лк. 14,26). Тај захтев потврђују сви јеванђелисти, то јест, потребно је одбацивати не само греховност, него и праведност пале природе. Тежња ка задржавању грехом упрљане праведности пале природе представља практично одбацивање Искупитеља. *Одвојисте се од Христа, ви који себе законом Мојсијевим или природним оправдавате; и од благодати отпадосте* вели апостол (Гал. 5,4). *Јер ако праведност кроз закон бива, онда Христос узалуд умре* (Гал. 2,21). То значи: у начину размишљања који након појаве хришћанства допушта вредност чисто људске праведности пред Богом, неизоставно је присутно богохулно схватање, својствено целокупном том начину размишљања,

схватање о томе да Христос није неопходан за спасење, схватање које је равно одбацивању Христа...

Дела спасења су дела вере, дела Новог Завета. Тим делима се не испуњавају људска схватања и људска воља, него воља Свесветог Бога која нам је откривена у јеванђелским заповестима. Хришћанин који жели да наследи спасење, треба да савршава следећа дела:

1) Да поверује у Бога онако како Бог заповеда да се верује у Њега, то јест да прими учење о Богу које открива Бог, да прими хришћанство које се у свој чистоти и пуности чува у недрима Православне Цркве коју је Богочовек посадио на Истоку, која се са Истока раширила по свој Васељени, која до данас у целини пребива само на Истоку и поседује Богопредано хришћанско учење без измена и при мяса људских и демонских учења...

2) Онај ко је поверовао дужан је да принесе покајање за свој пређашњи самовољни греховни живот и да тврдо одлучи да убудуће живи Богоугодним животом. *По Светоме који вас је позвао* завештава свети апостол Петар хришћанима *будите и сами свети у свему живљењу. Као чеда послушности не поводите се за пређашњим жељама из времена вашег незнања* (1. Пет. 1,15,14). Није могуће да човек буде усвојен од Бога, нити да пребива усвојен Богом, а да при томе добровољно остаје у греховном животу. Свима који приступају Богу Нови Завет објављује покајање као први услов да би приступили Богу.

3) Они који су поверовали у Бога и одбацили греховни живот како би ступили у општење са Богом, ступају у то општење посредством основне хришћанске Свете Тајне - светог Крштења: Крштење је рођење за Божански живот. Не може природно да постоји онај ко се не роди по закону природе; не може се ступити у општење са Богом, у чему се састоји наш истински живот или наше спасење, ако не постанемо хришћани посредством светог Крштења. Такав је Божански закон. Крштењем се поново рађамо (Тит. 3,5), то јест ступамо у оно свето битије које је било даровано Адаму приликом његовог стварања, које је он приликом пада изгубио, а које нам је вратио Господ наш Исус Христос. *Ако се ко нероди одозго, не може видети Царства Божијега. Ако се ко не роди водом и Духом, не може ући у Царство Божије* (Јн. 3,3,5)...

Свето Крштење се запечаћује другом Светом Тајном која следи непосредно за њим, светим Миропомазањем. Ова тајна је оправдано названа печат, будући да свето Крштење оправдано може бити названо споразумом, заветом између Бога и човека Печат којим се тај споразум потврђује јесте свето Миропомазање.

4) Пребивање у усиновљењу Богу, које се пружа кроз свето Крштење, подржава се животом по јеванђелским заповестима; а губи се услед одступања од живота по тим заповестима. И једно и друго посведочио је Сам Господ: *Ако заповести Моје одржите, остаћете у љубави Мојој. А*

ко у Мени не остане, избациће се напоље као лоза, и осушиће се, и скупиће је, и у огањ бацити, и спалити (Јн. 15,10,6). За спасење је неопходно да крштени у Христа живи по закону Христовом.

5) Богочовек, Који нас је светим Крштењем родио за спасење, уводи нас у најтешње општење са Собом другом великом и недокучивом Светом Тајном, Евхаристијом, посредством које се сједињујемо и мешамо наше тело и крв са Телом и Крвљу Богочовека. *Који једе Моје Тело и пије Моју Крв има живот вечни. Ако не једете Тело Сина Човечијега и не пијете крви Његове, немате живота у себи* (Јн. 6,56,54,53).

6) За подршку нашој немоћи и лечење греховних рана које задобијамо после Крштења, за подршку светињи којом смо запечаћени у светом Крштењу, Бог нам је даровао Свету Тајну Исповести. Овом Светом Тајном се обнавља и поново успоставља стање које нам даје свето Крштење. 2. 328-339

• Шта значи наследити спасење, спасити се? Значи: бити усвојен од стране Искупитеља и пребивати у таквом стању током читавог свог земаљског живота, а после смрти, услед усвојености од стране Искупитеља, душом се пренети у обитавалишта блажених духова и наслађивати се са њима светом насладом, у ишчекивању свеопштег васкрсења мртвих; потом, приликом васкрсења мртвих, сјединити се са телом које ће Господ да оживи, које ће постати непропадљиво и са којим ће наследити вечно блаженство. 4. 335

• Лишени су наде на спасење и они православни хришћани који су стекли греховне страсти и преко њих ступили у општење са сатаном, растргнувши општење са Богом. Страсти су греховне навике душе које су се услед дуготрајног и честог чињења греха готово претвориле у природне особине. Такве су: преједање, пијанство, сладострашће, расејан живот повезан са заборављањем Бога, злопамћење, гнев, среброљубље, тврдичлук, унијије, лењост, лицемерје, лажљивост, лоповлук, сујета, гордост и томе слично. Свака од тих страсти, када се претвори у карактерну црту човека и правило његовог живота, чини га неспособним за духовно наслађивање на земљи и на небу, чак и уколико човек није падао у смртни грех. *Не варајте се вели апостол Павле ни блудници, ни идолопоклонци, ни прељубници, ни рукоблудници, ни мужеложници, ни лакомици, ни лопови, ни пијаници, ни опадачи, ни отимачи, неће наследити Царство Божије* (1. Кор. 6,9-10). *А позната су дела тела, која су: прељуба, блуд, нечистота, бесрамност, идолопоклонство, чарање, непријатељства, свађе, пакости, гнев, пркоси, раздори, јереси, зависти, убиства, пијанства, раскалашности, и слично овима за која вам унапред казујем, као што сам и раније говорио, да они који тако нешто чине неће наследити Царства Божијега. А који су Христови, распеше тело са страстима и жељама* (Гал. 5,19-24). Страст захтева брижљиво лечење покајањем и благовремено искорењивање помоћу добродетељи

која јој је супротстављена. Страст се не изражава увек на делу: она може и тајно да живи у човековом срцу, обузимајући његова осећања и помисли. Страст се познаје по томе што човек не престаје да замишља грех и да се наслађује маштањем о њему, по томе што, када је поробљен страстима, он више није у стању да се супротстави сили греховних помисли и слика које својом недоличном слашћу гутају сву његову мудрост и врлину. Страстан човек не престаје да савршава грех у маштањима и осећањима срца, чиме подржава своје општење са мрачним духовима и своју потчињеност њима, па стога и своју вечну погибао. 3.165-166

- Спаситељ света нам је указао на два пута, два начина живота за оне који верују у Њега: први је пут или живот који пружа *спасење*, а други пут или живот који пружа *савршенство*. Овај последњи пут и живот Господ је назвао *следовањем за Њим*, јер тај пут и живот служе као најтачнији израз учења које је предао Господ и представљају подражавање, сходно човековим силама, оног начина живота који је проводио Господ током Свог земаљског странствовања.

Услови *спасења* састоје се у вери у Христа (Јн. 3,36; 17,3), у животу према заповестима Божијим (Мт. 19,17; Мк. 10,19) и у лечењу покајањем недостатка испуњавања заповести (Лк. 13,3,5); сходно томе спасење је понуђено и могуће је свима, и поред обавеза и служби у свету, уколико ове нису противне Закону Божијем.

Да *следе* Господа неке је призвао Сам Господ, као апостоле, али уопште узев следовање за Господом препуштено је вољи сваког човека, што је јасно из свих места Јеванђеља где Господ говори о том предмету. *Ако ко хоће за Мном ићи* (Мт. 16,24), *ако хоћеш савршен да будеш* (Мт. 19,21), *ако неко дође Мени* (Лк. 14,26) вели Господ на почетку учења о "следовању" и "хришћанском савршенству". 1.464-466

- Спасење је могуће и кроз живот у свету; но, за задобијање савршенства тражи се претходно одрешење од света. Спасење је неопходно свима; а задобијање савршенства понуђено је онима који то желе. 2. 342

- Хришћанско савршенство је дар Божији, а не плод људског тру да и подвига; подвигом се доказује само истинитост и искреност жеље да се тај дар добије; подвигом који обуздава и кроти страсти, људска природа постаје способна и спремна за примање дара. Од човека зависи да, уз помоћ Божију, у себи очисти и украси обитавалиште за Бога; да ли ће Бог у то обитавалиште доћи, то зависи једино од Његове воље.

Нестицање и одрицање од света представља неопходан услов за постизање савршенства. Ум и срце треба да буду свецело устремљени ка Богу; све препреке, сви поводи за расејаност треба да буду уклоњени; *сваки од вас* рекао је Господ *који се не одрече свега што има, не може бити Мој ученик* (Лк. 14,33). Нада на пропадљиво имање треба да буде замењена надом на Бога, а сама имовина обећањем Бога Који је рекао:

Не брините се, дакле, говорећи: Шта ћемо јести, или шта ћемо пити, или чиме ћемо се оденути? Јер све ово незнабошци ишту; а зна и Отац ваш небески да вама треба све ово. Него иштите најпре Царство Божије и правду његову, и ово ће вам се све додати (Мт. 6,31-33). 2. 344

- Достицање... *бестрашћа*, освећења, или, што је исто, хришћанског савршенства, није могуће без задобијања умне молитве: у томе се слажу сви оци. 1. 207-208 (в. СПАСЕЊЕ, СВЕТОСТ, ОБОЖЕ ЊЕ, ОДРИЦАЊЕ, ВЕРА)

СПАСЕЊА ПУТЕВИ

- Онај ко жели да се спасе треба да се преда вољи Божијој и да моли Бога да му Бог каже, то јест покаже, пут спасења. Човеку је непознато шта му је одредио Промисао Божији. Нарочито у наше време свеопштег колебања свака ситуација постаје непоуздана и крхка, ако је Бог Својом свемоћном десницом не утврди и не учини поузданом. 6. 708

- Угодник Божији може да иде посебним путем, по нарочитом изабрању и призивању Божијем, али то се догађа веома ретко. Најчешће посебним путем иду они који се налазе у стању самообмане, или који су се усмерили ка самообмани. Ми треба да се држимо подаље и опрезно у односу на све који иду посебним, загонетним путем. 6. 774 (в. ПОДВИГА МЕСТО)

СПОКОЈСТВО ИСТИНСКО И ЛАЖНО

(а МИР-ДУШЕВНИ, ПОМИСЛИ ТУГЕ, САМОУКОРЕВАЊЕ, ОДНОС ПРЕМА СТРАСТИМА, БЕЗОСЕЂАЈНОСТ, БОРБА ДУХОВНА, ПРОМЕНА МЕСТА, НЕПОСТОЈАНОСТ)

СПОЉАШЊЕ ДЕЛАЊЕ

- Као што је убрзо после стварања тела у њега била удахнута и душа, тако је почетницима неопходно да, када добију правила спољашњег понашања, одмах усвоје богоугодно душевно делање. Као што се душом оживљава тело, тако се богоугодним душевним делањем оживљава спољашње благочестиво понашање. Без душе тело је мртво; када га она остави, оно почиње да пропада и да испушта смрад: тако и спољашње благочестиво понашање без побожног усмерења и делања душе најпре остане духовно бесплодно, а затим се зарази сујетом, умишљеношћу, лицемерјем, човекоугађањем и другим нај погубнијим и тешко приметним страстима. Душевне страсти веома брзо расту и јачају под покровом спољашње побожности, онда када она није прожета (одушевљена) истинском побожношћу. Заволевши своју спољашњу побожност, човек неприметно прелази из побожности у лицемерје... Даље напредовање у лицемерју ствара фарисеја, који се држи мртвог слова закона, одбацујући његов оживотворавајући дух 5. 29-30. (в. ПОДВИГ СПОЉАШЊИ И УНУТРАШЊИ)

СПОЉАШЊЕ ПОНАШАЊЕ

• Онај ко доведе у ред своје спољашње понашање, налик је добро обрађеном сасуду на коме нема пукотина: у такав се сасуд може сипати драгоцено миро, уз увереност да ће оно у потпуности бити сачувано. И монах када добро уреди свој живот постаје способан за духовно делање, које се у потпуности чува кроз добро уређене телесне обичаје; оно се, напротив, никако не може одржати код монаха чије је спољашње понашање растројено. На почетку своје 56. беседе свети Исак Сиријски вели: "Телесно делање је увод у душевно, као што је стварање Адамовог тела претходило удахнућу душе у њега. Онај ко није стекао телесно, не може да има ни душевно: друго се рађа од првог, као клас од пшеничног зрна. Ономе ко нема душевно делање, страни су духовни дарови". Исти преподобни у 46. беседи каже: "Видео сам многе велике и чудесне оце, који су се више од свега старали о пристојности чула и навикама тела: од таквог благочешћа јавља се и доличност помисли. Много шта се човеку догађа без његове воље, присиљавајући га да наруши границе које је себи поставио; зато, уколико не би непрестано чувао чула, он у таквим случајевима дуго не би могао да се поврати или пронађе своје пређашње спокојно расположење". У 69. беседи: "У присуству својих пријатеља понашај се побожно: поступај тако да и себи и њима донесеш корист, јер душа често под изговором љубави збацује са себе узду чувања. Пази се разговора: они нису увек корисни. У друштву предност дај ћутању: оно спречава многе духовне губитке. Поглед чувај више него стомак, јер је борба у себи без сумње лакша од спољашње. Не веруј, брате, да унутрашње помисли могу да буду заустављене без претходног довођења тела у добар и доличан поредак. Лоших навика треба да се бојиш више него демона".

Када је Василије Велики стигао у Антиохију, философ Ливани је, наставник Антиохијске школе и Василијев пријатељ са Атинске академије, замолио га је да каже поуку његовим младим ученицима. Свети Василије је испунио молбу. Рекао им је како треба да чувају чистоту душе и тела, и детаљно изложио правила спољашњег понашања: заповедио им је да треба да имају скромно држање, да не говоре гласно, да у разговору чувају учтивост, да побожно употребљавају храну и пиће, да ћуте у присуству старијих, да слушају мудре, да буду послушни старешинама, да према себи равнима и млађима имају нелицемерну љубав, да се клоне оних који су зли и заражени страстима, као и оних који воле да угађају телу, те да треба да причају мало, да брижљиво сакупљају знања, да не говоре пре но што најпре промисле о ономе што треба да кажу, да не буду брзи када је смех у питању, да се украшавају скромношћу и тако даље. Мудри Василије је младићима изложио поуку која се тиче понајвише њиховог спољашњег понашања, знајући да ће уредно држање тела врло брзо донети ред и у души. 5. 24-25 (в. СПОЉАШЊЕ ДЕЛАЊЕ)

СПОРЕЊЕ

(в. ДРСКОСТ, ЉУБАВ ПРЕМА БЛИЖЊЕМ)

СРЕБРОЉУБЉЕ

• Они који хоће да се обогате падају у искушења и замке које им припрема сама њихова тежња за богатством. Први плод ове тежње јесте мноштво брига, којима се ум и срце одвајају од Бога. Душа која се мало, хладно и немарно бави Богом, постаје груба и пада у безосећајност; из ње бива избрисан страх Божији; из ње ишчезава сећање на смрт; ум се помрачује и престаје да види Промисао Божији, услед чега се губи вера; уместо да се утврђује у Богу, нада се окреће ка идолу, полагајући љубав пред његове ноге. Тада човек умире за добродетељи, предаје се лажи, лукавству, гневу краће речено свим пороцима и гине до краја, постајући сасуд ђаволов. *Корен је свију зала среброљубље*, јер у себи садржи узрок и повод за сваки грех (1. Тим. 6,9-10).

И они које среброљубље није сасвим погубило, јер му се нису у потпуности предали, него су тражили само умерено богаћење, претрпели су многе несреће. Спутали су себе тешким бригама, упали су у разнолике невоље, често су били принуђени да нарушавају непорочност савести, претрпели су велики губитак у духовном напредовању и видели су у себи значајно одступање од вере и духовног разума. За хришћанина јеванђелско сиромаштво је драгоценије од сваког светског блага, јер оно води ка вери и њеним плодовима. Подвижник Христов што је слободнији од света то је сигурнији, а колико се везао за свет, толико је већ претрпео пораз. 2.145-146 (в. БОГАТСТВО, ИМАЊЕ, СТРАСТИ)

СРЕЋА

• Ова тобожња срећа, ма како ниска (плотска) била, могла би да буде још заводљивија када би била стабилна и вечна. Но, она је променљива и само тренутна како се људи кидају када се она мења и када је изгубе, пошто их је претходно размазила. Она неизоставно треба да буде разорена, одузета неумољивом и неотклоњивом смрћу; ни са чим се не може упоредити разочарење са којим се на вратима вечности сусрећу васпитаници умишљене, земаљске среће! Право је рекао свети Исак Сиријски: "Свет је блудница: он својом лепотом привлачи оне који су склони да га љубе. Ко је уловљен љубављу света и спутан њоме, до краја живота не може да се истргне из његових руку. Када потпуно обнажи човека, свет га у дан његове смрти изводи из дома његовог (тј. из тела). Тад човек схвата да је свет лажов и преварант". 6. 150

• Од времена када је Богочовек потчинио Себе страдањима и њима исцелио наша страдања, подножје Голготе постало је за ученика Исусовог место плачних, и уједно утешних и слатких размишљања. Ко седи у том подножју са равнодушном и спокојном философијом гледа на непостојане срећнике овога света. Он им не завиди на тој краткотрајној

опијености у којој земаљска срећа држи своју жртву, да би је на послетку предала вечној несрећи, јер сматра да је вредније познање Крста Христовог, будући да он отвара врата у блажену вечност. *Тешко вама који сте сити сада, јер ћете огладнети. Тешко вама који се смејете сада, јер ћете заридати и заплакати!* То су нелажне речи Сина Божијег. 6.494-495 (в. УНИНИЈЕ, ТУГА)

СРОДСТВО ПО ТЕЛУ

- Телесна осећања која потичу од телесног сродства, представљају препреку за усвајање духовних осећања и за само делање по духовном закону, који захтева распеће за телесно мудровање. 6. 734

- Када људи који су нам блиски по телу намеравају да нас одвуку од следовања вољи Божијој, покажимо свету мржњу према њима, сличну оној коју према вуковима показују јагањци, који се не претварају у вукове и од вукова се не штите зубима. Света мржња према ближњима састоји се у чувању верности Богу, у неслагању са порочном вољом других људи, чак и када су то наши најближи сродници, у великодушном трпљењу увреда које нам они наносе, у молитви за њихово спасење а никако у злословљу или сличном понашању, кроз које се изражава богопротивна мржња наше пале природе.

Не мислите - вели Спаситељ - да Сам дошао да донесем мир на земљу; нисам дошао да донесем мир него мач. Јер Сам дошао да раставим човека од оца његовог, и кћер од матере њезине и снаху од свекрве њезине (Мт. 10,34). "Дошао Сам, објашњава наведене речи Господње свети Јован Лествичник, да раставим богољубиве од оних који љубе свет, телесне од духовних, славољубиве од смиреномудрених: Богу се угађа раздвајањем и растављањем, када се оно саврша ва из љубави према Њему". 1. 90 (в. ЉУБАВ ПРИРОДНА)

СТАРИ ЗАВЕТ

(в. ЧИТАЊЕ СТАРОГ ЗАВЕТА, ЧИТАЊЕ СВЕТОГ ПИСМА)

СТАРЧЕСТВО

(в. ДУХОВНИШТВО, НАСТАВНИК)

СТОМАКОУГАЂАЊЕ

(в. СТРАСТИ)

СТРАСТИ

- 1. Преједање. Преједање, пијанство, нарушавање постова, тајно једење, лакомост, нарушавање уздржања уопште. Неправилна и претерана љубав према телу, његовом животу и спокојству, из чега се састоји самољубље, од кога потиче нечување верности Богу, Цркви, добродетељи и људима.

- 2. Прелуба. Блудно распаљивање, блудни осећаји и жеље тела, блудни осећаји и жеље душе и срца, примање нечистих помисли, беседа са њима, наслађивање њима, пристајање на њих, дуготрајно пребивање у њима. Блудна маштања и робовање тим маштањима. Прљање

истечењем. Нечување чула, нарочито додира, што је дрскост која погубљује све добродетељи. Ружне речи и читање сладострасних књига. Блудни греси природни: блуд и прељуба. Блудни греси неприродни: рукоблудије, мужелаштво, скотолоштво и њима слични.

3. Среброљубље. Љубав према новцу; уопште, љубав према имању, покретном и непокретном. Жеља за богаћењем. Размишљање о средствима за богаћење. Маштање о богатству. Страх од старости, изненадног сиромаштва, болести, изгнанства. Тврдичлук. Користољубивост. Неверовање Богу, неуздање у Његов промисао. Привезаност или болесно претерана везаност према различитим пропадљивим предметима који душу лишвају слободе. Окупираност сујетним бригама. Љубав према поклонима. Присвајање туђега. Лихварење. Тврдоћа срца у односу према сиромашној браћи и свима којима је потребна помоћ. Крађа. Разбојништво.

4. Гнев. Свадљивост, примање гневних помисли; маштање о освети, узнемирење срца и помрачење ума срџбом: непристојна вика, свађа, полемика, грубе речи и неучтиве речи, ударци, гурање, убиство. Злопамћење, мржња, непријатељство, освета, клевета, осуђивање, узнемиравање и вређање ближњег.

5. Туга. Огорченост, тескоба, одсецање наде на Бога, сумња у обећања Божија, неблагодарност Богу за све што се догоди, малодушност, нетрпељивост, недостатак самоукоревања, ожалошћеност због понашања ближњег, роптање, одрицање од крста, покушај да се сиђе са њега.

6. Униније. Лењост за свако добро дело, нарочито за молитву. Остављање црквеног и келијског правила. Остављање непрестане молитве и душекорисног читања. Непажња и журба на молитви. Небрига. Непобожност. Беспосличење. Претерано опуштање сном, излежавањем и негом тела сваке врсте. Прелажење са места на место. Чести изласци из келије, шетње и посете пријатељима. Празнословље. Шале. Хуле. Остављање поклона и других телесних подвига. Заборављање својих грехова. Заборављање заповести Христових. Нерад, Губљење страха Божијег. Озлојеђеност. Безосећајност. Очајање.

7. Сујета. Тражење људске славе. Хвалисавост. Тражење земаљских почести. Склоност ка лепој одећи, колима, покућству и послузи. Вођење рачуна о лепоти свога лица, пријатности гласа и другим својствима тела. Љубав према пропадљивим наукама и уметностима овога века, тражење успеха у њима ради задобијања пролазне, земаљске славе. Стид када је у питању исповедање својих грехова. Скривање тих грехова пред људима и духовним оцем. Лукавство. Правдање речима. Спорење. Стварање сопствених схватања Лицемерје. Лаж. Ласкање. Човекоугађање. Завист. Понижавање ближњег. Променљивост расположења. Неискреност. Несавесност. Демонско понашање и живот.

8. Гордост. Презир према ближњем. Стављање себе на прво место. Дрскост. Помраченост, одебљалост ума и срца. Привезаност за земаљско. Хула. Неверовање. Прелест. Лажно названи разум. Непокорност закону Божијем и Цркви. Повођење за сопственом плотском вером. Читање књига јеретичких, развратних и сујетних. Непокорност властима. Худни подсмех. Остављање христоподражавајућег смирења и ћутања. Губљење једноставности. Губљење љубави према Богу и ближњем. Лажна философија. Јерес. Безбожност. Непросвећеност. Смрт душе. 1. 166-169

- Све страсти и сви пали духови налазе се у најближем сродству и међусобном савезу. То сродство, тај савез је грех. Ако си се потчинио једној страсти, кроз потчињавање њој, потчинио си се и свим другим страстима. Ако си допустио да те зароби један дух злобе, кроз беседу са помислима које ти он предлаже и повођење за тим помислима или маштањима ступио си у ропски положај у односу на све друге духове. Након твога пораза, они ће те предавати један другом као заробљеника. Томе нас уче Свети Оци, томе нас учи сам опит. Пази на себе и приметићеш да, чим си себи добровољно допустио да будеш поражен у било чему, одмах потом ћеш и против своје воље бити поражен у нечем сасвим другом, где ниси хтео да испустиш победу, све дотле док брижљивим покајањем не обновиш своју слободу. 2. 212-213

- У светлости Речи Божије размотримо наш однос према страстима и немоћима нашим, како бисмо могли правилно да схватимо себе и да на основу правилног схватања себе правилно управљамо собом.

Човек се зачиње у безакоњима, рађа се у гресима (Пс. 50,7): сходно томе страсти или греховне болести душе и тела својствене су нашој палој природи.

Страсти су противприродне нашој непорочној природи, каква је била створена; страсти су противприродне и обновљеној природи; оне су природне палој природи. Тако су свакој телесној болести природна својства те болести; тако су болести и смрт природне нашем телу које је изгубило бесмртност и својства бесмртности. До пада бесмртност је била природна нашем телу, а болести и смрт неприродни.

Страсти се другачије могу назвати *грехом*, у ширем значењу те речи. Апостол, када говори о *Греху који живи у човеку* (Рим. 7,14; 7,20), под речју "грех" подразумева зараженост читаве људске природе злом, подразумева страсти. Ово стање се такође назива *теле сним* стањем (Рим. 7,14; 8,8) и *смрћу* (Рим. 7,24; 8,2).

До искупљења рода нашег од стране Спаситеља, човек није могао да се супротстави страстима, све и да је хтео: оне су насилно управљале њиме; владале су над њим и против његове воље. Посредством светог Крштења хришћанин збацује са себе јарам страсти; он добија снагу и могућност да се супротставља страстима и да их гази (преподобни авва Доротеј, поука 1, о одбацивању света). Али и искупљеном човеку,

обновљеном, смештеном у духовни рај, у Цркву, остављена је слобода: по својој вољи он може или да се противи страстима и да их побеђује у Господу, или да им се покорава и потчиња ва. Тако је и у чулном рају првоствореном човеку било остављено на вољу или да се повинује заповести Божијој, или да је прекрши.

Свако противљење дејству страсти доводи до њеног слабљења; стално противљење је побеђује. Свако повођење за страшћу је појачава, а стално повођење за њом у потпуности поробљава онога ко се поводи.

Противљење хришћанина страстима треба да се простире све до *растињања твла са страстима и жељама* (Гал. 5,24); код изабраних духовних бораца оно треба да се простире све до проливања крви: "Дај крв и прими Дух" (авва Лонгин). Само *ко пострада телом, престао је да греши* (1. Пет. 6,1). То значи: само онај ко страда телом у вољним или невољним подвизима у стању је да се супротста ви греховним жељама тела, да их потисне и угуши у себи. Тело које се успокојава разноликом негом и угађањем - сместиште је страсти.

Богочовек који је пострадао и био распет за нас захтева од Својих ученика и следбеника да подражавају Његова страдања, како би жртвовали све пролазно ради вечног, пропадљиво ради непропадљивог, како би самим својим животом били следбеници Богочовека.

За хришћанина је неопходан подвиг; али хришћанина од деловања страсти не ослобађа подвиг: ослобађа га десница Вишњег, ослобађа га благодат Духа Светог.

...Деловање страсти, које наслађује телесног човека, тешко је и мучно за духовног човека: у њему подстиче најснажнију одвратност. Приликом најмање појаве или буђења страсти он од ње бежи као од љуте звери или од убице, бежи под заштиту молитве, под покров јеванђелског учења, под покров Божији.

...Страсти које се налазе у хришћанину, приморавајући га да стално буде на стражи, стално га позивајући на борбу, помажу његово духовно напредовање. По премудром Божанском Промислу, зло својом лошом намером помаже добру - то је рекао преподобни Макарије Велики.

Груби и тешки жрвањ меље пшенична зрна у брашно, чинећи пшеницу погодном да би се од ње пекли хлебови. Тешка борба са страстима меље човеково срце, дроби његов надмени дух, тера га да спозна своје пало стање, опитно му показује то стање, приморава га да постане свестан неопходности искупљења, уништава његово по верење у себе и сву наду преноси на Искупитеља.

Треба веровати да се семе свих страсти крије у првородном греху и да се ми рађамо са склоношћу ка свим облицима греха, те стога када се пројави и појави било која страст, то не треба да нас чуди.

Према својствима душе и тела, према утицају околности у једном човеку делује и нарочито снажно се развија једна страст, а у другом

друга: код једнога је приметна нарочита наклоност ка среброљубљу, код другога преједање; једнога вуче телесна жеља, други жуди за сујетним почастима. Онај кога не узнемирава нека страст, не треба да мисли да у њему те страсти нема: само није било прилике да се покаже.

Стално треба бити спреман на супротстављање свим страстима. Нарочито треба бити будан против преовладавајуће страсти, оне која се појављује чешће од других и која понајвише узнемирава човека.

Страсти својствене палој природи веома се разликују од оних страсти које сваки човек добровољно усваја. Сила ових других неупоредиво је значајнија од силе првих. Но покајање као свемоћни лек Свемогућег Лекара, Бога лечи човека који је пожелео да тај лек правилно употреби од свих греховних болести.

Неке страсти служе као основ и извор другим страстима; такве су: преједање, нега тела, расејаност, раскош, среброљубље, славољубље, неверовање. Њихове последице су: сладострашће, туга, гнев, злопамћење, завист, гордост, заборављање Бога, остављање живота испуњеног добродетељима.

У духовном подвигу пре свега потребно је наоружати се против основних страсти, а њихове последице уништиће се саме од себе. Онај ко се одрекао телесних наслада, људске славе, грамзивости и расејаног живота, неће се предавати гневу и жалости, неће га обузимати ни гордост, без препрека ићи ће путем заповести Божијих ка спасењу, ка Богопознању које је доступно само онима који имају чисто срце.

Вожд свих страсти је неверовање. Оно отвара улаз у душу и среброљубљу, и славољубљу, и скверним жељама, и гневу, и тузи, и испуњењу зала - очајању.

Вожд и двери свих истински хришћанских добродетељи је - вера.

Страсти тајно живе у људима који проводе расејан, непажљив живот; ти људи их углавном задовољавају, не примећују и оправдавају - често их сматрају за најчистије и најузвишеније добродетељи.

Само истински хришћанин, који стално пази на себе, који се поучава Закону Господњем дан и ноћ, који се труди да брижљиво испуњава јеванђелске заповести, може да увиди своје страсти. Што се више очишћује и напредује, то се више страсти откривају пред њим. Коначно, пред очима ума испуњеног Јеванђељем, открива се страшни понор људског пада. Хришћанин у себи види пад људског рода, зато што види своје страсти. Страсти су знамење греховне смртоносне болести, којом је поражен читав људски род.

У какво стање хришћанина доводи сагледавање сопствених страсти, свога пада? Доводи га до плача због себе, до горког, неутешног плача. Никаква земаљска радост не може да заустави и прекине тај плач. Само га Божанска благодат повремено зауставља, пружајући уплаканом и

растрзаном срцу наду на спасење, пружајући му духовно умирење и небеске насладе које проистичу из мира Христовог.

У какво стање хришћанина доводи дејство страсти које се у њему открило? Оно га подстиче на усиљену борбу против страсти. Подвижник Христов удвостручује своје молитве, свој пост, своје бдење, своје преклањање колена и, показујући духовно своје немоћи Богу, са неизрецивом скрушеношћу и болом срца моли за помиловање. *А ја вели божанствени Давид када ми они досађиваху, одевах се у врећу (жалости) и постом смиравах душу моју, и молитва моја у недра моја вратиће се. Плачући и сетујући, тако се смиравах* (Пс. 34,13-14).

Чиме се разоткривају страсти? Помислима, маштањима и греховним осећањима. Помисли и маштања се понекад изненада јављају у уму а понекад му се прикрадају на лоповски начин; слично томе поничу и осећања у срцу и телу. Греховне помисли, маштања и осећања воде ка савршавању греха на самом делу или, у крајњој линији, ка наслађивању и потчињавању греховним помислима, маштањима и осећањима, ка чињењу греха у уобразиљи и осећањима.

Подвижник Христов дужан је да се одрекне не само чињења греха на делу, него и у уобразиљи и осећањима. Свака страст се појачава услед наслађивања њоме, услед испуњавања њених незаконних прохтева тајним покретима душе. Страст која је испуњена на делу или се укоренила у души тако што је дуго гајена наклоност ка њој, задобија власт над човеком. Потребно је много времена, потребан је крвав подвиг, потребно је нарочито милосрђе Божије, нарочита Божија помоћ да би био збачен добровољно прихваћени јарам страсти, који је добио власт над човеком или због његовог пада у смртни грех, или због незаконног и добровољног наслађивања грехом у скривеној одаји душе посвећеној Христу. 1. 522-527

- Када страсти овладају човеком, тада ум, лишен своје власти, служи као предусретљиви и домишљати слуга страстима, за удољивање њиховим лукавим, избирљивим и зликовачким прохтевима. 2.19

- Свети Јован Лествичник је молитву назвао мајком добродетељи, а смирење уништитељем страсти. 2. 228

- «Брат је упитао авву Пимена: 'Шта да радим са страстима које ме узнемиравају?' Старац је одговорио: 'Плачимо пред благошћу Божијом, док нам Бог не учини милост Своју.'» 6. 267

- Када нека убиствена страст овлада човеком, онда друге страсти утихну у њему: ђаво престаје да га напада и искушава, чувајући у њему, као своје благо и сигуран залог човекове погибије, смртоносну страст која га је заразила. Убијен грехом у тајности срца и привучен њиме до самих врата ада, такав човек другима често изгледа свет и мудар. 5. 286 (в. СПАСЕЊЕ, МОЛИТВА ИСУСОВА - Дејство)

Правилан однос према страстима

• Веома погрешно поступају они који, налазећи се под влашћу страсти, захтевају од себе бестрашће. Уз такав неправилан захтев од себе, који потиче од неправилног схватања себе, они постају необично смушени када се на било који начин појави грех који у њима живи. Они падају у униције, у безнађе. Пројава греха им, због њиховог неправилног погледа на себе, изгледа као нешто необично, као нешто што се догађа изван уобичајеног поретка ствари. Међутим, пројава греха у помислима, осећањима, речима и делима (овде није реч о смртним и добровољним гресима, него о страстима), јесте пројава логична, природна и неопходна. Ако нас мучи страст каже преподобни авва Доротеј, то не треба да нас узнемирава; узнемирати се због тога што нас мучи страст, ствар је неразумности и гордости и потиче одатле што не познајемо своје душевно стање и избегавамо напор, како су рекли оци. Зато и не напредујемо, јер не знамо своју меру и немамо стрпљења у подухватима којих се прихватамо, него хоћемо да без труда задобијемо добродетељ. Чему се чуди страсни, када га мучи страст? Зашто се узнемирава? Ти си је стекао, имаш је у себи, и узнемираваш се! Примиио си у себе њене залоге и питаш се: зашто ме мучи? Боље трпи, подвизавај се и моли Бога." 2. 371

• Пребивај у јеванђелским заповестима, са трпљењем и дуготрпљењем бори се против страсти, не падајући у униције и безнађе кад будеш поражен греховним помислима и осећањима; уосталом, немој себи допуштати да будеш добровољно побеђен. А када паднеш, устани; и када поново паднеш, поново устани све док не научиш да ходаш без спотицања. Чаша немоћи доноси корист: извесно време она се, по Промислу Божијем, допушта подвижнику ради очишћења од гордости, гнева, злопамћења, осуђивања, умишљености и сујете. 2. 230

• Наш руски подвижник, старац Серафим Саровски, вели: "Треба снисходити својој души у њеним слабостима и несавршенствима, и трпети своје недостатке, као што трпимо друге, али се не треба улењити, него се ваља подстицати на боље. Ако си употребио много хране, или си учинио нешто друго слично, својствено људској слабости не узнемируј се тиме и не додај штету на штету, него храбро покрени себе на исправљање и при томе се труди да сачуваш душевни мир, по речи апостола: *Блажен је онај ко не осуђује себе за оно што нађе за добро* (Рим. 14,22)". 2. 371

• Никома од људи није својствено постојано пребивање у добру, без икаквих падова: тим пре то није својствено почетнику! "Плати дуг страстима!" рекао је један свети наставник монаха! Поразе лечи покајањем! Борба новог човека са старим чини те искусним у невидљивим борбама, чврстим, храбрим. Стање спокојства немој да желиш пре времена! Време рата војнику доноси корист. Нека ти Господ да потпуно и славну победу над грехом, нека ти да стање ненарушивог мира у своје, законито време. Све има своје време! Плод који је убран пре времена,

макар и са најбољег дрвета, кисео је, горак и ситан. Пре времено спокојство није добитак него губитак! Оно лишва драгоцених опита, духовног напредовања и просвећивања. 6. 331

• Не клоните због спотицања: непогрешивост је неостварив сан! Људима је својствено спотицање, њима је, управо због те склоности ка падовима, заповеђено: *У трпљењу вашем задобијајте душе ваше. Ко претрпи го краја спасиће се.* 6. 349

• Земља сама од себе производи разне травуљине (коров). Нико их не сади: оне расту саме. Разлог за то је покварена природа земље. Неразумно је желети од земље оно што јој није својствено, то јест, да не производи коров. Знајући за такво својство земље, земљорадници пажљиво и стрпљиво чупају из земље коров у мери у којој се он појављује; иначе ће коров угушити и уништити корисно биље. Управо тако треба поступати и са појавом страсти, када поникну из срца. Нашем палом срцу својствено је да из себе рађа разне греховне жеље. Због тога не треба падати у унијије: пројаве страсти треба лечити покајањем и исправљањем себе. 6.548

• Ономе ко је у извесној мери пустио својим страстима на вољу, немогуће је да не претрпи невоље како би их укротио: оне су, кроз попуштање које је у односу на њих дозвољено, добиле право на самовољу, и не кроте се лако, не растају се лако од слободе коју су добиле. Напротив, труде се да човека задрже у потчињеном стању, те га стога својски узнемиравају. Време узнемиравања треба претрпети у нади на милосрђе Божије и помоћ Његову, баш као што зе мљорадници ишчекују да прође непогода која онемогућава њихове радове, у нади да ће ружно време бити замењено ведрим. 6. 823

• "Немој да се узнемириш и нађеш у недоумици, рекао је један свети отац, кад видиш у себи дејство неке страсти. Када се страст подигне, подвизавај се против ње, труди се да је обуздаш и искорениш смирењем и молитвом" (преподобни авва Доротеј).

Узнемирење и недоумица приликом појављивања дејства страсти, служе као доказ да човек још није спознао самог себе.

...Немогуће је да се страсти које живе унутар човека не покажу у његовим помислима, речима и делима. Ово показивање страсти, када је праћено било каквом наклоношћу, на попришту истинског хришћанског подвижништва које стреми ка савршенству назива се и сматра падом. Лечи се брзим покајањем.

Такви падови су неодвојиво својствени старом Адаму: људској природи палој и зараженој грехом. Нарочито почетник у подвигу не може да одоли греховним помислима, маштањима и осећањима; он не може да не сагреша речју, па чак и делом. Та се сагрешења лече брзим покајањем.

Овде није реч о падовима у смртне грехе и о добровољном греховном животу, који је сав пад: овде се говори о лаким падовима, услед слабости, који се називају опростивим гресима и од којих нису били потпуно слободни чак ни праведници.

Свето Писмо сведочи: *Ако и седам пута падне праведник, опет устане* покајањем (Прич. 24,16). Сходно очишћењу покајањем, привлачност страсти се умањује, али оне уједно постају финије и неприметније, варајући и обмањујући понекад и мужеве испуњене Божанском благодаћу (1. Дн. 21,1). Таква повођења за страстима чувају од умишљености, служе као повод за смирење и задржавају човека на спасоносном пашњаку покајања.

Посматрајући себе из тог угла, када се појави дејство страсти треба чувати душевни мир, и никако се не узнемиравати, нити падати у недоумицу и унијније. Понекад то дејство бива лако, а понекад веома јако. Храбро се успротивимо страстима.

Оне неће престати да се подижу против нас и да нас нападају све до гроба! Стога се припремимо да им се доживотно супротстављамо, у тврдом уверењу да не можемо стално да их побеђујемо и да по природној нужности треба да претрпимо невољне поразе, јер и сами ти порази погодују нашем напредовању, када подржавају и појачавају у нама покајање и смирење које се из њега рађа.

Немојмо веровати својим победама над страстима, немојмо се одушевљавати тим победама. Страсти су, попут демона који се њима служе, лукаве: оне се представљају као поражене, како бисмо се ми погордили и како би због тога њихова победа над нама била лакша и значајнија.

Припремимо се да на наше победе и поразе гледамо једнако: храбро, хладнокрвно, непристрасно.

Ако си се повео за греховним маштањима, ако си се насладио греховним помислима, ако си изговорио испразне и неразумне речи, ако си употребио много хране или учинио нешто друго слично томе не узнемируј се, не буди малодушан, немој да направиш још већу штету. Одмах се покај пред срцезналцем Богом труди се да се поправиш и усавршиш, увери се у неопходност још озбиљније пажње према себи и, чувајући спокојство душе, чврсто и непоколебиво продужи својим духовним путем.

Спасење наше је Бог наш, а не дела наша. Делима вере, то јест испуњавањем јеванђелских заповести, ми доказујемо истинитост своје вере и своју верност Богу.

Не обраћај пажњу на помисли лажног смирења, које ти, по твојој склоности и твоме палом стању, говоре да си неповратно разгневио Бога твога и да је Бог одвратио Своје лице од тебе, да те је оставио и заборавио. Извор тих помисли препознаћеш по плодовима њиховим.

Њихови су плодови: униније, попуштање у духовном подвигу, а често и остављање тога подвига, заувек или на дуже време.

Ако је људима доступно знање да сваког подвижника на дугом и веома тешком попришту духовног подвига неизоставно очекују и победе и порази, и да је немогуће да се наша ограниченост, слабост и огреховљеност не пројављују на делу, тим пре је то познато нашем Саздатељу и Установитељу подвига - Богу. Он са милосрђем гледа на спотицања свога подвижника, и због његове племените постојаности и верности припрема му венац правде, победе и славе.

...Велика је разлика грешити намерно, због склоности ка греху, и грешити због повођења и слабости, уз хтење да се угађа Богу. Велика је разлика водити грехован живот, водити живот уз удоваљавање свим својим прохтевима, свим својим страстима, и спотицати се по слабости, услед ограничености, услед греховне заразе, ходећи путем Божијим.

Бестрашће пре времена је опасно! Опасно је пре времена добити наслађивање Божанском благодаћу. Натприродни дарови могу да погубе подвижника који се кроз падове није научио својој слабости, онога ко је неопитан у животу, невешт у борби са греховним помислима, онога ко није детаљно упознао лукавство и злобу демона, као и непостојаност људске природе. Човек је слободан у избору добра и зла; чак и када би тај човек био сасуд Божанске благодати, он и саму благодат Божију може да злоупотреби. Због ње он може да се погорди пред ближњима; због ње он може да подлегне самоуверености. Последица самоуверености обично бива лењост, попуштање у подвигу и остављање подвига. Одмах за лењошћу, у души и телу освећених, изненада и бесно буде се телесне жеље, које попут бујице повлаче за собом и обарају у понор блудних жеља, а често и саму душевну смрт.

Човекољубац Бог, *Који хоће да се сви људи спасу и да дођу у познање истине* (1. Тим. 2,4), допустио је Својим служитељима, љубљенима Својим, за све време њиховог земаљског странствовања, борбу са спољашњим и унутрашњим невољама. Борба са страстима и страдања која из те борбе поничу, неупоредиво су тежа од свих спољашњих искушења. Мука и подвиг, у које се хришћанин узводи невидљивом, унутрашњом борбом, својим значајем приближава се подвигу мученика. "Дај крв и прими дух", понављамо изреку отаца, који су се опитно упознали са том борбом. Јарам таквог подвига носе само они који брижљиво испуњавају заповести Јеванђеља, само истински служитељи Христови. "Испуњавање заповести учи човека његовој слабости" рекао је преподобни Симеон. На спознаји и свести о слабости, зида се читаво здање спасења.

Чудан ток за површан поглед: "Испуњавање заповести учи човека његовој слабости"! Но, то су речи опита. Само уз брижљиво испуњавање заповести Христових човек може да увиди сво мноштво својих страсти;

само уз брижљиво испуњавање заповести Христових човек може да се увери у савршену немоћ старог Адама за делатно ново, и у праведност одлуке дате духовним законом - одлуке да тај закон може да буде испуњен једино дарежљивошћу Христовом.

У свемогућој десници Промисла је и сам грех, који живи унутар човека, који је обузео читаво његово биће, све делове његове душе и све удове његовог тела, и помаже његовом напредовању, ако је тај човек истински хришћанин.

Духовно сиромаштво, свест о своме паду, свест о неопходности Испушитеља, стремљење читавим бићем ка исповедању Онога Који нас је искупио, Сина Божијег и Бога, Господа нашег Исуса Христа плодови су борбе са страстима. Ти плодови су залог вечног блаженства.

Духовно сиромаштво, људски пад и живо исповедање Испушитеља, непознати су сину овога века. Он служи страстима, у себи види обиље заслуга и добродетељи; он на небу или не очекује ништа, и никада не помишља на небо, или очекује небеске награде, као нешто што је заслужио - он то очекује услед дубоког непознавања једине добродетељи која се на небу награђује. Та добродетељ је хришћанство.

Слуга Божији, испуњавајући Јеванђелске заповести, све више и више у себи открива страсти, и док благодат Духа Светога образује у њему блажена духовна стања, сиромаштво духа, плач, кротост, милост, целомудреност и духовни разум, он себе истовремено сматра за грешника над грешницима, који није учинио никакво добро, и који је крив за безбројна сагрешења и заслужује вечне муке у огњу пакла због непрестаног нарушавања заповести Божијих.

Свети Оци, видећи у себи духовни плод како се појављује услед борбе са страстима, нису желели да прекидају ту борбу; они су желели да у њој храбро и великодушно истрпе. Блажени! Нису тражили друго савршенство осим савршенства у смирењу; нису тражили наду на спасење у било чему своме, него само у Христу. Где нема смирења, тамо нема ни хришћанске добродетељи, а где је истинско смирење, тамо су све добродетељи у њиховој пуности. Где је истинско смирење тамо је Христос; а где нема смирења, тамо су страсти и ђаво, *непријатељ* који управља страстима, но који ништа *неће успети над* служитељем Христовим, и *син безакоња*, грех, који *неће успети да га злоставља* (Пс. 88,23)

Кренимо за оцима, да бисмо стигли у пристаниште вечног блаженства. 1. 521-532

(в. СЛАБОСТИ СВОЈЕ, ПРОМЕНЉИВОСТ, ГРЕХ)

СТРАХ БОЖИЈИ

- Онај ко жели да приступи Богу како би му служио, треба да се препусти руководству страха Божијег. Осећај свештеног страха, осећај најдубље побожности, улива нам, с једне стране, неизмерно величанство Бића Божијег, а са друге - нашу крајњу ограниченост и слабост, наше

стање грешности и пада. Страх налаже и Свето Писмо које је почело да нам замењује глас савести и природног закона када су се ови помрачили и почели да испуштају нејасне и углавном лажне звуке, да би их Јеванђеље у потпуности заменило када се појавило. *Служите Господу са страхом, и радујте се Њему с трепетом* (Пс. 2,11) учи нас Дух Свети; покорнима Његовој заповести Он вели: *Ходите чеда, послушајте мене, страху Господњем научи ћу вас* (Пс. 33,11); објављује обећање да ће даровати страх Божији онима који истински намере да постану своји Богу: *Даћу им страх Свој у срце да не одступе од Мене* (Јер. 32,40). Почетак велике науке делатног Богопознања - јесте страх Божији. Ова наука се у Светом Писму назива премудрошћу. *Почетак мудрости је страх Господњи, а добро разумевање свима који га творе. Похвала Његова остаје у век века* (Пс. 110,10; Прич. 1,7).

Узалуд се занесењаци испуњени умишљеношћу и самообманом гнушају страха Божијег као нечега што је својствено презреним слугама, када нас на тај страх позива Бог, објављујући да ће Он Сам бити наш учитељ страха и да ће нам дати духовни дар страха Божијег. Није понижење за човека - ништавно створење, пало и одбачено, погинуло, које је усвојило непријатељство према Богу - да пређе из стања непријатељства и погибли у стање служења и спасења. Већ је и само то служење велики добитак! Већ је и само то служење велика слобода! Страх нам се налаже као средство које нам је суштински неопходно. Страх очишћује човека, припрема га за љубав: ми постајемо слуге, да бисмо законито постали деца. У мери очишћења покајањем почиње да се осећа присуство Божије; од осећаја присуства Божијег појављује се свети осећај страха. 2. 60-61

- Страх Божији је дар од Бога. Као дар, он се задобија молитвом. Свети пророк Давид је желео да се удостоји тога дара, па је зато молио Бога: *Постави слуги Твоме реч Твоју, ради страха Твојега. Прикуј страху Твоме тело моје* (Пс. 118,38,120), то јест моје телесне жеље. Страх Божији је један од седам дарова Духа Светога које свети пророк Исаија набраја овако: *Дух мудрости и разума, Дух знања и благочешћа, Дух савета и силе, Дух страха Господњег* (Ис. 11,2). 2. 62

Објашњавајући заповест Господњу: *Који не узме крст свој и не пође за Мног није Мене достојан* (Мт. 10,38), преподобни Касијан расуђује овако: "Крст наш је страх Господњи. Као што распети не може више да окреће или покреће удове по жељи своје душе, тако и ми нашу вољу и жеље не треба да усмеравамо према ономе што нам је тренутно угодно и што нас весели, него према Закону Господњем, шта он заповеда. Као што онај ко је прибијен на крсно дрво више не брине о садашњем, о својим наклоностима, не брине и не размишља о сутрашњем дану, у њему више не делује никаква жеља за стицањем имовине, не распаљује се никаквом гордошћу, не тугује због тренутних понижења док се прошлих више и не

сећа и мада још дише у телу, себе у сваком погледу већ сматра за мртвог, усмеравајући погледе срца онамо где ће се без сумње преселити - тако и ми треба да будемо распети страхом Господњим за све; то јест, треба да будемо мртви не само за телесне страсти, него и за саме зачетке њихове, и да очи душе имамо устремљене онамо где очекујемо да ћемо се сваки час преселити. На тај начин можемо да стекнемо умртвљење свих наших похота и телесних страсти".

Лако се може видети да распињање на крсту страха Божијег, које овде описује преподобни Касијан, представља делање које помиње Исак Сиријски, а оно се, по речима апостола, састоји у *распињању тела са страстима и жвљама* (Гал. 5,24), што представља прву половину духовног пута истинског хришћанина ка савршенству које му је намењено. 2. 65-66

- Свето Писмо, које нас учи да је *страх Господњи чист и остаје у век века* (Пс. 18,10), каже такође да *у љубави нема страха, него савршена љубав изгони страх напоље; јер је у страху мучење, а ко се боји, није се усавршио у љубави* (1. Јн. 4,18). Ево како Свети Оци објашњавају ову, на први поглед, противречност: "Два су страха: један уводни, а други савршени; један је својствен, да тако кажемо, почетницима у побожности, а други савршеним светима, онима који су достигли меру љубави. На пример: ко испуњава вољу Божију због страха од мука, тај је, као што смо рекли, још почетник - он још не чини добро ради самог добра, него из страха од казне. Други пак испуњава вољу Божију из љубави према Богу, љубећи и саму вољу Божију и испуњавајући је да би угодио Богу. Такав зна шта је - суштинско добро! Такав је спознао шта значи бити са Богом! Такав има истинску љубав, коју свети назива савршеном (1. Јн. 4,18). Ова љубав доводи га до савршеног страха: јер такав има страх и чува верност вољи Божијој не зато што се плаши казне, не зато да би избегао (вечне) муке, него зато што је, како смо рекли, окусио саму сладост пребивања са Богом, па се боји да не отпадне од ње, да је не изгуби. Овим савршеним страхом, који делује услед љубави, изгони се уводни страх. Зато је и речено: *савршена љубав изгони страх напоље*. Ипак, до савршеног страха се не може стићи другачије, него кроз уводни страх" (преподобни авва Доротеј). Сама величанственост Божија наводи свети и побожни страх на она разумна створења Божија која су се, услед своје чистоте и светости, удостојила да стану ближе Богу. *Бог прослављан у збору светих, велик је и страшиан над свима око Њега*.

СТРАХОВИ

- Не чудите се што сте чули куцање: то је ђавољи страх, а страховима се не треба предавати, знајући да је ђаво сав у власти Божијој и да може чинити и чини једино оно што му Бог допусти, ради наше користи. Ко је био у борби, а да при томе није чуо бојне трубе и звуку непријатељског оружја? Када их чује, храбри војник се весели, јер увиђа и закључује да је

близу час битке и њен крај. Једна девојка коју познајем ишла је пустим путем недалеко од нашег манастира; када је прелазила преко моста, испод њега одједном искочи разбојник са огромним брковима и, прислонивши пиштољ на њене груди, повика: "Убићу те!" Девојка обнажи груди, осени се крсним знамењем и рече: 'Ако је воља Божија убиј!' Тек што је изговорила те речи, чудовиште ишчезе. Ово вам пишем да бисте били храбри и да страхом Божијим побеђујете страх демонски. Код нас када неко има страхове, он дође и каже, те страх бива уништен благодаћу Божијом која заклања смирене, то јест оне који се откривају, јер се смирење почетника састоји у томе да радо и слободно открива своје помисли. 6. 207

- Страху не треба допуштати да овладава тобом. Ко подлегне тој страсти, она га обузима и такав ће се плашити свакојаких бесмислица. Прочитај у светој Лествици главу о страховима. Никакве заклинјуће молитве нису потребне: оне су над сваким од нас прочитане приликом светог Крштења. Потребно је предати се вољи Божијој и сматрати себе достојним сваког људског и демонског насртаја: та да ће страх проћи сам од себе. Њега ништа тако не уништава као дубока скрушеност срца. 6.838

- Страх који се увече појављује треба да одбијате вером. Подсећајте себе да сте у десници Божијој и пред Његовим очима, и прогоните тај потпуно бесмислени страх. 6.532

- Велика је ствар: сматрати себе достојним сваког искушења и предавати се вољи Божијој када се искушење појави. То веома помаже и код страхова. Када човек сматра да заслужује сваку казну, чак и очигледно демонску, то га доводи до самоодрицања и преданости вољи Божијој. Самоодрицањем и преданошћу вољи Божијој уништава се страх који доноси демонско искушење. Ђаво ништа не може да учини без допштења Божијег; он се стално налази у свемоћној руци Божијој, у којој не представља ништа друго до бич, који је сам по себи лишен сваке могућности да делује. 6. 538-539

СУД БОЖИЈИ

- Браћо! Нама, слабима и грешнима, потребно је и неопходно да се често сећамо Другог доласка и Страшног суда Христовог: управо то сећање представља најбољу припрему. Страшан је тај Суд, који после општег васкрсења очекује сваког човека. Страшан је и онај суд који очекује сваког човека после његове смрти. Последице и једног и другог су да су или жељно ишчекиване или страшне. Ако земаљски судови, на којима се ради само о пропадљивом и пролазном, изазивају наше бриге, онда би тим пре требало да се забринемо због Суда Божијег. Са којим нам је другим циљем Господ тако јасно најавио тај Суд, ако не са циљем да подстакне у нама страх спасоносан за душу, који је у стању да нас сачува од греховног, немарног живота, који представља узрок наше погибије. Преподобни Илија, египатски монах који је молитвено тиховао

у Тиваидској пустињи, говорио је: "Мене плаше три времена: време исхода душе из тела, време суда Божијег и време изрицања (пресуде), које ће ми уследити од Бога". 2.64 (а ОБРАЗ И ПОДОБИЈЕ, ЈЕВАНЂЕЉЕ, МИТАРСТВА)

СУЗЕ

- Сузе, као својство пале природе, заражене су болешћу пада попут свих других својстава. Неко по природи бива посебно склон сузама и пролива их у свакој згодној прилици: такве се сузе називају природним. Постоје и греховне сузе. Греховним сузама називају се сузе које се проливају из греховних убеђења. Такве сузе много и нарочито лако проливају људи предани сладострашћу; сузе сличне сладостраснима проливају они који се налазе у самообмани и прелести; сузе се обилно лију и из сујете, лицемерја, притворности и човекоутађања. Коначно, њих пролива и злоба: када је лишена могућности да почини злочин, да пролије људску крв, она пролива сузе. Ове сузе је имао Нерон, у коме су савремени хришћани због његове суровости и мржње према хришћанству мислили да виде антихриста. У природне сузе спадају и сузе због огорчености; када пак огорченост има греховни карактер, онда сузе огорчености постају греховне сузе. И за природне и за греховне сузе, Свети Оци нам заповедају да их одмах чим се појаве претварамо у богоугодне, то јест да мењамо повод за сузе: да се присећамо својих сагрешења, неизбежне и неизвесне смрти, суда Божијег и да плачемо из тих разлога. 1.192

- Сузе, као дар Божији, служе као обележје милости Божије: "Сузе у молитви - каже свети Исак Сиријски - јесу знамење милости Божије које се душа удостојила својим покајањем, и тога да је она примљена и да је сузама почела да улази у поље чистоте". 1.193

- Сузе које се проливају због грехова најпре бивају горке, оне теку у болу и муци духа, а тај бол и муку дух преноси на тело. Мало помало са сузама почиње да се сједињује утеха која се састоји у нарочитом спокојству, у осећају кротости и смирења; заједно са тим мењају се и саме сузе, сразмерно утехи коју пружају, губећи у значајној мери горчину, те сада теку без бола или са мање бола. Испрва сузе бивају оскудне и појављују се ретко; потом мало по мало почињу да се појављују чешће и постају обилније. Када се пак милошћу Божијом дар суза појача у нама, тада престаје унутрашња борба, помисли утихну, те почиње да делује нарочито развијена умна молитва или молитва духа, која засићује и увесељава унутрашњег човека. Тада се са ума скида покривало страсти и њему се открива тајанствено учење Христово, док се сузе претварају из горких у слатке. У срцу поникне духовна утеха којој нема ничег сличног међу земаљским радостима и која је позната једино онима који се баве молитвеним плачем и имају дар суза. Тада се обистињује Господње обећање: *Блажени који плачу, јер ће се утешити* (Мт. 5,4). 1. 196-197

- Суштина покајања састоји се у смирењу и скрушености нашег духа, када дух заплаче због смирења. Када недостаје телесна снага којом би се кроз телесне подвиге и дејства изразило покајање присутно у души, онда плач духа замењује све телесне подвиге и дејства, међу њима и сузе. 1. 202

- Плач је побожна туга верне душе која посматра себе у огледалу Јеванђеља, видећи у њему своје безбројне греховне мрље.

Таква душа своје мрље умива светом водом - сузама, а брише их светом тугом.

Неисказана утеха, неисказана лакоћа разлива се по срцу након што се пролију спасоносне сузе због грехова, због пада, сузе које се јављају услед осећаја духовног сиромаштва. 1. 519

- Кад ваша мисао постане тиха, и некаква спокојна туга попут пљуска наиђе на вашу душу, па после све у вама постане јасно и радосно знајте да је то дејство душевног плача, који се у вама појавио због ваших страдања и зато што се трудите да у њима прибегавате Богу. Будите пажљиви и побожни, јер су духовна осећања веома фина и удаљују се од непажљивих и непобожних. Ако будете пажљиви, облаци ће временом постајати све гушћи, да би коначно си ловито провалили и произвели сузе, каквима дотле нисте плакали. Наслађивање тим сузама представљаће највећу утеху... У вама ће завладати чудесна тишина и спокојство! 6. 592-593

- Не ударај се ни у груди ни у главу да би покренуо сузе: јер такве сузе су од потресања нерава, крвне, које не просвећују ум, које не смекшавају срце. Сузе са покорношћу очекуј од Бога. Некакав свети невидљиви прст, некаква најпрефињенија помисао смирења дотаћи ће се срца и појавиће се тиха, чиста суза која ће изменити душу, али неће изменити лице; од ње неће поцрвенети очи - кротко спокојство прелиће се у израз лица и учинити га налик анђеоском. 6. 286

- Глад и жеђ за правдом Божијом сведоци су сиромаштва духа; плач је израз смирења његов глас. Одсуство плача, задовољство самим собом и наслађивање својим умишљено духовним стањем показују гордост срца. 1. 535 (в. ПЛАЧ)

СУЈЕТА

- Сујета је хтење и тражење пролазне људске похвале. Сујета се јавља од дубоког непознавања Бога или од дубоког заборављања Бога, од заборављања вечности и небеске славе, те стога она, у својој помрачености, незасито стреми задобијању пролазне земаљске славе. Њој се ова слава чини као нешто вечно, нешто што се не може одузети, управо попут земаљског живота. Сујета, која не тражи саму добродетел, него похвале за добродетел, брине се и труди једино да добије похвале за добродетел, да људима покаже маску добродетељи. И лицемер стоји пред људима одевен у хаљину двоструке обмане: споља се види добродетел, које у суштини уопште нема, а у његовој души влада самозадовољство и понос,

јер је обманут и преварен пре свега у самоме себи. Он се силно наслађује сујетом која га убија, наслађује се обмањујући ближње и ужива у свом лицемерју. Уз то он постаје туђ Богу: јер мрзак је Господу ко год је поносита срца (Прич. 16,5). 4. 68-69

- Нарочиту пажњу треба обратити на деловање сујете у нама, чије је деловање на крв веома тешко увидети и разумети. Сујета готово увек делује заједно са префињеним сладострашћем и пружа човеку веома фину греховну насладу. Отров те насладе је тако фин, да насладу сујетом и сладострашћем многи сматрају за утеху савести, чак и за дејство благодати Божије. Подвижник који је преварен том насладом, мало помало долази у стање самообмане; сматрајући самообману за благодатно стање, он се постепено потчињава апсолутној власти палог анђела - који редовно добија изглед Анђела светлости и постаје оруђе, апостол одбачених духова. Из таквог стања написане су читаве књиге, које заслепљени свет хвали и које људи неочишћени од страсти читају са насладом и одушевљењем. Ова тобоже духовна наслада није ништа друго до наслађивање најфинијом сујетом, умишљеношћу и сладострашћем. Јер није наслада удео грешника; његов је удео плач и покајање.

Сујета развраћује душу исто онако како блудна страст развраћајуће душу и тело. Сујета душу чини неспособном за духовне покрете, који почињу онда када утихну покрети душевних страсти, заустављени смирењем. Зато Свети Оци као опште делање одређују... све то покајање, које делује управо против сујете, доносећи души духовну скрушеност.

Приликом значајнијег напредовања у покајању може се већ приметити дејство сујете на душу, веома слично дејству блудне страсти. Блудна страст учи да се стреми ка недопустивом спајању са страним телом и у онима који јој се повинују, чак и само наслађујући се нечистим помислима, мења сва осећања срца, мења устројство душе и тела; сујета води ка противзаконитом присаједињењу људској слави и, дотичући се срца, доводи до неуредног и сладосног кретања крви мењајући тим кретањем целокупно човеково понашање, уводећи у њега сједињење са тешким и мрачним духом света, отуђујући га на тај начин од Духа Божијег. Сујета је у односу на истинску славу блуд. "Она на природу ствари - вели свети Исак Сиријски - гледа блудним оком." Колико сујета помрачује човека и како његово приближавање и усвајање Богу чини компликованим то је посведочио Спаситељ: *Како ви можете веровати* рекао је Он фарисејима, који су тражили похвале један од другог и одобравање заслепљеног људског друштва *када примате славу један од грубога, а славу која је од јединога Бога не тражите?* (Јн. 5,44). 2. 215-216

- "Ако немаш плач срца - рекао је један велики отац (преподобни Варсануфије Велики) онда имаш сујету" 4. 70-71 (е. СЛАВА, СТРАСТИ, ФАРИСЕЈСТВО, ПОМИСЛИ, ПРЕЛЕСТ)

~ Т ~

ТЕЛО

• Наша тела су створена ради духовне насладе... Услед пада она су се спустила на ниво склоности ка скотоподобним насладама... Путем истинског покајања она могу да се врате на склоност ка духовним насладама. Авај! Људи су изгубили чак и знање о постојању способности људског тела за духовни осећај. 1. 346

• Оно се рађа заражено смрћу и грехом, рађа се за смрт, по узору на тело какво је начињено за првог, палог човека тело које је било створено из прашине и вратило се у прашину; али оно се препорађа у купељи Крштења за спасење, по узору на тело које је примио Небески Човек, Који се зачео и родио од Духа Светога и Пречисте Дјеве: *Који се зог у Христа крстите, у Христа се обукосте* (Гал. 3,27). Посредством чудесног Тајинства Евхаристије наше тело се сједињује са телом Самог Христа тело се сједињује са Божанским телом, крв са Божанском Крвљу. *Који једе Моје Тело и пије Моју Крв* рекао је Господ *у Мени пребива и Ја у Њему* (Јн. 6.56). Ко једе свесвето Тело Христово и пије свесвету Крв Христову у потпуности се сједињује са Богочовеком: његово тело постаје Тело Богочовека, а његова крв - Крв Богочовека. Истински хришћанин почива у Господу и Господ почива у њему; хришћанин је обучен у Христа, и опет у хришћанину је Христос. Сазерцавајући ту узвишеност хришћана, апостол им кличе: *Тела су ваша удови Христови* (1. Кор. 6,15). *Тело је за Господа и Господ за тело* (1. Кор. 6,13). *Обуците се у Господа Исуса Христа, и старање за тело не претварајте у похоте* (Рим. 13,14). "Дарови Духа Светога рекао је један велики угодник Божији (Велики Сисоје) већ су својствени обновљеној природи." Већ је природно телу, које је једно са Телом Христовим, да буде храм Духа Светога: где је Христос, тамо је несливено и нераздвојно од Њега и Дух Свети.

Многи истински служитељи Божији пројавили су за време земаљског живота присуство Духа Светога у телима њиховим и тиме су опитно доказали да тела хришћана треба и могу да буду храм Духа Светога. 4. 75
76

• Зашто је нашим телима страно духовно освећење? Зашто су наша тела способна само за скотоподобна осећања, када је Дух Свети посведочио да *није свако тело исто, него је груго тело човечије, а груго тело животињско* (1. Кор. 15,39)? Зато што не маримо за упозорење Господа нашег, Који је рекао: *Али пазите на себе, да срца ваша не отежају преједанем и пијанством и бригама овога живота* (Лк. 21,34). Отежала су наша срца, прилепиле су се за земљу наше душе; такво стање

духа доводи до тромости тела, па нам постаје страно опитно познање да се наше *тело* може *обрадovati Богу живоме* (Пс. 83,3): *Горе имајмо срца",* па ће за срцем онамо бити повучено и тело. 4. 76

• *Љуби Господа Бога својега свом снагом својом:* ка Богу треба да буду усмерене не само све силе душе у том стремљењу треба да узме учешће и само тело. Тело је способно за то. Чезња за Богом била је испрва природна нашем телу, створеном да чезне за Богом. Чезња за Богом била је духовна и света: и тело је било духовно и свето. Услед пада оно се заразило одебљалошћу и пропадљивошћу, заразило се скотоподобним жељама. Искупител му је вратио способност да чезне за духовним, и истински следбеници Искупителја искористили су тај дар, изагнавши из својих тела страсне жеље, задобивши свету чезњу. Нашим телима је својствена Божанска љубав. Када се ослободе од болести греховности која им је несвојствена и непријатељска, наша тела још током земаљског странтовања свом својом снагом бивају привучена ка Богу, сједињујући ту снагу са снагом душе. Након свеопштег васкрсења освећена тела која приме у себе освећене душе, узнеће се силом Божанске љубави, силом Духа Светога, у рајске обитељи (1. Сол. 4,17); она ће се узнети на небо, где се као претеча људи Својим светим телом узнео Господ наш Исус Христос. Апостол вели: *Дајте телеса своја у жртву живу, свету, угодну Богу* (Рим. 12,1). *Јер треба ово распаљиво да се обуче у не распаљивост, и ово смртно да се обуче у бесмртност* (1. Кор. 15,53). *Сеје се тело душевно, устаје тело духовно* (1. Кор. 15,44). 4. 256-257 (в. ДУША, СЈЕДИЊЕЊЕ, ЈЕРЕС, МОЛИТВА ИСУСОВА - ТЕЛО У МОЛИТВИ)

ТЕЛО И КРВ

• Против правде Христове, која је Крст Његов, устаје правда наше изопачене природе. Наше тело и крв буне се против Крста. Крст позива тело на распеће, захтева проливање крви, а они хоће да се сачувају, да јачају, да господаре, да се наслађују. Пут ка Крсту је сав од невоља, увреда и лишавања; они неће да иду тим путем: они су горди, они хоће да расту и цветају. Схваташ ли, да су тело и крв горди? Погледај украшено тело и бујну крв како су гиздави и надмени! Нису нам без разлога заповеђени сиромаштво и пост! 6. 275

• Делатник молитве обавезно мора да спозна и увиди дејство страсти и духова на његову крв. Не каже Свето Писмо без разлога не само за *тело*, него и за *крв*, да *не могу наследити Царства Божијега* (1. Кор. 15,50). Бог одбацује не само грубе телесне осећаје старог човека, него и финије осећаје, понекад и веома fine, који потичу од покрета крви. Тим пре овај предмет захтева пажњу подвижника, јер истанчано дејство страсти и духова на крв постаје јасно само онда када срце осети у себи

дејство Духа Светога. Осећај се објашњава осећајем. Када је задобио духовни осећај, подвижник изненада сасвим јасно увиђа дејство крви на душу и види на који начин страсти и духови, делујући на душу посредством крви, на најфинији начин, држе душу у покорности себи. Тада ће он да схвати и да се увери да је свако деловање крви на душу, не само грубо, него и префињено, омражено пред Богом, и да представља жртву оскврњену грехом, недостојну да се нађе у духовној области, недостојну да се уброји у духовна дејства и осећаје.

До појаве дејства Духа у срцу, фино дејство крви остаје или потпуно несхватљиво, или тешко схватљиво, па чак може да буде сматрано и за дејство благодати, ако се не предузму потребне мере опреза. Ове мере опреза састоје се у томе да се до тренутка очишћења и обнове Духом ни један осећај срца не сматра за исправан, осим покајног осећаја - спасоносне туге због грехова, помешане са надом на помиловање. Од пале природе Бог прима само жртву срца, само осећај срца једно његово стање: *Жртва је Богу дух скрушен, срце скрушено и смерно Бог неће презрети* (Пс. 50,19).

Деловање крви на душу потпуно је очигледно приликом дејства страсти гнева и помисли гнева на крв, нарочито код људи који су склони гневу. Како избезумљен постаје човек када се распали гневом! Он губи власт над собом; подлеже страстима и духовима који жуде за његовом пропашћу и желе да га погубе, употребљавајући као оруђе злочина њега самога; он говори и поступа као да је лишен разума. Такође, деловање крви на душу очигледно је када се крв распали блудном страшћу. Деловање других страсти на крв мање је очигледно, али постоји. Шта је туга? Шта је униције? Шта је лењост? То су различита дејства разних греховних помисли на крв. Среброљубље и користољубивост свакако утичу на крв: наслада коју у човеку изазива маштање о богатству није ништа друго него заводљива, лажна и греховна игра крви.

Духови злобе, који неуморно и незасито жуде за човековом погибијом, делују на нас не само кроз помисли и маштања, него и кроз различите додире, дотичући наше тело, нашу крв, наше срце, наш ум, трудећи се да на сваки начин и свим средствима улију свој отров у нас. Потребна је опрезност и пажња, потребно је јасно и детаљно познавање духовног пута, пута који води ка Богу. На том путу много је лопова, разбојника и убица. Посматрајући безбројне опасности, заплачимо пред Господом нашим и постојаним плачем Га умолимо да нас Он Сам руководи на тесном и тешком путу који води у живот. Различита распаљивања крви под дејством разних демонских помисли и маштања представљају онај пламени мач који је приликом нашег пада дат палом херувиму, који он окреће у нама, забрањујући нам улаз у тајанствени Божији рај духовних помисли и осећаја. 2. 213-215

- Постоји дејство од крви, које се неопитнима чини благим и духовним, али није благо и духовно оно долази из наше пале при роде и познаје се по томе што је силовито, ватрено, нарушава мир у себи и ближњима. Духовно дејство се рађа из мира и рађа мир.

Гледај да твоје воде (осећања срца) *теку тихо* као што је пророк рекао за воде Силоамске. Свако распаљено осећање је од крви! Не сматрај га усрдношћу, ревношћу за побожност, љубављу према Богу и ближњима. Не, то је покрет душе, произведен у њој нервима, крвљу. А крв покрећу душевне страсти, које су оруђе и ланци кнеза овога света, симболи његове моћи. Чувај себе у дубоком миру и одбацуј све што нарушава мир као неправилно, чак и ако споља делује исправно и праведно. 6. 229-230

- "Дејство" које помињеш, које је у теби изазвало читање Светог Писма какав су утисак на Јована Богослова и мироносице имали удаљени звуци чекића који прикивају клинове приликом распињања Спаситеља било је "од крви". Схвати: нерви су били узнемирени. Таква дејства се у духовном подвигу одбацују и називају "прелешћу", то јест потичу од самообмане и воде ка њој, јер нису од благодати Божије, него представљају стање својствено људима, нашој палој природи, до кога се дошло напрезањем уобразиље и чула. Неопитни у духовном животу таква своја стања приписују деловању благодати; од тога се јавља одређено мишљење о себи; то мишљење, када се усвоји, јесте самообмана или прелест. Стога себе треба држати у стању сталожности, тишине, спокојства и сиромаштва духа, брижљиво се клонећи сваког стања које производе распаљеност крви и нерава. 6. 286 (в. ПОДВИГ ДУШЕВНИ И ТЕЛЕСНИ)

ТРЕЗВЕНОСТ

- Преподобни Агатон, монах египатског Скита, кад су га упитали шта је важније, телесни или унутрашњи подвиг, одговорио је: "Човек је налик дрвету; телесни подвиг је налик листу дрвета, а унутрашњи плоду. Али, како је у Светом Писму речено, *свако дрво које добра рода не рађа сече се и баца у огањ* (Лк. 3,9), из тога је јасно да сва наша брига треба да буде о плоду, то јест о чувању ума. Потребно је и то да дрво буде покривено и украшено лишћем, чиме је представљен телесни подвиг". "О, чуда! кличе блажени Никифор Атонски, који је речи преподобног Агатона навео у своме делу о духовном подвигу Какву је изреку овај свети изговорио против свих који не чувају ум, него се уздају само у телесно делање! *Свако дрво које добра рода* (тј. чување ума) *не рађа*, него има само лишће, тј. телесне подвиге, *сече се и баца у огањ*. Страшна је оче твоја изрека!"

Чување ума, трезвеност, пажња, умно делање, умна молитва све су то различити називи једног истог душевног подвига, у његовим различитим појавним облицима. Душевни подвиг у своје време прелази у духовни.

Духовни подвиг је исти тај душевни, али већ осећен Божанском благодаћу. Овај душевни или духовни подвиг оци одређују на следећи начин: "Пажња срца јесте непрестано безмолвије, које увек и непрекидно призива Исуса Христа, Сина Божијег и Бога, дише са Њим и са Њим храбро устаје на непријатеље, исповеда се Њему, Јединоме Који има власт да опрашта грехе". Једноставније речено, то је унутрашње делање, умно, душевно делање, умна молитва, трезвеност. Чувањем ума назива се исто то: побожно бављење Исусовом молитвом. Блажени Никифор Атонски упоредио је ове називе са одрезаним комадом хлеба који се сходно облику може назвати и парчетом, и кришком, и окрајком. Божанско Писмо Старог Завета одређује: *На сваки начин чувај своје срце, јер је то исходиште живота* (Прич. 4,23). *Пази на себе, да не буде у срцу твојој тајна реч безакоња* (Понз. 15,9). Бдење над срцем и његово очишћење налаже посебно Нови Завет. Ка томе су усмерене све заповести Господње. *Очисти најпре вели Господ изнутра чашу и зделу, да буду и споља. чисте* (Мт. 23,26). Посудама од крчког стакла и јефтине глине Господ је овде назвао људе.

Свети Варсануфије Велики каже: "Ако човеку не помогне унутрашње делање са Богом, то јест делање осећено Божанском благодаћу, онда ће се он узалуд подвизавати спољашњим, то јест телесним подвигом". Свети Исак Сиријски: "Онај ко нема душевно делање, лишен је духовних дарова". У другој беседи овај исти наставник хришћанског подвижништва телесне подвиге без подвига очишћења ума пореди са неплодним утробама и пресахлим грудима: "Ти подвизи - рекао је свети - не могу да се приближе разуму Божијем". Свети Исихије Јерусалимски: "Онај ко нема молитву чисту од помисли, Нема оружје за борбу, говорим о молитви која непрестано дејствује у унутрашњости душе, о молитви која призивањем Христа поражава и спаљује непријатеља приликом његовог тајног напада". "Немогуће је очистити срце и одагнати непријатељске духове од њега без честог призивања Исуса Христа." "Као што је немогуће проводити земаљски живот без хране и пића, тако је немогуће да душа, без чувања ума и чистоте срца у чему се састоји трезвеност и што се назива трезвеношћу достигне било шта духовно или да се ослободи од мисленог греха, чак и када би неко себе страхом од вечних мука приморавао да не греши (на делу)." 1. 204-206

• Као основ таквом учењу Светих Отаца, попут крајеугаоног камена грађевини, служи учење Самог Господа. *Истински богомолитељи клањаће се Оцу у Духу и истини, јер Отац тражи да такви буду они који му се клањају. Бог је Дух: и који му се клањају, у Духу и истини треба да се клањају* (Јн. 4,23-24). 1. 207

• Навика да се пази на себе чува од расејаности и усред бучне забаве која човека окружује са свих страна Пажљив човек чак и када је окружен мноштвом људи пребива у усамљености, сам са собом. Познавши из

опита корист од пажње и штету од расејаности, један велики отац (преподобни авва Агатон) је рекао: "Без усиљене пажње над собом, не може се успети ни у једној добродетељи". 1. 372

•Често један неопрезни поглед рањава срце. Неколико поновљених погледа могу толико да продубе ову рану, да се она једва лечи дугогодишњим молитвама, дугогодишњим подвигом и плачем. 1. 375

•Преподобни Пимен Велики је рекао: "Трезвеност, безмолвије срца и расуђивање - то су три делања душе".

Под безмолвијем срца овде се подразумева умна молитва, која се савршава уз саосећање и саучешће срца, и не нарушава се расејаношћу и маштањем. 7. 319

•Ономе ко жели да води пажљив живот, (преподобни) Серафим завештава да не обраћа пажњу на приче са стране, од којих се глава испуњава испразним и сујетним помислима и успоменама; он завештава да се не обраћа пажња на туђа дела, да се о њима не размишља, не суди и не говори; завештава да се избегавају разговори, да се човек држи као страник, да оцима и браћи које сретне поштовање указује поклоном и ћутањем, и да се чува да их не посматра испитивачки, јер такав поглед обавезно у души производи некакав утисак, који ће јој донети расејаност, пошто ће њену пажњу привући на себе и одвојиће је од молитве Уопште, онај ко води пажљив живот не треба ни на шта да гледа са интересовањем, нити ишта треба да слуша нарочито пажљиво, него да гледа као да не види, и да слуша у пролазу, како би сећање и сила пажње увек били слободни од светских утисака, способни и спремни за примање Божанских утисака. 2. 269

•Трезвеност се задобија постепено: стиче се дуго и напорно; рађа се првенствено од пажљивог читања и молитве, од навике да се пази на себе, да се бди, да се свака реч и свако дело претходно промишља, да се пази на све своје помисли и осећања, да се пази на себе, да човек ни на који начин не постане плен греха. *Будите трезвени и бдите* каже свети апостол Петар *јер супарник ваш, ђаво, као лав ричући ходи и тражи кога да прождере. Њему се противите утврђени вером* (1. Пет. 5,8-9). "Буди попут Херувима, сав око - рекао је Јевтимије Велики монаху који је био изложен ђавољем искушењу - оградајући се са свих страна највећом опрезношћу: јер ходиш посред замки." Преподобни Варсануфије Велики и Јован Пророк су онима који желе да воде трезвен, богоугодан живот дали најбољи савет за делатну трезвеност. Они су саветовали да се пре сваког подухвата, то јест да се пре ступања у разговор или приступања послу, мисао узнесе ка Богу и да се од Њега измоли уразумљење и помоћ.

За пребивање у трезвености потребно је пажљиво чувати свежину и светлост ума. Ум се помрачује од неблагоразумне употребе хране, пића и сна, од многоглагољивости, расејаности и свакодневних брига. *Пазите на*

себе рекао је Господ *да срца ваша не отежају преједањем и пијанством и бригама овога живота, и да Дан онај не наиђе на вас изненада.* 5. 265-267 (в. ДОБРОДЕТЕЉИ)

ТРПЉЕЊЕ

- "Дом душе је трпљење, јер она живи у њему; храна душе је смирење, јер се она храни њиме" рекао је свети Илија Евдик.

Тачно: хранећи се светом храном смирења, душа може да пребива у светом дому трпљења. Када пак те хране понестане, она излази из дома трпљења. Као вихор понесе је немир и кружи са њом. Као таласи у њој се подижу различите страсне помисли и осећања, потапају је у дубину неразумних и греховних размишљања, маштања, речи и поступака. Душа доспева у стање ослабљености, мрачног унија, често се приближавајући понорима убиственог очајања и потпуног растројства.

Желиш ли да непрестано пребиваш у светом дому трпљења? Онда треба да се снабдеш храном која је за то неопходна: задобиј и умножавај себи смирене помисли и осећања. 1. 318

- Свети Оци заповедају да се борба издржи без напуштања места, нарочито ако у њему нема очигледних повода за грех. Монах који због душевне борбе оставља место свога живота, никада не може да задобије духовне плодове. Непоколебивост - то је један од првих квалитета војника, и земаљског и духовног. Ратници искусни у борби за обележје храбрости сматрају одважан напад на непријатељске линије, али за неупоредиво већу храброст сматрају мирно стајање, са непоколебивом чврстином, под ватром непријатељске артиљерије, онда када то захтева општи план војсковође. Такви војници су најпоузданији. На такве војнике се највише ослања наш подвигоположник Исус Христос и овенчава их духовним венцима. Ово делање заповеда нам Дух Свети: *Ако изађе нате дух силнога, место своје не остављај.* Напротив, Он прекорева колебљиве војнике и објављује им да ће бити лишени духовних дарова: *Синови Јефремови затежући и бацајући стреле окренуше се у дан рата... И одбаци Господ насеље Јосифово и племе Јефремово не изабра* (Пс. 77,9,67). Од тога и ви страхујте; потрудите се да донесете плод, по речи Господњој: *у трпљењу.* 6. 156 (в. ВОЉИ ПОКОРНОСТ, НЕВОЉЕ, СЛАБОСТИ СВОЈЕ, ИСКУШЕЊА)

ТУГА

- Одбацимо роптање, одбацимо жаљење на судбину, одбацимо тугу и жалост срца, од којих слабе душе страдају више него од самих невоља. 1. 351

- Бог, Који допушта невоље човеку, са њима шаље и утеху. Уверен сам да ту утеху вашем срцу од Престола Божијег доноси ваш свети Анђео чувар, јер истинска утеха може да дође само од Бога. Земаљске забаве само пригушују патњу, али је не искорењују: чим оне прођу, патња, која као да је ојачала од предаха, почиње да делује са још већом снагом.

Напротив, утеха од Бога уништава патњу срца у самом њеном корену у мрачним помислима безнађа. Она човеку доноси благе и смирене помисли покорности Богу, помисли пуне живе вере и кротке сладости наде. Пред очима ума открива се неизмерна вечност и живот на земљи почиње да се чини као кратко странствовање; срећа и несрећа у том животу чине се ситним и неважним, јер се све неравнине земаљског живота исправљају и изглађују сазерца вањем вечности. 6. 468

•Када жеља остане неиспуњена, нарочито када се чини разумном, корисном и потребном, онда срце бива поражено тугом. Сходно значају жеље и туга може да се појачава, па неретко прелази у униније и чак очајање. 2. 96

•Чамотиња ме обузима из следећег разлога: када паднем у неко греховно дело, реч, или помисао, па се после тога дуго не бавим покајањем, чак и ако се у то време бавим корисним стварима. Душа тад осећа недостатак и оскудицу, а услед осећаја недостатка - тугу. 6. 411 (в. УНИНИЈЕ, ПОМИСЛИ, ПОМИСЛИ ТУГЕ, СТРАСТИ, НЕВОЉЕ, МОЛИТВА ИСУСОВА -Метод)

Туга спасоносна

(в. СУЗЕ, ЈЕВАНТЈЕЉЕ, МОЛИТВА)

~ Ћ ~

ЋУТАЊЕ

• Свети Оци саветују ћутање када је за то време, а и сами су се трудили да га чувају. Потпуно и свагдашње ћутање сачували су само они угодници Божији који су од мноштва благодати непрестано пребивали у стању духовног усхићења. "Савршенство безмолвија, каже свети Исак, јесте ћутање о свему" Тако је заћутао и Велики Варсануфије који је имао дар пророштва и дар чудеса; ћутање пак страсног буди подозрење да је шарлатанство. 16.129-130 (в. МОЛИТВА ИСУСОВА - Живот)

~ У ~

УВРЕДЕ

(в. ПОНИЖЕЊА)

УВРЕДЉИВОСТ

• Браћо! Код подножја Крста Христовог сакупимо и сахранимо сва схватања света о части, увредама, жалостима, губицима, неправедности, о људским законима и људској правди. Постанимо јуродиви Христа ради! Окренимо наше образе да их пљују и ударају! Нека наша стара,

земаљска част буде прекривена прашином уништења! Немојмо да са жаљењем и саучешћем гледамо на наше пропадљиво имање: нека га разграбе и разнесу вихори кад буду допуштени! Немојмо штедети своје тело у добровољним подвизима и невољним страдањима! Научимо се од Господа Исуса Христа Његовом тајанственом ћутању, које представља најузвишеније Богословље и красноречивост, задивљујући и саме Анђеле! Ни Њему, ваплоћеном Богу, свет није узвратио правично: па зар ми да тражимо правичност од света? Одрекнимо се тражења правичности у подножју крста Христовог! Не будимо звери, које гризу и рањавају ловце и друге звери када их нападају! Овде на земљи, током нашег краткотрајног земаљског лутања, постанимо налик Јагњету Божијем, и Он ће нас учини сличним Себи у вечности, где нашем блаженству неће бити краја ни мере. И овде, у земаљском изгнанству, верном ученику Исусовом долази Дух Свети, Утешитељ, доносећи његовој души неисказано блаженство будућег живота, који му одузима осећај страдања и уводи га у невидљиву, свету насладу, која не зависи од људи и околности. Пред том насладом су све земаљске насладе чак и законите - ништа. 1. 420

УЗДРЖАЊЕ

- За подвижника Христовог крајње је неопходно распињање тела! Неопходно је подвргнути се благом јарму подвига и то ради обуздавања скотоподобних стремљења тела, а не зато да би му се одузели здравље и снага неопходни за подвижништво. "Ми смо научили да будемо убице страсти, а не тела" каже Пимен Велики. Чак и за слабе по телу и болесне, нарушавање уздржања је веома штетно, јер оно појачава болести, а слабог и болесног не снажи, него га ослабљује. Благоразумна умереност посебно може да подржи и сачува телесне снаге и здравље - како код људи јаке конституције, тако и код оних слабих, болешљивих. 2. 350 (в. ДОБРОДЕТЕЉИ)

УЗНЕМИРЕЊЕ

- Разлог узнемирења срца је неверовање; разлог спокојства срца, благодатног мира срца је вера. При обилном дејству вере читаво људско биће се са свештеним миром Христовим погружава у духовно најутешнију насладу, као да се храни и преиспуњава тим осећајем. Опијено њиме оно постаје безосећајно за стреле узнемирења. Право су рекли оци, да "вера јесте смирење", да "веровати значи пребивати у смирењу и благости". 1. 315

- Чувајте мир у себи. Знајте, да ако сте узнемирени, то је знак да вам се поткрала нека лажна мисао. 6. 596

- Деловање мира Христовог у човеку јесте показатељ његовог пребивања у заповестима Христовим, изван заблуда и самообмана: напротив, узнемирење, па и најфиније, каквим се год оправдањима прикривало, служи као поуздани показатељ скретања са тесног пута

Христовог на широки пут, који води у пропаст. 2. 223 (а ДОБРО, ПРАВИЛАН ОДНОС ПРЕМА СТРАСТИМА, ВЕРА ПОМИСЛИ, ХУЛНЕ ПОМИСЛИ, ПРАВИЛО, САМОУКОРЕВАЊЕ)

УКРАШАВАЊЕ

(в. ОДЕЋА, ЈЕДНОСТАВНОСТ, СТРАСТИ, ТЕЛО И КРВ)

УМИШЉЕНОСТ

- Гордост и умишљеност, издејствовавши пад и погибију људском роду, не виде пад у људској природи и нису га свесне: оне у њој виде само врлине, савршенства и лепоте; и саме болести душе, и саме страсти, сматрају се за племените особине. Такав поглед на људски род чини идеју о Искупитељу сасвим сувишном и страном. Вид гордих је ужасно слепило; а одсуство гледања код смиренних је способност за виђење Истине. На то се и односе речи Господње: *На суд у свет овај дођох, да слепи прогледају, а који виде слепи да буду* 4. 173 (в ЗАПОВЕСТИ)

УМНО ДЕЛАЊЕ

(а ТРЕЗВЕНОСТ, МОЛИТВА ИСУСОВА)

УНИНИЈЕ

- Шта умирује човека у тешка времена душевне невоље, када је било каква помоћ од људи или слаба, или немогућа? Умирује само свест о себи као слуги и створењу Божијем - само та свест има такву снагу. Чим човек из свег срца молитвено каже Богу: "Нека буде нада мном, Господе мој, воља Твоја" утихнуће немир срца. Од тих речи, искрено произнесених, и најтеже патње више неће притискати човека.

Шта то значи? Значи да човек, исповедајући себе као слугу и створење Божије, предавши се у потпуности вољи Божијој, одмах, свим својим бићем, ступа у област свете Истине. Истина пружа правилно расположење духу, животу. Узашавши у област Истине, подучивши се Истини, потчинивши се Истини, човек добија моралну и духовну слободу, моралну и духовну срећу. Та слобода и срећа не зависе од људи и од околности. 2. 96

- Шта може да буде теже од стања душе коју муче искушења? Пребивање у аду, у вечним мукама. Сећање на њих олакшава овдашња искушења. "Мој непријатељ, говори (у Лествици) униније - јесте сећање на смрт." Сетите се друштва демона у аду и људи ће вам изгледати добри; сетите се мука у аду и искушења ће вам по стати лака. 6.157

- Чамотиња, која се у монашком животу назива униније, редовно с времена на време напада оне који воде усамљенички живот. За време тог напада веома је корисно бавити се рукодељем и при томе се сећати покојника - ко је како умро, као и неумитности наше сопствене смрти. 6. 685 (а ТУГА, ПОСЛУШАЊЕ, СТРАСТИ, ПРА ВИЛО, МОЛИТВА ИСУСОВА Метод)

УНУТРАШЊЕ (ДУШЕВНО) ДЕЛАЊЕ

(в. ПОДВИГ ДУШЕВНИ И ТЕЛЕСНИ, МОЛИТВА ИСУСОВА)

УСАМЉЕНОСТ

- Наша усамљеност је у Богу. У Богу нашем ум и срце могу да нађу оно поуздано и тихо пристаниште, на које не делују ни таласи, ни ветрови мора живота. Без тога, Богу непријатељски свет ће нас пратити чак и у дубине шума, у клисуре и пећине, како би нас тамо учинио својим служитељима. 5. 366

- Обилни плод који се сабира у усамљености, представља последицу напорног пребивања међу људима. Друго је основ првог, и прво не може да се догоди ако му не претходи друго. 6. 705

- Ум подвижника, који се није усамио и закључао у себи, нужно се налази окружен испразним причама и метежом произведеним безбројним помислима које увек имају слободан приступ ка њему, и сам болесно, без икакве потребе и користи, штетно по себе, тумара светом. Човеково усамљивање у самој себи не може да се оствари на други начин него посредством пажљиве молитве, првенствено посредством молитве Исусове. 1. 204

- Ако желите да се не сусрећете са људима, знајте да је то неправилна жеља. Када је преподобни Доротеј питао о томе свога старца авву Јована Пророка, Јован је одговорио да је избегавање сусрета са људима веома штетно за онога ко није достигао савршенство, јер то скрива од њега његове немоћи, које људи откривају, те га стога чини бесплодним. 6.161

- Усамљеност је увек била корисна, и онда када је, по духу времена, у друштву било много благочестивих људи; а данас, уз општу распрострањеност разврата, усамљеност и удаљавање од познаника и познанстава представља неопходан услов за спасење. 6. 519

- Не тугујте због недостатка усамљености. Околности, или правилније Промисао Божији, наводе вас да служите вашим ближњима и да им пружате утеху. Трудите се на тој њиви на коју сте постављени, не предајући се, с једне стране, расејаности, а са друге, неразумној усрдности, уз коју се неумитно прикрада помисао да ви пружате утеху другима а не да Бог преко вас пружа утеху другима. Сладост усамљености потиче од претходног испуњавања заповести Христових, у општежићу. 6. 585 (в. БЕЗМОЛВИЈЕ, МИР)

УСАМЉЕНОСТ ДУХОВНА

- Тугујеш због своје духовне усамљености? То стање је својствено готово свима. Тридесет осам година је ослабљени лежао на улазу у Соломонов храм, сред многољудног Јерусалима; и када је његовом одру пришао ваплоћени Господ, пожалио му се: **човека немам**. Ослабљени није могао да пронађе човека 38 година! У таквом случају треба се надати на Бога: Он човеку допушта да пати од глади, како би овај умео да цени храну када му буде понуђена. 6. 696

УТЕХА ДУХОВНА

•Трпеза духовне утехе је као храна и уједно као отров! Ко њу окуси, губи живи осећај за све оно за чиме жуди свет. Све што свет цени, њему почиње да делује као пушта и гнусна прашина, као смрадна стрвина. 6. 317

•Када се човек удостоји да осети било шта духовно, то јест осећај од Бога, он схвата да су сва његова сопствена осећања ништавна, повезана са самообманом. На путу за обећану земљу треба да се прође кроз пустињу. Кад човек иде том пустињом, он треба да зна да је то пустиња, а не обећана земља, да не би неку пустињску оазу са раскошном и богатом природом прихватио као обећану земљу, па да због тога буде лишен праве обећане земље. Те оазе представљају утехе које се повремено дају почетнику у подвигу молитве. На њих никако не треба обраћати посебну пажњу. Први духовни дар је благодатна пажња на молитви, каква се не може имати само сопственом снагом. 6. 738

•Чувај утеху и не дозвољавај твоме уму да се препушта маштањима. Утеха најпре делује на ум обнављајући мисли; а он, када осети да је оживео, по својој неискуству лако се предаје маштањима и у њима бесплодно и неразумно исцрпљује сладост која му је дарована... Када добијеш утеху, посвети се више благодарењу, молитви и самоукоревању; утеха ће тако бивати све већа... Ове утехе представљају тајанствену *манну*, која је у Светом Писму названа *хлебом небеским* (Пс. 77,24), који храни нове Израиљце - хришћане - током њиховог путовања кроз пустињу, то јест за време њиховог земаљског странствовања. Те утехе *су манна сакривена* (Отк. 2,17) из Откривења, за коју је Син Божији рекао Јовану Богослову када му се јавио:

Ономе који победи даћу да једе од мане сакривене. Она је заиста *сакривена*: невидљива за људе, јер њу види само Бог Који је даје; а слуга Божији који је прима, осећајем види невидљиво. Такав слуга Божији и када је окружен мноштвом људи пребива насамо са Богом, видљив и невидљив, знан и непознат ма коме. 6. 316-317

•Када се појави утеха, за нелажно и Божије примај само потпуно нематеријално духовно дејство, које се пројављује у спокојству срца, у његовој необичној тишини, у некаквој хладној, али уједно ватреној љубави према ближњем и сваком створењу, љубави којој су страни распаљеност и нагони, љубави у Богу и Богом. Ова духовна ватрена хладноћа, овај свагда једнообразни најфинији пламен постојано је својство Спаситеља, које постојано и једнако сија из свих Његових дела, из свих Његових речи, које нам чува и предаје Јеванђеље. У то својство се облачи Дух Свети када даје утехе служитељима Христовим, скидајући са његове душе одећу старог Адама, облачећи га у одећу Новог Адама и пружајући му на тај начин суштинско познање Христа, познање потпуно тајанствено и потпуно очигледно. Одвраћај се од свега материјалног било да се јави телесним очима или уобразиљи 6. 321

• Људска повређеност састоји се у мешању добра са злом; исцелење се састоји у постепеном удаљавању од зла, када у нама почиње више да делује добро. Потпуно одвајање добра од зла и чисто деловање само добра бива само код савршених, и то привремено и повремено. Место где делује само чисто добро је Небо; на земљи је помешано. Кроз наше духовне утехе и даље делује та помешаност, само што количина добра премашује количину зла одатле утеха. Сходно томе, приликом утеха треба чувати крајњу опрезност, знајући да су нам грех, пад и прелест близу. *Служите Господу са страхом* завештава пророк *и радујте се Њему са трепетом.* 6.323

• Када Господ хоће да некога преведе од крвног или душевног осећаја ка духовном, с времена на време Он му шаље, како каже свети Максим Исповедник, да опитно окуси тај осећај. Окусити га то представља први додир са обећаном земљом. 6. 836 (в. БОГООП ШТЕЊЕ, СУЗЕ, МОЛИТВА ИСУСОВА - Утеха)

УТИСЦИ

(в ДЕЛАТНОСТ, ЧИТАЊЕ, ОДЕЋА, ЈЕДНОСТАВНОСТ)

УЧЕНОСТ СВЕТСКА

• Како су добро поступали наши древни оци Православне Цркве! Обучивши се у људским наукама, они су на себе узимали јарам Христов и на попришту самоодрицања под руководством Крста Христовог учили су се Божанској Премудрости, јер је људска ученост за њих постајала скромна слушкиња, коју су употребљавали да послуже Божанској Премудрости, како би ту Премудрост пренели својим ближњима.

Књишки човек који се научио Царству Небеском, може да износи и старо и ново, покоривши старо новом и прилагодивши га њему; а онај који се није научио, очигледно може да износи само старо, које је смрт и непријатељство према Богу. То непријатељство и на ближње оставља себи својствен утисак, чак и када им говори о Богу, и када угађа слуху душе, будећи у њој најфиније прељубне покрете страсти, које многи сматрају за дејство благодати. Спаси нас, Господе! Пропадамо због себе, јер смо заволели сопствена учења, а одбацили или слабо ценимо оно које нам је послато од Бога. 6. 64-65

• Свети Исак Сиријски је знања прве врсте (теоретска) упоредио са изворима воде и плодовима насликаним на зиду, који се са задовољством могу погледати ако су добро нацртани, али ништа више од тога. Познања друге врсте (из опита) овај свети је упоредио са самим изворима воде, са самим плодовима, који човеку могу да служе за исхрану. 6. 570 (в. НАУКЕ, МУДРОСТ, ЈЕРЕТИЦИ, ДУХОВ НИШТВО)

УЧЕЊЕ ИСТИНСКО И ЛАЖНО

• *Свет љуби своје* рекао је Спаситељ. Када свет чује реч Божију, која се објављује по стихијама и у духу овога света, то јест када чује своје учење, прикривено маском учења Божијег, он га обасипа похвалама.

Када пак у речи осети присуство другог Духа, који делује разорно на владавину света, тада се заражава мржњом према речи и покреће гоњење на онога ко је реч изговорио. Веома је опасно задобијати познања не у Христу, него развијајући сопствену палу природу, пребивајући по духу у општењу са светом. Делујући на описани начин, људи се неприметно заразе непријатељством према Духу Светоме, као што су се тим смртоносним непријатељством заразили јеврејски свештеници, због чега их је разобличио првомученик Стефан (Дап. 7,51). Ови књишки учењаци нису нашли речи којима би се супротставили Стефановим речима, па су са завишћу и мржњом планули против сасуда Духа Светога, одговоривши на његове речи камењем: на истину која им је предата одговорили су убиством. Свет је одувек гонио реч Божију; гоњење од стране света свагда је представљало сведочанство учења које потиче од Бога. 6. 545-546

- Учење Светих Отаца Источне Цркве је истинито: то је учење Духа Светога. Молим вас, држите се тога учења! Оно ће нас руководити ка блаженој вечности. У Светој Цркви Христовој запаљен је блистави светилник - сијање Духа Светога: не окрећите своје погледе ка другим светилницима, који светле на различитим путевима. Само пут свете истине води у спасење; други путеви воде у погибао. Многи се труде, многи страдају, многи се подвизавају, но спасени ће бити само они који се законито подвизавају. Заиста законити подвиг је у Христу Исусу и Духу Светоме, унутар ограда Источне Цркве. 6. 421

- У изучавању сваке науке захтева се да то изучавање буде правилно спроведено: без тога долазимо до погрешних и лажних резултата; баш тако је и у изучавању хришћанства неопходна правилност без ње ће човек свакако скренути у најразличитије заблуде. 6. 606 (в. МУДРОСТ)

УЧИТЕЉ

- Каква је корист ако него сазида дом ближњег, а уједно разори свој? Почетници не треба да се упуштају у поучавање ближњег, због ватрености свога темперамента, због неискуства, због дејства крви у њима. Крв, која је час веома узбуркана, час од самог таласања уморна и умара, наизменично води душу у два супротна стања: у распа љеност и унијије. 6. 833

- И од старања о ближњима неретко се појављује гордост, као кукољ од пшеничног зрна. Зато је свети Марко Подвижник рекао: "Кад човек користи речи и дела другога, обојица нека разумеју благодат Божију". *Јер не проповедамо себе* каже свети апостол Павле *него Христа Исуса, Господа* (2. Кор. 4,5). Ко буде неговао таква осећања, у њему ће се истребити пристрасност према људима, а зацариће се љубав у Христу, која у свима гледа образ Божији. Када пак ум буде усхићен утехом ове љубави, човек ће себе видети као неки сасуд испуњен смрадом и

гнособома, и задивиће се како зраци Божанског учења продиру кроз њега и исцељују људске душе.

Овде би било прикладно да поменем речи светог Јована Лествичника, које је поновио преподобни Нил Сорски: "Неки су огрезли у блато, али су друге упозорили да тако не падну, и ради тога што су ове спасили, Господ је и њима даровао спасење". 6. 227 (в. САВЕТОВАЊЕ)

ФАРИСЕЈСТВО

• Потрудимо се да представимо фарисеја, позајмљујући његову слику из Јеванђеља, како би свако ко погледа то чудовишно изображење, могао пажљиво да се чува, по завештању Господњем, *од квасца фарисејскога* (Мт. 16,6): то значи од фарисејског начина размишљања, од њихових правила и њиховог држања.

Задовољавајући се испуњавањем спољашњих религиозних обреда и чињењем неких видљивих добрих дела, која нису страна ни незнабошцима, фарисеј улизички служи страстима које стално покушава да прикрије и које у значајној мери не види и не признаје у себи, а које га чине потпуно слепим у односу на Бога и целокупно Божанско учење. Познање, а потом и виђење дејства душевних страсти у себи омогућава се покајањем; али фарисеј је затворен за покајна осећања. Како може да се скруши, умили и смири срце које је задовољно собом? Неспособан за покајање, он није у стању да види светлост заповести Божијих, које просвећују очи ума. Иако се бави читањем Светог Писма, иако у њему види ове заповести, он се у својој помрачености не задржава на њима: оне измичу његовим погледима и он их замењује сопственим мудровањем, бесмисленим и изопаченим. Шта може бити чудније и неумесније од фарисејског мудровања поменутог у Јеванђељу! *Ако се ко куне храмом, то није ништа* тврдили су фарисеји *а ко се куне златом храмовним, крив је* (Мт. 23,16). Остављајући испуњавање заповести Божијих, које чине суштину Закона, фарисеј тежи ка детаљном испуњавању спољашњих ситница, макар то било уз очигледно нарушавање заповести. Свете заповести Божије, у којима је живот вечни, фарисеји су потпуно занемаривали, потпуно су их заборављали! *Дајете десетак* говорио им је Господ *од метвице, и од копра, и од кима, а остависте што је претежније у Закону: правду и милост и веру... Вођи слепи, који оцеђујете комарца а камилу прождирете* (Мт. 23,23-24).

Најскривенија од свих душевних страсти је сујета. Ова страст се више од других маскира пред људским срцем, пружајући му задовољство које се често доживљава као утеха савести, као Божанска утеха. Управо

сујетом је заквашен фарисеј. Он све чини ради људске похвале; он воли да и његова милостиња, и пост, и молитва имају сведоке. Он не може да буде ученик Господа Исуса Који је Својим следбеницима наредио да пренебрегавају људску славу и да иду путем понижења, лишавања, страдања... Мисао о небеској, духовној слави, о слави Божијој, вечној, о самој вечности, нема приступ његовој души која се вуче по земљи, по земаљском праху и трулежи. Фарисеј је среброљубив. Његово срце је тамо где је његово благо. Тамо је вера његова, тамо је нада његова, тамо је љубав његова! Устима, крајем језика он исповеда Бога, а срцем га одбацује. Никада не осећа присуство Божије, не види промисао Божији, не зна опитно шта значи страх Божији. За његово срце Бога нема, нема ни ближњих. Он је сав од земље, сав телесан, сав у власти душевних страсти оне га покрећу, управљају њиме, вуку га ка сваком безакоњу; он живи и делује једино из самољубља. У тој души подигнут је идол "ја". Идолу се непрестано кади тамјаном, непрестано му се приносе жртве. Како у тој души може да се сједини служење свесветом Богу, са служењем гнусном кумиру? Та душа је у страшној запуштености, у страшном мраку, у страшном мртвилу. То је мрачна пећина у којој обитавају само дивље звери или чак пре љути разбојници. То је гроб украшен споља, за чулне људске очи које је тако лако обманути, а унутра испуњен мртвим костима, смрадом, црвима, свачим нечистим и богомрским.

Будући да је туђ Богу, фарисеј има потребу да се пред људима показује као служитељ Божији; будући испуњен свим безакоњима, он има потребу да се људима представља као да је испуњен добродетељима; стреми се ка томе да удовољи својим страстима, он има потребу да своје поступке учини споља доличнима. Фарисеју је неопходна маска. Он никако не жели да буде заиста благочестив и добродетељан, него само хоће да га људи сматрају за таквог, па се стога облачи у лицемерје. Све је у њему намештено, све је у њему унапред смишљено! Дела, речи, читав његов живот, све представља непрестану лаж. Његово срце, као мрачни ад, преиспуњено је свакоја ким страстима, свакојаким пороцима, непрекидним мучењем. Управо то његово адско срце одише против ближњег нечовечношћу, убиственим осећајем саблазни и осуђивања Фарисеј који се труди да испадне праведан пред људима, будући у души чедо сатане, узима из Закона Божијег неке црте и украшава се њима како неопитне очи у њему не би препознале непријатеља Божијег, него да му се повере као пријатељу Божијем и тако постану његова жртва. Фарисеј не осуђује зло у ближњима, нити порок, нити нарушавање Закона Божијег. Не! Како може да осуђује зло коме је друг и миљеник? Његове стреле усмерене су на добродетељ. Али, да би био прецизнији, он клевете добродетељ, приписујући јој зло, саблажњавајући се на то зло, и док наоко побеђује зло, он убија омраженог слугу Христовог. 1. 414-416

• Како је ситничав и злонамеран осећај саблажњености! Фарисеј се претвара и уз цепидлачење се држи форме Закона, док суштину његову гази. Фарисеју мрачни и слепи! Чуј шта ти вели Господ: *милости хоћу*. Кад увидиш недостатак ближњег, нека се твоје срце смилује над њим: он је уд твој! Немоћ коју данас примећујеш код њега, сутра може да постане твоја немоћ. Ти се саблажњаваш само зато што си горд и слеп! Дичиш се собом зато што испуњаваш неке спољашње одредбе закона; презиреш и осуђујеш ближње, код којих примећујеш сваки ситан преступ, а не примећујеш испуњавање великих, скривених добродетељи, омиљених Богу, а непознатих твом надменом, гневном срцу. Ниси се довољно загледао у себе; ниси видео себе: само зато не сматраш себе за грешника. Зато се није скрушило твоје срце, није се испунило покајањем и смирењем; зато ниси схватио да је и теби једнако као и свим другим људима потребна милост Божија и спасење. Страшно је не сматрати себе за грешника! Исус се одриче онога ко себе не сматра за грешника: *Нисам дошао вели Он да позовем праведнике, него грешнике на покајање*. 1. 409 - 410

• Отров, који је потпуно затровао поступке фарисеја, састоји се у томе што они *сва дела своја чине да их виде људи* (Мт. 23,5). Основ њиховог деловања је тражење људске славе; средство за достизање тог циља је лицемерје. Лицемерје сачињава карактер фарисеја. Господ је лицемерје назвао *квасцем* њиховим (Лк. 12,1). Целокупно делање фарисеја прожето је лицемерјем; суштина сваког њиховог дела је лицемерје. Лицемерје, које се рађа од сујете, то јест од тражења људских похвала и славе код људи, својим успесима храни сујету. Када пак сујета достигне зрео узраст, тада се њено дејство из нагонског претвара у постојано стремљење; тада од сујете настаје безумна и слепа страст - гордост. Гордост је смрт душе у духовном погледу: душа обузета гордошћу није способна ни за смирење, ни за покајање, ни за милосрђе, нити за било какве друге духовне мисли или осећања, који пружају живо познање Искупитеља и приближавају човека Њему. Да бисмо одвратили од себе страшни отров који доноси фарисејски квасац, потрудимо се, по завештању Јеванђеља (Мт. 6), да заповести Божије испуњавамо једино ради Бога, брижљиво скривајући то испуњавање од разорних људских погледа. На земљи делајмо ради Бога и неба, а не ради људи! Делајмо и ради људи, али не с тим да од њих измамимо похвалу за себе, него да им истински помогнемо и пружимо корист, за шта они често растргну своје добротворе, као што глупе и свирепе звери често растргну оне који их обилазе и хране. Тако су поступили са светим апостолима и многим другим угодницима Божијим.

Неуморно следимо за собом, примећујмо своје погрешке и недостатке! Молимо Бога да нам открије наш пад и огреховљеност! Постојано стремљење ка испуњавању воље Божије мало помало

уништиће у нама задовољство собом и обући ће нас у блажено сиромаштво духа. Обучени у ту свету благодатну одећу, ми ћемо се научити богоугодном стајању пред Богом, због кога је смирени цариник похваљен у Јеванђељу.

Молећи се Богу из дубоке и искрене свести срца о својој грешности, ми ћемо добити опроштај грехова и обиље истинских добара, пролазних и вечних: јер свако ко се смирава, узвисиће се свемоћном и свеблагом десницом Господа Бога, Творца и Спаситеља нашег. 4. 27-28 (в ЛУКАВСТВО, СПОЉАШЊЕ ДЕЛАЊЕ, БЕЗОСЕЋАЈНОСТ)

ХЛАЂЕЊЕ

•Искушења, промене и хлађење, према учењу Светих Отаца, били су својствени свим подвижницима; не треба се томе чудити, но се ваља потрудити да се из њих изађе покајањем и молитвом: молитва је огањ, и онај ко је моли не може да се не загреје; а хлађење је сведочанство повлачења или слабљења тог огња, који се услед дејства покајања лако поново пали. 6. 825 (в. ПРОМЕНЉИВОСТ, НЕ ПОСТОЈАНОСТ)

ХРАБРОСТ

(в ПРОМИСАО, ПАТЊЕ, САМОЉУБЉЕ, ВЕРА)

ХРАМ БОЖИЈИ

(в. МОЛИТВА ЦРКВЕНА)

ХРИШЋАНСТВО

•Вечно, суштинско и духовно достојанство наше састоји се у томе што смо хришћани. Цена за коју смо то достојанство добили је непроцењива. Апостол нам каже: *Јер сте купљени скупо*, по цени која превазилази сваку другу: најдрагоценијом Крвљу Христовом. *Прославите, дакле, Бога телом својим и духом својим, јер су Божији* (1. Кор. 6,19-20). Као што је за свакога од нас дата иста цена, тако је и наше духовно достојанство једнако. *Нема Јелина ни Јудејца, обрезања ни необрезања, варварина ни Скита, роба ни слободњака, него је све и у свему Христос* (Кол. 3,11). "Велико је то, рекао је свештенотученик Петар Дамаскин, што се називам хришћанином и монахом, као што си рекао, Господе, једноме од слугу Твојих, да је велико ако се назове именом Твојим. Мени је то веће од свих царста ва земаљских и небеских, да не будем одвојен од називања најслађим Именом Твојим." Ово достојанство захтева од нас да се са поштовањем односимо према њему, како бисмо се услед тога са поштовањем односили и према себи, као према сасудима у којима се чува непроцењиво драгоцено благо, као према храмовима Божијим. Ми смо дужни да брижљиво чувамо себе од сваког зла, као од за нас

понижавајуће прљавштине, и да презиремо све телесне вредности, као ништавне пред нашим духовним достојанством и њему несвојствене. Таква треба да буде света гордост обновљене природе, како је рекао преподобни Исаија Отшелник: она нека ограђује природу од моралног унижења! Прекрасно, узвишено природно својство презира према греху у палој природи се претворило у презир према ближњима, у порочну умишљеност, самољубље и гордост. 4. 396-397

Стање хришћанства

- Очигледно је да се хришћанство - тај тајанствени духовни дар људима - удаљава из незаинтересованог људског друштва, на начин неприметан за оне који не маре за своје спасење. То човек треба да увиди како га они који глуме побожност не би обманули својом глумом. А када се то увиди, треба да одвратимо поглед од жалосног призора, да не бисмо подлегли пороку осуђивања ближњих, него поглед треба да усмеримо на себе, потрудивши се око сопственог спасења, јер милост Божија још дарује могућност спасења онима који желе да се спасу. 6. 761

- Свето Писмо сведочи да ће хришћани, попут Јудеја, почети постепено да се хладе према откривеном учењу Божијем; они ће почети да пренебрегавају обнављање људске природе од стране Богочовека, заборавиће на вечност, сву пажњу ће да усмере на свој земаљски живот; у том расположењу, они ће се бавити побољшавањем свога положаја на земљи, као да је тај положај вечан, и развијањем своје пале природе ради удовољавања свим повређеним и изопаченим захтевима и жељама своје душе и тела. Разуме се, таквом људском усмерењу стран је Искушитељ, који је човека искупио за блажену вечност. Таквом усмерењу својствено је одступање од хришћанства. Одступање ће настати, по пророштву Светог Писма (2. Сол. 2,3). У ослабљивању хришћанства учествоваће и монаштво: уд тела не може да не прихвати учешће у немоћи која је погодила читаво тело. Ово су предсказали свети монаси древних времена, по надахнућу Духа Светога Који је у њима обитавао. Када се хришћанство до крајности умањи на земљи, тада ће се окончати живот света. 1. 455-456

- Право велиш, да је милост Божија то што су неки Промислом Божијим издвојени из општег стремљења масе на посебна места, као на острва, са којих се морска бура види и чује само онда када житељи острва оставе његову дубину, дубина је: пазити на себе, и приближе се обали како би сазнали шта се догађа на мору светског живота. Та милост (доброта) Божија објављена је и у Светом Писму (Пс. 30,20-22). Свети Оци су најавили да ће се у последња времена они који се спасавају сакрити од људских погледа и да ће поћи путем смиреног делања, клонећи се осуђивања одступника, предајући се вољи Божијој и суду Божијем, побожно се клањајући пред допуште њима Божијим.

Нема од кога да се очекује обнова хришћанства! Сасуди Духа Светога коначно су се посвуда исушили, чак и у манастирима, тим ризницама побожности и благодати, а дело Духа Божијег може се подржати и обновити само Његовим оруђима. Милосрдно дуготрпљење Божије отеже време и одлаже коначни расплет за невелики остатак оних који се спасавају, док они који труле и који су готово сатрудили, достижу пуноћу распадања. Они који се спасавају треба то да схвате и да користе време које им је дато на спасење, *јер је време скраћено* и ни за кога од нас прелазак у вечност није далеко. 6. 550

- Видео сам људе побожне и у свету и у манастирима. Ти људи су крајње ретки и то са веома оскудним знањем, а други имају помешане појмове јер у мед доливају катран, то јест читају оце Православне Цркве, а не остављају ни лажне светитеље мрачног Запада. И остварује се руска пословица: "Кап жучи у чаши меда". Напоље с тим! 6. 593

- Што време више одмиче, то је теже. Хришћанство се, као дух, на начин неприметан за сујетну гомилу која служи свету, али веома приметан за оне који пазе на себе, удаљава из људског рода, препуштајући га његовом паду. *Који буду у Јудеји, нека беже у горе.* 6. 556

- У свету *ћете патити* најавио је Спаситељ Својим ученици ма *али не бојте се, јер Ја сам победио свет.* И ево! То предсказање Спаситељево збива се над Његовим следбеницима током хиљаду осамсто педесет две и по године. Али патње које су задесиле мало стадо Христово током целог тог временског периода веома су различите. Најпре је било јавно гоњење против хришћана: земаљско странствовање свих дванаест главних апостола Христових, изузев Јована Богослова, окончано је насилном смрћу. Касније се то јавно гоњење претворило у нешто деликатније, које није било толико упадљиво за свакога, али је било потпуно јасно за умове очишћених: гонитељи од хришћана више нису захтевали одрицање од Христа, него примање јереси, која је за душу једнако погубна као и одрицање, то јест нису тражили отворену безбожност (нечестије), него неправославност (злочестије). Даље гоњење постало је још префињеније: вера у Христа остављена је на вољу, али је одбачен живот по заповестима Христовим, а прихваћен је живот који им је противан, услед чега вера никако не може да пређе од уводне у делатну, а тим пре не може да пређе у живу, то јест духовну. Вера без дела вере, то јест без испуњавања заповести Христових, мртва је. И сами уводни појмови о њој остају за човека крајње мрачни и замршени, јер нису објашњени њему и у њему делањем, тачније Духом Светим. У данашње време ми у том стању замршености и помрачености видимо многе који себе сматрају хришћанима, па чак и учитељима Цркве Христове: од њих један не верује у чудеса Христова, набројана у Јеванђељу, други пак верује у само један део учења Христовог, док други одбацује; неко не верује да постоје

демони, други опет мисли, не умејући да разликује дела вере од дела природе, да ће се сви спасити због својих добрих дела и тако даље, и тако даље Из тог разлога се веома ретко од људи може чути истинска реч Божија, док се лажна чује врло често. Глад да се чује реч Божија неупоредиво је тежа од свих других искушења која су икада била допуштена на хришћане. Али и то је по допуштењу Божијем, и треба да се подноси са преданошћу вољи Божијој. 6. 517-518

- Према стању у коме се налази Црква треба се односити мирно, али се оно уједно мора и разумети. То је допуштење Свише, које ми не можемо да схватимо. Старац Исаија ми је говорио: "Разуми време. Не очекуј добар поредак у општем саставу Цркве, него се задовољи тиме што је људима који желе да се спасу то посебно омогућено". 6. 769-770 (в. ГРЕХ, ПОКАЈАЊЕ, ПАТЊЕ)

ХУЛА

(в. ХУЛНЕ ПОМИСЛИ, БОГОХУЉЕЊЕ, ЈЕРЕТИЦИ)

ЦЕЛОМУДРЕНОСТ

- Ништа тако не потреса целомудреност као навикнутост на дрско, слободно обраћање, које одбацује правила скромности. 1. 367 (в. ЧИСТОТА, ДОБРОДЕТЕЉИ)

ЦРКВА

- Браћо! По завештању Спаситељевом испитајмо знаке времена, за чије је непознавање Господ оптужио фарисеје (Мт. 16,3). Обратимо потребну пажњу на поуку Спаситеља, Који је Њему савременим Јеврејима говорио: *Још је мало времена светлост са вама; идите док светлост имате да вас тама не обузме; а ко иде по тами не зна куда иде. Док светлост имате верујте у светлост, да будете синови светлости* (Јн. 12,35-36). Са вером ћемо се бавити читањем књига које су написали свети угодници Божији, црпећи из њих просвећеност и живот душе. Клонимо се, као смртоносног отрова, књига које потичу из мутног и смрдљивог извора, написаних од лажно названог разума, својственог палој људској природи, која се својим падом сродила са одбаченим анђелима. *Да не будемо више мала деца, коју љуља и заноси сваки ветар учења, обманом људском и лукавством ради довођења у заблуду* (Еф. 4,14).

Долазе, долазе страшни таласи светског потопа, који је истребио читав људски род, долазе таласи лажи и таме, окружују са свих страна, спремају се да прогутају васељену, затиру веру у Христа, разарају на земљи Његово царство, гуше Његово учење, повређују обичаје, отупљују и уништавају савест, успостављају владавину свезлобног кнеза овога

света. Као средство нашега спасења употребимо *бежање* које је Господ заповедио (Мт. 24,16).

Где је та блажена барка, налик оној праведног Ноја, у коју бисмо могли да се склонимо пред таласима који нас са свих страна прекривају, где бисмо могли да пронађемо поуздано спасење? Барка је - Света Црква, која спокојно плови на таласима потопа у мрачну и бурну ноћ, поуздано се на своме путу руководећи небеским светилама: делима светих угодника Божијих. Сјај тих светила не може да сакрије никаква магла, никакви облаци.

Барка ће стићи у пристаниште блажене вечности, успешно ће ту довести све оне који су јој поверили своје спасење.

Ко не мари за ту барку, помислиће, по својој слепој гордости и умишљености, да страшне таласе може да преплови на крчкој лађи сопственог разума, ко пренебрегава смирену покорност истинској Цркви, ко седа у друге бродове, повређене лажним учењем, нагрижене прелешћу лукаве змије, ко одбаци руководство Духа Светога или се само са хладном дволичношћу буде руководио Свештеним и светим Писмом, у коме је једином учење Духа - тај ће погинути. *Докле Светлости имате, верујте у Светлост, да синови Светлости будете.* 1. 405-107

Послушност Цркви

- Оградимо смирењем ум, не дозвољавајући му да сваштарски и непромишљено стреми ка задобијању знања, ма како њихова новина и значајан назив привлачили нашу знатижељу. Чувајмо се испитивања лажног учења, прикривених именом и маском хришћанског учења. Смиримо га у послушности Цркви, одбацујући сваку помисао која устаје на разум Христов, на разум Цркве. За ум је испрва тежак тесни пут послушности Цркви; али тај пут изводи на ширину и у слободу разума духовног, пред којим ишчезава сваки умишљени несклад, који телесни и душевни разум налазе у тачном повиновању Цркви. Не дозволимо му да о духовним предметима чита ништа друго, осим онога што стоји у књигама које су написали писци истинске Цркве, о којима је сама Црква посведочила да су органи Духа Светога. Онај ко чита свете писце неприметно се присаједињује Духу Светоме који у њима обитава и говори; а ко чита јеретичке ауторе, макар они у својим јеретичким зборницама била проглашени за све те, присаједињује се лукавом духу прелести: због непослушности Цркви, у чему се огледа гордост, он пада у замке кнеза овога света. 1. 396 (а МИСАО)

ЧАМОТИЊА

(в ТУГА)

ЧИСТОТА

(в БЛУДНА СГРАСТ, ДОБРОДЕТЕЉИ, МОНАШКИ ЗАВЕТИ)

ЧИТАЊЕ

- Духовне књиге треба читати помало, да се ум не би презаситио. Са умом се догађа исто што и са желуцем, који, када се презасити, одвраћа се и од најбоље хране. 6. 685

- Као пример за то колико покварено душевно око штетно делује на наше спасење, навешћемо следеће, што смо на опиту видели: неки су се начитали романа, по њима су удесили свој ум и срце; касније, поражени било каквим неугодним преокретом у животу, или по сопственом унутрашњем пробуђеном наговору, или чак на под стицај милости Божије, ти људи су пожелели да воде благочестив живот. Тада се показала сва погибелност расположења које су стекли претходним читањем. Навикнутост на наслађивање сладострашћем, стално их је одвлачила од покајних осећања и водила у насладу сладострашћем, толико омражену пред Богом, која човекову душу чини неприступачном за Духа Светог, а лако приступачним обитавалиштем за сатану. Нарочито јасно то се примећује код женског пола. Оне жене које су читале много романа, а потом су се посветиле побожном животу, или чак подвижништву, углавном хоће да њихов нови живот такође буде роман; оне хоће да по расположењу своје душе буду - љубавнице! Хоће, јер их њихова воља, повређена неправилном употребом, насилно вуче ка усвојеном сладострашћу, док ум, ослабљен, помрачен, развраћен, поробљен мислима стеченим кроз читање, нема ни снаге ни способности да руководи вољом и да је уздржава од неправилног стремљења. Они који су се наситили читањем романа веома су склони самообмани и демонској прелести, јер су стекли укус за наслађивање сладострашћем, које може да делује не само на груб начин, него и на најфинији, неприметан за човека који још није са себе збацио јарам страсти. Један монах је током свог светског живота, не знајући колико је здравог расуђивања и опрезности потребно приликом подвргавања душе утисцима који остају да живе у њој, из пуне радозналости прочитао нека дела саставље на против хришћанске вере. Када је ступио у манастир и када је узео на себе разумни монашки подвиг, прихваћени утисци почели су да показују своје присуство у души кроз помисли сумње, недоумице и хуле, доказујући тиме да је душевно око запрљано општењем са мислима из области сатанине. 5. 362-363 (в. КЊИГЕ)

ЧИТАЊЕ ПСАЛТИРА

- (Псалтир) Читај једноставно, без журбе, не тражећи тајанствено значење и не поводећи се за њим ако се појави пред тобом. 6. 824 (в. ПСАЛМОПОЈАЊЕ, ПСАЛТИР)

ЧИТАЊЕ СВЕТИХ ОТАЦА

• Хришћанин који живи у свету не треба да чита Свете Оце који су писали за монахе. Каква је корист од читања о добродетељима које се не могу испунити на делу? Не може бити никакве користи, него само штета, која се састоји у томе што се у човеку пробуди маштање о духовном стању које њему никако не приличи. Ово маштање ће понекад да лажно наслађује уобразиљу умишљеним добродетељима, а понекад ће наводити на душу униције и очајање, када видимо да те добродетељи не можемо да испунимо, и свагда ће нас одвлачити од добрих дела која нам заправо доликују, те ће на тај начин чинити наш живот пустим и бесплодним. Хришћанин, чији је удео да живот проводи и оконча у свету, треба да чита Свете Оце који су писали за све хришћане уопште. 6. 375-376

• Ако књига даје савете о безмолвију и показује обиље духовних плодова, који се сабирају у дубокој пустињи, код почетника ће се обавезно појавити најсилнија жеља да се удаљи у усамљеност пустиње. Ако књига говори о безусловном послушању под руководством духоносног оца, онда ће се код почетника неизоставно појавити жеља за најстрожим животом у потпуној покорности старцу. Бог нашем времену није дао ни један ни други начин живота. Али књиге Светих Отаца које су о томе написане, на почетника могу да утичу тако силно, да се он, по своме неискуству и незнању, лако одлучи да остави место где живи и на коме има све услове да се спасе и да духовно напредује кроз испуњавање јеванђелских заповести, ради неостваривог сна о савршеном животу који се живописно и заводљиво изобразио у његовој машти. 5. 53

• Беседа и друштво ближњих снажно делује на човека. Беседа и познанство са ученим човеком доноси многа знања, са песником много узвишених мисли и осећања, са путником многа сведочанства о другим земљама и обичајима њихових народа. Очигледно је да беседа и познанство са светим доноси светост. *С преподобним (= светим) бићеш преподобан (=свет, и са човеком невиним бићеш невин, и са изабраним бићеш изабран* (Пс. 17,26-27).

Од сада, током кратког земаљског живота који Свето Писмо није чак ни назвало животом него странствовањем, тражи познанство са светима. Желиш ли да на Небу припадаш њиховом друштву, желиш ли да учествујеш у њиховом блаженству? Од сада ступи у општење са њима. Кад изађеш из дома тела они ће да те приме код себе, као свог познаника, као свог пријатеља (Лк. 16,9).

Нема ближег познанства и нема тешње везе, од везе у јединству мисли и осећања, од везе са јединственим циљем (1. Кор. 1,10). Где је једномислије, тамо је свакако и једнодушност, тамо је свакако и један циљ, и једнак успех у постизању циља.

Усвоји себи мисли и дух Светих Отаца кроз читање њихових дела. Свети оци су достигли циљ - спасење. И ти ћеш, по природном току

ствари, достићи тај циљ. Као једномишљеник и једнодушан са Светим Оцима, ти ћеш се спасити.

Небо је примило Свете Оце у своја блажена недра. Тиме је оно посведочило да су му угодне мисли, осећања и дела Светих Отаца. Свети Оци су своје мисли, своје срце и начин свога деловања изложили у својим делима. Дакле: дела Светих Отаца представљају тачно руководство ка Небу, посведочено од стране самог Неба!

Сва дела Светих Отаца састављена су на наговор или под утицајем Духа Светога. Чудесна је њихова сагласност, чудесно помазање! Онај ко се њима руководи без икакве сумње за руководиоца има Духа Светога.

Све земаљске воде стичу се у океан, и можда океан служи као почетак свих земаљских вода. Сва дела отаца сједињују се у Јеванђеље; сва имају за циљ да нас науче тачном испуњавању заповести Господа нашег Исуса Христа; свима њима је почетак и крај свето Јеванђеље.

Свети Оци уче како треба да се приступа Јеванђељу, како га треба читати, како га правилно схватати, шта погодује, а шта представља препреку његовом исправном разумевању. Зато се у почетку више прихвати читања Светих Отаца. А када те они науче како да читаш Јеванђеље тада већ претежно читај Јеванђеље.

Немој да мислиш да ти је довољно да читаш само Јеванђеље, без читања Светих Отаца! То је горда и опасна мисао. Боље пусти да те Свети Оци доведу до Јеванђеља, као своје љубљено дете које је посредством њихових дела добило своје основно васпитање и образовање.

Многи су ипак безумно и гордо одбацили Свете Оце, приступивши непосредно Јеванђељу, са слепом дрскошћу, са нечистим умом и срцем, те су тако пали у погубну заблуду. Њих је Јеванђеље одбацило: оно к себи пушта само смирене.

Читање отачких дела је родитељ и цар свих добродетељи. Читајући отачка дела учимо се истинском разумевању Светог Писма, правој вери, животу по јеванђелским заповестима, једном речју спасењу и хришћанском савршенству.

Због смањења броја духоносних наставника, читање отачких дела постало је главно руководство за оне који желе да се спасу и да чак достигну хришћанско савршенство.

Књиге Светих Отаца, по речима једнога од њих, налик су огледалу: огледајући се у њима пажљиво и често душа може да увиди своје недостатке.

Опет те књиге су налик богатој збирци лекариста: у њој душа може да потражи спасоносни лек за сваку своју болест.

Свети Епифаније Кипарски је говорио: "Само поглед на свештене књиге подстиче на благочестив живот".

Читање Светих Отаца треба да буде брижљиво, пажљиво и постојано: наш невидљиви непријатељ, који мрзи глас утврђивања (Приче. 11,15),

посебно мрзи када тај глас долази од Светих Отаца. Тај глас разобличује подвале нашег непријатеља, његово лукавство, открива његове замке, начин његовог деловања, стога се непријатељ против читања отачких дела наоружава различитим гордим и хулним помислима, трудећи се да подвижника гурне у сујетне бриге; да би га одвојио од спасоносног читања, он га напада унијетом, чамотињом и заборавношћу. На основу те борбе против читања Светих

Отаца ми треба да закључимо колико је за нас спасоносно оружје које ђаво толико мрзи. Ваво се силно труди да нам то оружје избије из руку.

Нека свако себи изабере отачку литературу која одговара његовом начину живота. Отшелник нека чита оце који су писали о безмолвију; монах који живи у општежићу оце који су написали поуке за монашка општежића; хришћанин који живи у свету Свете Оце који су своје поуке написали за све хришћане уопште. Нека свако, у коме год звању се налазио, црпи обиље поука из дела Светих Отаца.

Неопходно је свакако да литература одговара начину живота. Иначе ћеш се испунити мислима, можда и светим, али на делу неостваривим, које подстичу бесплодну делатност, само у области маште и жеља; дела побожности која одговарају твојем начину живота, исклизнуће ти из руку. Не само да ћеш постати бесплодни машталац - твоје мисли, које ће се налазити у непрестаној противречности са кругом твојих дела, стално ће у твојем срцу рађати немир, а у понашању непостојаност, што ће бити тешко и штетно како за тебе, тако и за твоје ближње. Код неправилног читања Светог Писма и Светих Отаца, лако се може скренути са спасоносног пута у непроходне честаре и дубоке провалије, што се догодило многим. 1. 410-412 (в. КЊИГЕ, МОЛИТВА ИСУСОВА - Читање отачких дела)

ЧИТАЊЕ СВЕТОГ ПИСМА

- Знај: Божанствено Писмо, када се неправилно схвата и тумачи, може да погуби душу. То је рекао свети апостол Петар о Посланицама светог апостола Павла, проширујући ту констатацију и на остале књиге Светог Писма (2. Пет. 3,16), што нарочито треба да се односи на Стари Завет, који је пун праслика, сенки, а затим и свештеног примрака. Опрезно се треба опходити са двосеклим мачем Светим Писмом. Свети Оци монасима почетницима саветују да се више баве читањем делатних отачких књига, у којима су детаљно објашњени монашки подвизи и показан пут ка правилном разумевању Светог Писма, него читањем самог Светог Писма. И ти следи тај свети и спасоносни савет отаца. 6. 299

- Према Светом Писму се односи побожно, како доликује истинском сину истинске Цркве; имај потребно поверење и поштовање према отачким делима. Исти Онај Дух Божији, Који је деловао у пророцима и апостолима деловао је и у светим учитељима и пастирима Цркве; сведок

тога догмата је свети апостол: *Постави Бог вели он у Цркви прво апостоле, друго пророке, треће учитеље* (1. Кор. 12,28).

Сходно речима апостола, речима Светог Писма и упутству Цркве - прво место у вашој благочестивој литератури треба да заузимају дела апостола. Међу делима апостола прво место заузима Јеванђеље. Да бисте Нови Завет правилно схватили, читајте свете учитеље Цркве, читајте и Псалтир, и друге књиге Старог Завета. Очишћујте себе јеванђелским заповестима и благочестивим подвизима. Сходно чистоти душе, њој се јавља Бог, открива јој се Реч Божија, за телесне очи прикривена непрозирном завесом људске речи. 6. 447

- Читање Откривења приводи к страху Божијем; уздржите се од тумачења те тајанствене књиге... 6. 534

- Никако себи не дозвољавајте да Јеванђеље и друге свештене књиге читате површно и брзо: читајте их без журбе и са пажњом. Приликом читања пазите на умереност. Умереност подстиче сталну жељу за читањем, док презасићеност читањем доводи до одбојности према њему. 6. 526 (в ЧИТАЊЕ СВЕТИХ ОТАЦА, ПСАЛТИР)

ЧОВЕК

- Човече! Схвати своје достојанство.

Погледај шуме и њиве, широке реке, безгранична мора, високе горе, раскошно дрвеће, све звери и стоку по земљи, рибе и друга бића која лутају морским дубинама, погледај звезде, месец, сунце, небо: све је то за тебе, све је то намењено да служи теби.

Осим нама видљивог света, постоји још и свет невидљив телесним очима, који неупоредиво превазилази видљиви. И невидљиви свет је за човека.

Какво поштовање је Господ указао (ономе кога је створио) по образу Своме! Какво високо назначење му је унапред одредио! Видљиви свет је само - припремно предворје велелепнијег и пространијег обитавалишта. Ту, као у предворју, образ Божији треба да се украси завршним линијама и бојама како би добио најпотпунију сличност са својим најсветијим и најсавршенијим Изворником, како би у лепоти и раскоши те сличности ушао у одају у којој је на несхватљив начин присутан Изворник, као да је ограничио Своју неограниченост како би се показао својим љубљеним, разумним створењима. 2. 129

- Није човек на земљи ради игре! Ни ради забаве... Није неважно то што је Бог човека створио по Своме образу и подобију! Није неважно то што је Син Божији искупио палог човека Својом Крвљу! Треба ценити ту дарежљивост Божију! Треба ценити свесвету Крв Богочовекову! Не цене је довољно они који својој вери посвећују пажњу само површно, у пролазу, док душу у потпуности посвећују сујетним, пролазним и пропадљивим забавама. Не! Јер чак и они који су читав свој живот посветили Богу - ништа нису учинили, и нису принели ништа

одговарајуће у поређењу са добротинствима Божијим! Један, само један је достојан да стане пред Бога: дух испуњен скрушеношћу и смирењем. Једино то људско достојанство Сам Бог је признао као такво. У таквом расположењу наш дух може да стане онда када се уклони од сваке забаве. 6. 381-382

- Свети Оци стање након стварања називају природним, а стање после пада - неприродним (потприродним), а стање после искупљења - натприродним. 2. 363

- Одвајање придодатог зла од природног добра сопственим силама постало је немогуће за човека. Зло је проникло у сам основ човека; човек се зачиње у безакоњима, рађа се у гресима. Од самог свог рођења човек нема ни једно дело, ни једну реч, ни једну помисао, ни једно осећање, чак ни на најкраћи трен, у коме би добро било без веће или мање примесе зла. Ово је посведочено у Светом Писму, које говори о палим људима, да међу њима *нема ниједног праведног: сви застранише и заједно неваљали посташе; нема га који чини добро, нема баш ниједнога* (Рим. 3,10-12). Указујући на своје пало стање свети апостол Павле говори: *јер знам да добро не живи у мени, то јест у телу мојему* (Рим. 7,18). Овде се по телом не подразумева само људско тело као такво, него *телесно стање* читавог човека: његовог ума, срца и тела. И у Старом Завету *телом* је назван читав човек. *Неће се Дух Мој* рекао је Господ *го века прети са људима, јер су тело* (Пост. 6,3). У овом телесном (плотском) стању, као у свом телу, живе грех и вечна смрт. Апостол телесно стање назива *телом смрти* (Рим. 7,24) и *телом греховним* (Рим. 6,6). Ово стање се назива телом, плоти, телом смрти и греховним телом, зато што су у њему мисао и срце, који треба да теже духовном и светом, устремљени и прибијени само уз материјално и греховно, живе у материји и греху. Људско тело апостола, као што је свима познато, било је храм Духа Светога, било је прожето Божанском благодаћу и точило је из себе дејства Божанске благодати. На њега не могу да се односе изрази којима се тако верно описује телесно стање, у које је људска природа свргнута падом: *А који су по телу не могу угодити Богу* (Рим. 8,8), *да би се уништило тело греховно* (Рим. 6,6), *ко ће ме избавити од тела смрти ове?* (Рим. 7,24).

Апостол одлично описује помешаност добра са злом у палом човеку, који је у чињењу добра препуштен сопственим силама; при томе зло се нужно појављује из природе, искривљује њено добро и обара замисли ума, који узалуд покушава да у храм душе уведе истинско служење Богу. *Јер знамо вели апостол да је закон духован, а ја сам телесан, продан у ропство Греху. Јер не знам шта чиним, јер не чиним оно што хоћу, него што мрзим то чиним. Ако ли чиним оно што нећу... тада то не чиним више ја, него Грех који живи у мени... Налазим, дакле, закон: када хоћу добро да чиним, зло ми је присутно. Јер се радујем закону Божијем по унутарњем човеку; али видим груги закон у удима својим који се бори*

против закона ума мога, и поробљава ме законом Греха који је у удима мојим. Ја јадни човек! Ко ће ме избавити од тела смрти ове? Тако, дакле, ја сам умом служим закону Божијем, а телом закону греха (Рим. 7,14-25). Под речју *тело* овде опет треба подразумевати телесно стање, којим се руше сви покушаји људског ума да испуни вољу Божију, све док човек пребива у палом стању, све док није обновљен Духом: Дух када се усели у човека ослобађа га ропства греху, разарајући тело греха, то јест телесно стање у човеку. Тако треба схватити и речи апостола: *Тело и крв немогу наследити Царства Божијега* (1. Кор. 15,10). Овде се под речима *тело* и *крв* подразумевају помисли и осећања која се рађају у палог природи и које човека држе у телесном стању по његовом уму, срцу и телу. Ово стање назива се *старим човеком* (Еф. 4,22), за кога апостол заповеда хришћанину да треба да га *одбаци* и да се *обуче у новог човека, сазданог по Богу у праведности и светости истине* (Еф. 4,23-24). То је исто оно што је рекао и у Посланици Римљанима: *Обуците се у Господа Исуса Христа* (Рим. 13,14), и Коринћанима: *Тако ћемо носити и слику небескога (човека)* (1. Кор. 15,49). Познато је да је апостол био обновљен Духом и да је, покретан љубављу према ближњима, у име палог човека, који се труди да раскине греховне окове, исповедио о стању произведеном падом стању у коме човек, мучен злом које у њему живи, не може да не чини зло, чак и када би желео да чини добро. Такво виђење људског пада представља дар благодати Божије.

Свештеночученик Петар Дамаскин, набрајајући благодатна духовна виђења која се уму подвижника постепено јављају приликом његовог очишћења, међу таква виђења убраја и сагледавање пада коме је подвргнут људски род. 2. 364-366

• Грех је кроз пад постао некако природан човеку, постао му је толико својствен, да је Свето Писмо грех назвало *животом* човековим (Мт. 10,39) и да одрицање од греха постаје одрицање од себе; пали човек је у себе примио сатану који га је обмануо и постао је обитавалиште сатане. "Испоставља се, каже преподобни Макарије Велики, да унутар нас пребива и сам ђаво, који нас напада и поробљава." Ово никако није произвољна осуда и маштање, него опитно познање, које добијају они што су се, како вели овај угодник Божији, искрено посветили Господу, тврдо пребивајући у молитви и непоколебиво се супротстављајући ђаволу који их напада. 2. 367-368

• Дубоко и тачно познање људског пада веома је важно за подвижника Христовог: само из тог познања, као из самог ада, он може молитвено, у истинској скрушености духа, да призива Господа, како учи свети Симеон Нови Богослов: "Боже и Господе свих! Који имаш власт над сваким дахом и душом, Који Једини можеш да ме исцелиш, услиши мољење мене грешног и силом Свесветог и Животворног Духа умртви и истреби змију

која се гнезди у мени". 2. 375-376 (а ДУХОВНОСТ, ДЕМОНСКИ НАПАДИ)

Човеково назначење

- Шта је то човек? На ово питање апостол људима одговара: *Ви сте храм Бога живог, као што рече Бог: Уселићу се у њих, и живећу у њима, и бићу им Бог, и они ће бити мој народ* (2. Кор. 6,16). Свето Писмо свакога човека уопште назива домом, обитељи, сасудом. Онај човек који неће да буде дом Божији, сасуд Божанске благодати, постаје сасуд греха и сатане... Човек не може да не буде оно за шта је створен: он не може да не буде дом, да не буде обитавалиште, да не буде сасуд. Није му дато да пребива сам са собом, изван општења: за њега је то неприродно. Он може да буде сам са собом једино посредством Божанске благодати, у њеном присуству, уз њено деловање: без ње он постаје стран самом себи; због добровољног уклањања благодати из себе, због пренебрегавања Творчевог циља, он се и нехотице потчињава власти палих духова.

Човек постаје сасуд и обитавалиште Божије посредством хришћанства; то обитавалиште се уређује и украшава дејством Духа Светога: *Ви се заједно уграђујете у обитавалиште Божије у Духу* (Еф. 2,22). Човек жуди да удовољи Божанском циљу! Жуди да постигне достојанство које му је понудио Бог! То достојанство је приликом стварања човека било дар Божији; изгубљено падом, оно по искупљењу опет постаје дар Божији. *Преклањам колена сеоја* пише апостол Павле Ефесцима *пред Оцем Господа нашег Исуса Христа... да вам по богатству славе Сеоје гаче силу, да ојачате Духом Његовим у унутарњем човеку, да се Христос вером усели у срца ваиа* (Еф. 3,14,16-17). Достојанство је даровао и озаконио Бог, одбацивање достојанства повлачи за собом вечну погибао. *Останите у Мени, и Ја ћу у вама* рекао је Спаситељ Својим ученицима хришћанима. *Као што лоза не може рода родити сама од себе ако не остане на чокоту, тако ни ви ако у Мени не останете. Ја Сам чокот, а ви лозе. Ко остаје у Мени и Ја у њему, тај доноси многи плод, јер без Мене не можете чинити ништа. Ко у Мени не остане, избаћиће се напоље као лоза, и осушиће се, и скупиће је, и у огањ бацити, и спалити* (Јн. 15,4-6). *Ако ме неко љуби, реч Моју држаће, и Отац Мој љубиће њега; и њему ћемо доћи и у њему ћемо се настанити* (Јн. 14,23). Сви изабраници Божији постали су храмови Божанства, како о себи говори свети апостол Павле: *живи у мени Христос* (Гал. 2,20). За људе који нису удовољили своме Божанском назначењу, он каже да нису оно што би требало да буду. *Или не познајете себе да је Исус Христос у вама? Сем ако у нечему нисте ваљани* (у руском преводу Новог Завета: "Сем ако нисте оно, што би требало да будете"; 2. Кор. 13,5). За недовољавање своме назначењу, апостол човеку најављује вечну несрећу. *Не знате ли каже он да сте храм Божији и да Дух Божији обитава у вама? Ако неко разара храм Божији,*

разориће њега Бог тако што ће одступити од њега и предати га његовом сопственом стању пада, општења са палим духовима и последици тога вечном погребену у адском огњеном бездану. *Јер је храм Божији свет, а то сте ви* (1. Кор. 3,16 -17). Не само душе ваше, него је и *тело ваше храм Духа Светога који је у вама, којег имате од Бога*, будући да сте га примили у себе приликом Свете Тајне Крштења *и нисте своји: Јер сте купљени скупо. Прославите, дакле, Бога телом својим и духом својим, јер су Божији* (1. Кор. 6,19 -20). Полазећи од ових сведочанстава Духа Светога, човека одређујемо овако: "Човек је по души и телу Богосаздани храм Божанства".

Љубљеној браћи монасима и уопште свим хришћанским подвижницима, који желе да се подвизавају исправно, законито, сходно вољи Божијој, скрећемо пажњу на одредбу човека коју смо дали! Објашњење исправног подвига представља циљ наше убоге "Беседе". Плод правилног подвига, прописаног Духом Светим, јесте обнављање подвижника Божанском благодаћу и усељавање Христа са Оцем Његовим и Духом у храм Његов - човека. "Оне који не осећају усељење Христово - рекао је један отац Свето Писмо назива неискуснима, то јест каже да не познају опитно хришћанство" (преподобни Марко Подвижник). Апостол позива служитеља Христовог на правилан подвиг као на нешто суштински неопходно: *Ти се, дакле, злопати каже он као добар војник Исуса Христа. Ако се ко и бори, не добија венац ако се не бори по правилу* (2. Тим. 2,3,5).

Природно је да учење Светог Писма о човеку оци Православне Цркве објављују и проповедају једногласно. "Ми смо дом Божији по речи пророчкој, јеванђелској и апостолској" рекао је преподобни Марко Подвижник. Свети Јован Златоуст каже: "Благодат Духа Светога чини нас саме, ако водимо благочестив живот, храмовима Божијим, и ми добијамо способност да се молимо на сваком месту. Наше Богослужење није онакво какво је било некада код Јевреја, где је у значајној мери било повезано са спољашњим околностима и захтевало је многе обреде. Онај ко је намеравао да принесе молитву тамо је морао да оде у храм, да купи грлицу, да има дрва и огањ, да позове жреца, да приступи олтару те да поврх тога испуни и многе друге прописе: овде нема ничег сличног; где год да се налазиш припремљени су ти и олтар, и жрец, и жртва. Ти сам си олтар, и свештеник, и принос".

...Учење светог Јована Златоустог читамо и у узвишеним речима светог Исака Сиријског. Епископ Ниневије и отшелник у месопотамским пустињама, а потом у Египту, Исак појашњава то учење из опита светог подвижништва

"Усуђујем се да тврдим - каже Исак следујући за светим Павлом - да смо ми: храм Божији. Очистимо храм Његов, јер је Он чист, како би пожелео да се усли у њега. Осветимо га зато што је и он свет. Украсимо

га свим добрим и чудесним делима. Окадимо га кадионицом - умирењем Бога испуњавањем Његове воље, као и чистом молитвом срца коју је немогуће задобити уз често општење са светом и учешће у његовим делима. Тада ће нашу душу осенити облак славе Божије и светлост Његове узвишености засијаће унутар срца."

"Небо је унутар тебе, ако будеш чист: у самоме себи видећеш Анђеле са светлошћу њиховом, и Владику Њиховог са њима и унутар њих. Благо смиреномудренога је у њему самом. Оно је Господ"...

Свети Исак сагласно другим оцима учи да се Христос засађује у наша срца Тајном Светог Крштења, као семе у земљу. Тај дар је сам по себи савршен; али ми га или развијамо или гушимо, судећи по томе како проводимо живот. Из тог разлога овај дар у свој својој раскоши сија само у онима који су себе обрадили јеванђелским заповестима, и у мери у којој су то учинили.

Преподобни Макарије Велики се у својим дубоким беседама веома често обраћа савршеним хришћанима да би им објаснио назначење које је човеку дао Творац. Он стално говори о човеку као о обитељи, храму, сасуду и Престолу Божанства:

"Благоизволео је Небески Отац да обитава у свакоме ко верује у Њега и моли Му се (Јн. 14,21,23). Тако је изволело безгранично милосрђе Очево! Тако је угодно недокучивој љубави Христовој! Такво је благовољење неизрециве благодати Божије".

"Унутрашњи човек је једно живо биће, које има свој лик и облик: унутрашњи човек је приличје спољашњег човека. То је најважнији и најдрагоценији сасуд, јер је за Њега Бог благоизволео више него за ма које створење."

"Престол Божанства је наш ум и, обрнуто, престол ума је Божанство и Дух. Слично томе, након што је Адам преступио заповест, на његово срце, ум и тело, засели су сатана, власти и силе таме. Господ је дошао да би разорио њихово царство, примио је тело од Дјеве и срушио духове злобе који су седели у телу са њихових престола: из разума и мисли у којима су обитавали. Господ је очистио савест, Он је од разума, помисли и тела начинио Свој престол."

"Наша природа може да буде у општењу са демонима и лукавим духовима једнако као и у општењу са Анђелима и Духом Светим; она бива храм сатане и храм Духа Светога. Дакле, браћо, преиспитајте вашу савест: са ким се налазите у општењу, са Анђелима или са демонима? Чији сте ви храм и обитавалиште, Божије или ђавоље? Каквим благом је испуњено ваше срце, благодатним или сатанским? Као што дом, оскврњен смрадом и нечистотом, треба најпре добро очистити па тек потом украсити и испунити свакојаким миомирисима и благом, тако треба да очистимо и срце, како би уместо сатане дошао Дух Свети у

починуо у душама хришћанским." 11.10-16 (в. ЖИВОТ ЗЕМАЉСКИ, ОБРАЗ И ПОДОБИЈЕ, СВЕТОСТ, СЈЕДИЊЕЊЕ, БОГООПШТЕЊЕ)

ЧОВЕКОУГАЂАЊЕ

- Правилна љубав према ближњем састоји се у испуњавању јеванђелских заповести у односу на њега, а никако у испуњавању прохтева ближњег, нити у деловању према нагонима палог срца, према рачуну и схватањима лажно названог разума. Испуњавање јеванђелских заповести у односу на људе њима је углавном несхватљиво и не прија им: они траже и захтевају да се испуњава њихова воља, да се удовољава њиховим страстима. То они називају љубављу, и ту љубав, испуњену лицемерјем, лукавством и обманом синови света приносе онима који су им потребни за њихово земаљско, телесно напредовање. Ту неправилну љубав, то изопачење љубави, ту мржњу прикривену маском љубави, Свето Писмо назива човекоугађањем. Човекоугађањем се уништава не само љубав према Богу, него чак и сећање на Бога. *Бог разасу кости човекоугодника* (Пс. 52,7) сву силу душе, без чега не може бити непоколебива ни једна добродетељ. *Јер кад бих још људима угађао, не бих био слуга Христов* вели апостол (Гал. 1,10). 4. 260

- Синови света, болесни од самољубља и потчињени тој страсти, љубав према ближњем изражавају тако што без размишљања испуњавају сваку његову жељу. Ученици Јеванђеља љубав према ближњем изражавају кроз испуњавање свесветих заповести Господа свога у односу на ближњег. Удовољавање људским жељама и прохтевима они сматрају за душепогубно човекоугађање и плаше га се једнако колико се плаше и клоне самољубља. Самољубље је изопачење љубави према самоме себи; човекоугађање је изопачење љубави у односу на ближњег. Самољубив човек погубљује себе, а човекоугодник погубљује и себе и ближњег. Самољубље је жалосна самообмана; човекоугађање је још горе, јер и ближњега чини учесником у тој само обмани. 4. 264-265 (в. ДУХОВНИШТВО)

ЧУВАЊЕ УМА

- Ко не обраћа пажњу на чување свога ума, тај не може да буде чист срцем, и неће се удостојити да види Бога. Ко не пази, тај не може да буде сиромашан духом, не може да плаче и рида, нити да буде кротак и смирен, нити гладан и жедан правде, нити милостив и миротворац, нити прогнан правде ради. Уопште, рећи ћу: немогуће је задобити ма коју добродетељ на било који други начин осим пажњом. Стога треба да се постараш око ње више но око било чега другог, како би на делу стекао оно о чему ти говорим. 2.152 (в. ТРЕЗВЕНОСТ)

ЧУВСТВА

(в. ДУША, ДЕМОНСКИ НАПАДИ)

ЧУДЕСА

- Не би требало тек тако прећи преко тежње која се среће у савременом хришћанском друштву - тежње да се виде и да се чак творе чудеса. Њу је потребно брижљиво размотрити. Свети Оци веома оспоравају тежњу да се чине чудеса: јер она показује самообману која живи у души и влада њоме, засновану на умишљености и сујети.

...Они који желе да чине знамења, желе то по телесној распаљености, по наговору страсти које разумеју, иако им се можда чини да се руководе ревношћу за дело Божије. У таквом стању самообмане и узбуђења налазе се и они који желе да виде знамења. 4. 316-318

- Страшна је несрећа одсуство истинског Богопознања у човеку: он дела ђавоља прима као дела Божија.

Уочи другог доласка Христовог, када хришћанство, духовно знање и расуђивање до крајности пресакну међу људима, *појавиће се лажни христоси и лажни пророци, и показаће знаке велике и чудеса да би преварили, ако буде могуће, и изабране* (Мт. 24,24). Нарочито ће сам антихрист обилно да точи чудеса, да поражава и задовољава њима телесно мудровање и неукост. Он ће им дати *знамење са небеса* које траже и ишчекују. Његов долазак, вели свети апостол Павле, збиће се *по дејству сатанину са сваком силом и знацима и чудесима лажним, и са сваком преваром неправде међу онима који пропадају, зато што не примише љубав истине да би се спасили* (2. Сол. 2,6-10). Незнање и телесно мудровање, када виде та чудеса, никако се неће зауставити да би поразмислили: одмах ће их прихватити због сродности свога духа са њиховим у својој заслепљености дејство сатане ће признати и исповедити као највећу пројаву силе Божије. Антихрист ће бити примљен врло журно и непромишљено. Људи неће схватити да његова чудеса немају никакав добар, разуман циљ и никакво одређено значење, да су туђа истини, преиспуњена лажима, да представљају чудовишну, свезлобну и бесмислену глуму, која покушава да задиви, доведе у недоумицу и самозабрав, да превари, обмане, привуче привидом раскошног али испразног и глупог утицаја који оставља.

Није чудно што ће одступници од хришћанства антихристова чудеса да приме без противречења и са одушевљењем, јер они су непријатељи истине, непријатељи Бога: на време ступивши у општење са сатаном по духу, они су себе припремили за отворено и делатно примање посланика и оруђа сатане, његовог учења и свих његових дела. Дубоку пажњу и сузе заслужује то што ће антихристова чудеса и дела довести у недоумицу и саме изабранике Божије. Узрок силног утицаја антихристовог на људе састојаће се у његовој адској покварености и лицемерју, којима ће се вешто прикрити најужасније зло у његовој необузданој и бестидној дрскости, уз најобилније садејство палих духова, и на крају у способности чињења чудеса, макар и лажних, али задивљујућих. Људска уобразиља није у стању да себи представи таквог злочинца какав ће бити антихрист;

људском срцу, чак и изопаченом, није својствено да поверује да би зло могло да достигне такав степен, какав ће достићи у антихристу. Он ће раструбити о себи, као што су то чиниле његове претече и праслике, назваће се проповедником и обновитељем истинског Богопознања; они који не схватају хришћанство, видеће у њему представника и поборника истинске религије и придружиће му се. Он ће загрмети, назваће себе обећаним Месијом: васпитаници телесног мудровања дочекиваће га са клицањем; видевши његову славу, моћ, генијалне способности и најшири развој, прогласиће га за бога, постаће његови следбеници. Антихрист ће се показати као кротак, милостив, испуњен љубављу и сваком врлином; њега ће признати као таквога и покориће му се због његове узвишене добродетељи они који палу људску правду сматрају за правду, и нису је се одрекли ради правде Јеванђеља. Антихрист ће људском роду да понуди успоста вљање највећег земаљског благостања, понудиће почести, богатство, раскош, телесне удобности и насладе; они који траже земаљско прихватиће антихриста и назваће га својим владиком. Антихрист ће пред људским родом, попут заводљивих позоришних представа, открити призоре задивљујућих чудеса, необјашњивих за савремену науку. Језивошћу и дивотом својих чудеса он ће изазвати страх, задовољиће неразумну љубопитљивост и грубо незнање, задовољиће људску сујету и гордост, задовољиће телесно мудровање, сујеверје, довешће у недоумицу људску ученост; сви људи који се руководе светлошћу своје пале природе, који су се отуђили од руковођења светлошћу Божијом, биће наведени на покорност лукавome (Отк. 13,8).

Знамења антихриста јављаће се првенствено у ваздушном простору: сатана првенствено господари у тој области (Еф. 2,2; 6,12). Знамења ће деловати понајвише на чуло вида, очаравајући га и обмањујући. Свети Јован Богослов, сазерцавајући у откривењу догађаје у свету, каже да ће антихрист чинити велика дела, да ће учинити да и огањ са небеса силази на земљу пред људе. На то знамење Свето Писмо указује као на највеће знамење антихристово, а место тог знамења је ваздух: то ће бити величанствен и страшан призор. Знамења антихристова допуниће дејство његовог лукавог понашања: уловиће већину људи да га следе. Противници антихриста биће сматрани за бунтовнике, непријатеље друштвеног добра и поретка, биће подвргнути батинању и казнама. Лукави духови, разаслани по васелени, подстицаће у људима опште, највише мишљење о антихристу, опште усхићење, неодољиву привлачност к њему. Свето Писмо је у многим цртама предсказало сву тежину последњег гоњења хришћанства и суровост гонилаца. Као одлучујућа и одређујућа црта служи назив који Свето Писмо даје том ужасном човеку: звер (Отк. 13,1), док је пали анђеол назван *аждајом* (Пост. 3,1; Отк. 12,3). Оба назива тачно изражавају карактер непријатеља

Божијих. Један делује више тајно, а други више јавно; али звери, која је слична свим зверима и сједињује у себи њихову разнолику окрутност, аждаја даје *силу своју и престо свој и власт велику* (Отк. 13,2). Настаће страшно искушење за свете Божије: лукавство, лицемерје и чудеса гонилаца појачаваће се како би их преварили и обманули; фино смишљени и лукаво прикривени притисци и прогони, као и неограничена власт мучитеља довешће их у веома тежак положај; мали број њих изгледаће ништавно у поређењу са читавим људским родом, што ће њихово мишљење чинити сасвим неважним; њихова ће судбина бити општи презир, мржња, клевете, прогони и насилна смрт. Само уз нарочиту помоћ благодати Божије и под њеним руководством, изабрани Божији моћи ће да се супротставе непријатељу Божијем, да пред њим и пред људима исповеде Господа Исуса.

...Уочи Другог доласка Христовог *биће знаци на сунцу и месецу и звездама, и ужас од хуке морске и валова* (Лк. 21,25). Како та знамења разликовати од антихристових, јер ће и он дати знамења на сунцу, месецу, звездама и у ваздуху? Прва знамења биће истинска, чиме се у потпуности разликују од антихристових, јер су његова заправо појаве које обмањују чула. Знамења антихриста чиниће антихрист и његови апостоли. Знаци на сунцу и месецу и звездама весници доласка Христовог - појављују се сами од себе, без икаквог посредовања Небеска светила испуњавају своје назначење, са којим су, по заповести Творца, заблистала на небу. Она су то назначење већ испуњавала: преко чудесне звезде приликом рођења Христовог, или приликом распећа Богочовека, када се сунце у подне прекрило тамним покровом мрака. Свети јеванђелист Матеј каже да ће кад мине патња коју је произвела владавина антихриста, одмах наступити долазак Христов, и да ће почети одатле што ће се сунце помрачити, и месец неће дати светлости своје и звезде ће пасти са неба. Та светила ће остати на својим местима, примећује Теофилакт Охридски, али ће се помрачити и људском погледу чиниће се да су ишчезла са небеског свода због обиља небеске светлости којом ће се озарити свет, спреман да дочека Господа у слави Његовој.

Учење о чудесима и знамењима које смо овде изложили, усунујемо се да назовемо учењем свете Православне Цркве, учењем њених Светих Отаца. Суштинска потреба за тачним и по могућству детаљним излагањем тога учења је очигледна. Истинска знамења потпомагала су истинско Богопознање и спасење које оно пружа; лажна знамења потпомагала су заблуде и погибао коју оне доносе. Дејство знамења која ће савршити антихрист биће нарочито широко и силно, и завешће несрећне људе да посланика сатане приме као Бога. С друге стране, благочестиво сазерцавање чудеса која је савршио Господ наш Исус Христос је поучно, утешно и спасоносно за душу. Каква света једноставност у њима! Како је посредством њих Богопознање постајало

лако за све људе! Каква благод у њима, какво смирење! Каква необорива сила убеђења! Сазерцавање чудеса Христових узводи нас ка Речи, Која је - Бог... Знамења која су обавила своју службу, оставила су попрште служења, препустивши деловање суштинском Делатнику - Речи, Која је делатна и остаће делатна до краја света, као што је Сама и објавила за Себе: *Ево, Ја Сам са вама у све дане го свршетка века* (Мт. 28,20). Након што је посвуда пре стало савршавање знамења, којима је била праћена сетва хришћанства кроз проповед апостола и равноапостолних мужева, знамења су на појединим местима савршавали изабрани сасуди Духа Светога. Временом, са постепеним слабљењем хришћанства и опадањем узвишеног хришћанског морала, било је све мање знаменитих мужева. На крају, они су потпуно ишчезли, док су људи изгубивши побожност и поштовање према свакој светињи, изгубивши смирење, али сматрајући себе недостојнима не само да савршавају знамења, него и да их виде жедни чудеса више него икада раније. Ми се постепено приближавамо оном времену када треба да се открије широка позорница многобројних и задивљујућих лажних чудеса, која ће у пропаст да одвуку оне несрећне васпитанике телесног мудровања, који ће тим чудесима бити заведени и обманути.

Оживљавање душе Речју Божијом производи живу веру у Христа. Жива вера као да види Христа (Јевр. 11,27). Пред њеним погледима хришћанство, остајући тајна, постаје откривено; остајући недокучиво, оно постаје јасно и схватљиво, а не више закривено оном густом и непрозирном завесом којом је заклоњено од мртве вере. Њему више нису потребна знамења, јер је потпуно задовољно знамењима Христовим и највећим од њих, круном знамења, Речју Његовом. Жеља да се виде знамења служи као показатељ неверовања, и знамења су дата неверовању како би га обратила у веру. Приљубимо се уз Реч Божију читавом својом душом, сјединимо се са њом у један дух, и знамења антихриста неће више чак ни привлачити нашу пажњу. Са пренебрегавањем и презиром према њима ми ћемо одвратити од њих наше по гледе, као од демонске позорнице, као од дела избезумљених непријатеља Божијих, као од наругивања Богу, од смртоносног отрова и заразе. Запамтимо следећу нарочито важну констатацију, извучену из опита подвижнике делатности. Све демонске појаве имају ту особину, да је чак и најмање обраћање пажње на њих опасно; сама таква пажња, допуштена без икаквог саосећања са појавом, може да остави најштетнији утисак и да донесе тешко искушење.

...Богопознање, жива вера, благодатна смиреност, чиста молитва - припадају духовном разуму; они су његови саставни делови. Напротив, непознавање Бога, неверовање, заслепљеност духа, гордост, самоувереност и умишљеност - својствени су телесном мудровању. Не познајући Бога, не прихватајући и не разумевајући средства која Бог

нуди за задобијање Богопознања, то мудровање изналази сопствени, погрешни и за душу погубни пут за достизање Богопознања, сходно свом општем расположењу: оно тражи *знамење са небеса*. 4. 296-331 (в. ПУТ ПОДВИЖНИПІТВА

КРАЈ